నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

అఙ్గుత్తరనికాయే

ఏకకనిపాత-అట్ఠకథా

గన్థారమ్భకథా

“కరుణాసీతలహదయం , పఞ్ఞాపజ్జోతవిహతమోహతమం;
సనరామరలోకగరుం, వన్దే **సుగతం** గతివిముత్తం.

“బుద్ధోపి బుద్ధభావం, భావేత్వా చేవ సచ్ఛికత్వా చ;
యం ఉపగతో గతమలం, వన్దే తమనుత్తరం **ధమ్మం**.

“సుగతస్స ఓరసానం, పుత్తానం మారసేనమథనానం;
అట్ఠన్నమ్పి సమూహం, సిరసా వన్దే **అరియసఙ్ఘం**.

“ఇతి మే పసన్నమతినో, రతనత్తయవన్దనామయం పుఞ్ఞం;
యం సువిహతన్తరాయో, హుత్వా తస్సానుభావేన.

“ఏకకదుకాదిపటిమణ్డితస్స **అఙ్గుత్తరాగమవరస్స**;
ధమ్మకథికపుఙ్గవానం, విచిత్తపటిభానజననస్స.

“అత్థప్పకాసనత్థం, **అట్ఠకథా** ఆదితో వసిసతేహి;
పఞ్చహి యా సఙ్గీతా, అనుసఙ్గీతా చ పచ్ఛాపి.

“సీహళదీపం పన ఆభతాథ వసినా మహామహిన్దేన;
ఠపితా సీహళభాసాయ, దీపవాసీనమత్థాయ.

“అపనేత్వాన తతోహం, సీహళభాసం మనోరమం భాసం;
తన్తినయానుచ్ఛవికం, ఆరోపేన్తో విగతదోసం.

“సమయం అవిలోమేన్తో, థేరానం థేరవంసదీపానం;
సునిపుణవినిచ్ఛయానం, మహావిహారే నివాసీనం.

“హిత్వా పునప్పునాగతమత్థం, అత్థం పకాసయిస్సామి;

సుజనస్స చ తుట్ఠత్థం, చిరట్ఠితత్థఞ్చ ధమ్మస్స.

“సావత్థిపభూతీనం, నగరానం వణ్ణనా కతా హేట్ఠా;
దీఘస్స మజ్ఝిమస్స చ, యా మే అత్థం వదన్తేన.

“విత్థారవసేన సుదం, వత్థూని చ తత్థ యాని వుత్తాని;
తేసమ్పి న ఇధ భియ్యో, విత్థారకథం కరిస్సామి.

“సుత్తానం పన అత్థా, న వినా వత్థూహి యే పకాసన్తి;
తేసం పకాసనత్థం, వత్థూనిపి దస్సయిస్సామి.

“సీలకథా ధుతధమ్మా, కమ్మట్ఠానాని చేవ సబ్బాని;
చరియావిధానసహితో, ఝానసమాపత్తివిత్థారో.

“సబ్బా చ అభిఞ్ఞాయో, పఞ్ఞాసఙ్కలననిచ్ఛయో చేవ;
ఖన్ధాధాతాయతనిన్ద్రియాని, అరియాని చేవ చత్తారి.

“సచ్చాని పచ్చయాకారదేసనా సుపరిసుద్ధనిపుణనయా;
అవిముత్తతన్తిమగ్గా, విపస్సనాభావనా చేవ.

“ఇతి పన సబ్బం యస్మా, **విసుద్ధిమగ్గే** మయా సుపరిసుద్ధం;
వుత్తం తస్మా భియ్యో, న తం ఇధ విచారయిస్సామి.

“మజ్ఝే **విసుద్ధిమగ్గో,** ఏస చతున్నమ్పి ఆగమానఞ్హి;
ఠత్వా పకాసయిస్సతి, తత్థ యథాభాసితమత్థం.

“ఇచ్చేవ కతో తస్మా, తమ్పి గహేత్వాన సద్ధిమేతాయ;
అట్ఠకథాయ విజానథ, అజ్ఝత్తరనిస్సితం అత్థ”న్తి.

సంఖేపకథా

౧. రూపాదివగ్గవణ్ణనా

తత్థ **అఙ్గుత్తరాగమో** నామ ఏకకనిపాతో దుకనిపాతో తికనిపాతో చతుక్కనిపాతో పఞ్చకనిపాతో ఛక్కనిపాతో సత్తకనిపాతో అట్ఠకనిపాతో నవకనిపాతో దసకనిపాతో ఏకాదసకనిపాతోతి ఏకాదస నిపాతా హోన్తి. సుత్తతో –

> “నవ సుత్తసహస్సాని, పఞ్చ సుత్తసతాని చ;
> సత్తపఞ్ఞాస సుత్తాని, హోన్తి అఙ్గుత్తరాగమే”.

తస్స నిపాతేసు **ఏకకనిపాతో** ఆది, సుత్తేసు **చిత్తపరియాదానసుత్తం**. తస్సాపి “ఏవం మే సుత”న్తిఆదికం ఆయస్మతా ఆనన్దేన పఠమమహాసఙ్గీతికాలే వుత్తం నిదానమాది. సా పనేసా పఠమమహాసఙ్గీతి సుమఙ్గలవిలాసినియా దీఘనికాయట్ఠకథాయ ఆదిమ్హి విత్థారితా, తస్మా సా తత్థ విత్థారితనయేనేవ వేదితబ్బా.

నిదానవణ్ణనా

౧. యం పనేతం “ఏవం మే సుత”న్తిఆదికం నిదానం, తత్థ **ఏవ**న్తి నిపాతపదం, **మే**తిఆదీని నామపదాని. **సావత్థియం విహరతీ**తి ఏత్థ **వీ**తి ఉపసగ్గపదం, **హరతీ**తి ఆఖ్యాతపదన్తి ఇమినా తావ నయేన పదవిభాగో వేదితబ్బో.

అత్థతో పన **ఏవం**సద్దో తావ ఉపమూపదేస-సమ్పహంసన-గరహణవచన-సమ్పటిగ్గహాకారనిదస్సనావధారణాది-అనేకత్థప్పభేదో. తథా హేస “ఏవం జాతేన మచ్చేన, కత్తబ్బం కుసలం బహు”న్తి ఏవమాదీసు (ధ. ప. ౫౩) ఉపమాయం ఆగతో. “ఏవం తే అభిక్కమితబ్బం, ఏవం తే పటిక్కమితబ్బ”న్తిఆదీసు (అ. ని. ౪.౧౨౨) ఉపదేసే. “ఏవమేతం భగవా, ఏవమేతం సుగతా”తిఆదీసు (అ. ని. ౩.౬౬) సమ్పహంసనే. “ఏవమేవం పనాయం వసలీ యస్మిం వా తస్మిం వా తస్స ముణ్డకస్స సమణకస్స వణ్ణం భాసతీ”తిఆదీసు (సం. ని. ౧.౧౮౭) గరహణే. “ఏవం, భన్తేతి ఖో తే భిక్ఖూ భగవతో పచ్చస్సోసు”న్తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౧) వచనసమ్పటిగ్గహే. “ఏవం బ్యాఖో అహం, భన్తే, భగవతా ధమ్మం దేసితం ఆజానామీ”తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౩౯౮) ఆకారే. “ఏహి త్వం, మాణవక, యేన సమణో ఆనన్దో తేనుపసఙ్కమ; ఉపసఙ్కమిత్వా మమ వచనేన సమణం ఆనన్దం అప్పాబాధం అప్పాతఙ్కం లహుట్ఠానం బలం ఫాసువిహారం పుచ్ఛ – ‘సుభో మాణవో తోదేయ్యపుత్తో భవన్తం ఆనన్దం అప్పాబాధం...పే.... ఫాసువిహారం పుచ్ఛతీ’తి, ఏవఞ్చ వదేహి “సాధు కిర భవం ఆనన్దో యేన సుభస్స మాణవస్స తోదేయ్యపుత్తస్స నివేసనం, తేనుపసఙ్కమతు అనుకమ్పం ఉపాదాయా”తిఆదీసు (దీ. ని. ౧.౪౪౫) నిదస్సనే. “తం కిం మఞ్ఞథ, కాలామా, ఇమే ధమ్మా కుసలా వా అకుసలా వాతి? అకుసలా, భన్తే. సావజ్జా వా అనవజ్జా వాతి? సావజ్జా, భన్తే. విఞ్ఞుగరహితా వా విఞ్ఞుప్పసత్థా వాతి? విఞ్ఞుగరహితా, భన్తే. సమత్తా సమాదిన్నా అహితాయ దుక్ఖాయ సంవత్తన్తి నో వా, కథం వో ఏత్థ హోతీతి? సమత్తా, భన్తే, సమాదిన్నా అహితాయ దుక్ఖాయ సంవత్తన్తి, ఏవం నో ఏత్థ హోతీ”తిఆదీసు (అ. ని. ౩.౬౬) అవధారణే. స్వాయమిధ ఆకారనిదస్సనావధారణేసు దట్ఠబ్బో.

తత్థ ఆకారత్థేన **ఏవం**సద్దేన ఏతమత్థం దీపేతి – నానానయనిపుణం అనేకజ్ఝాసయసముట్ఠానం అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నం వివిధపాటిహారియం ధమ్మత్థదేసనాపటివేధగమ్భీరం సబ్బసత్తానం సకసకభాసానురూపతో సోతపథమాగచ్ఛన్తం తస్స భగవతో వచనం సబ్బప్పకారేన కో సమత్థో విఞ్ఞాతుం, సబ్బథామేన పన సోతుకామతం జనేత్వాపి ఏవం మే సుతం, మయాపి ఏకేనాకారేన సుతన్తి.

నిదస్సనత్థేన "నాహం సయమ్భూ, న మయా ఇదం సచ్ఛికత"న్తి అత్తానం పరిమోచేన్తో "ఏవం మే సుతం, మయాపి ఏవం సుత"న్తి ఇదాని వత్తబ్బం సకలం సుత్తం నిదస్సేతి.

అవధారణత్థేన "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం బహుస్సుతానం యదిదం ఆనన్దో, సతిమన్తానం, గతిమన్తానం, ధితిమన్తానం, ఉపట్ఠాకానం యదిదం ఆనన్దో"తి (అ॰ ని॰ ౧.౨౧౯, ౨౨౩) ఏవం భగవతా , "ఆయస్మా ఆనన్దో అత్థకుసలో ధమ్మకుసలో బ్యఞ్జనకుసలో నిరుత్తికుసలో పుబ్బాపరకుసలో"తి (అ॰ ని॰ ౫.౧౬౯) ఏవం ధమ్మసేనాపతినా చ పసత్థభావానురూపం అత్తనో ధారణబలం దస్సేన్తో సత్తానం సోతుకామతం జనేతి "ఏవం మే సుతం, తఞ్చ ఖో అత్థతో వా బ్యఞ్జనతో వా అనూనమనధికం, ఏవమేవ, న అఞ్ఞథా దట్ఠబ్బ"న్తి.

మేసద్దో తీసు అత్థేసు దిస్సతి. తథా హిస్స "గాథాభిగీతం మే అభోజనేయ్య"న్తిఆదీసు (సు॰ ని॰ ౮౧; సం॰ ని॰ ౧.౧౯౪) మయాతి అత్థో. "సాధు మే, భన్తే, భగవా సంఖిత్తేన ధమ్మం దేసేతూ"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౪.౮౮) మయ్హన్తి అత్థో. "ధమ్మదాయాదా మే, భిక్ఖవే, భవథా"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౯) మమాతి అత్థో. ఇధ పన "మయా సుత"న్తి చ, "మమ సుత"న్తి చ అత్థద్వయే యుజ్జతి.

సుతన్తి అయం **సుత**సద్దో సఉపసగ్గో చ అనుపసగ్గో చ గమన-విస్సుత-కిలిన్న-ఉపచితానుయోగ-సోతవిఞ్ఞేయ్య-సోతద్వారానుసారవిఞ్ఞాతాదిఅనేకత్థప్పభేదో. తథా హిస్స – "సేనాయ పసుతో"తిఆదీసు గచ్ఛన్తోతి అత్థో. "సుతధమ్మస్స పస్సతో"తిఆదీసు (ఉదా॰ ౧౧) విస్సుతధమ్మస్సాతి అత్థో. "అవస్సుతా అవస్సుతస్సా"తిఆదీసు (పాచి॰ ౬౫౭) కిలిన్నాకిలిన్నస్సాతి అత్థో. "తుమ్హేహి పుఞ్ఞం పసుతం అనప్పక"న్తిఆదీసు (ఖు॰ పా॰ ౭-౧౨) ఉపచితన్తి అత్థో. "యే ఝానప్పసుతా ధీరా"తిఆదీసు (ధ॰ ప॰ ౧౮౧) ఝానానుయుత్తాతి అత్థో. "దిట్ఠం సుతం ముత"న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౪౧) సోతవిఞ్ఞేయ్యన్తి అత్థో. "సుతధరో సుతసన్నిచయో"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౩౯) సోతద్వారానుసారవిఞ్ఞాతధరోతి అత్థో. ఇధ పనస్స సోతద్వారానుసారేన ఉపధారితన్తి వా ఉపధారణన్తి వాతి అత్థో. మే-సద్దస్స హి మయాతి అత్థే సతి "ఏవం మయా సుతం సోతద్వారానుసారేన ఉపధారిత"న్తి యుజ్జతి. మమాతి అత్థే సతి "ఏవం మమ సుతం సోతద్వారానుసారేన ఉపధారణ"న్తి యుజ్జతి.

ఏవమేతేసు తీసు పదేసు **ఏవ**న్తి సోతవిఞ్ఞాణాదివిఞ్ఞాణకిచ్చనిదస్సనం. **మే**తి వుత్తవిఞ్ఞాణసమఙ్గిపుగ్గలనిదస్సనం. **సుత**న్తి అస్సవనభావపటిక్ఖేపతో అనూనాధికావిపరీతగ్గహణనిదస్సనం. తథా **ఏవ**న్తి తస్సా సోతద్వారానుసారేన పవత్తాయ విఞ్ఞాణవీథియా నానప్పకారేన ఆరమ్మణే పవత్తభావప్పకాసనం. **మే**తి అత్తప్పకాసనం. **సుత**న్తి ధమ్మప్పకాసనం. అయఞ్హేత్థ సఙ్ఖేపో – "నానప్పకారేన ఆరమ్మణే పవత్తాయ విఞ్ఞాణవీథియా మయా న అఞ్ఞం కతం, ఇదం పన కతం, అయం ధమ్మో సుతో"తి.

తథా **ఏవ**న్తి నిద్దిసితబ్బప్పకాసనం. **మే**తి పుగ్గలప్పకాసనం. **సుత**న్తి పుగ్గలకిచ్చప్పకాసనం. ఇదం వుత్తం హోతి – యం సుత్తం నిద్దిసిస్సామి, తం మయా ఏవం సుతన్తి.

తథా **ఏవ**న్తి యస్స చిత్తసన్తానస్స నానాకారప్పవత్తియా నానత్థబ్యఞ్జనగ్గహణం హోతి, తస్స నానాకారనిద్దేసో. **ఏవ**న్తి హి అయం ఆకారపఞ్ఞత్తి. **మే**తి కత్తునిద్దేసో. **సుత**న్తి విసయనిద్దేసో. ఏత్తావతా నానాకారప్పవత్తేన చిత్తసన్తానేన తంసమఙ్గినో కత్తు విసయే గహణసన్నిట్ఠానం కతం హోతి.

అథ వా **ఏవ**న్తి పుగ్గలకిచ్చనిద్దేసో. **సుత**న్తి విఞ్ఞాణకిచ్చనిద్దేసో. **మే**తి ఉభయకిచ్చయుత్తపుగ్గలనిద్దేసో. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో – మయా సవనకిచ్చవిఞ్ఞాణసమఙ్గినా పుగ్గలేన విఞ్ఞాణవసేన లద్ధసవనకిచ్చవోహారేన సుతన్తి.

తత్థ **ఏవ**న్తి చ **మే**తి చ సచ్చికట్ఠపరమత్థవసేన అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి. కిఞ్హేత్థ తం పరమత్థతో అత్థి, యం ఏవన్తి వా మేతి వా నిద్దేసం లభేథ. **సుత**న్తి విజ్జమానపఞ్ఞత్తి. యఞ్హి తం ఏత్థ సోతేన ఉపలద్ధం, తం పరమత్థతో విజ్జమానన్తి. తథా **ఏవ**న్తి చ **మే**తి చ తం తం ఉపాదాయ వత్తబ్బతో ఉపాదాపఞ్ఞత్తి. **సుత**న్తి దిట్ఠాదీని ఉపనిధాయ వత్తబ్బతో ఉపనిధాపఞ్ఞత్తి.

ఏత్థ చ **ఏవ**న్తి వచనేన అసమ్మోహం దీపేతి. న హి సమ్మూళ్హో నానప్పకారపటివేధసమత్థో హోతి. **సుత**న్తి వచనేన సుతస్స అసమ్మోసం దీపేతి. యస్స హి సుతం సమ్ముట్ఠం హోతి, న సో కాలన్తరేన మయా సుతన్తి పటిజానాతి. ఇచ్చస్స అసమ్మోహేన పఞ్ఞాసిద్ధి, అసమ్మోసేన పన సతిసిద్ధి. తత్థ పఞ్ఞాపుబ్బఙ్గమాయ సతియా బ్యఞ్జనావధారణసమత్థతా, సతిపుబ్బఙ్గమాయ పఞ్ఞాయ అత్థపటివేధసమత్థతా. తదుభయసమత్థతాయోగేన అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నస్స ధమ్మకోసస్స అనుపాలనసమత్థతో ధమ్మభణ్డాగారికత్తసిద్ధి.

అపరో నయో – **ఏవ**న్తి వచనేన యోనిసో మనసికారం దీపేతి, అయోనిసో మనసికరోతో హి నానప్పకారపటివేధాభావతో. **సుత**న్తి వచనేన అవిక్ఖేపం దీపేతి, విక్ఖిత్తచిత్తస్స సవనాభావతో. తథా హి విక్ఖిత్తచిత్తో పుగ్గలో సబ్బసమ్పత్తియా వుచ్చమానోపి "న మయా సుతం , పున భణథా"తి భణతి. యోనిసో మనసికారేన చేత్థ అత్తసమ్మాపణిధిం పుబ్బే చ కతపుఞ్ఞతం సాధేతి సమ్మా అప్పణిహితత్తస్స పుబ్బే అకతపుఞ్ఞస్స వా తదభావతో. తథా అవిక్ఖేపేన సద్ధమ్మస్సవనం సప్పురిసూపనిస్సయఞ్చ సాధేతి. న హి విక్ఖిత్తచిత్తో సోతుం సక్కోతి, న చ సప్పురిసే అనుపస్సయమానస్స సవనం అత్థీతి.

అపరో నయో – యస్మా "**ఏవ**న్తి యస్స చిత్తసన్తానస్స నానాకారప్పవత్తియా నానత్థబ్యఞ్జనగ్గహణం హోతి, తస్స నానాకారనిద్దేసో"తి వుత్తం. సో చ ఏవం భద్దకో ఆకారో న సమ్మా అప్పణిహితత్తనో పుబ్బే అకతపుఞ్ఞస్స వా హోతి, తస్మా **ఏవ**న్తి ఇమినా భద్దకేనాకారేన పచ్ఛిమచక్కద్వయసమ్పత్తిమత్తనో దీపేతి. **సుత**న్తి సవనయోగేన పురిమచక్కద్వయసమ్పత్తిం. న హి అప్పతిరూపదేసే వసతో సప్పురిసూపనిస్సయవిరహితస్స వా సవనం అత్థి. ఇచ్చస్స పచ్ఛిమచక్కద్వయసిద్ధియా ఆసయసుద్ధి సిద్ధా హోతి, పురిమచక్కద్వయసిద్ధియా పయోగసుద్ధి. తాయ చ ఆసయసుద్ధియా అధిగమబ్యత్తిసిద్ధి, పయోగసుద్ధియా ఆగమబ్యత్తిసిద్ధి. ఇతి పయోగాసయసుద్ధస్స ఆగమాధిగమసమ్పన్నస్స వచనం అరుణుగ్గం వియ సూరియస్స ఉదయతో, యోనిసో మనసికారో వియ చ కుసలకమ్మస్స, అరహతి భగవతో వచనస్స పుబ్బఙ్గమం భవితున్తి ఠానే నిదానం ఠపేన్తో **ఏవం మే సుత**న్తిఆదిమాహ.

అపరో నయో – **ఏవ**న్తి ఇమినా నానప్పకారపటివేధదీపకేన వచనేన అత్తనో అత్థపటిభానపటిసమ్భిదాసమ్పత్తిసబ్భావం దీపేతి. **సుత**న్తి ఇమినా సోతబ్బభేదపటివేధదీపకేన వచనేన ధమ్మనిరుత్తిపటిసమ్భిదాసమ్పత్తిసబ్భావం. **ఏవ**న్తి చ ఇదం యోనిసో మనసికారదీపకవచనం భాసమానో "ఏతే మయా ధమ్మా మనసా అనుపేక్ఖితా దిట్ఠియా సుప్పటివిద్ధా"తి దీపేతి. **సుత**న్తి ఇదం సవనయోగదీపకవచనం భాసమానో "బహూ మయా ధమ్మా సుతా ధాతా వచసా పరిచితా"తి దీపేతి. తదుభయేనపి అత్థబ్యఞ్జనపారిపూరిం దీపేన్తో సవనే ఆదరం జనేతి. అత్థబ్యఞ్జనపరిపుణ్ణం హి ధమ్మం ఆదరేన అస్సుణన్తో మహతా హితా పరిబాహిరో హోతీతి ఆదరం జనేత్వా సక్కచ్చం ధమ్మో సోతబ్బోతి.

ఏవం మే సుతన్తి ఇమినా పన సకలేన వచనేన ఆయస్మా ఆనన్దో తథాగతప్పవేదితం ధమ్మం అత్తనో అదహన్తో అసప్పురిసభూమిం అతిక్కమతి, సావకత్తం పటిజానన్తో సప్పురిసభూమిం ఓక్కమతి. తథా అసద్ధమ్మా చిత్తం వుట్ఠాపేతి, సద్ధమ్మే చిత్తం పతిట్ఠాపేతి. "కేవలం సుతమేవేతం మయా , తస్సేవ పన భగవతో వచన"న్తి దీపేన్తో అత్తానం పరిమోచేతి , సత్థారం అపదిసతి, జినవచనం అప్పేతి, ధమ్మనేత్తిం పతిట్ఠాపేతి.

అపిచ "ఏవం మే సుత"న్తి అత్తనా ఉప్పాదితభావం అప్పటిజానన్తో పురిమవచనం వివరన్తో "సమ్ముఖా పటిగ్గహితమిదం మయా తస్స భగవతో చతువేసారజ్జవిసారదస్స దసబలధరస్స ఆసభట్ఠానట్ఠాయినో సీహనాదనాదినో సబ్బసత్తుత్తమస్స ధమ్మిస్సరస్స ధమ్మరాజస్స ధమ్మాధిపతినో ధమ్మదీపస్స ధమ్మసరణస్స సద్ధమ్మవరచక్కవత్తినో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స వచనం, న ఏత్థ అత్థే వా ధమ్మే వా పదే వా బ్యఞ్జనే వా కఙ్ఖా వా విమతి వా కత్తబ్బా"తి సబ్బదేవమనుస్సానం ఇమస్మిం ధమ్మే అస్సద్ధియం వినాసేతి, సద్ధాసమ్పదం ఉప్పాదేతి. తేనేతం వుచ్చతి –

"వినాసయతి అస్సద్ధం, సద్ధం వడ్ఢేతి సాసనే;
ఏవం మే సుతమిచ్చేవం, వదం గోతమసావకో"తి.

ఏకన్తి గణనపరిచ్ఛేదనిద్దేసో. **సమయ**న్తి పరిచ్ఛిన్ననిద్దేసో. **ఏకం సమయ**న్తి అనియమితపరిదీపనం. తత్థ **సమయ**సద్దో –

"సమవాయే ఖణే కాలే, సమూహే హేతుదిట్ఠిసు;
పటిలాభే పహానే చ, పటివేధే చ దిస్సతి".

తథా హిస్స "అప్పేవ నామ స్వేపి ఉపసఙ్కమేయ్యామ కాలఞ్చ సమయఞ్చ ఉపాదాయా"తి ఏవమాదీసు (దీ. ని. ౧.౪౪౭) సమవాయో అత్థో. "ఏకోవ ఖో, భిక్ఖవే, ఖణో చ సమయో చ బ్రహ్మచరియవాసాయా"తిఆదీసు (అ. ని. ౮.౨౯) ఖణో. "ఉణ్హసమయో పరిళాహసమయో"తిఆదీసు (పాచి. ౩౫౮) కాలో. "మహాసమయో పవనస్మి"న్తిఆదీసు (దీ. ని. ౨.౩౩౨) సమూహో. "సమయోపి ఖో తే భద్దాలి అప్పటివిద్ధో అహోసి, భగవా ఖో సావత్థియం విహరతి, భగవాపి మం జానిస్సతి 'భద్దాలి నామ భిక్ఖు సత్థు సాసనే సిక్ఖాయ అపరిపూరకారీ'తి, అయమ్పి ఖో తే, భద్దాలి, సమయో అప్పటివిద్ధో అహోసీ"తిఆదీసు (మ. ని. ౨.౧౩౫) హేతు. "తేన ఖో పన సమయేన ఉగ్గాహమానో పరిబ్బాజకో సమణముణ్డికాపుత్తో సమయప్పవాదకే తిన్దుకాచీరే ఏకసాలకే మల్లికాయ ఆరామే పటివసతీ"తిఆదీసు (మ. ని. ౨.౨౬౦) దిట్ఠి.

“దిట్ఠే ధమ్మే చ యో అత్థో, యో చత్థో సమ్పరాయికో;
అత్థాభిసమయా ధీరో, పణ్డితోతి పవుచ్చతీ”తి. –

ఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౯) పటిలాభో. “సమ్మా మానాభిసమయా అన్తమకాసి దుక్ఖస్సా”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౮) పహానం. “దుక్ఖస్స పీళనట్ఠో సఙ్ఖతట్ఠో సన్తాపట్ఠో విపరిణామట్ఠో అభిసమయట్ఠో”తిఆదీసు (పటి॰ మ॰ ౨.౮) పటివేధో. ఇధ పనస్స కాలో అత్థో. తేన సంవచ్ఛర-ఉతు-మాస-అడ్ఢమాస-రత్తి-దివ-పుబ్బణ్హ-మజ్ఝన్హిక-సాయన్హ-పఠమ-మజ్ఝిమ-పచ్ఛిమయామ-ముహుత్తాదీసు కాలప్పభేదభూతేసు సమయేసు ఏకం సమయన్తి దీపేతి.

తత్థ కిఞ్చాపి ఏతేసు సంవచ్ఛరాదీసు యం యం సుత్తం యమ్హి యమ్హి సంవచ్ఛరే ఉతుమ్హి మాసే పక్ఖే రత్తిభాగే దివసభాగే వా వుత్తం, సబ్బం తం థేరస్స సువిదితం సువవత్థాపితం పఞ్ఞాయ. యస్మా పన “ఏవం మే సుతం అసుకసంవచ్ఛరే అసుకఉతుమ్హి అసుకమాసే అసుకపక్ఖే అసుకరత్తిభాగే అసుకదివసభాగే వా”తి ఏవం వుత్తే న సక్కా సుఖేన ధారేతుం వా ఉద్దిసితుం వా ఉద్దిసాపేతుం వా, బహు చ వత్తబ్బం హోతి, తస్మా ఏకేనేవ పదేన తమత్థం సమోధానేత్వా “ఏకం సమయ”న్తి ఆహ.

యే వా ఇమే గబ్భోక్కన్తిసమయో జాతిసమయో సంవేగసమయో అభినిక్ఖమనసమయో దుక్కరకారికసమయో మారవిజయసమయో అభిసమ్బోధిసమయో దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారసమయో దేసనాసమయో పరినిబ్బానసమయోతి ఏవమాదయో భగవతో దేవమనుస్సేసు అతివియ సుప్పకాసా అనేకకాలప్పభేదా ఏవ సమయా, తేసు సమయేసు దేసనాసమయసఙ్ఖాతం ఏకం సమయన్తి దీపేతి. యో చాయం ఞాణకరుణాకిచ్చసమయేసు కరుణాకిచ్చసమయో, అత్తహితపరహిత-పటిపత్తిసమయేసు పరహిత-పటిపత్తిసమయో, సన్నిపతితానం కరణీయద్వయసమయేసు ధమ్మికథాసమయో, దేసనాపటిపత్తిసమయేసు దేసనాసమయో, తేసుపి సమయేసు అఞ్ఞతరం సన్ధాయ “ఏకం సమయ”న్తి ఆహ.

కస్మా పనేత్థ యథా అభిధమ్మే “యస్మిం సమయే కామావచర”న్తి చ, ఇతో అఞ్ఞేసు చ సుత్తపదేసు “యస్మిం సమయే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు వివిచ్చేవ కామేహీ”తి చ భుమ్మవచనేన నిద్దేసో కతో, వినయే చ “తేన సమయేన బుద్ధో భగవా”తి కరణవచనేన నిద్దేసో కతో, తథా అకత్వా “ఏకం సమయ”న్తి ఉపయోగవచనేన నిద్దేసో కతోతి. తత్థ తథా, ఇధ చ అఞ్ఞథా అత్థసమ్భవతో. తత్థ హి అభిధమ్మే ఇతో అఞ్ఞేసు సుత్తపదేసు చ అధికరణత్థో భావేనభావలక్ఖణత్థో చ సమ్భవతి. అధికరణం హి కాలత్థో సమూహత్థో చ సమయో, తత్థ వుత్తానం ఫస్సాదిధమ్మానం ఖణసమవాయహేతుసఙ్ఖాతస్స చ సమయస్స భావేన తేసం భావో లక్ఖీయతి, తస్మా తదత్థజోతనత్థం తత్థ భుమ్మవచనేన నిద్దేసో కతో.

వినయే చ హేతుఅత్థో కరణత్థో చ సమ్భవతి. యో హి సో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిసమయో సారిపుత్తాదీహిపి దుబ్బిఞ్ఞేయ్యో, తేన సమయేన హేతుభూతేన కరణభూతేన చ సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞాపయన్తో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిహేతుఞ్చ అపేక్ఖమానో భగవా తత్థ తత్థ విహాసి. తస్మా తదత్థజోతనత్థం తత్థ కరణవచనేన నిద్దేసో కతో.

ఇధ పన అఞ్ఞస్మిఞ్చ ఏవంజాతికే అచ్చన్తసంయోగత్థో సమ్భవతి. యఞ్హి సమయం భగవా ఇమం అఞ్ఞం వా సుత్తన్తం దేసేసి, అచ్చన్తమేవ తం సమయం కరుణావిహారేన విహాసి. తస్మా తదత్థజోతనత్థం ఇధ ఉపయోగవచననిద్దేసో కతోతి.

తేనేతం వుచ్చతి –

"తం తం అత్థమపేక్ఖిత్వా, భుమ్మేన కరణేన చ;
అఞ్ఞత్ర సమయో వుత్తో, ఉపయోగేన సో ఇధా"తి.

పోరాణా పన వణ్ణయన్తి – "తస్మిం సమయే"తి వా "తేన సమయేనా"తి వా "ఏకం సమయ"న్తి వా అభిలాపమత్తభేదో ఏస, సబ్బత్థ భుమ్మమేవత్థోతి. తస్మా "ఏకం సమయ"న్తి వుత్తేపి "ఏకస్మిం సమయే"తి అత్థో వేదితబ్బో.

భగవాతి గరు. గరుఞ్హి లోకే "భగవా"తి వదన్తి. అయఞ్చ సబ్బగుణవిసిట్ఠతాయ సబ్బసత్తానం గరు, తస్మా "భగవా"తి వేదితబ్బో. పోరాణేహిపి వుత్తం –

"భగవాతి వచనం సేట్ఠం, భగవాతి వచనముత్తమం;
గరు గారవయుత్తో సో, భగవా తేన వుచ్చతీ"తి.

అపిచ –

"భాగ్యవా భగ్గవా యుత్తో, భగేహి చ విభత్తవా;
భత్తవా వన్తగమనో, భవేసు భగవా తతో"తి. –

ఇమిస్సాపి గాథాయ వసేనస్స పదస్స విత్థారతో అత్థో వేదితబ్బో. సో చ **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౧౪౨, ౧౪౪) బుద్ధానుస్సతినిద్దేసే వుత్తోయేవ.

ఏత్తావతా చేత్థ **ఏవం మే సుత**న్తి వచనేన యథాసుతం ధమ్మం దస్సేన్తో భగవతో ధమ్మసరీరం పచ్చక్ఖం కరోతి. తేన "న ఇదం అతిక్కన్తసత్థుకం పావచనం, అయం వో సత్థా"తి సత్థు అదస్సనేన ఉక్కణ్ఠితం జనం సమస్సాసేతి. **ఏకం సమయం భగవా**తి వచనేన తస్మిం సమయే భగవతో అవిజ్జమానభావం దస్సేన్తో రూపకాయపరినిబ్బానం సాధేతి. తేన "ఏవంవిధస్స నామ అరియధమ్మస్స దేసకో దసబలధరో వజిరసఙ్ఘాతసమానకాయో సోపి భగవా పరినిబ్బుతో, కేన అఞ్ఞేన జీవితే ఆసా జనేతబ్బా"తి జీవితమదమత్తం జనం సంవేజేతి, సద్ధమ్మే చస్స ఉస్సాహం జనేతి. **ఏవ**న్తి చ భణన్తో దేసనాసమ్పత్తిం నిద్దిసతి. **మే సుత**న్తి సావకసమ్పత్తిం. **ఏకం సమయ**న్తి కాలసమ్పత్తిం. **భగవా**తి దేసకసమ్పత్తిం.

సావత్థియన్తి ఏవంనామకే నగరే. సమీపత్థే చేతం భుమ్మవచనం. **విహరతీ**తి అవిసేసేన ఇరియాపథదిబ్బబ్రహ్మఅరియవిహారేసు అఞ్ఞతరవిహారసమఙ్గిపరిదీపనమేతం. ఇధ పన ఠానగమననిసజ్జాసయనప్పభేదేసు ఇరియాపథేసు అఞ్ఞతరఇరియాపథసమాయోగపరిదీపనం, తేన ఠితోపి గచ్ఛన్తోపి నిసిన్నోపి సయానోపి భగవా విహరతిచ్చేవ వేదితబ్బో. సో హి ఏకం ఇరియాపథబాధనం అఞ్ఞేన ఇరియాపథేన విచ్ఛిన్దిత్వా అపరిపతన్తం అత్తభావం హరతి పవత్తేతి, తస్మా "విహరతీ"తి వుచ్చతి.

జేతవనేతి జేతస్స రాజకుమారస్స వనే. తఞ్హి తేన రోపితం సంవడ్ఢితం పరిపాలితం, సో చస్స సామీ అహోసి, తస్మా జేతవనన్తి సఙ్ఖం గతం, తస్మిం జేతవనే. **అనాథపిణ్డికస్స ఆరామే**తి అనాథపిణ్డికేన గహపతినా

చతుపఞ్ఞాసహిరఞ్ఞకోటిపరిచ్చాగేన బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నియ్యాతితత్తా అనాథపిణ్డికస్సాతి సఙ్ఖం గతే ఆరామే . అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమట్ఠకథాయ సబ్బాసవసుత్తవణ్ణనాయం (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౪ ఆదయో) వుత్తో.

తత్థ సియా – యది తావ భగవా సావత్థియం విహరతి, "జేతవనే"తి న వత్తబ్బం. అథ తత్థ విహరతి, "సావత్థియ"న్తి న వత్తబ్బం. న హి సక్కా ఉభయత్థ ఏకం సమయం విహరితున్తి. న ఖో పనేతం ఏవం దట్ఠబ్బం. నను అవోచుమ్హ "సమీపత్థే భుమ్మవచన"న్తి. తస్మా యథా గఙ్గాయమునాదీనం సమీపే గోయూథాని చరన్తాని "గఙ్గాయ చరన్తి, యమునాయ చరన్తీ"తి వుచ్చన్తి, ఏవమిధాపి యదిదం సావత్థియా సమీపే జేతవనం, తత్థ విహరన్తో వుచ్చతి "సావత్థియం విహరతి జేతవనే"తి. గోచరగామనిదస్సనత్థం హిస్స సావత్థివచనం, పబ్బజితానురూపనివాసనట్ఠాననిదస్సనత్థం సేసవచనం.

తత్థ సావత్థివచనేన ఆయస్మా ఆనన్దో భగవతో గహట్ఠానుగ్గహకరణం దస్సేతి, జేతవనాదికిత్తనేన పబ్బజితానుగ్గహకరణం. తథా పురిమేన పచ్చయగ్గహణతో అత్తకిలమథానుయోగవివజ్జనం, పచ్ఛిమేన వత్థుకామప్పహానతో కామసుఖల్లికానుయోగవివజ్జనూపాయదస్సనం. పురిమేన చ ధమ్మదేసనాభియోగం, పచ్ఛిమేన వివేకాధిముత్తిం. పురిమేన కరుణాయ ఉపగమనం, పచ్ఛిమేన పఞ్ఞాయ అపగమనం. పురిమేన సత్తానం హితసుఖనిప్ఫాదనాధిముత్తితం, పచ్ఛిమేన పరహితసుఖకరణే నిరుపలేపతం. పురిమేన ధమ్మికసుఖాపరిచ్చాగనిమిత్తఫాసువిహారం, పచ్ఛిమేన ఉత్తరిమనుస్సధమ్మానుయోగనిమిత్తం. పురిమేన మనుస్సానం ఉపకారబహులతం, పచ్ఛిమేన దేవతానం. పురిమేన లోకే జాతస్స లోకే సంవడ్ఢభావం, పచ్ఛిమేన లోకేన అనుపలిత్తతం. పురిమేన "ఏకపుగ్గలో, భిక్ఖవే, లోకే ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి బహుజనహితాయ బహుజనసుఖాయ లోకానుకమ్పాయ అత్థాయ హితాయ సుఖాయ దేవమనుస్సానం. కతమో ఏకపుగ్గలో? తథాగతో అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో"తి (అ॰ ని॰ ౧.౧౭౦) వచనతో యదత్థం భగవా ఉప్పన్నో, తదత్థపరినిప్ఫాదనం, పచ్ఛిమేన యత్థ ఉప్పన్నో, తదనురూపవిహారం. భగవా హి పఠమం లుమ్బినివనే, దుతియం బోధిమణ్డేతి లోకియలోకుత్తరాయ ఉప్పత్తియా వనేయేవ ఉప్పన్నో. తేనస్స వనేయేవ విహారం దస్సేతీతి ఏవమాదినా నయేనేత్థ అత్థయోజనా వేదితబ్బా.

తత్రాతి దేసకాలపరిదీపనం. తఞ్హి యం సమయం విహరతి, తత్ర సమయే. యస్మిఞ్చ ఆరామే విహరతి, తత్ర ఆరామేతి దీపేతి. భాసితబ్బయుత్తే వా దేసకాలే దీపేతి. న హి భగవా అయుత్తే దేసే వా కాలే వా ధమ్మం భాసతి. "అకాలో ఖో తావ, బాహియా"తిఆది (ఉదా॰ ౧౦) చేత్థ సాధకం. **ఖోతి** పదపూరణమత్తే అవధారణే ఆదికాలత్థే వా నిపాతో. **భగవాతి** లోకగరుదీపనం. **భిక్ఖూతి** కథాసవనయుత్తపుగ్గలవచనం. అపి చేత్థ "భిక్ఖకోతి భిక్ఖు, భిక్ఖాచరియం అజ్ఝుపగతోతి భిక్ఖూ"తిఆదినా (పారా॰ ౪౫; విభ॰ ౫౧౧) నయేన వచనత్థో వేదితబ్బో. **ఆమన్తేసీతి** ఆలపి అభాసి సమ్బోధేసీతి అయమేత్థ అత్థో. అఞ్ఞత్ర పన ఞాపనేపి హోతి. యథాహ – "ఆమన్తయామి వో, భిక్ఖవే, పటివేదయామి వో, భిక్ఖవే"తి. పక్కోసనేపి. యథాహ – "ఏహి త్వం, భిక్ఖు, మమ వచనేన సారిపుత్తం ఆమన్తేహీ"తి (అ॰ ని॰ ౯.౧౧; సం॰ ని॰ ౨.౩౨).

భిక్ఖవోతి ఆమన్తనాకారపరిదీపనం. తఞ్చ భిక్ఖనసీలతాదిగుణయోగసిద్ధత్తా వుత్తం. భిక్ఖనసీలతాగుణయుత్తోపి హి భిక్ఖు, భిక్ఖనధమ్మతాగుణయుత్తోపి భిక్ఖు, భిక్ఖనే సాధుకారితాగుణయుత్తోపీతి సద్దవిదూ మఞ్ఞన్తి. తేన చ నేసం భిక్ఖనసీలతాదిగుణయోగసిద్ధేన వచనేన హీనాధికజనసేవితం వుత్తిం పకాసేన్తో ఉద్ధతదీనభావనిగ్గహం కరోతి. **భిక్ఖవోతి**

ఇమినా కరుణావిప్ఫారసోమ్మహదయనయననిపాతపుబ్బఙ్గమేన వచనేన తే అత్తనో ముఖాభిముఖే కరోతి. తేనేవ చ కథేతుకమ్యతాదీపకేన వచనేన తేసం సోతుకమ్యతం జనేతి. తేనేవ చ సమ్బోధనత్థేన సాధుకం సవనమనసికారేపి తే నియోజేతి. సాధుకం సవనమనసికారాయత్తా హి సాసనసమ్పత్తి.

అపరేసుపి దేవమనుస్సేసు విజ్జమానేసు కస్మా భిక్ఖూయేవ ఆమన్తేసీతి చే? జేట్ఠసేట్ఠాసన్నసదాసన్నిహితభావతో. సబ్బపరిససాధారణా హి భగవతో ధమ్మదేసనా. పరిసాయ చ జేట్ఠా భిక్ఖూ పఠముప్పన్నత్తా, సేట్ఠా అనగారియభావం ఆదిం కత్వా సత్థుచరియానువిధాయకత్తా సకలసాసనపటిగ్గాహకత్తా చ. ఆసన్నా తే తత్థ నిసిన్నేసు సత్థుసన్తికత్తా. సదాసన్నిహితా సత్థుసన్తికావచరత్తాతి. అపిచ తే ధమ్మదేసనాయ భాజనం యథానుసిట్ఠం పటిపత్తిసబ్భావతోతిపి తే ఏవ ఆమన్తేసి.

కిమత్థం పన భగవా ధమ్మం దేసేన్తో పఠమం భిక్ఖూ ఆమన్తేసి, న ధమ్మమేవ దేసేసీతి? సతిజననత్థం. భిక్ఖూ హి అఞ్ఞం చిన్తేన్తాపి విక్ఖిత్తచిత్తాపి ధమ్మం పచ్చవేక్ఖన్తాపి కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తాపి నిసిన్నా హోన్తి, తే అనామన్తేత్వా ధమ్మే దేసియమానే "అయం దేసనా కింనిదానా కింపచ్చయా కతమాయ అట్ఠుప్పత్తియా దేసితా"తి సల్లక్ఖేతుం అసక్కోన్తా దుగ్గహితం వా గణ్హేయ్యుం, న వా గణ్హేయ్యుం. తేన నేసం సతిజననత్థం భగవా పఠమం ఆమన్తేత్వా పచ్ఛా ధమ్మం దేసేతి.

భదన్తేతి గారవవచనమేతం, సత్థు పటివచనదానం వా. అపి చేత్థ "భిక్ఖవో"తి వదమానో భగవా తే భిక్ఖూ ఆలపతి. "భదన్తే"తి వదమానా తే భగవన్తం పచ్చాలపన్తి. తథా "భిక్ఖవో"తి భగవా ఆదిమ్హి భాసతి, "భదన్తే"తి తే పచ్చాభాసన్తి. "భిక్ఖవో"తి పటివచనం దాపేతి, "భదన్తే"తి పటివచనం దేన్తి. **తే భిక్ఖూ**తి యే భగవా ఆమన్తేసి, తే. **భగవతో పచ్చస్సోసు**న్తి భగవతో ఆమన్తనం పటిఅస్సోసుం, అభిముఖా హుత్వా సుణింసు సమ్పటిచ్ఛింసు పటిగ్గహేసున్తి అత్థో. **భగవా ఏతదవోచా**తి భగవా ఏతం ఇదాని వత్తబ్బం సకలం సుత్తం అవోచ. ఏత్తావతా చ యం ఆయస్మతా ఆనన్దేన ఇమస్స సుత్తస్స సుఖావగాహణత్థం కాలదేసదేసకపరిసాపదేసపటిమణ్డితం నిదానం భాసితం, తస్స అత్థవణ్ణనా సమత్తాతి.

రూపాదివణ్ణనా

ఇదాని **నాహం, భిక్ఖవే, అఞ్ఞం ఏకరూపమ్పి సమనుపస్సామీ**తిఆదినా నయేన భగవతా నిక్ఖిత్తస్స సుత్తస్స వణ్ణనాయ ఓకాసో అనుప్పత్తో, సా పనేసా సుత్తవణ్ణనా యస్మా సుత్తనిక్ఖేపం విచారేత్వావ వుచ్చమానా పాకటా హోతి, తస్మా సుత్తనిక్ఖేపవిచారణా తావ వేదితబ్బా. చత్తారో హి సుత్తనిక్ఖేపా అత్తజ్ఝాసయో పరజ్ఝాసయో పుచ్ఛావసికో అట్ఠుప్పత్తికోతి. తత్థ యాని సుత్తాని భగవా పరేహి అనజ్ఝిట్ఠో కేవలం అత్తనో అజ్ఝాసయేనేవ కథేసి, సేయ్యథిదం – ఆకఙ్ఖేయ్యసుత్తం వత్థసుత్తన్తి ఏవమాదీని, తేసం అత్తజ్ఝాసయో నిక్ఖేపో. యాని పన "పరిపక్కా ఖో రాహులస్స విముత్తిపరిపాచనీయా ధమ్మా, యంనూనాహం రాహులం ఉత్తరి ఆసవానం ఖయే వినేయ్య"న్తి (సం. ని. ౪.౧౨౧; మ. ని. ౩.౪౧౬) ఏవం పరేసం అజ్ఝాసయం ఖన్తిం మనం అభినీహారం బుజ్ఝనభావఞ్చ ఓలోకేత్వా పరజ్ఝాసయవసేన కథితాని, సేయ్యథిదం – రాహులోవాదసుత్తం ధమ్మచక్కప్పవత్తనన్తి ఏవమాదీని, తేసం పరజ్ఝాసయో నిక్ఖేపో. భగవన్తం పన ఉపసఙ్కమిత్వా తే తే దేవమనుస్సా తథా తథా పఞ్హం పుచ్ఛన్తి. ఏవం పుట్ఠేన భగవతా యాని కథితాని దేవతాసంయుత్తబోజ్ఝఙ్గసంయుత్తాదీని, తేసం పుచ్ఛావసికో నిక్ఖేపో. యాని పన ఉప్పన్నం కారణం పటిచ్చ కథితాని ధమ్మదాయాదసుత్తపుత్తమంసూపమాదీని,

తేసం అట్ఠుప్పత్తికో నిక్ఖేపో. ఏవమిమేసు చతూసు నిక్ఖేపేసు ఇమస్స సుత్తస్స పరజ్ఝాసయో నిక్ఖేపో. పరజ్ఝాసయవసేన హేతం నిక్ఖిత్తం. కేసం అజ్ఝాసయేనాతి? రూపగరుకానం పురిసానం.

తత్థ **నాహం, భిక్ఖవే**తిఆదీసు నకారో పటిసేధత్థో. **అహన్తి** అత్తానం నిద్దిసతి. **భిక్ఖవే**తి భిక్ఖూ ఆలపతి. **అఞ్ఞన్తి** ఇదాని వత్తబ్బా ఇత్థిరూపతో అఞ్ఞం. **ఏకరూపమ్పీ**తి ఏకమ్పి రూపం. **సమనుపస్సామీ**తి ద్వే సమనుపస్సనా ఞాణసమనుపస్సనా చ దిట్ఠిసమనుపస్సనా చ. తత్థ "అనిచ్చతో సమనుపస్సతి, నో నిచ్చతో"తి (పటి॰ మ॰ ౩.౩౫) అయం **ఞాణసమనుపస్సనా** నామ. "రూపం అత్తతో సమనుపస్సతీ"తిఆదికా (పటి॰ మ॰ ౧.౧౩౦) పన **దిట్ఠిసమనుపస్సనా** నామ. తాసు ఇధ ఞాణసమనుపస్సనా అధిప్పేతా. ఇమస్స పన పదస్స నకారేన సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. ఇదం హి వుత్తం హోతి – అహం, భిక్ఖవే, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన ఓలోకేన్తోపి అఞ్ఞం ఏకరూపమ్పి న సమనుపస్సామీతి. **యం ఏవం పురిసస్స చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠతీ**తి యం రూపం రూపగరుకస్స పురిసస్స చతుభూమకకుసలచిత్తం పరియాదియిత్వా గణ్హిత్వా ఖేపేత్వా తిట్ఠతి. "సబ్బం హత్థికాయం పరియాదియిత్వా"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౬) హి గహణం పరియాదానం నామ. "అనిచ్చసఞ్ఞా, భిక్ఖవే, భావితా బహులీకతా సబ్బం కామరాగం పరియాదియతీ"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౩.౧౦౨) ఖేపనం. ఇధ ఉభయమ్పి వట్టతి. తత్థ ఇదం రూపం చతుభూమకకుసలచిత్తం గణ్హన్తం న నీలుప్పలకలాపం పురిసో వియ హత్థేన గణ్హాతి, నాపి ఖేపయమానం అగ్గి వియ ఉద్ధనే ఉదకం సన్తాపేత్వా ఖేపేతి. ఉప్పత్తిఞ్చస్స నివారయమానమేవ చతుభూమకమ్పి కుసలచిత్తం గణ్హాతి చేవ ఖేపేతి చాతి వేదితబ్బం. తేన వుత్తం – "పురిసస్స చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠతీ"తి.

యథయిదన్తి యథా ఇదం. **ఇత్థిరూపన్తి** ఇత్థియా రూపం. తత్థ "కిఞ్చ, భిక్ఖవే, రూపం వదేథ? రుప్పతీతి ఖో, భిక్ఖవే, తస్మా రూపన్తి వుచ్చతి. కేన రుప్పతి? సీతేనపి రుప్పతి ఉణ్హేనపి రుప్పతీ"తి (సం॰ ని॰ ౩.౭౯) సుత్తానుసారేన రూపస్స వచనత్థో చేవ సామఞ్ఞలక్ఖణఞ్చ వేదితబ్బం. అయం పన రూపసద్దో ఖన్ధభవనిమిత్తపచ్చయసరీరవణ్ణసణ్ఠానాదీసు అనేకేసు అత్థేసు వత్తతి. అయఞ్హి "యం కిఞ్చి రూపం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్న"న్తి (విభ॰ ౨; మహావ॰ ౨౨) ఏత్థ రూపక్ఖన్ధే వత్తతి. "రూపూపపత్తియా మగ్గం భావేతీ"తి (ధ॰ స॰ ౧౬౧; విభ॰ ౬౨౪) ఏత్థ రూపభవే. "అజ్ఝత్తం అరూపసఞ్ఞీ బహిద్ధా రూపాని పస్సతీ"తి (ధ॰ స॰ ౨౦౪-౨౩౨ ఆదయో) ఏత్థ కసిణనిమిత్తే. "సరూపా, భిక్ఖవే, ఉప్పజ్జన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా నో అరూపా"తి (అ॰ ని॰ ౨.౮౩) ఏత్థ పచ్చయే. "ఆకాసో పరివారితో రూపన్త్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౦౬) ఏత్థ సరీరే. "చక్ఖుఞ్చ పటిచ్చ రూపే చ ఉప్పజ్జతి చక్ఖువిఞ్ఞాణ"న్తి (మ॰ ని॰ ౧.౪౦౦; ౩.౪౨౧) ఏత్థ వణ్ణే. "రూపప్పమాణో రూపప్పసన్నో"తి (అ॰ ని॰ ౪.౬౫) ఏత్థ సణ్ఠానే. ఆదిసద్దేన "పియరూపం సాతరూపం, అరసరూపో"తిఆదీనిపి సఙ్గణ్హితబ్బాని. ఇధ పనేస ఇత్థియా చతుసముట్ఠానే రూపాయతనసఙ్ఖాతే వణ్ణే వత్తతి. అపిచ యో కోచి ఇత్థియా నివత్థనివాసనస్స వా అలఙ్కారస్స వా గన్ధవణ్ణకాదీనం వా పిళన్ధనమాలాదీనం వాతి కాయప్పటిబద్ధో చ వణ్ణో పురిసస్స చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స ఆరమ్మణం హుత్వా ఉపకప్పతి, సబ్బమేతం ఇత్థిరూపన్త్వేవ వేదితబ్బం. **ఇత్థిరూపం, భిక్ఖవే, పురిసస్స చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠతీ**తి ఇదం పురిమస్సేవ దళ్హీకరణత్థం వుత్తం. పురిమం వా "యథయిదం, భిక్ఖవే, ఇత్థిరూప"న్తి ఏవం ఓపమ్మవసేన వుత్తం, ఇదం పరియాదానానుభావదస్సనవసేన.

తత్రిదం ఇత్థిరూపస్స పరియాదానానుభావే వత్థు – మహాదాఠికనాగరాజా కిర చేతియగిరిమ్హి అమ్బత్థలే మహాథూపం కారాపేత్వా గిరిభణ్డపూజం నామ కత్వా కాలేన కాలం ఓరోధగణపరివుతో చేతియగిరిం గన్త్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దేతి.

బహూనం సన్నిపాతట్ఠానే నామ న సబ్బేసం సతి సూపట్ఠితా హోతి, రఞ్ఞో చ దమిళదేవీ నామ మహేసీ పఠమవయే ఠితా దస్సనీయా పాసాదికా. అథేకో చిత్తత్థేరో నామ వుడ్ఢపబ్బజితో అసంవరనియామేన ఓలోకేన్తో తస్సా రూపారమ్మణే నిమిత్తం గహేత్వా ఉమ్మాదప్పత్తో వియ ఠితనిసిన్నట్ఠానేసు "హన్ద దమిళదేవీ, హన్ద దమిళదేవీ"తి వదన్తో విచరతి. తతో పట్ఠాయ చస్స దహరసామణేరా ఉమ్మత్తకచిత్తత్థేరోత్వేవ నామం కత్వా వోహరింసు. అథ సా దేవీ నచిరస్సేవ కాలమకాసి. భిక్ఖుసఙ్ఘే సివథికదస్సనం గన్త్వా ఆగతే దహరసామణేరా తస్స సన్తికం గన్త్వా ఏవమాహంసు – "భన్తే చిత్తత్థేర, యస్సత్థాయ త్వం విలపసి, మయం తస్సా దేవియా సివథికదస్సనం గన్త్వా ఆగతా"తి. ఏవం వుత్తేపి అస్సద్దహన్తో "యస్సా వా తస్సా వా తుమ్హే సివథికదస్సనత్థాయ గతా, ముఖం తుమ్హాకం ధూమణ్ణ"న్తి . ఉమ్మత్తకవచనమేవ అవోచ. ఏవం ఉమ్మత్తకచిత్తత్థేరస్స చిత్తం పరియాదాయ అట్ఠాసి ఇదం ఇత్థిరూపం.

అపరమ్పి వత్థు – సద్ధాతిస్సమహారాజా కిర ఏకదివసం ఓరోధగణపరివుతో విహారం ఆగతో . ఏకో దహరో లోహపాసాదద్వారకోట్ఠకే ఠత్వా అసంవరే ఠితో ఏకం ఇత్థిం ఓలోకేసి. సాపి గమనం పచ్ఛిన్దిత్వా తం ఓలోకేసి. ఉభోపి అబ్భన్తరే ఉట్ఠితేన రాగగ్గినా డయ్హిత్వా కాలమకంసు. ఏవం ఇత్థిరూపం దహరస్స చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠతి.

అపరమ్పి వత్థు – కల్యాణియమహావిహారతో కిరేకో దహరో ఉద్దేసత్థాయ కాళదీఘవాపిగామద్వారవిహారం గన్త్వా నిట్ఠితుద్దేసకిచ్చో అత్థకామానం వచనం అగ్గహేత్వా "గతట్ఠానే దహరసామణేరేహి పుట్ఠేన గామస్స నివిట్ఠాకారో కథేతబ్బో భవిస్సతీ"తి గామే పిణ్డాయ చరన్తో విసభాగారమ్మణే నిమిత్తం గహేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం గతో తాయ నివత్థవత్థం సఞ్జానిత్వా "కహం, భన్తే, ఇదం లద్ధ"న్తి పుచ్ఛన్తో తస్సా మతభావం ఞత్వా "ఏవరూపా నామ ఇత్థీ మం నిస్సాయ మతా"తి చిన్తేన్తో అన్తోఉట్ఠితేన రాగగ్గినా డయ్హిత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణి. ఏవమ్పి ఇదం ఇత్థిరూపం పురిసస్స చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠతీతి వేదితబ్బం.

౨. దుతియాదీని సద్దగరుకాదీనం ఆసయవసేన వుత్తాని. తేసు **ఇత్థిసద్దో**తి ఇత్థియా చిత్తసముట్ఠానో కథితగీతవాదితసద్దో. అపిచ ఇత్థియా నివత్థనివాసనస్సాపి అలఙ్కతాలఙ్కారస్సాపి ఇత్థిపయోగనిప్ఫాదితో వీణాసఙ్ఖపణవాదిసద్దోపి ఇత్థిసద్దోత్వేవ వేదితబ్బో. సబ్బోపి హేసో పురిసస్స చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠతి.

తత్థ సువణ్ణకక్కటకసువణ్ణమోరదహరభిక్ఖుఆదీనం వత్థూని వేదితబ్బాని. పబ్బతన్తరం కిర నిస్సాయ మహన్తం హత్థినాగకులం వసతి. అవిదూరట్ఠానే చస్స మహాపరిభోగసరో అత్థి, తస్మిం కాయూపపన్నో సువణ్ణకక్కటకో అత్థి. సో తం సరం ఓతిణ్ణోతిణ్ణే సణ్డాసేన వియ అళేహి పాదే గహేత్వా అత్తనో వసం నేత్వా మారేతి. తస్స ఓతారాపేక్ఖా హత్థినాగా ఏకం మహాహత్థిం జేట్ఠకం కత్వా విచరన్తి. సో ఏకదివసం తం హత్థినాగం గణ్హి. థామసతిసమ్పన్నో హత్థినాగో చిన్తేసి – "సచాహం భీతరవం రవిస్సామి, సబ్బే యథారుచియా అకిళిత్వా పలాయిస్సన్తీ"తి నిచ్చలోవ అట్ఠాసి. అథ సబ్బేసం ఉత్తిణ్ణభావం ఞత్వా తేన గహితభావం అత్తనో భరియం జానాపేతుం విరవిత్వా ఏవమాహ –

"సిఙ్గీమిగో ఆయతచక్ఖునేత్తో,
అట్ఠిత్తచో వారిసయో అలోమో;
తేనాభిభూతో కపణం రుదామి,
మా హేవ మం పాణసమం జహేయ్యా"తి. (జా॰ ౧.౩.౪౯);

సా తం సుత్వా సామికస్స గహితభావం ఞత్వా తం తమ్హా భయా మోచేతుం హత్థినా చ కుళీరేన చ సద్ధిం సల్లపన్తీ ఏవమాహ –

“అయ్య న తం జహిస్సామి, కుఞ్జరం సట్ఠిహాయనం;
పథబ్యా చాతురన్తాయ, సుప్పియో హోసి మే తువం.

“యే కుళీరా సముద్దస్మిం, గఙ్గాయ యమునాయ చ;
తేసం త్వం వారిజో సేట్ఠో, ముఞ్చ రోదన్తియా పతి”న్తి. (జా. ౧.౩.౨౦-౨౧);

కుళీరో సహ ఇత్థిసద్దస్సవనేన గహణం సిథిలమకాసి. అథ హత్థినాగో “అయమేవేతస్స ఓకాసో”తి ఏకం పాదం గహితాకారేనేవ ఠపేత్వా దుతియం ఉక్ఖిపిత్వా తం పిట్ఠికపాలే అక్కమిత్వా విచుణ్ణికం కత్వా థోకం ఆకడ్ఢిత్వా తీరే ఖిపి. అథ నం సబ్బహత్థినో సన్నిపతిత్వా “అమ్హాకం వేరీ”తి విచుణ్ణయింసు. ఏవం తావ ఇత్థిసద్దో సువణ్ణకక్కటకస్స చిత్తం పరియాదియిత్వా తిట్ఠతి.

సువణ్ణమోరోపి హిమవన్తం అనుపవిసిత్వా మహన్తం పబ్బతగహనం నిస్సాయ వసన్తో నిచ్చకాలం సూరియస్స ఉదయకాలే సూరియమణ్డలం ఉల్లోకేత్వా అత్తనో రక్ఖం కరోన్తో ఏవం వదతి –

“ఉదేతయం చక్ఖుమా ఏకరాజా,
హరిస్సవణ్ణో పథవిప్పభాసో;
తం తం నమస్సామి హరిస్సవణ్ణం పథవిప్పభాసం,
తయాజ్జ గుత్తా విహరేము దివసం.

“యే బ్రాహ్మణా వేదగూ సబ్బధమ్మే,
తే మే నమో తే చ మం పాలయన్తు;
నమత్థు బుద్ధానం నమత్థు బోధియా,
నమో విముత్తానం నమో విముత్తియా;
ఇమం సో పరిత్తం కత్వా,
మోరో చరతి ఏసనా”తి. (జా. ౧.౨.౧౭);

సో దివసం గోచరం గహేత్వా సాయన్హసమయే వసనట్ఠానం పవిసన్తో అత్థఙ్గతం సూరియమణ్డలం ఓలోకేత్వాపి ఇమం గాథం వదతి –

“అపేతయం చక్ఖుమా ఏకరాజా,
హరిస్సవణ్ణో పథవిప్పభాసో;
తం తం నమస్సామి హరిస్సవణ్ణం పథవిప్పభాసం,
తయాజ్జ గుత్తా విహరేము రత్తిం.

“యే బ్రాహ్మణా వేదగూ సబ్బధమ్మే,

తే మే నమో తే చ మం పాలయన్తు;

నమత్థు బుద్ధానం నమత్థు బోధియా,

నమో విముత్తానం నమో విముత్తియా;

ఇమం సో పరిత్తం కత్వా,

మోరో వాసమకప్పయీ”తి. (జా॰ ౧.౨.౧౮);

ఇమినా నియామేన సత్త వస్ససతాని వీతినామేత్వా ఏకదివసం పరిత్తకమ్మతో పురేతరమేవ మోరకుక్కుటికాయ సద్దం సుత్వా పరిత్తకమ్మం అసరిత్వా రఞ్ఞా పేసితస్స లుద్దకస్స వసం ఉపగతో. ఏవం ఇత్థిసద్దో సువణ్ణమోరస్స చిత్తం పరియాదియిత్వా తిట్ఠతీతి. ధాతపబ్బతవాసీ దహరో పన సుధాముణ్డకవాసీ దహరో చ ఇత్థిసద్దం సుత్వా అనయబ్యసనం పత్తాతి.

౩. తతియే **ఇత్థిగన్ధో**తి ఇత్థియా చతుసముట్ఠానికం గన్ధాయతనం. స్వాయం ఇత్థియా సరీరగన్ధో దుగ్గన్ధో హోతి, కాయారుళ్హో పన ఆగన్తుకఅనులేపనాదిగన్ధో ఇధ అధిప్పేతో. ఏకచ్చా హి ఇత్థీ అస్సగన్ధినీ హోతి, ఏకచ్చా మేణ్డకగన్ధినీ, ఏకచ్చా సేదగన్ధినీ, ఏకచ్చా సోణితగన్ధినీ . ఏకచ్చో అన్ధబాలో ఏవరూపాయపి ఇత్థియా రజ్జతేవ. చక్కవత్తినో పన ఇత్థిరతనస్స కాయతో చన్దనగన్ధో వాయతి, ముఖతో చ ఉప్పలగన్ధో. అయం న సబ్బాసం హోతి, ఆగన్తుకఅనులేపనాదిగన్ధోవ ఇధ అధిప్పేతో. తిరచ్ఛానగతా పన హత్థిఅస్సగోణాదయో తిరచ్ఛానగతానం సజాతిఇత్థీనం ఉతుగన్ధేన యోజనద్వియోజనతియోజనచతుయోజనమ్పి గచ్ఛన్తి. ఇత్థికాయే గన్ధో వా హోతు ఇత్థియా నివత్థనివాసనఅనులిత్తాలేపనపిళన్ధమాలాదిగన్ధో వా, సబ్బోపి ఇత్థిగన్ధోత్వేవ వేదితబ్బో.

౪. చతుత్థే **ఇత్థిరసో**తి ఇత్థియా చతుసముట్ఠానికం రసాయతనం. తిపిటకచూళనాగచూళాభయత్థేరా పన “స్వాయం ఇత్థియా కింకారపటిస్సావితాదివసేన సవనరసో చేవ పరిభోగరసో చ, అయం ఇత్థిరసో”తి వదన్తి. కిం తేన? యో పనాయం ఇత్థియా ఓట్ఠమంససమ్మక్ఖనఖేళాదిరసోపి , సామికస్స దిన్నయాగుభత్తాదీనం రసోపి, సబ్బో సో ఇత్థిరసోత్వేవ వేదితబ్బో. అనేకే హి సత్తా అత్తనో మాతుగామేన యంకిఞ్చి సహత్థా దిన్నమేవ మధురన్తి గహేత్వా అనయబ్యసనం పత్తాతి.

౫. పఞ్చమే **ఇత్థిఫోట్ఠబ్బో**తి ఇత్థియా కాయసమ్ఫస్సో, ఇత్థిసరీరారుళ్హానం వత్థాలఙ్కారమాలాదీనమ్పి ఫస్సో ఇత్థిఫోట్ఠబ్బోత్వేవ వేదితబ్బో. సబ్బోపేస పురిసస్స చిత్తం పరియాదియతి మహాచేతియఙ్గణే గణసజ్ఝాయం గణ్హన్తస్స దహరభిక్ఖునో విసభాగారమ్మణఫస్సో వియాతి.

ఇతి సత్థా సత్తానం ఆసయానుసయవసేన రూపాదీసు ఏకేకం గహేత్వా అఞ్ఞం ఈదిసం న పస్సామీతి ఆహ. యథా హి రూపగరుకస్స పురిసస్స ఇత్థిరూపం చిత్తుప్పాదం గమేతి పలిబున్ధతి బజ్ఝాపేతి బద్ధాపేతి మోహేతి సంమోహేతి, న తథా సేసా సద్దాదయో. యథా చ సద్దాదిగరుకానం సద్దాదయో, న తథా రూపాదీని ఆరమ్మణాని. ఏకచ్చస్స చ రూపాదీసు ఏకమేవారమ్మణం చిత్తం పరియాదియతి, ఏకచ్చస్స ద్వేపి తీణిపి చత్తారిపి పఞ్చపి. ఇతి ఇమే పఞ్చ సుత్తన్తా పఞ్చగరుకవసేన కథితా, న పఞ్చగరుకజాతకవసేన. **పఞ్చగరుకజాతకం** పన సక్ఖిభావత్థాయ ఆహరిత్వా కథేతబ్బం. తత్ర హి అమనుస్సేహి కన్తారమజ్ఝే కతాయ ఆపణాదివిచారణాయ మహాపురిసస్స పఞ్చసు సహాయేసు రూపగరుకో

రూపారమ్మణే బజ్ఝిత్వా అనయబ్యసనం పత్తో, సద్దాదిగరుకా సద్దారమ్మణాదీసు. ఇతి తం సక్ఖిభావత్థాయ ఆహరిత్వా కథేతబ్బం. ఇమే పన పఞ్చ సుత్తన్తా పఞ్చగరుకవసేనేవ కథితా.

౬. యస్మా చ న కేవలం పురిసాయేవ పఞ్చగరుకా హోన్తి, ఇత్థియోపి హోన్తియేవ, తస్మా తాసమ్పి వసేన పున పఞ్చ సుత్తన్తే కథేసి. తేసమ్పి అత్థో వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. వత్థూసుపి పఠమసుత్తే లోహపాసాదద్వారే ఠితం దహరం ఓలోకేత్వా మతాయ రాజోరోధాయ వత్థు వేదితబ్బం. తం హేట్ఠా విత్థారితమేవ.

౭. దుతియసుత్తే బారాణసియం రూపూపజీవినో మాతుగామస్స వత్థు వేదితబ్బం. గుత్తిలవీణావాదకో కిరేకిస్సా ఇత్థియా సహస్సం పహిణి, సా తం ఉప్పణ్డేత్వా గణ్హితుం న ఇచ్ఛి. సో ''కరిస్సామేత్థ కత్తబ్బ''న్తి సాయన్హకాలసమనన్తరే అలఙ్కతపటియత్తో తస్సా గేహస్స అభిముఖట్ఠానే అఞ్ఞస్మిం గేహద్వారే నిసిన్నో వీణాయ తన్తియో సమే గుణే పతిట్ఠాపేత్వా తన్తిస్సరేన గీతస్సరం అనతిక్కమన్తో గాయి. సా ఇత్థీ తస్స గీతసద్దం సుత్వా ద్వారన్తి సఞ్ఞాయ ''వివటవాతపానేన తస్స సన్తికం గమిస్సామీ''తి ఆకాసేయేవ జీవితక్ఖయం పత్తా.

౮. తతియసుత్తే చక్కవత్తిరఞ్ఞో కాయతో చన్దనగన్ధో వాయతి, ముఖతో చ ఉప్పలగన్ధోతి ఇదం ఆహరితబ్బం. ఇదం చేత్థ వత్థు వేదితబ్బం. సావత్థియం కిరేకిస్సా కుటుమ్బికధీతాయ సామికో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా, ''న సక్కా మయా అయం ధమ్మో గిహిభూతేన పూరేతు''న్తి అఞ్ఞతరస్స పిణ్డపాతికత్థేరస్స సన్తికే పబ్బజి. అథస్స భరియం ''అస్సామికా అయ''న్తి ఞత్వా రాజా పసేనదికోసలో అన్తేపురం ఆహరాపేత్వా ఏకదివసం ఏకం నీలుప్పలకలాపం ఆదాయ అన్తేపురం పవిట్ఠో ఏకేకిస్సా ఏకేకం నీలుప్పలం దాపేసి. పుప్ఫేసు భాజియమానేసు తస్సా ఇత్థియా ద్వే హత్థం పత్తాని. సా పహట్ఠాకారం దస్సేత్వా ఉపసిఙ్ఘిత్వా పరోది. రాజా తస్సా ఉభయాకారం దిస్వా తం పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి. సా అత్తనో పహట్ఠకారణఞ్చ రోదనకారణఞ్చ కథేసి. యావతతియం కథితేపి రాజా అస్సద్దహన్తో పునదివసే సకలరాజనివేసనే సబ్బమాలావిలేపనాదిసుగన్ధగన్ధం హరాపేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే తం ఇత్థిం ''కతరో తే థేరో''తి పుచ్ఛిత్వా, ''అయ''న్తి వుత్తే ఞత్వా సత్థారం వన్దిత్వా, ''భన్తే, తుమ్హేహి సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘో గచ్ఛతు, అమ్హాకం అసుకత్థేరో అనుమోదనం కరిస్సతీ''తి ఆహ. సత్థా తం భిక్ఖుం ఠపేత్వా విహారం గతో. థేరే అనుమోదనం వత్తుం ఆరద్ధమత్తే సకలం రాజనివేసనం గన్ధపూరం వియ జాతం. రాజా ''సచ్చమేవేసా ఆహా''తి పసీదిత్వా పునదివసే సత్థారం తం కారణం పుచ్ఛి. సత్థా ''అయం అతీతే ధమ్మకథం సుణన్తో 'సాధు సాధూ'తి సాధుకారం పవత్తేన్తో సక్కచ్చం అస్సోసి, తమ్మూలకో తేన మహారాజ అయమానిసంసో లద్ధో''తి ఆచిక్ఖి.

''సద్ధమ్మదేసనాకాలే, సాధు సాధూతి భాసతో;
ముఖతో జాయతే గన్ధో, ఉప్పలంవ యథోదకే''తి.

సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవాతి. ఇమస్మిం వగ్గే వట్టమేవ కథితం.

రూపాదివగ్గవణ్ణనా.

౨. నీవరణప్పహానవగ్గవణ్ణనా

౧౧. దుతియస్స పఠమే **ఏకధమ్మమ్పీ**తి ఏత్థ "తస్మిం ఖో పన సమయే ధమ్మా హోన్తీ"తిఆదీసు (ధ. స. ౧౨౧) వియ నిస్సత్తట్ఠేన ధమ్మో వేదితబ్బో. తస్మా ఏకధమ్మమ్పీతి నిస్సత్తం ఏకసభావమ్పీతి అయమేత్థ అత్థో. **అనుప్పన్నో వా**తి ఏత్థ పన "భూతానం వా సత్తానం ఠితియా సమ్భవేసీనం వా అనుగ్గహాయ (మ. ని. ౧.౪౦౨; సం. ని. ౨.౧౧) యావతా, భిక్ఖవే, సత్తా అపదా వా ద్విపదా వా"తి (అ. ని. ౪.౩౪; ఇతివు. ౯౦) ఏవమాదీసు వియ సముచ్చయత్థో వాసద్దో దట్ఠబ్బో, న వికప్పత్థో. అయఞ్హేత్థ అత్థో – యేన ధమ్మేన అనుప్పన్నో చ కామచ్ఛన్దో ఉప్పజ్జతి, ఉప్పన్నో చ కామచ్ఛన్దో భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ సంవత్తతి, తమహం యథా సుభనిమిత్తం, ఏవం అఞ్ఞం న పస్సామీతి. తత్థ **అనుప్పన్నో**తి అజాతో అసఞ్జాతో అపాతుభూతో అసముదాగతో. **కామచ్ఛన్దో**తి "యో కామేసు కామచ్ఛన్దో కామరాగో కామనన్దీ కామతణ్హా"తిఆదినా (ధ. స. ౧౧౨౬) నయేన విత్థారితం కామచ్ఛన్దనీవరణం. **ఉప్పజ్జతీ**తి నిబ్బత్తతి పాతుభవతి. సో పనేస అసముదాచారవసేన వా అననుభూతారమ్మణవసేన వా అనుప్పన్నో ఉప్పజ్జతీతి వేదితబ్బో. అఞ్ఞథా హి అనమతగ్గే సంసారే అనుప్పన్నో నామ నత్థి.

తత్థ ఏకచ్చస్స వత్తవసేన కిలేసో న సముదాచరతి, ఏకచ్చస్స గన్థధుతఙ్గసమాధి- విపస్సనానవకమ్మాదీనం అఞ్ఞతరవసేన. కథం? ఏకచ్చో హి వత్తసమ్పన్నో హోతి, తస్స ద్వేఅసీతి ఖుద్దకవత్తాని చుద్దస మహావత్తాని చేతియఙ్గణబోధియఙ్గణపానీయమాళకఉపోసథాగారఆగన్తుకగమికవత్తాని చ కరోన్తస్సేవ కిలేసో ఓకాసం న లభతి. అపరభాగే పనస్స వత్తం విస్సజ్జేత్వా భిన్నవత్తస్స చరతో అయోనిసోమనసికారఞ్చేవ సతివోస్సగ్గఞ్చ ఆగమ్మ ఉప్పజ్జతి. ఏవమ్పి అసముదాచారవసేన అనుప్పన్నో ఉప్పజ్జతి నామ.

ఏకచ్చో గన్థయుత్తో హోతి, ఏకమ్పి నికాయం గణ్హాతి ద్వేపి తయోపి చత్తారోపి పఞ్చపి. తస్స తేపిటకం బుద్ధవచనం అత్థవసేన పాళివసేన అనుసన్ధివసేన పుబ్బాపరవసేన గణ్హన్తస్స సజ్ఝాయన్తస్స వాచేన్తస్స దేసేన్తస్స పకాసేన్తస్స కిలేసో ఓకాసం న లభతి. అపరభాగే పనస్స గన్థకమ్మం పహాయ కుసీతస్స చరతో అయోనిసోమనసికారసతివోస్సగ్గే ఆగమ్మ ఉప్పజ్జతి. ఏవమ్పి అసముదాచారవసేన అనుప్పన్నో ఉప్పజ్జతి నామ.

ఏకచ్చో పన ధుతఙ్గధరో హోతి, తేరస ధుతఙ్గగుణే సమాదాయ వత్తతి. తస్స పన ధుతఙ్గగుణే పరిహరన్తస్స కిలేసో ఓకాసం న లభతి. అపరభాగే పనస్స ధుతఙ్గాని విస్సజ్జేత్వా బాహుల్లాయ ఆవత్తస్స చరతో అయోనిసోమనసికారసతివోస్సగ్గే ఆగమ్మ ఉప్పజ్జతి. ఏవమ్పి అసముదాచారవసేన అనుప్పన్నో ఉప్పజ్జతి నామ.

ఏకచ్చో అట్ఠసు సమాపత్తీసు చిణ్ణవసీ హోతి, తస్స పఠమజ్ఝానాదీసు ఆవజ్జనవసిఆదీనం వసేన విహరన్తస్స కిలేసో ఓకాసం న లభతి. అపరభాగే పనస్స పరిహీనజ్ఝానస్స వా విస్సట్ఠజ్ఝానస్స వా భస్సాదీసు అనుయుత్తస్స విహరతో అయోనిసోమనసికారసతివోస్సగ్గే ఆగమ్మ ఉప్పజ్జతి. ఏవమ్పి అసముదాచారవసేన అనుప్పన్నో ఉప్పజ్జతి నామ.

ఏకచ్చో పన విపస్సకో హోతి, సత్తసు వా అనుపస్సనాసు అట్ఠారససు వా మహావిపస్సనాసు కమ్మం కరోన్తో విహరతి. తస్సేవం విహరతో కిలేసో ఓకాసం న లభతి. అపరభాగే పనస్స విపస్సనాకమ్మం పహాయ కాయదళ్హీబహులస్స విహరతో

అయోనిసోమనసికారసతివోస్సగ్గే ఆగమ్మ ఉప్పజ్జతి. ఏవమ్పి అసముదాచారవసేన అనుప్పన్నో ఉప్పజ్జతి నామ.

ఏకచ్చో నవకమ్మికో హోతి, ఉపోసథాగారభోజనసాలాదీని కారేతి. తస్స తేసం ఉపకరణాని చిన్తేన్తస్స కిలేసో ఓకాసం న లభతి. అపరభాగే పనస్స నవకమ్మే నిట్ఠితే వా విస్సట్ఠే వా అయోనిసోమనసికారసతివోస్సగ్గే ఆగమ్మ ఉప్పజ్జతి. ఏవమ్పి అసముదాచారవసేన అనుప్పన్నో ఉప్పజ్జతి నామ.

ఏకచ్చో పన బ్రహ్మలోకా ఆగతో సుద్ధసత్తో హోతి, తస్స అనాసేవనతాయ కిలేసో ఓకాసం న లభతి. అపరభాగే పనస్స లద్ధాసేవనస్స అయోనిసోమనసికారసతివోస్సగ్గే ఆగమ్మ ఉప్పజ్జతి. ఏవమ్పి అసముదాచారవసేన అనుప్పన్నో ఉప్పజ్జతి నామ. ఏవం తావ అసముదాచారవసేన అనుప్పన్నస్స ఉప్పన్నతా వేదితబ్బా.

కథం అననుభూతారమ్మణవసేన? ఇధేకచ్చో అననుభూతపుబ్బం మనాపియం రూపాదిఆరమ్మణం లభతి, తస్స తత్థ అయోనిసోమనసికారసతివోస్సగ్గే ఆగమ్మ రాగో ఉప్పజ్జతి. ఏవం అననుభూతారమ్మణవసేన అనుప్పన్నో ఉప్పజ్జతి నామ.

ఉప్పన్నోతి జాతో సఞ్జాతో నిబ్బత్తో అభినిబ్బత్తో పాతుభూతో. **భియ్యోభావాయా**తి పునప్పునభావాయ. **వేపుల్లాయా**తి విపులభావాయ రాసిభావాయ. తత్థ సకిం ఉప్పన్నో కామచ్ఛన్దో న నిరుజ్ఝిస్సతి, సకిం నిరుద్ధో వా స్వేవ పున ఉప్పజ్జిస్సతీతి అట్ఠానమేతం. ఏకస్మిం పన నిరుద్ధే తస్మిం వా ఆరమ్మణే అఞ్ఞస్మిం వా ఆరమ్మణే అపరాపరం ఉప్పజ్జమానో భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ సంవత్తతి నామ.

సుభనిమిత్తన్తి రాగట్ఠానియం ఆరమ్మణం. "సనిమిత్తా, భిక్ఖవే, ఉప్పజ్జన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా, నో అనిమిత్తా"తి ఏత్థ నిమిత్తన్తి పచ్చయస్స నామం. "అధిచిత్తమనుయుత్తేన, భిక్ఖవే, భిక్ఖునా పఞ్చ నిమిత్తాని కాలేన కాలం మనసికాతబ్బానీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౧౬) ఏత్థ కారణస్స. "సో తం నిమిత్తం ఆసేవతి భావేతీ"తి (అ॰ ని॰ ౯.౩౫) ఏత్థ సమాధిస్స. "యం నిమిత్తం ఆగమ్మ యం నిమిత్తం మనసికరోతో అనన్తరా ఆసవానం ఖయో హోతీ"తి (అ॰ ని॰ ౬.౨౭) ఏత్థ విపస్సనాయ. ఇధ పన రాగట్ఠానియో ఇట్ఠారమ్మణధమ్మో "సుభనిమిత్త"న్తి అధిప్పేతో. **అయోనిసోమనసికరోతో**తి. "తత్థ కతమో అయోనిసోమనసికారో? అనిచ్చే నిచ్చన్తి, దుక్ఖే సుఖన్తి, అనత్తని అత్తాతి, అసుభే సుభన్తి, అయోనిసోమనసికారో ఉప్పథమనసికారో, సచ్చవిప్పటికూలేన వా చిత్తస్స ఆవజ్జనా అన్వావజ్జనా ఆభోగో సమన్నాహారో మనసికారో. అయం వుచ్చతి అయోనిసోమనసికారో"తి (విభ॰ ౯౩౬) ఇమస్స మనసికారస్స వసేన అనుపాయేన మనసికరోన్తస్సాతి.

౧౨. దుతియే **బ్యాపాదో**తి భత్తబ్యాపత్తి వియ చిత్తస్స బ్యాపజ్జనం పకతివిజహనభావో. "తత్థ కతమం బ్యాపాదనీవరణం? అనత్థం మే అచరీతి ఆఘాతో జాయతీ"తి (ధ॰ స॰ ౧౧౬౦) ఏవం విత్థారితస్స బ్యాపాదనీవరణస్సేతం అధివచనం. **పటిఘనిమిత్త**న్తి అనిట్ఠం నిమిత్తం. పటిఘస్సపి పటిఘారమ్మణస్సపి ఏతం అధివచనం. వుత్తమ్పి చేతం అట్ఠకథాయం – "పటిఘమ్పి పటిఘనిమిత్తం, పటిఘారమ్మణోపి ధమ్మో పటిఘనిమిత్త"న్తి. సేసమేత్థ కామచ్ఛన్దే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. యథా చేత్థ, ఏవం ఇతో పరేసుపి. తత్థ తత్థ హి విసేసమత్తమేవ వక్ఖామాతి.

౧౩. తతియే **థినమిద్ధ**న్తి థినఞ్చేవ మిద్ధఞ్చ. తేసు చిత్తస్స అకమ్మఞ్ఞతా **థినం,** ఆలసియభావస్సేతం అధివచనం. తిణ్ణం ఖన్ధానం అకమ్మఞ్ఞతా **మిద్ధం,** కపిమిద్ధస్స పచలాయికభావస్సేతం అధివచనం. ఉభిన్నమ్పి "తత్థ కతమం థినం?

యా చిత్తస్స అకల్యతా అకమ్మఞ్ఞతా ఓలీయనా సల్లీయనా. తత్థ కతమం మిద్ధం? యా కాయస్స అకల్యతా అకమ్మఞ్ఞతా ఓనాహో పరియోనాహో"తిఆదినా (ధ. స. ౧౧౬౨-౧౧౬౩) నయేన విత్థారో వేదితబ్బో. **అరతీ**తిఆదీని విభఙ్గే విభత్తనయేనేవ వేదితబ్బాని. వుత్తఞ్హేతం –

> "తత్థ కతమా **అరతి**? పన్తేసు వా సేనాసనేసు అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేసు వా అధికుసలేసు ధమ్మేసు అరతి అరతితా అనభిరతి అనభిరమనా ఉక్కణ్ఠితా పరితస్సితా, అయం వుచ్చతి అరతి. తత్థ కతమా **తన్దీ**? యా తన్దీ తన్దియనా తన్దిమనతా ఆలస్సం ఆలస్సాయనా ఆలస్సాయితత్తం, అయం వుచ్చతి తన్దీ. తత్థ కతమా **విజమ్భితా**? యా కాయస్స జమ్భనా విజమ్భనా ఆనమనా వినమనా సన్నమనా పణమనా బ్యాధియకం, అయం వుచ్చతి విజమ్భితా. తత్థ కతమో **భత్తసమ్మదో**? యా భుత్తావిస్స భత్తముచ్ఛా భత్తకిలమథో భత్తపరిళాహో కాయదుట్ఠుల్లం, అయం వుచ్చతి భత్తసమ్మదో. తత్థ కతమం **చేతసో చ లీనత్తం**? యా చిత్తస్స అకల్యతా అకమ్మఞ్ఞతా ఓలీయనా సల్లీయనా లీనం లీయనా లీయితత్తం థినం థియనా థియితత్తం చిత్తస్స, ఇదం వుచ్చతి చేతసో చ లీనత్త"న్తి (విభ. ౮౫౬, ౮౫౭, ౮౫౯, ౮౬౦).

ఏత్థ చ పురిమా చత్తారో ధమ్మా థినమిద్ధనీవరణస్స సహజాతవసేనాపి ఉపనిస్సయవసేనాపి పచ్చయా హోన్తి, చేతసో చ లీనత్తం అత్తనోవ అత్తనా సహజాతం న హోతి, ఉపనిస్సయకోటియా పన హోతీతి.

౧౪. చతుత్థే **ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చ**న్తి ఉద్ధచ్చఞ్చేవ కుక్కుచ్చఞ్చ. తత్థ **ఉద్ధచ్చం నామ** చిత్తస్స ఉద్ధతాకారో. **కుక్కుచ్చం నామ** అకతకల్యాణస్స కతపాపస్స తప్పచ్చయా విప్పటిసారో. **చేతసో అవూపసమో**తి ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్సేవేతం నామం. **అవూపసన్తచిత్తస్సా**తి ఝానేన వా విపస్సనాయ వా అవూపసమితచిత్తస్స. అయం పన అవూపసమో ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స ఉపనిస్సయకోటియా పచ్చయో హోతీతి.

౧౫. పఞ్చమే **విచికిచ్ఛా**తి "సత్థరి కఙ్ఖతీ"తిఆదినా (ధ. స. ౧౧౬౭) నయేన విత్థారితం విచికిచ్ఛానీవరణం. అయోనిసోమనసికారో వుత్తలక్ఖణోయేవాతి.

౧౬. ఛట్ఠే **అనుప్పన్నో వా కామచ్ఛన్దో నుప్పజ్జతీ**తి అసముదాచారవసేన వా అననుభూతారమ్మణవసేన వాతి ద్వీహేవ కారణేహి అనుప్పన్నో న ఉప్పజ్జతి, తథా విక్ఖమ్భితోవ హోతి, పున హేతుం వా పచ్చయం వా న లభతి. ఇధాపి వత్తాదీనంయేవ వసేన అసముదాచారో వేదితబ్బో. ఏకచ్చస్స హి వుత్తనయేనేవ వత్తే యుత్తస్స వత్తం కరోన్తస్సేవ కిలేసో ఓకాసం న లభతి, వత్తవసేన విక్ఖమ్భితో హోతి. సో తం తథావిక్ఖమ్భితమేవ కత్వా వివట్టేత్వా అరహత్తం గణ్హాతి మిలక్ఖతిస్సత్థేరో వియ.

సో కిరాయస్మా రోహణజనపదే గామేణ్డవాలమహావిహారస్స భిక్ఖాచారే నేసాదకులే నిబ్బత్తో. వయం ఆగమ్మ కతఘరావాసో "పుత్తదారం పోసేస్సామీ"తి అదూహలసతం సణ్ఠపేత్వా పాససతం యోజేత్వా సూలసతం రోపేత్వా బహుం పాపం ఆయూహన్తో ఏకదివసం గేహతో అగ్గిఞ్చ లోణఞ్చ గహేత్వా అరఞ్ఞం గతో. పాసే బద్ధమిగం వధిత్వా అఙ్గారపక్కమంసం ఖాదిత్వా పిపాసితో హుత్వా గామేణ్డవాలమహావిహారం పవిట్ఠో పానీయమాళకే దసమత్తేసు పానీయఘటేసు పిపాసావినోదనమత్తమ్పి పానీయం అలభన్తో, "కిం నామేతం ఏత్తకానం భిక్ఖూనం వసనట్ఠానే పిపాసాయ ఆగతానం

పిపాసావినోదనమత్తం పానీయం నత్థీ”తి ఉజ్ఝాయితుం ఆరద్ధో. చూళపిణ్డపాతికతిస్సత్థేరో తస్స కథం సుత్వా తస్స సన్తికం గచ్ఛన్తో పానీయమాళకే దసమత్తే పానీయఘటే పూరే దిస్వా “జీవమానపేతకసత్తో అయం భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా, “ఉపాసక, సచే పిపాసితోసి, పివ పానీయ”న్తి వత్వా కుటం ఉక్ఖిపిత్వా తస్స హత్థేసు ఆసిఞ్చి. తస్స కమ్మం పటిచ్చ పీతపీతం పానీయం తత్తకపాలే పక్ఖిత్తమివ నస్సతి, సకలేపి ఘటే పివతో పిపాసా న పచ్ఛిజ్జి. అథ నం థేరో ఆహ – “యావ దారుణఞ్చ తే, ఉపాసక, కమ్మం కతం, ఇదానేవ పేతో జాతో, విపాకో కీదిసో భవిస్సతీ”తి?

సో తస్స కథం సుత్వా లద్ధసంవేగో థేరం వన్దిత్వా తాని అదూహలాదీని విసజ్జేత్వా వేగేన ఘరం గన్త్వా పుత్తదారం ఓలోకేత్వా సత్థాని భిన్దిత్వా దీపకమిగపక్ఖినో అరఞ్ఞే విస్సజ్జేత్వా థేరం పచ్చుపసఙ్కమిత్వా పబ్బజ్జం యాచి. దుక్కరా, ఆవుసో, పబ్బజ్జా, కథం త్వం పబ్బజిస్ససీతి? భన్తే, ఏవరూపం పచ్చక్ఖకారణం దిస్వా కథం న పబ్బజిస్సామీతి? థేరో తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం దత్వా పబ్బాజేసి. సో వత్తారభితో హుత్వా బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హన్తో ఏకదివసం దేవదూతసుత్తే “తమేనం, భిక్ఖవే, నిరయపాలా పున మహానిరయే పక్ఖిపన్తీ”తి (మ॰ ని॰ ౩.౨౭౦; అ॰ ని॰ ౩.౩౬) ఇమం ఠానం సుత్వా “ఏత్తకం దుక్ఖరాసిం అనుభవితసత్తం పున మహానిరయే పక్ఖిపన్తి, అహో భారియో, భన్తే, మహానిరయో”తి ఆహ. ఆమావుసో, భారియోతి. సక్కా, భన్తే, పస్సితున్తి? “న సక్కా పస్సితుం, దిట్ఠసదిసం కాతుం ఏకం కారణం దస్సేస్సామీ”తి సామణేరే సమాదపేత్వా పాసాణపిట్ఠే అల్లదారురాసిం కారేసీతి. సో తథా కారేసి. థేరో యథానిసిన్నోవ ఇద్ధియా అభిసఙ్ఖరిత్వా మహానిరయతో ఖజ్జోపనకమత్తం అగ్గిపపటికం నీహరిత్వా పస్సన్తస్సేవ తస్స థేరస్స దారురాసిమ్హి పక్ఖిపి. తస్స తత్థ నిపాతో చ దారురాసినో ఝాయిత్వా ఛారికభావూపగమనఞ్చ అపచ్ఛా అపురిమం అహోసి.

సో తం దిస్వా, “భన్తే, ఇమస్మిం సాసనే కతి ధురాని నామా”తి పుచ్ఛి. ఆవుసో, విపస్సనాధురం, గన్థధురన్తి. “భన్తే, గన్థో నామ పటిబలస్స భారో, మయ్హం పన దుక్ఖూపనిసా సద్ధా, విపస్సనాధురం పూరేస్సామి కమ్మట్ఠానం మే దేథా”తి వన్దిత్వా నిసీది. థేరో “వత్తసమ్పన్నో భిక్ఖూ”తి వత్తసీసే ఠత్వా తస్స కమ్మట్ఠానం కథేసి. సో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా విపస్సనాయ చ కమ్మం కరోతి, వత్తఞ్చ పూరేతి. ఏకదివసం చిత్తలపబ్బతమహావిహారే వత్తం కరోతి, ఏకదివసం గామేణ్డవాలమహావిహారే, ఏకదివసం గోచరగామమహావిహారే. థినమిద్ధే ఓక్కన్తమత్తే వత్తపరిహానిభయేన పలాలవరణకం తేమేత్వా సీసే ఠపేత్వా పాదే ఉదకే ఓతారేత్వా నిసీదతి. సో ఏకదివసం చిత్తలపబ్బతమహావిహారే ద్వే యామే వత్తం కత్వా బలవపచ్చూసకాలే నిద్దాయ ఓక్కమితుం ఆరద్ధాయ అల్లపలాలం సీసే ఠపేత్వా నిసిన్నో పాచీనపబ్బతపస్సే సామణేరస్స అరుణవతియసుత్తన్తం సజ్ఝాయన్తస్స –

“ఆరమ్భథ నిక్కమథ, యుఞ్జథ బుద్ధసాసనే;
ధునాథ మచ్చునో సేనం, నళాగారంవ కుఞ్జరో.

“యో ఇమస్మిం ధమ్మవినయే, అప్పమత్తో విహస్సతి;
పహాయ జాతిసంసారం, దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సతీ”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౮౫) –

ఇదం ఠానం సుత్వా “మాదిసస్స ఆరద్ధవీరియస్స భిక్ఖునో సమ్మాసమ్బుద్ధేన ఇదం కథితం భవిస్సతీ”తి పీతిం ఉప్పాదేత్వా ఝానం నిబ్బత్తేత్వా తదేవ పాదకం కత్వా అనాగామిఫలే పతిట్ఠాయ అపరాపరం వాయమన్తో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. పరినిబ్బానకాలే చ తదేవ కారణం దస్సేన్తో ఏవమాహ –

“అల్లం పలాలపుఞ్జాహం, సీసేనాదాయ చఙ్కమిం;
పత్తోస్మి తతియం ఠానం, ఏత్థ మే నత్థి సంసయో”తి.

ఏవరూపస్స వత్తవసేన విక్ఖమ్భితకిలేసో తథా విక్ఖమ్భితోవ హోతి.

ఏకచ్చస్స వుత్తనయేనేవ గన్థే యుత్తస్స గన్థం ఉగ్గణ్హన్తస్స సజ్ఝాయన్తస్స వాచేన్తస్స దేసేన్తస్స పకాసేన్తస్స చ కిలేసో ఓకాసం న లభతి, గన్థవసేన విక్ఖమ్భితోవ హోతి. సో తం తథా విక్ఖమ్భితమేవ కత్వా వివట్టేత్వా అరహత్తం గణ్హాతి **మలియదేవత్థేరో** వియ. సో కిరాయస్మా తివస్సభిక్ఖుకాలే కల్లగామకే మణ్డలారామమహావిహారే ఉద్దేసఞ్చ గణ్హాతి, విపస్సనాయ చ కమ్మం కరోతి. తస్సేకదివసం కల్లగామే భిక్ఖాయ చరతో ఏకా ఉపాసికా యాగుఉళుఙ్కం దత్వా పుత్తసినేహం ఉప్పాదేత్వా థేరం అన్తోనివేసనే నిసీదాపేత్వా పణీతభోజనం భోజేత్వా “కతరగామవాసికోసి తాతా”తి పుచ్ఛి. మణ్డలారామమహావిహారే గన్థకమ్మం కరోమి, ఉపాసికేతి. తేన హి తాత యావ గన్థకమ్మం కరోసి, ఇధేవ నిబద్ధం భిక్ఖం గణ్హాసీతి. సో తం అధివాసేత్వా తత్థ నిబద్ధం భిక్ఖం గణ్హాతి, భత్తకిచ్చావసానే అనుమోదనం కరోన్తో “సుఖం హోతు, దుక్ఖా ముచ్చతూ”తి పదద్వయమేవ కథేత్వా గచ్ఛతి. అన్తోవస్సే తేమాసం తస్సాయేవ సఙ్గహం కరోన్తో పిణ్డాపచితిం కత్వా మహాపవారణాయ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. నేవాసికమహాథేరో ఆహ – “ఆవుసో మహాదేవ, అజ్జ విహారే మహాజనో సన్నిపతిస్సతి, తస్స ధమ్మదానం దదేయ్యాసీ”తి. థేరో అధివాసేసి.

దహరసామణేరా ఉపాసికాయ సఞ్ఞం అదంసు – “అజ్జ తే పుత్తో ధమ్మం కథేస్సతి, విహారం గన్త్వా సుణేయ్యాసీ”తి. తాతా, న సబ్బేవ ధమ్మకథం జానన్తి, మమ పుత్తో ఏత్తకం కాలం మయ్హం కథేన్తో “సుఖం హోతు, దుక్ఖా ముచ్చతూ”తి పదద్వయమేవ కథేసి, మా కేళిం కరోథాతి. మా, త్వం ఉపాసికే, జాననం వా అజాననం వా ఉపట్ఠహస్సు, విహారం గన్త్వా ధమ్మమేవ సుణాహీతి. ఉపాసికా గన్ధమాలాదీని గహేత్వా గన్త్వా పూజేత్వా పరిసన్తే ధమ్మం సుణమానా నిసీది. దివాధమ్మకథికో చ సరభాణకో చ అత్తనో పమాణం ఞత్వా ఉట్ఠహింసు. తతో మలియదేవత్థేరో ధమ్మాసనే నిసీదిత్వా చిత్తబీజనిం గహేత్వా అనుపుబ్బిం కథం వత్వా – “మయా మహాఉపాసికాయ తయో మాసే ద్వీహేవ పదేహి అనుమోదనా కతా, అజ్జ సబ్బరత్తిం తీహి పిటకేహి సమ్మసిత్వా తస్సేవ పదద్వయస్స అత్థం కథేస్సామీ”తి ధమ్మదేసనం ఆరభిత్వా సబ్బరత్తిం కథేసి. అరుణుగ్గమనే దేసనాపరియోసానే మహాఉపాసికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి.

అపరోపి తస్మింయేవ మహావిహారే **తిస్సభూతిత్థేరో** నామ వినయం గణ్హన్తో భిక్ఖాచారవేలాయం అన్తోగామం పవిట్ఠో విసభాగారమ్మణం ఓలోకేసి. తస్స లోభో ఉప్పజ్జి, సో పతిట్ఠితపాదం అచాలేత్వా అత్తనో పత్తే యాగుం ఉపట్ఠాకదహరస్స పత్తే ఆకిరిత్వా “అయం వితక్కో వడ్ఢమానో మం చతూసు అపాయేసు సంసీదాపేస్సతీ”తి తతోవ నివత్తిత్వా ఆచరియస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో ఆహ – “ఏకో మే బ్యాధి ఉప్పన్నో, అహం ఏతం తికిచ్ఛితుం సక్కోన్తో ఆగమిస్సామి, ఇతరథా నాగమిస్సామి. తుమ్హే దివా ఉద్దేసఞ్చ సాయం ఉద్దేసఞ్చ మం ఓలోకేత్వా ఠపేథ, పచ్చూసకాలే ఉద్దేసం పన మా ఠపయిత్థా”తి ఏవం వత్వా మలయవాసిమహాసఙ్ఘరక్ఖితత్థేరస్స సన్తికం అగమాసి. థేరో అత్తనో పణ్ణసాలాయ పరిభణ్డం కరోన్తో తం అనోలోకేత్వావ “పటిసామేహి, ఆవుసో, తవ పత్తచీవర”న్తి ఆహ. భన్తే, ఏకో మే బ్యాధి అత్థి, సచే తుమ్హే తం తికిచ్ఛితుం సక్కోథ, పటిసామేస్సామీతి. ఆవుసో, ఉప్పన్నం రోగం తికిచ్ఛితుం సమత్థస్స సన్తికం ఆగతోసి, పటిసామేహీతి. సుబ్బచో భిక్ఖు “అమ్హాకం ఆచరియో అజానిత్వా ఏవం న వక్ఖతీ”తి పత్తచీవరం ఠపేత్వా థేరస్స వత్తం దస్సేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది.

థేరో "రాగచరితో అయ"న్తి ఇత్వా అసుభకమ్మట్ఠానం కథేసి. సో ఉట్ఠాయ పత్తచీవరం అంసే లగ్గేత్వా థేరం పునప్పునం వన్ది. కిం, ఆవుసో, మహాభూతి అతిరేకనిపచ్చకారం దస్సేసీతి? భన్తే, సచే అత్తనో కిచ్చం కాతుం సక్ఖిస్సామి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే, ఇదం మే పచ్ఛిమదస్సనన్తి! గచ్ఛావుసో, మహాభూతి తాదిసస్స యుత్తయోగస్స కులపుత్తస్స న ఝానం వా విపస్సనా వా మగ్గో వా ఫలం వా దుల్లభన్తి. సో థేరస్స కథం సుత్వా నిపచ్చకారం దస్సేత్వా ఆగమనకాలే వవత్థాపితం ఛన్నం సేపణ్ణిగచ్ఛమూలం గన్త్వా పల్లఙ్కేన నిసిన్నో అసుభకమ్మట్ఠానం పాదకం కత్వా విపస్సనం పట్ఠపేత్వా అరహత్తే పతిట్ఠాయ పచ్చూసకాలే ఉద్దేసం సమ్పాపుణి. ఏవరూపానం గన్థవసేన విక్ఖమ్భితా కిలేసా తథా విక్ఖమ్భితావ హోన్తి.

ఏకచ్చస్స పన వుత్తనయేనేవ ధుతఙ్గాని పరిహరతో కిలేసో ఓకాసం న లభతి, ధుతఙ్గవసేన విక్ఖమ్భితోవ హోతి. సో తం తథా విక్ఖమ్భితమేవ కత్వా వివట్టేత్వా అరహత్తం గణ్హాతి **గామన్తపబ్భారవాసీ మహాసీవత్థేరో** వియ. థేరో కిర మహాగామే తిస్సమహావిహారే వసన్తో తేపిటకం అత్థవసేన చ పాళివసేన చ అట్ఠారస మహాగణే వాచేతి. థేరస్స ఓవాదే ఠత్వా సట్ఠిసహస్స భిక్ఖూ అరహత్తం పాపుణింసు . తేసు ఏకో భిక్ఖు అత్తనా పటివిద్ధధమ్మం ఆరబ్భ ఉప్పన్నసోమనస్సో చిన్తేసి – "అత్థి ను ఖో ఇదం సుఖం అమ్హాకం ఆచరియస్సా"తి. సో ఆవజ్జేన్తో థేరస్స పుథుజ్జనభావం ఞత్వా "ఏకేనుపాయేన థేరస్స సంవేగం ఉప్పాదేస్సామీ"తి అత్తనో వసనట్ఠానతో థేరస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా వత్తం దస్సేత్వా నిసీది. అథ నం థేరో "కిం ఆగతోసి, ఆవుసో, పిణ్డపాతికా"తి ఆహ. "సచే మే ఓకాసం కరిస్సథ, ఏకం ధమ్మపదం గణ్హిస్సామీ"తి ఆగతోస్మి, భన్తేతి. బహూ, ఆవుసో, గణ్హన్తి, తుయ్హం ఓకాసో న భవిస్సతీతి. సో సబ్బేసు రత్తిదివసభాగేసు ఓకాసం అలభన్తో, "భన్తే, ఏవం ఓకాసే అసతి మరణస్స కథం ఓకాసం లభిస్సథా"తి ఆహ. తదా థేరో చిన్తేసి – "నాయం ఉద్దేసత్థాయ ఆగతో, మయ్హం పనేస సంవేగజననత్థాయ ఆగతో"తి. సోపి థేరో "భిక్ఖునా నామ, భన్తే, మాదిసేన భవితబ్బ"న్తి వత్వా థేరం వన్దిత్వా మణివణ్ణే ఆకాసే ఉప్పతిత్వా అగమాసి.

థేరో తస్స గతకాలతో పట్ఠాయ జాతసంవేగో దివా ఉద్దేసఞ్చ సాయం ఉద్దేసఞ్చ వాచేత్వా పత్తచీవరం హత్థపాసే ఠపేత్వా పచ్చూసకాలే ఉద్దేసం గహేత్వా ఓతరన్తేన భిక్ఖునా సద్ధిం పత్తచీవరమాదాయ ఓతిణ్ణో తేరస ధుతగుణే పరిపుణ్ణే అధిట్ఠాయ గామన్తపబ్భారసేనాసనం గన్త్వా పబ్భారం పటిజగ్గిత్వా మఞ్చపీఠం ఉస్సాపేత్వా "అరహత్తం అపత్వా మఞ్చే పిట్ఠిం న పసారేస్సామీ"తి మానసం బన్ధిత్వా చఙ్కమం ఓతరి. తస్స "అజ్జ అరహత్తం గణ్హిస్సామి అజ్జ అరహత్తం గణ్హిస్సామీ"తి ఘటేన్తస్సేవ పవారణా సమ్పత్తా. సో పవారణాయ ఉపకట్ఠాయ "పుథుజ్జనభావం పహాయ విసుద్ధిపవారణం పవారేస్సామీ"తి చిన్తేన్తో అతివియ కిలమతి. సో తాయ పవారణాయ మగ్గం వా ఫలం వా ఉప్పాదేతుం అసక్కోన్తో "మాదిసోపి నామ ఆరద్ధవిపస్సకో న లభతి, యావ దుల్లభఞ్చ వతిదం అరహత్త"న్తి వత్వా తేనేవ నియామేన ఠానచఙ్కమబహులో హుత్వా తింస వస్సాని సమణధమ్మం కత్వా మహాపవారణాయ మజ్ఝే ఠితం పుణ్ణచన్దం దిస్వా "కిం ను ఖో చన్దమణ్డలం విసుద్ధం, ఉదాహు మయ్హం సీల"న్తి చిన్తేన్తో "చన్దమణ్డలే ససలక్ఖణం పఞ్ఞాయతి, మయ్హం పన ఉపసమ్పదతో పట్ఠాయ యావజ్జదివసా సీలస్మిం కాళకం వా తిలకో వా నత్థీ"తి ఆవజ్జేత్వా సఞ్జాతపీతిసోమనస్సో పరిపక్కఞాణత్తా పీతిం విక్ఖమ్భేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. ఏవరూపస్స ధుతఙ్గవసేన విక్ఖమ్భితో కిలేసో తథా విక్ఖమ్భితోవ హోతి.

ఏకచ్చస్స వుత్తనయేనేవ పఠమజ్ఝానాదిసమాపజ్జనబహులతాయ కిలేసో ఓకాసం న లభతి, సమాపత్తివసేన విక్ఖమ్భితోవ హోతి. సో తం తథా విక్ఖమ్భితమేవ కత్వా వివట్టేత్వా అరహత్తం గణ్హాతి **మహాతిస్సత్థేరో** వియ. థేరో కిర

అవస్సికకాలతో పట్ఠాయ అట్ఠసమాపత్తిలాభీ. సో సమాపత్తివిక్ఖమ్భితానం కిలేసానం అసముదాచారేన ఉగ్గహపరిపుచ్ఛావసేనేవ అరియమగ్గసామన్తం కథేతి, సట్ఠివస్సకాలేపి అత్తనో పుథుజ్జనభావం న జానాతి. అథేకదివసం మహాగామే తిస్సమహావిహారతో భిక్ఖుసఙ్ఘో తలఙ్గరవాసిధమ్మదిన్నత్థేరస్స సాసనం పేసేసి "థేరో ఆగన్త్వా అమ్హాకం ధమ్మకథం కథేతూ"తి. థేరో అధివాసేత్వా "మమ సన్తికే మహల్లకతరో భిక్ఖు నత్థి, మహాతిస్సత్థేరో ఖో పన మే కమ్మట్ఠానాచరియో, తం సఙ్ఘత్థేరం కత్వా గమిస్సామీ"తి చిన్తేన్తో భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో థేరస్స విహారం గన్త్వా దివాట్ఠానే థేరస్స వత్తం దస్సేత్వా ఏకమన్తం నిసీది.

థేరో ఆహ – "కిం, ధమ్మదిన్న, చిరస్సం ఆగతోసీ"తి? "ఆమ, భన్తే, తిస్సమహావిహారతో మే భిక్ఖుసఙ్ఘో సాసనం పేసేసి, అహం ఏకకో న గమిస్సామి, తుమ్హేహి పన సద్ధిం గన్తుకామో హుత్వా ఆగతోమ్హీ"తి సారణీయకథం కథేన్తోవ పపఞ్చేత్వా "కదా, భన్తే, తుమ్హేహి అయం ధమ్మో అధిగతో"తి పుచ్ఛి. సట్ఠిమత్తాని, ఆవుసో ధమ్మదిన్న, వస్సాని హోన్తీతి . సమాపత్తిం పన, భన్తే, వళఞ్జేథాతి. ఆమ, ఆవుసోతి. ఏకం పోక్ఖరణిం మాపేతుం సక్కుణేయ్యాథ, భన్తేతి? "న, ఆవుసో, ఏతం భారియ"న్తి వత్వా సమ్ముఖట్ఠానే పోక్ఖరణిం మాపేసి. "ఏత్థ, భన్తే, ఏకం పదుమగచ్ఛం మాపేథా"తి చ వుత్తో తమ్పి మాపేసి. ఇదానేత్థ మహన్తం పుప్ఫం దస్సేథాతి. థేరో తమ్పి దస్సేసి. ఏత్థ సోళసవస్సుద్దేసికం ఇత్థిరూపం దస్సేథాతి . థేరో సోళసవస్సుద్దేసికం ఇత్థిరూపం దస్సేసి. తతో నం ఆహ – "ఇదం, భన్తే, పునప్పునం సుభతో మనసి కరోథా"తి. థేరో అత్తనావ మాపితం ఇత్థిరూపం ఓలోకేన్తో లోభం ఉప్పాదేసి. తదా అత్తనో పుథుజ్జనభావం ఞత్వా "అవస్సయో మే సప్పురిస హోహీ"తి అన్తేవాసికస్స సన్తికే ఉక్కుటికం నిసీది. "ఏతదత్థమేవాహం, భన్తే, ఆగతో"తి థేరస్స అసుభవసేన సల్లహుకం కత్వా కమ్మట్ఠానం కథేత్వా థేరస్స ఓకాసం కాతుం బహి నిక్ఖన్తో. సుపరిమద్దితసఙ్ఖారో థేరో తస్మిం దివాట్ఠానతో నిక్ఖన్తమత్తేయేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. అథ నం సఙ్ఘత్థేరం కత్వా ధమ్మదిన్నత్థేరో తిస్సమహావిహారం గన్త్వా సఙ్ఘస్స ధమ్మకథం కథేసి. ఏవరూపస్స సమాపత్తివసేన విక్ఖమ్భితో కిలేసో తథా విక్ఖమ్భితోవ హోతి.

ఏకచ్చస్స పన వుత్తనయేనేవ విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తస్స కిలేసో ఓకాసం న లభతి, విపస్సనావసేన విక్ఖమ్భితోవ హోతి. సో తం తథా విక్ఖమ్భితమేవ కత్వా వివట్టేత్వా అరహత్తం గణ్హాతి, బుద్ధకాలే సట్ఠిమత్తా ఆరద్ధవిపస్సకా భిక్ఖూ వియ. తే కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వివిత్తం అరఞ్ఞం పవిసిత్వా విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తా కిలేసానం అసముదాచారవసేన "పటివిద్ధమగ్గఫలా మయ"న్తి సఞ్ఞాయ మగ్గఫలత్థాయ వాయామం అకత్వా "అమ్హేహి పటివిద్ధధమ్మం దసబలస్స ఆరోచేస్సామా"తి సత్థు సన్తికం ఆగచ్ఛన్తి.

సత్థా తేసం పురే ఆగమనతోవ ఆనన్దత్థేరం ఆహ – "ఆనన్ద, పధానకమ్మికా భిక్ఖూ అజ్జ మం పస్సితుం ఆగమిస్సన్తి, తేసం మమ దస్సనాయ ఓకాసం అకత్వా 'ఆమకసుసానం గన్త్వా అల్లఅసుభభావనం కరోథా'తి పహిణేయ్యాసీ"తి. థేరో తేసం ఆగతానం సత్థారా కథితసాసనం ఆరోచేసి. తే "తథాగతో అజానిత్వా న కథేస్సతి, అద్ధా ఏత్థ కారణం భవిస్సతీ"తి ఆమకసుసానం గన్త్వా అల్లఅసుభం ఓలోకేన్తా లోభం ఉప్పాదేత్వా "ఇదం నూన సమ్మాసమ్బుద్ధేన దిట్ఠం భవిస్సతీ"తి జాతసంవేగా లద్ధమగ్గం కమ్మట్ఠానం ఆదితో పట్ఠాయ ఆరభింసు. సత్థా తేసం విపస్సనాయ ఆరద్ధభావం ఞత్వా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ ఇమం ఓభాసగాథమాహ –

"యానిమాని అపత్థాని, అలాబూనేవ సారదే;
కాపోతకాని అట్ఠీని, తాని దిస్వాన కా రతీ"తి. (ధ॰ ప॰ ౧౪౯);

గాథాపరియోసానే అరహత్తఫలే పతిట్ఠహింసు. ఏవరూపానం విపస్సనావసేన విక్ఖమ్భితా కిలేసా తథా విక్ఖమ్భితావ హోన్తి.

ఏకచ్చస్స వుత్తనయేనేవ నవకమ్మం కరోన్తస్స కిలేసో ఓకాసం న లభతి, నవకమ్మవసేన విక్ఖమ్భితోవ హోతి. సో తం తథా విక్ఖమ్భితమేవ కత్వా వివట్టేత్వా అరహత్తం గణ్హాతి **చిత్తలపబ్బతే తిస్సత్థేరో** వియ. తస్స కిర అట్ఠవస్సికకాలే అనభిరతి ఉప్పజ్జి, సో తం వినోదేతుం అసక్కోన్తో అత్తనో చీవరం ధోవిత్వా రజిత్వా పత్తం పచిత్వా కేసే ఓహారేత్వా ఉపజ్ఝాయం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం థేరో ఆహ – "కిం, ఆవుసో మహాతిస్స, అతుట్ఠస్స వియ తే ఆకారో"తి? ఆమ, భన్తే, అనభిరతి మే ఉప్పన్నా, తం వినోదేతుం న సక్కోమీతి. థేరో తస్సాసయం ఓలోకేన్తో అరహత్తస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా అనుకమ్పావసేన ఆహ – "ఆవుసో తిస్స, మయం మహల్లకా, ఏకం నో వసనట్ఠానం కరోహీ"తి . దుతియకథం అకథితపుబ్బో భిక్ఖు "సాధు, భన్తే"తి సమ్పటిచ్ఛి.

అథ నం థేరో ఆహ – "ఆవుసో, నవకమ్మం కరోన్తో ఉద్దేసమగ్గఞ్చ మా విస్సజ్జి, కమ్మట్ఠానఞ్చ మనసి కరోహి, కాలేన చ కాలం కసిణపరికమ్మం కరోహీ"తి. "ఏవం కరిస్సామి, భన్తే"తి థేరం వన్దిత్వా తథారూపం సప్పాయట్ఠానం ఓలోకేత్వా "ఏత్థ కాతుం సక్కా"తి దారూహి పూరేత్వా ఝాపేత్వా సోధేత్వా ఇట్ఠకాహి పరిక్ఖిపిత్వా ద్వారవాతపానాదీని యోజేత్వా సద్ధిం చఙ్కమనభూమిభిత్తిపరికమ్మాదీహి లేణం నిట్ఠాపేత్వా మఞ్చపీఠం సన్థరిత్వా థేరస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా, "భన్తే, నిట్ఠితం లేణే పరికమ్మం, వసథా"తి ఆహ. ఆవుసో, దుక్ఖేన తయా ఏతం కమ్మం కతం, అజ్జ ఏకదివసం త్వఞ్ఞేవేత్థ వసాహీతి. సో "సాధు, భన్తే"తి వన్దిత్వా పాదే ధోవిత్వా లేణం పవిసిత్వా పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నో అత్తనా కతకమ్మం ఆవజ్జి. తస్స "మనాపం మయా ఉపజ్ఝాయస్స కాయవేయ్యావచ్చం కత"న్తి చిన్తేన్తస్స అబ్భన్తరే పీతి ఉప్పన్నా. సో తం విక్ఖమ్భేత్వా విపస్సనం పట్ఠపేత్వా అగ్గఫలం అరహత్తం పాపుణి. ఏవరూపస్స నవకమ్మవసేన విక్ఖమ్భితో కిలేసో తథా విక్ఖమ్భితోవ హోతి.

ఏకచ్చో పన బ్రహ్మలోకతో ఆగతో సుద్ధసత్తో హోతి. తస్స అనాసేవనతాయ కిలేసో న సముదాచరతి, భవవసేన విక్ఖమ్భితో హోతి. సో తం తథా విక్ఖమ్భితమేవ కత్వా వివట్టేత్వా అరహత్తం గణ్హాతి **ఆయస్మా మహాకస్సపో** వియ. సో హి ఆయస్మా అగారమజ్ఝేపి కామే అపరిభుఞ్జిత్వా మహాసమ్పత్తిం పహాయ పబ్బజిత్వా నిక్ఖన్తో అన్తరామగ్గే పచ్చుగ్గమనత్థాయ ఆగతం సత్థారం దిస్వా వన్దిత్వా తీహి ఓవాదేహి ఉపసమ్పదం లభిత్వా అట్ఠమే అరుణే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. ఏవరూపస్స భవవసేన విక్ఖమ్భితో కిలేసో తథా విక్ఖమ్భితోవ హోతి.

యో పన అననుభూతపుబ్బం రూపాదిఆరమ్మణం లభిత్వా తత్థేవ విపస్సనం పట్ఠపేత్వా వివట్టేత్వా అరహత్తం గణ్హాతి, ఏవరూపస్స అననుభూతారమ్మణవసేన కామచ్ఛన్దో అనుప్పన్నోవ నుప్పజ్జతి నామ.

ఉప్పన్నో వా కామచ్ఛన్దో పహీయతీతి ఏత్థ **ఉప్పన్నో**తి జాతో భూతో సముదాగతో. **పహీయతీ**తి తదఙ్గప్పహానం, విక్ఖమ్భనప్పహానం, సముచ్ఛేదప్పహానం, పటిపస్సద్ధిప్పహానం, నిస్సరణప్పహానన్తి ఇమేహి పఞ్చహి పహానేహి పహీయతి, న పున ఉప్పజ్జతీతి అత్థో. తత్థ విపస్సనాయ కిలేసా తదఙ్గవసేన పహీయన్తీతి విపస్సనా **తదఙ్గప్పహాన**న్తి వేదితబ్బా. సమాపత్తి పన కిలేసే విక్ఖమ్భేతీతి సా **విక్ఖమ్భనప్పహాన**న్తి వేదితబ్బా. మగ్గో సముచ్ఛిన్దన్తో ఉప్పజ్జతి, ఫలం

పటిప్పస్సమ్భయమానం, నిబ్బానం సబ్బకిలేసేహి నిస్సటన్తి ఇమాని తీణి **సముచ్ఛేదపటిపస్సద్ధినిస్సరణప్పహానానీతి** వుచ్చన్తి. ఇమేహి లోకియలోకుత్తరేహి పఞ్చహి పహానేహి పహీయతీతి అత్థో.

అసుభనిమిత్తన్తి దససు అసుభేసు ఉప్పన్నం సారమ్మణం పఠమజ్ఝానం. తేనాహు పోరాణా – “అసుభమ్పి అసుభనిమిత్తం, అసుభారమ్మణా ధమ్మాపి అసుభనిమిత్త”న్తి. **యోనిసోమనసికరోతో**తి. “తత్థ కతమో యోనిసోమనసికారో? అనిచ్చే అనిచ్చ”న్తిఆదినా నయేన వుత్తస్స ఉపాయమనసికారస్స వసేన మనసికరోతో. **అనుప్పన్నో చేవ కామచ్ఛన్దో నుప్పజ్జతీ**తి అసముదాగతో న సముదాగచ్ఛతి. **ఉప్పన్నో చ కామచ్ఛన్దో పహీయతీ**తి సముదాగతో చ కామచ్ఛన్దో పఞ్చవిధేన పహానేన పహీయతి.

అపిచ ఛ ధమ్మా **కామచ్ఛన్దస్స** పహానాయ సంవత్తన్తి – అసుభనిమిత్తస్స ఉగ్గహో, అసుభభావనానుయోగో, ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా, భోజనే మత్తఞ్ఞుతా, కల్యాణమిత్తతా సప్పాయకథాతి. దసవిధఞ్హి అసుభనిమిత్తం ఉగ్గణ్హన్తస్సాపి కామచ్ఛన్దో పహీయతి, భావేన్తస్సాపి, ఇన్ద్రియేసు పిహితద్వారస్సాపి, చతున్నం పఞ్చన్నం ఆలోపానం ఓకాసే సతి ఉదకం పివిత్వా యాపనసీలతాయ భోజనే మత్తఞ్ఞునోపి. తేనేతం వుత్తం –

“చత్తారో పఞ్చ ఆలోపే, అభుత్వా ఉదకం పివే;
అలం ఫాసువిహారాయ, పహితత్తస్స భిక్ఖునో”తి. (థేరగా॰ ౯౮౩);

అసుభకమ్మికతిస్సత్థేరసదిసే అసుభభావనారతే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి కామచ్ఛన్దో పహీయతి, ఠాననిసజ్జాదీసు దసఅసుభనిస్సితసప్పాయకథాయపి పహీయతి. తేన వుత్తం – “ఛ ధమ్మా కామచ్ఛన్దస్స పహానాయ సంవత్తన్తీ”తి.

౧౭. సత్తమే **మేత్తా చేతోవిముత్తీ**తి సబ్బసత్తేసు హితఫరణకా మేత్తా. యస్మా పన తంసమ్పయుత్తచిత్తం నీవరణాదీహి పచ్చనీకధమ్మేహి విముచ్చతి, తస్మా సా “చేతోవిముత్తీ”తి వుచ్చతి. విసేసతో వా సబ్బబ్యాపాదపరియుట్ఠానేన విముత్తత్తా సా చేతోవిముత్తీతి వేదితబ్బా. తత్థ “మేత్తా”తి ఏత్తావతా పుబ్బభాగోపి వట్టతి, “చేతోవిముత్తీ”తి వుత్తత్తా పన ఇధ తికచతుక్కజ్ఝానవసేన అప్పనావ అధిప్పేతా. **యోనిసోమనసికరోతో**తి తం మేత్తం చేతోవిముత్తిం వుత్తలక్ఖణేన ఉపాయమనసికారేన మనసికరోన్తస్స.

అపిచ ఛ ధమ్మా **బ్యాపాదస్స** పహానాయ సంవత్తన్తి – మేత్తానిమిత్తస్స ఉగ్గహో, మేత్తాభావనానుయోగో, కమ్మస్సకతాపచ్చవేక్ఖణా, పటిసఙ్ఖానబహులతా, కల్యాణమిత్తతా, సప్పాయకథాతి. ఓదిస్సకఅనోదిస్సకదిసాఫరణానఞ్హి అఞ్ఞతరవసేన మేత్తం ఉగ్గణ్హన్తస్సాపి బ్యాపాదో పహీయతి, ఓధిసో అనోధిసో దిసాఫరణవసేన మేత్తం భావేన్తస్సాపి. “త్వం ఏతస్స కుద్ధో కిం కరిస్ససి, కిమస్స సీలాదీని నాసేతుం సక్ఖిస్ససి, నను త్వం అత్తనో కమ్మేన ఆగన్త్వా అత్తనో కమ్మేనేవ గమిస్ససి? పరస్స కుజ్ఝనం నామ వీతచ్చితఙ్గారతత్తఅయసలాకగూథాదీని గహేత్వా పరం పహరితుకామతాసదిసం హోతి. ఏసోపి తవ కుద్ధో కిం కరిస్సతి, కిం తే సీలాదీని నాసేతుం సక్ఖిస్సతి? ఏస అత్తనో కమ్మేన ఆగన్త్వా అత్తనో కమ్మేనేవ గమిస్సతి, అప్పటిచ్ఛితపహేణకం వియ పటివాతం ఖిత్తరజోముట్ఠి వియ చ ఏతస్సేవేస కోధో మత్థకే పతిస్సతీ”తి ఏవం అత్తనో చ పరస్స చ కమ్మస్సకతం పచ్చవేక్ఖతోపి, ఉభయకమ్మస్సకతం పచ్చవేక్ఖిత్వా పటిసఙ్ఖానే ఠితస్సాపి, అస్సగుత్తత్థేరసదిసే మేత్తాభావనారతే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి బ్యాపాదో పహీయతి, ఠాననిసజ్జాదీసు

మేత్తానిస్సితసప్పాయకథాయపి పహీయతి. తేన వుత్తం – “ఛ ధమ్మా బ్యాపాదస్స పహానాయ సంవత్తన్తీ”తి. సేసమిధ ఇతో పరేసు చ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం, విసేసమత్తమేవ పన వక్ఖామాతి.

౧౮. అట్ఠమే **ఆరమ్భధాతూ**ఆదీసు **ఆరమ్భధాతు** నామ పఠమారమ్భవీరియం. **నిక్కమధాతు** నామ కోసజ్జతో నిక్ఖన్తత్తా తతో బలవతరం. **పరక్కమధాతు** నామ పరం పరం ఠానం అక్కమనతో తతోపి బలవతరం. అట్ఠకథాయం పన “ఆరమ్భో చేతసో కామానం పనూదనాయ, నిక్కమో చేతసో పలిఘుగ్ఘాటనాయ, పరక్కమో చేతసో బన్ధనచ్ఛేదనాయా”తి వత్వా “తీహి పేతేహి అధిమత్తవీరియమేవ కథిత”న్తి వుత్తం.

ఆరద్ధవీరియస్సాతి పరిపుణ్ణవీరియస్స చేవ పగ్గహితవీరియస్స చ. తత్థ చతుదోసాపగతం వీరియం ఆరద్ధన్తి వేదితబ్బం. న చ అతిలీనం హోతి, న చ అతిపగ్గహితం, న చ అజ్ఝత్తం సంఖిత్తం, న చ బహిద్ధా విక్ఖిత్తం. తదేతం దువిధం హోతి – కాయికం, చేతసికఞ్చ. తత్థ “ఇధ భిక్ఖు దివసం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేతీ”తి (విభ. ౫౧౯) ఏవం రత్తిదివసస్స పఞ్చ కోట్ఠాసే కాయేన ఘటేన్తస్స వాయమన్తస్స **కాయికవీరియం** వేదితబ్బం. “న తావాహం ఇతో లేణా నిక్ఖమిస్సామి, యావ మే న అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం విముచ్చతీ”తి ఏవం ఓకాసపరిచ్ఛేదేన వా, “న తావాహం ఇమం పల్లఙ్కం భిన్దిస్సామీ”తి ఏవం నిసజ్జాదిపరిచ్ఛేదేన వా మానసం బన్ధిత్వా ఘటేన్తస్స వాయమన్తస్స **చేతసికవీరియం** వేదితబ్బం. తదుభయమ్పి ఇధ వట్టతి. దువిధేనాపి హి ఇమినా వీరియేన ఆరద్ధవీరియస్స అనుప్పన్నఞ్చేవ థినమిద్ధం నుప్పజ్జతి, ఉప్పన్నఞ్చ థినమిద్ధం పహీయతి మిలక్ఖతిస్సత్థేరస్స వియ, గామన్తపబ్భారవాసిమహాసీవత్థేరస్స వియ, పీతిమల్లకత్థేరస్స వియ, కుటుమ్బియపుత్తతిస్సత్థేరస్స వియ చ. ఏతేసు హి పురిమా తయో అఞ్ఞే చ ఏవరూపా కాయికవీరియేన ఆరద్ధవీరియా, కుటుమ్బియపుత్తతిస్సత్థేరో అఞ్ఞే చ ఏవరూపా చేతసికవీరియేన ఆరద్ధవీరియా, ఉచ్చావాలుకవాసీ మహానాగత్థేరో పన ద్వీహిపి వీరియేహి ఆరద్ధవీరియోవ. థేరో కిర ఏకం సత్తాహం చఙ్కమతి, ఏకం తిట్ఠతి, ఏకం నిసీదతి, ఏకం నిపజ్జతి. మహాథేరస్స ఏకఇరియాపథోపి అసప్పాయో నామ నత్థి, చతుత్థే సత్తాహే విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తే పతిట్ఠాసి.

అపిచ ఛ ధమ్మా **థినమిద్ధస్స** పహానాయ సంవత్తన్తి – అతిభోజనే నిమిత్తగ్గాహో, ఇరియాపథసమ్పరివత్తనతా, ఆలోకసఞ్ఞామనసికారో, అబ్భోకాసవాసో, కల్యాణమిత్తతా, సప్పాయకథాతి. ఆహరహత్థక-భుత్తవమితక-తత్రవట్టక-అలంసాటక-కాకమాసక-బ్రాహ్మణాదయో వియ భోజనం భుఞ్జిత్వా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానే నిసిన్నస్స హి సమణధమ్మం కరోతో థినమిద్ధం మహాహత్థీ వియ ఓత్థరన్తం ఆగచ్ఛతి, చతుపఞ్చఆలోపఓకాసం పన ఠపేత్వా పానీయం పివిత్వా యాపనసీలస్స భిక్ఖునో తం న హోతీతి ఏవం అతిభోజనే నిమిత్తం గణ్హన్తస్సాపి థినమిద్ధం పహీయతి. యస్మిం ఇరియాపథే థినమిద్ధం ఓక్కమతి, తతో అఞ్ఞం పరివత్తేన్తస్సాపి, రత్తిం చన్దాలోకదీపాలోకఉక్కాలోకే దివా సూరియాలోకం మనసికరోన్తస్సాపి , అబ్భోకాసే వసన్తస్సాపి, మహాకస్సపత్థేరసదిసే పహీనథినమిద్ధే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి థినమిద్ధం పహీయతి, ఠాననిసజ్జాదీసు ధుతఙ్గనిస్సితసప్పాయకథాయపి పహీయతి. తేన వుత్తం – “ఛ ధమ్మా థినమిద్ధస్స పహానాయ సంవత్తన్తీ”తి.

౧౯. నవమే **వూపసన్తచిత్తస్సా**తి ఝానేన వా విపస్సనాయ వా వూపసమితచిత్తస్స.

అపిచ ఛ ధమ్మా **ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స** పహానాయ సంవత్తన్తి – బహుస్సుతతా, పరిపుచ్ఛకతా, వినయే పకతఞ్ఞుతా, వుద్ధసేవితా, కల్యాణమిత్తతా, సప్పాయకథాతి. బాహుసచ్చేనాపి హి ఏకం వా ద్వే వా తయో వా చత్తారో వా పఞ్చ వా నికాయే పాళివసేన చ అత్థవసేన చ ఉగ్గణ్హన్తస్సాపి ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం పహీయతి, కప్పియాకప్పియపరిపుచ్ఛాబహులస్సాపి, వినయపఞ్ఞత్తియం చిణ్ణవసీభావతాయ పకతఞ్ఞునోపి, వుడ్ఢే మహల్లకత్థేరే ఉపసఙ్కమన్తస్సాపి, ఉపాలిత్థేరసదిసే వినయధరే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం పహీయతి, ఠాననిసజ్జాదీసు కప్పియాకప్పియనిస్సితసప్పాయకథాయపి పహీయతి. తేన వుత్తం – “ఛ ధమ్మా ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స పహానాయ సంవత్తన్తీ”తి.

౨౦. దసమే **యోనిసో, భిక్ఖవే, మనసికరోతో**తి వుత్తనయేనేవ ఉపాయతో మనసికరోన్తస్స.

అపిచ ఛ ధమ్మా **విచికిచ్ఛాయ** పహానాయ సంవత్తన్తి – బహుస్సుతతా, పరిపుచ్ఛకతా, వినయే పకతఞ్ఞుతా, అధిమోక్ఖబహులతా, కల్యాణమిత్తతా, సప్పాయకథాతి. బహుసచ్చేనాపి హి ఏకం వా…పే… పఞ్చ వా నికాయే పాళివసేన చ అత్థవసేన చ ఉగ్గణ్హన్తస్సాపి విచికిచ్ఛా పహీయతి, తీణి రతనాని ఆరబ్భ పరిపుచ్ఛాబహులస్సాపి, వినయే చిణ్ణవసీభావస్సాపి, తీసు రతనేసు ఓకప్పనియసద్ధాసఙ్ఖాతఅధిమోక్ఖబహులస్సాపి, సద్ధాధిముత్తే వక్కలిత్థేరసదిసే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి విచికిచ్ఛా పహీయతి, ఠాననిసజ్జాదీసు తిణ్ణం రతనానం గుణనిస్సితసప్పాయకథాయపి పహీయతి. తేన వుత్తం – “ఛ ధమ్మా విచికిచ్ఛాయ పహానాయ సంవత్తన్తీ”తి. ఇమస్మిం నీవరణప్పహానవగ్గే వట్టవివట్టం కథితన్తి.

నీవరణప్పహానవగ్గవణ్ణనా.

౩. అకమ్మనియవగ్గవణ్ణనా

౨౧-౨౨. తతియస్స పఠమే **అభావితన్తి** అవడ్ఢితం భావనావసేన అప్పవత్తితం. **అకమ్మనియం హోతీతి** కమ్మక్ఖమం కమ్మయోగ్గం న హోతి. దుతియే వుత్తవిపరియాయేన అత్థో వేదితబ్బో. ఏత్థ చ పఠమే **చిత్తన్తి** వట్టవసేన ఉప్పన్నచిత్తం, దుతియే వివట్టవసేన ఉప్పన్నచిత్తం. తత్థ చ వట్టం వట్టపాదం, వివట్టం వివట్టపాదన్తి అయం పభేదో వేదితబ్బో. **వట్టం** నామ తేభూమకవట్టం, **వట్టపాదం** నామ వట్టపటిలాభాయ కమ్మం, **వివట్టం** నామ నవ లోకుత్తరధమ్మా, **వివట్టపాదం** నామ వివట్టపటిలాభాయ కమ్మం. ఇతి ఇమేసు సుత్తేసు వట్టవివట్టమేవ కథితన్తి.

౨౩-౨౪. తతియే వట్టవసేనేవ ఉప్పన్నచిత్తం వేదితబ్బం. **మహతో అనత్థాయ సంవత్తతీతి** దేవమనుస్ససమ్పత్తియో మారబ్రహ్మఇస్సరియాని చ దదమానమ్పి పునప్పునం జాతిజరాబ్యాధిమరణసోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసే ఖన్ధధాతుఆయతనపటిచ్చసముప్పాదవట్టాని చ దదమానం కేవలం దుక్ఖక్ఖన్ధమేవ దేతీతి మహతో అనత్థాయ సంవత్తతి నామాతి. చతుత్థే **చిత్తన్తి** వివట్టవసేనేవ ఉప్పన్నచిత్తం.

౨౫-౨౬. పఞ్చమఛట్ఠేసు **అభావితం అపాతుభూతన్తి** అయం విసేసో. తత్రాయమధిప్పాయో – వట్టవసేన ఉప్పన్నచిత్తం నామ ఉప్పన్నమ్పి అభావితం అపాతుభూతమేవ హోతి. కస్మా ? లోకుత్తరపాదకజ్ఝానవిపస్సనామగ్గఫలనిబ్బానేసు పక్ఖన్దితుం అసమత్థత్తా. వివట్టవసేన ఉప్పన్నం పన భావితం పాతుభూతం నామ హోతి. కస్మా? తేసు ధమ్మేసు పక్ఖన్దితుం సమత్థత్తా. కురున్దకవాసీ ఫుస్సమిత్తత్థేరో పనాహ – "మగ్గచిత్తమేవ, ఆవుసో, భావితం పాతుభూతం నామ హోతీ"తి.

౨౭-౨౮. సత్తమట్ఠమేసు **అబహులీకతన్తి** పునప్పునం అకతం. ఇమానిపి ద్వే వట్టవివట్టవసేన ఉప్పన్నచిత్తానేవ వేదితబ్బానీతి.

౨౯. నవమే "జాతిపి దుక్ఖా"తిఆదినా నయేన వుత్తం దుక్ఖం అధివహతి ఆహరతీతి **దుక్ఖాధివహం**. దుక్ఖాధివాహన్తిపి పాఠో. తస్సత్థో – లోకుత్తరపాదకజ్ఝానాది అరియధమ్మాభిముఖం దుక్ఖేన అధివాహీయతి పేసీయతీతి దుక్ఖాధివాహం. ఇదమ్పి వట్టవసేన ఉప్పన్నచిత్తమేవ. తఞ్హి వుత్తప్పకారా దేవమనుస్సాదిసమ్పత్తియో దదమానమ్పి జాతిఆదీనం అధివహనతో దుక్ఖాధివహం, అరియధమ్మాధిగమాయ దుప్పేసనతో దుక్ఖాధివాహఞ్చ నామ హోతీతి.

౩౦. దసమే వివట్టవసేన ఉప్పన్నచిత్తమేవ చిత్తం. తఞ్హి మానుసకసుఖతో దిబ్బసుఖం, దిబ్బసుఖతో ఝానసుఖం, ఝానసుఖతో విపస్సనాసుఖం, విపస్సనాసుఖతో మగ్గసుఖం, మగ్గసుఖతో ఫలసుఖం, ఫలసుఖతో నిబ్బానసుఖం అధివహతి ఆహరతీతి **సుఖాధివహం** నామ హోతి, సుఖాధివాహం వా. తఞ్హి లోకుత్తరపాదకజ్ఝానాదిఅరియధమ్మాభిముఖం సుపేసయం విస్సట్ఠఇన్దవజిరసదిసం హోతీతి సుఖాధివాహన్తిపి వుచ్చతి. ఇమస్మిమ్పి వగ్గే వట్టవివట్టమేవ కథితన్తి.

అకమ్మనియవగ్గవణ్ణనా.

౪. అదన్తవగ్గవణ్ణనా

౩౧. చతుత్థస్స పఠమే **అదన్త**న్తి సవిసేవనం అదన్తహత్థిఅస్సాదిసదిసం. **చిత్త**న్తి వట్టవసేన ఉప్పన్నచిత్తమేవ.

౩౨. దుతియే **దన్త**న్తి నిబ్బిసేవనం దన్తహత్థిఅస్సాదిసదిసం. ఇమస్మిమ్పి సుత్తద్వయే వట్టవివట్టవసేన ఉప్పన్నచిత్తమేవ కథితం. యథా చేత్థ, ఏవం ఇతో పరేసుపీతి.

౩౩. తతియే **అగుత్త**న్తి అగోపితం సతిసంవరరహితం అగుత్తహత్థిఅస్సాదిసదిసం.

౩౪. చతుత్థే **గుత్త**న్తి గోపితం అవిస్సట్ఠసతిసంవరం గుత్తహత్థిఅస్సాదిసదిసం.

౩౫-౩౬. పఞ్చమఛట్ఠాని **అరక్ఖితం రక్ఖిత**న్తి పదవసేన బుజ్ఝనకానం అజ్ఝాసయేన వుత్తాని. అత్థో పనేత్థ పురిమసదిసోయేవ.

౩౭-౩౮. సత్తమట్ఠమేసుపి ఏసేవ నయో. ఉపమా పనేత్థ అసంవుతఘరద్వారాదివసేన వేదితబ్బా.

౩౯-౪౦. నవమదసమాని చతూహిపి పదేహి యోజేత్వా వుత్తాని. ఇమస్మిమ్పి వగ్గే వట్టవివట్టమేవ కథితన్తి.

అదన్తవగ్గవణ్ణనా.

౫. పణిహితఅచ్ఛవగ్గవణ్ణనా

౪౧. పఞ్చమస్స పఠమే **సేయ్యథాపీ**తి ఓపమ్మత్థే నిపాతో. తత్ర భగవా కత్థచి అత్థేన ఉపమం పరివారేత్వా దస్సేతి వత్థసుత్తే (మ. ని. ౧.౭౦ ఆదయో) వియ, పారిచ్ఛత్తకోపమ- (అ. ని. ౭.౬౯) అగ్గిక్ఖన్ధోపమాదిసుత్తేసు (అ. ని. ౭.౭౨) వియ చ, కత్థచి ఉపమాయ అత్థం పరివారేత్వా దస్సేతి లోణమ్బిలసుత్తే (అ. ని. ౩.౧౦౧) వియ, సువణ్ణకారసుత్తసూరియోపమాదిసుత్తేసు (అ. ని. ౭.౬౬) వియ చ. ఇమస్మిం పన సాలిసూకోపమే ఉపమాయ అత్థం పరివారేత్వా దస్సేన్తో **సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **సాలిసూక**న్తి సాలిఫలస్స సూకం. **యవసూకేపి** ఏసేవ నయో. వా-సద్దో వికప్పత్థో. **మిచ్ఛాపణిహిత**న్తి మిచ్ఛాఠపితం. యథా విజ్ఝితుం సక్కోతి, న ఏవం ఉద్ధగ్గం కత్వా ఠపితన్తి అత్థో. **భేచ్ఛతీ**తి భిన్దిస్సతి, ఛవిం ఛిన్దిస్సతీతి అత్థో. **మిచ్ఛాపణిహితేన చిత్తేనా**తి మిచ్ఛాఠపితేన చిత్తేన. వట్టవసేన ఉప్పన్నచిత్తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **అవిజ్జ**న్తి అట్ఠసు ఠానేసు అఞ్ఞాణభూతం ఘనబహలం మహాఅవిజ్జం. **విజ్జం ఉప్పాదేస్సతీ**తి ఏత్థ **విజ్జ**న్తి అరహత్తమగ్గఞాణం. **నిబ్బాన**న్తి తణ్హావానతో నిక్ఖన్తభావేన ఏవం వుత్తం అమతం. **సచ్ఛికరిస్సతీ**తి పచ్చక్ఖం కరిస్సతి.

౪౨. దుతియే **సమ్మాపణిహిత**న్తి యథా భిన్దితుం సక్కోతి, ఏవం ఉద్ధగ్గం కత్వా సుట్ఠు ఠపితం. **అక్కన్త**న్తి ఏత్థ పాదేనేవ అక్కన్తం నామ హోతి, హత్థేన ఉప్పీళితం. రుళ్హీసద్దవసేన పన అక్కన్తన్త్వేవ వుత్తం. అయఞ్హేత్థ అరియవోహారో. కస్మా పన అఞ్ఞే సేపణ్ణికణ్టకమదనకణ్టకాదయో మహన్తే అగ్గహేత్వా సుఖుమం దుబ్బలం సాలిసూకయవసూకమేవ గహితన్తి? అప్పమత్తకస్సాపి కుసలకమ్మస్స వివట్టాయ సమత్థభావదస్సనత్థం. యథా హి సుఖుమం దుబ్బలం సాలిసూకం వా యవసూకం వా హోతు, మహన్తమహన్తా సేపణ్ణికణ్టకమదనకణ్టకాదయో వా, ఏతేసు యంకిఞ్చి మిచ్ఛా ఠపితం హత్థం వా పాదం వా భిన్దితుం లోహితం వా ఉప్పాదేతుం న సక్కోతి, సమ్మా ఠపితం పన సక్కోతి, ఏవమేవ అప్పమత్తకం తిణముట్ఠిమత్తదానకుసలం వా హోతు, మహన్తం వేలామదానాదికుసలం వా, సచే వట్టసమ్పత్తిం పత్థేత్వా వట్టసన్నిస్సితవసేన మిచ్ఛా ఠపితం హోతి, వట్టమేవ ఆహరితుం సక్కోతి, నో వివట్టం. "ఇదం మే దానం ఆసవక్ఖయావహం హోతూ"తి ఏవం పన వివట్టం పత్థేన్తేన వివట్టవసేన సమ్మా ఠపితం అరహత్తమ్పి పచ్చేకబోధిఞాణమ్పి సబ్బఞ్ఞుతఞాణమ్పి దాతుం సక్కోతియేవ. వుత్తఞ్హేతం –

> "పటిసమ్భిదా విమోక్ఖా చ, యా చ సావకపారమీ;
> పచ్చేకబోధి బుద్ధభూమి, సబ్బమేతేన లబ్భతీ"తి. (ఖు. పా. ౮.౧౫);

ఇమస్మిం సుత్తద్వయే చ వట్టవివట్టం కథితం.

౪౩. తతియే **పదుట్ఠచిత్త**న్తి దోసేన పదుట్ఠచిత్తం. **చేతసా చేతోపరిచ్చా**తి అత్తనో చిత్తేన తస్స చిత్తం పరిచ్ఛిన్దిత్వా. **యథాభతం నిక్ఖిత్తో**తి యథా ఆహరిత్వా ఠపితో. **ఏవం నిరయే**తి ఏవం నిరయే ఠితోయేవాతి వత్తబ్బో. **అపాయ**న్తిఆది సబ్బం నిరయవేవచనమేవ. నిరయో హి అయసఙ్ఖాతా సుఖా అపేతోతి **అపాయో,** దుక్ఖస్స గతి పటిసరణన్తి **దుగ్గతి,** దుక్కటకారినో ఏత్థ వివసా నిపతన్తీతి **వినిపాతో,** నిరస్సాదత్థేన **నిరయో.**

౪౪. చతుత్థే **పసన్నన్తి** సద్ధాపసాదేన పసన్నం. **సుగతిన్తి** సుఖస్స గతిం. **సగ్గం లోకన్తి** రూపాదిసమ్పత్తీహి సుట్ఠు అగ్గం లోకం.

౪౫. పఞ్చమే **ఉదకరహదోతి** ఉదకదహో. **ఆవిలోతి** అవిప్పసన్నో. **లుళితోతి** అపరిసణ్ఠితో. **కలలీభూతోతి** కద్దమీభూతో. **సిప్పిసమ్బుకన్తిఆదీసు** సిప్పియో చ సమ్బుకా చ **సిప్పిసమ్బుకం.** సక్ఖరా చ కఠలాని చ **సక్ఖరకఠలం.** మచ్ఛానం గుమ్బం ఘటాతి **మచ్ఛగుమ్బం. చరన్తమ్పి తిట్ఠన్తమ్పీతి** ఏత్థ సక్ఖరకఠలం తిట్ఠతియేవ, ఇతరాని చరన్తిపి తిట్ఠన్తిపి. యథా పన అన్తరన్తరా ఠితాసుపి నిసిన్నాసుపి నిపజ్జమానాసుపి "ఏతా గావియో చరన్తీ"తి చరన్తియో ఉపాదాయ ఇతరాపి "చరన్తీ"తి వుచ్చన్తి, ఏవం తిట్ఠన్తమేవ సక్ఖరకఠలం ఉపాదాయ ఇతరమ్పి ద్వయం "తిట్ఠన్త"న్తి వుత్తం, ఇతరం ద్వయం చరన్తం ఉపాదాయ సక్ఖరకఠలమ్పి "చరన్త"న్తి వుత్తం.

ఆవిలేనాతి పఞ్చహి నీవరణేహి పరియోనద్ధేన. **అత్తత్థం వాతిఆదీసు** అత్తనో దిట్ఠధమ్మికో లోకియలోకుత్తరమిస్సకో అత్థో అత్తత్థో నామ. అత్తనోవ సమ్పరాయే లోకియలోకుత్తరమిస్సకో అత్థో పరత్థో నామ హోతి. సో హి పరత్థ అత్థోతి పరత్థో. తదుభయం ఉభయత్థో నామ. అపిచ అత్తనో దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికోపి లోకియలోకుత్తరో అత్థో అత్తత్థో నామ, పరస్స తాదిసోవ అత్థో పరత్థో నామ, తదుభయమ్పి ఉభయత్థో నామ. **ఉత్తరిం వా మనుస్సధమ్మాతి** దసకుసలకమ్మపథసఙ్ఖాతా మనుస్సధమ్మా ఉత్తరిం. అయఞ్హి దసవిధో ధమ్మో వినాపి అఞ్ఞం సమాదాపకం సత్థన్తరకప్పావసానే జాతసంవేగేహి మనుస్సేహి సయమేవ సమాదిన్నత్తా మనుస్సధమ్మోతి వుచ్చతి, తతో ఉత్తరిం పన ఝానవిపస్సనామగ్గఫలాని వేదితబ్బాని. **అలమరియఞాణదస్సనవిసేసన్తి** అరియానం యుత్తం, అరియభావం వా కాతుం సమత్థం ఞాణదస్సనసఙ్ఖాతం విసేసం. ఞాణమేవ హి జాననట్ఠేన ఞాణం, దస్సనట్ఠేన దస్సనన్తి వేదితబ్బం, దిబ్బచక్ఖుఞాణవిపస్సనాఞాణమగ్గఞాణఫలఞాణపచ్చవేక్ఖణఞాణానమేతం అధివచనం.

౪౬. ఛట్ఠే **అచ్ఛోతి** అబహలో, పసన్నోతిపి వట్టతి. **విప్పసన్నోతి** సుట్ఠు పసన్నో. **అనావిలోతి** న ఆవిలో, పరిసుద్ధోతి అత్థో, ఫేణపుబ్బుళససఙ్ఖసేవాలపణకవిరహితోతి వుత్తం హోతి. **అనావిలేనాతి** పఞ్చనీవరణవిముత్తేన. సేసం చతుత్థే వుత్తనయమేవ. ఇమస్మిమ్పి సుత్తద్వయే వట్టవివట్టమేవ కథితం.

౪౭. సత్తమే **రుక్ఖజాతానన్తి** పచ్చత్తే సామివచనం, రుక్ఖజాతానీతి అత్థో. రుక్ఖానమేతం అధివచనం. **యదిదన్తి** నిపాతమత్తం. **ముదుతాయాతి** ముదుభావేన. కోచి హి రుక్ఖో వణ్ణేన అగ్గో హోతి, కోచి గన్ధేన, కోచి రసేన, కోచి థద్ధతాయ. ఫన్దనో పన ముదుతాయ చేవ కమ్మఞ్ఞతాయ చ అగ్గో సేట్ఠోతి దస్సేతి. **చిత్తం, భిక్ఖవే, భావితం బహులీకతన్తి** ఏత్థ సమథవిపస్సనావసేన భావితఞ్చేవ పునప్పునకతఞ్చ చిత్తం అధిప్పేతం. కురున్దకవాసి ఫుస్సమిత్తత్థేరో పనాహ – "ఏకన్తం ముదు చేవ కమ్మనియఞ్చ చిత్తం నామ అభిఞ్ఞాపాదకచతుత్థజ్ఝానచిత్తమేవ, ఆవుసో"తి.

౪౮. అట్ఠమే **ఏవం లహుపరివత్తన్తి** ఏవం లహుం ఉప్పజ్జిత్వా లహుం నిరుజ్ఝనకం. **యావఞ్చాతి** అధిమత్తపమాణత్థే నిపాతో, అతివియ న సుకరాతి అత్థో. **ఇదన్తి** నిపాతమత్తం. **చిత్తన్తి** ఏకచ్చే తావ ఆచరియా "భవఙ్గచిత్త"న్తి వదన్తి, తం పన పటిక్ఖిపిత్వా "ఇధ చిత్తన్తి యంకిఞ్చి అన్తమసో చక్ఖువిఞ్ఞాణమ్పి అధిప్పేతమేవా"తి వుత్తం. ఇమస్మిం పనత్థే మిలిన్దరాజా ధమ్మకథికం నాగసేనత్థేరం పుచ్ఛి, "భన్తే నాగసేన, ఏకస్మిం అచ్ఛరాక్ఖణే పవత్తితచిత్తసఙ్ఖారా సచే రూపినో అస్సు, కీవ మహారాసి భవేయ్యా"తి? "వాహసతానం ఖో, మహారాజ, వీహీనం అడ్ఢచూళఞ్చ వాహా వీహిసత్తమ్బణాని ద్వే చ తుమ్బా

ఏకచ్చరాక్ఖణే పవత్తితస్స చిత్తస్స సఙ్ఖమ్పి న ఉపేన్తి, కలమ్పి న ఉపేన్తి, కలభాగమ్పి న ఉపేన్తీ”తి (మి. ప. ౪.౧.౨). అథ కస్మా సమ్మాసమ్బుద్ధేన “ఉపమాపి న సుకరా”తి వుత్తం? యథేవ హి ఉపమం పటిక్ఖిపిత్వాపి కప్పదీఘభావస్స యోజనికపబ్బతేన యోజనికసాసపపుణ్ణనగరేన, నిరయదుక్ఖస్స సత్తిసతాహతోపమేన, సగ్గసుఖస్స చ చక్కవత్తిసమ్పత్తియా ఉపమా కతా, ఏవమిధాపి కాతబ్బాతి? తత్థ “సక్కా పన, భన్తే, ఉపమా కాతు”న్తి ఏవం పుచ్ఛావసేన ఉపమా కతా, ఇమస్మిం సుత్తే పుచ్ఛాయ అభావేన న కతా. ఇదఞ్హి సుత్తం ధమ్మదేసనాపరియోసానే వుత్తం. ఇతి ఇమస్మిం సుత్తే చిత్తరాసి నామ కథితోతి.

౪౯. నవమే **పభస్సర**న్తి పణ్డరం పరిసుద్ధం. **చిత్త**న్తి భవఙ్గచిత్తం. కిం పన చిత్తస్స వణ్ణో నామ అత్థీతి? నత్థి. నీలాదీనఞ్హి అఞ్ఞతరవణ్ణం వా హోతు అవణ్ణం వా యంకిఞ్చి పరిసుద్ధతాయ “పభస్సర”న్తి వుచ్చతి. ఇదమ్పి నిరుపక్కిలేసతాయ పరిసుద్ధన్తి పభస్సరం. **తఞ్చ ఖో**తి తం భవఙ్గచిత్తం. **ఆగన్తుకేహీ**తి అసహజాతేహి పచ్ఛా జవనక్ఖణే ఉప్పజ్జనకేహి. **ఉపక్కిలేసేహీ**తి రాగాదీహి ఉపక్కిలిట్ఠత్తా ఉపక్కిలిట్ఠం నామాతి వుచ్చతి. కథం? యథా హి సీలవన్తా ఆచారసమ్పన్నా మాతాపితరో వా ఆచరియుపజ్ఝాయా వా దుస్సీలానం దురాచారానం అవత్తసమ్పన్నానం పుత్తానఞ్చేవ అన్తేవాసికసద్ధివిహారికానఞ్చ వసేన “అత్తనో పుత్తే వా అన్తేవాసికసద్ధివిహారికే వా న తజ్జేన్తి న సిక్ఖాపేన్తి న ఓవదన్తి నానుసాసన్తీ”తి అవణ్ణం అకిత్తిం లభన్తి, ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం. ఆచారసమ్పన్నా మాతాపితరో వియ చ ఆచరియుపజ్ఝాయా వియ చ భవఙ్గచిత్తం దట్ఠబ్బం, పుత్తాదీనం వసేన తేసం అకిత్తిలాభో వియ జవనక్ఖణే రజ్జనదుస్సనముయ్హనసభావానం లోభసహగతాదీనం చిత్తానం వసేన ఉప్పన్నేహి ఆగన్తుకేహి ఉపక్కిలేసేహి పకతిపరిసుద్ధమ్పి భవఙ్గచిత్తం ఉపక్కిలిట్ఠం నామ హోతీతి.

౫౦. దసమేపి భవఙ్గచిత్తమేవ **చిత్తం. విప్పముత్త**న్తి జవనక్ఖణే అరజ్జమానం అదుస్సమానం అముయ్హమానం తిహేతుకఞాణసమ్పయుత్తాదికుసలవసేన ఉప్పజ్జమానం ఆగన్తుకేహి ఉపక్కిలేసేహి విప్పముత్తం నామ హోతి. ఇధాపి యథా సీలవన్తానం ఆచారసమ్పన్నానం పుత్తాదీనం వసేన మాతాదయో “సోభనా ఏతేయేవ అత్తనో పుత్తకాదయో సిక్ఖాపేన్తి ఓవదన్తి అనుసాసన్తీ”తి వణ్ణకిత్తిలాభినో హోన్తి, ఏవం జవనక్ఖణే ఉప్పన్నకుసలచిత్తవసేన ఇదం భవఙ్గచిత్తం ఆగన్తుకేహి ఉపక్కిలేసేహి విప్పముత్తన్తి వుచ్చతీతి.

పణిహితఅచ్ఛవగ్గవణ్ణనా.

౬. అచ్ఛరాసఙ్ఘాతవగ్గవణ్ణనా

౫౧. ఛట్ఠస్స పఠమే **తం అస్సుతవా పుథుజ్జనోతి** తం భవఙ్గచిత్తం సుతవిరహితో పుథుజ్జనో. తత్థ ఆగమాధిగమాభావా ఞేయ్యో అస్సుతవా ఇతి. యో హి ఇదం సుత్తం ఆదితో పట్ఠాయ అత్థవసేన ఉపపరిక్ఖన్తో “ఇదం భవఙ్గచిత్తం నామ పకతిపరిసుద్ధమ్పి జవనక్ఖణే ఉప్పన్నేహి లోభాదీహి ఉపక్కిలేసేహి ఉపక్కిలిట్ఠ”న్తి నేవ ఆగమవసేన న అధిగమవసేన జానాతి, యస్స చ ఖన్ధధాతుఆయతనపచ్చయాకారసతిపట్ఠానాదీసు ఉగ్గహపరిపుచ్ఛావినిచ్ఛయవిరహితత్తా యథాభూతఞాణపటివేధసాధకో నేవ ఆగమో, పటిపత్తియా అధిగన్తబ్బస్స అనధిగతత్తా న అధిగమో అత్థి. సో ఆగమాధిగమాభావా ఞేయ్యో అస్సుతవా ఇతి. స్వాయం –

> “పుథూనం జననాదీహి, కారణేహి పుథుజ్జనో;
> పుథుజ్జనన్తోగధత్తా, పుథువాయం జనో ఇతి”.

సో హి పుథూనం నానప్పకారానం కిలేసాదీనం జననాదీహి కారణేహి పుథుజ్జనో. యథాహ –

> “పుథు కిలేసే జనేన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు అవిహతసక్కాయదిట్ఠికాతి పుథుజ్జనా, పుథు సత్థారానం ముఖుల్లోకికాతి పుథుజ్జనా, పుథు సబ్బగతీహి అవుట్ఠితాతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాభిసఙ్ఖారే అభిసఙ్ఖరోన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాఓఘేహి వుయ్హన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాసన్తాపేహి సన్తప్పన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాపరిళాహేహి పరిడయ్హన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు పఞ్చసు కామగుణేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోపన్నా లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధాతి పుథుజ్జనా, పుథు పఞ్చహి నీవరణేహి ఆవుతా నివుతా ఓవుతా పిహితా పటిచ్ఛన్నా పటికుజ్జితాతి పుథుజ్జనా”తి (మహాని॰ ౫౧, ౯౪).

పుథూనం వా గణనపథమతీతానం అరియధమ్మపరమ్ముఖానం నీచధమ్మసమాచారానం జనానం అన్తోగధత్తాపి పుథుజ్జనో, పుథు వా అయం విసుంయేవ సఙ్ఖం గతో, విసంసట్ఠో సీలసుతాదిగుణయుత్తేహి అరియేహి జనోతి పుథుజ్జనో. ఏవమేతేహి “అస్సుతవా పుథుజ్జనో”తి ద్వీహి పదేహి యే తే –

> “దువే పుథుజ్జనా వుత్తా, బుద్ధేనాదిచ్చబన్ధునా;
> అన్ధో పుథుజ్జనో ఏకో, కల్యాణేకో పుథుజ్జనో”తి. –

ద్వే పుథుజ్జనా వుత్తా, తేసు అన్ధపుథుజ్జనో వుత్తో హోతీతి వేదితబ్బో.

యథాభూతం నప్పజానాతీతి “ఇదఞ్చ భవఙ్గచిత్తం ఏవం ఆగన్తుకేహి ఉపక్కిలేసేహి ఉపక్కిలిట్ఠం నామ హోతి, ఏవం విప్పముత్తం నామా”తి యథాసభావతో న జానాతి. **తస్మాతి** యస్మా న జానాతి, తస్మా. **చిత్తభావనా నత్థీతి** చిత్తట్ఠితి చిత్తపరిగ్గహో నత్థి, నత్థిభావేనేవ “నత్థీ”తి వదామీతి దస్సేతి.

౫౨. దుతియే **సుతవాతి** సుతసమ్పన్నో. విత్థారతో పనేత్థ అస్సుతవాతి పదస్స పటిపక్ఖవసేన అత్థో వేదితబ్బో. **అరియసావకోతి** అత్థి అరియో న సావకో, సేయ్యథాపి బుద్ధా చేవ పచ్చేకబుద్ధా చ; అత్థి సావకో న అరియో, సేయ్యథాపి గిహీ

అనాగతఫలో; అత్థి నేవ అరియో న సావకో సేయ్యథాపి పుథుతిత్థియా. అత్థి అరియోచేవ సావకో చ, సేయ్యథాపి సమణా సక్యపుత్తియా ఆగతఫలా విఞ్ఞాతసాసనా. ఇధ పన గిహీ వా హోతు పబ్బజితో వా, యో కోచి సుతవాతి ఏత్థ వుత్తస్స అత్థస్స వసేన సుతసమ్పన్నో, అయం అరియసావకోతి వేదితబ్బో. **యథాభూతం పజానాతీ**తి "ఏవమిదం భవఙ్గచిత్తం ఆగన్తుకేహి ఉపక్కిలేసేహి విప్పముత్తం హోతి, ఏవం ఉపక్కిలిట్ఠ"న్తి యథాసభావతో జానాతి. **చిత్తభావనా అత్థీ**తి చిత్తట్ఠితి చిత్తపరిగ్గహో అత్థి, అత్థిభావేనేవ "అత్థీ"తి వదామీతి దస్సేతి. ఇమస్మిం సుత్తే బలవవిపస్సనా కథితా. కేచి తరుణవిపస్సనాతి వదన్తి.

౫౩. తతియం అట్ఠుప్పత్తియం కథితం. కతరాయం పన అట్ఠుప్పత్తియం? అగ్గిక్ఖన్ధోపమసుత్తన్తఅట్ఠుప్పత్తియం. భగవా కిర ఏకస్మిం సమయే సావత్థిం ఉపనిస్సాయ జేతవనమహావిహారే పటివసతి. బుద్ధానఞ్చ యత్థ కత్థచి పటివసన్తానం పఞ్చవిధం కిచ్చం అవిజహితమేవ హోతి. పఞ్చ హి బుద్ధకిచ్చాని – పురేభత్తకిచ్చం, పచ్ఛాభత్తకిచ్చం, పురిమయామకిచ్చం, మజ్ఝిమయామకిచ్చం, పచ్ఛిమయామకిచ్చన్తి.

తత్రిదం పురేభత్తకిచ్చం – భగవా హి పాతోవ వుట్ఠాయ ఉపట్ఠాకానుగ్గహత్థం సరీరఫాసుకత్థఞ్చ ముఖధోవనాదిసరీరపరికమ్మం కత్వా యావ భిక్ఖాచారవేలా తావ వివిత్తాసనే వీతినామేత్వా భిక్ఖాచారవేలాయ నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా చీవరం పారుపిత్వా పత్తమాదాయ కదాచి ఏకకోవ, కదాచి భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ పవిసతి కదాచి పకతియా, కదాచి అనేకేహి పాటిహారియేహి వత్తమానేహి. సేయ్యథిదం – పిణ్డాయ పవిసతో లోకనాథస్స పురతో పురతో గన్త్వా ముదుగతవాతా పథవిం సోధేన్తి, వలాహకా ఉదకఫుసితాని ముఞ్చన్తా మగ్గే రేణుం వూపసమేత్వా ఉపరి వితానం హుత్వా తిట్ఠన్తి, అపరే వాతా పుప్ఫాని ఉపసంహరిత్వా మగ్గే ఓకిరన్తి, ఉన్నతా భూమిప్పదేసా ఓనమన్తి, ఓనతా ఉన్నమన్తి, పాదనిక్ఖేపసమయే సమావ భూమి హోతి, సుఖసమ్ఫస్సాని పదుమపుప్ఫాని వా పాదే సమ్పటిచ్ఛన్తి. ఇన్దఖీలస్స అన్తో ఠపితమత్తే దక్ఖిణపాదే సరీరతో ఛబ్బణ్ణరస్మియో నిక్ఖమిత్వా సువణ్ణరసపిఞ్జరాని వియ చిత్రపటపరిక్ఖిత్తాని వియ చ పాసాదకూటాగారాదీని అలఙ్కరోన్తియో ఇతో చితో చ ధావన్తి, హత్థిఅస్సవిహఙ్గాదయో సకసకట్ఠానేసు ఠితాయేవ మధురేనాకారేన సద్దం కరోన్తి, తథా భేరివీణాదీని తూరియాని మనుస్సానఞ్చ కాయూపగాని ఆభరణాని. తేన సఞ్ఞాణేన మనుస్సా జానన్తి "అజ్జ భగవా ఇధ పిణ్డాయ పవిట్ఠో"తి. తే సునివత్థా సుపారుతా గన్ధపుప్ఫాదీని ఆదాయ ఘరా నిక్ఖమిత్వా అన్తరవీథిం పటిపజ్జిత్వా భగవన్తం గన్ధపుప్ఫాదీహి సక్కచ్చం పూజేత్వా వన్దిత్వా "అమ్హాకం, భన్తే, దస భిక్ఖూ, అమ్హాకం వీసతి, పఞ్ఞాసం...పే.... సతం దేథా"తి యాచిత్వా భగవతోపి పత్తం గహేత్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా సక్కచ్చం పిణ్డపాతేన పటిమానేన్తి. భగవా కతభత్తకిచ్చో తేసం ఉపనిస్సయచిత్తసన్తానాని ఓలోకేత్వా తథా ధమ్మం దేసేతి, యథా కేచి సరణగమనేసు పతిట్ఠహన్తి, కేచి పఞ్చసు సీలేసు, కేచి సోతాపత్తిసకదాగామిఅనాగామిఫలానం అఞ్ఞతరస్మిం, కేచి పబ్బజిత్వా అగ్గఫలే అరహత్తేతి. ఏవం మహాజనం అనుగ్గహేత్వా ఉట్ఠాయాసనా విహారం గచ్ఛతి. తత్థ గన్త్వా గన్ధమణ్డలమాళే పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీదతి భిక్ఖూనం భత్తకిచ్చపరియోసానం ఆగమయమానో. తతో భిక్ఖూనం భత్తకిచ్చపరియోసానే ఉపట్ఠాకో భగవతో నివేదేతి. అథ భగవా గన్ధకుటిం పవిసతి. ఇదం తావ **పురేభత్తకిచ్చం**.

అథ భగవా ఏవం కతపురేభత్తకిచ్చో గన్ధకుటియా ఉపట్ఠానే నిసీదిత్వా పాదే పక్ఖాలేత్వా పాదపీఠే ఠత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం ఓవదతి – "భిక్ఖవే, అప్పమాదేన సమ్పాదేథ, దుల్లభో బుద్ధుప్పాదో లోకస్మిం, దుల్లభో మనుస్సత్తపటిలాభో, దుల్లభా ఖణసమ్పత్తి, దుల్లభా పబ్బజ్జా, దుల్లభం సద్ధమ్మస్సవన"న్తి. తత్థ కేచి భగవన్తం కమ్మట్ఠానం పుచ్ఛన్తి. భగవా తేసం

చరియానురూపం కమ్మట్ఠానం దేతి. తతో సబ్బేపి భగవన్తం వన్దిత్వా అత్తనో అత్తనో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని గచ్ఛన్తి. కేచి అరఞ్ఞం, కేచి రుక్ఖమూలం, కేచి పబ్బతాదీనం అఞ్ఞతరం, కేచి చాతుమహారాజికభవనం...పే॰... కేచి వసవత్తిభవనన్తి . తతో భగవా గన్ధకుటిం పవిసిత్వా సచే ఆకఙ్ఖతి, దక్ఖిణేన పస్సేన సతో సమ్పజానో ముహుత్తం సీహసేయ్యం కప్పేతి. అథ సమస్సాసితకాయో ఉట్ఠహిత్వా దుతియభాగే లోకం వోలోకేతి. తతియభాగే యం గామం వా నిగమం వా ఉపనిస్సాయ విహరతి, తత్థ మహాజనో పురేభత్తం దానం దత్వా పచ్ఛాభత్తం సునివత్థో సుపారుతో గన్ధపుప్ఫాదీని ఆదాయ విహారే సన్నిపతతి. తతో భగవా సమ్పత్తపరిసాయ అనురూపేన పాటిహారియేన గన్త్వా ధమ్మసభాయం పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసజ్జ ధమ్మం దేసేతి కాలయుత్తం సమయయుత్తం, అథ కాలం విదిత్వా పరిసం ఉయ్యోజేతి, మనుస్సా భగవన్తం వన్దిత్వా పక్కమన్తి. ఇదం **పచ్ఛాభత్తకిచ్చం**.

నో ఏవం నిట్ఠితపచ్ఛాభత్తకిచ్చో సచే గత్తాని ఓసిఞ్చితుకామో హోతి, బుద్ధాసనా ఉట్ఠాయ న్హానకోట్ఠకం పవిసిత్వా ఉపట్ఠాకేన పటియాదితఉదకేన గత్తాని ఉతుం గణ్హాపేతి. ఉపట్ఠాకోపి బుద్ధాసనం ఆనేత్వా గన్ధకుటిపరివేణే పఞ్ఞపేతి. భగవా సురత్తదుపట్టం నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా ఉత్తరాసఙ్గం ఏకంసం కత్వా తత్థ ఆగన్త్వా నిసీదతి ఏకకోవ ముహుత్తం పటిసల్లీనో, అథ భిక్ఖూ తతో తతో ఆగమ్మ భగవతో ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తి. తత్థ ఏకచ్చే పఞ్హం పుచ్ఛన్తి, ఏకచ్చే కమ్మట్ఠానం, ఏకచ్చే ధమ్మస్సవనం యాచన్తి. భగవా తేసం అధిప్పాయం సమ్పాదేన్తో పురిమయామం వితినామేతి. ఇదం **పురిమయామకిచ్చం**.

పురిమయామకిచ్చపరియోసానే పన భిక్ఖూసు భగవన్తం వన్దిత్వా పక్కన్తేసు సకలదససహస్సిలోకధాతుదేవతాయో ఓకాసం లభమానా భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తి యథాభిసఙ్ఖతం అన్తమసో చతురక్ఖరమ్పి. భగవా తాసం దేవతానం పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో మజ్ఝిమయామం వీతినామేతి. ఇదం **మజ్ఝిమయామకిచ్చం**.

పచ్ఛిమయామం పన తయో కోట్ఠాసే కత్వా పురేభత్తతో పట్ఠాయ నిసజ్జాపీళితస్స సరీరస్స కిలాసుభావమోచనత్థం ఏకం కోట్ఠాసం చఙ్కమేన వీతినామేతి, దుతియకోట్ఠాసే గన్ధకుటిం పవిసిత్వా దక్ఖిణేన పస్సేన సతో సమ్పజానో సీహసేయ్యం కప్పేతి. తతియకోట్ఠాసే పచ్చుట్ఠాయ నిసీదిత్వా పురిమబుద్ధానం సన్తికే దానసీలాదివసేన కతాధికారపుగ్గలదస్సనత్థం బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేతి. ఇదం **పచ్ఛిమయామకిచ్చం**.

తమ్పి దివసం భగవా ఇమస్మింయేవ కిచ్చే ఠితో లోకం ఓలోకేన్తో ఇదం అద్దస – మయా కోసలరట్ఠే చారికం చరన్తేన అగ్గిక్ఖన్ధేన ఉపమేత్వా ఏకస్మిం సుత్తే దేసితే సట్ఠి భిక్ఖూ అరహత్తం పాపుణిస్సన్తి, సట్ఠిమత్తానం ఉణ్హం లోహితం ముఖతో ఉగ్గచ్ఛిస్సతి, సట్ఠిమత్తా గిహిభావం గమిస్సన్తి. తత్థ యే అరహత్తం పాపుణిస్సన్తి, తే యంకిఞ్చి ధమ్మదేసనం సుత్వా పాపుణిస్సన్తేవ. ఇతరేసం పన భిక్ఖూనం సఙ్గహత్థాయ చారికం చరితుకామో హుత్వా, "ఆనన్ద, భిక్ఖూనం ఆరోచేహీ"తి ఆహ.

థేరో అనుపరివేణం గన్త్వా, "ఆవుసో, సత్థా మహాజనస్స సఙ్గహత్థాయ చారికం చరితుకామో, గన్తుకామా ఆగచ్ఛథా"తి ఆహ. భిక్ఖూ మహాలాభం లభిత్వా వియ తుట్ఠమానసా "లభిస్సామ వత మహాజనస్స ధమ్మం దేసేన్తస్స భగవతో సువణ్ణవణ్ణం సరీరం ఓలోకేతుం మధురఞ్చ ధమ్మకథం సోతు"న్తి పరుళ్హకేసా కేసే ఓహారేత్వా మలగ్గహితపత్తా పత్తే పచిత్వా కిలిట్ఠచీవరా చీవరాని ధోవిత్వా గమనసజ్జా అహేసుం. సత్థా అపరిచ్ఛిన్నేన భిక్ఖుసఙ్ఘేన పరివుతో కోసలరట్ఠం చారికాయ నిక్ఖన్తో గామనిగమపటిపాటియా ఏకదివసం గావుతఅడ్ఢయోజనతిగావుతయోజనపరమం చారికం చరన్తో ఏకస్మిం పదేసే

మహన్తం సుసిరరుక్ఖం అగ్గినా సమ్పజ్జలితం దిస్వా “ఇమమేవ వత్థుం కత్వా సత్తహి అఙ్గేహి పటిమణ్డేత్వా ధమ్మదేసనం కథేస్సామీ”తి గమనం పచ్ఛిన్దిత్వా అఞ్ఞతరం రుక్ఖమూలం ఉపసఙ్కమిత్వా నిసజ్జాకారం దస్సేసి. ఆనన్దత్థేరో సత్థు అధిప్పాయం ఞత్వా “అద్ధా కారణం భవిస్సతి, న అకారణేన తథాగతా గమనం పచ్ఛిన్దిత్వా నిసీదన్తీ”తి చతుగ్గుణం సఙ్ఘాటిం పఞ్ఞాపేసి. సత్థా నిసీదిత్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “పస్సథ నో తుమ్హే, భిక్ఖవే, అముం మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధ”న్తి **అగ్గిక్ఖన్ధోపమసుత్తన్తం** (అం. ని. ౭.౭౨) దేసేతి.

ఇమస్మిఞ్చ పన వేయ్యాకరణే భఞ్ఞమానే సట్ఠిమత్తానం భిక్ఖూనం ఉణ్హం లోహితం ముఖతో ఉగ్గఞ్ఛి, సట్ఠిమత్తా భిక్ఖూ సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తింసు, సట్ఠిమత్తానం భిక్ఖూనం అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తాని విముచ్చింసు. తఞ్హి వేయ్యాకరణం సుత్వా సట్ఠిమత్తానం భిక్ఖూనం నామకాయో సన్తత్తో, నామకాయే సన్తత్తే కరజకాయో సన్తత్తో, కరజకాయే సన్తత్తే నిధానగతం ఉణ్హం లోహితం ముఖతో ఉగ్గఞ్ఛి. సట్ఠిమత్తా భిక్ఖూ “దుక్కరం వత బుద్ధసాసనే యావజీవం పరిపుణ్ణం పరిసుద్ధం బ్రహ్మచరియం చరితు”న్తి సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తా, సట్ఠిమత్తా భిక్ఖూ సత్థు దేసనాభిముఖం ఞాణం పేసేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్తా.

తత్థ యేసం ఉణ్హం లోహితం ముఖతో ఉగ్గఞ్ఛి, తే పారాజికం ఆపజ్జింసు. యే గిహిభావం పత్తా, తే ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదాని మద్దన్తా విచరింసు. యే అరహత్తం పత్తా, తే పరిసుద్ధసీలావ అహేసుం. సత్థు ధమ్మదేసనా ఇమేసం తిణ్ణమ్పి సఫలావ జాతాతి. అరహత్తం పత్తానం తావ సఫలా హోతు, ఇతరేసం కథం సఫలా జాతాతి? తేపి హి సచే ఇమం ధమ్మదేసనం న సుణేయ్యుం, పమత్తావ హుత్వా ఠానం జహితుం న సక్కుణేయ్యుం. తతో నేసం తం పాపం వడ్ఢమానం అపాయేసుయేవ సంసీదాపేయ్య . ఇమం పన దేసనం సుత్వా జాతసంవేగా ఠానం జహిత్వా సామణేరభూమియం ఠితా దస సీలాని పూరేత్వా యోనిసో మనసికారే యుత్తప్పయుత్తా కేచి సోతాపన్నా కేచి సకదాగామినో కేచి అనాగామినో అహేసుం, కేచి దేవలోకే నిబ్బత్తింసు, ఏవం పారాజికాపన్నానమ్పి సఫలా అహోసి. ఇతరే పన సచే ఇమం ధమ్మదేసనం న సుణేయ్యుం, గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే అనుపుబ్బేన సఙ్ఘాదిసేసమ్పి పారాజికమ్పి పాపుణిత్వా అపాయేసుయేవ ఉప్పజ్జిత్వా మహాదుక్ఖం అనుభవేయ్యుం. ఇమం పన దేసనం సుత్వా “అహో సల్లేఖితం బుద్ధసాసనం, న సక్కా అమ్హేహి యావజీవం ఇమం పటిపత్తిం పూరేతుం, సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ ఉపాసకధమ్మం పూరేత్వా దుక్ఖా ముచ్చిస్సామా”తి గిహిభావం ఉపగమింసు. తే తీసు సరణేసు పతిట్ఠాయ పఞ్చ సీలాని రక్ఖిత్వా ఉపాసకధమ్మం పూరేత్వా కేచి సోతాపన్నా కేచి సకదాగామినో కేచి అనాగామినో జాతా, కేచి దేవలోకే నిబ్బత్తాతి. ఏవం తేసమ్పి సఫలావ అహోసి.

ఇమం పన సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా దేవసఙ్ఘా యేహిపి సుతా, యేహిపి న సుతా, సబ్బేసంయేవ ఆరోచేన్తా విచరింసు. భిక్ఖూ సుత్వా సుత్వా “దుక్కరం, భో, బుద్ధానం సాసనే యావజీవం పరిపుణ్ణం పరిసుద్ధం బ్రహ్మచరియం చరితు”న్తి ఏకక్ఖణేనేవ దసపి భిక్ఖూ వీసతిపి సట్ఠిపి సతమ్పి సహస్సమ్పి భిక్ఖూ గిహీ హోన్తి. సత్థా యథారుచియా చారికం చరిత్వా పున జేతవనమేవ ఆగన్త్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – “భిక్ఖవే, తథాగతో చారికం చరమానో చిరం ఆకిణ్ణో విహాసి, ఇచ్ఛామహం, భిక్ఖవే, అడ్ఢమాసం పటిసల్లీయితుం, నామ్హి కేనచి ఉపసఙ్కమితబ్బో అఞ్ఞత్ర ఏకేన పిణ్డపాతనీహారకేనా”తి. అడ్ఢమాసం ఏకీభావేన వీతినామేత్వా పటిసల్లానా వుట్ఠితో ఆనన్దత్థేరేన సద్ధిం విహారచారికం చరమానో ఓలోకితోలోకితట్ఠానే తనుభూతం భిక్ఖుసఙ్ఘం దిస్వా జానన్తోయేవ థేరం పుచ్ఛి – “ఆనన్ద, అఞ్ఞస్మిం కాలే తథాగతే చారికం చరిత్వా జేతవనం ఆగతే సకలవిహారో కాసావపజ్జోతో ఇసివాతప్పటివాతో హోతి, ఇదాని పన తనుభూతో భిక్ఖుసఙ్ఘో దిస్సతి, యేభుయ్యేన చ

ఉప్పణ్ణుపణ్ణుకజాతా భిక్ఖూ, కిం ను ఖో ఏత”న్తి? ఏతరహి భగవా తుమ్హాకం అగ్గిక్ఖన్ధోపమధమ్మదేసనం కథితకాలతో పట్ఠాయ భిక్ఖూ సంవేగప్పత్తా హుత్వా “మయం ఏతం ధమ్మం సబ్బప్పకారేన పరిపూరేతుం న సక్ఖిస్సామ, అసమ్మావత్తన్తానఞ్చ జనస్స సద్ధాదేయ్యం పరిభుఞ్జితుం అయుత్త”న్తి గిహిభావం సఙ్కమన్తీతి.

తస్మిం ఖణే భగవతో ధమ్మసంవేగో ఉప్పజ్జి. తతో థేరం ఆహ – “మయి పటిసల్లానే వీతినామేన్తే న కోచి మమ పుత్తానం ఏకం అస్సాసట్ఠానం కథేసి. సాగరస్స హి ఓతరణతిత్థాని వియ బహూని ఇమస్మిం సాసనే అస్సాసకారణాని. గచ్ఛానన్ద, గన్ధకుటిపరివేణే బుద్ధాసనం పఞ్ఞాపేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతేహీ”తి. థేరో తథా అకాసి. సత్థా బుద్ధాసనవరగతో భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా, “భిక్ఖవే, మేత్తాయ సబ్బపుబ్బభాగో నామ నేవ అప్పనా, న ఉపచారో, సత్తానం హితఫరణమత్తమేవా”తి వత్వా ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా ఇమం చూళచ్ఛరాసఙ్ఘాతసుత్తం దేసేసి.

తత్థ **అచ్ఛరాసఙ్ఘాతమత్త**న్తి అచ్ఛరాపహరణమత్తం, ద్వే అఙ్గులియో పహరిత్వా సద్దకరణమత్తన్తి అత్థో. **మేత్తాచిత్త**న్తి సబ్బసత్తానం హితఫరణచిత్తం. **ఆసేవతీ**తి కథం ఆసేవతి? ఆవజ్జేన్తో ఆసేవతి, జానన్తో ఆసేవతి, పస్సన్తో ఆసేవతి, పచ్చవేక్ఖన్తో ఆసేవతి, చిత్తం అధిట్ఠహన్తో ఆసేవతి, సద్ధాయ అధిముచ్చన్తో ఆసేవతి, వీరియం పగ్గణ్హన్తో ఆసేవతి, సతిం ఉపట్ఠాపేన్తో ఆసేవతి, చిత్తం సమాదహన్తో ఆసేవతి, పఞ్ఞాయ పజానన్తో ఆసేవతి, అభిఞ్ఞేయ్యం అభిజానన్తో ఆసేవతి, పరిఞ్ఞేయ్యం పరిజానన్తో ఆసేవతి, పహాతబ్బం పజహన్తో ఆసేవతి, భావేతబ్బం భావేన్తో ఆసేవతి, సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో ఆసేవతీతి (పటి॰ మ॰ ౨.౨). ఇధ పన మేత్తాపుబ్బభాగేన హితఫరణప్పవత్తనమత్తేనేవ ఆసేవతీతి వేదితబ్బో.

అరిత్తజ్ఝానోతి అతుచ్ఛజ్ఝానో అపరిచ్చత్తజ్ఝానో వా. **విహరతీ**తి ఇరియతి పవత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి చరతి విహరతి. తేన వుచ్చతి విహరతీతి. ఇమినా పదేన మేత్తం ఆసేవన్తస్స భిక్ఖునో ఇరియాపథవిహారో కథితో. **సత్థుసాసనకరో**తి సత్థు అనుసాసనికరో. **ఓవాదపతికరో**తి ఓవాదకారకో. ఏత్థ చ సకింవచనం ఓవాదో, పునప్పునవచనం అనుసాసనీ. సమ్ముఖావచనమ్పి ఓవాదో, పేసేత్వా పరమ్ముఖావచనం, అనుసాసనీ. ఓతిణ్ణే వత్థుస్మిం వచనం ఓవాదో, ఓతిణ్ణే వా అనోతిణ్ణే వా వత్థుస్మిం తన్తిఠపనవసేన వచనం అనుసాసనీ. ఏవం విసేసో వేదితబ్బో. పరమత్థతో పన ఓవాదోతి వా అనుసాసనీతి వా ఏసే ఏకే ఏకట్ఠే సమే సమభాగే తజ్జాతే తఞ్ఞేవాతి. ఏత్థ చ “అచ్ఛరాసఙ్ఘాతమత్తమ్పి చే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు మేత్తాచిత్తం ఆసేవతీ”తి ఇదమేవ సత్థుసాసనఞ్చేవ ఓవాదో చ, తస్స కరణతో ఏస సాసనకరో ఓవాదపతికరోతి వేదితబ్బో.

అమోఘన్తి అతుచ్ఛం. **రట్ఠపిణ్డ**న్తి ఞాతిపరివట్టం పహాయ రట్ఠం నిస్సాయ పబ్బజితేన పరేసం గేహతో పటిలద్ధత్తా పిణ్డపాతో రట్ఠపిణ్డో నామ వుచ్చతి. **పరిభుఞ్జతీ**తి చత్తారో పరిభోగా థేయ్యపరిభోగో ఇణపరిభోగో దాయజ్జపరిభోగో సామిపరిభోగోతి. తత్థ దుస్సీలస్స పరిభోగో **థేయ్యపరిభోగో** నామ. సీలవతో అపచ్చవేక్ఖితపరిభోగో **ఇణపరిభోగో** నామ. సత్తన్నం సేక్ఖానం పరిభోగో **దాయజ్జపరిభోగా** నామ. ఖీణాసవస్స పరిభోగో **సామిపరిభోగో** నామ. తత్థ ఇమస్స భిక్ఖునో అయం రట్ఠపిణ్డపరిభోగో ద్వీహి కారణేహి అమోఘో హోతి. అచ్ఛరాసఙ్ఘాతమత్తమ్పి మేత్తాచిత్తం ఆసేవన్తో భిక్ఖు రట్ఠపిణ్డస్స సామికో హుత్వా, అణణో హుత్వా, దాయాదో హుత్వా పరిభుఞ్జతీతిపిస్స అమోఘో రట్ఠపిణ్డపరిభోగో. అచ్ఛరాసఙ్ఘాతమత్తమ్పి మేత్తం ఆసేవన్తస్స భిక్ఖునో దిన్నదానం మహట్ఠియం హోతి మహప్ఫలం మహానిసంసం మహాజుతికం మహావిప్ఫారన్తిపిస్స అమోఘో రట్ఠపిణ్డపరిభోగో. **కో పన వాదో యే నం బహులీకరోన్తీ**తి యే పన ఇమం మేత్తాచిత్తం బహులం ఆసేవన్తి భావేన్తి పునప్పునం కరోన్తి, తే అమోఘం రట్ఠపిణ్డం పరిభుఞ్జన్తీతి ఏత్థ వత్తబ్బమేవ కిం? ఏవరూపా హి భిక్ఖూ రట్ఠపిణ్డస్స సామినో అణణా దాయాదా హుత్వా పరిభుఞ్జన్తీతి.

౨౪-౨౫. చతుత్థే **భావేతీ**తి ఉప్పాదేతి వడ్ఢేతి. పఞ్చమే **మనసి కరోతీ**తి మనస్మిం కరోతి. సేసం ఇమేసు ద్వీసుపి తతియే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. యో హి ఆసేవతి, అయమేవ భావేతి, అయం మనసి కరోతి. యేన చిత్తేన ఆసేవతి, తేనేవ భావేతి, తేన మనసి కరోతి. సమ్మాసమ్బుద్ధో పన యాయ ధమ్మధాతుయా సుప్పటివిద్ధత్తా దేసనావిలాసప్పత్తో నామ హోతి, తస్సా సుప్పటివిద్ధత్తా అత్తనో దేసనావిలాసం ధమ్మిస్సరియతం పటిసమ్భిదాపభేదకుసలతం అప్పటిహతసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణఞ్చ నిస్సాయ ఏకక్ఖణే ఉప్పన్నం ఏకచిత్తమేవ తీహి కోట్ఠాసేహి విభజిత్వా దస్సేసీతి.

౨౬. ఛట్ఠే **యే కేచీ**తి అనియామితవచనం. **అకుసలా**తి తేసం నియామితవచనం. ఏత్తావతా సబ్బాకుసలా అసేసతో పరియాదిన్నా హోన్తి. **అకుసలభాగియా అకుసలపక్ఖికా**తి అకుసలానమేవేతం నామం. అకుసలాయేవ హి ఏకచ్చే అకుసలం సహజాతవసేన, ఏకచ్చే ఉపనిస్సయవసేన భజన్తి చేవ, తేసఞ్చ పక్ఖా భవన్తీతి "అకుసలభాగియా అకుసలపక్ఖికా"తి వుచ్చన్తి. **సబ్బేతే మనోపుబ్బఙ్గమా**తి మనో పుబ్బం పఠమతరం గచ్ఛతి ఏతేసన్తి మనోపుబ్బఙ్గమా. ఏతే హి కిఞ్చాపి మనేన సద్ధిం ఏకుప్పాదా ఏకవత్థుకా ఏకనిరోధా ఏకారమ్మణా చ హోన్తి. యస్మా పన తేసం మనో ఉప్పాదకో కారకో జనకో సముట్ఠాపకో నిబ్బత్తకో, తస్మా మనోపుబ్బఙ్గమా నామ హోన్తి.

పఠమం ఉప్పజ్జతీతి యథా నామ "రాజా నిక్ఖన్తో"తి వుత్తే "రాజాయేవ నిక్ఖన్తో, సేసా రాజసేనా నిక్ఖన్తా అనిక్ఖన్తా"తి పుచ్ఛితబ్బకారణం నత్థి, సబ్బా నిక్ఖన్తాతేవ పఞ్ఞాయన్తి, ఏవమేవ మనో ఉప్పన్నోతి వుత్తకాలతో పట్ఠాయ అవసేసా సహజాతసంసట్ఠసమ్పయుత్తా ఉప్పన్నా న ఉప్పన్నాతి పుచ్ఛితబ్బకారణం నత్థి, సబ్బే తే ఉప్పన్నా త్వేవ పఞ్ఞాయన్తి. ఏతమత్థవసం పటిచ్చ తేహి సంసట్ఠసమ్పయుత్తో ఏకుప్పాదేకనిరోధోపి సమానో మనో తేసం ధమ్మానం పఠమం ఉప్పజ్జతీతి వుత్తో. **అన్వదేవా**తి అనుదేవ, సహేవ ఏకతోయేవాతి అత్థో. బ్యఞ్జనచ్ఛాయం పన గహేత్వా పఠమం చిత్తం ఉప్పజ్జతి, పచ్ఛా చేతసికాతి న గహేతబ్బం. అత్థో హి పటిసరణం , న బ్యఞ్జనం. "మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మా, మనోసేట్ఠా మనోమయా"తి గాథాయపి ఏసేవ నయో.

౨౭. సత్తమే **కుసలా**తి చతుభూమకాపి కుసలా ధమ్మా కథితా. సేసం ఛట్ఠే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

౨౮. అట్ఠమే **యథయిదం, భిక్ఖవే, పమాదో**తి ఏత్థ, **భిక్ఖవే**తి ఆలపనం, యథా అయం పమాదోతి అత్థో. **పమాదో**తి పమజ్జనాకారో. వుత్తఞ్హేతం –

> "తత్థ కతమో పమాదో? కాయదుచ్చరితే వా వచీదుచ్చరితే వా మనోదుచ్చరితే వా పఞ్చసు వా కామగుణేసు చిత్తస్స వోస్సగ్గో వోస్సగ్గానుప్పదానం కుసలానం వా ధమ్మానం భావనాయ అసక్కచ్చకిరియతా అసాతచ్చకిరియతా అనట్ఠితకిరియతా ఓలీనవుత్తితా నిక్ఖిత్తఛన్దతా నిక్ఖిత్తధురతా అనధిట్ఠానం అననుయోగో అనాసేవనా అభావనా అబహులీకమ్మం . యో ఏవరూపో పమాదో పమజ్జనా పమజ్జితత్తం, అయం వుచ్చతి పమాదో"తి (విభ. ౮౪౬).

ఉప్పన్నా చ కుసలా ధమ్మా పరిహాయన్తీతి ఇదం ఝానవిపస్సనానం వసేన వుత్తం. మగ్గఫలానం పన సకిం ఉప్పన్నానం పున పరిహానం నామ నత్థి.

౨౯. నవమే అప్పమాదో పమాదస్స పటిపక్ఖవసేన విత్థారతో వేదితబ్బో.

౬౦. దసమే **కోసజ్జన్తి** కుసీతభావో. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

అచ్ఛరాసఙ్ఘాతవగ్గవణ్ణనా.

౭. వీరియారమ్భాదివగ్గవణ్ణనా

౬౧. సత్తమస్స పఠమే **వీరియారమ్భో**తి చతుకిచ్చస్స సమ్మప్పధానవీరియస్స ఆరమ్భో, ఆరద్ధపగ్గహితపరిపుణ్ణవీరియతాతి అత్థో.

౬౨. దుతియే **మహిచ్ఛతా**తి మహాలోభో. యం సన్ధాయ వుత్తం –

> “తత్థ కతమా మహిచ్ఛతా? ఇతరీతరచీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేహి పఞ్చహి వా కామగుణేహి అసన్తుట్ఠస్స భియ్యోకమ్యతా, యా ఏవరూపా ఇచ్ఛా ఇచ్ఛాగతా మహిచ్ఛతా రాగో సారాగో చిత్తస్స సారాగో. అయం వుచ్చతి మహిచ్ఛతా”తి (విభ॰ ౮౫౧).

౬౩. తతియే **అప్పిచ్ఛతా**తి అలోభో. **అప్పిచ్ఛస్సా**తి అనిచ్ఛస్స. ఏత్థ హి బ్యఞ్జనం సావసేసం వియ, అత్థో పన నిరవసేసో. న హి అప్పమత్తికాయ ఇచ్ఛాయ అత్థిభావేన సో అప్పిచ్ఛోతి వుత్తో, ఇచ్ఛాయ పన అభావేన పునప్పునం ఆసేవితస్స అలోభస్సేవ భావేన అప్పిచ్ఛోతి వుత్తో.

అపిచేత్థ అత్రిచ్ఛతా, పాపిచ్ఛతా, మహిచ్ఛతా అప్పిచ్ఛతాతి అయం భేదో వేదితబ్బో. తత్థ సకలాభే అతిత్తస్స పరలాభే పత్థనా **అత్రిచ్ఛతా** నామ, యాయ సమన్నాగతస్స ఏకభాజనే పక్కపూవేపి అత్తనో పత్తే పతితే న సుపక్కో వియ ఖుద్దకో చ వియ ఖాయతి, స్వేవ పన పరస్స పత్తే పక్ఖిత్తో సుపక్కో వియ మహన్తో వియ చ ఖాయతి. అసన్తగుణసమ్భావనతా పన పటిగ్గహణే చ అమత్తఞ్ఞుతా **పాపిచ్ఛతా** నామ, సా “ఇధేకచ్చో అస్సద్ధో సమానో సద్ధోతి మం జనో జానాతూ”తిఆదినా నయేన అభిధమ్మే ఆగతాయేవ, తాయ సమన్నాగతో పుగ్గలో కోహఞ్ఞే పతిట్ఠాతి. సన్తగుణసమ్భావనతా పన పటిగ్గహణే చ అమత్తఞ్ఞుతా **మహిచ్ఛతా** నామ, సాపి “ఇధేకచ్చో సద్ధో సమానో సద్ధోతి మం జనో జానాతూతి ఇచ్ఛతి, సీలవా సమానో సీలవాతి మం జనో జానాతూ”తి ఇమినా నయేన ఆగతాయేవ. తాయ సమన్నాగతో పుగ్గలో దుస్సన్తప్పయో హోతి, విజాతమాతాపిస్స చిత్తం గహేతుం న సక్కోతి. తేనేతం వుచ్చతి –

> “అగ్గిక్ఖన్ధో సముద్దో చ, మహిచ్ఛో చాపి పుగ్గలో;
> సకటేన పచ్చయే దేన్తు, తయోపేతే అతప్పయా”తి.

సన్తగుణనిగూహనతా పన పటిగ్గహణే చ మత్తఞ్ఞుతా **అప్పిచ్ఛతా** నామ, తాయ సమన్నాగతో పుగ్గలో అత్తని విజ్జమానమ్పి గుణం పటిచ్ఛాదేతుకామతాయ సద్ధో సమానో “సద్ధోతి మం జనో జానాతూ”తి న ఇచ్ఛతి. సీలవా, పవివిత్తో, బహుస్సుతో, ఆరద్ధవీరియో, సమాధిసమ్పన్నో, పఞ్ఞవా, ఖీణాసవో సమానో “ఖీణాసవోతి మం జనో జానాతూ”తి న ఇచ్ఛతి సేయ్యథాపి **మజ్ఝన్తికత్థేరో**.

థేరో కిర మహాఖీణాసవో అహోసి, పత్తచీవరం పనస్స పాదమత్తమేవ అగ్ఘతి. సో అసోకస్స ధమ్మరఞ్ఞో విహారమహదివసే సఙ్ఘత్థేరో అహోసి. అథస్స అతిలూఖభావం దిస్వా మనుస్సా, “భన్తే, థోకం బహి హోథా”తి ఆహంసు. థేరో “మాదిసే ఖీణాసవే రఞ్ఞో సఙ్గహం అకరోన్తే అఞ్ఞో కో కరిస్సతీ”తి పథవియం నిముజ్జిత్వా సఙ్ఘత్థేరస్స ఉక్ఖిత్తపిణ్డం గణ్హన్తోయేవ

ఉమ్ముజ్జి. ఏవం ఖీణాసవో సమానో “ఖీణాసవోతి మం జనో జానాతూ”తి న ఇచ్ఛతి. ఏవం అప్పిచ్ఛో చ పన భిక్ఖు అనుప్పన్నం లాభం ఉప్పాదేతి, ఉప్పన్నం థావరం కరోతి, దాయకానం చిత్తం ఆరాధేతి. యథా యథా హి సో అత్తనో అప్పిచ్ఛతాయ అప్పం గణ్హాతి, తథా తథా తస్స వత్తే పసన్నా మనుస్సా బహూ దేన్తి.

అపరోపి చతుబ్బిధో అప్పిచ్ఛో – పచ్చయఅప్పిచ్ఛో, ధుతఙ్గఅప్పిచ్ఛో, పరియత్తిఅప్పిచ్ఛో, అధిగమఅప్పిచ్ఛోతి. తత్థ చతూసు పచ్చయేసు అప్పిచ్ఛో **పచ్చయఅప్పిచ్ఛో** నామ. సో దాయకస్స వసం జానాతి, దేయ్యధమ్మస్స వసం జానాతి, అత్తనో థామం జానాతి. యది హి దేయ్యధమ్మో బహు హోతి, దాయకో అప్పమత్తకం దాతుకామో, దాయకస్స వసేన అప్పం గణ్హాతి. దేయ్యధమ్మో అప్పో, దాయకో బహుం దాతుకామో, దేయ్యధమ్మస్స వసేన అప్పం గణ్హాతి. దేయ్యధమ్మోపి బహు, దాయకోపి బహుం దాతుకామో, అత్తనో థామం ఞత్వా పమాణేనేవ గణ్హాతి.

ధుతఙ్గసమాదానస్స అత్తని అత్థిభావం నజానాపేతుకామో **ధుతఙ్గఅప్పిచ్ఛో** నామ. తస్స విభావనత్థం ఇమాని వత్థూని – **సోసానికమహాకుమారత్థేరో** కిర సట్ఠి వస్సాని సుసానే వసి, అఞ్ఞో ఏకభిక్ఖుపి న అఞ్ఞాసి. తేనేవాహ –

“సుసానే సట్ఠి వస్సాని, అబ్బోకిణ్ణం వసామహం;
దుతియో మం న జానేయ్య, అహో సోసానికుత్తమో”తి.

చేతియపబ్బతే ద్వే **భాతికత్థేరా** వసింసు. కనిట్ఠో ఉపట్ఠాకేన పేసితం ఉచ్ఛుఖణ్డికం గహేత్వా జేట్ఠస్స సన్తికం అగమాసి “పరిభోగం, భన్తే, కరోథా”తి. థేరస్స చ భత్తకిచ్చం కత్వా ముఖవిక్ఖాలనకాలో అహోసి. సో “అలం, ఆవుసో”తి ఆహ. కచ్చి, భన్తే, ఏకాసనికత్థాతి? ఆహరావుసో, ఉచ్ఛుఖణ్డికన్తి పఞ్ఞాస వస్సాని ఏకాసనికో సమానోపి ధుతఙ్గం నిగూహమానో పరిభోగం కత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా పున ధుతఙ్గం అధిట్ఠాయ గతో.

యో పన **సాకేతతిస్సత్థేరో** వియ బహుస్సుతభావం జానాపేతుం న ఇచ్ఛతి, అయం **పరియత్తిఅప్పిచ్ఛో** నామ. థేరో కిర “ఖణో నత్థీతి ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాసు ఓకాసం అకరోన్తో కదా మరణక్ఖణం, భన్తే, లభిస్సథా”తి చోదితో గణం విస్సజ్జేత్వా కణికారవాలికసముద్దవిహారం గతో. తత్థ అన్తోవస్సం థేరనవమజ్ఝిమానం ఉపకారో హుత్వా మహాపవారణాయ ఉపోసథదివసే ధమ్మకథాయ జనపదం ఖోభేత్వా గతో.

యో పన సోతాపన్నాదీసు అఞ్ఞతరో హుత్వా సోతాపన్నాదిభావం జానాపేతుం న ఇచ్ఛతి, అయం **అధిగమప్పిచ్ఛో** నామ తయో కులపుత్తా (మ॰ ని॰ ౧.౩౨౫) వియ ఘటీకారకుమ్భకారో (మ॰ ని॰ ౨.౨౮౨ ఆదయో) వియ చ. ఇమస్మిం పనత్థే లద్ధాసేవనేన బలవఅలోభేన సమన్నాగతో సేక్ఖోపి పుథుజ్జనోపి అప్పిచ్ఛోతి వేదితబ్బో.

౬౪. చతుత్థే **అసన్తుట్ఠితా**తి అసన్తుట్ఠే పుగ్గలే సేవన్తస్స భజన్తస్స పయిరుపాసన్తస్స ఉప్పన్నో అసన్తోససఙ్ఖాతో లోభో.

౬౫. పఞ్చమే **సన్తుట్ఠితా**తి సన్తుట్ఠే పుగ్గలే సేవన్తస్స భజన్తస్స పయిరుపాసన్తస్స ఉప్పన్నో అలోభసఙ్ఖాతో సన్తోసో. **సన్తుట్ఠస్సా**తి ఇతరీతరపచ్చయసన్తోసేన సమన్నాగతస్స. సో పనేస సన్తోసో ద్వాదసవిధో హోతి. సేయ్యథిదం – చీవరే యథాలాభసన్తోసో, యథాబలసన్తోసో, యథాసారుప్పసన్తోసోతి తివిధో. ఏవం పిణ్డపాతాదీసు.

తస్సాయం పభేదసంవణ్ణనా – ఇధ భిక్ఖు చీవరం లభతి సున్దరం వా అసున్దరం వా. సో తేనేవ యాపేతి అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి. అయమస్స చీవరే **యథాలాభసన్తోసో**. అథ పన పకతిదుబ్బలో వా హోతి ఆబాధజరాభిభూతో వా, గరుం చీవరం పారుపన్తో కిలమతి. సో సభాగేన భిక్ఖునా సద్ధిం తం పరివత్తేత్వా లహుకేన యాపేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స చీవరే **యథాబలసన్తోసో**. అపరో పణీతపచ్చయలాభీ హోతి. సో పట్టచీవరాదీనం అఞ్ఞతరం మహగ్ఘచీవరం బహూని వా పన చీవరాని లభిత్వా "ఇదం థేరానం చిరపబ్బజితానం, ఇదం బహుస్సుతానం అనురూపం, ఇదం గిలానానం, ఇదం అప్పలాభానం హోతూ"తి దత్వా తేసం పురాణచీవరం వా సఙ్కారకూటాదితో వా నన్తకాని ఉచ్చినిత్వా తేహి సఙ్ఘాటిం కత్వా ధారేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స చీవరే **యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు పిణ్డపాతం లభతి లూఖం వా పణీతం వా, సో తేనేవ యాపేతి, అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి. అయమస్స పిణ్డపాతే **యథాలాభసన్తోసో**. యో పన అత్తనో పకతివిరుద్ధం వా బ్యాధివిరుద్ధం వా పిణ్డపాతం లభతి, యేనస్స పరిభుత్తేన అఫాసు హోతి, సో సభాగస్స భిక్ఖునో తం దత్వా తస్స హత్థతో సప్పాయభోజనం భుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స పిణ్డపాతే **యథాబలసన్తోసో**. అపరో బహుం పణీతం పిణ్డపాతం లభతి. సో తం చీవరం వియ థేరచిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభగిలానానం దత్వా తేసం వా సేసకం పిణ్డాయ వా చరిత్వా మిస్సకాహారం భుఞ్జన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స పిణ్డపాతే **యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు సేనాసనం లభతి మనాపం వా అమనాపం వా, సో తేన నేవ సోమనస్సం న దోమనస్సం ఉప్పాదేతి, అన్తమసో తిణసన్థారకేనాపి యథాలద్ధేనేవ తుస్సతి. అయమస్స సేనాసనే **యథాలాభసన్తోసో**. యో పన అత్తనో పకతివిరుద్ధం వా బ్యాధివిరుద్ధం వా సేనాసనం లభతి, యత్థస్స వసతో అఫాసు హోతి, సో తం సభాగస్స భిక్ఖునో దత్వా తస్స సన్తకే సప్పాయసేనాసనే వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స సేనాసనే **యథాబలసన్తోసో**.

అపరో మహాపుఞ్ఞో లేణమణ్డపకూటాగారాదీని బహూని పణీతసేనాసనాని లభతి. సో తాని చీవరాదీని వియ థేరచిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభగిలానానం దత్వా యత్థ కత్థచి వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స సేనాసనే **యథాసారుప్పసన్తోసో**. యోపి "ఉత్తమసేనాసనం నామ పమాదట్ఠానం, తత్థ నిసిన్నస్స థినమిద్ధం ఓక్కమతి, నిద్దాభిభూతస్స పున పటిబుజ్ఝతో పాపవితక్కా పాతుభవన్తీ"తి పటిసఞ్చిక్ఖిత్వా తాదిసం సేనాసనం పత్తమ్పి న సమ్పటిచ్ఛతి, సో తం పటిక్ఖిపిత్వా అబ్భోకాసరుక్ఖమూలాదీసు వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమ్పిస్స సేనాసనే **యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు భేసజ్జం లభతి లూఖం వా పణీతం వా, సో యం లభతి, తేనేవ తుస్సతి, అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి. అయమస్స గిలానపచ్చయే **యథాలాభసన్తోసో**. యో పన తేలేన అత్థికో ఫాణితం లభతి, సో తం సభాగస్స భిక్ఖునో దత్వా తస్స హత్థతో తేలం గహేత్వా అఞ్ఞదేవ వా పరియేసిత్వా భేసజ్జం కరోన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స గిలానపచ్చయే **యథాబలసన్తోసో**.

అపరో మహాపుఞ్ఞో బహుం తేలమధుఫాణితాదిపణీతభేసజ్జం లభతి. సో తం చీవరం వియ థేరచిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభగిలానానం దత్వా తేసం ఆభతేన యేన కేనచి యాపేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. యో పన ఏకస్మిం భాజనే ముత్తహరీతకం ఠపేత్వా ఏకస్మిం చతుమధురం – "గణ్హథ, భన్తే, యదిచ్ఛక"న్తి వుచ్చమానో "సచస్స తేసు

అఞ్ఞతరేనపి రోగో వూపసమ్మతి, అథ ముత్తహరీతకం నామ బుద్ధాదీహి వణ్ణిత”న్తి చతుమధురం పటిక్ఖిపిత్వా ముత్తహరీతకేన భేసజ్జం కరోన్తోపి పరమసన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స గిలానపచ్చయే **యథాసారుప్పసన్తోసో**. ఇమేసం పన పచ్చేకపచ్చయేసు తిణ్ణం తిణ్ణం సన్తోసానం యథాసారుప్పసన్తోసోవ అగ్గో.

౬౬-౬౭. ఛట్ఠసత్తమేసు అయోనిసోమనసికారయోనిసోమనసికారా హేట్ఠా వుత్తలక్ఖణావ. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

౬౮. అట్ఠమే **అసమ్పజఞ్ఞ**న్తి అసమ్పజానభావో, మోహస్సేతం అధివచనం. **అసమ్పజానస్సా**తి అజానన్తస్స సమ్ముళ్హస్స.

౬౯. నవమే **సమ్పజఞ్ఞ**న్తి సమ్పజానభావో, పఞ్ఞాయేతం నామం. **సమ్పజానస్సా**తి సమ్పజానన్తస్స.

౭౦. దసమే **పాపమిత్తతా**తి యస్స పాపా లామకా మిత్తా, సో పాపమిత్తో. పాపమిత్తస్స భావో పాపమిత్తతా, తేనాకారేన పవత్తానం చతున్నం ఖన్ధానమేవేతం నామం. వుత్తమ్పి చేతం –

> “తత్థ కతమా పాపమిత్తతా? యే తే పుగ్గలా అస్సద్ధా దుస్సీలా అప్పస్సుతా మచ్ఛరినో దుప్పఞ్ఞా. యా తేసం సేవనా నిసేవనా సంసేవనా భజనా సమ్భజనా భత్తి సమ్భత్తి సమ్పవఙ్కతా. అయం వుచ్చతి పాపమిత్తతా”తి (విభ॰ ౯౦౧).

వీరియారమ్భాదివగ్గవణ్ణనా.

౮. కల్యాణమిత్తతాదివగ్గవణ్ణనా

౭౧. అట్ఠమస్స పఠమే **కల్యాణమిత్తతా**తి కల్యాణా మిత్తా అస్సాతి కల్యాణమిత్తో, తస్స భావో కల్యాణమిత్తతా. సేసం వుత్తపటిపక్ఖనయేన వేదితబ్బం.

౭౨-౭౩. దుతియే **అనుయోగో**తి యోగో పయోగో. **అననుయోగో**తి అయోగో అప్పయోగో. **అనుయోగా**తి అనుయోగేన. **అననుయోగా**తి అననుయోగేన. **కుసలానం ధమ్మాన**న్తి చతుభూమకకుసలధమ్మానం. తతియం ఉత్తానత్థమేవ.

౭౪. చతుత్థే **బోజ్ఝఙ్గా**తి బుజ్ఝనకసత్తస్స అఙ్గభూతా సత్త ధమ్మా. యాయ వా ధమ్మసామగ్గియా సో బుజ్ఝతి, సమ్మోహనిద్దాతో వా వుట్ఠాతి, చతుసచ్చధమ్మం వా సచ్ఛికరోతి. తస్సా బోధియా అఙ్గభూతాతిపి బోజ్ఝఙ్గా. "బోజ్ఝఙ్గాతి కేనట్ఠేన బోజ్ఝఙ్గా? బుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, అనుబుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, పటిబుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, సమ్బుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, బోధాయ సంవత్తన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా"తి (పటి॰ మ॰ ౨.౧౭). ఏవం పనేతం పదం విభత్తమేవ.

౭౫. పఞ్చమే **భావనాపారిపూరిం గచ్ఛన్తీ**తి ఇమినా పదేన బోజ్ఝఙ్గానం యాథావసరసభూమి నామ కథితా . సా పనేసా చతుబ్బిధా హోతి – విపస్సనా, విపస్సనాపాదకజ్ఝానం, మగ్గో, ఫలన్తి. తత్థ విపస్సనాయ ఉప్పజ్జనకాలే బోజ్ఝఙ్గా కామావచరా హోన్తి, విపస్సనాపాదకజ్ఝానమ్హి ఉప్పజ్జనకాలే రూపావచరఅరూపావచరా, మగ్గఫలేసు ఉప్పజ్జనకాలే లోకుత్తరా. ఇతి ఇమస్మిం సుత్తే బోజ్ఝఙ్గా చతుభూమకా కథితా.

౭౬. ఛట్ఠస్స అట్ఠుప్పత్తికో నిక్ఖేపో. అట్ఠుప్పత్తియం హేతం నిక్ఖిత్తం, సమ్బహులా కిర భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా. తేసం అన్తరే బన్ధులమల్లసేనాపతిం ఆరబ్భ అయం కథా ఉదపాది, "ఆవుసో, అసుకం నామ కులం పుబ్బే బహుఞాతికం అహోసి బహుపక్ఖం, ఇదాని అప్పఞాతికం అప్పపక్ఖం జాత"న్తి. అథ భగవా తేసం చిత్తాచారం ఞత్వా "మయి గతే మహతీ దేసనా భవిస్సతీ"తి ఞత్వా గన్ధకుటితో నిక్ఖమ్మ ధమ్మసభాయం పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీదిత్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి ఆహ. భగవా అఞ్ఞా గామనిగమాదికథా నత్థి, అసుకం నామ కులం పుబ్బే బహుఞాతికం అహోసి బహుపక్ఖం, ఇదాని అప్పఞాతికం అప్పపక్ఖం జాతన్తి వదన్తా నిసిన్నమ్హాతి. సత్థా ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా **అప్పమత్తికా ఏసా, భిక్ఖవే, పరిహానీ**తి ఇదం సుత్తం ఆరభి.

తత్థ **అప్పమత్తికా**తి పరిత్తా పరిత్తప్పమాణా. ఏతాయ హి పరిహానియా సగ్గతో వా మగ్గతో వా పరిహాని నామ నత్థి, దిట్ఠధమ్మికపరిహానిమత్తమేవ ఏతన్తి ఆహ. **ఏతం పతికిట్ఠ**న్తి ఏతం పచ్ఛిమం ఏతం లామకం. **యదిదం పఞ్ఞాపరిహానీ**తి యా ఏసా మమ సాసనే కమ్మస్సకతపఞ్ఞాయ ఝానపఞ్ఞాయ విపస్సనాపఞ్ఞాయ మగ్గపఞ్ఞాయ ఫలపఞ్ఞాయ చ పరిహాని, ఏసా పచ్ఛిమా, ఏసా లామకా, ఏసా ఛడ్డనీయాతి అత్థో.

౭౭. సత్తమమ్పి అట్ఠుప్పత్తియమేవ కథితం. ధమ్మసభాయం కిర నిసిన్నేసు భిక్ఖూసు ఏకచ్చే ఏవం ఆహంసు – "అసుకం నామ కులం పుబ్బే అప్పఞాతికం అప్పపక్ఖం అహోసి, ఇదాని తం బహుఞాతికం బహుపక్ఖం జాత"న్తి. కం సన్ధాయ ఏవమాహంసూతి? విసాఖం ఉపాసికం వేసాలికే చ లిచ్ఛవీ. సత్థా తేసం చిత్తాచారం ఞత్వా పురిమనయేనేవ ఆగన్త్వా ధమ్మాసనే నిసిన్నో "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛి. తే యథాభూతం కథయింసు.

సత్థా ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా ఇమం సుత్తం ఆరభి. తత్థ **అప్పమత్తికాతి** తం సమ్పత్తిం నిస్సాయ సగ్గం వా మగ్గం వా సమ్పత్తానం అభావతో పరిత్తా. **యదిదం పఞ్ఞావుడ్ఢీ**తి కమ్మస్సకతపఞ్ఞాదీనం వుద్ధి. **తస్మా**తి యస్మా ఞాతీనం వుద్ధి నామ దిట్ఠధమ్మికమత్తా అప్పా పరిత్తా, సా సగ్గం వా మగ్గం వా పాపేతుం అసమత్థా, తస్మా. **పఞ్ఞావుడ్ఢియాతి** కమ్మస్సకతాదిపఞ్ఞాయ వుద్ధియా.

౭౮. అట్ఠమమ్పి అట్ఠుప్పత్తియమేవ కథితం. సమ్బహులా కిర భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా మహాధనసేట్ఠిపుత్తం ఆరబ్భ "అసుకం నామ కులం పుబ్బే మహాభోగం మహాహిరఞ్ఞసువణ్ణం అహోసి, తం ఇదాని అప్పభోగం జాత"న్తి కథయింసు. సత్థా పురిమనయేనేవ ఆగన్త్వా తేసం వచనం సుత్వా ఇమం సుత్తం ఆరభి.

౭౯. నవమమ్పి అట్ఠుప్పత్తియమేవ వుత్తం. ధమ్మసభాయం కిర సన్నిసిన్నా భిక్ఖూ కాకవలియసేట్ఠిఞ్చ పుణ్ణసేట్ఠిఞ్చ ఆరబ్భ "అసుకం నామ కులం పుబ్బే అప్పభోగం అహోసి, తం ఇదాని మహాభోగం జాత"న్తి కథయింసు. సత్థా పురిమనయేనేవ ఆగన్త్వా తేసం వచనం సుత్వా ఇమం సుత్తం ఆరభి. సేసం ఇమేసు ద్వీసుపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

౮౦. దసమమ్పి అట్ఠుప్పత్తియం వుత్తం. ధమ్మసభాయం కిర భిక్ఖూ కోసలమహారాజానం ఆరబ్భ "అసుకం నామ కులం పుబ్బే మహాయసం మహాపరివారం అహోసి, ఇదాని అప్పయసం అప్పపరివారం జాత"న్తి కథయింసు. భగవా పురిమనయేనేవ ఆగన్త్వా తేసం వచనం సుత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆరభి. సేసం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బన్తి.

కల్యాణమిత్తతాదివగ్గవణ్ణనా.

౯. పమాదాదివగ్గవణ్ణనా

౮౧. నవమస్సాపి పఠమం అట్ఠుప్పత్తియమేవ కథితం. సమ్బహులా కిర భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం నిసిన్నా కుమ్భఘోసకం ఆరబ్భ "అసుకం నామ కులం పుబ్బే అప్పయసం అప్పపరివారం అహోసి, ఇదాని మహాయసం మహాపరివారం జాత"న్తి కథయింసు. సత్థా పురిమనయేనేవ ఆగన్త్వా తేసం వచనం సుత్వా ఇమం సుత్తం ఆరభి. తస్సత్థో హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

౮౨. దుతియాదీసు **మహతో అనత్థాయాతి** మహన్తస్స అనత్థస్స అత్థాయ. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవాతి.

పమాదాదివగ్గవణ్ణనా.

౧౦. దుతియపమాదాదివగ్గవణ్ణనా

౯౮. దసమే **అజ్ఝత్తికన్తి** నియకజ్ఝత్తవసేన అజ్ఝత్తికం. **అఙ్గన్తి** కారణం. **ఇతి కరిత్వాతి** ఏవం కత్వా. ఇదం వుత్తం హోతి – భిక్ఖవే, అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం అత్తనో సన్తానే సముట్ఠితం కారణన్తి కత్వా న అఞ్ఞం ఏకం కారణమ్పి సమనుపస్సామీతి.

౧౧౦-౧౧౪. బాహిరన్తి అజ్ఝత్తసన్తానతో బహి భవం. **సద్ధమ్మస్సాతి** సుద్ధమ్మస్స, సాసనస్సాతి అత్థో. **సమ్మోసాయాతి** వినాసాయ. **అన్తరధానాయాతి** అపఞ్ఞాణత్థాయ.

౧౧౫. ఠితియాతి చిరట్ఠితత్థం. **అసమ్మోసాయ అనన్తరధానాయాతి** వుత్తపటిపక్ఖనయేనేవ వేదితబ్బం. సేసమేత్థ చతుక్కోటికే వుత్తనయమేవ.

౧౩౦. ఇతో పరేసు **అధమ్మం ధమ్మోతి దీపేన్తీ**తిఆదీసు సుత్తన్తపరియాయేన తావ దస కుసలకమ్మపథా ధమ్మో, దస అకుసలకమ్మపథా అధమ్మో. తథా చత్తారో సతిపట్ఠానా చత్తారో సమ్మప్పధానా చత్తారో ఇద్ధిపాదా పఞ్చిన్ద్రియాని పఞ్చ బలాని సత్త బోజ్ఝఙ్గా అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గోతి సత్తతింస బోధిపక్ఖియధమ్మా ధమ్మో నామ; తయో సతిపట్ఠానా తయో సమ్మప్పధానా తయో ఇద్ధిపాదా ఛ ఇన్ద్రియాని ఛ బలాని అట్ఠ బోజ్ఝఙ్గా నవఙ్గికో మగ్గోతి చ చత్తారో ఉపాదానా పఞ్చ నీవరణాని సత్త అనుసయా అట్ఠ మిచ్ఛత్తాని చ అయం అధమ్మో.

తత్థ యంకిఞ్చి ఏకం అధమ్మకోట్ఠాసం గహేత్వా ‘‘ఇమం అధమ్మం ధమ్మోతి కరిస్సామ, ఏవం అమ్హాకం ఆచరియకులం నియ్యానికం భవిస్సతి, మయం చ లోకే పాకటా భవిస్సామా’’తి తం అధమ్మం ‘‘ధమ్మో అయ’’న్తి కథయన్తా **అధమ్మం ధమ్మో**తి దీపేన్తి నామ. తథేవ ధమ్మకోట్ఠాసేసు ఏకం గహేత్వా ‘‘అయం అధమ్మో’’తి కథేన్తా **ధమ్మం అధమ్మో**తి దీపేన్తి నామ. వినయపరియాయేన పన భూతేన వత్థునా చోదేత్వా సారేత్వా యథాపటిఞ్ఞాయ కత్తబ్బం కమ్మం ధమ్మో నామ, అభూతేన వత్థునా అచోదేత్వా అసారేత్వా అపటిఞ్ఞాయ కత్తబ్బం కమ్మం అధమ్మో నామ.

సుత్తన్తపరియాయేన రాగవినయో దోసవినయో మోహవినయో సంవరో పహానం పటిసఙ్ఖాతి అయం **వినయో** నామ, రాగాదీనం అవినయో అసంవరో అప్పహానం అపటిసఙ్ఖాతి అయం **అవినయో** నామ. వినయపరియాయేన వత్థుసమ్పత్తి, ఞత్తిసమ్పత్తి, అనుస్సావనసమ్పత్తి, సీమాసమ్పత్తి, పరిససమ్పత్తీతి అయం వినయో నామ. వత్థువిపత్తి, ఞత్తివిపత్తి, అనుస్సావనవిపత్తి, సీమావిపత్తి పరిసవిపత్తీతి అయం అవినయో నామ.

సుత్తన్తపరియాయేన చత్తారో సతిపట్ఠానా చత్తారో సమ్మప్పధానా…పే.… అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గోతి ఇదం **భాసితం లపితం తథాగతేన;** తయో సతిపట్ఠానా తయో సమ్మప్పధానా తయో ఇద్ధిపాదా ఛ ఇన్ద్రియాని ఛ బలాని అట్ఠ బోజ్ఝఙ్గా నవఙ్గికో మగ్గోతి ఇదం **అభాసితం అలపితం తథాగతేన**. వినయపరియాయేన చత్తారో పారాజికా తేరస సఙ్ఘాదిసేసా ద్వే అనియతా తింస నిస్సగ్గియా పాచిత్తియాతి ఇదం భాసితం లపితం తథాగతేన; తయో పారాజికా చుద్దస సఙ్ఘాదిసేసా తయో అనియతా ఏకతింస నిస్సగ్గియా పాచిత్తియాతి ఇదం అభాసితం అలపితం తథాగతేన.

సుత్తన్తపరియాయేన దేవసికం ఫలసమాపత్తిసమాపజ్జనం మహాకరుణాసమాపత్తిసమాపజ్జనం బుద్ధచక్ఖునా లోకవోలోకనం అట్ఠుప్పత్తివసేన సుత్తన్తదేసనా జాతకకథాతి ఇదం **ఆచిణ్ణం**, న దేవసికం ఫలసమాపత్తిసమాపజ్జనం…పే… న జాతకకథాతి ఇదం **అనాచిణ్ణం**. వినయపరియాయేన నిమన్తితస్స వస్సావాసం వసిత్వా అపలోకేత్వా చారికాపక్కమనం పవారేత్వా చారికాపక్కమనం, ఆగన్తుకేహి సద్ధిం పఠమం పటిసన్థారకరణన్తి ఇదం ఆచిణ్ణం, తస్సేవ ఆచిణ్ణస్స అకరణం అనాచిణ్ణం నామ.

సుత్తన్తపరియాయేన చత్తారో సతిపట్ఠానా…పే… అట్ఠఙ్గికో మగ్గోతి ఇదం **పఞ్ఞత్తం** నామ; తయో సతిపట్ఠానా…పే… నవఙ్గికో మగ్గోతి ఇదం **అపఞ్ఞత్తం** నామ. వినయపరియాయేన చత్తారో పారాజికా…పే… తింసనిస్సగ్గియా పాచిత్తియాతి ఇదం పఞ్ఞత్తం నామ; తయో పారాజికా…పే… ఏకతింస నిస్సగ్గియా పాచిత్తియాతి ఇదం అపఞ్ఞత్తం నామ.

యం పనేతం సబ్బసుత్తానం పరియోసానే **తేచిమం సద్ధమ్మం అన్తరధాపేస్సన్తీ**తి వుత్తం, తత్థ **పఞ్చ అన్తరధానాని** నామ అధిగమఅన్తరధానం, పటిపత్తిఅన్తరధానం, పరియత్తిఅన్తరధానం, లిఙ్గఅన్తరధానం, ధాతుఅన్తరధానన్తి . తత్థ **అధిగమోతి** చత్తారో మగ్గా, చత్తారి ఫలాని, చతస్సో పటిసమ్భిదా, తిస్సో విజ్జా, ఛ అభిఞ్ఞాతి. సో పరిహాయమానో పటిసమ్భిదాతో పట్ఠాయ పరిహాయతి. బుద్ధానం హి పరినిబ్బానతో వస్ససహస్సమేవ పటిసమ్భిదా నిబ్బత్తేతుం సక్కోన్తి, తతో పరం ఛ అభిఞ్ఞా, తతో తాపి నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తా తిస్సో విజ్జా నిబ్బత్తేన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే తాపి నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తా సుక్ఖవిపస్సకా హోన్తి. ఏతేనేవ ఉపాయేన అనాగామినో సకదాగామినో సోతాపన్నాతి. తేసు ధరన్తేసు అధిగమో అనన్తరహితో నామ న హోతి. పచ్ఛిమకస్స పన సోతాపన్నస్స జీవితక్ఖయేన అధిగమో అన్తరహితో నామ హోతి. ఇదం **అధిగమఅన్తరధానం** నామ.

పటిపత్తిఅన్తరధానం నామ ఝానవిపస్సనామగ్గఫలాని నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తా చతుపారిసుద్ధిసీలమత్తం రక్ఖన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే "సీలం పరిపుణ్ణం కత్వా రక్ఖామ, పధానఞ్చ అనుయుఞ్జామ, న చ మగ్గం వా ఫలం వా సచ్ఛికాతుం సక్కోమ, నత్థి ఇదాని అరియధమ్మపటివేధో"తి వోసానం ఆపజ్జిత్వా కోసజ్జబహులా అఞ్ఞమఞ్ఞం న చోదేన్తి న సారేన్తి అకుక్కుచ్చకా హోన్తి, తతో పట్ఠాయ ఖుద్దానుఖుద్దకాని మద్దన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే పాచిత్తియథుల్లచ్చయాని ఆపజ్జన్తి, తతో గరుకాపత్తిం. పారాజికమత్తమేవ తిట్ఠతి. చత్తారి పారాజికాని రక్ఖన్తానం భిక్ఖూనం సతేపి సహస్సేపి ధరమానే పటిపత్తి అనన్తరహితా నామ న హోతి. పచ్ఛిమకస్స పన భిక్ఖునో సీలభేదేన వా జీవితక్ఖయేన వా అన్తరహితా హోతీతి ఇదం **పటిపత్తిఅన్తరధానం** నామ.

పరియత్తీతి తేపిటకం బుద్ధవచనం సాట్ఠకథా పాళి. యావ సా తిట్ఠతి, తావ పరియత్తి పరిపుణ్ణా నామ హోతి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే రాజయువరాజానో అధమ్మికా హోన్తి, తేసు అధమ్మికేసు రాజామచ్చాదయో అధమ్మికా హోన్తి, తతో రట్ఠజనపదవాసినోతి. ఏతేసం అధమ్మికతాయ దేవో న సమ్మా వస్సతి, తతో సస్సాని న సమ్పజ్జన్తి. తేసు అసమ్పజ్జన్తేసు పచ్చయదాయకా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పచ్చయే దాతుం న సక్కోన్తి, భిక్ఖూ పచ్చయేహి కిలమన్తా అన్తేవాసికే సఙ్గహేతుం న సక్కోన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే పరియత్తి పరిహాయతి, అత్థవసేన ధారేతుం న సక్కోన్తి, పాళివసేనేవ ధారేన్తి. తతో గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే పాళిమ్పి సకలం ధారేతుం న సక్కోన్తి, పఠమం అభిధమ్మపిటకం పరిహాయతి. పరిహాయమానం మత్థకతో పట్ఠాయ పరిహాయతి . పఠమమేవ హి పట్ఠానమహాపకరణం పరిహాయతి, తస్మిం పరిహీనే యమకం, కథావత్థు, పుగ్గలపఞ్ఞత్తి, ధాతుకథా, విభఙ్గో, ధమ్మసఙ్గహోతి.

ఏవం అభిధమ్మపిటకే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ సుత్తన్తపిటకం పరిహాయతి. పఠమఞ్హి అఙ్గుత్తరనికాయో పరిహాయతి, తస్మిమ్పి పఠమం ఏకాదసకనిపాతో, తతో దసకనిపాతో…పే.… తతో ఏకకనిపాతోతి. ఏవం అఙ్గుత్తరే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ సంయుత్తనికాయో పరిహాయతి. పఠమం హి మహావగ్గో పరిహాయతి, తతో సళాయతనవగ్గో, ఖన్ధవగ్గో, నిదానవగ్గో, సగాథావగ్గోతి. ఏవం సంయుత్తనికాయే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ మజ్ఝిమనికాయో పరిహాయతి. పఠమం హి ఉపరిపణ్ణాసకో పరిహాయతి, తతో మజ్ఝిమపణ్ణాసకో, తతో మూలపణ్ణాసకోతి. ఏవం మజ్ఝిమనికాయే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ దీఘనికాయో పరిహాయతి. పఠమఞ్హి పాథికవగ్గో పరిహాయతి, తతో మహావగ్గో, తతో సీలక్ఖన్ధవగ్గోతి. ఏవం దీఘనికాయే పరిహీనే సుత్తన్తపిటకం పరిహీనం నామ హోతి. వినయపిటకేన సద్ధిం జాతకమేవ ధారేన్తి. వినయపిటకం లజ్జినోవ ధారేన్తి, లాభకామా పన "సుత్తన్తే కథితేపి సల్లక్ఖేన్తా నత్థీ"తి జాతకమేవ ధారేన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే జాతకమ్పి ధారేతుం న సక్కోన్తి. అథ తేసం పఠమం వేస్సన్తరజాతకం పరిహాయతి, తతో పటిలోమక్కమేన పుణ్ణకజాతకం, మహానారదజాతకన్తి పరియోసానే అపణ్ణకజాతకం పరిహాయతి. ఏవం జాతకే పరిహీనే వినయపిటకమేవ ధారేన్తి.

గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే వినయపిటకమ్పి మత్థకతో పట్ఠాయ పరిహాయతి. పఠమఞ్హి పరివారో పరిహాయతి, తతో ఖన్ధకో, భిక్ఖునీవిభఙ్గో, మహావిభఙ్గోతి అనుక్కమేన ఉపోసథక్ఖన్ధకమత్తమేవ ధారేన్తి. తదాపి పరియత్తి అన్తరహితా న హోతి. యావ పన మనుస్సేసు చాతుప్పదికగాథాపి పవత్తతి, తావ పరియత్తి అనన్తరహితావ హోతి. యదా సద్ధో పసన్నో రాజా హత్థిక్ఖన్ధే సువణ్ణచఙ్కోటకమ్హి సహస్సత్థవికం ఠపాపేత్వా "బుద్ధేహి కథితం చాతుప్పదికగాథం జానన్తో ఇమం సహస్సం గణ్హతూ"తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా గణ్హనకం అలభిత్వా "ఏకవారం చరాపితే నామ సుణన్తాపి హోన్తి అస్సుణన్తాపీ"తి యావతతియం చరాపేత్వా గణ్హనకం అలభిత్వా రాజపురిసా తం సహస్సత్థవికం పున రాజకులం పవేసేన్తి, తదా పరియత్తి అన్తరహితా నామ హోతి. ఇదం **పరియత్తిఅన్తరధానం** నామ.

గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే చీవరగ్గహణం పత్తగ్గహణం సమ్మిఞ్జనపసారణం ఆలోకితవిలోకితం న పాసాదికం హోతి. నిగణ్ఠసమణా వియ అలాబుపత్తం భిక్ఖూ పత్తం అగ్గబాహాయ పక్ఖిపిత్వా ఆదాయ విచరన్తి, ఏత్తావతాపి లిఙ్గం అనన్తరహితమేవ హోతి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే పన కాలే అగ్గబాహతో ఓతారేత్వా హత్థేన వా సిక్కాయ వా ఓలమ్బిత్వా విచరన్తి, చీవరమ్పి రజనసారుప్పం అకత్వా ఓట్ఠట్ఠివణ్ణం కత్వా విచరన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే రజనమ్పి న హోతి దసచ్ఛిన్దనమ్పి ఓవట్టికవిజ్ఝనమ్పి, కప్పమత్తం కత్వా వళఞ్జేన్తి. పున ఓవట్టికం విజ్ఝిత్వా కప్పం న కరోన్తి. తతో ఉభయమ్పి అకత్వా దసా ఛేత్వా పరిబ్బాజకా వియ చరన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే "కో ఇమినా అమ్హాకం అత్థో"తి ఖుద్దకం కాసావఖణ్డం హత్థే వా గీవాయ వా బన్ధన్తి, కేసేసు వా అల్లీయాపేన్తి, దారభరణం వా కరోన్తా కసిత్వా వపిత్వా జీవికం కప్పేత్వా విచరన్తి. తదా దక్ఖిణం దేన్తా సఙ్ఘం ఉద్దిస్స ఏతేసం దేన్తి. ఇదం సన్ధాయ భగవతా వుత్తం – "భవిస్సన్తి ఖో, పనానన్ద, అనాగతమద్ధానం గోత్రభునో కాసావకణ్ఠా దుస్సీలా పాపధమ్మా, తేసు దుస్సీలేసు సఙ్ఘం ఉద్దిస్స దానం దస్సన్తి, తదాపాహం, ఆనన్ద, సఙ్ఘగతం దక్ఖిణం అసఙ్ఖేయ్యం అప్పమేయ్యం వదామీ"తి (మ॰ ని॰ ౩.౩౮౦). తతో గచ్ఛన్తే కాలే నానావిధాని కమ్మాని కరోన్తా "పపఞ్చో ఏస, కిం ఇమినా అమ్హాక"న్తి కాసావఖణ్డం ఛిన్దిత్వా అరఞ్ఞే ఖిపన్తి. ఏతస్మిం కాలే లిఙ్గం అన్తరహితం నామ హోతి. కస్సపదసబలస్స కిర కాలతో పట్ఠాయ యోనకానం సేతవత్థం పారుపిత్వా చరణం చారిత్తం జాతన్తి. ఇదం **లిఙ్గఅన్తరధానం** నామ.

ధాతుఅన్తరధానం పన ఏవం వేదితబ్బం – తీణి పరినిబ్బానాని, కిలేసపరినిబ్బానం – ఖన్ధపరినిబ్బానం, ధాతుపరినిబ్బానన్తి. తత్థ కిలేసపరినిబ్బానం బోధిపల్లఙ్కే అహోసి, ఖన్ధపరినిబ్బానం కుసినారాయం, ధాతుపరినిబ్బానం అనాగతే భవిస్సతి. కథం? తతో తత్థ తత్థ సక్కారసమ్మానం అలభమానా ధాతుయో బుద్ధానం అధిట్ఠానబలేన సక్కారసమ్మానలభనకట్ఠానం గచ్ఛన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే సబ్బట్ఠానేసు సక్కారసమ్మానో న హోతి. సాసనస్స హి ఓసక్కనకాలే ఇమస్మిం తమ్బపణ్ణిదీపే సబ్బా ధాతుయో సన్నిపతిత్వా మహాచేతియం, తతో నాగదీపే రాజాయతనచేతియం, తతో బోధిపల్లఙ్కం గమిస్సన్తి. నాగభవనతోపి దేవలోకతోపి బ్రహ్మలోకతోపి ధాతుయో మహాబోధిపల్లఙ్కమేవ గమిస్సన్తి. సాసపమత్తాపి ధాతు అన్తరా న నస్సిస్సతి. సబ్బా ధాతుయో మహాబోధిమణ్డే సన్నిపతిత్వా బుద్ధరూపం గహేత్వా బోధిమణ్డే పల్లఙ్కేన నిసిన్నబుద్ధసరీరసిరిం దస్సేన్తి. ద్వత్తింస మహాపురిసలక్ఖణాని అసీతి అనుబ్యఞ్జనాని బ్యామప్పభాతి సబ్బం పరిపుణ్ణమేవ హోతి. తతో యమకపాటిహారియదివసే వియ పాటిహారియం కత్వా దస్సేన్తి. తదా మనుస్సభూతసత్తో నామ తత్థ గతో నత్థి, దససహస్సచక్కవాళే పన దేవతా సబ్బావ సన్నిపతిత్వా "అజ్జ దసబలో పరినిబ్బాయతి, ఇతోదాని పట్ఠాయ అన్ధకారం భవిస్సతీ"తి పరిదేవన్తి. అథ ధాతుసరీరతో తేజో సముట్ఠాయ తం సరీరం అపణ్ణత్తికభావం గమేతి. ధాతుసరీరతో సముట్ఠితా జాలా యావ బ్రహ్మలోకా ఉగ్గచ్ఛిస్సతి, సాసపమత్తాయ సేసాయపి ధాతుయా సతి ఏకజాలావ భవిస్సతి. ధాతూసు పరియాదానం గతాసు పచ్ఛిజ్జిస్సతి. ఏవం మహన్తం అనుభావం దస్సేత్వా ధాతుయో అన్తరధాయన్తి. తదా సన్నిపతితా దేవసఙ్ఘా బుద్ధానం పరినిబ్బుతదివసే వియ దిబ్బగన్ధమాలాతూరియాదీహి సక్కారం కత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా వన్దిత్వా "అనాగతే ఉప్పజ్జనకం బుద్ధం పస్సితుం లభిస్సామ భగవా"తి వత్వా సకసకట్ఠానమేవ గచ్ఛన్తి. ఇదం **ధాతుఅన్తరధానం** నామ.

ఇమస్స పఞ్చవిధస్స అన్తరధానస్స పరియత్తిఅన్తరధానమేవ మూలం. పరియత్తియా హి అన్తరహితాయ పటిపత్తి అన్తరధాయతి, పరియత్తియా ఠితాయ పటిపత్తి పతిట్ఠాతి. తేనేవ ఇమస్మిం దీపే చణ్డాలతిస్సమహాభయే సక్కో దేవరాజా మహాఉళుమ్పం మాపేత్వా భిక్ఖూనం ఆరోచాపేసి "మహన్తం భయం భవిస్సతి, న సమ్మా దేవో వస్సిస్సతి, భిక్ఖూ పచ్చయేహి కిలమన్తా పరియత్తిం సన్ధారేతుం న సక్ఖిస్సన్తి, పరతీరం గన్త్వా అయ్యేహి జీవితం రక్ఖితుం వట్టతి. ఇమం మహాఉళుమ్పం ఆరుయ్హ గచ్ఛథ, భన్తే. యేసం ఏత్థ నిసజ్జట్ఠానం నప్పహోతి, తే కట్ఠఖణ్డేపి ఉరం ఠపేత్వా గచ్ఛన్తు, సబ్బేసమ్పి భయం న భవిస్సతీ"తి. తదా సముద్దతీరం పత్వా సట్ఠి భిక్ఖూ కతికం కత్వా "అమ్హాకం ఏత్థ గమనకిచ్చం నత్థి, మయం ఇధేవ హుత్వా తేపిటకం రక్ఖిస్సామా"తి తతో నివత్తిత్వా దక్ఖిణమలయజనపదం గన్త్వా కన్దమూలపణ్ణేహి జీవికం కప్పేన్తా వసింసు. కాయే వహన్తే నిసీదిత్వా సజ్ఝాయం కరోన్తి, అవహన్తే వాలికం ఉస్సారేత్వా పరివారేత్వా సీసాని ఏకట్ఠానే కత్వా పరియత్తిం సమ్మసన్తి. ఇమినా నియామేన ద్వాదస సంవచ్ఛరాని సాట్ఠకథం తేపిటకం పరిపుణ్ణం కత్వా ధారయింసు.

భయే వూపసన్తే సత్తసతా భిక్ఖూ అత్తనో గతట్ఠానే సాట్ఠకథే తేపిటకే ఏకక్ఖరమ్పి ఏకబ్యఞ్జనమ్పి అనాసేత్వా ఇమమేవ దీపమాగమ్మ కల్లగామజనపదే మణ్డలారామవిహారం పవిసింసు. థేరానం ఆగమనప్పవత్తిం సుత్వా ఇమస్మిం దీపే ఓహీనా సట్ఠి భిక్ఖూ "థేరే పస్సిస్సామా"తి గన్త్వా థేరేహి సద్ధిం తేపిటకం సోధేన్తా ఏకక్ఖరమ్పి ఏకబ్యఞ్జనమ్పి అసమేన్తం నామ న పస్సింసు. తస్మిం ఠానే థేరానం అయం కథా ఉదపాది "పరియత్తి ను ఖో సాసనస్స మూలం , ఉదాహు పటిపత్తీ"తి. పంసుకూలికత్థేరా "పటిపత్తిమూల"న్తి ఆహంసు, ధమ్మకథికా "పరియత్తీ"తి . అథ నే థేరా "తుమ్హాకం ద్విన్నమ్పి జనానం వచనమత్తేనేవ న కరోమ, జినభాసితం సుత్తం ఆహరథా"తి ఆహంసు. సుత్తం ఆహరితుం న భారోతి "ఇమే చ, సుభద్ద , భిక్ఖూ సమ్మా విహరేయ్యుం, అసుఞ్ఞో లోకో అరహన్తేహి అస్సాతి (దీ. ని. ౨.౨౧౪). పటిపత్తిమూలకం, మహారాజ,

సత్థుసాసనం పటిపత్తిసారకం. పటిపత్తియా ధరన్తాయ తిట్ఠతీ”తి (మి॰ ప॰ ౪.౧.౭) సుత్తం ఆహరింసు. ఇమం సుత్తం సుత్వా ధమ్మకథికా అత్తనో వాదఠపనత్థాయ ఇమం సుత్తం ఆహరింసు –

“యావ తిట్ఠన్తి సుత్తన్తా, వినయో యావ దిప్పతి;
తావ దక్ఖన్తి ఆలోకం, సూరియే అబ్భుట్ఠితే యథా.

“సుత్తన్తేసు అసన్తేసు, పముట్ఠే వినయమ్హి చ;
తమో భవిస్సతి లోకే, సూరియే అత్థఙ్గతే యథా.

“సుత్తన్తే రక్ఖితే సన్తే, పటిపత్తి హోతి రక్ఖితా;
పటిపత్తియం ఠితో ధీరో, యోగక్ఖేమా న ధంసతీ”తి.

ఇమస్మిం సుత్తే ఆహటే పంసుకూలికత్థేరా తుణ్హీ అహేసుం, ధమ్మకథికత్థేరానంయేవ వచనం పురతో అహోసి. యథా హి గవసతస్స వా గవసహస్సస్స వా అన్తరే పవేణిపాలికాయ ధేనుయా అసతి సో వంసో సా పవేణి న ఘటీయతి, ఏవమేవం ఆరద్ధవిపస్సకానం భిక్ఖూనం సతేపి సహస్సేపి సంవిజ్జమానే పరియత్తియా అసతి అరియమగ్గపటివేధో నామ న హోతి. యథా చ నిధికుమ్భియా జాననత్థాయ పాసాణపిట్ఠే అక్ఖరేసు ఠపితేసు యావ అక్ఖరాని ధరన్తి, తావ నిధికుమ్భి నట్ఠా నామ న హోతి. ఏవమేవం పరియత్తియా ధరమానాయ సాసనం అన్తరహితం నామ న హోతీతి.

దుతియపమాదాదివగ్గవణ్ణనా.

౧౧. అధమ్మవగ్గవణ్ణనా

౧౪౦. ఏకాదసమే వగ్గే **అధమ్మం అధమ్మో**తిఆదీని వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బాని. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవాతి.

అధమ్మవగ్గవణ్ణనా.

౧౨. అనాపత్తివగ్గవణ్ణనా

౧౫౦. ద్వాదసమే పన **అనాపత్తిం ఆపత్తీ**తిఆదీసు ‘‘అనాపత్తి అజానన్తస్స అథేయ్యచిత్తస్స నమరణాధిప్పాయస్స అనుల్లపనాధిప్పాయస్స నమోచనాధిప్పాయస్సా’’తి తత్థ తత్థ వుత్తా అనాపత్తి **అనాపత్తి** నామ, ‘‘జానన్తస్స థేయ్యచిత్తస్సా’’తిఆదినా నయేన వుత్తా ఆపత్తి **ఆపత్తి** నామ, పఞ్చాపత్తిక్ఖన్ధా **లహుకాపత్తి** నామ, ద్వే ఆపత్తిక్ఖన్ధా **గరుకాపత్తి** నామ. ద్వే ఆపత్తిక్ఖన్ధా **దుట్ఠుల్లాపత్తి** నామ, పఞ్చాపత్తిక్ఖన్ధా **అదుట్ఠుల్లాపత్తి** నామ. ఛ ఆపత్తిక్ఖన్ధా **సావసేసాపత్తి** నామ, ఏకో పారాజికాపత్తిక్ఖన్ధో **అనవసేసాపత్తి** నామ. **సప్పటికమ్మాపత్తి** నామ సావసేసాపత్తియేవ, **అప్పటికమ్మాపత్తి** నామ అనవసేసాపత్తియేవ. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవాతి.

అనాపత్తివగ్గవణ్ణనా.

౧౩. ఏకపుగ్గలవగ్గవణ్ణనా

౧౭౦. ఏకపుగ్గలవగ్గస్స పఠమే **ఏకపుగ్గలో**తి ఏకో పుగ్గలో. ఏత్థ **ఏకో**తి దుతియాదిపటిక్ఖేపత్థో గణనపరిచ్ఛేదో. **పుగ్గలో**తి సమ్ముతికథా, న పరమత్థకథా. బుద్ధస్స హి భగవతో దువిధా దేసనా – సమ్ముతిదేసనా, పరమత్థదేసనా చాతి. తత్థ "పుగ్గలో సత్తో ఇత్థీ పురిసో ఖత్తియో బ్రాహ్మణో దేవో మారో"తి ఏవరూపా **సమ్ముతిదేసనా**, "అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా ఖన్ధా ధాతూ ఆయతనాని సతిపట్ఠానా"తి ఏవరూపా **పరమత్థదేసనా**. తత్థ భగవా యే సమ్ముతివసేన దేసనం సుత్వా అత్థం పటివిజ్ఝిత్వా మోహం పహాయ విసేసం అధిగన్తుం సమత్థా, తేసం సమ్ముతిదేసనం దేసేతి. యే పన పరమత్థవసేన దేసనం సుత్వా అత్థం పటివిజ్ఝిత్వా మోహం పహాయ విసేసమధిగన్తుం సమత్థా, తేసం పరమత్థదేసనం దేసేతి.

తత్రాయం ఉపమా – యథా హి దేసభాసాకుసలో తిణ్ణం వేదానం అత్థసంవణ్ణనకో ఆచరియో యే దమిళభాసాయ వుత్తే అత్థం జానన్తి, తేసం దమిళభాసాయ ఆచిక్ఖతి. యే అన్ధభాసాదీసు అఞ్ఞతరాయ భాసాయ , తేసం తాయ తాయ భాసాయ. ఏవం తే మాణవకా ఛేకం బ్యత్తం ఆచరియమాగమ్మ ఖిప్పమేవ సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తి. తత్థ ఆచరియో వియ బుద్ధో భగవా, తయో వేదా వియ కథేతబ్బభావే ఠితాని తీణి పిటకాని, దేసభాసాకోసల్లమివ సమ్ముతిపరమత్థకోసల్లం, నానాదేసభాసా మాణవకా వియ సమ్ముతిపరమత్థవసేన పటివిజ్ఝనసమత్థా వేనేయ్యసత్తా, ఆచరియస్స దమిళభాసాదిఆచిక్ఖనం వియ భగవతో సమ్ముతిపరమత్థవసేన దేసనా వేదితబ్బా. ఆహ చేత్థ –

"దువే సచ్చాని అక్ఖాసి, సమ్బుద్ధో వదతం వరో;
సమ్ముతిం పరమత్థఞ్చ, తతియం నుపలబ్భతి.

"సఙ్కేతవచనం సచ్చం, లోకసమ్ముతికారణా;
పరమత్థవచనం సచ్చం, ధమ్మానం భూతకారణా.

"తస్మా వోహారకుసలస్స, లోకనాథస్స సత్థునో;
సమ్ముతిం వోహరన్తస్స, ముసావాదో న జాయతీ"తి.

అపిచ అట్ఠహి కారణేహి భగవా పుగ్గలకథం కథేతి – హిరోత్తప్పదీపనత్థం, కమ్మస్సకతాదీపనత్థం, పచ్చత్తపురిసకారదీపనత్థం, ఆనన్తరియదీపనత్థం, బ్రహ్మవిహారదీపనత్థం, పుబ్బేనివాసదీపనత్థం, దక్ఖిణావిసుద్ధిదీపనత్థం, లోకసమ్ముతియా అప్పహానత్థఞ్చాతి. "ఖన్ధధాతుఆయతనాని హిరియన్తి ఓత్తప్పన్తీ"తి హి వుత్తే మహాజనో న జానాతి, సమ్మోహమాపజ్జతి, పటిసత్తు హోతి "కిమిదం ఖన్ధధాతుఆయతనాని హిరియన్తి ఓత్తప్పన్తి నామా"తి? "ఇత్థీ హిరియతి ఓత్తప్పతి, పురిసో ఖత్తియో బ్రాహ్మణో దేవో మారో"తి వుత్తే పన జానాతి, న సమ్మోహమాపజ్జతి, న పటిసత్తు హోతి. తస్మా భగవా **హిరోత్తప్పదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

"ఖన్ధా కమ్మస్సకా, ధాతుయో ఆయతనానీ"తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **కమ్మస్సకతాదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

“వేళువనాదయో మహావిహారా ఖన్ధేహి కారాపితా, ధాతూహి ఆయతనేహీ”తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **పచ్చత్తపురిసకారదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

“ఖన్ధా మాతరం జీవితా వోరోపేన్తి, పితరం, అరహన్తం, రుహిరుప్పాదకమ్మం, సఙ్ఘభేదకమ్మం కరోన్తి, ధాతుయో ఆయతనానీ”తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **ఆనన్తరియదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

“ఖన్ధా మేత్తాయన్తి, ధాతుయో ఆయతనానీ”తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **బ్రహ్మవిహారదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

“ఖన్ధా పుబ్బేనివాసమనుస్సరన్తి, ధాతుయో ఆయతనానీ”తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **పుబ్బేనివాసదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

“ఖన్ధా దానం పటిగ్గణ్హన్తి, ధాతుయో ఆయతనానీ”తి వుత్తేపి మహాజనో న జానాతి, సమ్మోహం ఆపజ్జతి, పటిసత్తు హోతి “కిమిదం ఖన్ధధాతుఆయతనాని పటిగ్గణ్హన్తి నామా”తి? “పుగ్గలా పటిగ్గణ్హన్తి సీలవన్తో కల్యాణధమ్మా”తి వుత్తే పన జానాతి, న సమ్మోహం ఆపజ్జతి, న పటిసత్తు హోతి. తస్మా భగవా **దక్ఖిణావిసుద్ధిదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

లోకసమ్ముతిఞ్చ బుద్ధా భగవన్తో నప్పజహన్తి, లోకసమఞ్ఞాయ లోకనిరుత్తియా లోకాభిలాపే ఠితాయేవ ధమ్మం దేసేన్తి. తస్మా భగవా **లోకసమ్ముతియా అప్పహానత్థమ్పి** పుగ్గలకథం కథేతి.

ఇతి ఏకో చ సో పుగ్గలో చాతి **ఏకపుగ్గలో**. కేనట్ఠేన ఏకపుగ్గలో? అసదిసట్ఠేన గుణవిసిట్ఠట్ఠేన అసమసమట్ఠేనాతి. సో హి దసన్నం పారమీనం పటిపాటియా ఆవజ్జనం ఆదిం కత్వా బోధిసమ్భారగుణేహి చేవ బుద్ధగుణేహి చ సేసమహాజనేన అసదిసోతి **అసదిసట్ఠేనపి** ఏకపుగ్గలో. యే చస్స తే గుణా, తే సేససత్తానం గుణేహి విసిట్ఠాతి **గుణవిసిట్ఠట్ఠేనపి** ఏకపుగ్గలో. పురిమకా సమ్మాసమ్బుద్ధా సబ్బసత్తేహి అసమా, తేహి సద్ధిం అయమేవ ఏకో రూపకాయగుణేహి చేవ నామకాయగుణేహి చ సమోతి **అసమసమట్ఠేనపి** ఏకపుగ్గలో.

లోకేతి తయో లోకా – సత్తలోకో, ఓకాసలోకో, సఙ్ఖారలోకోతి. తేసం విత్థారకథా విసుద్ధిమగ్గే (విసుద్ధి. ౧.౧౩౬-౧౩౭) వుత్తా. తేసు ఇధ సత్తలోకో అధిప్పేతో. సత్తలోకే ఉప్పజ్జమానోపి చేస న దేవలోకే, న బ్రహ్మలోకే, మనుస్సలోకేయేవ ఉప్పజ్జతి. మనుస్సలోకేపి న అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే, ఇమస్మింయేవ చక్కవాళే ఉప్పజ్జతి. తత్రాపి న సబ్బట్ఠానేసు.

“పురత్థిమాయ దిసాయ గజఙ్గలం నామ నిగమో, తస్స పరేన మహాసాలా, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. పురత్థిమదక్ఖిణాయ దిసాయ సల్లవతీ నామ నదీ, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. దక్ఖిణాయ దిసాయ సేతకణ్ణికం నామ నిగమో, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. పచ్ఛిమాయ దిసాయ థూణం నామ బ్రాహ్మణగామో, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. ఉత్తరాయ దిసాయ ఉసీరద్ధజో నామ పబ్బతో, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే”తి (మహావ. ౨౫౯) ఏవం పరిచ్ఛిన్నే ఆయామతో తియోజనసతే విత్థారతో అడ్ఢతేయ్యయోజనసతే పరిక్ఖేపతో నవయోజనసతే మజ్ఝిమదేసే ఉప్పజ్జతి. న కేవలఞ్చ తథాగతోవ, పచ్చేకబుద్ధా అగ్గసావకా అసీతి మహాథేరా బుద్ధమాతా బుద్ధపితా చక్కవత్తీ రాజా అఞ్ఞే చ సారప్పత్తా బ్రాహ్మణగహపతికా ఏత్థేవ ఉప్పజ్జన్తి.

ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతీతి ఇదం పన ఉభయమ్పి విప్పకతవచనమేవ. ఉప్పజ్జమానో బహుజనహితాయ ఉప్పజ్జతి, న అఞ్ఞేన కారణేనాతి ఏవం పనేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. ఏవరూపఞ్చేత్థ లక్ఖణం న సక్కా ఏతం అఞ్ఞేన సద్దలక్ఖణేన పటిబాహితుం.

అపిచ ఉప్పజ్జమానో నామ, ఉప్పజ్జతి నామ, ఉప్పన్నో నామాతి అయమేత్థ భేదో వేదితబ్బో. ఏస హి దీపఙ్కరపాదమూలతో పట్ఠాయ లద్ధబ్యాకరణో బుద్ధకారకే ధమ్మే పరియేసన్తో దస పారమియో దిస్వా "ఇమే ధమ్మా మయా పూరేతబ్బా"తి కతసన్నిట్ఠానో దానపారమిం పూరేన్తోపి **ఉప్పజ్జమానో** నామ. సీలపారమీ…పే.… ఉపేక్ఖాపారమీతి ఇమా దస పారమియో పూరేన్తోపి, దస ఉపపారమియో పూరేన్తోపి ఉప్పజ్జమానో నామ. దస పరమత్థపారమియో పూరేన్తోపి ఉప్పజ్జమానోవ నామ. పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే పరిచ్చజన్తోపి ఉప్పజ్జమానో నామ. అత్తత్థచరియం ఞాతత్థచరియం లోకత్థచరియం పూరయమానోపి ఉప్పజ్జమానో నామ. కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని బుద్ధకారకే ధమ్మే మత్థకం పాపేన్తోపి ఉప్పజ్జమానో నామ. వేస్సన్తరత్తభావం పహాయ తుసితపురే పటిసన్ధిం గహేత్వా సట్ఠివస్ససతసహస్సాధికా సత్తపణ్ణాసవస్సకోటియో తిట్ఠన్తోపి ఉప్పజ్జమానో నామ. దేవతాహి యాచితో పఞ్చమహావిలోకితం విలోకేత్వా మహామాయాదేవియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హన్తోపి, అనూనాధికే దస మాసే గబ్భవాసం వసన్తోపి ఉప్పజ్జమానో నామ. ఏకూనతింస వస్సాని అగారమజ్ఝే తిట్ఠన్తోపి ఉప్పజ్జమానో నామ. కామేసు ఆదీనవం నేక్ఖమ్మే చ ఆనిసంసం దిస్వా రాహులభద్దస్స జాతదివసే ఛన్నసహాయో కణ్డకం వాహనవరం ఆరుయ్హ నిక్ఖమన్తోపి ఉప్పజ్జమానోవ నామ. తీణి రజ్జాని అతిక్కమన్తోపి అనోమానదీతీరే పబ్బజన్తోపి ఉప్పజ్జమానో నామ. ఛబ్బస్సాని మహాపధానం కరోన్తోపి ఉప్పజ్జమానో నామ. పరిపక్కగతే ఞాణే ఓళారికాహారం ఆహరన్తోపి ఉప్పజ్జమానోవ నామ. సాయన్హసమయే విసాఖపుణ్ణమాయ మహాబోధిమణ్డం ఆరుయ్హ మారబలం విధమేత్వా పఠమయామే పుబ్బేనివాసం అనుస్సరిత్వా మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం పరిసోధేత్వా పచ్ఛిమయామసమనన్తరే ద్వాదసఙ్గం పటిచ్చసముప్పాదం అనులోమపటిలోమతో సమ్మసిత్వా సోతాపత్తిమగ్గం పటివిజ్ఝన్తోపి ఉప్పజ్జమానోవ నామ. సోతాపత్తిఫలక్ఖణేపి సకదాగామిమగ్గక్ఖణేపి సకదాగామిఫలక్ఖణేపి అనాగామిమగ్గక్ఖణేపి అనాగామిఫలక్ఖణేపి ఉప్పజ్జమానోవ నామ. అరహత్తమగ్గక్ఖణే పన **ఉప్పజ్జతి** నామ. అరహత్తఫలక్ఖణే **ఉప్పన్నో** నామ. బుద్ధానం హి సావకానం వియ న పటిపాటియా ఇద్ధివిధఞాణాదీని ఉప్పజ్జన్తి, సహేవ పన అరహత్తమగ్గేన సకలోపి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణాది గుణరాసి ఆగతోవ నామ హోతి. తస్మా తే నిప్ఫత్తసబ్బకిచ్చత్తా అరహత్తఫలక్ఖణే ఉప్పన్నా నామ హోన్తి. ఇమస్మిమ్పి సుత్తే అరహత్తఫలక్ఖణంయేవ సన్ధాయ "ఉప్పజ్జతీ"తి వేదితబ్బో, ఉప్పన్నో హోతీతి అయఞ్హేత్థ అత్థో.

బహుజనహితాయాతి మహాజనస్స హితత్థాయ ఉప్పజ్జతి. **బహుజనసుఖాయా**తి మహాజనస్స సుఖత్థాయ ఉప్పజ్జతి. **లోకానుకమ్పాయా**తి సత్తలోకస్స అనుకమ్పం పటిచ్చ ఉప్పజ్జతి. కతరసత్తలోకస్సాతి? యో తథాగతస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా అమతపానం పివిత్వా ధమ్మం పటివిజ్ఝి, తస్స. భగవతా హి మహాబోధిమణ్డే సత్తసత్తాహం వీతినామేత్వా బోధిమణ్డా ఇసిపతనం ఆగమ్మ "ద్వేమే, భిక్ఖవే, అన్తా పబ్బజితేన న సేవితబ్బా"తి ధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తే (మహావ. ౧౩; సం. ని. ౫.౧౦౮౧) దేసితే ఆయస్మతా అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరేన సద్ధిం అట్ఠారసకోటిసఙ్ఖా బ్రహ్మానో అమతపానం పివింసు, ఏతస్స సత్తలోకస్స అనుకమ్పాయ ఉప్పన్నో. పఞ్చమదివసే అనత్తలక్ఖణసుత్తన్తపరియోసానే (మహావ. ౨౦; సం. ని. ౩.౫౯) పఞ్చవగ్గియా థేరా అరహత్తే పతిట్ఠహింసు, ఏతస్సపి సత్తలోకస్స అనుకమ్పాయ ఉప్పన్నో. తతో యసదారకప్పముఖే పఞ్చపణ్ణాస పురిసే అరహత్తే పతిట్ఠాపేసి, తతో కప్పాసికవనసణ్డే తింస భద్దవగ్గియే తయో మగ్గే చ తీణి ఫలాని చ సమ్పాపేసి, ఏతస్సపి సత్తలోకస్స అనుకమ్పాయ ఉప్పన్నో. గయాసీసే ఆదిత్తపరియాయసుత్తపరియోసానే (మహావ. ౫౪) జటిలసహస్సం అరహత్తే పతిట్ఠాపేసి, తాలట్ఠివనే బిమ్బిసారప్పముఖా ఏకాదస నహుతా బ్రాహ్మణగహపతికా సత్థు

ధమ్మదేసనం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు, ఏకం నహుతం సరణేసు పతిట్ఠితం. తిరోకుట్టఅనుమోదనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సేహి అమతపానం పీతం. సుమనమాలాకారసమాగమే చతురాసీతియా చ. ధనపాలకసమాగమే దసహి పాణసహస్సేహి, ఖదిరఙ్గారజాతకసమాగమే చతురాసీతియా పాణసహస్సేహి, జమ్బుకఆజీవకసమాగమే చతురాసీతియా చ. ఆనన్దసేట్ఠిసమాగమే చతురాసీతియా చ పాణసహస్సేహి అమతపానం పీతం. పాసాణకచేతియే పారాయనసుత్తన్తకథాదివసే చుద్దస కోటియో అమతపానం పివింసు. యమకపాటిహారియదివసే వీసతి పాణకోటియో, తావతింసభవనే పణ్డుకమ్బలసిలాయ నిసీదిత్వా మాతరం కాయసక్ఖిం కత్వా సత్తప్పకరణం అభిధమ్మం దేసేన్తస్స అసీతి పాణకోటియో, దేవోరోహనే తింస పాణకోటియో, సక్కపఞ్హసుత్తన్తే అసీతి దేవతాసహస్సాని అమతపానం పివింసు. మహాసమయసుత్తన్తే మఙ్గలసుత్తన్తే చూళరాహులోవాదే సమచిత్తపటిపదాయాతి ఇమేసు చతూసు ఠానేసు అభిసమయం పత్తసత్తానం పరిచ్ఛేదో నత్థి. ఏతస్సాపి సత్తలోకస్స అనుకమ్పాయ ఉప్పన్నోతి. యావజ్జదివసా ఇతో పరం అనాగతే చ సాసనం నిస్సాయ సగ్గమోక్ఖమగ్గే పతిట్ఠహన్తానం వసేనాపి అయమత్థో వేదితబ్బో.

దేవమనుస్సానన్తి న కేవలం దేవమనుస్సానంయేవ, అవసేసానం నాగసుపణ్ణాదీనమ్పి అత్థాయ హితాయ సుఖాయేవ ఉప్పన్నో. సహేతుకపటిసన్ధికే పన మగ్గఫలసచ్ఛికిరియాయ భబ్బే పుగ్గలే దస్సేతుం ఏతం వుత్తం. తస్మా ఏతేసమ్పి అత్థాయ హితాయ సుఖాయేవ ఉప్పన్నోతి వేదితబ్బో.

కతమో ఏకపుగ్గలోతి అయం పుచ్ఛా. పుచ్ఛా చ నామేసా పఞ్చవిధా హోతి – అదిట్ఠజోతనా పుచ్ఛా, దిట్ఠసంసన్దనా పుచ్ఛా, విమతిచ్ఛేదనా పుచ్ఛా, అనుమతిపుచ్ఛా, కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛాతి.

తాసం ఇదం నానత్తం – కతమా **అదిట్ఠజోతనా పుచ్ఛా**? పకతియా లక్ఖణం అఞ్ఞాతం హోతి అదిట్ఠం అతులితం అతీరితం అవిభూతం అభావితం. తస్స ఞాణాయ దస్సనాయ తులనాయ తీరణాయ విభూతత్థాయ విభావనత్థాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి, అయం అదిట్ఠజోతనా పుచ్ఛా.

కతమా **దిట్ఠసంసన్దనా పుచ్ఛా**? పకతియా లక్ఖణం ఞాతం హోతి దిట్ఠం తులితం తీరితం విభూతం విభావితం. సో అఞ్ఞేహి పణ్డితేహి సద్ధిం సంసన్దనత్థాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి, అయం దిట్ఠసంసన్దనా పుచ్ఛా.

కతమా **విమతిచ్ఛేదనా పుచ్ఛా**? పకతియా సంసయపక్ఖన్తో హోతి విమతిపక్ఖన్తో ద్వేళ్హకజాతో ''ఏవం ను ఖో, న ను ఖో, కిం ను ఖో, కథం ను ఖో''తి. సో విమతిచ్ఛేదనత్థాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి, అయం విమతిచ్ఛేదనా పుచ్ఛా.

కతమా **అనుమతిపుచ్ఛా**? భగవా హి భిక్ఖూనం అనుమతియా పఞ్హం పుచ్ఛతి – ''తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, రూపం నిచ్చం వా అనిచ్చం వా''తి? ''అనిచ్చం, భన్తే''. ''యం పనానిచ్చం, దుక్ఖం వా తం సుఖం వా''తి? ''దుక్ఖం, భన్తే''. ''యం పనానిచ్చం దుక్ఖం విపరిణామధమ్మం, కల్లం ను ఖో తం సమనుపస్సితుం ఏతం మమ, ఏసోహమస్మి, ఏసో మే అత్తా''తి? ''నో హేతం, భన్తే''తి, అయం అనుమతిపుచ్ఛా.

కతమా **కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛా**? భగవా భిక్ఖూనం కథేతుకమ్యతాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి – ''చత్తారోమే, భిక్ఖవే, సతిపట్ఠానా. కతమే చత్తారో''తి? అయం కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛాతి.

తత్థ బుద్ధానం పురిమా తిస్సో పుచ్ఛా నత్థి. కస్మా? బుద్ధానం హి తీసు అద్ధాసు కిఞ్చి సఙ్ఖతం అద్ధావిముత్తం వా అసఙ్ఖతం అదిట్ఠం అజానితం అతులితం అతీరితం అవిభూతం అవిభావితం నామ నత్థి, తస్మా తేసం అదిట్ఠజోతనాపుచ్ఛా నత్థి. యం పన భగవతా అత్తనో ఞాణేన పటివిద్ధం, తస్స అఞ్ఞేన సమణేన వా బ్రాహ్మణేన వా దేవేన వా మారేన వా బ్రహ్మునా వా సద్ధిం సంసన్దనకిచ్చం నత్థి. తేనస్స దిట్ఠసంసన్దనాపుచ్ఛా నత్థి. యస్మా పనేస అకథంకథీ తిణ్ణవిచికిచ్ఛో సబ్బధమ్మేసు విహతసంసయో, తేనస్స విమతిచ్ఛేదనాపుచ్ఛా నత్థి. ఇతరా పన ద్వే పుచ్ఛా భగవతో అత్థి, తాసు అయం కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛాతి వేదితబ్బా.

ఇదాని తాయ పుచ్ఛాయ పుట్ఠం ఏకపుగ్గలం విభావేన్తో **తథాగతో అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో**తి ఆహ. తత్థ **తథాగతో**తి అట్ఠహి కారణేహి భగవా తథాగతో – తథా ఆగతోతి తథాగతో, తథా గతోతి తథాగతో, తథలక్ఖణం ఆగతోతి తథాగతో, తథధమ్మే యాథావతో అభిసమ్బుద్ధోతి తథాగతో, తథదస్సితాయ తథాగతో, తథవాదితాయ తథాగతో, తథాకారితాయ తథాగతో, అభిభవనట్ఠేన తథాగతోతి.

కథం భగవా **తథా ఆగతోతి తథాగతో**? యథా సబ్బలోకహితాయ ఉస్సుక్కమాపన్నా పురిమకా సమ్మాసమ్బుద్ధా ఆగతా, యథా విపస్సీ భగవా ఆగతో, యథా సిఖీ భగవా, యథా వేస్సభూ భగవా, యథా కకుసన్ధో భగవా, యథా కోణాగమనో భగవా, యథా కస్సపో భగవా ఆగతోతి. కిం వుత్తం హోతి? యేన అభినీహారేన ఏతే భగవన్తో ఆగతా, తేనేవ అమ్హాకమ్పి భగవా ఆగతో. అథ వా యథా విపస్సీ భగవా…పే॰… యథా కస్సపో భగవా దానపారమిం పూరేత్వా, సీలనేక్ఖమ్మపఞ్ఞావీరియఖన్తిసచ్చాధిట్ఠానమేత్తాఉపేక్ఖాపారమిం పూరేత్వా ఇమా దస పారమియో, దస ఉపపారమియో, దస పరమత్థపారమియోతి సమతింస పారమియో పూరేత్వా, అఙ్గపరిచ్చాగం నయనధనరజ్జపుత్తదారపరిచ్చాగన్తి ఇమే పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే పరిచ్చజిత్వా, పుబ్బయోగపుబ్బచరియధమ్మక్ఖానఞాతత్థచరియాదయో పూరేత్వా బుద్ధిచరియాయ కోటిం పత్వా ఆగతో, తథా అమ్హాకమ్పి భగవా ఆగతో. యథా చ విపస్సీ భగవా …పే॰… కస్సపో భగవా చత్తారో సతిపట్ఠానే చత్తారో సమ్మప్పధానే చత్తారో ఇద్ధిపాదే పఞ్చిన్ద్రియాని పఞ్చ బలాని సత్త బోజ్ఝఙ్గే అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం భావేత్వా బ్రూహేత్వా ఆగతో, తథా అమ్హాకమ్పి భగవా ఆగతోతి తథాగతో.

> “యథేవ లోకమ్హి విపస్సిఆదయో,
> సబ్బఞ్ఞుభావం మునయో ఇధాగతా;
> తథా అయం సక్యమునీపి ఆగతో,
> తథాగతో వుచ్చతి తేన చక్ఖుమా”తి.

ఏవం తథా ఆగతోతి తథాగతో.

కథం **తథా గతోతి తథాగతో**? యథా సమ్పతిజాతో విపస్సీ భగవా గతో…పే॰… కస్సపో భగవా గతో. కథఞ్చ సో గతోతి? సో హి సమ్పతిజాతోవ సమేహి పాదేహి పథవియం పతిట్ఠాయ ఉత్తరాభిముఖో సత్తపదవీతిహారేన గతో. యథాహ – “సమ్పతిజాతో, ఆనన్ద, బోధిసత్తో సమేహి పాదేహి పథవియం పతిట్ఠహిత్వా ఉత్తరాభిముఖో సత్తపదవీతిహారేన గచ్ఛతి సేతమ్హి ఛత్తే అనుధారియమానే, సబ్బా చ దిసా అనువిలోకేతి, ఆసభిఞ్చ వాచం భాసతి ‘అగ్గోహమస్మి లోకస్స, జేట్ఠోహమస్మి లోకస్స, సేట్ఠోహమస్మి లోకస్స, అయమన్తిమా జాతి, నత్థి దాని పునబ్భవో’”తి (మ॰ ని॰ ౩.౨౦౭). తఞ్చస్స

గమనం తథం అహోసి అవితథం అనేకేసం విసేసాధిగమానం పుబ్బనిమిత్తభావేన. యఞ్హి సో సమ్పతిజాతోవ సమేహి పాదేహి పతిట్ఠహి, ఇదమస్స చతురిద్ధిపాదపటిలాభస్స పుబ్బనిమిత్తం, ఉత్తరాభిముఖభావో పన సబ్బలోకుత్తరభావస్స పుబ్బనిమిత్తం, సత్తపదవీతిహారో సత్తబోజ్ఝఙ్గరతనపటిలాభస్స, "సువణ్ణదణ్డా వీతిపతన్తి చామరా"తి (సు॰ ని॰ ౬౮౩) ఏత్థ వుత్తచామరుక్ఖేపో పన సబ్బతిత్థియనిమ్మథనస్స పుబ్బనిమిత్తం, సేతచ్ఛత్తధారణం అరహత్తఫలవిముత్తివరవిమలసేతచ్ఛత్తపటిలాభస్స పుబ్బనిమిత్తం, సబ్బదిసానువిలోకనం సబ్బఞ్ఞుతానావరణఞాణపటిలాభస్స పుబ్బనిమిత్తం, ఆసభివాచాభాసనం అప్పటివత్తియవరధమ్మచక్కప్పవత్తనస్స పుబ్బనిమిత్తం. తథా అయం భగవాపి గతో. తఞ్చస్స గమనం కథం అహోసి అవితథం తేసంయేవ విసేసాధిగమానం పుబ్బనిమిత్తభావేన. తేనాహు పోరాణా –

"ముహుత్తజాతోవ గవమ్పతీ యథా,
సమేహి పాదేహి ఫుసీ వసున్ధరం;
సో విక్కమీ సత్త పదాని గోతమో,
సేతఞ్చ ఛత్తం అనుధారయుం మరూ.

"గన్త్వాన సో సత్త పదాని గోతమో,
దిసా విలోకేసి సమా సమన్తతో;
అట్ఠఙ్గుపేతం గిరమబ్భుదీరయి,
సీహో యథా పబ్బతముద్ధనిట్ఠితో"తి.

ఏవం తథా గతోతి తథాగతో.

అథ వా యథా విపస్సీ భగవా…పే॰… యథా కస్సపో భగవా, అయమ్పి భగవా తథేవ నేక్ఖమ్మేన కామచ్ఛన్దం పహాయ గతో, అబ్యాపాదేన బ్యాపాదం, ఆలోకసఞ్ఞాయ థినమిద్ధం, అవిక్ఖేపేన ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం, ధమ్మవవత్థానేన విచికిచ్ఛం పహాయ గతో, ఞాణేన అవిజ్జం పదాలేత్వా గతో, పామోజ్జేన అరతిం వినోదేత్వా, పఠమజ్ఝానేన నీవరణకవాటం ఉగ్ఘాటేత్వా, దుతియజ్ఝానేన వితక్కవిచారం వూపసమేత్వా, తతియజ్ఝానేన పీతిం విరాజేత్వా, చతుత్థజ్ఝానేన సుఖదుక్ఖం పహాయ, ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా రూపసఞ్ఞాపటిఘసఞ్ఞానానత్తసఞ్ఞాయో సమతిక్కమిత్వా, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియా ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞం, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞం, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞం సమతిక్కమిత్వా గతో.

అనిచ్చానుపస్సనాయ నిచ్చసఞ్ఞం పహాయ, దుక్ఖానుపస్సనాయ సుఖసఞ్ఞం, అనత్తానుపస్సనాయ అత్తసఞ్ఞం, నిబ్బిదానుపస్సనాయ నన్దిం, విరాగానుపస్సనాయ రాగం, నిరోధానుపస్సనాయ సముదయం, పటినిస్సగ్గానుపస్సనాయ ఆదానం, ఖయానుపస్సనాయ ఘనసఞ్ఞం, వయానుపస్సనాయ ఆయూహనం, విపరిణామానుపస్సనాయ ధువసఞ్ఞం, అనిమిత్తానుపస్సనాయ నిమిత్తసఞ్ఞం, అప్పణిహితానుపస్సనాయ పణిధిం, సుఞ్ఞతానుపస్సనాయ అభినివేసం, అధిపఞ్ఞాధమ్మవిపస్సనాయ సారాదానాభినివేసం, యథాభూతఞాణదస్సనేన సమ్మోహాభినివేసం, ఆదీనవానుపస్సనాయ ఆలయాభినివేసం, పటిసఙ్ఖానుపస్సనాయ అప్పటిసఙ్ఖం, వివట్టానుపస్సనాయ సంయోగాభినివేసం, సోతాపత్తిమగ్గేన

దిట్ఠేకట్ఠే కిలేసే భఞ్జిత్వా, సకదాగామిమగ్గేన ఓళారికే కిలేసే పహాయ, అనాగామిమగ్గేన అణుసహగతే కిలేసే సముగ్ఘాతేత్వా, అరహత్తమగ్గేన సబ్బకిలేసే సముచ్ఛిన్దిత్వా గతో. ఏవమ్పి తథా గతోతి తథాగతో.

కథం **తథలక్ఖణం ఆగతోతి తథాగతో**? పథవీధాతుయా కక్ఖళత్తలక్ఖణం తథం అవితథం, ఆపోధాతుయా పగ్ఘరణలక్ఖణం, తేజోధాతుయా ఉణ్హత్తలక్ఖణం, వాయోధాతుయా విత్థమ్భనలక్ఖణం, ఆకాసధాతుయా అసమ్ఫుట్ఠలక్ఖణం, విఞ్ఞాణధాతుయా విజాననలక్ఖణం.

రూపస్స రుప్పనలక్ఖణం, వేదనాయ వేదయితలక్ఖణం, సఞ్ఞాయ సఞ్జాననలక్ఖణం, సఙ్ఖారానం అభిసఙ్ఖరణలక్ఖణం, విఞ్ఞాణస్స విజాననలక్ఖణం.

వితక్కస్స అభినిరోపనలక్ఖణం, విచారస్స అనుమజ్జనలక్ఖణం, పీతియా ఫరణలక్ఖణం, సుఖస్స సాతలక్ఖణం, చిత్తేకగ్గతాయ అవిక్ఖేపలక్ఖణం, ఫస్సస్స ఫుసనలక్ఖణం.

సద్ధిన్ద్రియస్స అధిమోక్ఖలక్ఖణం, వీరియిన్ద్రియస్స పగ్గహలక్ఖణం, సతిన్ద్రియస్స ఉపట్ఠానలక్ఖణం, సమాధిన్ద్రియస్స అవిక్ఖేపలక్ఖణం, పఞ్ఞిన్ద్రియస్స పజాననలక్ఖణం.

సద్ధాబలస్స అస్సద్ధియే అకమ్పియలక్ఖణం, వీరియబలస్స కోసజ్జే, సతిబలస్స ముట్ఠస్సచ్చే, సమాధిబలస్స ఉద్ధచ్చే, పఞ్ఞాబలస్స అవిజ్జాయ అకమ్పియలక్ఖణం.

సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉపట్ఠానలక్ఖణం, ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స పవిచయలక్ఖణం, వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స పగ్గహలక్ఖణం, పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఫరణలక్ఖణం, పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స వూపసమలక్ఖణం , సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స అవిక్ఖేపలక్ఖణం, ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స పటిసఙ్ఖానలక్ఖణం.

సమ్మాదిట్ఠియా దస్సనలక్ఖణం, సమ్మాసఙ్కప్పస్స అభినిరోపనలక్ఖణం, సమ్మావాచాయ పరిగ్గహలక్ఖణం, సమ్మాకమ్మన్తస్స సముట్ఠానలక్ఖణం, సమ్మాఆజీవస్స వోదానలక్ఖణం, సమ్మావాయామస్స పగ్గహలక్ఖణం, సమ్మాసతియా ఉపట్ఠానలక్ఖణం, సమ్మాసమాధిస్స అవిక్ఖేపలక్ఖణం.

అవిజ్జాయ అఞ్ఞాణలక్ఖణం, సఙ్ఖారానం చేతనాలక్ఖణం, విఞ్ఞాణస్స విజాననలక్ఖణం, నామస్స నమనలక్ఖణం, రూపస్స రుప్పనలక్ఖణం, సళాయతనస్స ఆయతనలక్ఖణం, ఫస్సస్స ఫుసనలక్ఖణం, వేదనాయ వేదయితలక్ఖణం, తణ్హాయ హేతులక్ఖణం, ఉపాదానస్స గహణలక్ఖణం, భవస్స ఆయూహనలక్ఖణం, జాతియా నిబ్బత్తిలక్ఖణం, జరాయ జీరణలక్ఖణం, మరణస్స చుతిలక్ఖణం.

ధాతూనం సుఞ్ఞతాలక్ఖణం, ఆయతనానం ఆయతనలక్ఖణం, సతిపట్ఠానానం ఉపట్ఠానలక్ఖణం, సమ్మప్పధానానం పదహనలక్ఖణం, ఇద్ధిపాదానం ఇజ్ఝనలక్ఖణం, ఇన్ద్రియానం అధిపతిలక్ఖణం, బలానం అకమ్పియలక్ఖణం, బోజ్ఝఙ్గానం నియ్యానలక్ఖణం, మగ్గస్స హేతులక్ఖణం.

సచ్చానం తథలక్ఖణం, సమథస్స అవిక్ఖేపలక్ఖణం, విపస్సనాయ అనుపస్సనాలక్ఖణం, సమథవిపస్సనానం ఏకరసలక్ఖణం, యుగనద్ధానం అనతివత్తనలక్ఖణం.

సీలవిసుద్ధియా సంవరణలక్ఖణం, చిత్తవిసుద్ధియా అవిక్ఖేపలక్ఖణం, దిట్ఠివిసుద్ధియా దస్సనలక్ఖణం.

ఖయే ఞాణస్స సముచ్ఛేదలక్ఖణం, అనుప్పాదే ఞాణస్స పస్సద్ధిలక్ఖణం.

ఛన్దస్స మూలలక్ఖణం, మనసికారస్స సముట్ఠానలక్ఖణం, ఫస్సస్స సమోధానలక్ఖణం, వేదనాయ సమోసరణలక్ఖణం, సమాధిస్స పముఖలక్ఖణం, సతియా ఆధిపతేయ్యలక్ఖణం, పఞ్ఞాయ తతుత్తరియలక్ఖణం , విముత్తియా సారలక్ఖణం, అమతోగధస్స నిబ్బానస్స పరియోసానలక్ఖణం తథం అవితథం. ఏవం తథలక్ఖణం ఞాణగతియా ఆగతో అవిరజ్ఝిత్వా పత్తో అనుప్పత్తోతి తథాగతో. ఏవం తథలక్ఖణం ఆగతోతి తథాగతో.

కథం **తథధమ్మే యాథావతో అభిసమ్బుద్ధోతి తథాగతో**? తథధమ్మా నామ చత్తారి అరియసచ్చాని. యథాహ – “చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, తథాని అవితథాని అనఞ్ఞథాని. కతమాని చత్తారి? ‘ఇదం దుక్ఖ’న్తి, భిక్ఖవే, తథమేతం అవితథమేతం అనఞ్ఞథమేత”న్తి (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౯౦) విత్థారో. తాని చ భగవా అభిసమ్బుద్ధో, తస్మా తథానం అభిసమ్బుద్ధత్తా తథాగతోతి వుచ్చతి. అభిసమ్బోధత్థో హి ఏత్థ గతసద్దో.

అపిచ జరామరణస్స జాతిపచ్చయసమ్భూతసముదాగతట్ఠో తథో అవితథో అనఞ్ఞథో…పే॰… సఙ్ఖారానం అవిజ్జాపచ్చయసమ్భూతసముదాగతట్ఠో తథో అవితథో అనఞ్ఞథో. తథా అవిజ్జాయ సఙ్ఖారానం పచ్చయట్ఠో, సఙ్ఖారానం విఞ్ఞాణస్స పచ్చయట్ఠో…పే॰… జాతియా జరామరణస్స పచ్చయట్ఠో తథో అవితథో అనఞ్ఞథో. తం సబ్బం భగవా అభిసమ్బుద్ధో. తస్మాపి తథానం ధమ్మానం అభిసమ్బుద్ధత్తా తథాగతోతి వుచ్చతి. ఏవం తథధమ్మే యాథావతో అభిసమ్బుద్ధోతి తథాగతో.

కథం **తథదస్సితాయ తథాగతో**? భగవా యం సదేవకే లోకే…పే॰… సదేవమనుస్సాయ అపరిమాణాసు లోకధాతూసు అపరిమాణానం సత్తానం చక్ఖుద్వారే ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తం రూపారమ్మణం నామ అత్థి, తం సబ్బాకారతో జానాతి పస్సతి. ఏవం జానతా పస్సతా చ తేన తం ఇట్ఠానిట్ఠాదివసేన వా దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతేసు లబ్భమానకపదవసేన వా “కతమం తం రూపం రూపాయతనం? యం రూపం చతున్నం మహాభూతానం ఉపాదాయ వణ్ణనిభా సనిదస్సనం సప్పటిఘం నీలం పీతక”న్తిఆదినా (ధ॰ స॰ ౬౧౬) నయేన అనేకేహి నామేహి తేరసహి వారేహి ద్వేపఞ్ఞాసాయ నయేహి విభజ్జమానం తథమేవ హోతి, వితథం నత్థి. ఏస నయో సోతద్వారాదీసుపి ఆపాథమాగచ్ఛన్తేసు సద్దాదీసు. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “యం, భిక్ఖవే, సదేవకస్స లోకస్స…పే॰… సదేవమనుస్సాయ దిట్ఠం సుతం ముతం విఞ్ఞాతం పత్తం పరియేసితం అనువిచరితం మనసా, తమహం జానామి, తమహం అబ్భఞ్ఞాసిం, తం తథాగతస్స విదితం, తం తథాగతో న ఉపట్ఠాసీ”తి (అ॰ ని॰ ४.౨४). ఏవం తథదస్సితాయ తథాగతో. తత్థ తథదస్సీఅత్థే తథాగతోతి పదసమ్భవో వేదితబ్బో.

కథం **తథవాదితాయ తథాగతో**? యం రత్తిం భగవా బోధిమణ్డే అపరాజితపల్లఙ్కే నిసిన్నో తిణ్ణం మారానం మత్థకం మద్దిత్వా అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధో, యఞ్చ రత్తిం యమకసాలానం అన్తరే అనుపాదిసేసాయ

నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి, ఏత్థన్తరే పఞ్చచత్తాలీసవస్సపరిమాణే కాలే పఠమబోధియాపి మజ్ఝిమబోధియాపి పచ్ఛిమబోధియాపి యం భగవతా భాసితం సుత్తం గేయ్యం...పే.... వేదల్లం, సబ్బం తం అత్థతో చ బ్యఞ్జనతో చ అనుపవజ్జం అనూనం అనధికం సబ్బాకారపరిపుణ్ణం రాగమదనిమ్మదనం దోసమోహమదనిమ్మదనం, నత్థి తత్థ వాలగ్గమత్తమ్పి అవక్ఖలితం, సబ్బం తం ఏకముద్దికాయ లఞ్ఛితం వియ ఏకనాళికాయ మితం వియ ఏకతులాయ తులితం వియ చ తథమేవ హోతి అవితథం. తేనాహ – "యఞ్చ, చున్ద, రత్తిం తథాగతో అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝతి, యఞ్చ రత్తిం అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయతి, యం ఏతస్మిం అన్తరే భాసతి లపతి నిద్దిసతి, సబ్బం తం తథేవ హోతి నో అఞ్ఞథా. తస్మా తథాగతోతి వుచ్చతీ"తి (దీ. ని. ౩.౧౮౮). గదత్థో హి ఏత్థ గతసద్దో. ఏవం తథవాదితాయ తథాగతో.

అపిచ ఆగదనం ఆగదో, వచనన్తి అత్థో. తథో అవిపరీతో ఆగదో అస్సాతి దకారస్స తకారం కత్వా తథాగతోతి ఏవమ్పేత్థస్మిం అత్థే పదసిద్ధి వేదితబ్బా.

కథం **తథాకారితాయ తథాగతో**? భగవతో హి వాచాయ కాయో అనులోమేతి కాయస్సపి వాచా, తస్మా యథావాదీ తథాకారీ యథాకారీ తథావాదీ చ హోతి. ఏవం భూతస్స చస్స యథా వాచా, కాయోపి తథా గతో, పవత్తోతి అత్థో. యథా చ కాయో, వాచాపి తథా గతాతి తథాగతో. తేనేవాహ – "యథావాదీ, భిక్ఖవే, తథాగతో తథాకారీ, యథాకారీ తథావాదీ. ఇతి యథావాదీ తథాకారీ, యథాకారీ తథావాదీ. తస్మా 'తథాగతో'తి వుచ్చతీ"తి (అ. ని. ౪.౨౩). ఏవం తథాకారితాయ తథాగతో.

కథం **అభిభవనట్ఠేన తథాగతో**? ఉపరి భవగ్గం హేట్ఠా అవీచిం పరియన్తం కత్వా తిరియం అపరిమాణాసు లోకధాతూసు సబ్బసత్తే అభిభవతి సీలేనపి సమాధినాపి పఞ్ఞాయపి విముత్తియాపి, న తస్స తులా వా పమాణం వా అత్థి, అతులో అప్పమేయ్యో అనుత్తరో రాజరాజో దేవదేవో సక్కానమతిసక్కో బ్రహ్మానమతిబ్రహ్మా. తేనాహ – "సదేవకే లోకే, భిక్ఖవే...పే.... సదేవమనుస్సాయ తథాగతో అభిభూ అనభిభూతో అఞ్ఞదత్థు దసో వసవత్తీ. తస్మా 'తథాగతో'తి వుచ్చతీ"తి (అ. ని. ౪.౨౩).

తత్రేవం పదసిద్ధి వేదితబ్బా – అగదో వియ అగదో. కో పనేస? దేసనావిలాసో చేవ పుఞ్ఞుస్సయో చ. తేన హేస మహానుభావో భిసక్కో దిబ్బాగదేన సప్పే వియ సబ్బపరప్పవాదినో సదేవకఞ్చ లోకం అభిభవతి. ఇతి సబ్బలోకాభిభవనే తథో అవిపరీతో దేసనావిలాసో చేవ పుఞ్ఞుస్సయో చ అగదో అస్సాతి దకారస్స తకారం కత్వా తథాగతోతి వేదితబ్బో. ఏవం అభిభవనట్ఠేన తథాగతో.

అపిచ తథాయ గతోతిపి తథాగతో, తథం గతోతిపి తథాగతో, గతోతి అవగతో అతీతో పత్తో పటిపన్నోతి అత్థో. తత్థ సకలలోకం తీరణపరిఞ్ఞాయ తథాయ గతో అవగతోతి తథాగతో. లోకసముదయం పహానపరిఞ్ఞాయ తథాయ గతో అతీతోతి తథాగతో, లోకనిరోధం సచ్ఛికిరియాయ తథాయ గతో పత్తోతి తథాగతో, లోకనిరోధగామినిం పటిపదం తథాయ గతో పటిపన్నోతి తథాగతో. తేన యం వుత్తం భగవతా –

> "లోకో, భిక్ఖవే, తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధో, లోకస్మా తథాగతో విసంయుత్తో. లోకసముదయో, భిక్ఖవే, తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధో, లోకసముదయో తథాగతస్స పహీనో. లోకనిరోధో, భిక్ఖవే, తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధో, లోకనిరోధో

తథాగతస్స సచ్ఛికతో. లోకనిరోధగామినీ పటిపదా, భిక్ఖవే, తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధా, లోకనిరోధగామినీ పటిపదా తథాగతస్స భావితా. యం, భిక్ఖవే, సదేవకస్స లోకస్స...పే.... సబ్బం తం తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధం. తస్మా 'తథాగతో'తి వుచ్చతీ"తి (అ. ని. ౪.౨౩).

తస్సపి ఏవం అత్థో వేదితబ్బో. ఇదమ్పి చ తథాగతస్స తథాగతభావదీపనే ముఖమత్తమేవ. సబ్బాకారేన పన తథాగతోవ తథాగతస్స తథాగతభావం వణ్ణేయ్య.

అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధోతి పదద్వయే పన ఆరకత్తా, అరీనం అరానఞ్చ హతత్తా, పచ్చయాదీనం అరహత్తా, పాపకరణే రహాభావాతి ఇమేహి తావ కారణేహి అరహన్తి వేదితబ్బో. సమ్మా సామఞ్చ సబ్బధమ్మానం బుద్ధత్తా పన **సమ్మాసమ్బుద్ధో**తి అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారతో పనేతం పదద్వయం విసుద్ధిమగ్గే (విసుద్ధి. ౧.౧౨౩ ఆదయో) బుద్ధానుస్సతివణ్ణనాయం పకాసితన్తి.

౧౭౧. దుతియే **పాతుభావో**తి ఉప్పత్తి నిప్పత్తి. **దుల్లభో లోకస్మి**న్తి ఇమస్మిం సత్తలోకే దుల్లభో సుదుల్లభో పరమదుల్లభో. కస్మా దుల్లభోతి? ఏకవారం దానపారమిం పూరేత్వా బుద్ధేన భవితుం న సక్కా, ద్వే వారే దస వారే వీసతి వారే పణ్ణాస వారే వారసతం వారసహస్సం వారసతసహస్సం వారకోటిసతసహస్సమ్పి దానపారమిం పూరేత్వా బుద్ధేన భవితుం న సక్కా, తథా ఏకదివసం ద్వే దివసే దస దివసే వీసతి దివసే పణ్ణాస దివసే దివససతం దివససహస్సం దివససతసహస్సం దివసకోటిసతసహస్సం . ఏకమాసం ద్వే మాసే...పే.... మాసకోటిసతసహస్సం. ఏకసంవచ్ఛరం ద్వే సంవచ్ఛరే...పే.... సంవచ్ఛరకోటిసతసహస్సం. ఏకకప్పం ద్వే కప్పే...పే.... కప్పకోటిసతసహస్సం. కప్పానం ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం ద్వే అసఙ్ఖ్యేయ్యాని తీణి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని దానపారమిం పూరేత్వా బుద్ధేన భవితుం న సక్కా. సీలపారమీనేక్ఖమ్మపారమీ...పే.... ఉపేక్ఖాపారమీసుపి ఏసేవ నయో. పచ్ఛిమకోటియా పన కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని దస పారమియో పూరేత్వా బుద్ధేన భవితుం సక్కాతి ఇమినా కారణేన దుల్లభో.

౧౭౨. తతియే **అచ్ఛరియమనుస్సో**తి అచ్ఛరియో మనుస్సో. అచ్ఛరియోతి అన్ధస్స పబ్బతారోహణం వియ నిచ్చం న హోతీతి అత్థో. అయం తావ సద్దనయో. అయం పన అట్ఠకథానయో – అచ్ఛరాయోగ్గోతి అచ్ఛరియో, అచ్ఛరం పహరిత్వా పస్సితబ్బోతి అత్థో. అపిచ "తథాగతస్స, భిక్ఖవే, అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స పాతుభావా చత్తారో అచ్ఛరియా అబ్భుతా ధమ్మా పాతుభవన్తీ"తి (అ. ని. ౪.౧౨౭) ఏవమాదీహి అనేకేహి అచ్ఛరియబ్భుతధమ్మేహి సమన్నాగతత్తాపి అచ్ఛరియమనుస్సో. ఆచిణ్ణమనుస్సోతిపి అచ్ఛరియమనుస్సో.

అభినీహారస్స హి సమ్పాదకే అట్ఠ ధమ్మే సమోధానేత్వా ఏకబుద్ధస్స సమ్ముఖే మహాబోధిమణ్డే మానసం బన్ధిత్వా నిసజ్జనం నామ న అఞ్ఞస్స కస్సచి ఆచిణ్ణం, సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తస్సేవ ఆచిణ్ణం. తథా బుద్ధానం సన్తికే బ్యాకరణం లభిత్వా అనివత్తకేన హుత్వా వీరియాధిట్ఠానం అధిట్ఠాయ బుద్ధకారకధమ్మానం పూరణమ్పి న అఞ్ఞస్స కస్సచి ఆచిణ్ణం, సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తస్సేవ ఆచిణ్ణం. తథా పారమియో గబ్భం గణ్హాపేత్వా వేస్సన్తరత్తభావసదిసే అత్తభావే ఠత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితానం హత్థీనం సత్తసతాని అస్సానం సత్తసతానీతి ఏవం సత్తసతకమహాదానం దత్వా జాలికుమారసదిసం పుత్తం, కణ్హాజినాసదిసం ధీతరం, మద్దీదేవిసదిసం భరియఞ్చ దానముఖే నియ్యాతేత్వా

యావతాయుకం ఠత్వా దుతియే అత్తభావే తుసితభవనే పటిసన్ధిగ్గహణమ్పి న అఞ్ఞస్స కస్సచి ఆచిణ్ణం, సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తస్సేవ ఆచిణ్ణం. తుసితపురే యావతాయుకం ఠత్వా దేవతానం ఆయాచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా పఞ్చమహావిలోకనం విలోకేత్వా సతస్స సమ్పజానస్స తుసితపురా చవిత్వా మహాభోగకులే పటిసన్ధిగ్గహణమ్పి న అఞ్ఞస్స కస్సచి ఆచిణ్ణం, సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తస్సేవ ఆచిణ్ణం. తథా పటిసన్ధిగ్గహణదివసే దససహస్సిలోకధాతుకమ్పనమ్పి, సతస్స సమ్పజానస్స మాతుకుచ్ఛియం నివాసోపి, సతస్స సమ్పజానస్స మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమనదివసే దససహస్సిలోకధాతుకమ్పనమ్పి, సమ్పతిజాతస్స సత్తపదవీతిహారగమనమ్పి, దిబ్బసేతచ్ఛత్తధారణమ్పి, దిబ్బవాళబీజనుక్ఖేపోపి, సబ్బదిసాసు సీహవిలోకనం విలోకేత్వా అత్తనా పటిసమం కఞ్చి సత్తం అదిస్వా "అగ్గోహమస్మి లోకస్సా"తి ఏవం సీహనాదనదనమ్పి, పరిపాకగతే ఞాణే మహాసమ్పత్తిం పహాయ మహాభినిక్ఖమనమ్పి, మహాబోధిమణ్డే పల్లఙ్కేన నిసిన్నస్స మారవిజయం ఆదిం కత్వా పుబ్బేనివాసానుస్సతిదిబ్బచక్ఖువిసోధనాని కత్వా పచ్చూససమయే సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణగుణరాసిపటివిద్ధక్ఖణే దససహస్సిలోకధాతుకమ్పనమ్పి, పఠమధమ్మదేసనాయ అనుత్తరం తిపరివట్టం ధమ్మచక్కప్పవత్తనమ్పీతి ఏవమాది సబ్బం న అఞ్ఞస్స కస్సచి ఆచిణ్ణం, సబ్బఞ్ఞుబుద్ధస్సేవ ఆచిణ్ణం. ఏవం ఆచిణ్ణమనుస్సోతిపి అచ్ఛరియమనుస్సో.

౧౭౩. చతుత్థే **కాలకిరియాతి** ఏకస్మిం కాలే పాకటా కిరియాతి కాలకిరియా. తథాగతో హి పఞ్చచత్తాలీస వస్సాని ఠత్వా తీణి పిటకాని పఞ్చ నికాయే నవఙ్గం సత్థుసాసనం చతురాసీతి ధమ్మక్ఖన్ధసహస్సాని పకాసేత్వా మహాజనం నిబ్బాననిన్నం నిబ్బానపోణం కత్వా యమకసాలానమన్తరే నిపన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘం ఆమన్తేత్వా అప్పమాదేన ఓవదిత్వా సతో సమ్పజానో అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి. అయమస్స కిరియా యావజ్జతనా పాకటాతి ఏకస్మిం కాలే పాకటా కిరియాతి కాలకిరియా. **అనుతప్పా హోతీతి** అనుతాపకరా హోతి. తత్థ చక్కవత్తిరఞ్ఞో కాలకిరియా ఏకచక్కవాళే దేవమనుస్సానం అనుతాపకరా హోతి. బుద్ధానం కాలకిరియా దససహస్సచక్కవాళేసు దేవమనుస్సానం అనుతాపకరా హోతి. తేన వుత్తం – "బహునో జనస్స అనుతప్పా హోతీ"తి.

౧౭౪. పఞ్చమే **అదుతియోతి** దుతియస్స బుద్ధస్స అభావా అదుతియో. చత్తారో హి బుద్ధా సుతబుద్ధో, చతుసచ్చబుద్ధో, పచ్చేకబుద్ధో, సబ్బఞ్ఞుబుద్ధోతి. తత్థ బహుస్సుతో భిక్ఖు **సుతబుద్ధో** నామ . ఖీణాసవో **చతుసచ్చబుద్ధో** నామ . కప్పసతసహస్సాధికాని ద్వే అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పారమియో పూరేత్వా సామం పటివిద్ధపచ్చేకబోధిఞాణో **పచ్చేకబుద్ధో** నామ. కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి వా అట్ఠ వా సోళస వా అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పారమియో పూరేత్వా తిణ్ణం మారానం మత్థకం మద్దిత్వా పటివిద్ధసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణో **సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో** నామ. ఇమేసు చతూసు బుద్ధేసు సబ్బఞ్ఞుబుద్ధోవ అదుతియో నామ. న హి తేన సద్ధిం అఞ్ఞో సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో నామ ఉప్పజ్జతి.

అసహాయోతి అత్తభావేన వా పటివిద్ధధమ్మేహి వా సదిసో సహాయో నామ అస్స నత్థీతి అసహాయో. "లద్ధసహాయో ఖో పన సో భగవా సేఖానఞ్చేవ పటిపదాన"న్తి ఇమినా పన పరియాయేన సేఖాసేఖా బుద్ధానం సహాయా నామ హోన్తి. **అప్పటిమోతి** పటిమా వుచ్చతి అత్తభావో, తస్స అత్తభావసదిసా అఞ్ఞా పటిమా నత్థీతి అప్పటిమో. యాపి చ మనుస్సా సువణ్ణరజతాదిమయా పటిమా కరోన్తి, తాసు వాలగ్గమత్తమ్పి ఓకాసం తథాగతస్స అత్తభావసదిసం కాతుం సమత్థో నామ నత్థీతి సబ్బథాపి అప్పటిమో.

అప్పటిసమోతి అత్తభావేనేవస్స పటిసమో నామ కోచి నత్థీతి అప్పటిసమో. **అప్పటిభాగోతి** యే తథాగతేన "చత్తారో సతిపట్ఠానా"తిఆదినా నయేన ధమ్మా దేసితా, తేసు "న చత్తారో సతిపట్ఠానా, తయో వా పఞ్చ వా"తిఆదినా నయేన పటిభాగం కాతుం సమత్థో నామ నత్థీతి అప్పటిభాగో. **అప్పటిపుగ్గలోతి** అఞ్ఞో కోచి "అహం బుద్ధో"తి ఏవం పటిఞ్ఞం కాతుం సమత్థో పుగ్గలో నత్థీతి అప్పటిపుగ్గలో. **అసమోతి** అప్పటిపుగ్గలత్తావ సబ్బసత్తేహి అసమో. **అసమసమోతి** అసమా వుచ్చన్తి అతీతానాగతా సబ్బఞ్ఞుబుద్ధా, తేహి అసమేహి సమోతి అసమసమో.

ద్విపదానం అగ్గోతి సమ్మాసమ్బుద్ధో అపదానం ద్విపదానం చతుప్పదానం బహుప్పదానం రూపీనం అరూపీనం సఞ్ఞీనం అసఞ్ఞీనం నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీనం సత్తానం అగ్గోవ. కస్మా ఇధ ద్విపదానం అగ్గోతి వుత్తో? సేట్ఠతరవసేన. ఇమస్మిఞ్హి లోకే సేట్ఠో నామ ఉప్పజ్జమానో అపదచతుప్పదబహుప్పదేసు న ఉప్పజ్జతి, ద్విపదేసుయేవ ఉప్పజ్జతి. కతరద్విపదేసూతి? మనుస్సేసు చేవ దేవేసు చ. మనుస్సేసు ఉప్పజ్జమానో తిసహస్సిమహాసహస్సిలోకధాతుం వసే వత్తేతుం సమత్థో బుద్ధో హుత్వా ఉప్పజ్జతి. దేవేసు ఉప్పజ్జమానో దససహస్సిలోకధాతుం వసవత్తీ మహాబ్రహ్మా హుత్వా ఉప్పజ్జతి. సో తస్స కప్పియకారకో వా ఆరామికో వా సమ్పజ్జతి. ఇతి తతోపి సేట్ఠతరవసేనేస ద్విపదానం అగ్గోతి వుత్తో.

౧౭౫-౧౮౬. ఛట్ఠాదీసు **ఏకపుగ్గలస్స, భిక్ఖవే, పాతుభావా మహతో చక్ఖుస్స పాతుభావో హోతీతి**, భిక్ఖవే, ఏకపుగ్గలస్స తథాగతస్స అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స పాతుభావేన మహన్తస్స చక్ఖుస్స పాతుభావో హోతి. తస్మిం పుగ్గలే పాతుభూతే తం పాతుభూతమేవ హోతి, న వినా తస్స పాతుభావేన పాతుభవతి. **పాతుభావోతి** ఉప్పత్తి నిప్పత్తి. కతమస్స చక్ఖుస్సాతి? పఞ్ఞాచక్ఖుస్స. కీవరూపస్సాతి? సారిపుత్తత్థేరస్స విపస్సనాపఞ్ఞాసదిసస్స మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స సమాధిపఞ్ఞాసదిసస్సాతి. **ఆలోకాదీసుపి** ఏసేవ నయో. ఉభిన్నం అగ్గసావకానం పఞ్ఞాఆలోకసదిసోయేవ హి ఏత్థ ఆలోకో, పఞ్ఞాఓభాససదిసోయేవ ఓభాసో అధిప్పేతో. "మహతో చక్ఖుస్స, మహతో ఆలోకస్స, మహతో ఓభాసస్సా"తి ఇమాని చ పన తీణిపి లోకియలోకుత్తరమిస్సకాని కథితానీతి వేదితబ్బాని.

ఛన్నం అనుత్తరియానన్తి ఉత్తరితరవిరహితానం ఛన్నం ఉత్తమధమ్మానం. తత్థ దస్సనానుత్తరియం, సవనానుత్తరియం, లాభానుత్తరియం, సిక్ఖానుత్తరియం, పారిచరియానుత్తరియం, అనుస్సతానుత్తరియన్తి ఇమాని ఛ అనుత్తరియాని. ఇమేసం పాతుభావో హోతీతి అత్థో. ఆయస్మా హి ఆనన్దత్థేరో సాయంపాతం తథాగతం చక్ఖువిఞ్ఞాణేన దట్ఠుం లభతి, ఇదం **దస్సనానుత్తరియం**. అఞ్ఞోపి సోతాపన్నో వా సకదాగామీ వా అనాగామీ వా ఆనన్దత్థేరో వియ తథాగతం దస్సనాయ లభతి, ఇదమ్పి దస్సనానుత్తరియం . అపరో పన పుథుజ్జనకల్యాణకో ఆనన్దత్థేరో వియ దసబలం దస్సనాయ లభిత్వా తం దస్సనం వడ్ఢేత్వా సోతాపత్తిమగ్గం పాపేతి. ఇదం దస్సనమేవ నామ, మూలదస్సనం పన దస్సనానుత్తరియం నామ.

ఆనన్దత్థేరోయేవ చ అభిక్ఖణం దసబలస్స వచనం సోతవిఞ్ఞాణేన సోతుం లభతి, ఇదం **సవనానుత్తరియం**. అఞ్ఞోపి సోతాపన్నాదయో ఆనన్దత్థేరో వియ తథాగతస్స వచనం సవనాయ లభన్తి, ఇదమ్పి సవనానుత్తరియం. అపరో పన పుథుజ్జనకల్యాణకో ఆనన్దత్థేరో వియ తథాగతస్స వచనం సోతుం లభిత్వా తం సవనం వడ్ఢేత్వా సోతాపత్తిమగ్గం పాపేతి. ఇదం సవనమేవ నామ, మూలసవనం పన సవనానుత్తరియం నామ.

ఆనన్దత్థేరోయేవ చ దసబలే సద్ధం పటిలభతి, ఇదం **లాభానుత్తరియం**. అఞ్ఞోపి సోతాపన్నాదయో ఆనన్దత్థేరో వియ దసబలే సద్ధాపటిలాభం లభన్తి, ఇదమ్పి లాభానుత్తరియం. అపరో పన పుథుజ్జనకల్యాణకో ఆనన్దత్థేరో వియ దసబలే సద్ధాపటిలాభం లభిత్వా తం లాభం వడ్ఢేత్వా సోతాపత్తిమగ్గం పాపేతి, అయం లాభోయేవ నామ, మూలలాభో పన లాభానుత్తరియం నామ.

ఆనన్దత్థేరోయేవ చ దసబలస్స సాసనే తిస్సో సిక్ఖా సిక్ఖతి, ఇదం **సిక్ఖానుత్తరియం**. అఞ్ఞోపి సోతాపన్నాదయో ఆనన్దత్థేరో వియ దసబలస్స సాసనే తిస్సో సిక్ఖా సిక్ఖన్తి, ఇదమ్పి సిక్ఖానుత్తరియం. అపరో పన పుథుజ్జనకల్యాణకో ఆనన్దత్థేరో వియ దసబలస్స సాసనే తిస్సో సిక్ఖా సిక్ఖిత్వా తా సిక్ఖా వడ్ఢేత్వా సోతాపత్తిమగ్గం పాపేతి. అయం సిక్ఖాయేవ నామ, మూలసిక్ఖా పన సిక్ఖానుత్తరియం నామ.

ఆనన్దత్థేరోయేవ చ అభిణ్హం దసబలం పరిచరతి, ఇదం **పారిచరియానుత్తరియం**. అఞ్ఞోపి సోతాపన్నాదయో ఆనన్దత్థేరో వియ అభిణ్హం దసబలం పరిచరన్తి, ఇదమ్పి పారిచరియానుత్తరియం. అపరో పన పుథుజ్జనకల్యాణకో ఆనన్దత్థేరో వియ దసబలం పరిచరిత్వా తం పారిచరియం వడ్ఢేత్వా సోతాపత్తిమగ్గం పాపేతి, అయం పారిచరియాయేవ నామ, మూలపారిచరియా పన పారిచరియానుత్తరియం నామ.

ఆనన్దత్థేరోయేవ చ దసబలస్స లోకియలోకుత్తరే గుణే అనుస్సరతి, ఇదం **అనుస్సతానుత్తరియం**. అఞ్ఞోపి సోతాపన్నాదయో ఆనన్దత్థేరో వియ దసబలస్స లోకియలోకుత్తరే గుణే అనుస్సరన్తి, ఇదమ్పి అనుస్సతానుత్తరియం. అపరో పన పుథుజ్జనకల్యాణకో ఆనన్దత్థేరో వియ దసబలస్స లోకియలోకుత్తరే గుణే అనుస్సరిత్వా తం అనుస్సతిం వడ్ఢేత్వా సోతాపత్తిమగ్గం పాపేతి, అయం అనుస్సతియేవ నామ, మూలానుస్సతి పన అనుస్సతానుత్తరియం నామ. ఇమాని ఛ అనుత్తరియాని, ఇమేసం పాతుభావో హోతి. ఇమాని చ పన ఛ అనుత్తరియాని లోకియలోకుత్తరమిస్సకాని కథితానీతి వేదితబ్బాని.

చతున్నం పటిసమ్భిదానం సచ్ఛికిరియా హోతీతి చతస్సో హి పటిసమ్భిదాయో అత్థపటిసమ్భిదా, ధమ్మపటిసమ్భిదా, నిరుత్తిపటిసమ్భిదా, పటిభానపటిసమ్భిదాతి. తత్థ అత్థేసు ఞాణం అత్థపటిసమ్భిదా, ధమ్మేసు ఞాణం ధమ్మపటిసమ్భిదా, అత్థధమ్మనిరుత్తాభిలాపే ఞాణం నిరుత్తిపటిసమ్భిదా , ఞాణేసు ఞాణం పటిభానపటిసమ్భిదా. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పనేతాసం అభిధమ్మే (విభ॰ ౭౧౮ ఆదయో) ఆగతోయేవ. ఇమాసం చతస్సన్నం పటిసమ్భిదానం బుద్ధుప్పాదే పచ్చక్ఖకిరియా హోతి, న వినా బుద్ధుప్పాదా. ఏతాసం సచ్ఛికిరియాతి అత్థో. ఇమాపి లోకియలోకుత్తరావ కథితాతి వేదితబ్బా.

అనేకధాతుపటివేధోతి "చక్ఖుధాతు రూపధాతూ"తిఆదీనం అట్ఠారసన్నం ధాతూనం బుద్ధుప్పాదేయేవ పటివేధో హోతి, న వినా బుద్ధుప్పాదేనాతి అత్థో. **నానాధాతుపటివేధో**తి ఏత్థ ఇమావ అట్ఠారస ధాతుయో నానాసభావతో నానాధాతుయోతి వేదితబ్బా. యో పనేతాసం "నానాసభావా ఏతా"తి ఏవం నానాకరణతో పటివేధో, అయం నానాధాతుపటివేధో నామ. **విజ్జావిముత్తిఫలసచ్ఛికిరియా**తి ఏత్థ **విజ్జా**తి ఫలే ఞాణం, **విముత్తీ**తి తదవసేసా ఫలసమ్పయుత్తా ధమ్మా. **సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియా**తి సోతోతి పఠమమగ్గో, తేన సోతేన పత్తబ్బం ఫలన్తి సోతాపత్తిఫలం. **సకదాగామిఫలాదీని** పాకటానేవ.

౧౮౭. **అనుత్తరన్తి** నిరుత్తరం. **ధమ్మచక్కన్తి** సేట్ఠచక్కం. చక్కసద్దో హేస –

> “చతుబ్భి అట్ఠజ్ఝగమా, అట్ఠాహిపి చ సోళస;
> సోళసాహి చ బాత్తింస, అత్రిచ్ఛం చక్కమాసదో;
> ఇచ్ఛాహతస్స పోసస్స, చక్కం భమతి మత్థకే”తి. (జా॰ ౧.౧.౧౦౪; ౧.౫.౧౦౩) –

ఏత్థ ఉరచక్కే ఆగతో. “చక్కసమారుళ్హా జానపదా పరియాయన్తీ”తి (అ॰ ని॰ ౩.౬౩; ౫.౫౪) ఏత్థ ఇరియాపథచక్కే. “అథ ఖో సో, భిక్ఖవే, రథకారో యం తం చక్కం ఛహి మాసేహి నిట్ఠితం, తం పవత్తేసీ”తి (అ॰ ని॰ ౩.౧౫) ఏత్థ దారుచక్కే. “అద్దసా ఖో దోణో బ్రాహ్మణో భగవతో పాదేసు చక్కాని సహస్సారానీ”తి (అ॰ ని॰ ౪.౩౬) ఏత్థ లక్ఖణచక్కే. “చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, చక్కాని, యేహి సమన్నాగతానం దేవమనుస్సానం చతుచక్కం వత్తతీ”తి (అ॰ ని॰ ౪.౩౧) ఏత్థ సమ్పత్తిచక్కే. “దిబ్బం చక్కరతనం పాతుభవతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౨౪౩; మ॰ ని॰ ౩.౨౫౬) ఏత్థ రతనచక్కే. ఇధ పన ధమ్మచక్కే ఆగతో.

పవత్తితన్తి ఏత్థ ధమ్మచక్కం అభినీహరతి నామ, అభినీహటం నామ, ఉప్పాదేతి నామ, ఉప్పాదితం నామ, పవత్తేతి నామ, పవత్తితం నామాతి అయం పభేదో వేదితబ్బో. కుతో పట్ఠాయ ధమ్మచక్కం **అభినీహరతి** నామాతి? యదా సుమేధబ్రాహ్మణో హుత్వా కామేసు ఆదీనవం నేక్ఖమ్మే చ ఆనిసంసం దిస్వా సత్తసతకమహాదానం దత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా పఞ్చ అభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేతి, తతో పట్ఠాయ ధమ్మచక్కం అభినీహరతి నామ.

కుతో పట్ఠాయ **అభినీహటం** నామాతి? యదా అట్ఠ ధమ్మే సమోధానేత్వా దీపఙ్కరపాదమూలే మహాబోధిమణ్డత్థాయ మానసం బన్ధిత్వా “బ్యాకరణం అలద్ధా న వుట్ఠహిస్సామీ”తి వీరియాధిట్ఠానం అధిట్ఠాయ నిపన్నో దసబలస్స సన్తికా బ్యాకరణం లభి, తతో పట్ఠాయ ధమ్మచక్కం అభినీహటం నామ.

కుతో పట్ఠాయ **ఉప్పాదేతి** నామాతి? తతో పట్ఠాయ దానపారమిం పూరేన్తోపి ధమ్మచక్కం ఉప్పాదేతి నామ. సీలపారమిం పూరేన్తోపి…పే.… ఉపేక్ఖాపారమిం పూరేన్తోపి ధమ్మచక్కం ఉప్పాదేతి నామ. దస పారమియో దస ఉపపారమియో దస పరమత్థపారమియో పూరేన్తోపి, పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే పరిచ్చజన్తోపి, ఞాతత్థచరియం పూరేన్తోపి ధమ్మచక్కం ఉప్పాదేతి నామ. వేస్సన్తరత్తభావే ఠత్వా సత్తసతకమహాదానం దత్వా పుత్తదారం దానముఖే నియ్యాతేత్వా పారమికూటం గహేత్వా తుసితపురే నిబ్బత్తిత్వా తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా దేవతాహి ఆయాచితో పటిఞ్ఞం దత్వా పఞ్చమహావిలోకనం విలోకేన్తోపి ధమ్మచక్కం ఉప్పాదేతియేవ నామ. మాతుకుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హన్తోపి, పటిసన్ధిక్ఖణే దససహస్సచక్కవాళం కమ్పేన్తోపి, మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తదివసే తథేవ లోకం కమ్పేన్తోపి, సమ్పతిజాతో సత్త పదాని గన్త్వా “అగ్గోమహస్మీ”తి సీహనాదం నదన్తోపి, ఏకూనతింస సంవచ్ఛరాని అగారమజ్ఝే వసన్తోపి, మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమన్తోపి, అనోమానదీతీరే పబ్బజన్తోపి, మహాపధానే ఛబ్బస్సాని వీరియం కరోన్తోపి, సుజాతాయ దిన్నం మధుపాయాసం భుఞ్జిత్వా సువణ్ణపాతిం నదియా పవాహేత్వా సాయన్హసమయే బోధిమణ్డవరగతో పురత్థిమం లోకధాతుం ఓలోకేన్తో నిసీదిత్వా సూరియే ధరమానేయేవ మారబలం విధమేత్వా పఠమయామే పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తోపి, మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేన్తోపి, పచ్చూసకాలసమనన్తరే పచ్చయాకారం సమ్మసిత్వా సోతాపత్తిమగ్గం పటివిజ్ఝన్తోపి, సోతాపత్తిఫలం

సచ్ఛికరోన్తోపి, సకదాగామిమగ్గం సకదాగామిఫలం అనాగామిమగ్గం అనాగామిఫలం సచ్ఛికరోన్తోపి, అరహత్తమగ్గం పటివిజ్ఝన్తోపి ధమ్మచక్కం ఉప్పాదేతియేవ నామ.

అరహత్తఫలక్ఖణే పన తేన ధమ్మచక్కం **ఉప్పాదితం** నామ. బుద్ధానఞ్హి సకలలోకియలోకుత్తరగుణరాసి అరహత్తఫలేనేవ సద్ధిం ఇజ్ఝతి. తస్మా తేన తస్మిం ఖణే ధమ్మచక్కం ఉప్పాదితం నామ హోతి.

కదా **పవత్తేతి** నామ? బోధిమణ్డే సత్తసత్తాహం వీతినామేత్వా ఇసిపతనే మిగదాయే అఞ్ఞాకోణ్డఞ్ఞత్థేరం కాయసక్ఖిం కత్వా ధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తన్తం దేసేన్తో ధమ్మచక్కం పవత్తేతి నామ.

యదా పన అఞ్ఞాకోణ్డఞ్ఞత్థేరేన దసబలస్స దేసనాఞాణానుభావనిబ్బత్తం సవనం లభిత్వా సబ్బపఠమం ధమ్మో అధిగతో, తతో పట్ఠాయ ధమ్మచక్కం **పవత్తితం** నామ హోతీతి వేదితబ్బం. ధమ్మచక్కన్తి చేతం దేసనాఞాణస్సపి నామం పటివేధఞాణస్సపి. తేసు దేసనాఞాణం లోకియం, పటివేధఞాణం లోకుత్తరం. కస్స దేసనాపటివేధఞాణన్తి? న అఞ్ఞస్స కస్సచి, సమ్మాసమ్బుద్ధస్సేవ దేసనాఞాణఞ్చ పటివేధఞాణఞ్చాతి వేదితబ్బం.

సమ్మదేవాతి హేతునా నయేన కారణేనేవ. **అనుప్పవత్తేతీ**తి యథా పురతో గచ్ఛన్తస్స పచ్ఛతో గచ్ఛన్తో తం అనుగచ్ఛతి నామ, ఏవం పఠమతరం సత్థారా పవత్తితం థేరో అనుప్పవత్తేతి నామ. కథం? సత్థా హి "చత్తారోమే, భిక్ఖవే, సతిపట్ఠానా. కతమే చత్తారో"తి కథేన్తో ధమ్మచక్కం పవత్తేతి నామ, ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తత్థేరోపి "చత్తారోమే, ఆవుసో, సతిపట్ఠానా"తి కథేన్తో ధమ్మచక్కం అనుప్పవత్తేతి నామ. సమ్మప్పధానాదీసుపి ఏసేవ నయో. న కేవలఞ్చ బోధిపక్ఖియధమ్మేసు, "చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, అరియసచ్చాని. చత్తారోమే, భిక్ఖవే, అరియవంసా"తిఆదీసుపి అయం నయో నేతబ్బోవ. ఏవం సమ్మాసమ్బుద్ధో ధమ్మచక్కం పవత్తేతి నామ, థేరో దసబలేన పవత్తితం ధమ్మచక్కం అనుప్పవత్తేతి నామ.

ఏవం ధమ్మచక్కం అనుప్పవత్తేన్తేన పన థేరేన ధమ్మో దేసితోపి పకాసితోపి సత్థారావ దేసితో పకాసితో హోతి. యో హి కోచి భిక్ఖు వా భిక్ఖునీ వా ఉపాసకో వా ఉపాసికా వా దేవో వా సక్కో వా మారో వా బ్రహ్మా వా ధమ్మం దేసేతు పకాసేతు, సబ్బో సో సత్థారా దేసితో పకాసితోవ నామ హోతి, సేసజనో పన లేఖహారకపక్ఖే ఠితోవ నామ హోతి. కథం? యథా హి రఞ్ఞా దిన్నం పణ్ణం వాచేత్వా యం యం కమ్మం కరోన్తి, తం తం కమ్మం యేన కేనచి కతమ్పి కారితమ్పి రఞ్ఞా కారితన్తేవ వుచ్చతి. మహారాజా వియ హి సమ్మాసమ్బుద్ధో. రాజపణ్ణం వియ తేపిటకం బుద్ధవచనం. పణ్ణదానం వియ తేపిటకే నయముఖదానం పణ్ణం వాచేత్వా తంతంకమ్మానం కరణం వియ చతున్నం పరిసానం అత్తనో బలేన బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా పరేసం దేసనా పకాసనా. తత్థ యథా పణ్ణం వాచేత్వా యేన కేనచి కతమ్పి కారితమ్పి తం కమ్మం రఞ్ఞా కారితమేవ హోతి, ఏవమేవ యేన కేనచి దేసితోపి పకాసితోపి ధమ్మో సత్థారా దేసితో పకాసితోవ నామ హోతీతి వేదితబ్బో. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

ఏకపుగ్గలవగ్గవణ్ణనా.

౧౪. ఏతదగ్గవగ్గో

(౧౪) ౧. పఠమఏతదగ్గవగ్గో

ఏతదగ్గపదవణ్ణనా

౧౮౮. ఏతదగ్గేసు పఠమవగ్గస్స పఠమే **ఏతదగ్గ**న్తి ఏతం అగ్గం. ఏత్థ చ అయం అగ్గసద్దో ఆదికోటికోట్ఠాససేట్ఠేసు దిస్సతి. “అజ్జతగ్గే, సమ్మ దోవారిక, ఆవరామి ద్వారం నిగణ్ఠానం నిగణ్ఠీన”న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౭౦) హి ఆదిమ్హి దిస్సతి. “తేనేవ అఙ్గులగ్గేన తం అఙ్గులగ్గం పరామసేయ్య (కథా॰ ౪౪౧), ఉచ్ఛగ్గం వేళగ్గ”న్తిఆదీసు కోటియం. “అమ్బిలగ్గం వా మధురగ్గం వా తిత్తకగ్గం వా (సం॰ ని॰ ౫.౩౭౪), అనుజానామి, భిక్ఖవే, విహారగ్గేన వా పరివేణగ్గేన వా భాజేతు”న్తిఆదీసు (చూళవ॰ ౩౧౮) కోట్ఠాసే. “యావతా, భిక్ఖవే, సత్తా అపదా వా…పే.… తథాగతో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ”తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౩౪; ఇతివు॰ ౯౦) సేట్ఠే. స్వాయమిధ కోటియమ్పి వట్టతి సేట్ఠేపి. తే హి థేరా అత్తనో అత్తనో ఠానే కోటిభూతాతిపి అగ్గా, సేట్ఠభూతాతిపి. తస్మా ఏతదగ్గన్తి ఏసా కోటి ఏసో సేట్ఠోతి అయమేత్థ అత్థో. ఏసేవ నయో సబ్బసుత్తేసు.

అయఞ్చ ఏతదగ్గసన్నిక్ఖేపో నామ చతూహి కారణేహి లబ్భతి అట్ఠుప్పత్తితో ఆగమనతో చిణ్ణవసితో గుణాతిరేకతోతి. తత్థ కోచి థేరో ఏకేన కారణేన ఏతదగ్గట్ఠానం లభతి, కోచి ద్వీహి, కోచి తీహి, కోచి సబ్బేహేవ చతూహిపి ఆయస్మా సారిపుత్తత్థేరో వియ. సో హి అట్ఠుప్పత్తితోపి మహాపఞ్ఞతాయ ఏతదగ్గట్ఠానం లభి ఆగమనాదీహిపి. కథం? ఏకస్మిం హి సమయే సత్థా జేతవనమహావిహారే విహరన్తో కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే తిత్థియమద్దనం యమకపాటిహారియం దస్సేత్వా “కహం ను ఖో పురిమబుద్ధా యమకపాటిహారియం కత్వా వస్సం ఉపగచ్ఛన్తీ”తి ఆవజ్జేన్తో “తావతింసభవనే”తి ఞత్వా ద్వే పదన్తరాని దస్సేత్వా తతియేన పదేన తావతింసభవనే పచ్చుట్ఠాసి. సక్కో దేవరాజా భగవన్తం దిస్వా పణ్డుకమ్బలసిలాతో ఉట్ఠాయ సద్ధిం దేవగణేన పచ్చుగ్గమనం అగమాసి. దేవా చిన్తయింసు – “సక్కో దేవరాజా దేవగణపరివుతో సట్ఠియోజనాయామాయ పణ్డుకమ్బలసిలాయ నిసీదిత్వా సమ్పత్తిం అనుభవతి, బుద్ధానం నామ నిసిన్నకాలతో పట్ఠాయ న సక్కా అఞ్ఞేన ఏత్థ హత్థమ్పి ఠపేతు”న్తి. సత్థాపి తత్థ నిసిన్నో తేసం చిత్తాచారం ఞత్వా మహాపంసుకూలికో వియ ముణ్డపీఠకం సబ్బమేవ పణ్డుకమ్బలసిలం అవత్థరిత్వా నిసీది. ఏవం నిసీదన్తో పన అత్తనో వా సరీరం మహన్తం కత్వా మాపేసి, పణ్డుకమ్బలసిలం వా ఖుద్దకం అకాసీతి న సల్లక్ఖేతబ్బం. అచిన్తేయ్యో హి బుద్ధవిసయో. ఏవం నిసిన్నో పన మాతరం కాయసక్ఖిం కత్వా దససహస్సచక్కవాళదేవతానం “కుసలా ధమ్మా అకుసలా ధమ్మా అబ్యాకతా ధమ్మా”తి అభిధమ్మపిటకం దేసేసి.

పాటిహారియట్ఠానేపి సబ్బాపి ద్వాదసయోజనికా పరిసా అనురుద్ధత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా “కహం, భన్తే, దసబలో గతో”తి పుచ్ఛి. తావతింసభవనే పణ్డుకమ్బలసిలాయం వస్సం ఉపగన్త్వా అభిధమ్మకథం దేసేతుం గతోతి. భన్తే, న మయం సత్థారం అదిస్వా గమిస్సామ. కదా సత్థా ఆగమిస్సతీతి సత్థు ఆగమనకాలం జానాథాతి? మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స భారం కరోథ, సో బుద్ధానం సన్తికం గన్త్వా సాసనం ఆహరిస్సతీతి. కిం పన థేరస్స తత్థ గన్తుం బలం నత్థీతి? అత్థి, విసేసవన్తానం పన విసేసం పస్సన్తూతి ఏవమాహ. మహాజనో మహామోగ్గల్లానత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా సత్థు సాసనం గహేత్వా ఆగమనత్థాయ యాచి. థేరో పస్సన్తేయేవ మహాజనే పథవియం నిముజ్జిత్వా అన్తోసినేరునా గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఆహ –

“భన్తే, మహాజనో తుమ్హాకం దస్సనకామో, ఆగమనదివసం వో జానితుం ఇచ్ఛతీ”తి. తేన హి “ఇతో తేమాసచ్చయేన సఙ్కస్సనగరద్వారే పస్సథా”తిస్స వదేహీతి. థేరో భగవతో సాసనం ఆహరిత్వా మహాజనస్స కథేసి. మహాజనో తత్థేవ తేమాసం ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా వసి. చూళఅనాథపిణ్డికో ద్వాదసయోజనాయ పరిసాయ తేమాసం యాగుభత్తం అదాసి.

సత్థాపి సత్తప్పకరణాని దేసేత్వా మనుస్సలోకం ఆగమనత్థాయ ఆకప్పం దస్సేసి. సక్కో దేవరాజా విస్సకమ్మం ఆమన్తేత్వా తథాగతస్స ఓతరణత్థాయ సోపానం మాపేతుం ఆణాపేసి. సో ఏకతో సోవణ్ణమయం ఏకతో రజతమయం సోపానం మాపేత్వా మజ్ఝే మణిమయం మాపేసి. సత్థా మణిమయే సోపానే ఠత్వా “మహాజనో మం పస్సతూ”తి అధిట్ఠాసి. అత్తనో ఆనుభావేనేవ “మహాజనో అవీచిమహానిరయం పస్సతూ”తిపి అధిట్ఠాసి. నిరయదస్సనేన చస్స ఉప్పన్నసంవేగతం ఞత్వా దేవలోకం దస్సేసి. అథస్స ఓతరన్తస్స మహాబ్రహ్మా ఛత్తం ధారేసి, సక్కో దేవరాజా పత్తం గణ్హి, సుయామో దేవరాజా దిబ్బం వాళబీజనిం బీజి, పఞ్చసిఖో గన్ధబ్బదేవపుత్తో బేలువపణ్డువీణం సమపఞ్ఞాసాయ ముచ్ఛనాహి ముచ్ఛిత్వా వాదేన్తో పురతో ఓతరి. బుద్ధానం పథవియం పతిట్ఠితకాలే “అహం పఠమం వన్దిస్సామి, అహం పఠమం వన్దిస్సామీ”తి మహాజనో అట్ఠాసి. సహ మహాపథవీఅక్కమనేన పన భగవతో నేవ మహాజనో న అసీతిమహాసావకా పఠమకవన్దనం సమ్పాపుణింసు, ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తత్థేరోయేవ పన సమ్పాపుణి.

అథ సత్థా ద్వాదసయోజనాయ పరిసాయ అన్తరే “థేరస్స పఞ్ఞానుభావం జానన్తూ”తి పుథుజ్జనపఞ్చకం పఞ్హం ఆరభి. పఠమం లోకియమహాజనో సల్లక్ఖేస్సతీతి పుథుజ్జనపఞ్హం పుచ్ఛి. యే యే సల్లక్ఖింసు, తే తే కథయింసు. దుతియం పుథుజ్జనవిసయం అతిక్కమిత్వా సోతాపత్తిమగ్గే పఞ్హం పుచ్ఛి. పుథుజ్జనా తుణ్హీ అహేసుం, సోతాపన్నావ కథయింసు. తతో సోతాపన్నానం విసయం అతిక్కమిత్వా సకదాగామిమగ్గే పఞ్హం పుచ్ఛి. సోతాపన్నా తుణ్హీ అహేసుం, సకదాగామినోవ కథయింసు. తేసమ్పి విసయం అతిక్కమిత్వా అనాగామిమగ్గే పఞ్హం పుచ్ఛి. సకదాగామినో తుణ్హీ అహేసుం, అనాగామినోవ కథయింసు. తేసమ్పి విసయం అతిక్కమిత్వా అరహత్తమగ్గే పఞ్హం పుచ్ఛి. అనాగామినో తుణ్హీ అహేసుం, అరహన్తావ కథయింసు. తతో హేట్ఠిమకోటితో పట్ఠాయ అభిఞ్ఞాతే అభిఞ్ఞాతే సావకే పుచ్ఛి, తే అత్తనో అత్తనో పటిసమ్భిదావిసయే ఠత్వా కథయింసు. అథ మహామోగ్గల్లానం పుచ్ఛి , సేససావకా తుణ్హీ అహేసుం, థేరోవ కథేసి. తస్సాపి విసయం అతిక్కమిత్వా సారిపుత్తత్థేరస్స విసయే పఞ్హం పుచ్ఛి. మహామోగ్గల్లానో తుణ్హీ అహోసి, సారిపుత్తత్థేరోవ కథేసి. థేరస్సాపి విసయం అతిక్కమిత్వా బుద్ధవిసయే పఞ్హం పుచ్ఛి. ధమ్మసేనాపతి ఆవజ్జేన్తోపి పస్సితుం న సక్కోతి, పురత్థిమపచ్ఛిముత్తరదక్ఖిణా చతస్సో దిసా చతస్సో అనుదిసాతి ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో పఞ్హాసముట్ఠానం సల్లక్ఖేతుం నాసక్ఖి.

సత్థా థేరస్స కిలమనభావం జానిత్వా “సారిపుత్తో కిలమతి, నయముఖమస్స దస్సేస్సామీ”తి “ఆగమేహి త్వం, సారిపుత్తా”తి వత్వా “నాయం తుయ్హం విసయో పఞ్హో, బుద్ధానం ఏస విసయో సబ్బఞ్ఞూనం యసస్సీన”న్తి బుద్ధవిసయభావం ఆచిక్ఖిత్వా “భూతమిదన్తి, సారిపుత్త, సమనుపస్ససీ”తి ఆహ. థేరో “చతుమహాభూతికకాయపరిగ్గహం మే భగవా ఆచిక్ఖతీ”తి ఞత్వా “అఞ్ఞాతం భగవా, అఞ్ఞాతం సుగతా”తి ఆహ. ఏతస్మిం ఠానే అయం కథా ఉదపాది – మహాపఞ్ఞో వత, భో, సారిపుత్తత్థేరో, యత్ర హి నామ సబ్బేహి అనఞ్ఞాతం పఞ్హం కథేసి, బుద్ధేహి చ దిన్ననయే ఠత్వా బుద్ధవిసయే పఞ్హం కథేసి, ఇతి థేరస్స పఞ్ఞానుభావో యత్తకం ఠానం బుద్ధానం కిత్తిసద్దేన ఓత్థటం, సబ్బం అజ్ఝోత్థరిత్వా గతోతి ఏవం తావ థేరో **అట్ఠుప్పత్తితో** మహాపఞ్ఞతాయ ఏతదగ్గట్ఠానం లభి.

కథం **ఆగమనతో**? ఇమిస్సాయేవ హి అట్ఠుప్పత్తియా సత్థా ఆహ – సారిపుత్తో న ఇదానేవ పఞ్ఞవా, అతీతే పఞ్చ జాతిసతాని ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వాపి మహాపఞ్ఞోవ అహోసి –

“యో పబ్బజీ జాతిసతాని పఞ్చ,
పహాయ కామాని మనోరమాని;
తం వీతరాగం సుసమాహితిన్ద్రియం,
పరినిబ్బుతం వన్దథ సారిపుత్త”న్తి.

ఏవం పబ్బజ్జం ఉపబ్రూహయమానో ఏకస్మిం సమయే బారాణసియం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తో. తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా తత్థ సారం అపస్సన్తో “పబ్బజిత్వా ఏకం మోక్ఖధమ్మం గవేసితుం వట్టతీ”తి చిత్తం ఉప్పాదేసి. తస్మిం కాలే బోధిసత్తోపి కాసిరట్ఠే ఉదిచ్చబ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తో వుద్ధిమన్వాయ ఉగ్గహితసిప్పో కామేసు ఆదీనవం నేక్ఖమ్మే చ ఆనిసంసం దిస్వా ఘరావాసం పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా పఞ్చ అభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా వనమూలఫలాహారో హిమవన్తప్పదేసే వసతి. సోపి మాణవో నిక్ఖమిత్వా తస్సేవ సన్తికే పబ్బజి. పరివారో మహా అహోసి పఞ్చసతమత్తా ఇసయో.

అథస్స సో జేట్ఠన్తేవాసికో ఏకదేసం పరిసం గహేత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థం మనుస్సపథం అగమాసి. తస్మిం సమయే బోధిసత్తో తస్మింయేవ హిమవన్తప్పదేసే కాలం అకాసి. కాలకిరియసమయేవ నం అన్తేవాసికా సన్నిపతిత్వా పుచ్ఛింసు – “అత్థి తుమ్హేహి కోచి విసేసో అధిగతో”తి. బోధిసత్తో “నత్థి కిఞ్చీ”తి వత్వా అపరిహీనజ్ఝానో ఆభస్సరబ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో. సో కిఞ్చాపి ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనస్స లాభీ, బోధిసత్తానం పన అరూపావచరే పటిసన్ధి నామ న హోతి. కస్మా? అభబ్బట్ఠానత్తా. ఇతి సో అరూపసమాపత్తిలాభీ సమానోపి రూపావచరే నిబ్బత్తి. అన్తేవాసికాపిస్స “ఆచరియో ‘నత్థి కిఞ్చీ’తి ఆహ, మోఘా తస్స కాలకిరియా”తి న కిఞ్చి సక్కారసమ్మానం అకంసు. అథ సో జేట్ఠన్తేవాసికో అతిక్కన్తే వస్సావాసే ఆగన్త్వా “కహం ఆచరియో”తి పుచ్ఛి. కాలం కతోతి. అపి ను ఆచరియేన లద్ధగుణం పుచ్ఛిత్థాతి? ఆమ పుచ్ఛిమ్హాతి. కిం వదేతీతి? నత్థి కిఞ్చీతి. మయమ్పి “ఆచరియేన లద్ధగుణో నామ నత్థీ”తి నాస్స సక్కారసమ్మానం కరిమ్హాతి. తుమ్హే భాసితస్స అత్థం న జానిత్థ, ఆచరియో ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనస్స లాభీతి.

అథ తే జేట్ఠన్తేవాసికస్స కథం న సద్దహింసు. సో పునప్పునం కథేన్తోపి సద్దహాపేతుం నాసక్ఖి . అథ బోధిసత్తో ఆవజ్జమానో “అన్ధబాలో మహాజనో మయ్హం జేట్ఠన్తేవాసికస్స కథం న గణ్హాతి, ఇమం కారణం పాకటం కరిస్సామీ”తి బ్రహ్మలోకతో ఓతరిత్వా అస్సమపదమత్థకే ఠితో ఆకాసగతోవ జేట్ఠన్తేవాసికస్స పఞ్ఞానుభావం వణ్ణేత్వా ఇమం గాథం అభాసి –

“పరోసహస్సమ్పి సమాగతానం,
కన్దేయ్యుం తే వస్ససతం అపఞ్ఞా;
ఏకోవ సేయ్యో పురిసో సపఞ్ఞో,
యో భాసితస్స విజానాతి అత్థ”న్తి. (జా॰ ౧.౧.౧౦౧);

ఏవం ఇసిగణం సఞ్ఞాపేత్వా బోధిసత్తో బ్రహ్మలోకమేవ గతో. సేసఇసిగణోపి అపరిహీనజ్ఝానో హుత్వా కాలం కత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో జాతో. తత్థ బోధిసత్తో సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో, జేట్ఠన్తేవాసికో సారిపుత్తత్థేరో జాతో, సేసా ఇసయో బుద్ధపరిసా జాతాతి ఏవం అతీతేపి సారిపుత్తో మహాపఞ్ఞోవ సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థం జానితుం సమత్థోతి వేదితబ్బో.

ఇదమేవ చ పుథుజ్జనపఞ్హకం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా –

“పరోసతఞ్చేపి సమాగతానం,
ఝాయేయ్యుం తే వస్ససతం అపఞ్ఞా;
ఏకోవ సేయ్యో పురిసో సపఞ్ఞో,
యో భాసితస్స విజానాతి అత్థ”న్తి. (జా॰ ౧.౧.౧౦౧) –

ఇమమ్పి జాతకం కథేసి. తస్స పురిమజాతకే వుత్తనయేనేవ అత్థో వేదితబ్బో.

అపరమ్పి ఇదమేవ పుథుజ్జనపఞ్హకం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా –

“యే సఞ్ఞినో తేపి దుగ్గతా, యేపి అసఞ్ఞినో తేపి దుగ్గతా;
ఏతం ఉభయం వివజ్జయ, తం సమాపత్తిసుఖం అనఙ్గణ”న్తి. (జా॰ ౧.౧.౧౩౪) –

ఇమం అనఙ్గణజాతకం కథేసి. ఏత్థ చ ఆచరియో కాలం కరోన్తో అన్తేవాసికేహి పుచ్ఛితో “నేవసఞ్ఞీ నాసఞ్ఞీ”తి ఆహ. సేసం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

అపరమ్పి ఇదమేవ పుథుజ్జనపఞ్హకం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా –

“చన్దాభం సూరియాభఞ్చ, యోధ పఞ్ఞాయ గాధతి;
అవితక్కేన ఝానేన, హోతి ఆభస్సరూపగో”తి. (జా॰ ౧.౧.౧౩౫) –

ఇదం చన్దాభజాతకం కథేసి. ఏత్థాపి ఆచరియో కాలం కరోన్తో అన్తేవాసికేహి పుచ్ఛితో “ఓదాతకసిణం చన్దాభం నామ, పీతకసిణం సూరియాభం నామాతి తం ఉభయం యో పఞ్ఞాయ గాధతి పవిసతి పక్ఖన్దతి, సో అవితక్కేన దుతియజ్ఝానేన ఆభస్సరూపగో హోతి, తాదిసో అహ”న్తి సన్ధాయ – “చన్దాభం సూరియాభ”న్తి ఆహ. సేసం పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం.

ఇదమేవ చ పుథుజ్జనపఞ్హకం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా –

“ఆసీసేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, యథా ఇచ్ఛిం తథా అహు.

“ఆసీసేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, ఉదకా థలముబ్భతం.

“వాయమేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, యథా ఇచ్ఛిం తథా అహు.

“వాయమేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, ఉదకా థలముబ్భతం.

“దుక్ఖూపనీతోపి నరో సపఞ్ఞో,
ఆసం న ఛిన్దేయ్య సుఖాగమాయ;
బహూ హి ఫస్సా అహితా హితా చ,
అవితక్కితా మచ్చుముపబ్బజన్తి.

“అచిన్తితమ్పి భవతి, చిన్తితమ్పి వినస్సతి;
న హి చిన్తామయా భోగా, ఇత్థియా పురిసస్స వా.

“సరభం గిరిదుగ్గస్మిం, యం త్వం అనుసరీ పురే;
అలీనచిత్తస్స తువం, విక్కన్తమనుజీవసి.

“యో తం విదుగ్గా నరకా సముద్ధరి,
సిలాయ యోగ్గం సరభో కరిత్వా;
దుక్ఖూపనీతం మచ్చుముఖా పమోచయి,
అలీనచిత్తం త మిగం వదేసి.

“కిం త్వం ను తత్థేవ తదా అహోసి,
ఉదాహు తే కోచి నం ఏతదక్ఖా;
వివట్టచ్ఛద్దో నుసి సబ్బదస్సీ,
ఞాణం ను తే బ్రాహ్మణ భింసరూపం.

“న చేవహం తత్థ తదా అహోసిం,
న చాపి మే కోచి నం ఏతదక్ఖా;
గాథాపదానఞ్చ సుభాసితానం,
అత్థం తదానేన్తి జనిన్ద ధీరా”తి. (జా. ౧.౧౩.౧౩౪-౧౪౩) –

ఇమం తేరసనిపాతే సరభజాతకఞ్చ కథేసి. ఇమాని పన పఞ్చపి జాతకాని అతీతేపి సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థం మయ్హం పుత్తో జానాతీతి సత్థారా ధమ్మసేనాపతిసారిపుత్తత్థేరస్స పఞ్ఞానుభావప్పకాసనత్థమేవ కథితానీతి ఏవం ఆగమనతోపి థేరో మహాపఞ్ఞతాయ ఏతదగ్గట్ఠానం లభి.

కథం **చిణ్ణవసితో**తి? చిణ్ణం కిరేతం థేరస్స చతుపరిసమజ్ఝే ధమ్మం కథేన్తో చత్తారి సచ్చాని అముఞ్చిత్వా కథేతీతి ఏవం చిణ్ణవసితోపి థేరో మహాపఞ్ఞతాయ ఏతదగ్గట్ఠానం లభి.

కథం **గుణాతిరేకతో**తి? ఠపేత్వా హి దసబలం అఞ్ఞో కోచి ఏకసావకోపి మహాపఞ్ఞతాయ ధమ్మసేనాపతినా సదిసో నామ నత్థీతి ఏవం గుణాతిరేకతోపి థేరో మహాపఞ్ఞతాయ ఏతదగ్గట్ఠానం లభి.

యథా చ సారిపుత్తత్థేరో, ఏవం **మహామోగ్గల్లానత్థేరోపి** సబ్బేహేవ చతూహిపి ఇమేహి కారణేహి ఏతదగ్గట్ఠానం లభి. కథం? థేరో హి మహిద్ధికో మహానుభావో నన్దోపనన్దసదిసమ్పి నాగరాజానం దమేసీతి ఏవం తావ అట్ఠుప్పత్తితో లభి. న పనేస ఇదానేవ మహిద్ధికో మహానుభావో, అతీతే పఞ్చ జాతిసతాని ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజితోపి మహిద్ధికో మహానుభావో అహోసీతి.

> "యో పబ్బజీ జాతిసతాని పఞ్చ,
> పహాయ కామాని మనోరమాని;
> తం వీతరాగం సుసమాహితిన్ద్రియం,
> పరినిబ్బుతం వన్దథ మోగ్గల్లాన"న్తి. –

ఏవం ఆగమనతోపి లభి. చిణ్ణం చేతం థేరస్స నిరయం గన్త్వా అత్తనో ఇద్ధిబలేన నిరయసత్తానం అస్సాసజననత్థం సీతం అధిట్ఠాయ చక్కమత్తం పదుమం మాపేత్వా పదుమకణ్ణికాయం నిసీదిత్వా ధమ్మకథం కథేతి, దేవలోకం గన్త్వా దేవసఙ్ఘం కమ్మగతిం జానాపేత్వా సచ్చకథం కథేతీతి ఏవం చిణ్ణవసితో లభి. ఠపేత్వా చ సమ్మాసమ్బుద్ధం అఞ్ఞో సావకో మహామోగ్గల్లానో వియ మహిద్ధికో మహానుభావో నత్థీతి ఏవం గుణాతిరేకతో లభి.

యథా చేస, ఏవం **మహాకస్సపత్థేరోపి** సబ్బేహేవిమేహి కారణేహి ఏతదగ్గట్ఠానం లభి. కథం? సమ్మాసమ్బుద్ధో హి థేరస్స తిగావుతం మగ్గం పచ్చుగ్గమనం కత్వా తీహి ఓవాదేహి ఉపసమ్పాదేత్వా చీవరం పరివత్తేత్వా అదాసి. తస్మిం సమయే మహాపథవీ ఉదకపరియన్తం కత్వా కమ్పి, మహాజనస్స అబ్భన్తరే థేరస్స కిత్తిసద్దో అజ్ఝోత్థరిత్వా గతో. ఏవం అట్ఠుప్పత్తితో లభి. న చేస ఇదానేవ ధుతధరో, అతీతే పఞ్చ జాతిసతాని ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజితోపి ధుతధరోవ అహోసి.

> "యో పబ్బజీ జాతిసతాని పఞ్చ,
> పహాయ కామాని మనోరమాని;
> తం వీతరాగం సుసమాహితిన్ద్రియం,
> పరినిబ్బుతం వన్దథ మహాకస్సప"న్తి. –

ఏవం ఆగమనతోపి లభి. చిణ్ణం చేతం థేరస్స చతుపరిసమజ్ఝగతో ధమ్మం కథేన్తో దస కథావత్థూని అవిజహిత్వావ కథేతీతి ఏవం చిణ్ణవసితో లభి. ఠపేత్వా చ సమ్మాసమ్బుద్ధం అఞ్ఞో సావకో తేరసహి ధుతగుణేహి మహాకస్సపసదిసో నత్థీతి ఏవం గుణాతిరేకతో లభి . ఇమినావ నియామేన తేసం తేసం థేరానం యథాలాభతో గుణే కిత్తేతుం వట్టతి.

గుణవసేనేవ హి సమ్మాసమ్బుద్ధో యథా నామ రాజా చక్కవత్తీ చక్కరతనానుభావేన చక్కవాళగబ్భే రజ్జసిరిం పత్వా “పత్తబ్బం మే పత్తం, కిం మే ఇదాని మహాజనేన ఓలోకితేనా”తి న అప్పోస్సుక్కో హుత్వా రజ్జసిరింయేవ అనుభోతి, కాలేన పన కాలం వినిచ్ఛయట్ఠానే నిసీదిత్వా నిగ్గహేతబ్బే నిగ్గణ్హాతి, పగ్గహేతబ్బే పగ్గణ్హాతి, ఠానన్తరేసు చ ఠపేతబ్బయుత్తకే ఠానన్తరేసు ఠపేతి, ఏవమేవం మహాబోధిమణ్డే అధిగతస్స సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స ఆనుభావేన అనుప్పత్తధమ్మరజ్జో ధమ్మరాజాపి “కిం మే ఇదాని లోకేన ఓలోకితేన, అనుత్తరం ఫలసమాపత్తిసుఖం అనుభవిస్సామీ”తి అప్పోస్సుక్కతం అనాపజ్జిత్వా చతుపరిసమజ్ఝే పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసిన్నో అట్ఠఙ్గసమన్నాగతం బ్రహ్మస్సరం నిచ్ఛారేత్వా ధమ్మం దేసయమానో నిగ్గహేతబ్బయుత్తే కణ్హధమ్మే పుగ్గలే సినేరుపాదే పక్ఖిపన్తో వియ అపాయభయసన్తజ్జనేన నిగ్గహేత్వా పగ్గహేతబ్బయుత్తే కల్యాణధమ్మే పుగ్గలే ఉక్ఖిపిత్వా భవగ్గే నిసీదాపేన్తో వియ పగ్గణ్హిత్వా ఠానన్తరేసు ఠపేతబ్బయుత్తకే అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరాదయో సావకే యాథావసరసగుణవసేనేవ ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో **ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం రత్తఞ్ఞూనం, యదిదం అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞో**తిఆదిమాహ.

అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరవత్థు

తత్థ **ఏతదగ్గ**న్తి పదం వుత్తత్థమేవ. **రత్తఞ్ఞూన**న్తి రత్తియో జానన్తానం. ఠపేత్వా హి సమ్మాసమ్బుద్ధం అఞ్ఞో సావకో అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరతో పఠమతరం పబ్బజితో నామ నత్థీతి పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ థేరో చిరకాలం రత్తియో జానాతీతి రత్తఞ్ఞూ. సబ్బపఠమం ధమ్మస్స పటివిద్ధత్తా యదా తేన ధమ్మో పటివిద్ధో, చిరకాలతో పట్ఠాయ తం రత్తిం జానాతీతిపి రత్తఞ్ఞూ. అపిచ ఖీణాసవానం రత్తిదివసపరిచ్ఛేదో పాకటోవ హోతి, అయఞ్చ పఠమఖీణాసవోతి ఏవమ్పి రత్తఞ్ఞూనం సావకానం అయమేవ అగ్గో పురిమకోటిభూతో సేట్ఠో. తేన వుత్తం – “రత్తఞ్ఞూనం యదిదం అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞో”తి.

ఏత్థ చ **యదిద**న్తి నిపాతో, తస్స థేరం అపేక్ఖిత్వా యో ఏసోతి, అగ్గసద్దం అపేక్ఖిత్వా యం ఏతన్తి అత్థో. **అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞో**తి ఞాతకోణ్డఞ్ఞో పటివిద్ధకోణ్డఞ్ఞో. తేనేవాహ – “అఞ్ఞాసి వత, భో, కోణ్డఞ్ఞో, అఞ్ఞాసి వత, భో, కోణ్డఞ్ఞోతి. ఇతి హిదం ఆయస్మతో కోణ్డఞ్ఞస్స అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞో త్వేవ నామం అహోసీ”తి (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౮౧; మహావ॰ ౧౭).

అయం పన థేరో కతరబుద్ధకాలే పుబ్బపత్థనం అభినీహారం అకాసి, కదా పబ్బజితో, కదానేన పఠమం ధమ్మో అధిగతో, కదా ఠానన్తరే ఠపితోతి ఇమినా నయేన సబ్బేసుపి ఏతదగ్గేసు పఞ్హకమ్మం వేదితబ్బం.

తత్థ ఇమస్స తావ థేరస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – ఇతో కప్పసతసహస్సమత్థకే పదుముత్తరో నామ బుద్ధో లోకే ఉదపాది, తస్స పటివిద్ధసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స మహాబోధిపల్లఙ్కతో ఉట్ఠహన్తస్స మహాపథవియం ఠపేతుం పాదే ఉక్ఖిత్తమత్తే పాదసమ్పటిచ్ఛనత్థం మహన్తం పదుమపుప్ఫం ఉగ్గఞ్ఛి, తస్స ధురపత్తాని నవుతిహత్థాని హోన్తి, కేసరం తింసహత్థం, కణ్ణికా ద్వాదసహత్థా, పాదేన పతిట్ఠితట్ఠానం ఏకాదసహత్థం. తస్స పన భగవతో సరీరం అట్ఠపణ్ణాసహత్థుబ్బేధం అహోసి. తస్స పదుమకణ్ణికాయ దక్ఖిణపాదే పతిట్ఠహన్తే మహాతుమ్బమత్తా రేణు ఉగ్గన్త్వా సరీరం ఓకిరమానా ఓతరి, వామపాదస్స ఠపనకాలేపి తథారూపంయేవ పదుమం ఉగ్గన్త్వా పాదం సమ్పటిచ్ఛి. తతోపి ఉగ్గన్త్వా వుత్తప్పమాణావ రేణు సరీరం ఓకిరి. తం పన రేణుం అభిభవమానా తస్స భగవతో సరీరప్పభా నిక్ఖమిత్వా యన్తనాళికాయ విస్సట్ఠసువణ్ణరసధారా వియ సమన్తా ద్వాదసయోజనట్ఠానం ఏకోభాసం అకాసి. తతియపాదుద్ధరణకాలే పఠముగ్గతం పదుమం అన్తరధాయి,

పాదసమ్పటిచ్ఛనత్థం అఞ్ఞం నవం పదుమం ఉగ్గఞ్ఛి. ఇమినావ నియామేన యత్థ యత్థ గన్తుకామో హోతి, తత్థ తత్థాపి మహాపదుమం ఉగ్గచ్ఛతి. తేనేవస్స "పదుముత్తరసమ్మాసమ్బుద్ధో"తి నామం అహోసి.

ఏవం సో భగవా లోకే ఉప్పజ్జిత్వా భిక్ఖుసతసహస్సపరివారో మహాజనస్స సఙ్గహత్థాయ గామనిగమరాజధానీసు భిక్ఖాయ చరన్తో హంసవతీనగరం సమ్పాపుణి . తస్స ఆగతభావం సుత్వా పితా మహారాజా పచ్చుగ్గమనం అకాసి. సత్థా తస్స ధమ్మకథం కథేసి. దేసనాపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా కేచి సకదాగామీ కేచి అనాగామీ కేచి అరహత్తం పాపుణింసు. రాజా స్వాతనాయ దసబలం నిమన్తేత్వా పునదివసే కాలం ఆరోచాపేత్వా భిక్ఖుసతసహస్సపరివారస్స భగవతో సకనివేసనే మహాదానం అదాసి. సత్థా భత్తానుమోదనం కత్వా విహారమేవ గతో. తేనేవ నియామేన పునదివసే నాగరా, పునదివసే రాజాతి దీఘమద్ధానం దానం అదంసు.

తస్మిం కాలే అయం థేరో హంసవతీనగరే గహపతిమహాసాలకులే నిబ్బత్తో. ఏకదివసం బుద్ధానం ధమ్మదేసనాకాలే హంసవతీనగరవాసినో గన్ధమాలాదిహత్థే యేన బుద్ధో, యేన ధమ్మో, యేన సఙ్ఘో, తన్నిన్నే తప్పోణే తప్పబ్భారే గచ్ఛన్తే దిస్వా తేన మహాజనేన సద్ధిం ధమ్మదేసనట్ఠానం అగమాసి. తస్మిఞ్చ సమయే పదుముత్తరో భగవా అత్తనో సాసనే పఠమం పటివిద్ధధమ్మం ఏకం భిక్ఖుం ఏతదగ్గట్ఠానే ఠపేసి. సో కులపుత్తో తం కారణం సుత్వా "మహా వతాయం భిక్ఖు, ఠపేత్వా కిర బుద్ధం అఞ్ఞో ఇమినా పఠమతరం పటివిద్ధధమ్మో నామ నత్థి. అహో వతాహమ్పి అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే పఠమం ధమ్మం పటివిజ్ఝనసమత్థో భవేయ్య"న్తి చిన్తేత్వా దేసనాపరియోసానే భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "స్వే మయ్హం భిక్ఖం గణ్హథా"తి నిమన్తేసి. సత్థా అధివాసేసి.

సో భగవన్తం అభివాదేత్వా పదక్ఖిణం కత్వా సకనివేసనం గన్త్వా సబ్బరత్తిం బుద్ధానం నిసజ్జనట్ఠానం గన్ధదామమాలాదామాదీహి అలఙ్కరిత్వా పణీతం ఖాదనీయం భోజనీయం పటియాదాపేత్వా తస్సా రత్తియా అచ్చయేన సకనివేసనే భిక్ఖుసతసహస్సపరివారస్స భగవతో విచిత్రయాగుఖజ్జకపరివారం నానారససూపబ్యఞ్జనం గన్ధసాలిభోజనం దత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే తిచీవరపహోనకే వత్థపట్టే తథాగతస్స పాదమూలే ఠపేత్వా చిన్తేసి – "నాహం పరిత్తకస్స ఠానస్సత్థాయ చరామి, మహన్తం ఠానం పత్థేన్తో చరామి, న ఖో పన సక్కా ఏకమేవ దివసం దానం దత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేతు"న్తి "అనుపటిపాటియా సత్త దివసాని మహాదానం దత్వా పత్థేస్సామీ"తి. సో తేనేవ నియామేన సత్త దివసాని మహాదానం దత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే దుస్సకోట్ఠాగారం వివరాపేత్వా ఉత్తమసుఖుమవత్థం బుద్ధానం పాదమూలే ఠపేత్వా భిక్ఖుసతసహస్సం తిచీవరేన అచ్ఛాదేత్వా తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, యో తుమ్హేహి ఇతో సత్తదివసమత్థకే భిక్ఖు ఏతదగ్గే ఠపితో, అహమ్పి సో భిక్ఖు వియ అనాగతే ఉప్పజ్జనకబుద్ధస్స సాసనే పబ్బజిత్వా పఠమం ధమ్మం పటివిజ్ఝితుం సమత్థో భవేయ్య"న్తి వత్వా సత్థు పాదమూలే సీసం కత్వా నిపజ్జి.

సత్థా తస్స వచనం సుత్వా "ఇమినా కులపుత్తేన మహాఅధికారో కతో, సమిజ్ఝిస్సతి ను ఖో ఏతస్స అయం పత్థనా నో"తి అనాగతంసఞాణం పేసేత్వా ఆవజ్జేన్తో "సమిజ్ఝిస్సతీ"తి పస్సి. బుద్ధానఞ్హి అతీతం వా అనాగతం వా పచ్చుప్పన్నం వా ఆరబ్భ ఆవజ్జేన్తానం ఆవరణం నామ నత్థి, అనేకకప్పకోటిసతసహస్సన్తరమ్పి చ అతీతం వా అనాగతం వా చక్కవాళసహస్సన్తరమ్పి చ పచ్చుప్పన్నం వా ఆవజ్జనపటిబద్ధమేవ మనసికారపటిబద్ధమేవ హోతి. ఏవం అప్పటివత్తియేన ఞాణేన సో భగవా ఇదం అద్దస – "అనాగతే సతసహస్సకప్పపరియోసానే గోతమో నామ బుద్ధో లోకే ఉప్పజ్జిస్సతి, తదా ఇమస్స పత్థనా సమిజ్ఝిస్సతీ"తి. అథ నం ఏవమాహ – "అమ్భో, కులపుత్త, అనాగతే సతసహస్సకప్పపరియోసానే గోతమో

నామ బుద్ధో లోకే ఉప్పజ్జిస్సతి , త్వం తస్స పఠమకధమ్మదేసనాయ తేపరివట్టధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తన్తపరియోసానే అట్ఠారసహి బ్రహ్మకోటీహి సద్ధిం సహస్సనయసమ్పన్నే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహిస్ససీ"తి.

ఇతి సత్థా తం కులపుత్తం బ్యాకరిత్వా చతురాసీతి ధమ్మక్ఖన్ధసహస్సాని దేసేత్వా అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి. తస్స పరినిబ్బుతస్స సరీరం సువణ్ణక్ఖన్ధో వియ ఏకఘనం అహోసి, సరీరచేతియం పనస్సుబ్బేధేన సత్తయోజనికం అకంసు. ఇట్ఠకా సువణ్ణమయా అహేసుం, హరితాలమనోసిలాయ మత్తికాకిచ్చం, తేలేన ఉదకకిచ్చం సాధయింసు. బుద్ధానం ధరమానకాలే సరీరప్పభా ద్వాదసయోజనికం ఫరి, పరినిబ్బుతానం పన తేసం రస్మి నిక్ఖమిత్వా సమన్తా యోజనసతం అవత్థరి.

అయం సేట్ఠి బుద్ధానం సరీరచేతియం పరివారేత్వా సహస్సరతనగ్ఘియాని కారేసి. చేతియపతిట్ఠాపనదివసే అన్తోచేతియే రతనఘరం కారేసి. సో వస్ససతసహస్సం మహన్తం దానాదిమయం కల్యాణకమ్మం కత్వా తతో చుతో దేవపురే నిబ్బత్తి. తస్స దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తస్సేవ నవనవుతి కప్పసహస్సాని నవ కప్పసతాని నవ చ కప్పా సమతిక్కన్తా. ఏత్తకస్స కాలస్స అచ్చయేన ఇతో ఏకనవుతికప్పమత్థకే అయం కులపుత్తో బన్ధుమతీనగరస్స ద్వారసమీపే గామే కుటుమ్బియగేహే నిబ్బత్తో. తస్స **మహాకాలో**తి నామం అహోసి, కనిట్ఠభాతా పనస్స చూళకాలో నామ.

తస్మిం సమయే విపస్సీ బోధిసత్తో తుసితపురా చవిత్వా బన్ధుమతీనగరే బన్ధుమస్స రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తో. అనుక్కమేన సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా ధమ్మదేసనత్థాయ మహాబ్రహ్మునా ఆయాచితో "కస్స ను ఖో పఠమం ధమ్మం దేసేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అత్తనో కనిట్ఠం ఖణ్డం నామ రాజకుమారం తిస్సఞ్చ పురోహితపుత్తం "పఠమం ధమ్మం పటివిజ్ఝితుం సమత్థా"తి దిస్వా "తేసఞ్చ ధమ్మం దేసేస్సామి, పితు చ సఙ్గహం కరిస్సామీ"తి బోధిమణ్డతో ఆకాసేనేవ ఆగన్త్వా ఖేమే మిగదాయే ఓతిణ్ణో తే పక్కోసాపేత్వా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే తే ద్వేపి జనా చతురాసీతియా పాణసహస్సేహి సద్ధిం అరహత్తఫలే పతిట్ఠహింసు.

అథాపరేపి బోధిసత్తకాలే అనుపబ్బజితా చతురాసీతిసహస్సా కులపుత్తా తం పవత్తిం సుత్వా సత్థు సన్తికం ఆగన్త్వా ధమ్మదేసనం సుత్వా అరహత్తఫలే పతిట్ఠహింసు. సత్థా తం తత్థేవ ఖణ్డత్థేరం అగ్గసావకట్ఠానే, తిస్సత్థేరం దుతియసావకట్ఠానే ఠపేసి. రాజాపి తం పవత్తిం సుత్వా "పుత్తం పస్సిస్సామీ"తి ఉయ్యానం గన్త్వా ధమ్మదేసనం సుత్వా తీసు సరణేసు పతిట్ఠాయ సత్థారం స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా అభివాదేత్వా పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామి.

సో పాసాదవరగతో నిసీదిత్వా చిన్తేసి – "మయ్హం జేట్ఠపుత్తో నిక్ఖమిత్వా బుద్ధో జాతో, దుతియపుత్తో మే అగ్గసావకో, పురోహితపుత్తో దుతియసావకో. ఇమే చ అవసేసభిక్ఖూ గిహికాలేపి మయ్హం పుత్తమేవ పరివారేత్వా విచరింసు, ఇమే పుబ్బేపి దానిపి మయ్హమేవ భారా, అహమేవ తే చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహిస్సామి, అఞ్ఞేసం ఓకాసం న దస్సామీ"తి. విహారద్వారకోట్ఠకతో పట్ఠాయ యావ రాజగేహద్వారా ఉభోసు పస్సేసు ఖదిరపాకారం కారేత్వా వత్థేహి పటిచ్ఛాదాపేత్వా ఉపరి సువణ్ణతారకవిచిత్తం సమోలమ్బితతాలక్ఖన్ధమత్తవివిధపుప్ఫదామవితానం కారేత్వా హేట్ఠాభూమిం విచిత్తత్థరణేహి సన్థరాపేత్వా అన్తో ఉభోసు పస్సేసు మాలాగచ్ఛకేసు పుణ్ణఘటే సకలమగ్గవాసత్థాయ చ గన్ధన్తరేసు పుప్ఫాని పుప్ఫన్తరేసు గన్ధే చ ఠపాపేత్వా భగవతో కాలం ఆరోచాపేసి. భగవా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో అన్తోసాణియావ రాజగేహం గన్త్వా భత్తకిచ్చం కత్వా విహారం పచ్చాగచ్ఛతి. అఞ్ఞో కోచి దట్ఠుమ్పి న లభతి, కుతో పన భిక్ఖం వా దాతుం పూజం వా కాతుం.

నాగరా చిన్తేసుం – “అజ్జ సత్థు లోకే ఉప్పన్నస్స సత్తమాసాధికాని సత్త సంవచ్ఛరాని, మయఞ్చ దట్ఠుమ్పి న లభామ, పగేవ భిక్ఖం వా దాతుం పూజం వా కాతుం ధమ్మం వా సోతుం. రాజా ‘మయ్హం ఏవ బుద్ధో, మయ్హం ధమ్మో, మయ్హం సఙ్ఘో’తి మమాయిత్వా సయమేవ ఉపట్ఠహతి. సత్థా చ ఉప్పజ్జమానో సదేవకస్స లోకస్స అత్థాయ ఉప్పన్నో, న రఞ్ఞోయేవ అత్థాయ. న హి రఞ్ఞోయేవ నిరయో ఉణ్హో, అఞ్ఞేసం నీలుప్పలవనసదిసో. తస్మా రాజానం ఏవం వదామ ‘సచే నో సత్థారం దేతి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే దేతి, రఞ్ఞా సద్ధిం యుజ్ఝిత్వా సఙ్ఘం గహేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోమ. న సక్కా ఖో పన సుద్ధనాగరేహేవ ఏవం కాతుం, ఏకం జేట్ఠకపురిసమ్పి గణ్హామా’”తి సేనాపతిం ఉపసఙ్కమిత్వా తస్స తమత్థం ఆరోచేత్వా “సామి కిం అమ్హాకం పక్ఖో హోహిసి, ఉదాహు రఞ్ఞో”తి ఆహంసు. సో ఆహ – “తుమ్హాకం పక్ఖో హోమి, అపిచ ఖో పన పఠమదివసో మయ్హం దాతబ్బో”తి. తే సమ్పటిచ్ఛింసు.

సో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “నాగరా, దేవ, తుమ్హాకం కుపితా”తి ఆహ. కిమత్థం తాతాతి? సత్థారం కిర తుమ్హేవ ఉపట్ఠహథ, అమ్హే న లభామాతి. సచే ఇదానిపి లభన్తి, న కుప్పన్తి. అలభన్తా తుమ్హేహి సద్ధిం యుజ్ఝితుకామా, దేవాతి. యుజ్ఝామి, తాత, న భిక్ఖుసఙ్ఘం దేమీతి. దేవ, తుమ్హాకం దాసా తుమ్హేహి సద్ధిం యుజ్ఝామాతి వదన్తి, తుమ్హే కం గణ్హిత్వా యుజ్ఝిస్సథాతి? నను త్వం సేనాపతీతి? నాగరేహి వినా అసమత్థో అహం, దేవాతి. తతో రాజా “బలవన్తో నాగరా, సేనాపతిపి తేసంయేవ పక్ఖో”తి ఞత్వా “అఞ్ఞాని సత్తమాసాధికాని సత్త సంవచ్ఛరాని మయ్హం భిక్ఖుసఙ్ఘం దేన్తూ”తి ఆహ. నాగరా న సమ్పటిచ్ఛింసు. రాజా “ఛబ్బస్సాని పఞ్చవస్సానీ”తి ఏవం హాపేత్వా అఞ్ఞే సత్త దివసే యాచి . నాగరా “అతికక్ఖళం దాని రఞ్ఞా సద్ధిం కాతుం న వట్టతీ”తి అనుజానింసు. రాజా సత్తమాసాధికానం సత్తన్నం సంవచ్ఛరానం సజ్జితం దానముఖం సత్తన్నమేవ దివసానం సజ్జేత్వా ఛ దివసే కేసఞ్చి అపస్సన్తానంయేవ దానం దత్వా సత్తమే దివసే నాగరే పక్కోసాపేత్వా “సక్ఖిస్సథ, తాతా, ఏవరూపం దానం దాతు”న్తి ఆహ. తేపి “నను అమ్హేయేవ నిస్సాయేతం దేవస్స ఉప్పన్న”న్తి వత్వా “సక్ఖిస్సామా”తి ఆహంసు. రాజా పిట్ఠిహత్థేన అస్సూని పుఞ్ఛమానో భగవన్తం వన్దిత్వా, “భన్తే, అట్ఠసట్ఠిభిక్ఖుసతసహస్సం అఞ్ఞస్స భారం అకత్వా యావజీవం చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహిస్సామీతి చిన్తేసిం, నాగరానం దాని మే అనుఞ్ఞాతం, నాగరా హి ‘మయం దానం దాతుం న లభామా’తి భగవా కుప్పన్తి. స్వేవ పట్ఠాయ తేసం అనుగ్గహం కరోథా”తి ఆహ.

అథ దుతియదివసే సేనాపతి మహాదానం అదాసి. తతో నాగరా రఞ్ఞా కతసక్కారతో ఉత్తరితరం సక్కారసమ్మానం కత్వా దానం అదంసు. ఏతేనేవ నియామేన సకలనగరస్స పటిపాటియా గతాయ ద్వారగామవాసినో సక్కారసమ్మానం సజ్జయింసు. మహాకాలకుటుమ్బికో చూళకాలం ఆహ – “దసబలస్స సక్కారసమ్మానం స్వేవ అమ్హాకం పాపుణాతి, కిం సక్కారం కరిస్సామా”తి? త్వమేవ భాతిక జానాహీతి. సచే మయ్హం రుచియా కరోసి, అమ్హాకం సోళసకరీసమత్తేసు ఖేత్తేసు గహితగబ్భా సాలియో అత్థి. సాలిగబ్భం ఫాలేత్వా ఆదాయ బుద్ధానం అనుచ్ఛవికం పచాపేమాతి. ఏవం కయిరమానే కస్సచి ఉపకారో న హోతి, తస్మా నేతం మయ్హం రుచ్చతీతి. సచే త్వం ఏవం న కరోసి, అహం మయ్హం సన్తకం మమాయితుం లభామీతి సోళసకరీసమత్తం ఖేత్తం మజ్ఝే భిన్దిత్వా అట్ఠకరీసట్ఠానే సీమం ఠపేత్వా సాలిగబ్భం ఫాలేత్వా ఆదాయ అసమ్భిన్నే ఖీరే పచాపేత్వా చతుమధురం పక్ఖిపిత్వా బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స అదాసి. కుటుమ్బికస్స ఖో గబ్భం ఫాలేత్వా గహితగహితట్ఠానం పున పూరతి. పుథుకకాలే పుథుకగ్గం నామ అదాసి, గామవాసీహి సద్ధిం అగ్గసస్సం నామ అదాసి, లాయనే లాయనగ్గం, వేణికరణే వేణగ్గం, కలాపాదీసు కలాపగ్గం ఖలగ్గం ఖలభణ్డగ్గం కోట్ఠగ్గన్తి. ఏవం సో ఏకసస్సేవ నవ వారే అగ్గదానం అదాసి. తమ్పి సస్సం అతిరేకం ఉట్ఠానసమ్పన్నం అహోసి.

యావ బుద్ధా ధరతి, యావ చ సఙ్ఘో ధరతి, ఏతేనేవ నియామేన కల్యాణకమ్మం కత్వా తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా దేవేసు చేవ మనుస్సేసు చ సంసరన్తో ఏకనవుతికప్పే సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా అమ్హాకం సత్థు లోకే ఉప్పన్నకాలే కపిలవత్థునగరస్స అవిదూరే దోణవత్థుబ్రాహ్మణగామే బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తి. తస్స నామగ్గహణదివసే **కోణ్డఞ్ఞమాణవో**తి నామం అకంసు. సో వుడ్ఢిమన్వాయ తయో వేదే ఉగ్గహేత్వా లక్ఖణమన్తానం పారం అగమాసి. తేన సమయేన అమ్హాకం బోధిసత్తో తుసితపురా చవిత్వా కపిలవత్థుపురే నిబ్బత్తి. తస్స నామగ్గహణదివసే అట్ఠుత్తరం బ్రాహ్మణసతం అహతవత్థేహి అచ్ఛాదేత్వా అప్పోదకం మధుపాయాసం పాయేత్వా తేసం అన్తరే అట్ఠ జనే ఉచ్చినిత్వా మహాతలే నిసీదాపేత్వా అలఙ్కతపటియత్తం బోధిసత్తం దుకూలచుమ్బటకే నిపజ్జాపేత్వా లక్ఖణపరిగ్గహణత్థం తేసం సన్తికం ఆనయింసు. ధురాసనే నిసిన్నబ్రాహ్మణో మహాపురిసస్స సరీరసమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా ద్వే అఙ్గులియో ఉక్ఖిపి. ఏవం పటిపాటియా సత్త జనా ఉక్ఖిపింసు. తేసం పన సబ్బనవకో కోణ్డఞ్ఞమాణవో, సో బోధిసత్తస్స లక్ఖణవరనిప్ఫత్తిం ఓలోకేత్వా "అగారమజ్ఝే ఠానకారణం నత్థి, ఏకన్తేనేస వివట్టచ్ఛదో బుద్ధో భవిస్సతీ"తి ఏకమేవ అఙ్గులిం ఉక్ఖిపి. ఇతరే పన సత్త జనా "సచే అగారం అజ్ఝావసిస్సతి, రాజా భవిస్సతి చక్కవత్తీ. సచే పబ్బజిస్సతి, బుద్ధో భవిస్సతీ"తి ద్వే గతియో దిస్వా ద్వే అఙ్గులియో ఉక్ఖిపింసు. అయం పన కోణ్డఞ్ఞో కతాధికారో పచ్ఛిమభవికసత్తో పఞ్ఞాయ ఇతరే సత్త జనే అభిభవిత్వా "ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతస్స అగారమజ్ఝే ఠానకరణం నామ నత్థి, నిస్సంసయం బుద్ధో భవిస్సతీ"తి ఏకమేవ గతిం అద్దస, తస్మా ఏకం అఙ్గులిం ఉక్ఖిపి. తతో బ్రాహ్మణా అత్తనో ఘరాని గన్త్వా పుత్తే ఆమన్తయింసు – "తాతా, అమ్హే మహల్లకా, సుద్ధోదనమహారాజస్స పుత్తం సబ్బఞ్ఞుతప్పత్తం మయం సమ్భావేయ్యామ వా నో వా. తుమ్హే తస్మిం కుమారే సబ్బఞ్ఞుతం పత్తే తస్స సాసనే పబ్బజేయ్యాథా"తి.

సుద్ధోదనమహారాజాపి బోధిసత్తస్స ధాతియో ఆదిం కత్వా పరిహారం ఉపట్ఠపేన్తో బోధిసత్తం వుద్ధిం ఆపాదేసి. మహాసత్తోపి వుద్ధిప్పత్తో దేవో వియ సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా పరిపక్కే ఞాణే కామేసు ఆదీనవం నేక్ఖమ్మే చ ఆనిసంసం దిస్వా రాహులకుమారస్స జాతదివసే ఛన్నసహాయో కణ్డకం ఆరుయ్హ దేవతాహి వివటేన ద్వారేన మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమిత్వా తేనేవ రత్తిభాగేన తీణి రజ్జాని అతిక్కమిత్వా అనోమానదీతీరే పబ్బజిత్వా ఘటికారమహాబ్రహ్మునా ఆభతే అరహద్ధజే గహితమత్తేయేవ వస్ససట్ఠికత్థేరో వియ పాసాదికేన ఇరియాపథేన రాజగహం పత్వా తత్థ పిణ్డాయ చరిత్వా పణ్డవపబ్బతచ్ఛాయాయ పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా రఞ్ఞా మాగధేన రజ్జసిరియా నిమన్తియమానోపి తం పటిక్ఖిపిత్వా అనుక్కమేన ఉరువేలం గన్త్వా "రమణీయో వత అయం భూమిభాగో , అలం వతిదం కులపుత్తస్స పధానత్థికస్స పధానాయా"తి పధానాభిముఖం చిత్తం ఉప్పాదేత్వా తత్థ వాసం ఉపగతో.

తేన సమయేన ఇతరే సత్త బ్రాహ్మణా యథాకమ్మం గతా, సబ్బదహరో పన లక్ఖణపరిగ్గాహకో కోణ్డఞ్ఞమాణవో అరోగో. సో "మహాపురిసో పబ్బజితో"తి సుత్వా తేసం బ్రాహ్మణానం పుత్తే ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ – "సిద్ధత్థకుమారో కిర పబ్బజితో. సో హి నిస్సంసయం బుద్ధో భవిస్సతి. సచే తుమ్హాకం పితరో అరోగా అస్సు, అజ్జ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజేయ్యుం. సచే తుమ్హేపి ఇచ్ఛథ, ఏథ మయం తం మహాపురిసమనుపబ్బజిస్సామా"తి. తే సబ్బే ఏకచ్ఛన్దా భవితుం నాసక్ఖింసు. తయో జనా న పబ్బజింసు, కోణ్డఞ్ఞబ్రాహ్మణం జేట్ఠకం కత్వా ఇతరే చత్తారో పబ్బజింసు. ఇమే పఞ్చ పబ్బజిత్వా గామనిగమరాజధానీసు భిక్ఖాయ చరన్తా బోధిసత్తస్స సన్తికం అగమింసు. తే ఛబ్బస్సాని బోధిసత్తే మహాపధానం పదహన్తే "ఇదాని బుద్ధో భవిస్సతి ఇదాని బుద్ధో భవిస్సతీ"తి మహాసత్తం ఉపట్ఠహమానా సన్తికావచరావస్స అహేసుం. యదా పన బోధిసత్తో

ఏకతిలతణ్డులాదీహి వీతినామేన్తోపి దుక్కరకారికాయ అరియధమ్మపటివేధస్స అభావం ఞత్వా ఓళారికం ఆహారం ఆహరి, తదా తే పక్కమిత్వా ఇసిపతనం అగమంసు.

అథ బోధిసత్తో ఓళారికాహారపరిభోగేన ఛవిమంసలోహితపారిపూరిం కత్వా విసాఖపుణ్ణమదివసే సుజాతాయ దిన్నం వరభోజనం భుఞ్జిత్వా సువణ్ణపాతిం నదియా పటిసోతం ఖిపిత్వా “అజ్జ బుద్ధో భవిస్సామీ”తి కతసన్నిట్ఠానో సాయన్హసమయే కాలేన నాగరాజేన అనేకేహి థుతిసతేహి అభిత్థవియమానో మహాబోధిమణ్డం ఆరుయ్హ అచలట్ఠానే పాచీనలోకధాతుఅభిముఖో పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా చతురఙ్గసమన్నాగతం వీరియం అధిట్ఠాయ సూరియే ధరమానేయేవ మారబలం విధమిత్వా పఠమయామే పుబ్బేనివాసం అనుస్సరిత్వా మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేత్వా పచ్ఛిమయామసమనన్తరే పటిచ్చసముప్పాదే ఞాణం ఓతారేత్వా అనులోమపటిలోమం పచ్చయాకారవట్టం సమ్మసన్తో సబ్బబుద్ధేహి పటివిద్ధం అసాధారణం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝిత్వా నిబ్బానారమ్మణాయ ఫలసమాపత్తియా తత్థేవ సత్తాహం వీతినామేసి.

ఏతేనేవ ఉపాయేన సత్తసత్తాహం బోధిమణ్డే విహరిత్వా రాజాయతనమూలే మధుపిణ్డికభోజనం పరిభుఞ్జిత్వా పున అజపాలనిగ్రోధమూలం ఆగన్త్వా తత్థ నిసిన్నో ధమ్మగమ్భీరతం పచ్చవేక్ఖిత్వా అప్పోస్సుక్కతాయ చిత్తే నమన్తే మహాబ్రహ్మునా యాచితో బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేన్తో తిక్ఖిన్ద్రియాదిభేదే సత్తే దిస్వా మహాబ్రహ్మునో ధమ్మదేసనాయ పటిఞ్ఞం దత్వా “కస్స ను ఖో అహం పఠమం ధమ్మం దేసేస్సామీ”తి ఆళారుదకానం కాలకతభావం ఞత్వా పున చిన్తేన్తో “బహూపకారా ఖో పన మే పఞ్చవగ్గియా భిక్ఖూ, యే మం పధానపహితత్తం ఉపట్ఠహింసు. యంనూనాహం పఞ్చవగ్గియానం భిక్ఖూనం పఠమం ధమ్మం దేసేయ్య”న్తి చిత్తం ఉప్పాదేసి. ఇదం పన సబ్బమేవ బుద్ధానం పరివితక్కమత్తమేవ, ఠపేత్వా పన కోణ్డఞ్ఞబ్రాహ్మణం అఞ్ఞో కోచి పఠమం ధమ్మం పటివిజ్ఝితుం సమత్థో నామ నత్థి. సోపి ఏతదత్థమేవ కప్పసతసహస్సం అధికారకమ్మం అకాసి, బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నవ వారే అగ్గసస్సదానం అదాసి.

అథ సత్థా పత్తచీవరమాదాయ అనుపుబ్బేన ఇసిపతనం గన్త్వా యేన పఞ్చవగ్గియా భిక్ఖూ, తేనుపసఙ్కమి. తే తథాగతం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వావ అత్తనో కతికాయ సణ్ఠాతుం నాసక్ఖింసు. ఏకో పత్తచీవరం పటిగ్గహేసి, ఏకో ఆసనం పఞ్ఞాపేసి, ఏకో పాదోదకం పచ్చుపట్ఠాపేసి, ఏకో పాదే ధోవి, ఏకో తాలవణ్టం గహేత్వా బీజమానో ఠితో. ఏవం తేసు వత్తం దస్సేత్వా సన్తికే నిసిన్నేసు కోణ్డఞ్ఞత్థేరం కాయసక్ఖిం కత్వా సత్థా అనుత్తరం తేపరివట్టం ధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తన్తం ఆరభి. మనుస్సపరిసా పఞ్చ జనావ అహేసుం, దేవపరిసా అపరిచ్ఛిన్నా. దేసనాపరియోసానే కోణ్డఞ్ఞత్థేరో అట్ఠారసహి మహాబ్రహ్మకోటీహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో. అథ సత్థా “మయా దుక్కరసతాభతం ధమ్మం పఠమమేవ అఞ్ఞాసీతి అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞో నామ అయ”న్తి థేరం ఆలపన్తో “అఞ్ఞాసి వత, భో, కోణ్డఞ్ఞో, అఞ్ఞాసి వత, భో, కోణ్డఞ్ఞో”తి ఆహ. తస్స తదేవ నామం జాతం. తేన వుత్తం – “ఇతి హిదం ఆయస్మతో కోణ్డఞ్ఞస్స అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞోత్వేవ నామం అహోసీ”తి.

ఇతి థేరో ఆసాళ్హిపుణ్ణమాయం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో, పాటిపదదివసే భద్దియత్థేరో, దుతియపక్ఖదివసే వప్పత్థేరో, తతియపక్ఖదివసే మహానామత్థేరో, పక్ఖస్స చతుత్థియం అస్సజిత్థేరో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో. పఞ్చమియా పన పక్ఖస్స అనత్తలక్ఖణసుత్తన్తదేసనాపరియోసానే సబ్బేపి అరహత్తే పతిట్ఠితా.

తేన ఖో పన సమయేన ఛ లోకే అరహన్తో హోన్తి. తతో పట్ఠాయ సత్థా యసదారకప్పముఖే పఞ్చపణ్ణాస పురిసే, కప్పాసియవనసణ్డే తింసమత్తే భద్దవగ్గియే, గయాసీసే పిట్ఠిపాసాణే సహస్సమత్తే పురాణజటిలేతి ఏవం మహాజనం అరియభూమిం ఓతారేత్వా బిమ్బిసారప్పముఖాని ఏకాదసనహుతాని సోతాపత్తిఫలే, ఏకం నహుతం సరణత్తయే పతిట్ఠాపేత్వా జమ్బుదీపతలే సాసనం పుప్ఫితఫలితం కత్వా సకలజమ్బుదీపమణ్డలం కాసావపజ్జోతం ఇసివాతపటివాతం కరోన్తో ఏకస్మిం సమయే జేతవనమహావిహారం పత్వా తత్థ వసన్తో భిక్ఖుసఙ్ఘమజ్ఝే పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనగతో ధమ్మం దేసేన్తో "పఠమం ధమ్మం పటివిద్ధభిక్ఖూనం అన్తరే మమ పుత్తో కోణ్డఞ్ఞో అగ్గో"తి దస్సేతుం ఏతదగ్గట్ఠానే ఠపేసి.

థేరోపి ద్వే అగ్గసావకే అత్తనో నిపచ్చకారం కరోన్తే దిస్వా బుద్ధానం సన్తికా అపక్కమితుకామో హుత్వా "పుణ్ణమాణవో పబ్బజిత్వా సాసనే అగ్గధమ్మకథికో భవిస్సతీ"తి దిస్వా దోణవత్థుబ్రాహ్మణగామం గన్త్వా అత్తనో భాగినేయ్యం పుణ్ణమాణవం పబ్బాజేత్వా "అయం బుద్ధానం సన్తికే వసిస్సతీ"తి తస్స బుద్ధానం అన్తేవాసికభావం కత్వా సయం దసబలం ఉపసఙ్కమిత్వా "భగవా మయ్హం గామన్తసేనాసనం అసప్పాయం, ఆకిణ్ణో విహరితుం న సక్కోమి, ఛద్దన్తదహం గన్త్వా వసిస్సామీ"తి భగవన్తం అనుజానాపేత్వా ఉట్ఠాయాసనా సత్థారం వన్దిత్వా ఛద్దన్తదహం గన్త్వా ఛద్దన్తహత్థికులం నిస్సాయ ద్వాదస వస్సాని వీతినామేత్వా తత్థేవ అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి.

సారిపుత్త-మోగ్గల్లానత్థేరవత్థు

౧౮౯-౧౯౦. దుతియతతియేసు **మహాపఞ్ఞానన్తి** మహతియా పఞ్ఞాయ సమన్నాగతానం. **ఇద్ధిమన్తానన్తి** ఇద్ధియా సమ్పన్నానం. **సారిపుత్తో మోగ్గల్లానోతి** తేసం థేరానం నామం.

ఇమేసమ్పి పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – ఇతో సతసహస్సకప్పాధికే అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పమత్థకే సారిపుత్తో బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తి, నామేన సరదమాణవో నామ అహోసి. మోగ్గల్లానో గహపతిమహాసాలకులే నిబ్బత్తి , నామేన సిరివడ్ఢనకుటుమ్బియో నామ అహోసి. తే ఉభోపి సహపంసుకీళితావ సహాయకా అహేసుం. సరదమాణవో పితు అచ్చయేన కులసన్తకం మహాధనం పటిపజ్జిత్వా ఏకదివసం రహోగతో చిన్తేసి – "అహం ఇధలోకత్తభావమేవ జానామి, నో పరలోకత్తభావం, జాతసత్తానఞ్చ మరణం నామ ధువం, మయా ఏకం పబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా మోక్ఖధమ్మగవేసనం కాతుం వట్టతీ"తి. సో సహాయకం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – "సమ్మ సిరివడ్ఢన, అహం పబ్బజిత్వా మోక్ఖధమ్మం గవేసిస్సామి, త్వం మయా సద్ధిం పబ్బజితుం సక్ఖిస్ససీ"తి. న సక్ఖిస్సామి , సమ్మ, త్వంయేవ పబ్బజాహీతి. సో చిన్తేసి – "పరలోకం గచ్ఛన్తా సహాయే వా ఞాతిమిత్తే వా గహేత్వా గతా నామ నత్థి, అత్తనా కతం అత్తనోవ హోతీ"తి. తతో రతనకోట్ఠాగారం వివరాపేత్వా కపణద్ధికవణిబ్బకయాచకానం మహాదానం దత్వా పబ్బతపాదం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. తస్స ఏకో ద్వే తయోతి ఏవం అనుపబ్బజ్జం పబ్బజితా చతుసత్తతిసహస్సమత్తా జటిలా అహేసుం. సో పఞ్చాభిఞ్ఞా అట్ఠ చ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా తేసమ్పి జటిలానం కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖి. తేపి సబ్బే పఞ్చ అభిఞ్ఞా అట్ఠ చ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేసుం.

తేన సమయేన అనోమదస్సీ నామ బుద్ధో లోకే ఉదపాది. నగరం చన్దవతీ నామ అహోసి, పితా యసవన్తో నామ ఖత్తియో, మాతా యసోధరా నామ దేవీ, బోధి అజ్జునరుక్ఖో, నిసభత్థేరో చ అనోమత్థేరో చాతి ద్వే అగ్గసావకా, వరుణత్థేరో నామ ఉపట్ఠాకో, సున్దరా చ సుమనా చాతి ద్వే అగ్గసావికా, ఆయు వస్ససతసహస్సం అహోసి, సరీరం అట్ఠపణ్ణాసహత్థుబ్బేధం, సరీరప్పభా ద్వాదసయోజనం ఫరి, భిక్ఖుసతసహస్సపరివారో అహోసి.

అథేకదివసం పచ్చూసకాలే మహాకరుణాసమాపత్తితో వుట్ఠాయ లోకం వోలోకేన్తో సరదతాపసం దిస్వా “అజ్జ మయ్హం సరదతాపసస్స సన్తికం గతపచ్చయేన ధమ్మదేసనా చ మహతీ భవిస్సతి, సో చ అగ్గసావకట్ఠానం పత్థేస్సతి, తస్స సహాయకో సిరివడ్ఢనకుటుమ్బియో దుతియసావకట్ఠానం, దేసనాపరియోసానే చస్స పరివారా చతుసత్తతిసహస్సజటిలా అరహత్తం పాపుణిస్సన్తి, మయా తత్థ గన్తుం వట్టతీ”తి అత్తనో పత్తచీవరమాదాయ అఞ్ఞం కఞ్చి అనామన్తేత్వా సీహో వియ ఏకచరో హుత్వా సరదతాపసస్స అన్తేవాసికేసు ఫలాఫలత్థాయ గతేసు “బుద్ధభావం మే జానాతూ”తి తస్స పస్సన్తస్సేవ సరదతాపసస్స ఆకాసతో ఓతరిత్వా పథవియం పతిట్ఠాసి. సరదతాపసో బుద్ధానుభావం చేవ సరీరసమ్పత్తిం చస్స దిస్వా లక్ఖణమన్తే సమ్మసిత్వా “ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతో నామ అగారమజ్ఝే వసన్తో రాజా హోతి చక్కవత్తీ, పబ్బజన్తో లోకే వివట్టచ్ఛదో సబ్బఞ్ఞూ బుద్ధో హోతి, అయం పురిసో నిస్సంసయం బుద్ధో”తి జానిత్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి. నిసీది భగవా పఞ్ఞత్తాసనే. సరదతాపసోపి అత్తనో అనుచ్ఛవికం ఆసనం గహేత్వా ఏకమన్తం నిసీది.

తస్మిం సమయే చతుసత్తతిసహస్సజటిలా పణీతపణీతాని ఓజవన్తాని ఫలాఫలాని గహేత్వా ఆచరియస్స సన్తికం సమ్పత్తా బుద్ధానఞ్చేవ ఆచరియస్స చ నిసిన్నాసనం ఓలోకేత్వా ఆహంసు – “ఆచరియ, మయం ‘ఇమస్మిం లోకే తుమ్హేహి మహన్తతరో నత్థీ’తి విచరామ, అయం పన పురిసో తుమ్హేహి మహన్తతరో మఞ్ఞే”తి. తాతా, కిం వదథ? సాసపేన సద్ధిం అట్ఠసట్ఠియోజనసతసహస్సుబ్బేధం సినేరుం సమం కాతుం ఇచ్ఛథ, సబ్బఞ్ఞుబుద్ధేన సద్ధిం మయ్హం ఉపమం మా కరిత్థ పుత్తకాతి. అథ తే తాపసా “సచే అయం ఇత్తరసత్తో అభవిస్స, న అమ్హాకం ఆచరియో ఏవరూపం ఉపమం ఆహరేయ్య, యావ మహా వతాయం పురిసో”తి సబ్బేవ పాదేసు నిపతిత్వా సిరసా వన్దింసు.

అథ నే ఆచరియో ఆహ – “తాతా, అమ్హాకం బుద్ధానం అనుచ్ఛవికో దేయ్యధమ్మో నత్థి, సత్థా చ భిక్ఖాచారవేలాయ ఇధాగతో, మయం యథాబలం దేయ్యధమ్మం దస్సామ. తుమ్హే యం యం పణీతం ఫలాఫలం, తం తం ఆహరథా”తి. ఆహరాపేత్వా హత్థే ధోవిత్వా సయం తథాగతస్స పత్తే పతిట్ఠాపేసి . సత్థారా చ ఫలాఫలే పటిగ్గహితమత్తే దేవతా దిబ్బోజం పక్ఖిపింసు. తాపసో ఉదకమ్పి సయమేవ పరిస్సావేత్వా అదాసి. తతో భత్తకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా హత్థం ధోవిత్వా నిసిన్నే సత్థరి సబ్బే అన్తేవాసికే పక్కోసిత్వా సత్థు సన్తికే సారణీయం కథం కథేన్తో నిసీది. సత్థా “ద్వే అగ్గసావకా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం ఆగచ్ఛన్తూ”తి చిన్తేసి. తే సత్థు చిత్తం ఞత్వా సతసహస్సఖీణాసవపరివారా ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠంసు.

తతో సరదతాపసో అన్తేవాసికే ఆమన్తేసి – “తాతా, బుద్ధానం నిసిన్నాసనమ్పి నీచం, సమణసతసహస్సానమ్పి ఆసనం నత్థి, తుమ్హేహి అజ్జ ఉళారం బుద్ధసక్కారం కాతుం వట్టతి, పబ్బతపాదతో వణ్ణగన్ధసమ్పన్నాని పుప్ఫాని ఆహరథా”తి. కథనకాలో పపఞ్చో వియ హోతి, ఇద్ధిమన్తానం పన విసయో అచిన్తేయ్యోతి ముహుత్తమత్తేనేవ తే తాపసా వణ్ణగన్ధసమ్పన్నాని పుప్ఫాని ఆహరిత్వా బుద్ధానం యోజనప్పమాణం పుప్ఫాసనం పఞ్ఞాపేసుం, ఉభిన్నం అగ్గసావకానం తిగావుతం, సేసభిక్ఖూనం అడ్ఢయోజనికాదిభేదం, సఙ్ఘనవకస్స ఉసభమత్తం అహోసి. ఏవం పఞ్ఞత్తేసు ఆసనేసు సరదతాపసో తథాగతస్స పురతో అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా ఠితో, “భన్తే, మయ్హం దీఘరత్తం హితసుఖత్థాయ ఇమం పుప్ఫాసనం అభిరుహథా”తి ఆహ.

> “నానాపుప్ఫఞ్చ గన్ధఞ్చ, సమ్పాదేత్వాన ఏకతో;
> పుప్ఫాసనం పఞ్ఞాపేత్వా, ఇదం వచనమబ్రవిం.

“ఇదం తే ఆసనం వీర, పఞ్ఞత్తం తవనుచ్ఛవిం;
మమ చిత్తం పసాదేన్తో, నిసీద పుప్ఫమాసనే.

“సత్తరత్తిదివం బుద్ధో, నిసీది పుప్ఫమాసనే;
మమ చిత్తం పసాదేత్వా, హాసయిత్వా సదేవకే”తి.

ఏవం నిసిన్నే సత్థరి ద్వే అగ్గసావకా చ సేసభిక్ఖూ చ అత్తనో అత్తనో పత్తాసనేసు నిసీదింసు. సరదతాపసో మహన్తం పుప్ఫచ్ఛత్తం గహేత్వా తథాగతస్స మత్థకే ధారయన్తో అట్ఠాసి. సత్థా “జటిలానం అయం సక్కారో మహప్ఫలో హోతూ”తి నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జి. సత్థు సమాపన్నభావం ఞత్వా ద్వే అగ్గసావకాపి సేసభిక్ఖూపి సమాపత్తిం సమాపజ్జింసు. తథాగతే సత్తాహం నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా నిసిన్నే అన్తేవాసికా భిక్ఖాచారకాలే సమ్పత్తే వనమూలఫలాఫలం పరిభుఞ్జిత్వా సేసకాలే బుద్ధానం అఞ్జలిం పగ్గయ్హ తిట్ఠన్తి. సరదతాపసో పన భిక్ఖాచారమ్పి అగన్త్వా పుప్ఫచ్ఛత్తం గహితనియామేనేవ సత్తాహం పీతిసుఖేన వీతినామేసి.

సత్థా నిరోధతో వుట్ఠాయ దక్ఖిణపస్సే నిసిన్నం అగ్గసావకం నిసభత్థేరం ఆమన్తేసి – “నిసభ సక్కారకారకానం తాపసానం పుప్ఫాసనానుమోదనం కరోహీ”తి. థేరో చక్కవత్తిరఞ్ఞో సన్తికా పటిలద్ధమహాలాభో మహాయోధో వియ తుట్ఠమానసో సావకపారమిఞాణే ఠత్వా పుప్ఫాసనానుమోదనం ఆరభి. తస్స దేసనావసానే దుతియసావకం ఆమన్తేసి – “త్వమ్పి ధమ్మం దేసేహీ”తి. అనోమత్థేరో తేపిటకం బుద్ధవచనం సమ్మసిత్వా ధమ్మం కథేసి. ద్విన్నం సావకానం దేసనాయ ఏకస్సపి అభిసమయో నాహోసి. అథ సత్థా అపరిమాణే బుద్ధవిసయే ఠత్వా ధమ్మదేసనం ఆరభి. దేసనాపరియోసానే ఠపేత్వా సరదతాపసం సబ్బేపి చతుసత్తతిసహస్సజటిలా అరహత్తం పాపుణింసు. సత్థా “ఏథ భిక్ఖవో”తి హత్థం పసారేసి. తేసం తావదేవ కేసమస్సు అన్తరధాయి, అట్ఠ పరిక్ఖారా కాయే పటిముక్కావ అహేసుం.

సరదతాపసో కస్మా అరహత్తం న పత్తోతి? విక్ఖిత్తచిత్తత్తా. తస్స కిర బుద్ధానం దుతియాసనే నిసీదిత్వా సావకపారమిఞాణే ఠత్వా ధమ్మం దేసయతో అగ్గసావకస్స దేసనం సోతుం ఆరద్ధకాలతో పట్ఠాయ “అహో వతాహమ్పి అనాగతే ఉప్పజ్జనకస్స బుద్ధస్స సాసనే ఇమినావ సావకేన లద్ధధురం లభేయ్య”న్తి చిత్తం ఉదపాది. సో తేన పరివితక్కేన మగ్గఫలపటివేధం కాతుం నాసక్ఖి . తథాగతం పన వన్దిత్వా సమ్ముఖే ఠత్వా ఆహ – “భన్తే, తుమ్హాకం అనన్తరాసనే నిసిన్నో భిక్ఖు తుమ్హాకం సాసనే కో నామ హోతీ”తి? మయా పవత్తితం ధమ్మచక్కం అనుప్పవత్తేతా సావకపారమిఞాణస్స కోటిప్పత్తో సోళస పఞ్ఞా పటివిజ్ఝిత్వా ఠితో మయ్హం సాసనే అగ్గసావకో నిసభత్థేరో నామ ఏసోతి. “భన్తే, య్వాయం మయా సత్తాహం పుప్ఫచ్ఛత్తం ధారేన్తేన సక్కారో కతో, అహం ఇమస్స ఫలేన అఞ్ఞం సక్కత్తం వా బ్రహ్మత్తం వా న పత్థేమి, అనాగతే పన అయం నిసభత్థేరో వియ ఏకస్స బుద్ధస్స అగ్గసావకో భవేయ్య”న్తి పత్థనం అకాసి.

సత్థా “సమిజ్ఝిస్సతి ను ఖో ఇమస్స పురిసస్స పత్థనా”తి అనాగతంసఞాణం పేసేత్వా ఓలోకేన్తో కప్పసతసహస్సాధికం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా సమిజ్ఝనభావం అద్దస. దిస్వా సరదతాపసం ఆహ – “న తే అయం పత్థనా మోఘా భవిస్సతి, అనాగతే పన కప్పసతసహస్సాధికం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా గోతమో నామ బుద్ధో లోకే ఉప్పజ్జిస్సతి. తస్స మాతా మహామాయా నామ దేవీ భవిస్సతి, పితా సుద్ధోదనో నామ రాజా, పుత్తో రాహులో నామ, ఉపట్ఠాకో ఆనన్దో నామ,

దుతియసావకో మోగ్గల్లానో నామ, త్వం పన తస్స అగ్గసావకో ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తో నామ భవిస్ససీ"తి. ఏవం తాపసం బ్యాకరిత్వా ధమ్మకథం కథేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో ఆకాసం పక్ఖన్ది.

సరదతాపసోపి అన్తేవాసికత్థేరానం సన్తికం గన్త్వా సహాయకస్స సిరివడ్ఢనకుటుమ్బికస్స సాసనం పేసేసి – "భన్తే, మమ సహాయకస్స వదేథ 'సహాయకేన తే సరదతాపసేన అనోమదస్సిబుద్ధస్స పాదమూలే అనాగతే ఉప్పజ్జనకస్స గోతమబుద్ధస్స సాసనే అగ్గసావకట్ఠానం పత్థితం, త్వం దుతియసావకట్ఠానం పత్థేహీ'"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా థేరేహి పురేతరమేవ ఏకపస్సేన గన్త్వా సిరివడ్ఢస్స నివేసనద్వారే అట్ఠాసి.

సిరివడ్ఢనో "చిరస్సం వత మే అయ్యో ఆగతో"తి ఆసనే నిసీదాపేత్వా అత్తనా నీచాసనే నిసిన్నో "అన్తేవాసికపరిసా పన వో, భన్తే, న పఞ్ఞాయతీ"తి పుచ్ఛి. ఆమ సమ్మ, అమ్హాకం అస్సమం అనోమదస్సీ నామ బుద్ధో ఆగతో, మయం తస్స అత్తనో బలేన సక్కారం అకరిమ్హా. సత్థా సబ్బేసం ధమ్మం దేసేసి, దేసనాపరియోసానే ఠపేత్వా మం సేసా అరహత్తం పత్వా పబ్బజింసూతి. తుమ్హే కస్మా న పబ్బజితాతి? అహం సత్థు అగ్గసావకం నిసభత్థేరం దిస్వా అనాగతే ఉప్పజ్జనకస్స గోతమస్స నామ బుద్ధస్స సాసనే అగ్గసావకట్ఠానం పత్థేసిం, త్వమ్పి తస్స సాసనే దుతియసావకట్ఠానం పత్థేహీతి. మయ్హం బుద్ధేహి సద్ధిం పరిచయో నత్థి, భన్తేతి. బుద్ధేహి సద్ధిం కథనం మయ్హం భారో హోతు, త్వం మహన్తం అధికారం సజ్జేహీతి.

సిరివడ్ఢనో సరదతాపసస్స వచనం సుత్వా అత్తనో నివేసనద్వారే రాజమానేన అట్ఠకరీసమత్తం ఠానం సమతలం కారేత్వా వాలుకం ఓకిరాపేత్వా లాజపఞ్చమాని పుప్ఫాని వికిరిత్వా నీలుప్పలచ్ఛదనం మణ్డపం కారేత్వా బుద్ధాసనం పఞ్ఞాపేత్వా సేసభిక్ఖూనమ్పి ఆసనాని పటియాదాపేత్వా మహన్తం సక్కారసమ్మానం సజ్జేత్వా బుద్ధానం నిమన్తనత్థాయ సరదతాపసస్స సఞ్ఞం అదాసి. తాపసో తస్స వచనం సుత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం గహేత్వా తస్స నివేసనం అగమాసి. సిరివడ్ఢనో పచ్చుగ్గమనం కత్వా తథాగతస్స హత్థతో పత్తం గహేత్వా మణ్డపం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనేసు నిసిన్నస్స బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దక్ఖిణోదకం దత్వా పణీతేన భోజనేన పరివిసిత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం మహారహేహి వత్థేహి అచ్ఛాదేత్వా, "భన్తే, నాయం ఆరమ్భో అప్పమత్తకట్ఠానత్థాయ, ఇమినావ నియామేన సత్తాహం అనుకమ్పం కరోథా"తి ఆహ. సత్థా అధివాసేసి. సో తేనేవ నియామేన సత్తాహం మహాదానం పవత్తేత్వా భగవన్తం వన్దిత్వా అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా ఠితో ఆహ – "భన్తే, మమ సహాయో సరదతాపసో యస్స సత్థు అగ్గసావకో హోమీతి పత్థేసి, అహమ్పి తస్సేవ దుతియసావకో భవామీ"తి.

సత్థా అనాగతం ఓలోకేత్వా తస్స పత్థనాయ సమిజ్ఝనభావం దిస్వా బ్యాకాసి – "త్వం ఇతో కప్పసతసహస్సాధికం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా గోతమబుద్ధస్స దుతియసావకో భవిస్ససీ"తి. బుద్ధానం బ్యాకరణం సుత్వా సిరివడ్ఢనో హట్ఠపహట్ఠో అహోసి. సత్థాపి భత్తానుమోదనం కత్వా సపరివారో విహారమేవ గతో. సిరివడ్ఢనో తతో పట్ఠాయ యావజీవం కల్యాణకమ్మం కత్వా దుతియత్తభావే కామావచరదేవలోకే నిబ్బత్తో. సరదతాపసో చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో.

తతో పట్ఠాయ ఇమేసం ఉభిన్నమ్పి అన్తరాకమ్మం న కథితం. అమ్హాకం పన బుద్ధస్స నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ సరదతాపసో రాజగహనగరస్స అవిదూరే ఉపతిస్సగామే సారిబ్రాహ్మణియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. తందివసమేవ చస్స సహాయోపి రాజగహస్సేవ అవిదూరే కోలితగామే మోగ్గల్లిబ్రాహ్మణియా కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. తాని కిర ద్వేపి కులాని

యావ సత్తమా కులపరివట్టా ఆబద్ధపటిబద్ధసహాయకానేవ. తేసం ద్విన్నమ్పి ఏకదివసమేవ గబ్భపరిహారం అదంసు. దసమాసచ్చయేన జాతానమ్పి తేసం ఛసట్ఠి ధాతియో ఉపట్ఠహింసు. నామగ్గహణదివసే సారిబ్రాహ్మణియా పుత్తస్స ఉపతిస్సగామే జేట్ఠకులస్స పుత్తత్తా **ఉపతిస్సో**తి నామం అకంసు, ఇతరస్స కోలితగామే జేట్ఠకులస్స పుత్తత్తా **కోలితో**తి నామం అకంసు. తే ఉభోపి వుద్ధిమన్వాయ సబ్బసిప్పానం పారం అగమంసు.

ఉపతిస్సమాణవస్స కీళనత్థాయ నదిం వా ఉయ్యానం వా పబ్బతం వా గమనకాలే పఞ్చ సువణ్ణసివికాసతాని పరివారా హోన్తి, కోలితమాణవస్స పఞ్చ ఆజఞ్ఞరథసతాని. ద్వేపి జనా పఞ్చపఞ్చమాణవకసతపరివారా హోన్తి. రాజగహే చ అనుసంవచ్ఛరం గిరగ్గసమజ్జం నామ హోతి, తేసం ద్విన్నమ్పి ఏకట్ఠానేయేవ మఞ్చం బన్ధన్తి. ద్వేపి జనా ఏకతోవ నిసీదిత్వా సమజ్జం పస్సన్తా హసితబ్బట్ఠానే హసన్తి, సంవేగట్ఠానే సంవిజ్జన్తి, దాయం దాతుం యుత్తట్ఠానే దాయం దేన్తి. తేసం ఇమినావ నియామేన ఏకదివసం సమజ్జం పస్సన్తానం పరిపాకగతత్తా ఞాణస్స పురిమదివసేసు వియ హసితబ్బట్ఠానే హాసో వా సంవేగట్ఠానే సంవేజనం వా దాయం దాతుం యుత్తట్ఠానే దాయదానం వా నాహోసి. ద్వేపి పన జనా ఏవం చిన్తయింసు – “కిం ఏత్థ ఓలోకేతబ్బం అత్థి, సబ్బేపిమే అప్పత్తే వస్ససతే అపణ్ణత్తికభావం గమిస్సన్తి. అమ్హేహి పన ఏకం మోక్ఖధమ్మం గవేసితుం వట్టతీ”తి ఆరమ్మణం గహేత్వా నిసీదింసు.

తతో కోలితో ఉపతిస్సం ఆహ – “సమ్మ ఉపతిస్స, న త్వం అఞ్ఞాసు దివసేసు వియ హట్ఠపహట్ఠో, అనత్తమనధాతుకోసి, కిం తే సల్లక్ఖిత”న్తి? సమ్మ కోలిత, “ఏతేసం ఓలోకనే సారో నత్థి, నిరత్థకమేతం, అత్తనో మోక్ఖధమ్మం గవేసితుం వట్టతీ”తి ఇదం చిన్తయన్తో నిసిన్నోమ్హీతి, త్వం పన కస్మా అనత్తమనోసీతి? సోపి తథేవ ఆహ. అథస్స అత్తనా సద్ధిం ఏకజ్ఝాసయతం ఞత్వా ఉపతిస్సో తం ఏవమాహ – “అమ్హాకం ఉభిన్నమ్పి సుచిన్తితం, మోక్ఖధమ్మం గవేసన్తేహి పన ఏకా పబ్బజ్జా లద్ధుం వట్టతి, కస్స సన్తికే పబ్బజామా”తి.

తేన ఖో పన సమయేన సఞ్చయో పరిబ్బాజకో రాజగహే పటివసతి మహతియా పరిబ్బాజకపరిసాయ సద్ధిం. తే “తస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామా”తి పఞ్చహి మాణవకసతేహి సద్ధిం సఞ్చయస్స సన్తికే పబ్బజింసు. తేసం పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ సఞ్చయో అతిరేకలాభగ్గయసగ్గప్పత్తో అహోసి. తే కతిపాహేనేవ సబ్బం సఞ్చయస్స సమయం పరిగ్గణ్హిత్వా, “ఆచరియ, తుమ్హాకం జాననసమయో ఏత్తకోవ, ఉదాహు ఉత్తరిపి అత్థీ”తి పుచ్ఛింసు. సఞ్చయో “ఏత్తకోవ, సబ్బం తుమ్హేహి ఞాత”న్తి ఆహ. తే తస్స కథం సుత్వా చిన్తయింసు – “ఏవం సతి ఇమస్స సన్తికే బ్రహ్మచరియవాసో నిరత్థకో, మయం మోక్ఖధమ్మం గవేసితుం నిక్ఖన్తా, సో ఇమస్స సన్తికే ఉప్పాదేతుం న సక్కా. మహా ఖో పన జమ్బుదీపో, గామనిగమరాజధానియో చరన్తా మయం అవస్సం మోక్ఖధమ్మదేసకం ఏకం ఆచరియం లభిస్సామా”తి. తే తతో పట్ఠాయ యత్థ యత్థ పణ్డితా సమణబ్రాహ్మణా అత్థీతి సుణన్తి, తత్థ తత్థ గన్త్వా పఞ్హసాకచ్ఛం కరోన్తి. తేహి పుట్ఠం పఞ్హం అఞ్ఞే కథేతుం సమత్థా నత్థి, తే పన తేసం పఞ్హం విస్సజ్జేన్తి. ఏవం సకలజమ్బుదీపం పరిగ్గణ్హిత్వా నివత్తిత్వా సకట్ఠానమేవ ఆగన్త్వా, “సమ్మ కోలిత, యో పఠమం అమతం అధిగచ్ఛతి, సో ఆరోచేతూ”తి కతికం అకంసు.

తేన సమయేన అమ్హాకం సత్థా పఠమాభిసమ్బోధిం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో అనుపుబ్బేన రాజగహం సమ్పత్తో హోతి. అథ “ఏకసట్ఠి అరహన్తో లోకే ఉప్పన్నా హోన్తీ”తి వుత్తకాలే “చరథ, భిక్ఖవే, చారికం బహుజనహితాయా”తి రతనత్తయగుణప్పకాసనత్థం ఉయ్యోజితానం భిక్ఖూనం అన్తరే పఞ్చవగ్గియబ్భన్తరో అస్సజిత్థేరో పటినివత్తిత్వా రాజగహమేవ ఆగతో. పునదివసే పాతోవ పత్తచీవరం ఆదాయ రాజగహం పిణ్డాయ పావిసి.

తస్మిం సమయే ఉపతిస్సపరిబ్బాజకో పాతోవ భత్తకిచ్చం కత్వా పరిబ్బాజకారామం గచ్ఛన్తో థేరం దిస్వా చిన్తేసి – “మయా ఏవరూపో పబ్బజితో నామ న దిట్ఠపుబ్బో. యే వత లోకే అరహన్తో వా అరహత్తమగ్గం వా సమాపన్నా, అయం తేసం భిక్ఖూనం అఞ్ఞతరో, యంనూనాహం ఇమం భిక్ఖుం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛేయ్యం – ‘కంసి త్వం, ఆవుసో ఉద్దిస్స, పబ్బజితో, కో వా తే సత్థా, కస్స వా త్వం ధమ్మం రోచేసీ’”తి. అథస్స ఏతదహోసి – “అకాలో ఖో ఇమం భిక్ఖుం పఞ్హం పుచ్ఛితుం, అన్తరఘరం పవిట్ఠో పిణ్డాయ చరతి, యంనూనాహం ఇమం భిక్ఖుం పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధేయ్యం అత్థికేహి ఉపఞ్ఞాతం మగ్గ”న్తి. సో థేరం లద్ధపిణ్డపాతం అఞ్ఞతరం ఓకాసం గచ్ఛన్తం దిస్వా నిసీదితుకామతఞ్చస్స ఞత్వా అత్తనో పరిబ్బాజకపీఠకం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి. భత్తకిచ్చపరియోసానేపిస్స అత్తనో కుణ్డికాయ ఉదకం అదాసి.

ఏవం ఆచరియవత్తం కత్వా కతభత్తకిచ్చేన థేరేన సద్ధిం మధురపటిసన్థారం కత్వా “విప్పసన్నాని ఖో తే, ఆవుసో, ఇన్ద్రియాని, పరిసుద్ధో ఛవివణ్ణో పరియోదాతో, కంసి త్వం, ఆవుసో ఉద్దిస్స, పబ్బజితో, కో వా తే సత్థా, కస్స వా త్వం ధమ్మం రోచేసీ”తి పుచ్ఛి. థేరో “అత్థావుసో, మహాసమణో సక్యపుత్తో సక్యకులా పబ్బజితో, తాహం భగవన్తం ఉద్దిస్స పబ్బజితో, సో చ మే భగవా సత్థా, తస్సేవాహం భగవతో ధమ్మం రోచేమీ”తి ఆహ. అథ నం “కింవాదీ పనాయస్మతో సత్థా, కిమక్ఖాయీ”తి పుచ్ఛి. థేరో చిన్తేసి – “ఇమే పరిబ్బాజకా నామ సాసనస్స పటిపక్ఖభూతా, ఇమస్స సాసనస్స గమ్భీరతం దస్సేస్సామీ”తి. అత్తనో నవకభావం దస్సేన్తో ఆహ – “అహం ఖో, ఆవుసో, నవో అచిరపబ్బజితో, అధునాగతో ఇమం ధమ్మవినయం, న తావాహం సక్కోమి విత్థారేన ధమ్మం దేసేతు”న్తి. పరిబ్బాజకో “అహం ఉపతిస్సో నామ, త్వం యథాసత్తియా అప్పం వా బహుం వా వద, ఏతం నయసతేన నయసహస్సేన పటివిజ్ఝితుం మయ్హం భారో”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

“అప్పం వా బహుం వా భాసస్సు, అత్థంయేవ మే బ్రూహి;
అత్థేనేవ మే అత్థో, కిం కాహసి బ్యఞ్జనం బహు”న్తి. (మహావ. ౬౦);

ఏవం వుత్తే థేరో “యే ధమ్మా హేతుప్పభవా”తి (మహావ. ౬౦; అప. థేర. ౧.౧.౨౮౬) గాథం ఆహ. పరిబ్బాజకో పఠమపదద్వయమేవ సుత్వా సహస్సనయసమ్పన్నే సోతాపత్తిమగ్గే పతిట్ఠహి. ఇతరం పదద్వయం సోతాపన్నకాలే నిట్ఠాసి.

సో సోతాపన్నో హుత్వా ఉపరివిసేసే అప్పవత్తన్తే “భవిస్సతి ఏత్థ కారణ”న్తి సల్లక్ఖేత్వా థేరం ఆహ – “భన్తే, మా ఉపరి ధమ్మదేసనం వడ్ఢయిత్థ, ఏత్తకమేవ హోతు, కహం అమ్హాకం సత్థా వసతీ”తి? వేళువనే పరిబ్బాజకాతి. భన్తే, తుమ్హే పురతో యాథ, మయ్హం ఏకో సహాయకో అత్థి. అమ్హేహి చ అఞ్ఞమఞ్ఞం కతికా కతా “యో పఠమం అమతం అధిగచ్ఛతి, సో ఆరోచేతూ”తి. అహం తం పటిఞ్ఞం మోచేత్వా సహాయకం గహేత్వా తుమ్హాకం గతమగ్గేనేవ సత్థు సన్తికం ఆగమిస్సామీతి పఞ్చపతిట్ఠితేన థేరస్స పాదేసు నిపతిత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా థేరం ఉయ్యోజేత్వా పరిబ్బాజకారామాభిముఖో అగమాసి.

కోలితపరిబ్బాజకో తం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “అజ్జ మయ్హం సహాయకస్స ముఖవణ్ణో న అఞ్ఞేసు దివసేసు వియ, అద్ధా తేన అమతం అధిగతం భవిస్సతీ”తి అమతాధిగమం పుచ్ఛి. సోపిస్స “ఆమ ఆవుసో, అమతం అధిగత”న్తి పటిజానిత్వా తమేవ గాథం అభాసి. గాథాపరియోసానే కోలితో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహిత్వా ఆహ – “కహం కిర, సమ్మ, సత్థా

వసతీ”తి? “వేళువనే కిర, సమ్మ, వసతీ”తి ఏవం నో ఆచరియేన అస్సజిత్థేరేన కథితన్తి. తేన హి సమ్మ ఆయామ, సత్థారం పస్సిస్సామాతి. సారిపుత్తత్థేరో చ నామేస సదాపి ఆచరియపూజకోవ, తస్మా సహాయం కోలితమాణవం ఏవమాహ – “సమ్మ, అమ్హేహి అధిగతం అమతం అమ్హాకం ఆచరియస్స సఞ్చయపరిబ్బాజకస్సాపి కథేస్సామ. బుజ్ఝమానో పటివిజ్ఝిస్సతి, అప్పటివిజ్ఝన్తో అమ్హాకం సద్దహిత్వా సత్థు సన్తికం గమిస్సతి, బుద్ధానం దేసనం సుత్వా మగ్గఫలపటివేధం కరిస్సతీ”తి.

తతో ద్వేపి జనా సఞ్చయస్స సన్తికం గన్త్వా, “ఆచరియ, త్వం కిం కరోసి, బుద్ధో లోకే ఉప్పన్నో, స్వాక్ఖాతో ధమ్మో, సుప్పటిపన్నో సఙ్ఘో. ఆయామ, దసబలం పస్సిస్సామా”తి. సో “కిం వదేథ, తాతా”తి తేపి వారేత్వా లాభగ్గయసగ్గప్పత్తిమేవ తేసం దీపేసి. తే “అమ్హాకం ఏవరూపో అన్తేవాసికవాసో నిచ్చమేవ హోతు, తుమ్హాకం పన గమనం వా అగమనం వా జానాథా”తి ఆహంసు. సఞ్చయో “ఇమే ఏత్తకం జానన్తా మమ వచనం న కరిస్సన్తీ”తి ఞత్వా “గచ్ఛథ తుమ్హే, తాతా, అహం మహల్లకకాలే అన్తేవాసికవాసం వసితుం న సక్కోమీ”తి ఆహ. తే అనేకేహిపి కారణేహి తం బోధేతుం అసక్కోన్తా అత్తనో ఓవాదే వత్తమానం జనం ఆదాయ వేళువనం అగమంసు. అథ తేసం పఞ్చసు అన్తేవాసికసతేసు అడ్ఢతేయ్యసతా నివత్తింసు, అడ్ఢతేయ్యసతా తేహి సద్ధిం అగమంసు.

సత్థా చతుపరిసమజ్ఝే ధమ్మం దేసేన్తో తే దూరతోవ దిస్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – “ఏతే, భిక్ఖవే, ద్వే సహాయా ఆగచ్ఛన్తి కోలితో చ ఉపతిస్సో చ, ఏతం మే సావకయుగం భవిస్సతి అగ్గం భద్దయుగ”న్తి. అథ తేసం పరిసాయ చరియవసేన ధమ్మదేసనం వడ్ఢేసి. ఠపేత్వా ద్వే అగ్గసావకే సబ్బేపి తే అడ్ఢతేయ్యసతా పరిబ్బాజకా అరహత్తం పాపుణింసు . సత్థా “ఏథ భిక్ఖవో”తి హత్థం పసారేసి. సబ్బేసం కేసమస్సు అన్తరధాయి, ఇద్ధిమయం పత్తచీవరం కాయప్పటిబద్ధం అహోసి. ద్విన్నం అగ్గసావకానమ్పి ఇద్ధిమయపత్తచీవరం ఆగతం, ఉపరిమగ్గత్తయకిచ్చం పన న నిట్ఠాసి. కస్మా? సావకపారమిఞాణస్స మహన్తతాయ.

అథాయస్మా మహామోగ్గల్లానో పబ్బజితదివసతో సత్తమే దివసే మగధరట్ఠే కల్లవాలగామకం ఉపనిస్సాయ సమణధమ్మం కరోన్తో థినమిద్ధే ఓక్కన్తే సత్థారా సంవేజితో థినమిద్ధం వినోదేత్వా తథాగతేన దిన్నం ధాతుకమ్మట్ఠానం సుణన్తోవ ఉపరిమగ్గత్తయకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా సావకపారమిఞాణస్స మత్థకం పత్తో. సారిపుత్తత్థేరోపి పబ్బజితదివసతో అద్ధమాసం అతిక్కమిత్వా సత్థారా సద్ధిం తమేవ రాజగహం ఉపనిస్సాయ సూకరఖతలేణే విహరన్తో అత్తనో భాగినేయ్యస్స దీఘనఖపరిబ్బాజకస్స వేదనాపరిగ్గహసుత్తన్తే (మ॰ ని॰ ౨.౨౦౧-౨౦౬) దేసియమానే సుత్తానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా పరస్స వడ్ఢితభత్తం భుఞ్జన్తో వియ సావకపారమిఞాణస్స మత్థకం పత్తో. భాగినేయ్యో పనస్స దేసనాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో. ఇతి ద్విన్నమ్పి మహాసావకానం తథాగతే రాజగహే విహరన్తేయేవ సావకపారమిఞాణకిచ్చం మత్థకం పత్తం. అపరభాగే పన సత్థా జేతవనే విహరన్తో “మహాపఞ్ఞానం యదిదం సారిపుత్తో, ఇద్ధిమన్తానం యదిదం మహామోగ్గల్లానో”తి ద్వేపి మహాసావకే ఠానన్తరే ఠపేసీతి.

మహాకస్సపత్థేరవత్థు

౧౯౧. చతుత్థే **ధుతవాదానన్తి** ఏత్థ ధుతో వేదితబ్బో, ధుతవాదో వేదితబ్బో, ధుతధమ్మా వేదితబ్బా, ధుతఙ్గాని వేదితబ్బాని. తత్థ **ధుతోతి** ధుతకిలేసో వా పుగ్గలో కిలేసధుననో వా ధమ్మో.

ధుతవాదోతి ఏత్థ పన అత్థి ధుతో న ధుతవాదో, అత్థి న ధుతో ధుతవాదో, అత్థి నేవ ధుతో న ధుతవాదో, అత్థి ధుతో చేవ ధుతవాదో చ. తత్థ యో ధుతఙ్గేన అత్తనో కిలేసే ధుని, పరం పన ధుతఙ్గేన న ఓవదతి నానుసాసతి బాకులత్థేరో వియ, అయం ధుతో న ధుతవాదో. యథాహ – "తయిదం ఆయస్మా బాకులో ధుతో న ధుతవాదో"తి. యో పన ధుతఙ్గేన అత్తనో కిలేసే న ధుని, కేవలం అఞ్ఞే ధుతఙ్గేన ఓవదతి అనుసాసతి ఉపనన్దత్థేరో వియ, అయం న ధుతో ధుతవాదో. యథాహ – "తయిదం ఆయస్మా ఉపనన్దో న ధుతో ధుతవాదో"తి. యో పన ఉభయవిపన్నో లాళుదాయీ వియ, అయం నేవ ధుతో న ధుతవాదో. యథాహ – "తయిదం ఆయస్మా లాళుదాయీ నేవ ధుతో న ధుతవాదో"తి. యో పన ఉభయసమ్పన్నో ఆయస్మా మహాకస్సపత్థేరో వియ, అయం ధుతో చేవ ధుతవాదో చ. యథాహ – "తయిదం ఆయస్మా మహాకస్సపో ధుతో చేవ ధుతవాదో చా"తి.

ధుతధమ్మా వేదితబ్బాతి అప్పిచ్ఛతా సన్తుట్ఠితా సల్లేఖతా పవివేకతా ఇదమట్ఠికతాతి ఇమే ధుతఙ్గచేతనాయ పరివారా పఞ్చ ధమ్మా "అప్పిచ్ఛంయేవ నిస్సాయా"తిఆదివచనతో (అ॰ ని॰ ౫.౧౮౧; పరి॰ ౩౨౫) ధుతధమ్మా నామ. తత్థ అప్పిచ్ఛతా చ సన్తుట్ఠితా చ అలోభో, సల్లేఖతా చ పవివేకతా చ ద్వీసు ధమ్మేసు అనుపతన్తి అలోభే చేవ అమోహే చ, ఇదమట్ఠితా ఞాణమేవ. తత్థ అలోభేన పటిక్ఖేపవత్థూసు లోభం, అమోహేన తేస్వేవ ఆదీనవప్పటిచ్ఛాదకం మోహం ధునాతి. అలోభేన చ అనుఞ్ఞాతానం పటిసేవనముఖేన పవత్తం కామసుఖల్లికానుయోగం, అమోహేన ధుతఙ్గేసు అతిసల్లేఖముఖేన పవత్తం అత్తకిలమథానుయోగం ధునాతి. తస్మా ఇమే ధమ్మా ధుతధమ్మాతి వేదితబ్బా.

ధుతఙ్గాని వేదితబ్బానీతి తేరస ధుతఙ్గాని వేదితబ్బాని పంసుకూలికఙ్గం...పే॰... నేసజ్జికఙ్గన్తి.

ధుతవాదానం యదిదం మహాకస్సపోతి యత్తకా ధుతవాదం వదన్తి, తేసం సబ్బేసమ్పి అన్తరే అయం మహాకస్సపత్థేరో అగ్గోతి అగ్గట్ఠానే ఠపేసి. **మహాకస్సపో**తి ఉరువేళకస్సపో నదీకస్సపో గయాకస్సపో కుమారకస్సపోతి ఇమే ఖుద్దానుఖుద్దకే థేరే ఉపాదాయ అయం మహా, తస్మా మహాకస్సపోతి వుత్తో.

ఇమస్సాపి పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అతీతే కిర కప్పసతసహస్సమత్థకే పదుముత్తరో నామ సత్థా లోకే ఉదపాది, తస్మిం హంసవతీనగరం ఉపనిస్సాయ ఖేమే మిగదాయే విహరన్తే వేదేహో నామ కుటుమ్బికో అసీతికోటిధనవిభవో పాతోవ సుభోజనం భుఞ్జిత్వా ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ గన్ధపుప్ఫాదీని గహేత్వా విహారం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. తస్మిఞ్చ ఖణే సత్థా మహానిసభత్థేరం నామ తతియసావకం "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం ధుతవాదానం, యదిదం నిసభో"తి ఏతదగ్గే ఠపేసి. ఉపాసకో తం సుత్వా పసన్నో ధమ్మకథావసానే మహాజనే ఉట్ఠాయ గతే సత్థారం వన్దిత్వా, "భన్తే, స్వే మయ్హం భిక్ఖం అధివాసేథా"తి ఆహ. మహా ఖో, ఉపాసక, భిక్ఖుసఙ్ఘోతి. కిత్తకో భగవాతి? అట్ఠసట్ఠిభిక్ఖుసతసహస్సన్తి. భన్తే, ఏకం సామణేరమ్పి విహారే అసేసేత్వా భిక్ఖం అధివాసేథాతి. అధివాసేసి భగవా తుణ్హీభావేన. ఉపాసకో సత్థు అధివాసనం విదిత్వా గేహం గన్త్వా మహాదానం సజ్జేత్వా పునదివసే సత్థు కాలం ఆరోచాపేసి. సత్థా పత్తచీవరమాదాయ భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో ఉపాసకస్స ఘరం గన్త్వా పఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసిన్నో దక్ఖిణోదకావసానే యాగుఆదీని సమ్పటిచ్ఛన్తో భత్తవిస్సగ్గం అకాసి. ఉపాసకోపి సత్థు సన్తికే నిసీది.

తస్మిం అన్తరే **మహానిసభత్థేరో** పిణ్డాయ చరన్తో తమేవ వీథి పటిపజ్జి. ఉపాసకో దిస్వా ఉట్ఠాయ గన్త్వా థేరం వన్దిత్వా "పత్తం, భన్తే, దేథా"తి ఆహ. థేరో పత్తం అదాసి. "భన్తే, ఇధేవ పవిసథ, సత్థాపి గేహే నిసిన్నో"తి. న వట్టిస్సతి ఉపాసకాతి.

ఉపాసకో థేరస్స పత్తం గహేత్వా పిణ్డపాతస్స పూరేత్వా నీహరిత్వా అదాసి. తతో థేరం అనుగన్త్వా నివత్తో సత్థు సన్తికే నిసీదిత్వా ఏవమాహ – "భన్తే, మహానిసభత్థేరో 'సత్థా గేహే నిసిన్నో'తి వుత్తేపి పవిసితుం న ఇచ్ఛి, అత్థి ను ఖో ఏతస్స తుమ్హాకం గుణేహి అతిరేకో గుణో"తి. బుద్ధానఞ్చ వణ్ణమచ్ఛేరం నామ నత్థి. అథ సత్థా ఏవమాహ – "ఉపాసక, మయం భిక్ఖం ఆగమయమానా గేహే నిసీదామ, సో భిక్ఖు న ఏవం నిసీదిత్వా భిక్ఖం ఉదిక్ఖతి. మయం గామన్తసేనాసనే వసామ, సో అరఞ్ఞస్మింయేవ వసతి. మయం ఛన్నే వసామ, సో అబ్భోకాసమ్హియేవ వసతి. ఇతి తస్స అయఞ్చ అయఞ్చ గుణో"తి మహాసముద్దం పూరయమానో వియ కథేసి. ఉపాసకో పకతియాపి జలమానదీపో తేలేన ఆసిత్తో వియ సుట్ఠుతరం పసన్నో హుత్వా చిన్తేసి – "కిం మయ్హం అఞ్ఞాయ సమ్పత్తియా, అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సన్తికే ధుతవాదానం అగ్గభావత్థాయ పత్థనం కరిస్సామీ"తి?

సో పునపి సత్థారం నిమన్తేత్వా తేనేవ నియామేన సత్త దివసాని మహాదానం దత్వా సత్తమే దివసే బుద్ధప్పముఖస్స మహాభిక్ఖుసఙ్ఘస్స తిచీవరాని దత్వా సత్థు పాదమూలే నిపజ్జిత్వా ఏవమాహ – "యం మే, భన్తే, సత్త దివసాని దానం దేన్తస్స మేత్తం కాయకమ్మం మేత్తం వచీకమ్మం మేత్తం మనోకమ్మం పచ్చుపట్ఠితం, ఇమినాహం న అఞ్ఞం దేవసమ్పత్తిం వా సక్కమారబ్రహ్మసమ్పత్తిం వా పత్థేమి, ఇదం పన మే కమ్మం అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సన్తికే ఏతస్స మహానిసభత్థేరేన పత్తఠానన్తరం పాపుణనత్థాయ తేరసధుతఙ్గధరానం అగ్గభావస్స సచ్చకారో హోతూ"తి. సత్థా "మహన్తం ఠానం ఇమినా పత్థితం, సమిజ్ఝిస్సతి ను ఖో, నో"తి ఓలోకేన్తో సమిజ్ఝనభావం దిస్వా ఆహ – "మనాపం తే ఠానం పత్థితం , అనాగతే సతసహస్సకప్పావసానే గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, తస్స త్వం తతియసావకో మహాకస్సపత్థేరో నామ భవిస్ససీ"తి. తం సుత్వా ఉపాసకో "బుద్ధానం ద్వే కథా నామ నత్థీ"తి పునదివసే పత్తబ్బం వియ తం సమ్పత్తిం అమఞ్ఞిత్థ. సో యావతాయుకం నానప్పకారం దానం దత్వా సీలం రక్ఖిత్వా నానప్పకారం కల్యాణకమ్మం కత్వా తత్థ కాలం కతో సగ్గే నిబ్బత్తి.

తతో పట్ఠాయ దేవమనుస్సేసు సమ్పత్తిం అనుభవన్తో ఇతో ఏకనవుతికప్పే విపస్సిసమ్మాసమ్బుద్ధే బన్ధుమతిం నిస్సాయ ఖేమే మిగదాయే విహరన్తే దేవలోకా చవిత్వా అఞ్ఞతరస్మిం పరిజిణ్ణే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. తస్మిఞ్చ కాలే విపస్సీ భగవా సత్తమే సత్తమే సంవచ్ఛరే ధమ్మం కథేతి, మహన్తం కోలాహలం అహోసి. సకలజమ్బుదీపే దేవతా "సత్థా ధమ్మం కథేస్సతీ"తి ఆరోచేన్తి. బ్రాహ్మణో తం సాసనం అస్సోసి. తస్స చ నివాసనసాటకో ఏకోవ హోతి, తథా బ్రాహ్మణియా. పారుపనం పన ద్విన్నమ్పి ఏకమేవ. సకలనగరే **ఏకసాటకబ్రాహ్మణో**తి పఞ్ఞాయతి. బ్రాహ్మణానం కేనచిదేవ కిచ్చేన సన్నిపాతే సతి బ్రాహ్మణిం గేహే ఠపేత్వా సయం గచ్ఛతి. బ్రాహ్మణీనం సన్నిపాతే సతి సయం గేహే తిట్ఠతి, బ్రాహ్మణీ తం వత్థం పారుపిత్వా గచ్ఛతి. తస్మిం పన దివసే బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణిం ఆహ – "భోతి, కిం రత్తిం ధమ్మస్సవనం సుణిస్ససి, దివా"తి. "మయం మాతుగామజాతికా నామ రత్తిం సోతుం న సక్కోమ, దివా సోస్సామీ"తి బ్రాహ్మణం గేహే ఠపేత్వా తం వత్థం పారుపిత్వా ఉపాసికాహి సద్ధిం దివా గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తే నిసిన్నా ధమ్మం సుత్వా ఉపాసికాహియేవ సద్ధిం ఆగమాసి. అథ బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణిం గేహే ఠపేత్వా తం వత్థం పారుపిత్వా విహారం గతో.

తస్మిఞ్చ సమయే సత్థా పరిసమజ్ఝే అలఙ్కతధమ్మాసనే నిసిన్నో చిత్తబీజనిం ఆదాయ ఆకాసగఙ్గం ఓతారేన్తో వియ సినేరుం మత్థం కత్వా సాగరం నిమ్మథేన్తో వియ ధమ్మకథం కథేసి. బ్రాహ్మణస్స పరిసన్తే నిసిన్నస్స ధమ్మం సుణన్తస్స పఠమయామస్మింయేవ సకలసరీరం పూరయమానా పఞ్చవణ్ణా పీతి ఉప్పజ్జి. సో పారుతవత్థం సఙ్ఘరిత్వా "దసబలస్స

దస్సామీ"తి చిన్తేసి. అథస్స ఆదీనవసహస్సం దస్సయమానం మచ్ఛేరం ఉప్పజ్జి. సో "బ్రాహ్మణియా చ మయ్హఞ్చ ఏకమేవ వత్థం, అఞ్ఞం కిఞ్చి పారుపనం నత్థి, అపారుపిత్వా చ నామ బహి చరితుం న సక్కా"తి సబ్బథాపి అదాతుకామో అహోసి. అథస్స నిక్ఖన్తే పఠమయామే మజ్ఝిమయామేపి తథేవ పీతి ఉప్పజ్జి. సో తథేవ చిన్తేత్వా తథేవ అదాతుకామో అహోసి. అథస్స మజ్ఝిమయామే నిక్ఖన్తే పచ్ఛిమయామేపి తథేవ పీతి ఉప్పజ్జి. సో "తరణం వా హోతు మరణం వా, పచ్ఛాపి జానిస్సామీ"తి వత్థం సఙ్ఘరిత్వా సత్థు పాదమూలే ఠపేసి. తతో వామహత్థం ఆభుజిత్వా దక్ఖిణేన హత్థేన తిక్ఖత్తుం అప్ఫోటేత్వా "జితం మే, జితం మే"తి తయో వారే నది.

తస్మిఞ్చ సమయే బన్ధుమరాజా ధమ్మాసనస్స పచ్ఛతో అన్తోసాణియం నిసిన్నో ధమ్మం సుణాతి. రఞ్ఞో చ నామ "జితం మే"తి సద్దో అమనాపో హోతి. సో పురిసం పేసేసి – "గచ్ఛ ఏతం పుచ్ఛ కిం వదసీ"తి. సో తేన గన్త్వా పుచ్ఛితో ఆహ – "అవసేసా హత్థియానాదీని ఆరుయ్హ అసిచమ్మాదీని గహేత్వా పరసేనం జినన్తి, న తం జితం అచ్ఛరియం, అహం పన పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తస్స దుట్ఠగోణస్స ముగ్గరేన సీసం భిన్దిత్వా తం పలాపేన్తో వియ మచ్ఛేరచిత్తం మద్దిత్వా పారుతవత్థం దసబలస్స అదాసిం, తం మే మచ్ఛరియం జిత"న్తి ఆహ. సో పురిసో ఆగన్త్వా తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా ఆహ – "అమ్హే భణే దసబలస్స అనురూపం న జానిమ్హ, బ్రాహ్మణో జానీ"తి వత్థయుగం పేసేసి. తం దిస్వా బ్రాహ్మణో చిన్తేసి – "అయం మయ్హం తుణ్హీ నిసిన్నస్స పఠమం కిఞ్చి అదత్వా సత్థు గుణే కథేన్తస్స అదాసి, సత్థు గుణే పటిచ్చ ఉప్పన్నేన మయ్హం కో అత్థో"తి? తమ్పి వత్థయుగం దసబలస్సేవ అదాసి. రాజాపి "కిం బ్రాహ్మణేన కత"న్తి పుచ్ఛిత్వా "తమ్పి తేన వత్థయుగం తథాగతస్సేవ దిన్న"న్తి సుత్వా అఞ్ఞానిపి ద్వే వత్థయుగాని పేసేసి. సో తానిపి అదాసి. రాజా అఞ్ఞానిపి చత్తారీతి ఏవం యావ ద్వత్తింసవత్థయుగాని పేసేసి. అథ బ్రాహ్మణో "ఇదం వడ్ఢేత్వా గహణం వియ హోతీ"తి అత్తనో అత్థాయ ఏకం, బ్రాహ్మణియా ఏకన్తి ద్వే వత్థయుగాని గహేత్వా తింస యుగాని తథాగతస్సేవ అదాసి. తతో పట్ఠాయ చస్స సత్థు విస్సాసికో జాతో.

అథ నం రాజా ఏకదివసం సీతసమయే సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుణన్తం దిస్వా సతసహస్సగ్ఘనకం అత్తనో పారుతరత్తకమ్బలం దత్వా ఆహ – "ఇతో పట్ఠాయ ఇమం పారుపిత్వా ధమ్మం సుణాహీ"తి. సో "కిం మే ఇమినా కమ్బలేన ఇమస్మిం పూతికాయే ఉపనీతేనా"తి చిన్తేత్వా అన్తోగన్ధకుటియం తథాగతస్స మఞ్చస్స ఉపరి వితానం కత్వా అగమాసి. అథేకదివసం రాజా పాతోవ విహారం గన్త్వా అన్తోగన్ధకుటియం సత్థు సన్తికే నిసీది. తస్మిఞ్చ సమయే ఛబ్బణ్ణా బుద్ధరస్మియో కమ్బలే పటిహఞ్ఞన్తి, కమ్బలో అతివియ విరోచతి. రాజా ఓలోకేన్తో సఞ్జానిత్వా ఆహ – "భన్తే, అమ్హాకం ఏస కమ్బలో, అమ్హేహి ఏకసాటకబ్రాహ్మణస్స దిన్నో"తి. తుమ్హేహి, మహారాజ, బ్రాహ్మణో పూజితో, బ్రాహ్మణేన మయం పూజితాతి. రాజా "బ్రాహ్మణో యుత్తం అఞ్ఞాసి, న మయ"న్తి పసీదిత్వా యం మనుస్సానం ఉపకారభూతం, తం సబ్బం అట్ఠట్ఠకం కత్వా సబ్బఅట్ఠకం నామ దానం దత్వా పురోహితట్ఠానే ఠపేసి. సోపి "అట్ఠట్ఠకం నామ చతుసట్ఠి హోతీ"తి చతుసట్ఠి సలాకాభత్తాని ఉపనిబన్ధాపేత్వా యావజీవం దానం దత్వా సీలం రక్ఖిత్వా తతో చుతో సగ్గే నిబ్బత్తి.

పున తతో చుతో ఇమస్మిం కప్పే కోణాగమనస్స చ భగవతో కస్సపదసబలస్స చాతి ద్విన్నం బుద్ధానం అన్తరే బారాణసియం కుటుమ్బియఘరే నిబ్బత్తో. సో వుద్ధిమన్వాయ ఘరావాసం వసన్తో ఏకదివసం అరఞ్ఞే జఙ్ఘవిహారం చరతి, తస్మిం చ సమయే పచ్చేకబుద్ధో నదీతీరే చీవరకమ్మం కరోన్తో అనువాతే అప్పహోన్తే సఙ్ఘరిత్వా ఠపేతుం ఆరద్ధో. సో దిస్వా

“కస్మా, భన్తే, సజ్ఝరిత్వా ఠపేథా”తి ఆహ. అనువాతో నప్పహోతీతి . “ఇమినా, భన్తే, కరోథా”తి సాటకం దత్వా “నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే మే కేనచి పరిహాని మా హోతూ”తి పత్థనం పట్ఠపేసి.

అథ ఘరేపిస్స భగినియా సద్ధిం భరియాయ కలహం కరోన్తియా పచ్చేకబుద్ధో పిణ్డాయ పావిసి. అథస్స భగినీ పచ్చేకబుద్ధస్స పిణ్డపాతం దత్వా తస్స భరియం సన్ధాయ, “ఏవరూపం బాలం యోజనసతేన పరివజ్జేయ్య”న్తి పత్థనం పట్ఠపేసి. సా గేహద్వారే ఠితా సుత్వా “ఇమాయ దిన్నం భత్తం మా ఏస భుఞ్జతూ”తి పత్తం గహేత్వా పిణ్డపాతం ఛడ్డేత్వా కలలస్స పూరేత్వా అదాసి. ఇతరా దిస్వా “బాలే మం తావ అక్కోస వా పహర వా, ఏవరూపస్స పన ద్వే అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పూరితపారమిస్స పత్తతో భత్తం ఛడ్డేత్వా కలలం దాతుం న యుత్త”న్తి ఆహ. అథస్స భరియాయ పటిసఙ్ఖానం ఉప్పజ్జి. సా “తిట్ఠథ, భన్తే”తి కలలం ఛడ్డేత్వా పత్తం ధోవిత్వా గన్ధచుణ్ణేన ఉబ్బట్టేత్వా చతుమధురస్స పూరేత్వా ఉపరి ఆసిత్తేన పదుమగబ్భవణ్ణేన సప్పినా విజ్జోతమానం పచ్చేకబుద్ధస్స హత్థే ఠపేత్వా “యథా అయం పిణ్డపాతో ఓభాసజాతో, ఏవం ఓభాసజాతం మే సరీరం హోతూ”తి పత్థనం పట్ఠపేసి. పచ్చేకబుద్ధో అనుమోదిత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది. తేపి ద్వే జాయమ్పతికా యావతాయుకం కుసలం కత్వా సగ్గే నిబ్బత్తిత్వా పున తతో చవిత్వా ఉపాసకో కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే బారాణసియం అసీతికోటివిభవస్స సేట్ఠినో పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, ఇతరాపి తాదిసస్సేవ సేట్ఠినో ధీతా హుత్వా నిబ్బత్తి.

తస్స వుద్ధిప్పత్తస్స తమేవ సేట్ఠిధీతరం ఆనయింసు. తస్సా పుబ్బే అదిన్నవిపాకస్స తస్స కమ్మస్స ఆనుభావేన పతికులం పవిట్ఠమత్తాయ ఉమ్మారబ్భన్తరే సకలసరీరం ఉగ్ఘాటితవచ్చకుటి వియ దుగ్గన్ధం జాతం. సేట్ఠికుమారో “కస్సాయం గన్ధో”తి పుచ్ఛిత్వా “సేట్ఠికఞ్ఞాయా”తి సుత్వా “నీహరథా”తి ఆభతనియామేనేవ కులఘరం పేసేసి. సా ఏతేనేవ నీహారేన సత్తసు ఠానేసు పటినివత్తితా.

తేన చ సమయేన కస్సపదసబలో పరినిబ్బాయి, తస్స ఘనకోట్టిమాహి సతసహస్సగ్ఘనికాహి రత్తసువణ్ణఇట్ఠకాహి యోజనుబ్బేధం చేతియం ఆరభింసు. తస్మిం చేతియే కరియమానే సా సేట్ఠిధీతా చిన్తేసి – “అహం సత్తసు ఠానేసు పటినివత్తితా, కిం మే జీవితేనా”తి అత్తనో సరీరాభరణభణ్డకం భఞ్జాపేత్వా సువణ్ణఇట్ఠకం కారేసి రతనాయతం విదత్థివిత్థిన్నం చతురఙ్గులుబ్బేధం. తతో హరితాలమనోసిలాపిణ్డం గహేత్వా అట్ఠ ఉప్పలహత్థకే ఆదాయ చేతియకరణట్ఠానం గతా. తస్మిఞ్చ ఖణే ఏకా ఇట్ఠకాపన్తి పరిక్ఖిపిత్వా ఆగచ్ఛమానా ఘటనిట్ఠకాయ ఊనా హోతి. సేట్ఠిధీతా వడ్ఢకిం ఆహ – “ఇమం ఇట్ఠకం ఏత్థ ఠపేథా”తి. అమ్మ, భద్దకే కాలే ఆగతాసి, సయమేవ ఠపేహీతి. సా ఆరుయ్హ తేలేన హరితాలమనోసిలం యోజేత్వా తేన బన్ధనేన ఇట్ఠకం పతిట్ఠపేత్వా ఉపరి అట్ఠహి ఉప్పలహత్థకేహి పూజం కత్వా వన్దిత్వా “నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే మే కాయతో చన్దనగన్ధో వాయతు, ముఖతో ఉప్పలగన్ధో”తి పత్థనం కత్వా చేతియం వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా అగమాసి.

అథ తస్మింయేవ ఖణే యస్స సేట్ఠిపుత్తస్స పఠమం గేహం నీతా, తస్స తం ఆరబ్భ సతి ఉదపాది. నగరేపి నక్ఖత్తం సఙ్ఘుట్ఠం హోతి. సో ఉపట్ఠాకే ఆహ – “తదా ఇధ ఆనీతా సేట్ఠిధీతా అత్థి, కహం సా”తి? కులగేహే సామీతి. ఆనేథ నం, నక్ఖత్తం కీళిస్సామాతి. తే గన్త్వా తం వన్దిత్వా ఠితా “కిం, తాతా, ఆగతత్థా”తి తాయ పుట్ఠా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖింసు. తాతా, మయా ఆభరణభణ్డేన చేతియం పూజితం, ఆభరణం మే నత్థీతి. తే గన్త్వా సేట్ఠిపుత్తస్స ఆరోచేసుం. ఆనేథ నం, పిళన్ధనం లభిస్సామాతి. తే ఆనయింసు. తస్సా సహ ఘరప్పవేసనేన సకలగేహం చన్దనగన్ధఞ్చేవ నీలుప్పలగన్ధఞ్చ వాయి.

సేట్ఠిపుత్తో తం పుచ్ఛి "పఠమం తవ సరీరతో దుగ్గన్ధో వాయి, ఇదాని పన తే సరీరతో చన్దనగన్ధో, ముఖతో ఉప్పలగన్ధో వాయతి, కిం ఏత"న్తి? సా ఆదితో పట్ఠాయ అత్తనా కతకమ్మం ఆరోచేసి. సేట్ఠిపుత్తో "నియ్యానికం వత బుద్ధసాసన"న్తి పసీదిత్వా యోజనికం సువణ్ణచేతియం కమ్బలకఞ్చుకేన పరిక్ఖిపిత్వా తత్థ తత్థ రథచక్కప్పమాణేహి సువణ్ణపదుమేహి అలఙ్కరి. తేసం ద్వాదసహత్థా ఓలమ్బకా హోన్తి. సో తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా సగ్గే నిబ్బత్తిత్వా తతో చుతో బారాణసితో యోజనమత్తే ఠానే అఞ్ఞతరస్మిం అమచ్చకులే నిబ్బత్తి. సేట్ఠికఞ్ఞాపి దేవలోకతో చవిత్వా రాజకులే జేట్ఠధీతా హుత్వా నిబ్బత్తి.

తేసు వయపత్తేసు కుమారస్స వసనగామే నక్ఖత్తం సఙ్ఘుట్ఠం. సో మాతరం ఆహ – "సాటకం మే , అమ్మ, దేహి, నక్ఖత్తం కీళిస్సామీ"తి. సా ధోతవత్థం నీహరిత్వా అదాసి. అమ్మ, థూలం ఇదం, అఞ్ఞం దేహీతి. అఞ్ఞం నీహరిత్వా అదాసి, తమ్పి పటిక్ఖిపి. అఞ్ఞం నీహరిత్వా అదాసి, తమ్పి పటిక్ఖిపి. అథ నం మాతా ఆహ – "తాత, యాదిసే గేహే మయం జాతా, నత్థి నో ఇతో సుఖుమతరస్స పటిలాభాయ పుఞ్ఞ"న్తి. తేన హి లభనట్ఠానం గచ్ఛామి, అమ్మాతి. పుత్త అహం అజ్జేవ తుయ్హం బారాణసినగరే రజ్జపటిలాభం ఇచ్ఛామీతి. సో మాతరం వన్దిత్వా ఆహ – "గచ్ఛామి, అమ్మా"తి. గచ్ఛ, తాతాతి. ఏవం కిరస్సా చిత్తం అహోసి – "కహం గమిస్సతి, ఇధ వా ఏత్థ వా గేహే నిసీదిస్సతీ"తి? సో పన పుఞ్ఞనియామేన నిక్ఖమిత్వా బారాణసిం గన్త్వా ఉయ్యానే మఙ్గలసిలాపట్టే ససీసం పారుపిత్వా నిపజ్జి. సో చ బారాణసిరఞ్ఞో కాలకతస్స సత్తమో దివసో హోతి.

అమచ్చా రఞ్ఞో సరీరకిచ్చం కత్వా రాజఙ్గణే నిసీదిత్వా మన్తయింసు – "రఞ్ఞో ఏకా ధీతావ అత్థి, పుత్తో నత్థి, అరాజకం రజ్జం న వట్టతి, కో రాజా హోతీ"తి మన్తేత్వా "త్వం హోహి, త్వం హోహీ"తి ఆహంసు. పురోహితో ఆహ – "బహుం ఓలోకేతుం న వట్టతి, ఫుస్సరథం విస్సజ్జేమా"తి. తే కుముదవణ్ణే చత్తారో సిన్ధవే యోజేత్వా పఞ్చవిధం రాజకకుధభణ్డం సేతచ్ఛత్తఞ్చ రథస్మింయేవ ఠపేత్వా రథం విస్సజ్జేత్వా పచ్ఛతో తూరియాని పగ్గణ్హాపేసుం. రథో పాచీనద్వారేన నిక్ఖమిత్వా ఉయ్యానాభిముఖో అహోసి. "పరిచయేన ఉయ్యానాభిముఖో గచ్ఛతి, నివత్తేమా"తి కేచి ఆహంసు. పురోహితో "మా నివత్తయిత్థా"తి ఆహ. రథో కుమారం పదక్ఖిణం కత్వా ఆరోహనసజ్జో హుత్వా అట్ఠాసి. పురోహితో పారుపనకణ్ణం అపనేత్వా పాదతలాని ఓలోకేన్తో "తిట్ఠతు అయం దీపో, ద్విసహస్సదీపపరివారేసు చతూసు దీపేసు ఏసో రజ్జం కారేతుం యుత్తో"తి వత్వా "పునపి తూరియాని పగ్గణ్హథ , పునపి తూరియాని పగ్గణ్హథా"తి తిక్ఖత్తుం తూరియాని పగ్గణ్హాపేసి.

అథ కుమారో ముఖం వివరిత్వా ఓలోకేత్వా "కేన కమ్మేన ఆగతత్థా"తి ఆహ. దేవ తుమ్హాకం రజ్జం పాపుణాతీతి. రాజా కహన్తి? దేవత్తం గతో సామీతి. కతి దివసా అతిక్కన్తాతి? అజ్జ సత్తమో దివసోతి. పుత్తో వా ధీతా వా నత్థీతి? ధీతా అత్థి దేవ, పుత్తో నత్థీతి. కరిస్సామి రజ్జన్తి. తే తావదేవ అభిసేకమణ్డపం కారేత్వా రాజధీతరం సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా ఉయ్యానం ఆనేత్వా కుమారస్స అభిసేకం అకంసు.

అథస్స కతాభిసేకస్స సహస్సగ్ఘనకం వత్థం ఉపహరింసు. సో "కిమిదం, తాతా"తి ఆహ. నివాసనవత్థం దేవాతి. నను, తాతా, థూలం, అఞ్ఞం సుఖుమతరం నత్థీతి? మనుస్సానం పరిభోగవత్థేసు ఇతో సుఖుమతరం నత్థి దేవాతి. తుమ్హాకం రాజా ఏవరూపం నివాసేసీతి? ఆమ, దేవాతి. న మఞ్ఞే పుఞ్ఞవా తుమ్హాకం రాజా, సువణ్ణభిఙ్గారం ఆహరథ, లభిస్సామ వత్థన్తి. తే సువణ్ణభిఙ్గారం ఆహరింసు. సో ఉట్ఠాయ హత్థే ధోవిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా హత్థేన ఉదకం ఆదాయ పురత్థిమాయ దిసాయ అబ్భుక్కిరి, తావదేవ ఘనపథవిం భిన్దిత్వా అట్ఠ కప్పరుక్ఖా ఉట్ఠహింసు. పున ఉదకం గహేత్వా దక్ఖిణం పచ్ఛిమం ఉత్తరన్తి ఏవం చతస్సోపి దిసా అబ్భుక్కిరి, సబ్బదిసాసు అట్ఠట్ఠ కత్వా ద్వత్తింస కప్పరుక్ఖా ఉట్ఠహింసు. సో ఏకం దిబ్బదుస్సం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా "నన్దరఞ్ఞో విజితే సుత్తకన్తికా ఇత్థియో మా సుత్తం కన్తింసూతి ఏవం భేరిం

చరాపేథా"తి వత్వా ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా అలఙ్కతపటియత్తో హత్థిక్ఖన్ధవరగతో నగరం పవిసిత్వా పాసాదం ఆరుయ్హ మహాసమ్పత్తిం అనుభవి.

ఏవం కాలే గచ్ఛన్తే ఏకదివసం దేవీ రఞ్ఞో మహాసమ్పత్తిం దిస్వా "అహో తపస్సీ"తి కారుఞ్ఞాకారం దస్సేసి. "కిమిదం దేవీ"తి చ పుట్ఠా "అతిమహతీ తే దేవ సమ్పత్తి, అతీతే బుద్ధానం సద్దహిత్వా కల్యాణం అకత్థ, ఇదాని అనాగతస్స పచ్చయం కుసలం న కరోథా"తి ఆహ. కస్స దస్సామి, సీలవన్తో నత్థీతి. "అసుఞ్ఞో, దేవ, జమ్బుదీపో అరహన్తేహి, తుమ్హే దానమేవ సజ్జేథ, అహం అరహన్తే లచ్ఛామీ"తి ఆహ. రాజా పునదివసే పాచీనద్వారే దానం సజ్జాపేసి. దేవీ పాతోవ ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ ఉపరిపాసాదే పురత్థాభిముఖా ఉరేన నిపజ్జిత్వా "సచే ఏతిస్సా దిసాయ అరహన్తో అత్థి, స్వే ఆగన్త్వా అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హన్తూ"తి ఆహ. తస్సం దిసాయం అరహన్తో నాహేసుం, తం సక్కారం కపణయాచకానం అదంసు.

పునదివసే దక్ఖిణద్వారే దానం సజ్జేత్వా తథేవ అకాసి, పునదివసే పచ్ఛిమద్వారే. ఉత్తరద్వారే సజ్జనదివసే పన దేవియా తథేవ నిమన్తితే హిమవన్తే వసన్తానం పదుమవతియా పుత్తానం పఞ్చసతానం పచ్చేకబుద్ధానం జేట్ఠకో మహాపదుమపచ్చేకబుద్ధో భాతికే ఆమన్తేసి – "మారిసా, నన్దరాజా తుమ్హే నిమన్తేతి, అధివాసేథ తస్సా"తి. తే అధివాసేత్వా పునదివసే అనోతత్తదహే ముఖం ధోవిత్వా ఆకాసేన ఆగన్త్వా ఉత్తరద్వారే ఓతరింసు. మనుస్సా గన్త్వా "పఞ్చసతా, దేవ, పచ్చేకబుద్ధా ఆగతా"తి రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా సద్ధిం దేవియా గన్త్వా వన్దిత్వా పత్తం గహేత్వా పచ్చేకబుద్ధే పాసాదం ఆరోపేత్వా తత్ర తేసం దానం దత్వా భత్తకిచ్చావసానే రాజా సఙ్ఘత్థేరస్స, దేవీ సఙ్ఘనవకస్స పాదమూలే నిపజ్జిత్వా, "అయ్యా, పచ్చయేహి న కిలమిస్సన్తి, మయం పుఞ్ఞేన న హాయిస్సామ, అమ్హాకం యావజీవం ఇధ నివాసాయ పటిఞ్ఞం దేథా"తి. పటిఞ్ఞం కారేత్వా ఉయ్యానే పఞ్చ పణ్ణసాలాసతాని పఞ్చ చఙ్కమనసతానీతి సబ్బాకారేన నివాసట్ఠానం సమ్పాదేత్వా తత్థ వసాపేసుం.

ఏవం కాలే గచ్ఛన్తే రఞ్ఞో పచ్చన్తో కుపితో. సో "అహం పచ్చన్తం వూపసమేతుం గచ్ఛామి, త్వం పచ్చేకబుద్ధేసు మా పమజ్జీ"తి దేవిం ఓవదిత్వా గతో. తస్మిం అనాగతేయేవ పచ్చేకబుద్ధానం ఆయుసఙ్ఖారా ఖీణా. మహాపదుమపచ్చేకబుద్ధో తియామరత్తిం ఝానకీళం కీళిత్వా అరుణుగ్గమనే ఆలమ్బనఫలకం ఆలమ్బిత్వా ఠితకోవ అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి. ఏతేనుపాయేన సేసాపీతి సబ్బేవ పరినిబ్బుతా. పునదివసే దేవీ పచ్చేకబుద్ధానం నిసీదనట్ఠానం హరితుపలిత్తం కారేత్వా పుప్ఫాని వికిరిత్వా ధూమం దత్వా తేసం ఆగమనం ఓలోకేన్తీ నిసిన్నా; ఆగమనం అపస్సన్తీ పురిసం పేసేసి "గచ్ఛ, తాత, జానాహి, కిం అయ్యానం కిఞ్చి అఫాసుక"న్తి. సో గన్త్వా మహాపదుమస్స పణ్ణసాలాద్వారం వివరిత్వా తత్థ అపస్సన్తో చఙ్కమనం గన్త్వా ఆలమ్బనఫలకం నిస్సాయ ఠితం దిస్వా వన్దిత్వా "కాలో, భన్తే"తి ఆహ. పరినిబ్బుతసరీరం కిం కథేస్సతి? సో "నిద్దాయతి మఞ్ఞే"తి గన్త్వా పిట్ఠిపాదే హత్థేన పరామసిత్వా పాదానం సీతలతాయ చేవ థద్ధతాయ చ పరినిబ్బుతభావం ఞత్వా దుతియస్స సన్తికం అగమాసి, ఏవం తతియస్సాతి సబ్బేసం పరినిబ్బుతభావం ఞత్వా రాజకులం గతో. "కహం, తాత, పచ్చేకబుద్ధా"తి పుట్ఠో "పరినిబ్బుతా దేవీ"తి ఆహ . దేవీ కన్దన్తీ రోదన్తీ నిక్ఖమిత్వా నాగరేహి సద్ధిం తత్థ గన్త్వా సాధుకీళితం కారేత్వా పచ్చేకబుద్ధానం సరీరకిచ్చం కత్వా ధాతుయో గహేత్వా చేతియం పతిట్ఠాపేసి.

రాజా పచ్చన్తం వూపసమేత్వా ఆగతో పచ్చుగ్గమనం ఆగతం దేవిం పుచ్ఛి – "కిం, భద్దే, పచ్చేకబుద్ధేసు నప్పమజ్జి, నిరోగా అయ్యా"తి? పరినిబ్బుతా దేవాతి. రాజా చిన్తేసి – "ఏవరూపానమ్పి పణ్డితానం మరణం ఉప్పజ్జతి, అమ్హాకం కుతో

మోక్ఖో”తి? సో నగరం అగన్త్వా ఉయ్యానమేవ పవిసిత్వా జేట్ఠపుత్తం పక్కోసాపేత్వా తస్స రజ్జం పటియాదేత్వా సయం సమణకపబ్బజ్జం పబ్బజి. దేవీపి “ఇమస్మిం పబ్బజితే అహం కిం కరిస్సామీ”తి తత్థేవ ఉయ్యానే పబ్బజితా. ద్వేపి ఝానం భావేత్వా తతో చుతా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తింసు.

తేసు తత్థేవ వసన్తేసు అమ్హాకం సత్థా లోకే ఉప్పజ్జిత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో అనుపుబ్బేన రాజగహం పావిసి. సత్థరి తత్థ వసన్తే అయం పిప్పలిమాణవో మగధరట్ఠే మహాతిత్థబ్రాహ్మణగామే కపిలబ్రాహ్మణస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో, అయం భద్దా కాపిలానీ మద్దరట్ఠే సాగలనగరే కోసియగోత్తబ్రాహ్మణస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తా. తేసం అనుక్కమేన వడ్ఢమానానం పిప్పలిమాణవస్స వీసతిమే వస్సే భద్దాయ సోళసమే వస్సే సమ్పత్తే మాతాపితరో పుత్తం ఓలోకేత్వా, “తాత, త్వం వయపత్తో, కులవంసో నామ పతిట్ఠాపేతబ్బో”తి అతివియ నిప్పీళయింసు. మాణవో ఆహ – “మయ్హం సోతపథే ఏవరూపం కథం మా కథేథ, అహం యావ తుమ్హే ధరథ, తావ పటిజగ్గిస్సామి, తుమ్హాకం అచ్చయేన నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి. తే కతిపాహం అతిక్కమిత్వా పున కథయింసు, సోపి తథేవ పటిక్ఖిపి. పునపి కథయింసు, పునపి పటిక్ఖిపి. తతో పట్ఠాయ మాతా నిరన్తరం కథేసియేవ.

మాణవో “మమ మాతరం సఞ్ఞాపేస్సామీ”తి రత్తసువణ్ణస్స నిక్ఖసహస్సం దత్వా సువణ్ణకారేహి ఏకం ఇత్థిరూపం కారాపేత్వా తస్స మజ్జనఘట్టనాదికమ్మపరియోసానే తం రత్తవత్థం నివాసాపేత్వా వణ్ణసమ్పన్నేహి పుప్ఫేహి చేవ నానాఅలఙ్కారేహి చ అలఙ్కారాపేత్వా మాతరం పక్కోసాపేత్వా ఆహ – “అమ్మ, ఏవరూపం ఆరమ్మణం లభన్తో గేహే వసిస్సామి, అలభన్తో న వసిస్సామీ”తి . పణ్డితా బ్రాహ్మణీ చిన్తేసి – “మయ్హం పుత్తో పుఞ్ఞవా దిన్నదానో కతాభినీహారో, పుఞ్ఞం కరోన్తో న ఏకకోవ అకాసి, అద్ధా ఏతేన సహ కతపుఞ్ఞా సువణ్ణరూపకపటిభాగావ భవిస్సతీ”తి అట్ఠ బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా సబ్బకామేహి సన్తప్పేత్వా సువణ్ణరూపకం రథం ఆరోపేత్వా “గచ్ఛథ, తాతా, యత్థ అమ్హాకం జాతిగోత్తభోగేహి సమానకులే ఏవరూపం దారికం పస్సథ, ఇమమేవ సువణ్ణరూపకం పణ్ణాకారం కత్వా దేథా”తి ఉయ్యోజేసి.

తే “అమ్హాకం నామ ఏతం కమ్మ”న్తి నిక్ఖమిత్వా “కత్థ గమిస్సామా”తి చిన్తేత్వా “మద్దరట్ఠం నామ ఇత్థాకరో, మద్దరట్ఠం గమిస్సామా”తి మద్దరట్ఠే సాగలనగరం అగమంసు. తత్థ తం సువణ్ణరూపకం న్హానతిత్థే ఠపేత్వా ఏకమన్తే నిసీదింసు. అథ భద్దాయ ధాతీ భద్దం న్హాపేత్వా అలఙ్కరిత్వా సిరిగబ్భే నిసీదాపేత్వా న్హాయితుం ఆగచ్ఛన్తీ తం రూపకం దిస్వా “అయ్యధీతా మే ఇధాగతా”తి సఞ్ఞాయ సన్తజ్జేత్వా “దుబ్బినీతే కిం త్వం ఇధాగతా”తి తలసత్తికం ఉగ్గిరిత్వా “గచ్ఛ సీఘ”న్తి గణ్డపస్సే పహరి. హత్థో పాసాణే పటిహతో వియ కమ్పిత్థ. సా పటిక్కమిత్వా “ఏవం థద్ధం నామ మహాగీవం దిస్వా ‘అయ్యధీతా మే’తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేసిం, అయ్యధీతాయ హి మే నివాసనపటిగ్గాహికాయపి అయుత్తా”తి ఆహ. అథ నం తే మనుస్సా పరివారేత్వా “ఏవరూపా తే సామిధీతా”తి పుచ్ఛింసు. కిం ఏసా, ఇమాయ సతగుణేన సహస్సగుణేన మయ్హం అయ్యాధీతా అభిరూపతరా, ద్వాదసహత్థే గబ్భే నిసిన్నాయ పదీపకిచ్చం నత్థి, సరీరోభాసేనేవ తమం విధమతీతి. “తేన హి ఆగచ్ఛా”తి ఖుజ్జం గహేత్వా సువణ్ణరూపకం రథం ఆరోపేత్వా కోసియగోత్తస్స బ్రాహ్మణస్స ఘరద్వారే ఠత్వా ఆగమనం నివేదయింసు.

బ్రాహ్మణో పటిసన్థారం కత్వా “కుతో ఆగతత్థా”తి పుచ్ఛి. మగధరట్ఠే మహాతిత్థగామే కపిలబ్రాహ్మణస్స ఘరతోతి. కిం కారణా ఆగతాతి? ఇమినా నామ కారణేనాతి. “కల్యాణం, తాతా, సమజాతిగోత్తవిభవో అమ్హాకం బ్రాహ్మణో, దస్సామి దారిక”న్తి పణ్ణాకారం గణ్హి. తే కపిలబ్రాహ్మణస్స సాసనం పహిణింసు “లద్ధా దారికా, కత్తబ్బం కరోథా”తి. తం సాసనం సుత్వా పిప్పలిమాణవస్స ఆరోచయింసు “లద్ధా కిర దారికా”తి. మాణవో “అహం ‘న లభిస్సన్తీ’తి చిన్తేసిం, ‘ఇమే లద్ధాతి వదన్తి’,

అనత్థికో హుత్వా పణ్ణం పేసేస్సామీ”తి రహోగతో పణ్ణం లిఖి “భద్దా అత్తనో జాతిగోత్తభోగానురూపం ఘరావాసం లభతు, అహం నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సామి, మా పచ్ఛా విప్పటిసారినీ అహోసీ”తి. భద్దాపి “అసుకస్స కిర మం దాతుకామో”తి సుత్వా రహోగతా పణ్ణం లిఖి “అయ్యపుత్తో అత్తనో జాతిగోత్తభోగానురూపం ఘరావాసం లభతు, అహం నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సామి, మా పచ్ఛా విప్పటిసారీ అహోసీ”తి. ద్వే పణ్ణాని అన్తరామగ్గే సమాగచ్ఛింసు. ఇదం కస్స పణ్ణన్తి? పిప్పలిమాణవేన భద్దాయ పహితన్తి. ఇదం కస్సాతి? భద్దాయ పిప్పలిమాణవస్స పహితన్తి చ వుత్తే ద్వేపి వాచేత్వా “పస్సథ దారకానం కమ్మ”న్తి ఫాలేత్వా అరఞ్ఞే ఛడ్డేత్వా సమానపణ్ణం లిఖిత్వా ఇతో చ ఏత్తో చ పేసేసుం. ఇతి తేసం అనిచ్ఛమానానంయేవ సమాగమో అహోసి.

తందివసమేవ మాణవో ఏకం పుప్ఫదామం గహేత్వా ఠపేసి. భద్దాపి, తాని సయనమజ్ఝే ఠపేసి. భుత్తసాయమాసా ఉభోపి “సయనం అభిరుహిస్సామా”తి సమాగన్త్వా మాణవో దక్ఖిణపస్సేన సయనం అభిరుహి. భద్దా వామపస్సేన అభిరుహిత్వా ఆహ – “యస్స పస్సే పుప్ఫాని మిలాయన్తి, తస్స రాగచిత్తం ఉప్పన్నన్తి విజానిస్సామ, ఇమం పుప్ఫదామం న అల్లీయితబ్బ”న్తి. తే పన అఞ్ఞమఞ్ఞం సరీరసమ్ఫస్సభయేన తియామరత్తిం నిద్దం అనోక్కమన్తావ వీతినామేన్తి, దివా పన హాసమత్తమ్పి నాహోసి. తే లోకామిసేన అసంసట్ఠా యావ మాతాపితరో ధరన్తి, తావ కుటుమ్బం అవిచారేత్వా తేసు కాలఙ్కతేసు విచారయింసు. మహతీ మాణవస్స సమ్పత్తి సత్తాసీతికోటిధనం, ఏకదివసం సరీరం ఉబ్బట్టేత్వా ఛడ్డేతబ్బం సువణ్ణచుణ్ణమేవ మగధనాళియా ద్వాదసనాళిమత్తం లద్ధుం వట్టతి. యన్తబద్ధాని సట్ఠి మహాతళాకాని, కమ్మన్తో ద్వాదసయోజనికో, అనురాధపురప్పమాణా చుద్దస గామా, చుద్దస హత్థానీకా, చుద్దస అస్సానీకా, చుద్దస రథానీకా.

సో ఏకదివసం అలఙ్కతఅస్సం ఆరుయ్హ మహాజనపరివుతో కమ్మన్తం గన్త్వా ఖేత్తకోటియం ఠితో నఙ్గలేహి భిన్నట్ఠానతో కాకాదయో సకుణే గణ్డుప్పాదాదిపాణకే ఉద్ధరిత్వా ఖాదన్తే దిస్వా, “తాతా, ఇమే కిం ఖాదన్తీ”తి పుచ్ఛి. గణ్డుప్పాదే, అయ్యాతి. ఏతేహి కతం పాపం కస్స హోతీతి? తుమ్హాకం, అయ్యాతి. సో చిన్తేసి – “సచే ఏతేహి కతం పాపం మయ్హం హోతి, కిం మే కరిస్సతి సత్తాసీతికోటిధనం, కిం ద్వాదసయోజనికో కమ్మన్తో, కిం సట్ఠియన్తబద్ధాని తళాకాని, కిం చుద్దస గామా? సబ్బమేతం భద్దాయ కాపిలానియా నియ్యాతేత్వా నిక్ఖమ్మ పబ్బజిస్సామీ”తి.

భద్దాపి కాపిలానీ తస్మిం ఖణే అన్తరవత్థుమ్హి తయో తిలకుమ్భే పత్థరాపేత్వా ధాతీహి పరివుతా నిసిన్నా కాకే తిలపాణకే ఖాదన్తే దిస్వా, “అమ్మా, కిం ఇమే ఖాదన్తీ”తి పుచ్ఛి. పాణకే, అయ్యేతి. అకుసలం కస్స హోతీతి? తుమ్హాకం, అయ్యేతి. సా చిన్తేసి – “మయ్హం చతుహత్థవత్థం నాళికోదనమత్తఞ్చ లద్ధుం వట్టతి, యది పనేతం ఏత్తకేన జనేన కతం అకుసలం మయ్హం హోతి, అద్ధా భవసహస్సేనపి వట్టతో సీసం ఉక్ఖిపితుం న సక్కా, అయ్యపుత్తే ఆగతమత్తేయేవ సబ్బం తస్స నియ్యాతేత్వా నిక్ఖమ్మ పబ్బజిస్సామీ”తి.

మాణవో ఆగన్త్వా న్హాయిత్వా పాసాదం ఆరుయ్హ మహారహే పల్లఙ్కే నిసీది. అథస్స చక్కవత్తినో అనుచ్ఛవికం భోజనం సజ్జయింసు. ద్వేపి భుఞ్జిత్వా పరిజనే నిక్ఖన్తే రహోగతా ఫాసుకట్ఠానే నిసీదింసు. తతో మాణవో భద్దం ఆహ – “భద్దే ఇమం ఘరం ఆగచ్ఛన్తీ కిత్తకం ధనం ఆహరీ”తి? పఞ్చపణ్ణాస సకటసహస్సాని, అయ్యాతి. ఏతం సబ్బం, యా చ ఇమస్మిం ఘరే సత్తాసీతి కోటియో యన్తబద్ధా సట్ఠితళాకాదిభేదా సమ్పత్తి అత్థి, సబ్బం తుయ్హంయేవ నియ్యాతేమీతి. తుమ్హే పన కహం గచ్ఛథ, అయ్యాతి? అహం పబ్బజిస్సామీతి. అయ్య, అహమ్పి తుమ్హాకంయేవ ఆగమనం ఓలోకయమానా నిసిన్నా, అహమ్పి పబ్బజిస్సామీతి. తేసం ఆదిత్తపణ్ణకుటి వియ తయో భవా ఉపట్ఠహింసు. తే అన్తరాపణతో కసావరసపీతాని వత్థాని

మత్తికాపత్తే చ ఆహరాపేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం కేసే ఓహారాపేత్వా "యే లోకే అరహన్తో, తే ఉద్దిస్స అమ్హాకం పబ్బజ్జా"తి వత్వా థవికాయ పత్తే ఓసారేత్వా అంసే లగ్గేత్వా పాసాదతో ఓతరింసు. గేహే దాసేసు వా కమ్మకారేసు వా న కోచి సఞ్జాని.

అథ నే బ్రాహ్మణగామతో నిక్ఖమ్మ దాసగామద్వారేన గచ్ఛన్తే ఆకప్పకుత్తవసేన దాసగామవాసినో సఞ్జానింసు. తే రోదన్తా పాదేసు నిపతిత్వా "కిం అమ్హే అనాథే కరోథ, అయ్యా"తి ఆహంసు. "మయం భణే ఆదిత్తపణ్ణసాలా వియ తయో భవాతి పబ్బజిమ్హా, సచే తుమ్హేసు ఏకేకం భుజిస్సం కరోమ, వస్ససతమ్పి నప్పహోతి. తుమ్హేవ తుమ్హాకం సీసం ధోవిత్వా భుజిస్సా హుత్వా జీవథా"తి వత్వా తేసం రోదన్తానంయేవ పక్కమింసు. థేరో పురతో గచ్ఛన్తో నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తో చిన్తేసి – "అయం భద్దా కాపిలానీ సకలజమ్బుదీపగ్ఘనికా ఇత్థీ మయ్హం పచ్ఛతో ఆగచ్ఛతి. ఠానం ఖో పనేతం విజ్జతి, యం కోచిదేవ ఏవం చిన్తేయ్య 'ఇమే పబ్బజిత్వాపి వినా భవితుం న సక్కోన్తి, అననుచ్ఛవికం కరోన్తీ'తి. కోచి వా పన అమ్హేసు మనం పదూసేత్వా అపాయపూరకో భవేయ్య. ఇమం పహాయ మయా గన్తుం వట్టతీ"తి చిత్తం ఉప్పాదేసి.

సో పురతో గచ్ఛన్తో ద్వేధాపథం దిస్వా తస్స మత్థకే అట్ఠాసి. భద్దాపి ఆగన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం ఆహ – "భద్దే తాదిసిం ఇత్థిం మమ పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తిం దిస్వా 'ఇమే పబ్బజిత్వాపి వినా భవితుం న సక్కోన్తీ'తి చిన్తేత్వా అమ్హేసు పదుట్ఠచిత్తో మహాజనో అపాయపూరకో భవేయ్య. ఇమస్మిం ద్వేధాపథే త్వం ఏకం గణ్హ, అహం ఏకేన గమిస్సామీ"తి. "ఆమ, అయ్య, పబ్బజితానం మాతుగామో నామ మలం, 'పబ్బజిత్వాపి వినా న భవన్తీ'తి అమ్హాకం దోసం దస్సన్తి, తుమ్హే ఏకం మగ్గం గణ్హథ, అహం ఏకం గణ్హిత్వా వినా భవిస్సామా"తి తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా చతూసు ఠానేసు పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా దసనఖసమోధానసముజ్జలం అఞ్జలిం పగ్గయ్హ "సతసహస్సకప్పప్పమాణే అద్ధానే కతో మిత్తసన్థవో అజ్జ భిజ్జతీ"తి వత్వా "తుమ్హే దక్ఖిణజాతికా నామ, తుమ్హాకం దక్ఖిణమగ్గో వట్టతి. మయం మాతుగామా నామ వామజాతికా, అమ్హాకం వామమగ్గో వట్టతీ"తి వన్దిత్వా మగ్గం పటిపన్నా. తేసం ద్వేధాభూతకాలే అయం మహాపథవీ "అహం చక్కవాళగిరిసినేరుపబ్బతే ధారేతుం సక్కోన్తీపి తుమ్హాకం గుణే ధారేతుం న సక్కోమీ"తి వదన్తీ వియ విరవమానా అకమ్పి, ఆకాసే అసనిసద్దో వియ పవత్తి, చక్కవాళపబ్బతో ఉన్నది.

సమ్మాసమ్బుద్ధో వేళువనమహావిహారే గన్ధకుటియం నిసిన్నో పథవీకమ్పనసద్దం సుత్వా "కస్స ను ఖో పథవీ కమ్పతీ"తి ఆవజ్జేన్తో "పిప్పలిమాణవో చ భద్దా చ కాపిలానీ మం ఉద్దిస్స అప్పమేయ్యం సమ్పత్తిం పహాయ పబ్బజితా, తేసం వియోగట్ఠానే ఉభిన్నమ్పి గుణబలేన అయం పథవీకమ్పో జాతో, మయాపి ఏతేసం సఙ్గహం కాతుం వట్టతీ"తి గన్ధకుటితో నిక్ఖమ్మ సయమేవ పత్తచీవరమాదాయ అసీతిమహాథేరేసు కఞ్చి అనామన్తేత్వా తిగావుతం మగ్గం పచ్చుగ్గమనం కత్వా రాజగహస్స చ నాలన్దాయ చ అన్తరే బహుపుత్తకనిగ్రోధరుక్ఖమూలే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీది. నిసీదన్తో పన అఞ్ఞతరపంసుకూలికో వియ అనిసీదిత్వా బుద్ధవేసం గహేత్వా అసీతిహత్థా ఘనబుద్ధరస్మియో విస్సజ్జేన్తో నిసీది. ఇతి తస్మిం ఖణే పణ్ణచ్ఛత్తసకటచక్కకూటాగారాదిప్పమాణా బుద్ధరస్మియో ఇతో చితో చ విప్ఫన్దన్తియో విధావన్తియో చన్దసహస్స-సూరియసహస్స-ఉగ్గమనకాలో వియ కురుమానా తం వనన్తం ఏకోభాసం అకంసు. ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణసిరియా సముజ్జలతారాగణం వియ గగనం, సుపుప్ఫితకమలకువలయం వియ సలిలం వనన్తం విరోచిత్థ. నిగ్రోధరుక్ఖస్స ఖన్ధో నామ సేతో హోతి, పత్తాని నామ నీలాని, పక్కాని రత్తాని. తస్మిం పన దివసే సతసాఖో నిగ్రోధో సువణ్ణవణ్ణోవ అహోసి.

మహాకస్సపత్థేరో "అయం మయ్హం సత్థా భవిస్సతి, ఇమాహం ఉద్దిస్స పబ్బజితో"తి దిట్ఠట్ఠానతో పట్ఠాయ ఓణతోణతో గన్త్వా తీసు ఠానేసు వన్దిత్వా "సత్థా మే, భన్తే భగవా, సావకోహమస్మి, సత్థా మే, భన్తే భగవా, సావకోహమస్మీ"తి ఆహ. అథ

నం భగవా అవోచ – “కస్సప, సచే త్వం ఇమం నిపచ్చకారం మహాపథవియా కరేయ్యాసి, సాపి ధారేతుం న సక్కుణేయ్య. తథాగతస్స ఏవం గుణమహన్తతం జానతా తయా కతో నిపచ్చకారో మయ్హం లోమమ్పి చాలేతుం న సక్కోతి. నిసీద, కస్సప, దాయజ్జం తే దస్సామీ”తి. అథస్స భగవా తీహి ఓవాదేహి ఉపసమ్పదం అదాసి. దత్వా బహుపుత్తకనిగ్రోధమూలతో నిక్ఖమిత్వా థేరం పచ్ఛాసమణం కత్వా మగ్గం పటిపజ్జి. సత్థు సరీరం ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణవిచిత్తం, మహాకస్సపస్స సత్తమహాపురిసలక్ఖణపటిమణ్డితం. సో కఞ్చనమహానావాయ పచ్ఛాబద్ధో వియ సత్థు పదానుపదికం అనుగఞ్ఛి. సత్థా థోకం మగ్గం గన్త్వా మగ్గా ఓక్కమ్మ అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే నిసజ్జాకారం దస్సేసి, థేరో “నిసీదితుకామో సత్థా”తి ఞత్వా అత్తనో పారుపనపిలోతికసఙ్ఘాటిం చతుగ్గుణం కత్వా పఞ్ఞాపేసి.

సత్థా తస్మిం నిసీదిత్వా హత్థేన చీవరం పరామసిత్వా “ముదుకా ఖో త్యాయం, కస్సప, పిలోతికసఙ్ఘాటీ”తి ఆహ. థేరో “సత్థా మే సఙ్ఘాటియా ముదుకభావం కథేతి, పారుపితుకామో భవిస్సతీ”తి ఞత్వా “పారుపతు, భన్తే, భగవా సఙ్ఘాటి”న్తి ఆహ. కిం త్వం పారుపిస్ససి కస్సపాతి? తుమ్హాకం నివాసనం లభన్తో పారుపిస్సామి, భన్తేతి. “కిం పన త్వం, కస్సప, ఇమం పరిభోగజిణ్ణం పంసుకూలం ధారేతుం సక్ఖిస్ససి? మయా హి ఇమస్స పంసుకూలస్స గహితదివసే ఉదకపరియన్తం కత్వా మహాపథవీ కమ్పి, ఇమం బుద్ధానం పరిభోగజిణ్ణం చీవరం నామ న సక్కా పరిత్తగుణేన ధారేతుం, పటిబలేనేవిదం పటిపత్తిపూరణసమత్థేన జాతిపంసుకూలికేన గహేతుం వట్టతీ”తి వత్వా థేరేన సద్ధిం చీవరం పరివత్తేసి.

ఏవం పన చీవరపరివత్తం కత్వా థేరేన పారుతచీవరం భగవా పారుపి, సత్థు చీవరం థేరో పారుపి. తస్మిం సమయే అచేతనాపి అయం మహాపథవీ “దుక్కరం, భన్తే, అకత్థ, అత్తనా పారుతచీవరం సావకస్స దిన్నపుబ్బం నామ నత్థి, అహం తుమ్హాకం గుణం ధారేతుం న సక్కోమీ”తి వదన్తీ వియ ఉదకపరియన్తం కత్వా కమ్పి. థేరోపి “లద్ధం దాని మయా బుద్ధానం పరిభోగచీవరం, కిం మే ఇదాని ఉత్తరి కత్తబ్బం అత్థీ”తి ఉన్నతిం అకత్వా బుద్ధానం సన్తికేయేవ తేరస ధుతగుణే సమాదాయ సత్తదివసమత్తం పుథుజ్జనో హుత్వా అట్ఠమే అరుణే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. సత్థాపి “కస్సపో, భిక్ఖవే, చన్దూపమో కులాని ఉపసఙ్కమతి, అపకస్సేవ కాయం అపకస్స చిత్తం నిచ్చనవకో కులేసు అప్పగబ్భో”తి (సం. ని. ౨.౧౪౬) ఏవమాదీహి సుత్తేహి థేరం థోమేత్వా అపరభాగే ఏతదేవ కస్సపసంయుత్తం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా “మమ సాసనే ధుతవాదానం భిక్ఖూనం మహాకస్సపో అగ్గో”తి థేరం ఠానన్తరే ఠపేసీతి.

అనురుద్ధత్థేరవత్థు

౧౯౨. పఞ్చమే **దిబ్బచక్ఖుకానం యదిదం అనురుద్ధో**తి దిబ్బచక్ఖుకభిక్ఖూనం అనురుద్ధత్థేరో అగ్గోతి వదతి. తస్స చిణ్ణవసితాయ అగ్గభావో వేదితబ్బో. థేరో కిర భోజనపపఞ్చమత్తం ఠపేత్వా సేసకాలం ఆలోకం వడ్ఢేత్వా దిబ్బచక్ఖునా సత్తే ఓలోకేన్తోవ విహరతి. ఇతి అహోరత్తం చిణ్ణవసితాయ ఏస దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గో నామ జాతో. అపిచ కప్పసతసహస్సం పత్థితభావేనపేస దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గోవ జాతో.

తత్రస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి కులపుత్తో పదుముత్తరస్సేవ భగవతో కాలే పచ్ఛాభత్తం ధమ్మస్సవనత్థం విహారం గచ్ఛన్తేన మహాజనేన సద్ధిం అగమాసి. అయం హి తదా అఞ్ఞతరో అపాకటనామో ఇస్సరకుటుమ్బికో అహోసి. సో దసబలం వన్దిత్వా పరిసపరియన్తే ఠితో ధమ్మకథం సుణాతి. సత్థా దేసనం యథానుసన్ధికం ఘటేత్వా ఏకం దిబ్బచక్ఖుకం భిక్ఖుం ఏతదగ్గట్ఠానే ఠపేసి.

తతో కుటుమ్బికస్స ఏతదహోసి – “మహా వతాయం భిక్ఖు, యం ఏవం సత్థా సయం దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసి. అహో వతాహమ్పి అనాగతే ఉప్పజ్జనకబుద్ధస్స సాసనే దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గో భవేయ్య”న్తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా పరిసన్తరేన గన్త్వా స్వాతనాయ భగవన్తం భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం నిమన్తేత్వా పునదివసే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా “మహన్తం ఠానన్తరం మయా పత్థిత”న్తి తేనేవ నియామేన అజ్జతనాయ స్వాతనాయాతి నిమన్తేత్వా సత్త దివసాని మహాదానం పవత్తేత్వా సపరివారస్స భగవతో ఉత్తమవత్థాని దత్వా “భగవా నాహం ఇమం సక్కారం దిబ్బసమ్పత్తియా న మనుస్ససమ్పత్తియా అత్థాయ కరోమి. యం పన తుమ్హే ఇతో సత్తదివసమత్థకే భిక్ఖుం దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గట్ఠానే ఠపయిత్థ, అహమ్పి అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే సో భిక్ఖు వియ దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గో భవేయ్య”న్తి పత్థనం కత్వా పాదమూలే నిపజ్జి. సత్థా అనాగతం ఓలోకేత్వా తస్స పత్థనాయ సమిజ్ఝనభావం ఞత్వా ఏవమాహ – “అమ్భో పురిస, అనాగతే కప్పసతసహస్సపరియోసానే గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, తస్స సాసనే త్వం దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గో అనురుద్ధో నామ భవిస్ససీ”తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా భత్తానుమోదనం కత్వా విహారమేవ అగమాసి.

కుటుమ్బికోపి యావ బుద్ధో ధరతి, తావ అవిజహితమేవ కల్యాణకమ్మం కత్వా పరినిబ్బుతే సత్థరి నిట్ఠితే సత్తయోజనికే సువణ్ణచేతియే భిక్ఖుసఙ్ఘం ఉపసఙ్కమిత్వా, “భన్తే, కిం దిబ్బచక్ఖుస్స పరికమ్మ”న్తి పుచ్ఛి. పదీపదానం నామ దాతుం వట్టతి ఉపాసకాతి. సాధు, భన్తే, కరిస్సామీతి సహస్సదీపానంయేవ తావ దీపరుక్ఖానం సహస్సం కారేసి, తదనన్తరం తతో పరిత్తతరే, తదనన్తరం తతో పరియత్తతరేతి అనేకసహస్సే దీపరుక్ఖే కారేసి. సేసపదీపా పన అపరిమాణా అహేసుం.

ఏవం యావజీవం కల్యాణకమ్మం కత్వా దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తో కప్పసతసహస్సం అతిక్కమిత్వా కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధస్స కాలే బారాణసియం కుటుమ్బియగేహే నిబ్బత్తిత్వా పరినిబ్బుతే సత్థరి నిట్ఠితే యోజనికే చేతియే బహూ కంసపాతియో కారాపేత్వా సప్పిమణ్డస్స పూరేత్వా మజ్ఝే ఏకేకం గుళపిణ్డం ఠపేత్వా ఉజ్జాలేత్వా ముఖవట్టియా ముఖవట్టిం ఫుసాపేన్తో చేతియం పరిక్ఖిపాపేత్వా అత్తనో సబ్బమహన్తం కంసపాతిం కారేత్వా సప్పిమణ్డస్స పూరేత్వా తస్సా ముఖవట్టియం సమన్తతో వట్టిసహస్సం జాలాపేత్వా మజ్ఝట్ఠానే థూపికం పిలోతికాయ వేఠేత్వా జాలాపేత్వా కంసపాతిం సీసేనాదాయ సబ్బరత్తిం యోజనికం చేతియం అనుపరియాయి. ఏవం తేనాపి అత్తభావేన యావజీవం కల్యాణకమ్మం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తో.

పున అనుప్పన్నే బుద్ధే తస్మింయేవ నగరే దుగ్గతకులస్స గేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా సుమనసేట్ఠిం నామ నిస్సాయ వసి, **అన్నభారో**తిస్స నామం అహోసి. సో పన సుమనసేట్ఠి దేవసికం కపణద్ధికవణిబ్బకయాచకానం గేహద్వారే మహాదానం దేతి. అథేకదివసం ఉపరిట్ఠో నామ పచ్చేకబుద్ధో గన్ధమాదనపబ్బతే నిరోధసమాపత్తిం సమాపన్నో. తతో వుట్ఠాయ “అజ్జ కస్స అనుగ్గహం కాతుం వట్టతీ”తి వీమంసి. పచ్చేకబుద్ధా చ నామ దుగ్గతానుకమ్పకా హోన్తి. సో “అజ్జ మయా అన్నభారస్స అనుగ్గహం కాతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా “ఇదాని అన్నభారో అటవితో అత్తనో గేహం ఆగమిస్సతీ”తి ఞత్వా పత్తచీవరమాదాయ గన్ధమాదనపబ్బతా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా గామద్వారే అన్నభారస్స సమ్ముఖే పచ్చుట్ఠాసి.

అన్నభారో పచ్చేకబుద్ధం తుచ్ఛపత్తహత్థం దిస్వా పచ్చేకబుద్ధం అభివాదేత్వా “అపి, భన్తే, భిక్ఖం లభిత్థా”తి పుచ్ఛి. లభిస్సామ మహాపుఞ్ఞాతి. “భన్తే, థోకం ఇధేవ హోథా”తి వేగేన గన్త్వా అత్తనో గేహే మాతుగామం పుచ్ఛి – “భద్దే, మయ్హం ఠపితం భాగభత్తం అత్థి, నత్థీ”తి? అత్థి సామీతి. సో తతోవ గన్త్వా పచ్చేకబుద్ధస్స హత్థతో పత్తమాదాయ ఆగన్త్వా “భద్దే, మయం పురిమభవే కల్యాణకమ్మస్స అకతత్తా భత్తం పచ్చాసీసమానా విహరామ , అమ్హాకం దాతుకామతాయ సతి

దేయ్యధమ్మో న హోతి, దేయ్యధమ్మే సతి పటిగ్గాహకం న లభామ, అజ్జ మే ఉపరిట్ఠపచ్చేకబుద్ధో దిట్ఠో, భాగభత్తఞ్చ అత్థి, మయ్హం భాగభత్తం ఇమస్మిం పత్తే పక్ఖిపాహీ"తి.

బ్యత్తా ఇత్థీ "యతో మయ్హం సామికో భాగభత్తం దేతి, మయాపి ఇమస్మిం దానే భాగినియా భవితబ్బ"న్తి అత్తనో భాగభత్తమ్పి ఉపరిట్ఠస్స పచ్చేకబుద్ధస్స పత్తే పతిట్ఠపేత్వా అదాసి. అన్నభారో పత్తం ఆహరిత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స హత్థే ఠపేత్వా, "భన్తే, ఏవరూపా దుజ్జీవితా ముచ్చామా"తి ఆహ. ఏవం హోతు, మహాపుఞ్ఞాతి. సో అత్తనో ఉత్తరసాటకం ఏకస్మిం పదేసే అత్థరిత్వా , "భన్తే, ఇధ నిసీదిత్వా పరిభుఞ్జథా"తి ఆహ. పచ్చేకబుద్ధో తత్థ నిసీదిత్వా నవవిధం పాటికూల్యం పచ్చవేక్ఖన్తో పరిభుఞ్జి. పరిభుత్తకాలే అన్నభారో పత్తధోవనఉదకం అదాసి. పచ్చేకబుద్ధో నిట్ఠితభత్తకిచ్చో –

"ఇచ్ఛితం పత్థితం తుయ్హం, సబ్బమేవ సమిజ్ఝతు;
సబ్బే పూరేన్తు సఙ్కప్పా, చన్దో పన్నరసో యథా"తి. –

అనుమోదనం కత్వా మగ్గం పటిపజ్జి. సుమనసేట్ఠిస్స ఛత్తే అధివత్థా దేవతా "అహో దానం పరమదానం ఉపరిట్ఠే సుప్పతిట్ఠిత"న్తి తిక్ఖత్తుం వత్వా సాధుకారం అదాసి. సుమనసేట్ఠి "కిం త్వం మం ఏత్తకం కాలం దానం దదమానం న పస్ససీ"తి ఆహ. నాహం తవ దానే సాధుకారం దేమి, అన్నభారేన ఉపరిట్ఠపచ్చేకబుద్ధస్స దిన్నపిణ్డపాతే పసీదిత్వా సాధుకారం దేమీతి.

సుమనసేట్ఠి చిన్తేసి – "అచ్ఛరియం వతిదం, అహం ఏత్తకం కాలం దానం దేన్తో దేవతం సాధుకారం దాపేతుం నాసక్ఖిం. అయం అన్నభారో మం నిస్సాయ వసన్తో అనురూపస్స పటిగ్గాహకపుగ్గలస్స లద్ధత్తా ఏకపిణ్డపాతదానేనేవ సాధుకారం దాపేసి, ఏతస్స అనుచ్ఛవికం దత్వా ఏతం పిణ్డపాతం మమ సన్తకం కాతుం వట్టతీ"తి అన్నభారం పక్కోసాపేత్వా "అజ్జ తయా కస్సచి కిఞ్చి దానం దిన్న"న్తి పుచ్ఛి. ఆమ, అయ్య, ఉపరిట్ఠపచ్చేకబుద్ధస్స మే అత్తనో భాగభత్తం దిన్నన్తి. హన్ద, భో, కహాపణం గణ్హిత్వా ఏతం పిణ్డపాతం మయ్హం దేహీతి. న దేమి అయ్యాతి. సో యావ సహస్సం వడ్ఢేసి, అన్నభారో "సహస్సేనాపి న దేమీ"తి ఆహ. హోతు, భో, యది పిణ్డపాతం న దేసి, సహస్సం గణ్హిత్వా పత్తిం మే దేహీతి. "ఏతమ్పి దాతుం యుత్తం వా అయుత్తం వా న జానామి, అయ్యం పన ఉపరిట్ఠపచ్చేకబుద్ధం పుచ్ఛిత్వా సచే దాతుం యుత్తం భవిస్సతి, దస్సామీ"తి గన్త్వా పచ్చేకబుద్ధం సమ్పాపుణిత్వా, "భన్తే, సుమనసేట్ఠి మయ్హం సహస్సం దత్వా తుమ్హాకం దిన్నపిణ్డపాతే పత్తిం యాచతి, దమ్మి వా న దమ్మి వా"తి . ఉపమం తే పణ్డిత కరిస్సామి. సేయ్యథాపి కులసతికే గామే ఏకస్మింయేవ ఘరే దీపం జాలేయ్య, సేసా అత్తనో అత్తనో తేలేన వట్టిం తేమేత్వా జాలాపేత్వా గణ్హేయ్యుం, పురిమదీపస్స పభా అత్థి, నత్థీతి. అతిరేకతరా, భన్తే, పభా హోతీతి. ఏవమేవ పణ్డిత ఉళుఙ్కయాగు వా హోతు కటచ్ఛుభిక్ఖా వా, అత్తనో పిణ్డపాతే పరేసం పత్తిం దేన్తస్స సతస్స వా దేతు సహస్సస్స వా, యత్తకానం దేతి, తత్తకానం పుఞ్ఞం వడ్ఢతి. త్వం దేన్తో ఏకమేవ పిణ్డపాతం అదాసి, సుమనసేట్ఠిస్స పన పత్తియా దిన్నాయ ద్వే పిణ్డపాతా హోన్తి ఏకో తవ, ఏకో చ తస్సాతి.

సో పచ్చేకబుద్ధం అభివాదేత్వా సుమనసేట్ఠిస్స సన్తికం గన్త్వా "పిణ్డపాతే పత్తిం గణ్హ సామీ"తి ఆహ. హన్ద, కహాపణసహస్సం గణ్హాతి. నాహం పిణ్డపాతం విక్కిణామి, సద్ధాయ పన తుమ్హాకం పత్తిం దేమీతి. తాత, త్వం మయ్హం సద్ధాయ పత్తిం దేసి, అహం పన తుయ్హం గుణం పూజేన్తో సహస్సం దేమి, గణ్హ, తాతాతి. సో "ఏవం హోతూ"తి సహస్సం గణ్హి. తాత, తుయ్హం సహస్సం లద్ధకాలతో పట్ఠాయ సహత్థా కమ్మకరణకిచ్చం నత్థి, వీథియం ఘరం మాపేత్వా వస. యేన

తుయ్హం అత్థో, తం మం ఆహరాపేత్వా గణ్హాహీతి. నిరోధసమాపత్తితో వుట్ఠితపచ్చేకబుద్ధస్స దిన్నపిణ్డపాతో నామ తందివసమేవ విపాకం దేతి. తస్మా సుమనసేట్ఠి అఞ్ఞం దివసం అన్నభారం గహేత్వా రాజకులం అగచ్ఛన్తోపి తందివసం గహేత్వావ గతో.

అన్నభారస్స పుఞ్ఞం ఆగమ్మ రాజా సేట్ఠిం అనోలోకేత్వా అన్నభారమేవ ఓలోకేసి . కిం, దేవ, ఇమం పురిసం అతివియ ఓలోకేసీతి? అఞ్ఞం దివసం అదిట్ఠపుబ్బత్తా ఓలోకేమీతి. ఓలోకేతబ్బయుత్తకో ఏస దేవాతి. కో పనస్స ఓలోకేతబ్బయుత్తకో గుణోతి? అజ్జ అత్తనో భాగభత్తం సయం అభుఞ్జిత్వా ఉపరిట్ఠపచ్చేకబుద్ధస్స దిన్నత్తా మమ హత్థతో సహస్సం లభి దేవాతి. కోనామో ఏసోతి? అన్నభారో నామ దేవాతి. "తవ హత్థతో లద్ధత్తా మమపి హత్థతో లద్ధుం అరహతి, అహమ్పిస్స పూజం కరిస్సామీ"తి వత్వా సహస్సం అదాసి. ఏతస్స వసనగేహం జానాథ భణేతి? సాధు దేవాతి ఏకం గేహట్ఠానం సోధేన్తా కుద్దాలేన ఆహతాహతట్ఠానే నిధికుమ్భియో గీవాయ గీవం ఆహచ్చ ఠితా దిస్వా రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా "తేన హి గన్త్వా ఖనథా"తి ఆహ. తేసం ఖనన్తానం ఖనన్తానం హేట్ఠా గచ్ఛన్తి. పున గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా "అన్నభారస్స వచనేన ఖనథా"తి ఆహ. తే గన్త్వా "అన్నభారస్సేవ వచన"న్తి ఖనింసు. కుద్దాలేన ఆహతాహతట్ఠానే అహిచ్ఛత్తకమకుళాని వియ కుమ్భియో ఉట్ఠహింసు. తే ధనం ఆహరిత్వా రఞ్ఞో సన్తికే రాసిం అకంసు. రాజా అమచ్చే సన్నిపాతేత్వా "ఇమస్మిం నగరే కస్స అఞ్ఞస్స ఏత్తకం ధనం అత్థీ"తి పుచ్ఛి. నత్థి కస్సచి దేవాతి. తేన హి అయం అన్నభారో ఇమస్మిం నగరే ధనసేట్ఠి నామ హోతూతి. తందివసమేవ సేట్ఠిచ్ఛత్తం లభి.

సో తతో పట్ఠాయ యావజీవం కల్యాణకమ్మం కత్వా తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తో. దీఘరత్తం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా అమ్హాకం సత్థు ఉప్పజ్జనకాలే కపిలవత్థునగరే అమిత్తోదనసక్కస్స గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి. నామగ్గహణదివసే పనస్స **అనురుద్ధో**తి నామం అకంసు. మహానామసక్కస్స కనిట్ఠభాతా సత్థు చూళపితుపుత్తో పరమసుఖుమాలో మహాపుఞ్ఞో అహోసి. సువణ్ణపాతియంయేవస్స భత్తం ఉప్పజ్జి. అథస్స మాతా ఏకదివసం "మమ పుత్తం నత్థీతి పదం జానాపేస్సామీ"తి ఏకం సువణ్ణపాతిం అఞ్ఞాయ సువణ్ణపాతియా పిదహిత్వా తుచ్ఛకంయేవ పేసేసి. అన్తరామగ్గే దేవతా దిబ్బపూవేహి పూరేసుం. ఏవం మహాపుఞ్ఞో అహోసి. తిణ్ణం ఉతూనం అనుచ్ఛవికేసు తీసు పాసాదేసు అలఙ్కతనాటకిత్థీహి పరివుతో దేవో వియ సమ్పత్తిం అనుభవి.

అమ్హాకమ్పి బోధిసత్తో తస్మిం సమయే తుసితపురా చవిత్వా సుద్ధోదనమహారాజస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గహేత్వా అనుక్కమేన వుద్ధిప్పత్తో ఏకూనతింస వస్సాని అగారమజ్ఝే వసిత్వా మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమిత్వా అనుక్కమేన పటివిద్ధసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణో బోధిమణ్డే సత్తసత్తాహం వీతినామేత్వా ఇసిపతనే మిగదాయే ధమ్మచక్కప్పవత్తనం పవత్తేత్వా లోకానుగ్గహం కరోన్తో రాజగహం ఆగమ్మ "పుత్తో మే రాజగహం ఆగతో"తి సుత్వా "గచ్ఛథ భణే మమ పుత్తం ఆనేథా"తి పితరా పహితే సహస్ససహస్సపరివారే దస అమచ్చే ఏహిభిక్ఖుపబ్బజ్జాయ పబ్బాజేత్వా కాళుదాయిత్థేరేన చారికాగమనం ఆయాచితో రాజగహతో వీసతిసహస్సభిక్ఖుపరివారో నిక్ఖమిత్వా కపిలవత్థుపురం గన్త్వా ఞాతిసమాగమే అనేకేహి ఇద్ధిపాటిహారియేహి సప్పాటిహారియం విచిత్రధమ్మదేసనం కత్వా మహాజనం అమతపానం పాయేత్వా దుతియదివసే పత్తచీవరమాదాయ నగరద్వారే ఠత్వా "కిం ను ఖో కులనగరం ఆగతానం సబ్బఞ్ఞుబుద్ధానం ఆచిణ్ణ"న్తి ఆవజ్జమానో "సపదానం పిణ్డాయ చరణం ఆచిణ్ణ"న్తి ఞత్వా సపదానం పిణ్డాయ చరన్తో "పుత్తో మే పిణ్డాయ చరతీ"తి సుత్వా

ఆగతస్స రఞ్ఞో ధమ్మం కథేత్వా తేన సకనివేసనం పవేసేత్వా కతసక్కారసమ్మానో తత్థ కాతబ్బం ఞాతిజనానుగ్గహం కత్వా రాహులకుమారం పబ్బాజేత్వా నచిరస్సేవ కపిలవత్థుపురతో మల్లరట్ఠే చారికం చరమానో అనుపియఅమ్బవనం అగమాసి.

తస్మిం సమయే సుద్ధోదనమహారాజా సాకియజనం సన్నిపాతేత్వా ఆహ – "సచే మమ పుత్తో అగారం అజ్ఝావసిస్స, రాజా అభవిస్స చక్కవత్తీ సత్తరతనసమన్నాగతో. నత్తాపి మే రాహులకుమారో ఖత్తియగణేన సద్ధిం తం పరివారేత్వా అచరిస్స, తుమ్హేపి ఏతమత్థం జానాథ. ఇదాని పన మే పుత్తో బుద్ధో జాతో, ఖత్తియావస్స పరివారా హోన్తు. తుమ్హే ఏకేకకులతో ఏకేకం దారకం దేథా"తి. ఏవం వుత్తే ఏకప్పహారేనేవ సహస్సఖత్తియకుమారా పబ్బజింసు. తస్మిం సమయే మహానామో కుటుమ్బసామికో హోతి. సో అనురుద్ధసక్కం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతదవోచ – "ఏతరహి, తాత అనురుద్ధ, అభిఞ్ఞాతా అభిఞ్ఞాతా సక్యకుమారా భగవన్తం పబ్బజితం అనుపబ్బజన్తి, అమ్హాకం కులే నత్థి కోచి అగారస్మా అనగారియం పబ్బజితో. తేన హి త్వం వా పబ్బజ, అహం వా పబ్బజిస్సామీ"తి. సో తస్స వచనం సుత్వా ఘరావాసే రుచిం అకత్వా అత్తసత్తమో అగారస్మా అనగారియం పబ్బజితో. తస్స పబ్బజ్జానుక్కమో సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకే (చూళవ॰ ౩౩౦ ఆదయో) ఆగతోవ.

ఏవం అనుపియఅమ్బవనం గన్త్వా పబ్బజితేసు పన తేసు తస్మింయేవ అన్తోవస్సే భద్దియత్థేరో అరహత్తం పాపుణి. అనురుద్ధత్థేరో దిబ్బచక్ఖుం నిబ్బత్తేసి, దేవదత్తో అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేసి, ఆనన్దత్థేరో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి, భగుత్థేరో చ కిమిలత్థేరో చ పచ్ఛా అరహత్తం పాపుణింసు. తేసం పన సబ్బేసమ్పి థేరానం అత్తనో అత్తనో ఆగతట్ఠానే పుబ్బపత్థనాభినీహారో ఆగమిస్సతి. అయం పన అనురుద్ధత్థేరో ధమ్మసేనాపతిస్స సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా చేతియరట్ఠే పాచీనవంసమిగదాయం గన్త్వా సమణధమ్మం కరోన్తో సత్త మహాపురిసవితక్కే వితక్కేసి, అట్ఠమే కిలమతి. సత్థా "అనురుద్ధో అట్ఠమే మహాపురిసవితక్కే కిలమతీ"తి ఞత్వా "తస్స సఙ్కప్పం పూరేస్సామీ"తి తత్థ గన్త్వా పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసిన్నో అట్ఠమం మహాపురిసవితక్కం పూరేత్వా చతుపచ్చయసన్తోసభావనారామపటిమణ్డితం మహాఅరియవంసపటిపదం (అ॰ ని॰ ౮.౩౦) కథేత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా భేసకళావనమేవ గతో.

థేరో తథాగతే గతమత్తేయేవ తేవిజ్జో మహాఖీణాసవో హుత్వా "సత్థా మయ్హం మనం జానిత్వా ఆగన్త్వా అట్ఠమం మహాపురిసవితక్కం పూరేత్వా అదాసి. సో చ మే మనోరథో మత్థకం పత్తో"తి బుద్ధానం ధమ్మదేసనం అత్తనో చ పటివిద్ధధమ్మం ఆరబ్భ ఇమా గాథా అభాసి –

"మమ సఙ్కప్పమఞ్ఞాయ, సత్థా లోకే అనుత్తరో;
మనోమయేన కాయేన, ఇద్ధియా ఉపసఙ్కమి.

"యథా మే అహు సఙ్కప్పో, తతో ఉత్తరి దేసయి;
నిప్పపఞ్చరతో బుద్ధో, నిప్పపఞ్చమదేసయి.

"తస్సాహం ధమ్మమఞ్ఞాయ, విహాసిం సాసనే రతో;
తిస్సో విజ్జా అనుప్పత్తో, కతం బుద్ధస్స సాసన"న్తి. (థేరగా॰ ౯౦౧-౯౦౩);

అథ నం అపరభాగే సత్థా జేతవనమహావిహారే విహరన్తో "మమ సాసనే దిబ్బచక్ఖుకానం అనురుద్ధో అగ్గో"తి అగ్గట్ఠానే ఠపేసి.

భద్దియత్థేరవత్థు

౧౯౩. ఛట్ఠే **ఉచ్చాకులికాన**న్తి ఉచ్చే కులే జాతానం. **భద్దియోతి** అనురుద్ధత్థేరేన సద్ధిం నిక్ఖమన్తో సక్యరాజా. **కాళిగోధాయ పుత్తో**తి కాళవణ్ణా సా దేవీ, గోధాతి పనస్సా నామం . తస్మా కాళిగోధాతి వుచ్చతి , తస్సా పుత్తోతి అత్థో. కస్మా పనాయం ఉచ్చాకులికానం అగ్గోతి వుత్తో, కిం తతో ఉచ్చాకులికతరా నత్థీతి? ఆమ నత్థి. తస్స హి మాతా సాకియానీనం అన్తరే వయేన సబ్బజేట్ఠికా, సోయేవ చ సాకియకులే సమ్పత్తం రజ్జం పహాయ పబ్బజితో. తస్మా ఉచ్చాకులికానం అగ్గోతి వుత్తో. అపిచ పుబ్బపత్థనానుభావేన చేస అనుపటిపాటియా పఞ్చ జాతిసతాని రాజకులే నిబ్బత్తిత్వా రజ్జం కారేసియేవ. ఇమినాపి కారణేన ఉచ్చాకులికానం అగ్గోతి వుత్తో.

పఞ్హకమ్మే పనస్స అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి అతీతే పదుముత్తరబుద్ధకాలే మహాభోగకులే నిబ్బత్తో వుత్తనయేనేవ ధమ్మస్సవనత్థాయ గతో. తందివసం సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం ఉచ్చాకులికానం భిక్ఖూనం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా "మయాపి అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే ఉచ్చాకులికానం భిక్ఖూనం అగ్గేన భవితుం వట్టతీ"తి తథాగతం నిమన్తేత్వా సత్త దివసాని బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా, "భన్తే, అహం ఇమస్స దానస్స ఫలేన నాఞ్ఞం సమ్పత్తిం ఆకఙ్ఖామి, అనాగతే పన ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే ఉచ్చాకులికానం భిక్ఖూనం అగ్గో భవేయ్య"న్తి పత్థయిత్వా పాదమూలే నిపజ్జి.

సత్థా అనాగతం ఓలోకేన్తో సమిజ్ఝనభావం దిస్వా "సమిజ్ఝిస్సతి తే ఇదం కమ్మం, ఇతో కప్పసతసహస్సావసానే గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, త్వం తస్స సాసనే ఉచ్చాకులికానం భిక్ఖూనం అగ్గో భవిస్ససీ"తి బ్యాకరిత్వా భత్తానుమోదనం కత్వా విహారం అగమాసి. సోపి తం బ్యాకరణం లభిత్వా ఉచ్చాకులికసంవత్తనికకమ్మం పుచ్ఛిత్వా ధమ్మాసనాని కారేత్వా తేసు పచ్చత్థరణాని సన్థరాపేత్వా ధమ్మబీజనియో ధమ్మకథికవట్టం ఉపోసథాగారే పదీపతేలదానన్తి ఏవం యావజీవం బహువిధం కల్యాణకమ్మం కత్వా తత్థ కాలకతో దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తో కస్సపదసబలస్స చ అమ్హాకఞ్చ భగవతో అన్తరే బారాణసియం కుటుమ్బియఘరే నిబ్బత్తో.

తేన చ సమయేన సమ్బహులా పచ్చేకబుద్ధా గన్ధమాదనపబ్బతా ఆగమ్మ బారాణసియం గఙ్గాయ తీరే ఫాసుకట్ఠానే నిసీదిత్వా పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జన్తి. సో కుటుమ్బియో తేసం నిబద్ధమేవ తస్మిం ఠానే భత్తవిస్సగ్గకరణం ఞత్వా అట్ఠ పాసాణఫలకాని అత్థరిత్వా యావజీవం పచ్చేకబుద్ధే ఉపట్ఠహి. అథేకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే కపిలవత్థునగరే ఖత్తియకులే నిబ్బత్తి. నామగ్గహణదివసే చస్స **భద్దియకుమారో**తి నామం అకంసు. సో వయం ఆగమ్మ హేట్ఠా అనురుద్ధసుత్తే వుత్తనయేనేవ ఛన్నం ఖత్తియానం అబ్భన్తరో హుత్వా సత్థరి అనుపియఅమ్బవనే విహరన్తే సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణి. అథ సత్థా అపరభాగే జేతవనమహావిహారే విహరన్తో "మమ సాసనే ఉచ్చాకులికానం కాళిగోధాయ పుత్తో భద్దియత్థేరో అగ్గో"తి అగ్గట్ఠానే ఠపేసి.

లకుణ్డకభద్దియత్థేరవత్థు

౧౯౪. సత్తమే **మఞ్జుస్సరాన**న్తి మధురస్సరానం. **లకుణ్డకభద్దియోతి** ఉబ్బేధేన రస్సో, నామేన భద్దియో. తస్సాపి పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే మహాభోగకులే నిబ్బత్తో వుత్తనయేనేవ ధమ్మస్సవనత్థాయ విహారం గతో. తస్మిం సమయే సత్థారం ఏకం మఞ్జుస్సరం భిక్ఖుం ఏతదగ్గే ఠపేన్తం దిస్వా

“అహో వతాహమ్పి అనాగతే అయం భిక్ఖు వియ ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే మఞ్జుస్సరానం భిక్ఖూనం అగ్గో భవేయ్య”న్తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా సత్థారం నిమన్తేత్వా సత్త దివసాని బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా, “భన్తే, అహం ఇమస్స దానస్స ఫలేన న అఞ్ఞం సమ్పత్తిం ఆకఙ్ఖామి, అనాగతే పన ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే మఞ్జుస్సరానం భిక్ఖూనం అగ్గో భవేయ్య”న్తి పత్థయిత్వా సత్థుపాదమూలే నిపజ్జి. సత్థా అనాగతం ఓలోకేన్తో సమిజ్ఝనభావం దిస్వా “సమిజ్ఝిస్సతి తే ఇదం కమ్మం, ఇతో కప్పసతసహస్సావసానే గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, త్వం తస్స సాసనే మఞ్జుస్సరానం భిక్ఖూనం అగ్గో భవిస్ససీ”తి బ్యాకరిత్వా విహారం అగమాసి.

సోపి తం బ్యాకరణం లభిత్వా యావజీవం కల్యాణకమ్మం కత్వా తతో కాలకతో దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తో విపస్సీసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే **చిత్తపత్తకోకిలో** నామ హుత్వా ఖేమే మిగదాయే వసన్తో ఏకదివసం హిమవన్తం గన్త్వా మధురం అమ్బఫలం తుణ్డేన గహేత్వా ఆగచ్ఛన్తో భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతం సత్థారం దిస్వా చిన్తేసి – “అహం అఞ్ఞేసు దివసేసు రిత్తకో తథాగతం పస్సామి, అజ్జ పన మే ఇమం అమ్బపక్కం పుత్తకానం అత్థాయ ఆగతం. తేసం అఞ్ఞమ్పి ఆహరిత్వా దస్సామి, ఇమం పన దసబలస్స దాతుం వట్టతీ”తి ఓతరిత్వా ఆకాసే చరతి. సత్థా తస్స చిత్తం ఞత్వా అసోకత్థేరం నామ ఉపట్ఠాకం ఓలోకేసి. సో పత్తం నీహరిత్వా సత్థు హత్థే ఠపేసి. సో కోకిలో దసబలస్స పత్తే అమ్బపక్కం పతిట్ఠాపేసి. సత్థా తత్థేవ నిసీదిత్వా తం పరిభుఞ్జి. కోకిలో పసన్నచిత్తో పునప్పునం దసబలస్స గుణే ఆవజ్జేత్వా దసబలం వన్దిత్వా అత్తనో కులావకం గన్త్వా సత్తాహం పీతిసుఖేన వీతినామేసి. ఏత్తకం తస్మిం అత్తభావే కల్యాణకమ్మం, ఇమినాస్స కమ్మేన సరో మధురో అహోసి.

కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే పన చేతియే ఆరద్ధే “కింపమాణం కరోమ? సత్తయోజనప్పమాణం. అతిమహన్తం ఏతం, ఛయోజనం కరోమ. ఇదమ్పి అతిమహన్తం, పఞ్చయోజనం కరోమ, చతుయోజనం, తియోజనం, ద్వియోజన”న్తి వుత్తే అయం తదా జేట్ఠవడ్ఢకీ హుత్వా “ఏథ, భో, అనాగతే సుఖపటిజగ్గియం కాతుం వట్టతీ”తి వత్వా రజ్జుం ఆదాయ పరిక్ఖిపన్తో గావుతమత్తకే ఠత్వా “ఏకేకం ముఖం గావుతం గావుతం హోతు, చేతియం యోజనావట్టం యోజనుబ్బేధం భవిస్సతీ”తి ఆహ. తే తస్స వచనే అట్ఠంసు. ఇతి అప్పమాణస్స బుద్ధస్స పమాణం అకాసీతి. తేన కమ్మేన నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే అఞ్ఞేహి హీనతరప్పమాణో అహోసి. సో అమ్హాకం సత్థు కాలే సావత్థియం మహాభోగకులే నిబ్బత్తి. “భద్దియో”తిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో సత్థరి జేతవనమహావిహారే పటివసన్తే విహారం గన్త్వా ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో పబ్బజిత్వా సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తో అరహత్తం పాపుణి. అథ నం సత్థా అపరభాగే అరియవరగణమజ్ఝే నిసిన్నో మఞ్జుస్సరానం భిక్ఖూనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసి.

పిణ్డోలభారద్వాజత్థేరవత్థు

౧౯౫. అట్ఠమే **సీహనాదికాన**న్తి సీహనాదం నదన్తానం. **పిణ్డోలభారద్వాజో**తి సో కిర అరహత్తం పత్తదివసే అవాపురణం ఆదాయ విహారేన విహారం పరివేణేన పరివేణం గన్త్వా “యస్స మగ్గే వా ఫలే వా కఙ్ఖా అత్థి, సో మం పుచ్ఛతూ”తి సీహనాదం నదన్తో విచరి. బుద్ధానమ్పి పురతో ఠత్వా “ఇమస్మిం , భన్తే, సాసనే కత్తబ్బకిచ్చం మయ్హం మత్థకం పత్త”న్తి సీహనాదం నది. తస్మా సీహనాదికానం అగ్గో నామ జాతో.

పఞ్హాకమ్మే పనస్స అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే పబ్బతపాదే సీహయోనియం నిబ్బత్తో. సత్థా పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో తస్స హేతుసమ్పత్తిం దిస్వా హంసవతియం పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్ఛాభత్తం సీహ

గోచరాయ పక్కన్తే తస్స వసనగుహం పవిసిత్వా ఆకాసే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిరోధం సమాపజ్జిత్వా నిసీది. సీహో గోచరం లభిత్వా నివత్తో గుహాద్వారే ఠితో అన్తోగుహాయం దసబలం నిసిన్నం దిస్వా "మమ వసనట్ఠానం ఆగన్త్వా అఞ్ఞో సత్తో నిసీదితుం సమత్థో నామ నత్థి, మహన్తో వతాయం పురిసో, యో అన్తోగుహాయం పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నో. సరీరప్పభాపిస్స సమన్తా ఫరిత్వా గతా, మయా ఏవరూపం అచ్ఛరియం నదిట్ఠపుబ్బం. అయం పురిసో ఇమస్మిం లోకే పూజనేయ్యానం అగ్గో భవిస్సతి, మయాపిస్స యథాసత్తి యథాబలం సక్కారం కాతుం వట్టతీ"తి జలజథలజాని నానాకుసుమాని ఆహరిత్వా భూమితో యావ నిసిన్నపల్లఙ్కట్ఠానా పుప్ఫాసనం సన్థరిత్వా సబ్బరత్తిం సమ్ముఖట్ఠానే తథాగతం నమస్సమానో అట్ఠాసి. పునదివసే పురాణపుప్ఫాని అపనేత్వా నవపుప్ఫేహి ఆసనం సన్థరి.

ఏతేనేవ నియామేన సత్త దివసాని పుప్ఫాసనం పఞ్ఞాపేత్వా బలవపీతిసోమనస్సం నిబ్బత్తేత్వా గుహాద్వారే ఆరక్ఖం గణ్హి. సత్తమే దివసే సత్థా నిరోధతో వుట్ఠాయ గుహాద్వారే అట్ఠాసి. సీహోపి మిగరాజా తథాగతం తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా చతూసు ఠానేసు వన్దిత్వా పటిక్కమిత్వా అట్ఠాసి. సత్థా "వట్టిస్సతి ఏత్తకో ఉపనిస్సయో ఏతస్సా"తి వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా విహారమేవ గతో.

సోపి సీహో బుద్ధవియోగేన దుక్ఖితో కాలం కత్వా హంసవతీనగరే మహాసాలకులే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా వయప్పత్తో ఏకదివసం నగరవాసీహి సద్ధిం విహారం గన్త్వా ధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం సీహనాదికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా వుత్తనయేనేవ సత్తాహం మహాదానం పవత్తేత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేత్వా సత్థారా సమిజ్ఝనభావం దిస్వా బ్యాకతో యావజీవం కుసలం కత్వా తత్థ కాలకతో దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహనగరే బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తి. నామేన భారద్వాజో నామ అహోసి. సో వయప్పత్తో తయో వేదే ఉగ్గహేత్వా పఞ్చ మాణవసతాని మన్తే వాచేన్తో విచరతి. సో అత్తనో జేట్ఠకభావేన నిమన్తనట్ఠానేసు సబ్బేసం భిక్ఖం సయమేవ సమ్పటిచ్ఛి. ఏసో కిర ఈసకం లోలధాతుకో అహోసి. సో తేహి మాణవేహి సద్ధిం "కుహిం యాగు కుహిం భత్త"న్తి యాగుభత్తఖజ్జకానేవ పరియేసమానో చరతి. సో గతగతట్ఠానే పిణ్డమేవ పటిమానేన్తో చరతీతి **పిణ్డోలభారద్వాజో**తేవ పఞ్ఞాయి.

సో ఏకదివసం సత్థరి రాజగహమనుప్పత్తే ధమ్మకథం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో పబ్బజిత్వా విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తో అరహత్తం పాపుణి. అరహత్తం పత్తవేలాయమేవ అవాపురణం ఆదాయ విహారేన విహారం పరివేణేన పరివేణం గన్త్వా "యస్స మగ్గే వా ఫలే వా కఙ్ఖా అత్థి, సో మం పుచ్ఛతూ"తి సీహనాదం నదన్తో విచరి. సో ఏకదివసం రాజగహసేట్ఠినా వేళుపరమ్పరాయ ఉస్సాపేత్వా ఆకాసే లగ్గితం జయసుమనవణ్ణం చన్దనసారపత్తం ఇద్ధియా ఆదాయ సాధుకారం దదన్తేన మహాజనేన పరివుతో విహారం ఆగన్త్వా తథాగతస్స హత్థే ఠపేసి. సత్థా జానన్తోవ పటిపుచ్ఛి – "కుతో తే, భారద్వాజ, అయం పత్తో లద్ధో"తి? సో లద్ధకారణం కథేసి. సత్థా "త్వం ఏవరూపం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం మహాజనస్స దస్సేసి, అకత్తబ్బం తయా కత"న్తి అనేకపరియాయేన విగరహిత్వా "న, భిక్ఖవే, గిహీనం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ఇద్ధిపాటిహారియం దస్సేతబ్బం, యో దస్సేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (చూళవ. ౨౫౨) సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేసి.

అథ భిక్ఖుసఙ్ఘమజ్ఝే కథా ఉదపాది – "సీహనాదియత్థేరో అరహత్తం పత్తదివసే భిక్ఖుసఙ్ఘమజ్ఝే 'యస్స మగ్గే వా ఫలే వా కఙ్ఖా అత్థి, సో మం పుచ్ఛతూ'తి కథేసి. బుద్ధానమ్పి సమ్ముఖే అత్తనో అరహత్తుప్పత్తిం కథేసి, అఞ్ఞే సావకా తుణ్హీ అహేసుం. అత్తనో సీహనాదియభావేనేవ మహాజనస్స పసాదం జనేత్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా చన్దనసారపత్తఞ్చ గణ్హీ"తి. తే భిక్ఖూ ఇమే తయోపి గుణే ఏకతో కత్వా సత్థు కథయింసు. బుద్ధా చ నామ గరహితబ్బయుత్తకం గరహన్తి, పసంసితబ్బయుత్తకం

పసంసన్తీతి ఇమస్మిం ఠానే థేరస్స పసంసితబ్బయుత్తమేవ అఙ్గం గహేత్వా “తిణ్ణం ఖో పన, భిక్ఖవే, ఇన్ద్రియానం భావితత్తా బహులీకతత్తా భారద్వాజో భిక్ఖు అఞ్ఞం బ్యాకాసి – ‘ఖీణా జాతి, వుసితం బ్రహ్మచరియం, కతం కరణీయం , నాపరం ఇత్థత్తాయాతి పజానామీ’తి. కతమేసం తిణ్ణం? సతిన్ద్రియస్స, సమాధిన్ద్రియస్స, పఞ్ఞిన్ద్రియస్స. ఇమేసం ఖో, భిక్ఖవే, తిణ్ణం ఇన్ద్రియానం భావితత్తా బహులీకతత్తా భారద్వాజో భిక్ఖు అఞ్ఞం బ్యాకాసి – ‘ఖీణా జాతి, వుసితం బ్రహ్మచరియం, కతం కరణీయం, నాపరం ఇత్థత్తాయాతి పజానామీ’”తి (సం॰ ని॰ ౫.౫౧౮) థేరం పసంసిత్వా సీహనాదికానం భిక్ఖూనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసి.

మన్తాణిపుత్తపుణ్ణత్థేరవత్థు

౧౯౬. నవమే **పుణ్ణో మన్తాణిపుత్తో**తి నామేన పుణ్ణో, మన్తాణిబ్రాహ్మణియా పన సో పుత్తోతి మన్తాణిపుత్తో. తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర పదుముత్తరదసబలస్స ఉప్పత్తితో పురేతరమేవ హంసవతీనగరే బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తి. తస్స నామగ్గహణదివసే గోతమోతి నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా సబ్బసిప్పేసు కోవిదో హుత్వా పఞ్చమాణవకసతపరివారో విచరన్తో తయోపి వేదే ఓలోకేత్వా మోక్ఖధమ్మం అదిస్వా “ఇదం వేదత్తయం నామ కదలిక్ఖన్ధో వియ బహి మట్ఠం అన్తో నిస్సారం, ఇమం గహేత్వా విచరణం థుసకోట్టనసదిసం హోతి. కిం మే ఇమినా”తి ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా బ్రహ్మవిహారే నిబ్బత్తేత్వా “అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకూపపన్నో భవిస్సామీ”తి పఞ్చహి మాణవకసతేహి సద్ధిం పబ్బతపాదం గన్త్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. తస్స పరివారాని అట్ఠారస్స జటిలసహస్సాని అహేసుం. సో పఞ్చ అభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా తేసమ్పి కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖి. తే తస్స ఓవాదే ఠత్వా సబ్బేపి పఞ్చ అభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేసుం.

అద్ధానే అతిక్కన్తే తస్స గోతమతాపసస్స మహల్లకకాలే పదుముత్తరదసబలో పఠమాభిసమ్బోధిం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో భిక్ఖుసతసహస్సపరివారో హంసవతీనగరం ఉపనిస్సాయ విహాసి. సో ఏకదివసం పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో గోతమతాపసస్స పరిసాయ అరహత్తూపనిస్సయం గోతమతాపసస్స చ “అహం అనాగతే ఉప్పజ్జమానకబుద్ధస్స సాసనే ధమ్మకథికభిక్ఖూనం అగ్గో భవేయ్య”న్తి పత్థనభావఞ్చ దిస్వా పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా అత్తనో పత్తచీవరం సయమేవ గహేత్వా అఞ్ఞాతకవేసేన గోతమతాపసస్స అన్తేవాసికేసు వనమూలఫలాఫలత్థాయ గతేసు గన్త్వా గోతమస్స పణ్ణసాలాద్వారే అట్ఠాసి. గోతమో బుద్ధానం ఉప్పన్నభావం అజానన్తోపి దూరతోవ దసబలం దిస్వా “అయం పురిసో లోకతో ముత్తో హుత్వా పఞ్ఞాయతి, యథా అస్స సరీరనిప్ఫత్తి యేహి చ లక్ఖణేహి సమన్నాగతో అగారమజ్ఝే వా తిట్ఠన్తో చక్కవత్తీ రాజా హోతి, పబ్బజన్తో వా వివట్టచ్ఛదో సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో హోతీ”తి ఞత్వా పఠమదస్సనేనేవ దసబలం అభివాదేత్వా “ఇతో ఏథ భగవా”తి బుద్ధాసనం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి. తథాగతో తాపసస్స ధమ్మం దేసయమానో నిసీది.

తస్మిం సమయే తే జటిలా “పణీతపణీతం వనమూలఫలాఫలం ఆచరియస్స దత్వా సేసకం పరిభుఞ్జిస్సామా”తి ఆగచ్ఛన్తా దసబలం ఉచ్చాసనే, ఆచరియం పన నీచాసనే నిసిన్నం దిస్వా “పస్సథ, మయం ‘ఇమస్మిం లోకే అమ్హాకం ఆచరియేన ఉత్తరితరో నత్థీ’తి విచరామ. ఇదాని పన నో ఆచరియం నీచాసనే నిసీదాపేత్వా ఉచ్చాసనే నిసిన్నకో ఏకో పఞ్ఞాయతి, మహన్తో వతాయం పురిసో భవిస్సతీ”తి పిటకాని గహేత్వా ఆగచ్ఛన్తి. గోతమతాపసో “ఇమే మం దసబలస్స సన్తికే వన్దేయ్యు”న్తి భీతో దూరతో ఆహ – “తాతా, మా మం వన్దిత్థ, సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలో సబ్బేసం వన్దనారహో పురిసో ఇధ నిసిన్నో, ఏతం వన్దథా”తి. తాపసా “న అజానిత్వా ఆచరియో కథేస్సతీ”తి సబ్బేవ తథాగతస్స పాదే వన్దింసు. “తాతా,

అమ్హాకం అఞ్ఞం దసబలస్స దాతబ్బయుత్తకం భోజనం నత్థి, ఇమం వనమూలఫలాఫలం దస్సామా"తి పణీతపణీతం బుద్ధానం పత్తే పతిట్ఠాపేసి. సత్థా వనమూలఫలాఫలం పరిభుఞ్జి. తదనన్తరం తాపసోపి సద్ధిం అన్తేవాసికేహి పరిభుఞ్జి. సత్థా భత్తకిచ్చం కత్వా "ద్వే అగ్గసావకా భిక్ఖుసతసహస్సం గహేత్వా ఆగచ్ఛన్తూ"తి చిన్తేసి. తస్మిం ఖణే అగ్గసావకో మహాదేవలత్థేరో "కహం ను ఖో సత్థా గతో"తి ఆవజ్జేన్తో "సత్థా అమ్హాకం ఆగమనం పచ్చాసీసతీ"తి భిక్ఖుసతసహస్సం గహేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా నమస్సమానో అట్ఠాసి.

గోతమో అన్తేవాసికే ఆహ – "తాతా, అమ్హాకం అఞ్ఞో సక్కారో నత్థి, భిక్ఖుసఙ్ఘో దుక్ఖేన ఠితో. బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పుప్ఫాసనం పఞ్ఞాపేస్సామ, జలజథలజపుప్ఫాని ఆహరథా"తి. తే తావదేవ పబ్బతపాదతో వణ్ణగన్ధసమ్పన్నాని పుప్ఫాని ఇద్ధియా ఆహరిత్వా సారిపుత్తత్థేరస్స వత్థుమ్హి వుత్తనయేనేవ ఆసనాని పఞ్ఞాపయింసు. నిరోధసమాపత్తిసమాపజ్జనమ్పి ఛత్తధారణమ్పి సబ్బం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

సత్థా సత్తమే దివసే నిరోధతో వుట్ఠాయ పరివారేత్వా ఠితే తాపసే దిస్వా ధమ్మకథికభావే ఏతదగ్గప్పత్తం సావకం ఆమన్తేసి – "ఇమినా భిక్ఖు ఇసిగణేన మహాసక్కారో కతో, ఏతేసం పుప్ఫాసనానుమోదనం కరోహీ"తి. సో సత్థు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తీణి పిటకాని సమ్మసిత్వా అనుమోదనం అకాసి. తస్స దేసనాపరియోసానే సత్థా సయం బ్రహ్మఘోసం నిచ్ఛారేత్వా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే ఠపేత్వా గోతమతాపసం సేసా అట్ఠారస సహస్సజటిలా అరహత్తం పాపుణింసు.

గోతమో పన తేనత్తభావేన పటివేధం కాతుం అసక్కోన్తో భగవన్తం ఆహ – "భగవా యేన భిక్ఖునా పఠమం ధమ్మో దేసితో, కో నామ అయం తుమ్హాకం సాసనే"తి? అయం గోతమ మయ్హం సాసనే ధమ్మకథికానం అగ్గోతి. "అహమ్పి, భన్తే, ఇమస్స సత్త దివసాని కతస్స అధికారస్స ఫలేన అయం భిక్ఖు వియ అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే ధమ్మకథికానం అగ్గో భవేయ్య"న్తి పత్థనం కత్వా పాదమూలే నిపజ్జి.

సత్థా అనాగతం ఓలోకేత్వా అనన్తరాయేనస్స పత్థనాయ సమిజ్ఝనభావం ఞత్వా "అనాగతే కప్పసతసహస్సావసానే గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, త్వం తస్స సాసనే ధమ్మకథికానం అగ్గో భవిస్ససీ"తి బ్యాకరిత్వా తే అరహత్తప్పత్తే తాపసే "ఏథ భిక్ఖవో"తి ఆహ. సబ్బే అన్తరహితకేసమస్సూ ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా వస్ససట్ఠికత్థేరసదిసా అహేసుం. సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘమాదాయ విహారం గతో.

గోతమోపి యావజీవం తథాగతం పరిచరిత్వా యథాబలం కల్యాణకమ్మం కత్వా కప్పసతసహస్సం దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరిత్వా అమ్హాకం భగవతో కాలే కపిలవత్థునగరస్స అవిదూరే దోణవత్థుబ్రాహ్మణగామే బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తి. తస్స నామగ్గహణదివసే పుణ్ణమాణవోతి నామం అకంసు. సత్థరి అభిసమ్బోధిం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కే అనుపుబ్బేన ఆగన్త్వా రాజగహం ఉపనిస్సాయ విహరన్తే అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరో కపిలవత్థుం గన్త్వా అత్తనో భాగినేయ్యం పుణ్ణమాణవం పబ్బాజేత్వా పునదివసే దసబలస్స సన్తికం ఆగన్త్వా భగవన్తం వన్దిత్వా ఆపుచ్ఛిత్వా నివాసత్థాయ ఛద్దన్తదహం గతో. పుణ్ణోపి మన్తాణిపుత్తో మాతులేన అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరేన సద్ధిం దసబలస్స సన్తికం అగన్త్వా "మయ్హం పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పాపేత్వావ దసబలస్స సన్తికం గమిస్సామీ"తి కపిలవత్థుస్మింయేవ ఓహీనో

యోనిసోమనసికారే కమ్మం కరోన్తో నచిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. తస్స సన్తికే పబ్బజితకులపుత్తాపి పఞ్చసతా అహేసుం. థేరో సయం దసకథావత్థులాభితాయ తేపి దసహి కథావత్థూహి ఓవదతి. తే తస్స ఓవాదే ఠత్వా సబ్బేవ అరహత్తం పత్తా.

తే అత్తనో పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పత్తం ఞత్వా ఉపజ్ఝాయం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహంసు – "భన్తే, అమ్హాకం కిచ్చం మత్థకం పత్తం, దసన్నఞ్చ మహాకథావత్థూనం లాభినో, సమయో నో దసబలం పస్సితు"న్తి. థేరో తేసం కథం సుత్వా చిన్తేసి – "మమ దసకథావత్థులాభితం సత్థా జానాతి, అహం ధమ్మం దేసేన్తో దస కథావత్థూని అముఞ్చన్తోవ దేసేమి. మయి గచ్ఛన్తే సబ్బేపిమే భిక్ఖూ పరివారేత్వా గచ్ఛిస్సన్తి, ఏవం గణసఙ్గణికాయ గన్త్వా పన అయుత్తం మయ్హం దసబలం పస్సితుం, ఇమే తావ గన్త్వా పస్సన్తూ"తి తే భిక్ఖూ ఆహ – "ఆవుసో, తుమ్హే పురతో గన్త్వా తథాగతం పస్సథ, మమ వచనేన దసబలస్స పాదే వన్దథ, అహమ్పి తుమ్హాకం గతమగ్గేన గమిస్సామీ"తి.

తే థేరా సబ్బేపి దసబలస్స జాతిభూమిరట్ఠవాసినో సబ్బే ఖీణాసవా సబ్బే దసకథావత్థులాభినో అత్తనో ఉపజ్ఝాయస్స ఓవాదం అభినన్దిత్వా అనుపుబ్బేన చారికం చరన్తా సట్ఠియోజనమగ్గం అతిక్కమ్మ రాజగహే వేళువనమహావిహారం గన్త్వా దసబలస్స పాదే వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. ఆచిణ్ణం ఖో పనేతం బుద్ధానం భగవన్తానం ఆగన్తుకేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం పటిసమ్మోదితున్తి భగవా తేహి సద్ధిం "కచ్చి, భిక్ఖవే, ఖమనీయ"న్తిఆదినా నయేన మధురపటిసన్థారం కత్వా "కుతో చ తుమ్హే, భిక్ఖవే, ఆగచ్ఛథా"తి పుచ్ఛి. తేహి "జాతిభూమితో"తి వుత్తే "కో ను ఖో, భిక్ఖవే, జాతిభూమియం జాతిభూమకానం భిక్ఖూనం సబ్రహ్మచారీహి ఏవం సమ్భావితో అత్తనా చ అప్పిచ్ఛో అప్పిచ్ఛకథఞ్చ భిక్ఖూనం కత్తా"తి దసకథావత్థులాభిం భిక్ఖుం పుచ్ఛి. తేపి "పుణ్ణో నామ, భన్తే, ఆయస్మా మన్తాణిపుత్తో"తి ఆరోచయింసు. తం కథం సుత్వా ఆయస్మా సారిపుత్తో థేరస్స దస్సనకామో అహోసి.

అథ సత్థా రాజగహతో సావత్థిం అగమాసి. పుణ్ణత్థేరో దసబలస్స తత్థ ఆగతభావం సుత్వా "సత్థారం పస్సిస్సామీ"తి గన్త్వా అన్తోగన్ధకుటియంయేవ తథాగతం సమ్పాపుణి. సత్థా తస్స ధమ్మం దేసేసి. థేరో ధమ్మం సుత్వా దసబలం వన్దిత్వా పటిసల్లానత్థాయ అన్ధవనం గన్త్వా అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే దివావిహారం నిసీది. సారిపుత్తత్థేరోపి తస్స గమనం సుత్వా సీసానులోకికో గన్త్వా ఓకాసం సల్లక్ఖేత్వా తం రుక్ఖమూలం ఉపసఙ్కమిత్వా థేరేన సద్ధిం సమ్మోదిత్వా సత్తవిసుద్ధిక్కమం పుచ్ఛి. థేరోపిస్స పుచ్ఛితం పుచ్ఛితం బ్యాకాసి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞస్స సుభాసితం సమనుమోదింసు. అథ సత్థా అపరభాగే భిక్ఖుసఙ్ఘమజ్ఝే నిసిన్నో థేరం ధమ్మకథికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

మహాకచ్చానత్థేరవత్థు

౧౯౭. దసమే **సంఖిత్తేన భాసితస్సా**తి సంఖిత్తేన కథితధమ్మస్స. **విత్థారేన అత్థం విభజన్తాన**న్తి తం దేసనం విత్థారేత్వా అత్థం విభజమానానం. అఞ్ఞే కిర తథాగతస్స సఙ్ఖేపవచనం అత్థవసేన వా పూరేతుం సక్కోన్తి బ్యఞ్జనవసేన వా, అయం పన థేరో ఉభయవసేనపి సక్కోతి. తస్మా అగ్గోతి వుత్తో. పుబ్బపత్థనాపి చస్స ఏవరూపావ.

అయం పనస్స పఞ్హాకమ్మే అనుపుబ్బికథా – అయం కిర పదుముత్తరసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే గహపతిమహాసాలకులే నిబ్బత్తిత్వా వుద్ధిప్పత్తో ఏకదివసం వుత్తనయేనేవ విహారం గన్త్వా పరిసపరియన్తే ఠితో ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం అత్తనా సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థం విభజన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం ఏకం భిక్ఖుం దిస్వా "మహా న్తో వతాయం భిక్ఖు, యం సత్థా ఏవం వణ్ణేతి, మయాపి అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే ఏవరూపేన భవితుం వట్టతీ"తి సత్థారం నిమన్తేత్వా వుత్తనయేనేవ

సత్తాహం మహాదానం దత్వా, “భన్తే, అహం ఇమస్స సక్కారస్స ఫలేన న అఞ్ఞం సమ్పత్తిం పత్థేమి, అనాగతే పన ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే ఇతో సత్తదివసమత్థకే తుమ్హేహి ఠానన్తరే ఠపితభిక్ఖు వియ అహమ్పి తం ఠానన్తరం లభేయ్య”న్తి పత్థనం కత్వా పాదమూలే నిపజ్జి. సత్థా అనాగతం ఓలోకేన్తో “సమిజ్ఝిస్సతి ఇమస్స కులపుత్తస్స పత్థనా”తి దిస్వా “అమ్భో, కులపుత్త, అనాగతే కప్పసతసహస్సావసానే గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, త్వం తస్స సాసనే సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థం విభజన్తానం అగ్గో భవిస్ససీ”తి బ్యాకరిత్వా అనుమోదనం కత్వా పక్కామి.

సోపి కులపుత్తో యావజీవం కుసలం కత్వా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా కస్సపబుద్ధకాలే బారాణసియం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా సత్థరి పరినిబ్బుతే సువణ్ణచేతియకరణట్ఠానం గన్త్వా సతసహస్సగ్ఘనికాయ సువణ్ణిట్ఠకాయ పూజం కత్వా “భగవా మయ్హం నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే సరీరం సువణ్ణవణ్ణం హోతూ”తి పత్థనం అకాసి. తతో యావజీవం కుసలకమ్మం కత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా అమ్హాకం దసబలస్స ఉప్పత్తికాలే ఉజ్జేనినగరే పురోహితస్స గేహే నిబ్బత్తి. తస్స నామగ్గహణదివసే “మయ్హం పుత్తో సువణ్ణవణ్ణసరీరో అత్తనావ అత్తనో నామం గహేత్వా ఆగతో”తి కఞ్చనమాణవోత్వేవస్స నామం అకంసు . సో వుద్ధిమన్వాయ తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా పితు అచ్చయేన పురోహితట్ఠానం లభి. సో గోత్తవసేన కచ్చానో నామ జాతో.

చణ్డపజ్జోతరాజా అమచ్చే సన్నిపాతేత్వా ఆహ – “బుద్ధో లోకే నిబ్బత్తో, తం ఆనేతుం సమత్థా గన్త్వా ఆనేథ తాతా”తి. దేవ, అఞ్ఞో దసబలం ఆనేతుం సమత్థో నామ నత్థి, ఆచరియో కచ్చానబ్రాహ్మణోవ సమత్థో, తం పహిణథాతి. రాజా తం పక్కోసాపేత్వా, “తాత, దసబలస్స సన్తికం గచ్ఛాహీ”తి ఆహ. గన్త్వా పబ్బజితుం లభన్తో గమిస్సామి, మహారాజాతి. యంకిఞ్చి కత్వా తథాగతం ఆనేహి, తాతాతి. సో “బుద్ధానం సన్తికం గచ్ఛన్తస్స మహాపరిసాయ కమ్మం నత్థీ”తి అత్తట్ఠమో అగమాసి. అథస్స సత్థా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే సద్ధిం సత్తహి జనేహి సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. సత్థా “ఏథ భిక్ఖవో”తి హత్థం పసారేసి. తంఖణంయేవ సబ్బేవ అన్తరహితకేసమస్సూ ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా వస్ససట్ఠికత్థేరా వియ జాతా.

థేరో అత్తనో కిచ్చే మత్థకం పత్తే తుణ్హీభావేన అనిసీదిత్వా కాళుదాయిత్థేరో వియ సత్థు ఉజ్జేనిగమనత్థాయ గమనవణ్ణం కథేసి. సత్థా తస్స వచనం సుత్వా “కచ్చానో అత్తనో జాతిభూమియం మమ గమనం పచ్చాసీసతీ”తి అఞ్ఞాసి. బుద్ధా చ నామ ఏకం కారణం పటిచ్చ గన్తుం అయుత్తట్ఠానం న గచ్ఛన్తి. తస్మా థేరం ఆహ – “త్వంయేవ భిక్ఖు గచ్ఛ, తయి గతేపి రాజా పసీదిస్సతీ”తి. థేరో “బుద్ధానం ద్వే కథా నామ నత్థీ”తి తథాగతం వన్దిత్వా అత్తనా సద్ధిం ఆగతేహి సత్తహి భిక్ఖూహి సద్ధిం ఉజ్జేనిం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే తేలపనాళి నామ నిగమో, తత్థ పిణ్డాయ చరి. తస్మిం చ నిగమే ద్వే సేట్ఠిధీతరో. తాసు ఏకా పరిజిణ్ణకులే నిబ్బత్తా దుగ్గతా మాతాపితూనం అచ్చయేన ధాతిం నిస్సాయ జీవతి. అత్తభావో పనస్సా సమిద్ధో, కేసా అఞ్ఞాహి అతివియ దీఘా. తస్మింయేవ నిగమే అఞ్ఞా ఇస్సరసేట్ఠికులస్స ధీతా నిక్కేసికా. సా తతో పుబ్బే తస్సా సమీపం పేసేత్వా “సతం వా సహస్సం వా దస్సామీ”తి వత్వాపి కేసే ఆహరాపేతుం నాసక్ఖి.

తస్మిం పన దివసే సా సేట్ఠిధీతా మహాకచ్చానత్థేరం సత్తహి భిక్ఖూహి పరివుతం తుచ్ఛపత్తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “అయం సువణ్ణవణ్ణో ఏకో బ్రహ్మబన్ధుభిక్ఖు యథాధోతేనేవ పత్తేన ఆగచ్ఛతి, మయ్హఞ్చ అఞ్ఞం ధనం నత్థి. అసుకసేట్ఠిధీతా పన ఇమేసం కేసానం అత్థాయ పేసేసి. ఇదాని ఇతో లద్ధఉప్పాదేన సక్కా థేరస్స దేయ్యధమ్మం దాతు”న్తి ధాతిం పేసేత్వా థేరే నిమన్తేత్వా అన్తోగేహే నిసీదాపేసి. థేరానం నిసిన్నకాలే గబ్భం పవిసిత్వా ధాతియా అత్తనో కేసే కప్పాపేత్వా, “అమ్మ , ఇమే

కేసే అసుకాయ నామ సేట్ఠిధీతాయ దత్వా యం సా దేతి, తం ఆహర, అయ్యానం పిణ్డపాతం దస్సామా”తి. ధాతి పిట్ఠిహత్థేన అస్సూని పుఞ్ఛిత్వా ఏకేన హత్థేన హదయమంసం సన్ధారేత్వా థేరానం సన్తికే పటిచ్ఛాదేత్వా తే కేసే ఆదాయ తస్సా సేట్ఠిధీతాయ సన్తికం గతా.

పణియం నామ సారవన్తమ్పి సయం ఉపనీతం గారవం న జనేతి, తస్మా సా సేట్ఠిధీతా చిన్తేసి – “అహం పుబ్బే బహునాపి ధనేన ఇమే కేసే ఆహరాపేతుం నాసక్ఖిం, ఇదాని పన ఛిన్నకాలతో పట్ఠాయ న యథామూలమేవ లభిస్సతీ”తి . ధాతిం ఆహ – “అహం పుబ్బే తవ సామినిం బహునాపి ధనేన కేసే ఆహరాపేతుం నాసక్ఖిం, యత్థ కత్థచి వినిపాతా పన నిజ్జీవకేసా నామ అట్ఠ కహాపణే అగ్ఘన్తీ”తి అట్ఠేవ కహాపణే అదాసి. ధాతి కహాపణే ఆహరిత్వా సేట్ఠిధీతాయ అదాసి. సేట్ఠిధీతా ఏకేకం పిణ్డపాతం ఏకేకకహాపణగ్ఘనకం కత్వా థేరానం దాపేసి. థేరో ఆవజ్జిత్వా సేట్ఠిధీతాయ ఉపనిస్సయం దిస్వా “కహం సేట్ఠిధీతా”తి పుచ్ఛి. గబ్భే, అయ్యాతి. పక్కోసథ నన్తి. సా చ థేరేసు గారవేన ఏకవచనేనేవ ఆగన్త్వా థేరే వన్దిత్వా బలవసద్ధం ఉప్పాదేసి. సుఖేత్తే పతిట్ఠితపిణ్డపాతో దిట్ఠేవ ధమ్మే విపాకం దేతీతి సహ థేరానం వన్దనేన కేసా పకతిభావేయేవ అట్ఠంసు. థేరాపి తం పిణ్డపాతం గహేత్వా పస్సన్తియాయేవ సేట్ఠిధీతాయ వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా కఞ్చనవనుయ్యానే ఓతరింసు.

ఉయ్యానపాలో థేరం దిస్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “దేవ, మే అయ్యో పురోహితో కచ్చానో పబ్బజిత్వా ఉయ్యానమాగతో”తి ఆహ. రాజా చణ్డపజ్జోతో ఉయ్యానం గన్త్వా కతభత్తకిచ్చం థేరం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “కహం, భన్తే, భగవా”తి పుచ్ఛి. సత్థా సయం అనాగన్త్వా మం పేసేసి మహారాజాతి. కహం, భన్తే, అజ్జ భిక్ఖం అలత్థాతి? థేరో రఞ్ఞో పుచ్ఛాసభాగేన సబ్బం సేట్ఠిధీతాయ కతం దుక్కరం ఆరోచేసి. రాజా థేరస్స వసనట్ఠానం పటియాదేత్వా థేరం నిమన్తేత్వా నివేసనం గన్త్వా సేట్ఠిధీతరం ఆణాపేత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. ఇమిస్సా ఇత్థియా దిట్ఠధమ్మికోవ యసపటిలాభో అహోసి.

తతో పట్ఠాయ రాజా థేరస్స మహాసక్కారం కరోతి. థేరస్స ధమ్మకథాయ పసీదిత్వా మహాజనో థేరస్స సన్తికే పబ్బజి. తతో పట్ఠాయ సకలనగరం ఏకకాసావపజ్జోతం ఇసివాతపటివాతం అహోసి. సాపి దేవీ గబ్భం లభిత్వా దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాయి. తస్స నామగ్గహణదివసే గోపాలకుమారోతి మాతామహసేట్ఠినో నామం అకంసు. సా పుత్తస్స నామవసేన గోపాలమాతా నామ దేవీ జాతా. సా దేవీ థేరే అతివియ పసీదిత్వా రాజానం సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా కఞ్చనవనుయ్యానే థేరస్స విహారం కారేసి. థేరో ఉజ్జేనినగరం పసాదేత్వా పున సత్థు సన్తికం గతో. అథ సత్థా అపరభాగే జేతవనే విహరన్తో మధుపిణ్డికసుత్తం (మ॰ ని॰ ౧.౧౯౯ ఆదయో) కచ్చానపేయ్యాలం (మ॰ ని॰ ౩.౨౭౮ ఆదయో) పారాయనసుత్తన్తి ఇమే తయో సుత్తన్తే అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా థేరం సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థం విభజన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

పఠమవగ్గవణ్ణనా.

౧౪. ఏతదగ్గవగ్గో

(౧౪) ౨. దుతియఏతదగ్గవగ్గో

చూళపన్థకత్థేరవత్థు

౧౯౮-౨౦౦. దుతియస్స పఠమే **మనోమయ**న్తి మనేన నిబ్బత్తితం. “మనోమయేన కాయేన, ఇద్ధియా ఉపసఙ్కమీ”తి (థేరగా॰ ౯౦౧) వుత్తట్ఠానస్మిఞ్హి మనేన కతకాయో మనోమయకాయో నామ జాతో. “అఞ్ఞతరం మనోమయం కాయం ఉపపజ్జతీ”తి (చూళవ॰ 333) వుత్తట్ఠానే మనేన నిబ్బత్తితకాయో మనోమయకాయో నామ జాతో. అయమిధ అధిప్పేతో. తత్థ అఞ్ఞే భిక్ఖూ మనోమయం కాయం నిబ్బత్తేన్తా తయో వా చత్తారో వా నిబ్బత్తేన్తి, న బహుకే. ఏకసదిసేయేవ చ కత్వా నిబ్బత్తేన్తి ఏకవిధమేవ కమ్మం కురుమానే. చూళపన్థకత్థేరో పన ఏకావజ్జనేన సమణసహస్సం మాపేసి. ద్వేపి చ జనే న ఏకసదిసే అకాసి న ఏకవిధం కమ్మం కురుమానే. తస్మా మనోమయం కాయం అభినిమ్మినన్తానం అగ్గో నామ జాతో.

చేతోవివట్టకుసలానమ్పి చూళపన్థకోవ అగ్గో, సఞ్ఞావివట్టకుసలానం పన మహాపన్థకత్థేరో అగ్గోతి వుత్తో. తత్థ చూళపన్థకత్థేరో చతున్నం రూపావచరజ్ఝానానం లాభితాయ “చేతోవివట్టకుసలో”తి వుత్తో, మహాపన్థకత్థేరో చతున్నం అరూపావచరజ్ఝానానం లాభితాయ “సఞ్ఞావివట్టకుసలో”తి వుత్తో. చూళపన్థకో చ సమాధికుసలతాయ చేతోవివట్టకుసలో నామ, మహాపన్థకో విపస్సనాకుసలతాయ సఞ్ఞావివట్టకుసలో నామ. ఏకో చేత్థ సమాధిలక్ఖణే ఛేకో, ఏకో విపస్సనాలక్ఖణే. తథా ఏకో సమాధిగాళ్హో, ఏకో విపస్సనాగాళ్హో. ఏకో చేత్థ అఙ్గసంఖిత్తే ఛేకో, ఏకో ఆరమ్మణసంఖిత్తే. తథా ఏకో అఙ్గవవత్థానే ఛేకో, ఏకో ఆరమ్మణవవత్థానేతి ఏవమేత్థ యోజనా కాతబ్బా.

అపిచ చూళపన్థకత్థేరో రూపావచరజ్ఝానలాభీ హుత్వా ఝానఙ్గేహి వుట్ఠాయ అరహత్తం పత్తోతి చేతోవివట్టకుసలో, మహాపన్థకో అరూపావచరజ్ఝానలాభీ హుత్వా ఝానఙ్గేహి వుట్ఠాయ అరహత్తం పత్తోతి సఞ్ఞావివట్టకుసలో. ఉభోపి పన్థే జాతత్తా పన్థకా నామ జాతా. తేసం పఠమజాతో మహాపన్థకో నామ, పచ్ఛాజాతో చూళపన్థకో నామ.

ఇమేసం పన ఉభిన్నమ్పి పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అతీతే కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరవాసినో ద్వే భాతికా కుటుమ్బికా సద్ధా పసన్నా నిబద్ధం సత్థు సన్తికం గన్త్వా ధమ్మం సుణన్తి. తేసు ఏకదివసం కనిట్ఠో సత్థారం ద్వీహఙ్గేహి సమన్నాగతం ఏకం భిక్ఖుం “మమ సాసనే మనోమయం కాయం అభినిమ్మినన్తానం చేతోవివట్టకుసలానఞ్చ అయం భిక్ఖు అగ్గో”తి ఏతదగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా చిన్తేసి – “మహా వతాయం భిక్ఖు ఏకో హుత్వా ద్వే అఙ్గాని పరిపూరేత్వా చరతి, మయాపి అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే అఙ్గద్వయపూరకేన హుత్వా విచరితుం వట్టతీ”తి. సో పురిమనయేనేవ సత్థారం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం దత్వా ఏవమాహ – “యం, భన్తే, భిక్ఖుం తుమ్హే ఇతో సత్తదివసమత్థకే మనోమయఙ్గేన చ చేతోవివట్టకుసలఙ్గేన చ ‘అయం మమ సాసనే అగ్గో’తి ఏతదగ్గే ఠపయిత్థ, అహమ్పి ఇమస్స అధికారకమ్మస్స ఫలేన సో భిక్ఖు వియ అఙ్గద్వయపూరకో భవేయ్య”న్తి పత్థనం అకాసి.

సత్థా అనాగతం ఓలోకేత్వా అనన్తరాయేనస్స పత్థనాయ సమిజ్ఝనభావం దిస్వా “అనాగతే కప్పసతసహస్సావసానే గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, సో తం ఇమస్మిం ఠానద్వయే ఠపేస్సతీ”తి బ్యాకరిత్వా అనుమోదనం కత్వా పక్కామి. భాతాపిస్స ఏకదివసం సత్థారం సఞ్ఞావివట్టకుసలం భిక్ఖుం ఏతదగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా తథేవ అధికారం కత్వా పత్థనం అకాసి, సత్థాపి తం బ్యాకాసి.

తే ఉభోపి జనా సత్థరి ధరమానే కుసలకమ్మం కరిత్వా సత్థు పరినిబ్బుతకాలే సరీరచేతియే సువణ్ణపూజం కత్వా తతో చుతా దేవలోకే నిబ్బత్తా. తేసం దేవమనుస్సేసు సంసరన్తానంయేవ కప్పసతసహస్సం అతిక్కన్తం. తత్థ మహాపన్థకస్స అన్తరా కతకల్యాణకమ్మం న కథియతి, చూళపన్థకో పన కస్సపభగవతో సాసనే పబ్బజిత్వా వీసతి వస్ససహస్సాని

ఓదాతకసిణకమ్మం కత్వా దేవపురే నిబ్బత్తి. అథ అమ్హాకం సత్థా అభిసమ్బోధిం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో రాజగహం ఉపనిస్సాయ వేళువనమహావిహారే పటివసతి.

ఇమస్మిం ఠానే ఠత్వా ఇమేసం ద్విన్నం నిబ్బత్తిం కథేతుం వట్టతి. రాజగహే కిర ధనసేట్ఠికులస్స ధీతా అత్తనో దాసేనేవ సద్ధిం సన్థవం కత్వా "అఞ్ఞేపి మే ఇమం కమ్మం జానేయ్యు"న్తి చిన్తేత్వా ఏవమాహ – "అమ్హేహి ఇమస్మిం ఠానే వసితుం న సక్కా, సచే మే మాతాపితరో ఇమం దోసం జానిస్సన్తి, ఖణ్డాఖణ్డం కరిస్సన్తి, విదేసం గన్త్వా వసిస్సామా"తి హత్థసారం గహేత్వా అగ్గద్వారేన నిక్ఖమిత్వా "యత్థ వా తత్థ వా అఞ్ఞేహి అజాననట్ఠానం గన్త్వా వసిస్సామా"తి ఉభోపి అగమంసు.

తేసం ఏకస్మిం ఠానే వసన్తానం సంవాసమన్వాయ తస్సా కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాసి. సా గబ్భస్స పరిపాకం ఆగమ్మ సామికేన సద్ధిం మన్తేసి – "గబ్భో మే పరిపాకం గతో, ఞాతిమిత్తాదివిరహితే ఠానే గబ్భవుట్ఠానం నామ ఉభిన్నమ్పి అమ్హాకం దుక్ఖమేవ, కులగేహమేవ గచ్ఛామా"తి. సో "అజ్జ గచ్ఛామ, స్వే గచ్ఛామా"తి దివసే అతిక్కమాపేసి. సా చిన్తేసి – "అయం బాలో అత్తనో దోసమహన్తాయ గన్తుం న ఉస్సహతి, మాతాపితరో చ నామ ఏకన్తహితా, అయం గచ్ఛతు వా మా వా, మయా గన్తుం వట్టతీ"తి. తస్మిం గేహా నిక్ఖన్తే సా గేహే పరిక్ఖారం పటిసామేత్వా అత్తనో కులఘరం గతభావం అనన్తరగేహవాసీనం ఆరోచేత్వా మగ్గం పటిపజ్జి.

అథ సో పురిసో ఘరం ఆగతో తం అదిస్వా పటివిస్సకే పుచ్ఛిత్వా "కులఘరం గతా"తి సుత్వా వేగేన అనుబన్ధిత్వా అన్తరామగ్గే సమ్పాపుణి. తస్సాపి తత్థేవ గబ్భవుట్ఠానం అహోసి. సో "కిం ఇదం భద్దే"తి పుచ్ఛి. సామి ఏకో పుత్తో జాతోతి. ఇదాని కిం కరిస్సామాతి? యస్స అత్థాయ మయం కులఘరం గచ్ఛామ, తం కమ్మం అన్తరావ నిప్ఫన్నం, తత్థ గన్త్వా కిం కరిస్సామ, నివత్తామాతి ద్వేపి ఏకచిత్తా హుత్వా నివత్తింసు. తస్స దారకస్స చ పన్థే జాతత్తా పన్థకోతి నామం అకంసు. తస్సా నచిరస్సేవ అపరోపి గబ్భో పతిట్ఠహి. సబ్బం పురిమనయేనేవ విత్థారేతబ్బం. తస్సపి దారకస్స పన్థే జాతత్తా పఠమజాతస్స మహాపన్థకోతి నామం కత్వా పచ్ఛాజాతస్స చూళపన్థకోతి నామం అకంసు.

తే ద్వేపి దారకే గహేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతా. తేసం తత్థ వసన్తానం అయం మహాపన్థకదారకో అఞ్ఞే దారకజనే "చూళపితా మహాపితా అయ్యకో అయ్యికా"తి వదన్తే సుత్వా మాతరం పటిపుచ్ఛి – "అమ్మ, అఞ్ఞే దారకా కథేన్తి 'అయ్యకో అయ్యికా'తి, కిం అమ్హాకం ఞాతకా నత్థీ"తి? ఆమ, తాత, తుమ్హాకం ఏత్థ ఞాతకా నత్థి, రాజగహనగరే పన వో ధనసేట్ఠి నామ అయ్యకో, తత్థ తుమ్హాకం బహూ ఞాతకాతి. కస్మా తత్థ న గచ్ఛథ అమ్మాతి? సా అత్తనో అగమనకారణం పుత్తస్స అకథేత్వా పుత్తేసు పునప్పునం కథేన్తేసు సామికమాహ – "ఇమే దారకా అతివియ మం కిలమేన్తి, కిం నో మాతాపితరో దిస్వా మంసం ఖాదిస్సన్తి, ఏహి దారకానం అయ్యకకులం దస్సేమా"తి. అహం సమ్ముఖా భవితుం న సక్ఖిస్సామి, తం పన నయిస్సామీతి. "సాధు సామి, యేన కేనచి ఉపాయేన దారకానం అయ్యకకులమేవ దట్ఠుం వట్టతీ"తి ద్వేపి జనా దారకే ఆదాయ అనుపుబ్బేన రాజగహం పత్వా నగరద్వారే ఏకిస్సా సాలాయ నివాసం కత్వా దారకమాతా ద్వే దారకే గహేత్వా ఆగతభావం మాతాపితూనం ఆరోచాపేసి.

తే తం సాసనం సుత్వా సంసారే సంసరన్తానం న పుత్తో న ధీతా నామ నత్థి, తే అమ్హాకం మహాపరాధికా, న సక్కా తేహి అమ్హాకం చక్ఖుపథే ఠాతుం. ఏత్తకం పన ధనం గహేత్వా ద్వేపి జనా ఫాసుకట్ఠానం గన్త్వా జీవన్తు, దారకే పన ఇధ పేసేన్తూతి. సేట్ఠిధీతా మాతాపితూహి పేసితం ధనం గహేత్వా దారకే ఆగతదూతానం హత్థేయేవ దత్వా పేసేసి . దారకా

అయ్యకకులే వడ్ఢన్తి. తేసు చూళపన్థకో అతిదహరో, మహాపన్థకో పన అయ్యకేన సద్ధిం దసబలస్స ధమ్మకథం సోతుం గచ్ఛతి. తస్స నిచ్చం సత్థు సమ్ముఖే ధమ్మం సుణన్తస్స పబ్బజ్జాయ చిత్తం నమి. సో అయ్యకం ఆహ – "సచే తుమ్హే అనుజానేయ్యాథ, అహం పబ్బజేయ్య"న్తి. "కిం వదేసి, తాత, మయ్హం సకలలోకస్సపి పబ్బజ్జతో తవేవ పబ్బజ్జా భద్దికా. సచే సక్కోసి, పబ్బజ, తాతా"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సత్థు సన్తికం గతో. సత్థా "కిం, మహాసేట్ఠి, దారకో తే లద్ధో"తి? "ఆమ, భన్తే, అయం దారకో మయ్హం నత్తా, తుమ్హాకం సన్తికే పబ్బజామీతి వదతీ"తి ఆహ.

సత్థా అఞ్ఞతరం పిణ్డచారికం "ఇమం దారకం పబ్బాజేహీ"తి ఆణాపేసి. థేరో తస్స తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా పబ్బాజేసి. సో బహుం బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా పరిపుణ్ణవస్సో ఉపసమ్పదం లభి. ఉపసమ్పన్నో హుత్వా యోనిసోమనసికారే కమ్మం కరోన్తో చతున్నం అరూపావచరజ్ఝానానం లాభీ హుత్వా ఝానఙ్గేహి వుట్ఠాయ అరహత్తం పాపుణి. ఇతి సో సఞ్ఞావివట్టకుసలానం అగ్గో జాతో. సో ఝానసుఖేన ఫలసుఖేన వీతినామేన్తో చిన్తేసి – "సక్కా ను ఖో ఇమం సుఖం చూళపన్థకస్స దాతు"న్తి. తతో అయ్యకసేట్ఠిస్స సన్తికం గన్త్వా "మహాసేట్ఠి సచే తుమ్హే సమ్పటిచ్ఛథ, అహం చూళపన్థకం పబ్బాజేయ్య"న్తి ఆహ. పబ్బాజేథ, భన్తేతి . థేరో చూళపన్థకదారకం పబ్బాజేత్వా దససు సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. చూళపన్థకసామణేరో భాతికస్స సన్తికే.

"పదుమం యథా కోకనదం సుగన్ధం,
పాతో సియా ఫుల్లమవీతగన్ధం;
అఙ్గీరసం పస్స విరోచమానం,
తపన్తమాదిచ్చమివన్తలిక్ఖే"తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౩; అ॰ ని॰ ౫.౧౯౫) –

ఇమం గాథం గణ్హాతి. గహితగహితపదం ఉపరూపరిపదం గణ్హన్తస్స నస్సతి. తస్స ఇమం గాథం గహేతుం వాయమన్తస్సేవ చత్తారో మాసా అతిక్కన్తా. అథ నం మహాపన్థకో ఆహ – "చూళపన్థక, త్వం ఇమస్మిం సాసనే అభబ్బో, చతూహి మాసేహి ఏకగాథమ్పి గహేతుం న సక్కోసి, పబ్బజితకిచ్చం పన త్వం కథం మత్థకం పాపేస్ససి, నిక్ఖమ ఇతో"తి. సో థేరేన పణామితో విహారపచ్చన్తే రోదమానో అట్ఠాసి.

తేన సమయేన సత్థా రాజగహం ఉపనిస్సాయ జీవకమ్బవనే విహరతి. తస్మిం సమయే జీవకో పురిసం పేసేసి "పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం సత్థారం నిమన్తేహీ"తి. తేన ఖో పన సమయేన మహాపన్థకో భత్తుద్దేసకో హోతి. సో "పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం భిక్ఖం సమ్పటిచ్ఛథ, భన్తే"తి వుత్తో "చూళపన్థకం ఠపేత్వా సేసానం సమ్పటిచ్ఛామీ"తి ఆహ. చూళపన్థకో తం కథం సుత్వా భియ్యోసోమత్తాయ దోమనస్సప్పత్తో అహోసి. సత్థా చూళపన్థకస్స ఖేదం దిస్వా "చూళపన్థకో మయి గతే బుజ్ఝిస్సతీ"తి గన్త్వా అవిదూరే ఠానే అత్తానం దస్సేత్వా "కిం త్వం, పన్థక, రోదసీ"తి ఆహ. భాతా మం, భన్తే, పణామేతీతి. పన్థక, తుయ్హం భాతికస్స పరపుగ్గలానం ఆసయానుసయఞాణం నత్థి, త్వం బుద్ధవేనేయ్యపుగ్గలో నామాతి ఇద్ధియా అభిసఙ్ఖరిత్వా సుద్ధం చోళఖణ్డం అదాసి "ఇమం గహేత్వా 'రజోహరణం రజోహరణ'న్తి వత్వా భావేహి పన్థకా"తి.

సో సత్థారా దిన్నం చోళఖణ్డం "రజోహరణం రజోహరణ"న్తి హత్థేన పరిమజ్జన్తో నిసీది. తస్స పరిమజ్జన్తస్స లోమాని కిలిట్ఠధాతుకాని జాతాని. పున పరిమజ్జన్తస్స ఉక్ఖలిపరిపుఞ్ఛనసదిసం జాతం. సో ఞాణపరిపాకం ఆగమ్మ తత్థ ఖయవయం పట్ఠపేత్వా చిన్తేసి – "ఇదం చోళఖణ్డం పకతియా పణ్డరం పరిసుద్ధం, ఉపాదిన్నకసరీరం నిస్సాయ కిలిట్ఠం జాతం, ఇదం

చిత్తమ్పి ఏవంగతికమేవా”తి. సమాధిం భావేత్వా చత్తారి రూపావచరజ్ఝానాని పాదకాని కత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. సో మనోమయజ్ఝానలాభీ హుత్వా ఏకో హుత్వా బహుధా, బహుధా హుత్వా ఏకో భవితుం సమత్థో అహోసి. అరహత్తమగ్గేనేవ చస్స తేపిటకఞ్చ ఛ అభిఞ్ఞా చ ఆగమింసు.

పునదివసే సత్థా ఏకూనేహి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం గన్త్వా జీవకస్స నివేసనే నిసీది. చూళపన్థకో పన అత్తనో భిక్ఖాయ అసమ్పటిచ్ఛితత్తాయేవ న గతో. జీవకో యాగుం దాతుం ఆరభి, సత్థా హత్థేన పత్తం పిదహి. కస్మా, భన్తే, న గణ్హథాతి? విహారే ఏకో భిక్ఖు అత్థి జీవకాతి . సో పురిసం పహిణి “గచ్ఛ, భణే, విహారే నిసిన్నం అయ్యం గహేత్వా ఏహీ”తి. చూళపన్థకత్థేరోపి తస్స పురిసస్స పురే ఆగమనాయేవ భిక్ఖుసహస్సం నిమ్మినిత్వా ఏకమ్పి ఏకేన అసదిసం, ఏకస్సపి చ చీవరవిచారణాదిసమణకమ్మం అఞ్ఞేన అసదిసం అకాసి. సో పురిసో విహారే భిక్ఖూనం బహుభావం దిస్వా గన్త్వా జీవకస్స కథేసి – “భన్తే, ఇమస్మిం విహారే భిక్ఖుసఙ్ఘో బహుతరో, తతో పక్కోసితబ్బం భదన్తం న జానామీ”తి. జీవకో సత్థారం పటిపుచ్ఛి – “కోనామో, భన్తే, విహారే నిసిన్నభిక్ఖూ”తి? చూళపన్థకో నామ జీవకాతి. గచ్ఛ భో “చూళపన్థకో నామ కతరో”తి పుచ్ఛిత్వా ఆనేహీతి. సో విహారం గన్త్వా “చూళపన్థకో నామ, భన్తే, కతరో”తి పుచ్ఛి. “అహం చూళపన్థకో అహం చూళపన్థకో”తి భిక్ఖుసహస్సమ్పి కథేసి. సో పునాగన్త్వా జీవకస్స కథేసి “సహస్సమత్తా భిక్ఖూ సబ్బేపి ‘అహం చూళపన్థకో అహం చూళపన్థకో’తి కథేన్తి, అహం ‘అసుకో నామ పక్కోసితబ్బో’తి న జానామీ”తి. జీవకోపి పటివిద్ధసచ్చతాయ “ఇద్ధిమా భిక్ఖూ”తి నయతో ఞత్వా “పఠమం కథనభిక్ఖుమేవ ‘తుమ్హే సత్థా పక్కోసతీ’తి వత్వా చీవరకణ్ణే గణ్హ తాతా”తి ఆహ. సో విహారం గన్త్వా తథా అకాసి, తావదేవ సహస్సమత్తా భిక్ఖూ అన్తరధాయింసు. సో థేరం గహేత్వా అగమాసి. సత్థా తస్మిం ఖణే యాగుం గణ్హి.

దసబలే భత్తకిచ్చం కత్వా విహారం గతే ధమ్మసభాయం కథా ఉదపాది “యావ మహన్తా వత బుద్ధా నామ చత్తారో మాసే ఏకగాథం గణ్హితుం అసక్కోన్తం భిక్ఖుం ఏవంమహిద్ధికం అకంసూ”తి. సత్థా తేసం భిక్ఖూనం చిత్తాచారం ఞత్వా గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసజ్జ “కిం వదేథ, భిక్ఖవే”తి పుచ్ఛి. న భగవా అఞ్ఞం కిఞ్చి కథేమ, చూళపన్థకేన తుమ్హాకం సన్తికా మహాలాభో లద్ధోతి తుమ్హాకంయేవ గుణం కథేమాతి. అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, ఇదాని మయ్హం ఓవాదం కత్వా లోకుత్తరదాయజ్జలాభో, అయం అతీతేపి అపరిపక్కఞాణే ఠితస్స మయ్హం ఓవాదం కత్వా లోకియదాయజ్జం లభీతి. భిక్ఖూ “కదా, భన్తే”తి ఆయాచింసు. సత్థా తేసం భిక్ఖూనం అతీతం ఆహరిత్వా దస్సేసి.

భిక్ఖవే, అతీతే బారాణసీనగరే బ్రహ్మదత్తో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్మిం సమయే చూళకసేట్ఠి నామ పణ్డితో బ్యత్తో సబ్బనిమిత్తాని జానాతి. సో ఏకదివసం రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో అన్తరవీథియం మతమూసికం దిస్వా తస్మిం ఖణే నక్ఖత్తం సమానేత్వా ఇదమాహ – “సక్కా చక్ఖుమతా కులపుత్తేన ఇమం ఉన్దూరం గహేత్వా దారభరణఞ్చ కాతుం కమ్మన్తే చ పయోజేతు”న్తి. అఞ్ఞతరో దుగ్గతకులపుత్తో తం సేట్ఠిస్స వచనం సుత్వా “నాయం అజానిత్వా కథేస్సతీ”తి మూసికం గహేత్వా ఏకస్మిం ఆపణే బిళారస్సత్థాయ దత్వా కాకణికం లభి. తాయ కాకణికాయ ఫాణితం కిణిత్వా ఏకేన కుటేన పానీయం గణ్హిత్వా అరఞ్ఞతో ఆగచ్ఛన్తే మాలాకారే దిస్వా థోకం థోకం ఫాణితఖణ్డం దత్వా ఉళుఙ్కేన పానీయం అదాసి. తే తస్స ఏకేకం పుప్ఫముట్ఠిం అదంసు. సో తేన పుప్ఫమూలేన పునదివసేపి ఫాణితఞ్చ పానీయఘటఞ్చ గహేత్వా పుప్ఫారామమేవ గతో. తస్స తందివసం మాలాకారా అడ్ఢఓచితకే పుప్ఫగచ్ఛే దత్వా అగమంసు. సో నచిరస్సేవ ఇమినా ఉపాయేన అట్ఠ కహాపణే లభి.

పున ఏకస్మిం వాతవుట్ఠిదివసే ఛడ్డితఉయ్యానం గన్త్వా పతితదారూనం రాసిం కత్వా నిసిన్నో రాజకుమ్భకారస్స సన్తికా సోళస కహాపణే లభి. సో చతువీసతియా కహాపణేసు జాతేసు “అత్థి అయం ఉపాయో మయ్హ”న్తి నగరద్వారతో అవిదూరే ఠానే ఏకం పానీయచాటిం ఠపేత్వా పఞ్చసతే తిణహారకే పానీయేన ఉపట్ఠహి. తే ఆహంసు – “త్వం, సమ్మ, అమ్హాకం బహుపకారో, కిం తే కరోమా”తి? సోపి “మయ్హం కిచ్చే ఉప్పన్నే కరిస్సథా”తి వత్వా ఇతో చితో చ విచరన్తో థలపథకమ్మికేన చ జలపథకమ్మికేన చ సద్ధిం మిత్తసన్థవం అకాసి. తస్స థలపథకమ్మికో “స్వే ఇమం నగరం అస్సవాణిజకో పఞ్చ అస్ససతాని గహేత్వా ఆగమిస్సతీ”తి ఆచిక్ఖి. సో తస్స వచనం సుత్వా తిణహారకానం సఞ్ఞం దత్వా ఏకేకం తిణకలాపం దిగుణం కత్వా ఆహరాపేసి. అథ సో అస్సానం నగరం పవిట్ఠవేలాయ తిణకలాపసహస్సం అన్తరద్వారే రాసిం కత్వా నిసీది. అస్సవాణిజో సకలనగరే అస్సానం చారిం అలభిత్వా తస్స సహస్సం దత్వా తం తిణం గణ్హి.

తతో కతిపాహచ్చయేనస్స సముద్దకమ్మికసహాయకో ఆరోచేసి “పట్టనం మహానావా ఆగతా”తి. సో “అత్థి అయం ఉపాయో”తి అట్ఠహి కహాపణేహి సబ్బపరివారసమ్పన్నం తావకాలికం రథం గహేత్వా నావాపట్టనం గన్త్వా ఏకం అఙ్గులిముద్దికం నావికస్స సచ్చకారం దత్వా అవిదూరే ఠానే సాణిం పరిక్ఖిపాపేత్వా తత్థ నిసిన్నో పురిసే ఆణాపేసి “బాహిరకేసు వాణిజేసు ఆగతేసు తతియేన పటిహారేన ఆరోచేథా”తి. “నావా ఆగతా”తి సుత్వా బారాణసితో సతమత్తా వాణిజా “భణ్డం గణ్హామా”తి ఆగమంసు. భణ్డం తుమ్హే న లభిస్సథ, అసుకట్ఠానే నామ మహావాణిజేన సచ్చకారో దిన్నోతి. తే తేసం సుత్వా తస్స సన్తికం ఆగతా, పాదమూలికపురిసా పురిమసఞ్ఞావసేన తతియేన పాటిహారేన తేసం ఆగతభావం ఆరోచేసుం. తే సతమత్తాపి వాణిజా ఏకేకం సహస్సం దత్వా తేన సద్ధిం నావాయ పత్తికా హుత్వా పున ఏకేకం సహస్సం దత్వా పత్తిం విస్సజ్జాపేత్వా భణ్డం అత్తనో సన్తకం అకంసు. సో పురిసో ద్వే సతసహస్సాని గహేత్వా బారాణసిం ఆగన్త్వా “కతఞ్ఞునా భవితుం వట్టతీ”తి ఏకం సతసహస్సం గహేత్వా చూళసేట్ఠిస్స సన్తికం గతో.

అథ తం చూళసేట్ఠి “కిం తే, తాత, కత్వా ఇదం ధనం లద్ధ”న్తి పుచ్ఛి. సో “తుమ్హేహి కథితఉపాయే ఠత్వా చతుమాసబ్భన్తరేయేవ లద్ధ”న్తి ఆహ. సేట్ఠి తస్స వచనం సుత్వా “ఇదాని ఏవరూపం దారకం పరసన్తకం కాతుం న వట్టతీ”తి వయప్పత్తం ధీతరం దత్వా సకలకుటుమ్బస్స సామికం అకాసి. సోపి కులపుత్తో సేట్ఠినో అచ్చయేన తస్మిం నగరే సేట్ఠిట్ఠానం గహేత్వా యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతో. సత్థా ద్వే వత్థూని కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా అభిసమ్బుద్ధకాలే ఇమం గాథమాహ –

“అప్పకేనపి మేధావీ, పాభతేన విచక్ఖణో;
సముట్ఠాపేతి అత్తానం, అణుం అగ్గింవ సన్ధమ”న్తి. (జా. ౧.౧.౪);

ఇతి సత్థా ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నానం ఇమం కారణం దస్సేసి. అయం ద్విన్నమ్పి మహాసావకానం పుబ్బపత్థనతో పట్ఠాయ అనుపుబ్బికథా. అపరభాగే పన సత్థా అరియగణపరివుతో ధమ్మాసనే నిసిన్నో మనోమయం కాయం అభినిమ్మినన్తానం చేతోవివట్టకుసలానఞ్చ చూళపన్థకత్థేరం అగ్గట్ఠానే ఠపేసి, సఞ్ఞావివట్టకుసలానం మహాపన్థకన్తి.

సుభూతిత్థేరవత్థు

౨౦౧. తతియే **అరణవిహారీన**న్తి నిక్కిలేసవిహారీనం. **రణ**న్తి హి రాగాదయో కిలేసా వుచ్చన్తి, తేసం అభావేన నిక్కిలేసవిహారో అరణవిహారో నామ. సో యేసం అత్థి, తే అరణవిహారినో. తేసం అరణవిహారీనం సుభూతిత్థేరో అగ్గోతి. కిఞ్చాపి హి అఞ్ఞేపి ఖీణాసవా అరణవిహారినోవ, థేరేన పన ధమ్మదేసనాయ ఏతం నామం లద్ధం. అఞ్ఞే హి భిక్ఖూ ధమ్మం దేసేన్తో ఉద్దిస్సకం కత్వా వణ్ణం వా అవణ్ణం వా కథేన్తి, థేరో పన ధమ్మం దేసేన్తో సత్థారా దేసితనియామతో అనోక్కమిత్వా దేసేతి, తస్మా అరణవిహారీనం అగ్గో నామ జాతో.

౨౦౨. చతుత్థే **దక్ఖిణేయ్యాన**న్తి దక్ఖిణారహానం. తత్థ కిఞ్చాపి అఞ్ఞేపి ఖీణాసవా అగ్గదక్ఖిణేయ్యా, థేరో పన పిణ్డాయ చరన్తో ఘరే ఘరే మేత్తాఝానం సమాపజ్జిత్వా సమాపత్తితో వుట్ఠాయ భిక్ఖం గణ్హాతి "ఏవం భిక్ఖాదాయకానం మహప్ఫలం భవిస్సతీ"తి. తస్మా దక్ఖిణేయ్యానం అగ్గోతి వుత్తో. అత్తభావో పనస్స సుసమిద్ధో, అలఙ్కతతోరణం వియ చిత్తపటో వియ చ అతివియ విరోచతి. తస్మా సుభూతీతి వుచ్చతి.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర పదుముత్తరే భగవతి అనుప్పన్నేయేవ హంసవతీనగరే బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తి, నన్దమాణవోతిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా తత్థ సారం అపస్సన్తో అత్తనో పరివారేహి చతుచత్తాలీసాయ మాణవకసహస్సేహి సద్ధిం పబ్బతపాదే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా పఞ్చ అభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేసి, అన్తేవాసికేపి ఝానలాభినో అకాసి.

తస్మిం సమయే పదుముత్తరో భగవా లోకే నిబ్బత్తిత్వా హంసవతీనగరం ఉపనిస్సాయ విహరన్తో ఏకదివసం పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో నన్దతాపసస్స అన్తేవాసికానం జటిలానం అరహత్తూపనిస్సయం నన్దతాపసస్స చ ద్వీహఙ్గేహి సమన్నాగతస్స సావకస్స ఠానన్తరపత్థనం దిస్వా పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా పుబ్బణ్హసమయం పత్తచీవరమాదాయ సారిపుత్తత్థేరస్స వత్థుమ్హి వుత్తనయేనేవ నన్దతాపసస్స అస్సమం అగమాసి. తత్థ ఫలాఫలదానఞ్చ పుప్ఫాసనపఞ్ఞాపనఞ్చ నిరోధసమాపత్తిసమాపజ్జనఞ్చ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

సత్థా పన నిరోధా వుట్ఠితో అరణవిహారిఅఙ్గేన చ దక్ఖిణేయ్యఙ్గేన చాతి ద్వీహఙ్గేహి సమన్నాగతం ఏకం సావకం "ఇసిగణస్స పుప్ఫాసనానుమోదనం కరోహీ"తి ఆణాపేసి. సో అత్తనో విసయే ఠత్వా తేపిటకం సమ్మసిత్వా అనుమోదనం అకాసి. తస్స దేసనావసానే సత్థా సయం ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే సబ్బే చతుచత్తాలీససహస్సాపి తాపసా అరహత్తం పాపుణింసు. నన్దతాపసో పన అనుమోదకస్స భిక్ఖునో నిమిత్తం గణ్హిత్వా సత్థు దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేతుం నాసక్ఖి. సత్థా "ఏథ, భిక్ఖవో"తి సేసభిక్ఖూనం హత్థం పసారేసి. సబ్బేపి అన్తరహితకేసమస్సూ ఇద్ధిమయపరిక్ఖారా వస్ససట్ఠికత్థేరా వియ అహేసుం.

నన్దతాపసో తథాగతం వన్దిత్వా సమ్ముఖే ఠితో ఆహ – "భన్తే, యేన భిక్ఖునా ఇసిగణస్స పుప్ఫాసనానుమోదనా కతా, కో నామాయం తుమ్హాకం సాసనే"తి? అరణవిహారిఅఙ్గేన చ దక్ఖిణేయ్యఙ్గేన చ ఏతదగ్గం పత్తో ఏసోతి. "భన్తే, అహమ్పి ఇమినా సత్తాహకతేన అధికారకమ్మేన అఞ్ఞం సమ్పత్తిం న పత్థేమి, అనాగతే పనాహం ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే అయం థేరో వియ ద్వీహఙ్గేహి సమన్నాగతో భవేయ్య"న్తి పత్థనం అకాసి. సత్థా అనన్తరాయం దిస్వా బ్యాకరిత్వా పక్కామి. నన్దతాపసోపి కాలేన కాలం దసబలస్స సన్తికే ధమ్మం సుత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో. ఇదమస్స కల్యాణకమ్మం. అన్తరా పన కమ్మం న కథియతి.

సో కప్పసతసహస్సం అతిక్కమిత్వా సావత్థియం సుమనసేట్ఠిస్స గేహే నిబ్బత్తి, **సుభూతీ**తిస్స నామం అకంసు. అపరభాగే అమ్హాకం సత్థా లోకే నిబ్బత్తో రాజగహం ఉపనిస్సాయ విహరతి. తదా అనాథపిణ్డికో సేట్ఠి సావత్థియం ఉట్ఠానకభణ్డం గహేత్వా అత్తనో సహాయకస్స రాజగహసేట్ఠినో ఘరం గతో సత్థు ఉప్పన్నభావం ఞత్వా సత్థారం సీతవనే విహరన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పఠమదస్సనేనేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ సత్థారం సావత్థిం ఆగమనత్థాయ యాచిత్వా పఞ్చచత్తాలీసయోజనే మగ్గే యోజనే యోజనే సతసహస్సపరిచ్చాగేన విహారే పతిట్ఠాపేత్వా సావత్థియం రాజమానేన అట్ఠకరీసప్పమాణం జేతరాజకుమారస్స ఉయ్యానభూమిం కోటిసన్థారేన కిణిత్వా తత్థ భగవతో విహారం కారేత్వా అదాసి. విహారమహదివసే అయం సుభూతికుటిమ్బికో అనాథపిణ్డికసేట్ఠినా సద్ధిం గన్త్వా ధమ్మం సుణన్తో సద్ధం పటిలభిత్వా పబ్బజి. సో ఉపసమ్పన్నో ద్వే మాతికా పగుణం కత్వా కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా అరఞ్ఞే సమణధమ్మం కరోన్తో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా మేత్తాఝానం పాదకం కత్వా అరహత్తం పాపుణి. ధమ్మం దేసేన్తో వుత్తనయేనేవ ధమ్మం కథేతి, పిణ్డాయ చరన్తో వుత్తనయేనేవ మేత్తాఝానతో వుట్ఠాయ భిక్ఖం గణ్హాతి. అథ నం సత్థా ఇమం కారణద్వయం పటిచ్చ అరణవిహారీనఞ్చ దక్ఖిణేయ్యానఞ్చ భిక్ఖూనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఖదిరవనియరేవతత్థేరవత్థు

౨౦౩. పఞ్చమే **ఆరఞ్ఞకాన**న్తి అరఞ్ఞవాసీనం. **రేవతో ఖదిరవనియో**తి ధమ్మసేనాపతిత్థేరస్స కనిట్ఠభాతికో. సో యథా అఞ్ఞే థేరా అరఞ్ఞే వసమానా వనసభాగం ఉదకసభాగం భిక్ఖాచారసభాగఞ్చ సల్లక్ఖేత్వా అరఞ్ఞే వసన్తి, న ఏవం వసి. ఏతాని పన సభాగాని అనాదియిత్వా ఉజ్జఙ్గలసక్ఖరపాసాణవిసమే ఖదిరవనే పటివసతి. తస్మా ఆరఞ్ఞకానం అగ్గోతి వుత్తో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర అతీతే పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే నిబ్బత్తో మహాగఙ్గాయ పయాగపతిట్ఠానతిత్థే నావాకమ్మం కరోన్తో పటివసతి. తస్మిం సమయే సత్థా సతసహస్సభిక్ఖుపరివారో చారికం చరన్తో పయాగపతిట్ఠానతిత్థం సమ్పాపుణి. సో దసబలం దిస్వా చిన్తేసి – “మయ్హం కాలేన కాలం బుద్ధదస్సనం నామ నత్థి, అయం మే కల్యాణకమ్మాయూహనక్ఖణో”తి నావాసఙ్ఘాటం బన్ధాపేత్వా ఉపరి చేలవితానం కారేత్వా గన్ధమాలాదామాని ఓసారేత్వా హేట్ఠా వరపోత్థకం చిత్తత్థరణం అత్థరాపేత్వా సపరివారం సత్థారం పరతీరం తారేసి.

తస్మిం సమయే సత్థా ఏకం ఆరఞ్ఞకం భిక్ఖుం ఏతదగ్గే ఠపేసి. సో నావికో తం దిస్వా “మయాపి ఏవమేవం అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే ఆరఞ్ఞకానం అగ్గేన భవితుం వట్టతీ”తి సత్థారం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం దత్వా సత్థు పాదమూలే నిపజ్జిత్వా, “భన్తే, తుమ్హేహి ఏతదగ్గే ఠపితో సో భిక్ఖు వియ అహమ్పి అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే ఆరఞ్ఞకానం అగ్గో భవేయ్య”న్తి పత్థనం అకాసి. సత్థా అనన్తరాయం దిస్వా “అనాగతే గోతమబుద్ధస్స సాసనే త్వం ఆరఞ్ఞకానం అగ్గో భవిస్ససీ”తి బ్యాకరిత్వా పక్కామి. అన్తరా పన అఞ్ఞం కమ్మం న కథియతి.

సో యావజీవం కల్యాణకమ్మం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే మగధక్ఖేత్తే నాలకబ్రాహ్మణగామే సారీబ్రాహ్మణియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గహేత్వా తిణ్ణం భాతికానం తిస్సన్నఞ్చ భగినీనం సబ్బకనిట్ఠో హుత్వా నిబ్బత్తి, **రేవతో**తిస్స నామం అకంసు. అథస్స మాతాపితరో చిన్తేసుం – “వడ్ఢితవడ్ఢితే దారకే సమణా సక్యపుత్తియా నేత్వా పబ్బాజేన్తి, అమ్హాకం పుత్తం రేవతం దహరమేవ ఘరబన్ధనేన బన్ధిస్సామా”తి సమానకులతో దారికం ఆనేత్వా రేవతస్స అయ్యికం వన్దాపేత్వా, “అమ్మ, తవ అయ్యికాయ మహల్లకతరా హోహీ”తి ఆహంసు. రేవతో తేసం కథం సుత్వా

చిన్తేసి – “అయం దారికా దహరా పఠమవయే ఠితా, ఇమిస్సా కిర ఏవంవిధం రూపం మమ అయ్యికాయ రూపసదిసం భవిస్సతి, పుచ్ఛిస్సామి తావ నేసం అధిప్పాయ”న్తి చిన్తేత్వా ఆహ – “తుమ్హే కిం కథేథా”తి? తాత, “అయం దారికా అయ్యికా వియ తే జరం పాపుణాతూ”తి వదామాతి. సో “ఇమిస్సా రూపం ఏవంవిధం భవిస్సతీ”తి పుచ్ఛి. తాత, కిం వదేసి, మహాపుఞ్ఞా ఏవంవిధా హోన్తీతి.

సో చిన్తేసి – “ఇదం కిర రూపం ఇమినా నియామేన వలిత్తచం భవిస్సతి పలితకేసం ఖణ్డదన్తం, అహం ఏవరూపే రూపే రజ్జిత్వా కిం కరిస్సామి, మమ భాతికానం గతమగ్గమేవ గమిస్సామీ”తి కీళన్తో వియ హుత్వా సమవయే తరుణదారకే ఆహ – “ఏథ, భో, విధావనికం కరిస్సామా”తి నిక్ఖమి. తాత, మఙ్గలదివసే మా బహి గచ్ఛాతి. సో దారకేహి సద్ధిం కీళన్తో వియ అత్తనో ధావనవారే సమ్పత్తే థోకం గన్త్వా పపఞ్చేత్వా ఆగచ్ఛతి . పున దుతియవారే సమ్పత్తే తతో తురితం వియ గన్త్వా ఆగతో, తతియవారే సమ్పత్తే “అయం మే కాలో”తి ఞత్వా సమ్ముఖట్ఠానేనేవ పలాయిత్వా పంసుకూలికభిక్ఖూనం నివాసట్ఠానం అరఞ్ఞం గన్త్వా థేరే అభివాదేత్వా పబ్బజ్జం యాచి. సప్పురిస మయం తం న జానామ “కస్సాసి పుత్తో”తి, త్వఞ్చ అలఙ్కతనియామేనేవ ఆగతో, కో తం పబ్బాజేతుం ఉస్సహిస్సతీతి. సో ఉభో బాహా పగ్గయ్హ “విలుమ్పన్తి మం విలుమ్పన్తి మ”న్తి మహారవం విరవి. ఇతో చితో చ భిక్ఖూ సన్నిపతిత్వా “సప్పురిస, ఇమస్మిం ఠానే తవ వత్థం వా పిళన్ధనం వా కోచి గణ్హన్తో నామ నత్థి, త్వఞ్చ ‘విలుమ్పన్తీ’తి వదసి, కిం సన్ధాయ వదసీ”తి? భన్తే, నాహం వత్థాలఙ్కారం సన్ధాయ వదామి, తిస్సన్నం పన మే సమ్పత్తీనం విలోపో వత్తతి, తం సన్ధాయ వదామి. మం తావ తుమ్హే మా పబ్బాజయిత్థ, భాతరం పన మే జానాథాతి. కోనామో పన తే భాతాతి? గిహికాలే ఉపతిస్సో నామ, ఇదాని పన సారిపుత్తో నామ జాతోతి వదన్తీతి. “ఆవుసో, ఏవం సన్తే అయం కులపుత్తో అమ్హాకం కనిట్ఠభాతికో నామ హోతి, జేట్ఠభాతికో నో ధమ్మసేనాపతి పురేతరంయేవ ఆహ – ‘అమ్హాకం ఞాతకా సబ్బేవ మిచ్ఛాదిట్ఠికా, యో కోచి అమ్హాకం ఞాతీతి ఆగచ్ఛతి, తం యేన తేనుపాయేన పబ్బాజేయ్యాథా’తి. అయం పన థేరస్స అజ్ఝత్తభాతికో, పబ్బాజేథ న”న్తి వత్వా తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా పబ్బాజయింసు. అథ నం పరిపుణ్ణవస్సం ఉపసమ్పాదేత్వా కమ్మట్ఠానే యోజయింసు.

థేరో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఆచరియుపజ్ఝాయానం అవిదూరే ఠానే వుత్తప్పకారం ఖదిరవనం పవిసిత్వా సమణధమ్మం కరోతి. తస్స “అరహత్తం అప్పత్వా దసబలం వా భాతికత్థేరం వా న పస్సిస్సామీ”తి వాయమన్తస్సేవ తయో మాసా అతిక్కన్తా, సుఖుమాలకులపుత్తస్స లూఖభోజనం భుఞ్జన్తస్స చిత్తం వలీతం నామ హోతి, కమ్మట్ఠానం విమోక్ఖం న గతం. సో తేమాసచ్చయేన పవారేత్వా వుత్థవస్సో హుత్వా తస్మింయేవ ఠానే సమణధమ్మం కరోతి. తస్స సమణధమ్మం కరోన్తస్స చిత్తం ఏకగ్గం అహోసి, సో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి.

అథాయస్మా సారిపుత్తో సత్థారం ఆహ – “భన్తే, మయ్హం కిర కనిట్ఠభాతా రేవతో పబ్బజితో, సో అభిరమేయ్య వా న వా, గన్త్వా నం పస్సిస్సామీ”తి. భగవా రేవతస్స ఆరద్ధవిపస్సకభావం ఞత్వా ద్వే వారే పటిక్ఖిపిత్వా తతియవారే యాచితో అరహత్తం పత్తభావం ఞత్వా, “సారిపుత్త, అహమ్పి గమిస్సామి, భిక్ఖూనం ఆరోచేహీ”తి. థేరో భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతేత్వా, “ఆవుసో, సత్థా చారికం చరితుకామో, గన్తుకామా ఆగచ్ఛన్తూ”తి సబ్బేసంయేవ ఆరోచేసి. దసబలస్స చారికత్థాయ గమనకాలే ఓహీనకభిక్ఖూ నామ అప్పకా హోన్తి, “సత్థు సువణ్ణవణ్ణం సరీరం పస్సిస్సామ, మధురధమ్మకథం వా సుణిస్సామా”తి యేభుయ్యేన గన్తుకామావ బహుకా హోన్తి. ఇతి సత్థా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో “రేవతం పస్సిస్సామీ”తి నిక్ఖన్తో.

అథేకస్మిం పదేసే ఆనన్దత్థేరో ద్వేధాపథం పత్వా భగవన్తం పుచ్ఛి – “భన్తే, ఇమస్మిం ఠానే ద్వే మగ్గా, కతరమగ్గేన సఙ్ఘో గచ్ఛతూ”తి. కతరమగ్గో, ఆనన్ద, ఉజుకోతి? భన్తే, ఉజుమగ్గో తింసయోజనో అమనుస్సపథో, పరిహారమగ్గో పన సట్ఠియోజనికో ఖేమో సుభిక్ఖోతి. ఆనన్ద , సీవలి అమ్హేహి సద్ధిం ఆగతోతి? ఆమ, భన్తే, ఆగతోతి. తేన హి సఙ్ఘో ఉజుమగ్గమేవ గణ్హాతు, సీవలిస్స పుఞ్ఞం వీమంసిస్సామాతి. సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో సీవలిత్థేరస్స పుఞ్ఞవీమంసనత్థం అటవిమగ్గం అభిరుహి. మగ్గం అభిరుహనట్ఠానతో పట్ఠాయ దేవసఙ్ఘో యోజనే యోజనే ఠానే నగరం మాపేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స వసనత్థాయ విహారే పటియాదేసి. దేవపుత్తా రఞ్ఞా పేసితకమ్మకారా వియ హుత్వా యాగుఖజ్జకాదీని గహేత్వా “కహం అయ్యో సీవలి, కహం అయ్యో సీవలీ”తి పుచ్ఛన్తా గచ్ఛన్తి. థేరో తం సక్కారసమ్మానం గణ్హాపేత్వా సత్థు సన్తికం గచ్ఛతి. సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం పరిభుఞ్జి.

ఇమినావ నియామేన సత్థా సక్కారసమ్మానం అనుభవన్తో దేవసికం యోజనపరమం గన్త్వా తింసయోజనికం కన్తారం అతిక్కమ్మ ఖదిరవనియత్థేరస్స సభాగట్ఠానం పత్తో. థేరో సత్థు ఆగమనం ఞత్వా అత్తనో వసనట్ఠానే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పహోనకవిహారే దసబలస్స గన్ధకుటిం రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదీని చ ఇద్ధియా మాపేత్వా తథాగతస్స పచ్చుగ్గమనం గతో. సత్థా అలఙ్కతపటియత్తేన మగ్గేన విహారం పావిసి. అథ తథాగతే గన్ధకుటిం పవిట్ఠే భిక్ఖూ వస్సగ్గేన పత్తసేనాసనాని పవిసింసు. దేవతా “అకాలో ఆహారస్సా”తి అట్ఠవిధం పానకం ఆహరింసు. సత్థా సఙ్ఘేన సద్ధిం పానకం పివి. ఇమినావ నియామేన తథాగతస్స సక్కారసమ్మానం అనుభవన్తస్సేవ అద్ధమాసో అతిక్కన్తో.

అథేకచ్చే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖూ ఏకస్మిం ఠానే నిసీదిత్వా కథం ఉప్పాదయింసు “సత్థా దసబలో ‘మయ్హం అగ్గసావకస్స కనిట్ఠభాతా’తి వత్వా ఏవరూపం నవకమ్మికభిక్ఖుం పస్సితుం ఆగతో, ఇమస్స విహారస్స సన్తికే జేతవనమహావిహారో వా వేళువనవిహారాదయో వా కిం కరిస్సన్తి. అయమ్పి భిక్ఖు ఏవరూపస్స నవకమ్మస్స కారకో, కిం నామ సమణధమ్మం కరిస్సతీ”తి? అథ సత్థా చిన్తేసి – “మయి చిరం వసన్తే ఇదం ఠానం ఆకిణ్ణం భవిస్సతి, ఆరఞ్ఞకా భిక్ఖూ నామ పవివేకత్థికా హోన్తి, రేవతస్స అఫాసువిహారో భవిస్సతీ”తి తతో రేవతస్స దివాట్ఠానం గతో. థేరో ఏకకోవ చఙ్కమనకోటియం ఆలమ్బనఫలకం నిస్సాయ పాసాణఫలకే నిసిన్నో సత్థారం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పచ్చుగ్గన్త్వా వన్ది.

అథ నం సత్థా పుచ్ఛి – “రేవత, ఇమం వాళమిగట్ఠానం , చణ్డానం హత్థిఅస్సాదీనం సద్దం సుత్వా కిన్తి కరోసీ”తి? తేసం మే, భన్తే, సద్దం సుణతో అరఞ్ఞరతి నామ ఉప్పజ్జతీతి. సత్థా తస్మిం ఠానే రేవతత్థేరస్స పఞ్చహి గాథాసతేహి అరఞ్ఞే నివాసానిసంసం నామ కథేత్వా పునదివసే అవిదూరే ఠానే పిణ్డాయ చరిత్వా రేవతత్థేరం నివత్తేత్వా యేహి భిక్ఖూహి థేరస్స అవణ్ణో కథితో, తేసం కత్తరయట్ఠిఉపాహనాతేలనాళిఛత్తానం పముస్సనభావం అకాసి. తే అత్తనో పరిక్ఖారత్థాయ నివత్తా ఆగతమగ్గేనేవ గచ్ఛన్తాపి తం ఠానం సల్లక్ఖేతుం న సక్కోన్తి. పఠమం హి తే అలఙ్కతపటియత్తేన మగ్గేన గన్త్వా తందివసం పన విసమమగ్గేన గచ్ఛన్తా తస్మిం తస్మిం ఠానే ఉక్కుటికం నిసీదన్తి, జాణుకేన గచ్ఛన్తి. తే గుమ్బే చ గచ్ఛే చ కణ్టకే చ మద్దన్తా అత్తనో వసితసభాగట్ఠానం గన్త్వా తస్మిం తస్మిం ఖదిరఖాణుకే అత్తనో ఛత్తం సఞ్జానన్తి, ఉపాహనం కత్తరయట్ఠిం తేలనాళిం సఞ్జానన్తి. తే తస్మిం సమయే “ఇద్ధిమా అయం భిక్ఖూ”తి ఞత్వా అత్తనో పరిక్ఖారే ఆదాయ “దసబలస్స పటియత్తసక్కారో నామ ఏవరూపో హోతీ”తి వదన్తా ఆగమంసు.

పురతో గతభిక్ఖూ, విసాఖా ఉపాసికా, అత్తనో గేహే నిసిన్నకాలే పుచ్ఛతి – “మనాపం ను ఖో, భన్తే, రేవతత్థేరస్స వసనట్ఠాన”న్తి? మనాపం ఉపాసికే నన్దనవనచిత్తలతాదిపటిభాగం తం సేనాసనన్తి. అథ నేసం సబ్బపచ్ఛతో ఆగతభిక్ఖూ

పుచ్ఛి – “మనాపం, అయ్యా, రేవతత్థేరస్స వసనట్ఠాన”న్తి. మా పుచ్ఛ ఉపాసికే, కథేతుం అయుత్తట్ఠానమేతం, ఉజ్జఙ్గలం సక్ఖరపాసాణవిసమం ఖదిరవనం ఏతం, తత్థ సో భిక్ఖు విహరతీతి. విసాఖా, పురిమానఞ్చ పచ్ఛిమానఞ్చ భిక్ఖూనం కథం సుత్వా “కేసం ను ఖో కథా సచ్చా”తి పచ్ఛాభత్తే గన్ధమాలం ఆదాయ దసబలస్స ఉపట్ఠానం గన్త్వా, వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా సత్థారం పుచ్ఛి – “భన్తే, రేవతత్థేరస్స వసనట్ఠానం ఏకచ్చే, అయ్యా, వణ్ణేన్తి, ఏకచ్చే నిన్దన్తి, కిం నామేతం, భన్తే”తి? విసాఖే రమణీయం వా హోతు మా వా, యస్మిం ఠానే అరియానం చిత్తం రమతి, తదేవ ఠానం రమణీయం నామాతి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

> “గామే వా యది వారఞ్ఞే, నిన్నే వా యది వా థలే;
>
> యత్థ అరహన్తో విహరన్తి, తం భూమిరామణేయ్యక”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౯౮; సం॰ ని॰ ౧.౨౬౧);

అథ సత్థా అపరభాగే జేతవనమహావిహారే అరియగణమజ్ఝే నిసిన్నో థేరం ఆరఞ్ఞకానం భిక్ఖూనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

కఙ్ఖారేవతత్థేరవత్థు

౨౦౪. ఛట్ఠే **ఝాయీన**న్తి ఝానలాభీనం ఝానాభిరతానం. సో కిర థేరో యా ఝానసమాపత్తియో దసబలో సమాపజ్జతి, తతో అప్పతరం ఠపేత్వా బహుతరా సమాపజ్జతి. తస్మా ఝాయీనం అగ్గో నామ జాతో. కఙ్ఖాయనభావేన **కఙ్ఖారేవతో**తి వుచ్చతి. కఙ్ఖా నామ కుక్కుచ్చం, కుక్కుచ్చకోతి అత్థో. కిం పన అఞ్ఞే కుక్కుచ్చకా నత్థీతి? అత్థి, అయం పన థేరో కప్పియేపి కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేసి. తేనస్స కుక్కుచ్చకతా అతిపాకటా జాతాతి కఙ్ఖారేవతోత్వేవ సఙ్ఖం గతో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే పురిమనయేనేవ మహాజనేన సద్ధిం విహారం గన్త్వా పరిసపరియన్తే ఠితో ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం ఝానాభిరతానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా “మయాపి అనాగతే ఏవరూపేన భవితుం వట్టతీ”తి దేసనావసానే సత్థారం నిమన్తేత్వా పురిమనయేనేవ సత్తాహం మహాసక్కారం కత్వా భగవన్తం ఆహ – “భన్తే, అహం ఇమినా అధికారకమ్మేన న అఞ్ఞం సమ్పత్తిం పత్థేమి, యథా పన సో తుమ్హేహి ఇతో సత్తదివసమత్థకే భిక్ఖు ఝాయీనం అగ్గట్ఠానే ఠపితో, ఏవం అహమ్పి అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే ఝాయీనం అగ్గో భవేయ్య”న్తి పత్థనం అకాసి. సత్థా అనాగతం ఓలోకేత్వా సమిజ్ఝనభావం దిస్వా “అనాగతే కప్పసతసహస్సావసానే గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, తస్స సాసనే త్వం ఝాయీనం అగ్గో భవిస్ససీ”తి బ్యాకరిత్వా పక్కామి.

సో యావజీవం కల్యాణకమ్మం కత్వా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా అమ్హాకం భగవతో కాలే సావత్థినగరే మహాభోగకులే నిబ్బత్తో పచ్ఛాభత్తం ధమ్మస్సవనత్థం గచ్ఛన్తేన మహాజనేన సద్ధిం విహారం గన్త్వా పరిసపరియన్తే ఠితో దసబలస్స ధమ్మకథం సుత్వా సద్ధం పటిలభిత్వా పబ్బజితో ఉపసమ్పదం లభిత్వా కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా ఝానపరికమ్మం కరోన్తో ఝానలాభీ హుత్వా ఝానమేవ పాదకం కత్వా అరహత్తఫలం పాపుణి. సో దసబలేన సమాపజ్జితబ్బసమాపత్తీనం అప్పతరా ఠపేత్వా బహుతరా సమాపజ్జన్తో అహోరత్తం ఝానేసు చిణ్ణవసీ అహోసి. అథ నం అపరభాగే సత్థా ఇమం గుణం గహేత్వా ఝాయీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసి. “అకప్పియో, ఆవుసో గుళో, అకప్పియా ముగ్గా”తి

(మహావ॰ ౨౭౨) ఏవం పన కప్పియేస్వేవ వత్థూసు కుక్కుచ్చస్స ఉప్పాదితతాయ కుక్కుచ్చసఙ్ఖాతాయ కఙ్ఖాయ భావేన కఙ్ఖారేవతోతి సఙ్ఖం గతోతి.

సోణకోళివిసత్థేరవత్థు

౨౦౩. సత్తమే **ఆరద్ధవీరియాన**న్తి పగ్గహితవీరియానం పరిపుణ్ణవీరియానం. **సోణో కోళివిసోతి సోణో**తి తస్స నామం, **కోళివిసో**తి గోత్తం. కోటివేస్సోతి వా అత్థో, ఇస్సరియేన కోటిప్పత్తస్స వేస్సకులస్స దారకోతి అధిప్పాయో. యస్మా పన అఞ్ఞేసం భిక్ఖూనం వీరియం నామ వడ్ఢేతబ్బం హోతి, థేరస్స పన హాపేతబ్బమేవ అహోసి. తస్మా ఏస ఆరద్ధవీరియానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర అతీతే పదుముత్తరబుద్ధకాలే సేట్ఠికులే నిబ్బత్తి, సిరివడ్ఢకుమారోతిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో పురిమనయేనేవ విహారం గన్త్వా పరిసపరియన్తే ఠితో ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం ఆరద్ధవీరియానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా “మయాపి అనాగతే ఏవరూపేన భవితుం వట్టతీ”తి దేసనాపరియోసానే దసబలం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం దత్వా వుత్తనయేనేవ పత్థనం అకాసి. సత్థా తస్స పత్థనాయ సమిజ్ఝనభావం దిస్వా పురిమనయేనేవ బ్యాకరిత్వా విహారం గతో.

సోపి సిరివడ్ఢసేట్ఠి యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో కప్పసతసహస్సం అతిక్కమిత్వా ఇమస్మిం కప్పే పరినిబ్బుతే కస్సపదసబలే అనుప్పన్నే అమ్హాకం భగవతి బారాణసియం కులగేహే పటిసన్ధిం గణ్హి. సో అత్తనో సహాయకేహి సద్ధిం గఙ్గాయం కీళతి. తస్మిం సమయే ఏకో జిణ్ణచీవరికో పచ్చేకబుద్ధో “బారాణసిం ఉపనిస్సాయ గఙ్గాతీరే పణ్ణసాలం కత్వా వస్సం ఉపగచ్ఛిస్సామీ”తి ఉదకేన సముపబ్యూళ్హే దణ్డకే చ వల్లియో చ సంకడ్ఢతి. అయం కుమారో సహాయకేహి సద్ధిం గన్త్వా అభివాదేత్వా ఠితో, “భన్తే, కిం కరోథా”తి పుచ్ఛి. కుమార ఉపకట్ఠే అన్తోవస్సే పబ్బజితానం వసనట్ఠానం నామ లద్ధుం వట్టతీతి. “భన్తే, అజ్జేవ ఏకదివసం అయ్యో యథా తథా ఆగమేతు, అహం స్వే అయ్యస్స వసనట్ఠానం కరిస్సామీ”తి ఆహ. పచ్చేకబుద్ధో “తస్సేవ కుమారస్స సఙ్గహం కరిస్సామీ”తి ఆగతత్తా అధివాసేసి. సో తస్స అధివాసనం విదిత్వా గతో పునదివసే సక్కారసమ్మానం సజ్జేత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స ఆగమనం ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. పచ్చేకబుద్ధోపి “కహం ను ఖో అజ్జ భిక్ఖాచారం లభిస్సామీ”తి ఆవజ్జేన్తో ఇత్వా తస్సేవ గేహద్వారం అగమాసి.

కుమారో పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా సమ్పియాయమానో పత్తం ఆదాయ భిక్ఖం దత్వా “ఇమం అన్తోవస్సం మయ్హం గేహద్వారమేవ ఆగచ్ఛథ, భన్తే”తి పటిఞ్ఞం గహేత్వా పచ్చేకబుద్ధే భత్తకిచ్చం కత్వా పక్కన్తే అత్తనో సహాయకేహి సద్ధిం గన్త్వా ఏకదివసేనేవ పచ్చేకబుద్ధస్స వసనపణ్ణసాలఞ్చ చఙ్కమనఞ్చ రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని చ కారాపేత్వా అదాసి. తస్సేవ పణ్ణసాలం పవిసనవేలాయ హరితూపలిత్తాయ భూమియా “పాదేసు కలలం మా లగ్గీ”తి అత్తనో పారుపనం సతసహస్సగ్ఘనకం రత్తకమ్బలం భూమత్థరణం సన్థరిత్వా కమ్బలస్స వణ్ణేన సద్ధిం పచ్చేకబుద్ధస్స సరీరప్పభం ఏకసదిసం దిస్వా అతివియ పసన్నో హుత్వా ఆహ – “యథా తుమ్హేహి అక్కన్తకాలతో పట్ఠాయ ఇమస్స కమ్బలస్స అతివియ పభా విరోచతి, ఏవమేవ మయ్హమ్పి నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే హత్థపాదానం వణ్ణో బన్ధుజీవకపుప్ఫవణ్ణో హోతు, సతక్ఖత్తుం విహతకప్పాసపటలఫస్ససదిసోవ ఫస్సో హోతూ”తి. సో తేమాసం పచ్చేకబుద్ధం ఉపట్ఠహిత్వా పవారితకాలే తిచీవరం అదాసి. పచ్చేకబుద్ధో పరిపుణ్ణపత్తచీవరో గన్ధమాదనమేవ గతో.

సోపి కులపుత్తో దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో అమ్హాకం భగవతో కాలే కాళచమ్పానగరే ఉపసేట్ఠిస్స ఘరే పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స పటిసన్ధిగ్గహణకాలతో పట్ఠాయ సేట్ఠికులం అనేకాని పణ్ణాకారసహస్సాని ఆగచ్ఛన్తి. జాతదివసే చ సకలనగరం ఏకసక్కారసమ్మానం అహోసి. అథస్స నామగ్గహణదివసే మాతాపితరో "అమ్హాకం పుత్తో అత్తనో నామం గణ్హిత్వావ ఆగతో, రత్తసువణ్ణరసపరిసిత్తా వియస్స సరీరచ్ఛవీ"తి సోణకుమారోత్వేవస్స నామం అకంసు.

అథస్స సట్ఠి ధాతియో ఉపనేత్వా దేవకుమారం వియ నం సుఖేన వడ్ఢేసుం. తస్స ఏవరూపం ఆహారవిధానం అహోసి – సట్ఠికరీసమత్తం ఠానం కసిత్వా తివిధేన ఉదకేన పోసేన్తి. కేదారే పవిసన్తీసు ఉదకమాతికాసు ఖీరోదకస్స చ గన్ధోదకస్స చ అనేకాని చాటిసహస్సాని ఆసిఞ్చన్తి. సాలిసీసానం ఖీరగ్గహణకాలే సుకాదీనం పాణానం ఉచ్ఛిట్ఠకరణనివారణత్థం వీహిగబ్భానం సుఖుమాలభావత్థఞ్చ పరియన్తపరిక్ఖేపే చ అన్తరన్తరా చ థమ్భే నిఖనిత్వా ఉపరి దణ్డకే దత్వా కిలఞ్జేహి ఛాదేత్వా సమన్తా సాణియా పరిక్ఖిపిత్వా సబ్బపరియన్తే ఆరక్ఖం గణ్హన్తి. సస్సే నిప్పన్నే కోట్ఠే చతుజాతిగన్ధేహి పరిభణ్డం కత్వా ఉపరి ఉత్తమగన్ధేహి పరిభావేన్తి . అనేకసహస్సపురిసా ఖేత్తం ఓరుయ్హ సాలిసీసాని వణ్టేసు ఛిన్దిత్వా ముట్ఠిముట్ఠియో కత్వా రజ్జుకేహి బన్ధిత్వా సుక్ఖాపేన్తి. తతో కోట్ఠకస్స హేట్ఠిమతలే గన్ధే సన్థరిత్వా ఉపరి సాలిసీసాని సన్థరన్తి. ఏవం ఏకన్తరికం కత్వా సన్థరన్తా కోట్ఠకం పూరేత్వా ద్వారం పిదహన్తి , తివస్ససమ్పత్తకాలే కోట్ఠకం వివరన్తి. వివటకాలే సకలనగరం సుగన్ధగన్ధికం హోతి. సాలిమ్హి పహతే ధుత్తా థుసే కిణిత్వా గణ్హన్తి, కుణ్డకం పన చూళుపట్ఠాకా లభన్తి. ముసలఘట్టితకే సాలితణ్డులే విచినిత్వా గణ్హన్తి . తే సువణ్ణహీరకపచ్ఛియం పక్ఖిపిత్వా సతకాలం పరిస్సావేత్వా గహితే పక్కుథితజాతిరసే ఏకవారం పక్ఖిపిత్వా ఉద్ధరన్తి, పముఖట్ఠానం సుమనపుప్ఫసదిసం హోతి. తం భోజనం సువణ్ణసరకే పక్ఖిపిత్వా పక్కుథితఅప్పోదకమధుపాయాసపూరితస్స రజతథాలస్స ఉపరి కత్వా ఆదాయ గన్త్వా సేట్ఠిపుత్తస్స పురతో ఠపేన్తి.

సో అత్తనో యాపనమత్తం భుఞ్జిత్వా గన్ధవాసితేన ఉదకేన ముఖం విక్ఖాలేత్వా హత్థపాదే ధోవతి. అథస్స ధోతహత్థపాదస్స నానప్పకారం ముఖవాసం ఉపనేన్తి. తస్స అక్కమనట్ఠానే వరపోత్థకచిత్తత్థరణం అత్థరన్తి. హత్థపాదతలానిస్స బన్ధుజీవకపుప్ఫవణ్ణాని హోన్తి, సతకాలవిహతకప్పాసస్స వియ ఫస్సో, పాదతలేసు మణికుణ్డలావత్తవణ్ణాని లోమాని జాయింసు. సో కస్సచిదేవ కుజ్ఝిత్వా "ఆజానాహి భూమిం అక్కమిస్సామీ"తి వదతి. తస్స వయప్పత్తస్స తిణ్ణం ఉతూనం అనుచ్ఛవికే తయో పాసాదే కారేత్వా నాటకాని చ ఉపట్ఠాపేసుం. సో మహాసమ్పత్తిం అనుభవన్తో దేవో మఞ్ఞే పటివసతి.

అథ అమ్హాకం సత్థరి సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కే రాజగహం ఉపనిస్సాయ విహరన్తే పాదలోమదస్సనత్థం రఞ్ఞా మాగధేన పక్కోసాపేత్వా అసీతియా గామియసహస్సేహి సద్ధిం సత్థు సన్తికం పహితో ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో సత్థారం పబ్బజ్జం యాచి. అథ నం భగవా "అనుఞ్ఞాతోసి మాతాపితూహీ"తి పుచ్ఛిత్వా అననుఞ్ఞాతభావం సుత్వా "న ఖో, సోణ, తథాగతా మాతాపితూహి అననుఞ్ఞాతం పుత్తం పబ్బాజేన్తీ"తి పటిక్ఖిపి. సో "సాధు భగవా"తి తథాగతస్స వచనం సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా మాతాపితూనం సన్తికం గన్త్వా అనుజానాపేత్వా సత్థు సన్తికం ఆగమ్మ అఞ్ఞతరస్స భిక్ఖునో సన్తికే పబ్బజి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారతో పనస్స పబ్బజ్జావిధానం పాళియం (మహావ. ౨౪౩) ఆగతమేవ.

తస్స పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభిత్వా రాజగహే విహరన్తస్స సమ్బహులా ఞాతిసాలోహితా చ సన్దిట్ఠసమ్భత్తా చ సక్కారసమ్మానం ఆహరన్తి, రూపనిప్ఫత్తియా వణ్ణం కథేన్తి, అఞ్ఞేపి జనా పస్సితుం ఆగచ్ఛన్తి. థేరో చిన్తేసి – "మమ సన్తికం

బహూ జనా ఆగచ్ఛన్తి, కమ్మట్ఠానే వా విపస్సనాయ వా కమ్మం కాతుం కథం సక్ఖిస్సామి, యంనూనాహం సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా సీతవనసుసానం గన్త్వా సమణధమ్మం కరేయ్యం. తత్ర హి సుసానన్తి జిగుచ్ఛిత్వా బహూ జనా నాగమిస్సన్తి, ఏవంసన్తే మమ కిచ్చం మత్థకం పాపుణిస్సతీ”తి సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా సీతవనం గన్త్వా సమణధమ్మం కాతుం ఆరభి. సో చిన్తేసి – “మయ్హం సరీరం పరమసుఖుమాలం, న ఖో పన సక్కా సుఖేనేవ సుఖం పాపుణితుం, కాయం కిలమేత్వాపి సమణధమ్మం కాతుం వట్టతీ”తి. తతో ఠానచఙ్కమమేవ అధిట్ఠాయ పధానమకాసి. తస్స సుఖుమాలానం పాదతలానం అన్తన్తేహి ఫోటా ఉట్ఠాయ భిజ్జింసు, చఙ్కమో ఏకలోహితోవ అహోసి. పాదేసు అవహన్తేసు జణ్ణుకేహిపి హత్థేహిపి వాయమిత్వా చఙ్కమతి. ఏవం వీరియం దళ్హం కరోన్తోపి ఓభాసమత్తమ్పి నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తో చిన్తేసి – “సచే అఞ్ఞోపి ఆరద్ధవీరియో భవేయ్య, మాదిసోవ భవేయ్య. అహం ఖో పన ఏవం వాయమన్తోపి మగ్గం వా ఫలం వా ఉప్పాదేతుం న సక్కోమి, అద్ధా నేవాహం ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ, న విపఞ్చితఞ్ఞూ, న నేయ్యో, పదపరమేన మయా భవితబ్బం. కిం మే పబ్బజ్జాయ, హీనాయావత్తిత్వా భోగే చ భుఞ్జిస్సామి పుఞ్ఞాని చ కరిస్సామీ”తి.

తస్మిం సమయే సత్థా థేరస్స వితక్కం ఞత్వా సాయన్హసమయే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో తత్థ గన్త్వా లోహితేన ఫుట్ఠం చఙ్కమం దిస్వా థేరం వీణోవాదేన (మహావ. ౨౪౩) ఓవదిత్వా వీరియసమథయోజనత్థాయ తస్స కమ్మట్ఠానం కథేత్వా గిజ్ఝకూటమేవ గతో. సోణత్థేరోపి దసబలస్స సమ్ముఖా ఓవాదం లభిత్వా నచిరస్సేవ అరహత్తే పతిట్ఠాసి. అథ సత్థా అపరభాగే జేతవనే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో ధమ్మం దేసేన్తో థేరం ఆరద్ధవీరియానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

సోణకుటికణ్ణత్థేరవత్థు

౨౦౬. అట్ఠమే **కల్యాణవాక్కరణానన్తి** వాక్కరణం వుచ్చతి వచనకిరియా, మధురవచనానన్తి అత్థో. అయఞ్హి థేరో దసబలేన సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియా తథాగతస్స మధురేన సరేన ధమ్మకథం కథేసి. అథస్స సత్థా సాధుకారం అదాసి. తస్మా సో కల్యాణవాక్కరణానం అగ్గో నామ జాతో. **సోణో**తి తస్స నామం, కోటిఅగ్ఘనకం పన కణ్ణపిళన్ధనం ధారేసి. తస్మా **కుటికణ్ణో**తి వుచ్చతి, కోటికణ్ణోతి అత్థో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి పదుముత్తరబుద్ధకాలే పురిమనయేనేవ మహాజనేన సద్ధిం విహారం గన్త్వా పరిసపరియన్తే ఠత్వా సత్థు ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం కల్యాణవాక్కరణానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా “మయాపి అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే కల్యాణవాక్కరణానం అగ్గేన భవితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా దసబలం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం దత్వా, “భన్తే, యం భిక్ఖుం తుమ్హే ఇతో సత్తదివసమత్థకే కల్యాణవాక్కరణానం అగ్గట్ఠానే ఠపయిత్థ, అహమ్పి ఇమస్స అధికారకమ్మస్స ఫలేన అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే తథారూపో భవేయ్య”న్తి పత్థనం అకాసి. సత్థా తస్స అనన్తరాయం దిస్వా “అనాగతే గోతమబుద్ధస్స సాసనే కల్యాణవాక్కరణానం అగ్గో భవిస్ససీ”తి బ్యాకరిత్వా పక్కామి.

సోపి యావజీవం కుసలం కత్వా కప్పసతసహస్సం దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తో అమ్హాకం దసబలస్స ఉప్పత్తితో పురేతరమేవ దేవలోకా చవిత్వా కాళియా నామ కురరఘరికాయ ఉపాసికాయ కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. సా పరిపక్కే గబ్భే రాజగహనగరే అత్తనో కులనివేసనం ఆగతా.

తస్మిం సమయే అమ్హాకం సత్థా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో ఇసిపతనే ధమ్మచక్కం పవత్తేసి. ధమ్మచక్కప్పవత్తనే దససహస్సచక్కవాళదేవతా సన్నిపతింసు. తత్థ ఏకో అట్ఠవీసతియా యక్ఖసేనాపతీనం అబ్భన్తరే సాతాగిరో నామ యక్ఖో దసబలస్స ధమ్మకథం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ చిన్తేసి – "కిం ను ఖో అయం ఏవం మధురధమ్మకథా మమ సహాయేన హేమవతేన సుతా న సుతా"తి? సో దేవసఙ్ఘస్స అన్తరే ఓలోకేన్తో తం అపస్సిత్వా "అద్ధా మమ సహాయో తిణ్ణం రతనానం ఉప్పన్నభావం న జానాతి, గచ్ఛామి దసబలస్స చేవ వణ్ణం కథేస్సామి, పటివిద్ధధమ్మఞ్చ ఆరోచేస్సామీ"తి అత్తనో పరిసాయ సద్ధిం రాజగహమత్థకేన తస్స సన్తికం పాయాసి.

హేమవతోపి తియోజనసహస్సం హిమవన్తం అకాలపుప్ఫితం దిస్వా "మమ సహాయేన సాతాగిరేన సద్ధిం హిమవన్తకీళితం కీళిస్సామీ"తి అత్తనో పరిసాయ సద్ధిం రాజగహమత్థకేనేవ పాయాసి. తేసం ద్విన్నమ్పి అగ్గబలకాయా కులఘరికాయ కాళిఉపాసికాయ నివేసనమత్థకే సమాగన్త్వా "తుమ్హే కస్స పరిసా, మయం సాతాగిరస్స. తుమ్హే కస్స పరిసా, మయం హేమవతస్సా"తి ఆహంసు. తే హట్ఠతుట్ఠావ గన్త్వా తేసం యక్ఖసేనాపతీనం ఆరోచయింసు. తేపి తంఖణఞ్ఞేవ ఉపాసికాయ నివేసనమత్థకే సమాగచ్ఛింసు. సాతాగిరో హేమవతం ఆహ – "కహం, సమ్మ, గచ్ఛసీ"తి? తవ సన్తికం సమ్మాతి. కింకారణాతి? హిమవన్తం పుప్ఫితం దిస్వా తయా సద్ధిం తత్థ కీళిస్సామీతి. త్వం పన, సమ్మ, కహం గచ్ఛసీతి? తవ సన్తికం, సమ్మాతి. కింకారణాతి? త్వం హిమవన్తస్స కేన పుప్ఫితభావం జానాసీతి? న జానామి, సమ్మాతి. సుద్ధోదనమహారాజస్స పుత్తో సిద్ధత్థకుమారో దససహస్సిలోకధాతుం కమ్పేత్వా పటివిద్ధసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణో దససహస్సచక్కవాళదేవతానం మజ్ఝే అనుత్తరం ధమ్మచక్కం పవత్తేసి. తస్స పవత్తితభావం న జానాసీతి? న జానామి, సమ్మాతి. త్వం ఏత్తకమేవ ఠానం పుప్ఫితన్తి అఞ్ఞాసి, తస్స పన పురిసస్స సక్కారత్థాయ సకలదససహస్సచక్కవాళం ఏకమాలాగుళసదిసం అజ్జ జాతం సమ్మాతి. మాలా తావ పుప్ఫన్తు, తయా సో సత్థా అక్ఖీని పూరేత్వా దిట్ఠోతి. ఆమ, సమ్మ, సత్థా చ మే దిట్ఠో, ధమ్మో చ సుతో, అమతఞ్చ పీతం. అహం "ఏతం అమతధమ్మం తమ్పి జానాపేస్సామీ"తి తవ సన్తికం ఆగతోస్మి, సమ్మాతి. తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం కథేన్తానంయేవ ఉపాసికా సిరిసయనతో ఉట్ఠాయ నిసిన్నా తం కథాసల్లాపం సుత్వా సద్దే నిమిత్తం గణ్హి. "అయం సద్దో ఉద్ధం, న హేట్ఠా, అమనుస్సభాసితో, నో మనుస్సభాసితో"తి సల్లక్ఖేత్వా ఓహితసోతా పగ్గహితమానసా హుత్వా నిసీది. తతో –

"అజ్జ పన్నరసో ఉపోసథో (ఇతి సాతాగిరో యక్ఖో),
దిబ్బా రత్తి ఉపట్ఠితా;
అనోమనామం సత్థారం,
హన్ద పస్సామ గోతమ"న్తి. (సు॰ ని॰ ౧౫౩) –

ఏవం సాతాగిరేన వుత్తే –

"కచ్చి మనో సుపణిహితో (ఇతి హేమవతో యక్ఖో),
సబ్బభూతేసు తాదినో;
కచ్చి ఇట్ఠే అనిట్ఠే చ,
సఙ్కప్పస్స వసీకతా"తి. (సు॰ ని॰ ౧౫౪);

ఏవం హేమవతో సత్థు కాయసమాచారఞ్చ ఆజీవఞ్చ మనోసమాచారఞ్చ పుచ్ఛి. పుచ్ఛితం పుచ్ఛితం సాతాగిరో విస్సజ్జేసి. ఏవం సత్థు సరీరవణ్ణగుణవణ్ణకథనవసేన హేమవతసుత్తన్తే నిట్ఠితే హేమవతో సహాయకస్స ధమ్మదేసనానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

అథ, కాళీ ఉపాసికా, పరస్స ధమ్మే దేసీయమానే తథాగతం అదిట్ఠపుబ్బావ హుత్వా అనుస్సవప్పసాదం ఉప్పాదేత్వా పరస్స వడ్ఢితం భోజనం భుఞ్జమానా వియ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. సా సబ్బమాతుగామానం అన్తరే పఠమకసోతాపన్నా సబ్బజేట్ఠికా అహోసి. తస్సా సహ సోతాపత్తిభావేన తమేవ రత్తిం గబ్భవుట్ఠానం జాతం, పటిలద్ధదారకస్స నామగ్గహణదివసే సోణోతి నామం అకాసి. సా యథారుచియా కులగేహే వసిత్వా కులఘరమేవ అగమాసి.

తస్మిం సమయే మహాకచ్చానత్థేరో తం నగరం ఉపనిస్సాయ ఉపవత్తే పబ్బతే పటివసతి. ఉపాసికా థేరం ఉపట్ఠాతి. థేరో నిబద్ధం తస్సా నివేసనం గచ్ఛతి. సోణదారకోపి నిబద్ధం థేరస్స సన్తికే విచరన్తో విస్సాసికో అహోసి. సో అపరేన సమయేన థేరస్స సన్తికే పబ్బజి. థేరో తం ఉపసమ్పాదేతుకామో తీణి వస్సాని గణం పరియేసిత్వా ఉపసమ్పాదేసి. సో ఉపసమ్పన్నో కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పత్వా థేరస్సేవ సన్తికే సుత్తనిపాతం ఉగ్గణ్హిత్వా వుత్థవస్సో పవారేత్వా సత్థారం పస్సితుకామో హుత్వా ఉపజ్ఝాయం ఆపుచ్ఛి. థేరో ఆహ – “సోణ, తయి గతే సత్థా తం ఏకగన్ధకుటియం వసాపేత్వా ధమ్మం అజ్ఝేసిస్సతి, త్వం ధమ్మం కథేస్ససి. సత్థా తవ ధమ్మకథాయ పసీదిత్వా తుయ్హం వరం దస్సతి. త్వం వరం గణ్హన్తో ఇమఞ్చ ఇమఞ్చ గణ్హాహి, మమ వచనేన దసబలస్స పాదే వన్దాహీ”తి. సో ఉపజ్ఝాయేన అనుఞ్ఞాతో మాతుఉపాసికాయ గేహం గన్త్వా ఆరోచేసి. సాపి “సాధు , తాత, త్వం దసబలం పస్సితుం గచ్ఛన్తో ఇమం కమ్బలం ఆహరిత్వా సత్థు వసనగన్ధకుటియా భూమత్థరణం కత్వా అత్థరాహీ”తి కమ్బలం అదాసి. సోణత్థేరో తం ఆదాయ సేనాసనం సంసామేత్వా అనుపుబ్బేన సత్థు వసనట్ఠానం గన్త్వా దసబలస్స బుద్ధాసనే నిసిన్నవేలాయమేవ ఉపసఙ్కమిత్వా అభివాదేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. సత్థా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేసి – “ఆనన్ద, ఇమస్స భిక్ఖుస్స సేనాసనం జానాహీ”తి. థేరో సత్థు అధిప్పాయం ఞత్వా అన్తోగన్ధకుటియంయేవ భూమత్థరణం ఉస్సారేన్తో వియ అత్థరి.

అథ ఖో భగవా బహుదేవరత్తిం అజ్ఝోకాసే వీతినామేత్వా విహారం పావిసి, ఆయస్మాపి ఖో సోణో బహుదేవరత్తిం అజ్ఝోకాసే వీతినామేత్వా విహారం పావిసి. సత్థా పచ్ఛిమయామే సీహసేయ్యం కప్పేత్వా పచ్చూససమయే వుట్ఠాయ నిసీదిత్వా “ఏత్తకేన కాలేన సోణస్స కాయదరథో పటిప్పస్సద్ధో భవిస్సతీ”తి ఞత్వా ఆయస్మన్తం సోణం అజ్ఝేసి – “పటిభాతు తం భిక్ఖు ధమ్మో భాసితు”న్తి. సోణత్థేరో మధురస్సరేన ఏకబ్యఞ్జనమ్పి అవినాసేన్తో అట్ఠకవగ్గియాని సుత్తాని (సు. ని. ౭౭౨ ఆదయో) అభాసి. కథాపరియోసానే భగవా సాధుకారం దత్వా “సుగ్గహితో తే భిక్ఖు ధమ్మో, మయా దేసితకాలే చ అజ్జ చ ఏకసదిసావ దేసనా, కిఞ్చి ఊనం వా అధికం వా నత్థీ”తి పసన్నభావం పకాసేసి. సోణత్థేరోపి “అయం ఓకాసో”తి సల్లక్ఖేత్వా ఉపజ్ఝాయస్స వచనేన దసబలం వన్దిత్వా వినయధరపఞ్చమేన గణేన ఉపసమ్పదం ఆదిం కత్వా సబ్బే వరే యాచి, సత్థా అదాసి. పున థేరో మాతుఉపాసికాయ వచనేన వన్దిత్వా “అయం, భన్తే, ఉపాసికాయ తుమ్హాకం వసనగన్ధకుటియం భూమత్థరణత్థం కమ్బలో పహితో”తి కమ్బలం దత్వా ఉట్ఠాయాసనా సత్థారం వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారతో పన థేరస్స పబ్బజ్జం ఆదిం కత్వా సబ్బం సుత్తే ఆగతమేవ.

ఇతి థేరో సత్థు సన్తికా అట్ఠ వరే లభిత్వా ఉపజ్ఝాయస్స సన్తికం గన్త్వా సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. పునదివసే మాతుఉపాసికాయ నివేసనద్వారం గన్త్వా భిక్ఖాయ అట్ఠాసి. ఉపాసికా "పుత్తో కిర మే ద్వారే ఠితో"తి సుత్వా వేగేన ఆగన్త్వా అభివాదేత్వా హత్థతో పత్తం గహేత్వా అన్తోనివేసనే నిసీదాపేత్వా భోజనం అదాసి. అథ నం భత్తకిచ్చపరియోసానే ఆహ – "దిట్ఠో తే, తాత, దసబలో"తి? ఆమ ఉపాసికేతి. వన్దితో తే మమ వచనేనాతి? ఆమ వన్దితో, సోపి చ మే కమ్బలో తథాగతస్స వసనట్ఠానే భూమత్థరణం కత్వా అత్థతోతి. కిం, తాత, తయా కిర సత్థు ధమ్మకథా కథితా, సత్థారా చ తే సాధుకారో దిన్నోతి? తయా కథం ఞాతం ఉపాసికేతి? తాత, మయ్హం గేహే అధివత్థా దేవతా దసబలేన తుయ్హం సాధుకారం దిన్నదివసే "సకలదససహస్సచక్కవాళే దేవతా సాధుకారం అదంసూ"తి ఆహ – తాత, తయా కథితధమ్మకథం బుద్ధానం కథితనియామేనేవ మయ్హమ్పి కథేతుం పచ్చాసీసామీతి. థేరో మాతు కథం సమ్పటిచ్ఛి. సా తస్స అధివాసనం విదిత్వా ద్వారే మణ్డపం కారేత్వా దసబలస్స కథితనియామేనేవ అత్తనో ధమ్మకథం కథాపేసీతి వత్థు ఏత్థ సముట్ఠితం. సత్థా అపరభాగే అరియగణమజ్ఝే నిసిన్నో థేరం కల్యాణవాక్కరణానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

సీవలిత్థేరవత్థు

౨౦౭. నవమే **లాభీనం యదిదం సీవలీ**తి ఠపేత్వా తథాగతం లాభీనం భిక్ఖూనం సీవలిత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి అతీతే పదుముత్తరబుద్ధకాలే వుత్తనయేనేవ విహారం గన్త్వా పరిసపరియన్తే ఠితో ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం లాభీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా "మయాపి అనాగతే ఏవరూపేన భవితుం వట్టతీ"తి దసబలం నిమన్తేత్వా పురిమనయేనేవ సత్తాహం మహాదానం దత్వా "భగవా అహమ్పి ఇమినా అధికారకమ్మేన అఞ్ఞం సమ్పత్తిం న పత్థేమి, అనాగతే పన ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే అహమ్పి తుమ్హేహి సో ఏతదగ్గే ఠపితభిక్ఖు వియ లాభీనం అగ్గో భవేయ్య"న్తి పత్థనం అకాసి. సత్థా అనన్తరాయం దిస్వా "అయం తే పత్థనా అనాగతే గోతమస్స బుద్ధస్స సాసనే సమిజ్ఝిస్సతీ"తి బ్యాకరిత్వా పక్కామి.

సోపి కులపుత్తో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో విపస్సీబుద్ధకాలే బన్ధుమతీనగరతో అవిదూరే ఏకస్మిం గామే పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్మిం సమయే బన్ధుమతీనగరవాసినో రఞ్ఞా సద్ధిం సాకచ్ఛిత్వా సాకచ్ఛిత్వా దసబలస్స దానం దేన్తి. తే ఏకదివసం సబ్బేవ ఏకతో హుత్వా దానం దేన్తా "కిం ను ఖో అమ్హాకం దానముఖే నత్థీ"తి మధుఞ్చ గుళదధిఞ్చ న అద్దసంసు. తే "యతో కుతోచి ఆహరిస్సామా"తి జనపదతో నగరం పవిసనమగ్గే పురిసం ఠపేసుం. తదా ఏస కులపుత్తో అత్తనో గామతో గుళదధివారకం గహేత్వా "కిఞ్చిదేవ ఆహరిస్సామీ"తి నగరం గచ్ఛన్తో ముఖం ధోవిత్వా "ధోతహత్థపాదో పవిసిస్సామీ"తి ఫాసుకట్ఠానం ఓలోకేన్తో నఙ్గలసీసమత్తం నిమ్మక్ఖికం దణ్డకమధుం దిస్వా "పుఞ్ఞేన మే ఇదం ఉప్పన్న"న్తి గహేత్వా నగరం పవిసతి. నాగరేహి ఠపితపురిసో తం దిస్వా, "భో పురిస, కస్సిమం ఆహరసీ"తి పుచ్ఛి. న కస్సచి సామి, విక్కిణితుం పన మే ఇదం ఆనీతన్తి. తేన హి, భో పురిస, ఇమం కహాపణం గహేత్వా ఏతం మధుఞ్చ గుళదధిఞ్చ దేహీతి.

సో చిన్తేసి – "ఇదం న బహుమూలం, అయఞ్చ ఏకప్పహారేనేవ బహుం దేతి, వీమంసితుం వట్టతీ"తి . తతో నం "నాహం ఏకకహాపణేన దేమీ"తి ఆహ. యది ఏవం, ద్వే గహేత్వా దేహీతి. ద్వీహిపి న దేమీతి. ఏతేనుపాయేన వడ్ఢన్తం వడ్ఢన్తం సహస్సం పాపుణి. సో చిన్తేసి – "అతిఅఞ్చితుం న వట్టతి, హోతు తావ, ఇమస్స కత్తబ్బకిచ్చం పుచ్ఛిస్సామీ"తి. అథ నం ఆహ – "ఇదం న బహుఅగ్ఘనకం, త్వఞ్చ బహుం దేసి, కేన కమ్మేన ఇదం గణ్హాసీ"తి? ఇధ, భో, నగరవాసినో రఞ్ఞా

సద్ధిం పటివిరుజ్ఝిత్వా విపస్సీదసబలస్స దానం దేన్తా ఇదం ద్వయం దానముఖే అపస్సన్తా పరియేసన్తి. సచే ఇదం ద్వయం న లభిస్సన్తి, నాగరానం పరాజయో భవిస్సతి. తస్మా సహస్సం దత్వా గణ్హామీతి. కిం పనేతం నాగరానమేవ వట్టతి, న అఞ్ఞేసం దాతుం వట్టతీతి? యస్స కస్సచి దాతుం అవారితమేతన్తి. అత్థి పన తే కోచి నాగరానం దానే ఏకదివసం సహస్సం దాతాతి? నత్థి సమ్మాతి. ఇమేసం పన ద్విన్నం సహస్సగ్ఘనకభావం జానాసీతి? ఆమ జానామీతి. తేన హి గచ్ఛ, నాగరానం ఆచిక్ఖ – "ఏకో పురిసో ఇమాని ద్వే మూలేన న దేతి, సహత్థేనేవ దాతుకామో, తుమ్హే ఇమేసం ద్విన్నం కారణా నిరుస్సుక్కా హోథా"తి. త్వం పన మే ఇమస్మిం దానముఖే జేట్ఠకభావస్స కాయసక్ఖీ హోహీతి.

సో గామవాసీ పరిబ్బయత్థం గహితమాసకేన పఞ్చకటుకం గహేత్వా చుణ్ణం కత్వా దధితో కఞ్జియం వాహేత్వా తత్థ మధుపటలం పీళేత్వా పఞ్చకటుకచుణ్ణేన యోజేత్వా ఏకస్మిం పదుమినిపత్తే పక్ఖిపిత్వా తం సంవిదహిత్వా ఆదాయ దసబలస్స అవిదూరే ఠానే నిసీది. మహాజనేన ఆహరియమానస్స సక్కారస్స అన్తరే అత్తనో పత్తవారం ఓలోకయమానో ఓకాసం ఇత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా "భగవా అయం మయ్హం దుగ్గతపణ్ణాకారో, ఇమం మే అనుకమ్పం పటిచ్చ గణ్హథా"తి. సత్థా తస్స అనుకమ్పం పటిచ్చ చతుమహారాజదత్తియేన సేలమయేన పత్తేన తం పటిగ్గహేత్వా యథా అట్ఠసట్ఠిభిక్ఖుసతసహస్సస్స దియ్యమానం న ఖీయతి, ఏవం అధిట్ఠాసి. సోపి కులపుత్తో నిట్ఠితభత్తకిచ్చం భగవన్తం అభివాదేత్వా ఏకమన్తం ఠితో ఆహ – "దిట్ఠో మే భగవా అజ్జ బన్ధుమతీనగరవాసికేహి తుమ్హాకం సక్కారో ఆహరియమానో, అహమ్పి ఇమస్స కమ్మస్స నిస్సన్దేన నిబ్బత్తనిబ్బత్తభవే లాభగ్గయసగ్గప్పత్తో భవేయ్య"న్తి. సత్థా "ఏవం హోతు కులపుత్తా"తి వత్వా తస్స చ నగరవాసీనఞ్చ భత్తానుమోదనం కత్వా పక్కామి.

సోపి కులపుత్తో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సుప్పవాసాయ రాజధీతాయ కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయ సాయం పాతఞ్చ పణ్ణాకారసతాని పాపుణన్తి, సుప్పవాసా సమ్పత్తిం గచ్ఛతి. అథ నం పుఞ్ఞవీమంసనత్థం హత్థేన బీజపచ్ఛిం ఫుసాపేన్తి, ఏకేకబీజతో సలాకసతమ్పి సలాకసహస్సమ్పి నిగచ్ఛతి. ఏకకరీసఖేత్తతో పణ్ణాసమ్పి సట్ఠిపి సకటాని ఉప్పజ్జన్తి. కోట్ఠపూరణకాలేపి కోట్ఠద్వారం హత్థేన ఫుసాపేన్తి, రాజధీతాయ పుఞ్ఞేన గణ్హన్తానం గహితగహితట్ఠానం పున పూరతి. పరిపుణ్ణభత్తకుమ్భితోపి "రాజధీతాయ పుఞ్ఞ"న్తి వత్వా యస్స కస్సచి దేన్తానం యావ న ఉక్కడ్ఢన్తి, న తావ భత్తం ఖీయతి. దారకే కుచ్ఛిగతేయేవ సత్త వస్సాని అతిక్కమింసు.

గబ్భే పన పరిపక్కే సత్తాహం మహాదుక్ఖం అనుభోసి. సా సామికం ఆమన్తేత్వా "పురే మరణా జీవమానావ దానం దస్సామీ"తి సత్థు సన్తికం పేసేసి – "గచ్ఛ ఇమం పవత్తిం సత్థు ఆరోచేత్వా సత్థారం నిమన్తేహి, యఞ్చ సత్థా వదేతి, తం సాధుకం ఉపలక్ఖేత్వా ఆగన్త్వా మయ్హం కథేహీ"తి. సో గన్త్వా తస్సా సాసనం భగవతో ఆరోచేసి. సత్థా "సుఖినీ హోతు సుప్పవాసా కోలియధీతా, సుఖినీ అరోగా అరోగం పుత్తం విజాయతూ"తి ఆహ. రాజా తం సుత్వా భగవన్తం అభివాదేత్వా అన్తోగామాభిముఖో పాయాసి. తస్స పురే ఆగమనాయేవ సుప్పవాసాయ కుచ్ఛితో ధమకరణా ఉదకం వియ గబ్భో నిక్ఖమి, పరివారేత్వా నిసిన్నజనో అస్సుముఖోవ హసితుం ఆరద్ధో. హట్ఠతుట్ఠో మహాజనో రఞ్ఞో పుత్తసాసనం ఆరోచేతుం అగమాసి.

రాజా తేసం ఇఙ్గితం దిస్వావ "దసబలేన కథితకథా నిప్ఫన్నా మఞ్ఞే"తి చిన్తేసి. సో ఆగన్త్వా సత్థు సాసనం రాజధీతాయ ఆరోచేసి. రాజధీతా "తయా నిమన్తితం జీవితభత్తమేవ మఙ్గలభత్తం భవిస్సతి, గచ్ఛ సత్తాహం దసబలం నిమన్తేహీ"తి. రాజా తథా అకాసి. సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం పవత్తయింసు. దారకో సబ్బేసం

ఞాతీనం సన్తత్తచిత్తం నిబ్బాపేన్తో జాతోతి **సీవలిదారకో**త్వేవస్స నామం అకంసు. సో సత్త వస్సాని గబ్భే వసితత్తా జాతకాలతో పట్ఠాయ సబ్బకమ్మక్ఖమో అహోసి. ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తో సత్తమే దివసే తేన సద్ధిం కథాసల్లాపం అకాసి. సత్థాపి ధమ్మపదే గాథం అభాసి –

“యోమం పలిపథం దుగ్గం, సంసారం మోహమచ్చగా;
తిణ్ణో పారఙ్గతో ఝాయీ, అనేజో అకథంకథీ;
అనుపాదాయ నిబ్బుతో, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౪౧౪);

అథ నం థేరో ఏవమాహ – “కిం పన తయా ఏవరూపం దుక్ఖరాసిం అనుభవిత్వా పబ్బజితుం న వట్టతీ”తి? లభమానో పబ్బజేయ్యం, భన్తేతి. సుప్పవాసా తం దారకం థేరేన సద్ధిం కథేన్తం దిస్వా “కిం ను ఖో మే పుత్తో ధమ్మసేనాపతినా సద్ధిం కథేతీ”తి థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి – “మయ్హం పుత్తో తుమ్హేహి సద్ధిం కిం కథేతి, భదన్తే”తి? అత్తనా అనుభూతం గబ్భవాసదుక్ఖం కథేత్వా తుమ్హేహి అనుఞ్ఞాతో పబ్బజిస్సామీతి వదతీతి. సాధు, భన్తే, పబ్బాజేథ నన్తి. థేరో తం విహారం నేత్వా తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం దత్వా పబ్బాజేన్తో, “సీవలి, న తుయ్హం అఞ్ఞేన ఓవాదేన కమ్మం అత్థి, తయా సత్త వస్సాని అనుభూతదుక్ఖమేవ పచ్చవేక్ఖాహీ”తి. భన్తే, పబ్బాజనమేవ తుమ్హాకం భారో, యం పన మయా కాతుం సక్కా, తమహం జానిస్సామీతి. సో పఠమకేసవట్టియా ఓహారితక్ఖణేయేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి, దుతియాయ ఓహారితక్ఖణే సకదాగామిఫలే, తతియాయ అనాగామిఫలే. సబ్బేసంయేవ పన కేసానం ఓరోపనఞ్చ అరహత్తసచ్ఛికిరియా చ అపచ్ఛా అపురిమా అహోసి. తస్స పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చత్తారో పచ్చయా యదిచ్ఛకం ఉప్పజ్జన్తి. ఏవం ఏత్థ వత్థు సముట్ఠితం.

అపరభాగే సత్థా సావత్థిం అగమాసి. థేరో సత్థారం అభివాదేత్వా, “భన్తే, మయ్హం పుఞ్ఞం వీమంసిస్సామి, పఞ్చ మే భిక్ఖుసతాని దేథా”తి ఆహ . గణ్హ, సీవలీతి. సో పఞ్చసతే భిక్ఖూ గహేత్వా హిమవన్తాభిముఖం గచ్ఛన్తో అటవిమగ్గం గచ్ఛతి. తస్స పఠమం దిట్ఠా నిగ్రోధే అధివత్థా దేవతా సత్త దివసాని దానం అదాసి. ఇతి సో –

“నిగ్రోధం పఠమం పస్సి, దుతియం పణ్డవపబ్బతం;
తతియం అచిరవతియం, చతుత్థం వరసాగరం.

“పఞ్చమం హిమవన్తం సో, ఛట్ఠం ఛద్దన్తుపాగమి;
సత్తమం గన్ధమాదనం, అట్ఠమం అథ రేవత”న్తి.

సబ్బట్ఠానేసు సత్త సత్త దివసానేవ దానం అదంసు. గన్ధమాదనపబ్బతే పన నాగదత్తదేవరాజా నామ సత్తదివసేసు ఏకదివసం ఖీరపిణ్డపాతం అదాసి, ఏకదివసం సప్పిపిణ్డపాతం అదాసి. భిక్ఖుసఙ్ఘో ఆహ – “ఆవుసో, ఇమస్స దేవరఞ్ఞో నేవ ధేనుయో దుయ్హమానా పఞ్ఞాయన్తి, న దధినిమ్మథనం, కుతో తే, దేవరాజ, ఇమం ఉప్పజ్జతీ”తి? “భన్తే, కస్సపదసబలస్స కాలే ఖీరసలాకభత్తదానస్సేతం ఫల”న్తి దేవరాజా ఆహ. అపరభాగే సత్థా ఖదిరవనియరేవతస్స పచ్చుగ్గమనం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా థేరం అత్తనో సాసనే లాభగ్గయసగ్గప్పత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

వక్కలిత్థేరవత్థు

౨౦౮. దసమే **సద్ధాధిముత్తానన్తి** సద్ధాయ అధిముత్తానం, బలవసద్ధానం భిక్ఖూనం వక్కలిత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. అఞ్ఞేసం హి సద్ధా వడ్ఢేతబ్బా హోతి, థేరస్స పన హాపేతబ్బా జాతా. తస్మా సో సద్ధాధిముత్తానం అగ్గోతి వుత్తో. **వక్కలీతి** పనస్స నామం.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి అతీతే పదుముత్తరబుద్ధకాలే వుత్తనయేనేవ విహారం గన్త్వా పరిసపరియన్తే ఠితో ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం సద్ధాధిముత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా "మయాపి అనాగతే ఏవరూపేన భవితుం వట్టతీ"తి వుత్తనయేనేవ సత్థారం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం దత్వా దసబలం వన్దిత్వా, "భన్తే, అహమ్పి ఇమినా అధికారకమ్మేన తుమ్హేహి సద్ధాధిముత్తానం ఏతదగ్గే ఠపితభిక్ఖు వియ అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే సద్ధాధిముత్తానం అగ్గో భవేయ్య"న్తి పత్థనం అకాసి. సత్థా తస్స అనన్తరాయం దిస్వా బ్యాకరిత్వా పక్కామి.

సోపి యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో అమ్హాకం సత్థుకాలే సావత్థియం బ్రాహ్మణకులే పటిసన్ధిం గణ్హి, వక్కలీతిస్స నామం అకంసు. సో వుద్ధిప్పత్తో తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా దసబలం భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతం సావత్థియం చరన్తం దిస్వా సత్థు సరీరసమ్పత్తిం ఓలోకేన్తో సరీరసమ్పత్తిదస్సనేన అతిత్తో దసబలేన సద్ధింయేవ విచరతి. విహారం గచ్ఛన్తేన సద్ధిం విహారం గన్త్వా సరీరనిప్ఫత్తిం ఓలోకేన్తోవ తిట్ఠతి. ధమ్మసభాయం నిసీదిత్వా ధమ్మం కథేన్తస్స సమ్ముఖట్ఠానే ఠితో ధమ్మం సుణాతి. సో సద్ధం పటిలభిత్వా "అగారమజ్ఝే వసన్తో నిబద్ధం దసబలస్స దస్సనం న లభిస్సామీ"తి పబ్బజ్జం యాచిత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజి.

తతో పట్ఠాయ ఠపేత్వా ఆహారకరణవేలం అవసేసకాలే యత్థ ఠితేన సక్కా దసబలం పస్సితుం, తత్థ ఠితో యోనిసోమనసికారం పహాయ దసబలం ఓలోకేన్తోవ విహరతి. సత్థా తస్స ఞాణపరిపాకం ఆగమేన్తో దీఘమ్పి అద్ధానం తస్మిం రూపదస్సనవసేనేవ విచరన్తే కిఞ్చి అవత్వా "ఇదానిస్స ఞాణం పరిపాకగతం, సక్కా ఏతం బోధేతు"న్తి ఞత్వా ఏవమాహ – "కిం తే, వక్కలి, ఇమినా పూతికాయేన దిట్ఠేన, యో ఖో, వక్కలి, ధమ్మం పస్సతి, సో మం పస్సతి. యో మం పస్సతి, సో ధమ్మం పస్సతి. ధమ్మఞ్హి, వక్కలి , పస్సన్తో మం పస్సతి, మం పస్సన్తో ధమ్మం పస్సతీ"తి.

సత్థరి ఏవం ఓవదన్తేపి థేరో దసబలస్స దస్సనం పహాయ నేవ అఞ్ఞత్థ గన్తుం సక్కోతి. తతో సత్థా "నాయం భిక్ఖు సంవేగం అలభిత్వా బుజ్ఝిస్సతీ"తి ఉపకట్ఠాయ వస్సూపనాయికాయ రాజగహం గన్త్వా వస్సూపనాయికదివసే "అపేహి, వక్కలీ"తి థేరం పణామేతి. బుద్ధా చ నామ ఆదేయ్యవచనా హోన్తి, తస్మా థేరో సత్థారం పటిప్ఫరిత్వా ఠాతుం అసక్కోన్తో తేమాసం దసబలస్స సమ్ముఖే ఆగన్తుం అవిసహన్తో "కిం దాని సక్కా కాతుం, తథాగతేనమ్హి పణామితో, సమ్ముఖీభావం న లభామి, కిం మయ్హం జీవితేనా"తి గిజ్ఝకూటపబ్బతే పపాతట్ఠానం అభిరుహి. సత్థా తస్స కిలమనభావం ఞత్వా "అయం భిక్ఖు మమ సన్తికా అస్సాసం అలభన్తో మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయం నాసేయ్యా"తి అత్తానం దస్సేతుం ఓభాసం విస్సజ్జేసి. అథస్స సత్థు దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ ఏవ మహన్తం సోకసల్లం పహీనం. సత్థా సుక్ఖతళాకే ఓఘం ఆహరన్తో వియ వక్కలిత్థేరస్స బలవపీతిసోమనస్సం ఉప్పాదేతుం ధమ్మపదే ఇమం గాథమాహ –

"పామోజ్జబహులో భిక్ఖు, పసన్నో బుద్ధసాసనే;

అధిగచ్ఛే పదం సన్తం, సఙ్ఖారూపసమం సుఖ"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౩౮౧);

వక్కలిత్థేరస్స చ “ఏహి, వక్కలీ”తి హత్థం పసారేసి. థేరో “దసబలో మే దిట్ఠో, ఏహీతి అవ్హాయనమ్పి లద్ధ”న్తి బలవపీతిం ఉప్పాదేత్వా “కుతో గచ్ఛామీ”తి అత్తనో గమనభావం అజానిత్వావ దసబలస్స సమ్ముఖే ఆకాసే పక్ఖన్దిత్వా పఠమపాదేన పబ్బతే ఠితోయేవ సత్థారా వుత్తగాథం ఆవజ్జేన్తో ఆకాసేయేవ పీతిం విక్ఖమ్భేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా తథాగతం వన్దమానోవ ఓతరి. అపరభాగే సత్థా అరియగణమజ్ఝే నిసిన్నో థేరం సద్ధాధిముత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

దుతియవగ్గవణ్ణనా.

౧౪. ఏతదగ్గవగ్గో

(౧౪) ౩. తతియఏతదగ్గవగ్గో

౨౦౯. తతియవగ్గస్స పఠమే **సిక్ఖాకామాన**న్తి తిస్సో సిక్ఖా కామయమానానం సమ్పియాయిత్వా సిక్ఖన్తానన్తి అత్థో. **రాహులో**తి అత్తనో పుత్తం రాహులత్థేరం దస్సేతి. థేరో కిర పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ పాతోవ ఉట్ఠహన్తో హత్థపూరం వాలికం ఉక్ఖిపిత్వా “అహో వతాహం అజ్జ దసబలస్స చేవ ఆచరియుపజ్ఝాయానఞ్చ సన్తికా ఏత్తకం ఓవాదఞ్చేవ అనుసాసనిఞ్చ లభేయ్య”న్తి పత్థేతి. తస్మా సిక్ఖాకామానం అగ్గో నామ జాతోతి.

౨౧౦. దుతియే **సద్ధాపబ్బజితాన**న్తి సద్ధాయ పబ్బజితానం. **రట్ఠపాలో**తి రట్ఠం పాలేతుం సమత్థో, భిన్నం వా రట్ఠం సన్ధారేతుం సమత్థే కులే జాతోతిపి రట్ఠపాలోతి సఙ్ఖం గతో. సో హి సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో చుద్దసభత్తచ్ఛేదే కత్వా మాతాపితరో పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా పబ్బజితో. తస్మా సద్ధాపబ్బజితానం అగ్గో నామ జాతో.

రాహుల-రట్ఠపాలత్థేరవత్థు

ఇమేసం పన ఉభిన్నమ్పి థేరానం పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – ఏతే కిర ద్వేపి అతీతే పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే గహపతిమహాసాలకులే నిబ్బత్తింసు. తేసం దహరకాలే నామం వా గోత్తం వా న కథియతి. వయప్పత్తా పన ఘరావాసే పతిట్ఠాయ అత్తనో అత్తనో పితు అచ్చయేన ఉభోపి అత్తనో అత్తనో రతనకోట్ఠాగారకమ్మికే పక్కోసాపేత్వా అపరిమాణం ధనం దిస్వా – “ఇమం ఏత్తకం ధనరాసిం అయ్యకపయ్యకాదయో అత్తనా సద్ధిం గహేత్వా గన్తుం నాసక్ఖింసు, అమ్హేహి దాని యేన కేనచి ఉపాయేన ఇమం ధనం గహేత్వా గన్తుం వట్టతీ”తి తే ఉభోపి జనా చతూసు ఠానేసు కపణద్ధికాదీనం మహాదానం దాతుం ఆరద్ధా. ఏకో అత్తనో దానగ్గే ఆగతాగతజనం పుచ్ఛిత్వా యాగుఖజ్జకాదీసు యస్స యం పటిభాతి, తస్స తం అదాసి, తస్స తేనేవ కారణేన ఆగతపాకోతి నామం జాతం. ఇతరో అపుచ్ఛిత్వావ గహితగహితభాజనం పూరేత్వా పూరేత్వా దేతి, తస్సపి తేనేవ కారణేన అనగ్గపాకోతి నామం జాతం, అప్పమాణపాకోతి అత్థో.

తే ఉభోపి ఏకదివసం పాతోవ ముఖధోవనత్థం బహిగామం అగమంసు. తస్మిం సమయే హిమవన్తతో ద్వే మహిద్ధికా తాపసా భిక్ఖాచారత్థాయ ఆకాసేన ఆగన్త్వా తేసం సహాయకానం అవిదూరే ఓతరిత్వా “మా నో ఏతే పస్సింసూ”తి ఏకపస్సే అట్ఠంసు. తే ఉభోపి జనా తేసం లాబుభాజనాదిపరిక్ఖారం సంవిధాయ అన్తోగామం సన్ధాయ భిక్ఖాయ గతానం సన్తికం ఆగమ్మ

వన్దింసు. అథ నే తాపసా “కాయ వేలాయ ఆగతత్థ మహాపుఞ్ఞా”తి ఆహంసు. తే “అధునావ, భన్తే”తి వత్వా తేసం హత్థతో లాబుభాజనం గహేత్వా అత్తనో అత్తనో గేహం నేత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే నిబద్ధం భిక్ఖాగహణత్థం పటిఞ్ఞం గణ్హింసు.

తేసు ఏకో తాపసో సపరిళాహకాయధాతుకో హోతి. సో అత్తనో ఆనుభావేన మహాసముద్దఉదకం ద్వేధా కత్వా పథవిన్ధరనాగరాజస్స భవనం గన్త్వా దివావిహారం నిసీదతి. సో ఉతుసప్పాయం గహేత్వా పచ్చాగన్త్వా అత్తనో ఉపట్ఠాకస్స గేహే భత్తానుమోదనం కరోన్తో “పథవిన్ధరనాగభవనం వియ హోతూ”తి వదతి. అథ నం ఏకదివసం ఉపట్ఠాకో పుచ్ఛి – “భన్తే, తుమ్హే అనుమోదనం కరోన్తా ‘పథవిన్ధరనాగభవనం వియ హోతూ’తి వదథ, మయమస్స అత్థం న జానామ, కిం వుత్తం హోతి ఇదం, భన్తే”తి? ఆమ, కుటుమ్బియ అహం “తుమ్హాకం సమ్పత్తి పథవిన్ధరనాగరాజసమ్పత్తిసదిసా హోతూ”తి వదామీతి. కుటుమ్బికో తతో పట్ఠాయ పథవిన్ధరనాగరాజభవనే చిత్తం ఠపేసి.

ఇతరో తాపసో తావతింసభవనం గన్త్వా సుఞ్ఞే సేరిసకవిమానే దివావిహారం కరోతి. సో ఆగచ్ఛన్తో గచ్ఛన్తో చ సక్కస్స దేవరాజస్స సమ్పత్తిం దిస్వా అత్తనో ఉపట్ఠాకస్స అనుమోదనం కరోన్తో “సక్కవిమానం వియ హోతూ”తి వదతి. అథ నం సోపి కుటుమ్బియో ఇతరో సహాయకో తం తాపసం వియ పుచ్ఛి. సో తస్స వచనం సుత్వా సక్కభవనే చిత్తం ఠపేసి. తే ఉభోపి పత్థితట్ఠానేసుయేవ నిబ్బత్తా.

పథవిన్ధరభవనే నిబ్బత్తో పథవిన్ధరనాగరాజా నామ జాతో. సో నిబ్బత్తక్ఖణే అత్తనో అత్తభావం దిస్వా “అమనాపస్స వత మే ఠానస్స కులుపకతాపసో వణ్ణం కథేసి, ఉరేన పరిసక్కిత్వా విచరణట్ఠానమేతం, నూన సో అఞ్ఞం ఠానం న జానాతీ”తి విప్పటిసారీ అహోసి. అథస్స తంఖణేయేవ అలఙ్కతపటియత్తాని నాగనాటకాని సబ్బదిసాసు తూరియాని పగ్గణ్హింసు. సో తస్మింయేవ ఖణే తం అత్తభావం విజహిత్వా మాణవకవణ్ణీ అహోసి. అన్వద్ధమాసఞ్చ చత్తారో మహారాజానో సక్కస్స ఉపట్ఠానం గచ్ఛన్తి. తస్మా సోపి విరూపక్ఖేన నాగరఞ్ఞా సద్ధిం సక్కస్స ఉపట్ఠానం గతో. సక్కో తం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా సఞ్జాని. అథ నం సమీపే ఆగన్త్వా ఠితకాలే “కహం నిబ్బత్తోసి సమ్మా”తి పుచ్ఛి. మా కథేసి, మహారాజ, ఉరేన పరిసక్కనట్ఠానే నిబ్బత్తోమ్హి, తుమ్హే పన కల్యాణమిత్తం లభిత్థాతి. సమ్మ, త్వం “అట్ఠానే నిబ్బత్తోమ్హీ”తి మా వితక్కయి , పదుముత్తరదసబలో లోకే నిబ్బత్తో, తస్స అధికారకమ్మం కత్వా ఇమంయేవ ఠానం పత్థేహి, ఉభో సుఖం వసిస్సామాతి. సో “ఏవం, దేవ, కరిస్సామీ”తి గన్త్వా పదుముత్తరదసబలం నిమన్తేత్వా అత్తనో నాగభవనే నాగపరిసాయ సద్ధిం సబ్బరత్తిం సక్కారసమ్మానం సజ్జేసి.

సత్థా పునదివసే ఉట్ఠితే అరుణే అత్తనో ఉపట్ఠాకం సుమనత్థేరం ఆమన్తేసి – “సుమన, అజ్జ తథాగతో దూరం భిక్ఖాచారం గమిస్సతి, మా పుథుజ్జనభిక్ఖూ ఆగచ్ఛన్తు, తేపిటకా పటిసమ్భిదాప్పత్తా ఛళభిఞ్ఞావ ఆగచ్ఛన్తూ”తి. థేరో సత్థు వచనం సుత్వా సబ్బేసం ఆరోచేసి. సత్థారా సద్ధిం సతసహస్సా భిక్ఖూ ఆకాసం పక్ఖన్దింసు. పథవిన్ధరో నాగపరిసాయ సద్ధిం దసబలస్స పచ్చుగ్గమనం ఆగతో సత్థారం పరివారేత్వా సముద్దమత్థకే మణివణ్ణా ఊమియో మద్దమానం భిక్ఖుసఙ్ఘం ఓలోకేత్వా ఆదితో సత్థారం, పరియోసానే సఙ్ఘనవకం తథాగతస్స పుత్తం ఉపరేవతసామణేరం నామ ఓలోకేన్తో “అనచ్ఛరియో సేససావకానం ఏవరూపో ఇద్ధానుభావో, ఇమస్స పన తరుణబాలదారకస్స ఏవరూపో ఇద్ధానుభావో అతివియ అచ్ఛరియో”తి పీతిపామోజ్జం ఉప్పాదేసి.

అథస్స భవనే దసబలే నిసిన్నే సేసభిక్ఖూసు కోటితో పట్ఠాయ నిసీదన్తేసు సత్థు సమ్ముఖట్ఠానేయేవ ఉపరేవతసామణేరస్స ఆసనం పాపుణి. నాగరాజా యాగుం దేన్తోపి ఖజ్జకం దేన్తోపి సకిం దసబలం ఓలోకేతి, సకిం ఉపరేవతసామణేరం. తస్స కిర సరీరే సత్థు సరీరే వియ ద్వత్తింస మహాపురిసలక్ఖణాని పఞ్ఞాయన్తి. తతో నాగరాజా "అయం సామణేరో బుద్ధానం సదిసో పఞ్ఞాయతి, కిం ను ఖో హోతీ"తి అవిదూరే నిసిన్నం అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం పుచ్ఛి – "అయం, భన్తే, సామణేరో దసబలస్స కిం హోతీ"తి? పుత్తో, మహారాజాతి. సో చిన్తేసి – "మహా వతాయం భిక్ఖు, ఏవరూపస్స సోభగ్గప్పత్తస్స తథాగతస్స పుత్తభావం లభి. సరీరమ్పిస్స ఏకదేసేన బుద్ధానం సరీరసదిసం పఞ్ఞాయతి, మయాపి అనాగతే ఏవరూపేన భవితుం వట్టతీ"తి సత్తాహం మహాదానం దత్వా, "భన్తే, అహం ఇమస్స అధికారకమ్మస్సానుభావేన అయం ఉపరేవతో వియ అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స పుత్తో భవేయ్య"న్తి పత్థనం అకాసి. సత్థా అనన్తరాయం దిస్వా "అనాగతే గోతమబుద్ధస్స పుత్తో భవిస్ససీ"తి బ్యాకరిత్వా పక్కామి.

పథవిన్ధరోపి పున అద్ధమాసే సమ్పత్తే విరూపక్ఖేన సద్ధిం సక్కస్స ఉపట్ఠానం గతో. అథ నం సమీపే ఠితం సక్కో పుచ్ఛి – "పత్థితో తే, సమ్మ, అయం దేవలోకో"తి? న పత్థితో మహారాజాతి. కిం దోసం అద్దసాతి? దోసో నత్థి, మహారాజ, అహం పన దసబలస్స పుత్తం ఉపరేవతసామణేరం పస్సిం. తస్స మే దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ అఞ్ఞత్థ చిత్తం న నమి, స్వాహం "అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స ఏవరూపో పుత్తో భవేయ్య"న్తి పత్థనం అకాసిం. త్వమ్పి, మహారాజ, ఏకం పత్థనం కరోహి, తే మయం నిబ్బత్తట్ఠానే న వినా భవిస్సామాతి. సక్కో తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఏకం మహానుభావం భిక్ఖుం దిస్వా "కతరకులా ను ఖో నిక్ఖమిత్వా అయం కులపుత్తో పబ్బజితో"తి ఆవజ్జేన్తో "అయం భిన్నం రట్ఠం సన్ధారేతుం సమత్థస్స కులస్స పుత్తో హుత్వా చుద్దస భత్తచ్ఛేదే కత్వా మాతాపితరో పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా పబ్బజితో"తి అఞ్ఞాసి. ఞత్వా చ పన అజానన్తో వియ దసబలం పుచ్ఛిత్వా సత్తాహం మహాసక్కారం కత్వా, "భన్తే, అహం ఇమస్స కల్యాణకమ్మస్స నిస్సన్దేన తుమ్హాకం సాసనే అయం కులపుత్తో వియ అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే సద్ధాపబ్బజితానం అగ్గో భవేయ్య"న్తి పత్థనం అకాసి. సత్థా అనన్తరాయం దిస్వా "త్వం, మహారాజ, అనాగతే గోతమస్స బుద్ధస్స సాసనే సద్ధాపబ్బజితానం అగ్గో భవిస్ససీ"తి బ్యాకరిత్వా పక్కామి. సక్కోపి అత్తనో దేవపురమేవ గతో.

తే ఉభోపి నిబ్బత్తట్ఠానతో చవిత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తా అనేకసహస్సకప్పే అతిక్కమింసు. ఇతో పన ద్వానవుతికప్పమత్థకే ఫుస్సో నామ బుద్ధో లోకే ఉదపాది. తస్స పితా మహిన్దో నామ రాజా అహోసి, వేమాతికా తయో కనిట్ఠభాతరో. రాజా దివసే దివసే "మయ్హంయేవ బుద్ధో మయ్హం ధమ్మో మయ్హం సఙ్ఘో"తి మమాయన్తో సయమేవ దసబలం నిబద్ధం భోజనం భోజేతి.

అథస్స ఏకదివసం పచ్చన్తో కుపితో. సో పుత్తే ఆమన్తేసి – "తాతా, పచ్చన్తో కుపితో , తుమ్హేహి వా మయా వా గన్తబ్బం. యది అహం గచ్ఛామి, తుమ్హేహి ఇమినా నియామేన దసబలో పరిచరితబ్బో"తి. తే తయోపి ఏకప్పహారేనేవ ఆహంసు – "తాత, తుమ్హాకం గమనకిచ్చం నత్థి, మయం చోరే విధమిస్సామా"తి పితరం వన్దిత్వా పచ్చన్తం గన్త్వా చోరే విధమిత్వా విజితసఙ్గామా హుత్వా నివత్తింసు. తే అన్తరామగ్గే పాదమూలికేహి సద్ధిం మన్తయింసు – "తాతా, అమ్హాకం గతక్ఖణేయేవ పితా వరం దస్సతి, కతరం వరం గణ్హామా"తి? అయ్యా, తుమ్హాకం పితు అచ్చయేన దుల్లభం నామ నత్థి, తుమ్హాకం పన జేట్ఠభాతికం ఫుస్సబుద్ధం పటిజగ్గనవరం గణ్హథా"తి ఆహంసు. తే "కల్యాణం తుమ్హేహి వుత్త"న్తి సబ్బేపి ఏకచిత్తా హుత్వా గన్త్వా పితరం అద్దసంసు. తదా పితా తేసం పసీదిత్వా వరం అదాసి. తే "తేమాసం తథాగతం పటిజగ్గిస్సామా"తి వరం

యాచింసు. రాజా “అయం దాతుం న సక్కా, అఞ్ఞం వరం గణ్హథా”తి ఆహ. తాత, అమ్హాకం అఞ్ఞేన వరేన కిచ్చం నత్థి, సచే తుమ్హే దాతుకామా, ఏతంయేవ నో వరం దేథాతి. రాజా తేసు పునప్పునం కథేన్తేసు అత్తనా పటిఞ్ఞాతత్తా “న సక్కా న దాతు”న్తి చిన్తేత్వా ఆహ – “తాతా, అహం తుమ్హాకం వరం దేమి, అపిచ ఖో పన బుద్ధా నామ దురాసదా హోన్తి సీహా వియ ఏకచరా, దసబలం పటిజగ్గన్తా అప్పమత్తా భవేయ్యాథా”తి.

తే చిన్తయింసు – “అమ్హేహి తథాగతం పటిజగ్గన్తేహి అనుచ్ఛవికం కత్వా పటిజగ్గితుం వట్టతీ”తి సబ్బేపి ఏకచిత్తా హుత్వా దససీలాని సమాదాయ నిరామగన్ధా హుత్వా సత్థు దానగ్గపరివహనకే తయో పురిసే ఠపయింసు. తేసు ఏకో ధనధఞ్ఞుప్పాదకో అహోసి, ఏకో మాపకో, ఏకో దానసంవిధాయకో. తేసు ధనధఞ్ఞుప్పాదకో పచ్చుప్పన్నే బిమ్బిసారో మహారాజా జాతో, మాపకో విసాఖో ఉపాసకో, దానసంవిధాయకో రట్ఠపాలత్థేరోతి. సో తత్థ యావజీవం కుసలం కత్వా దేవపురే నిబ్బత్తో. అయం పన రాహులత్థేరో నామ కస్సపదసబలస్స కాలే కికిస్స కాసిరఞ్ఞో జేట్ఠపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, పథవిన్ధరకుమారోతిస్స నామం అకంసు. తస్స సత్త భగినియో అహేసుం. తా దసబలస్స సత్త పరివేణాని కారయింసు. పథవిన్ధరో ఓపరజ్జం లభి. సో తా భగినియో ఆహ – “తుమ్హేహి కారితపరివేణేసు మయ్హమ్పి ఏకం దేథా”తి. భాతిక, తుమ్హే ఉపరాజట్ఠానే ఠితా, తుమ్హేహి నామ అమ్హాకం దాతబ్బం, తుమ్హే అఞ్ఞం పరివేణం కరోథాతి. సో తాసం వచనం సుత్వా పఞ్చ విహారసతాని కారేసి. పఞ్చ పరివేణసతానీతిపి వదన్తి. సో తత్థ యావజీవం కుసలం కత్వా దేవపురే నిబ్బత్తి. ఇమస్మిం పన బుద్ధుప్పాదే పథవిన్ధరకుమారో అమ్హాకం బోధిసత్తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి, తస్స సహాయకో కురురట్ఠే థుల్లకోట్ఠితనిగమే రట్ఠపాలసేట్ఠిగేహే నిబ్బత్తి.

అథ అమ్హాకం దసబలో అభిసమ్బోధిం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో అనుపుబ్బేన కపిలవత్థుం ఆగన్త్వా రాహులకుమారం పబ్బాజేసి. తస్స పబ్బజ్జావిధానం పాళియం (మహావ. ౧౦౫) ఆగతమేవ. ఏవం పబ్బజితస్స పనస్స సత్థా అభిణ్హఓవాదవసేన రాహులోవాదసుత్తం అభాసి. రాహులోపి పాతోవ వుట్ఠాయ హత్థేన వాలుకం ఉక్ఖిపిత్వా “దసబలస్స చేవ ఆచరియుపజ్ఝాయానఞ్చ సన్తికా అజ్జ ఏత్తకం ఓవాదం లభేయ్య”న్తి వదతి. భిక్ఖుసఙ్ఘమజ్ఝే కథా ఉదపాది “ఓవాదక్ఖమో వత రాహులసామణేరో పితు అనుచ్ఛవికో పుత్తో”తి. సత్థా భిక్ఖూనం చిత్తాచారం ఞత్వా “మయి గతే ఏకా ధమ్మదేసనా చ వడ్ఢిస్సతి, రాహులస్స చ గుణో పాకటో భవిస్సతీ”తి గన్త్వా ధమ్మసభాయం బుద్ధాసనే నిసిన్నో భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి. రాహులసామణేరస్స ఓవాదక్ఖమభావం కథేమ భగవాతి. సత్థా ఇమస్మిం ఠానే ఠత్వా రాహులస్స గుణదీపనత్థం మిగజాతకం ఆహరిత్వా కథేసి –

“మిగం తిపల్లత్థమనేకమాయం,
అట్ఠక్ఖురం అడ్ఢరత్తా పపాయిం;
ఏకేన సోతేన ఛమా’స్ససన్తో,
ఛహి కలాహితిభోతి భాగినేయ్యో”తి. (జా. ౧.౧.౧౬);

అథస్స సత్తవస్సికసామణేరకాలే “మా హేవ ఖో రాహులో దహరభావేన కీళనత్థాయపి సమ్పజానముసా భాసేయ్యా”తి అమ్బలట్ఠియరాహులోవాదం (మ. ని. ౨.౧౦౭ ఆదయో) దేసేసి. అట్ఠారసవస్సికసామణేరకాలే తథాగతస్స పచ్ఛతో పిణ్డాయ పవిసన్తస్స సత్థు చేవ అత్తనో చ రూపసమ్పత్తిం దిస్వా గేహసితం వితక్కం వితక్కేన్తస్స “యంకిఞ్చి, రాహుల,

రూప”న్తిఆదినా నయేన మహారాహులోవాదసుత్తన్తం (మ॰ ని॰ ౨.౧౧౩) కథేసి. సంయుత్తకే (సం॰ ని॰ ౪.౧౨౧) పన రాహులోవాదోపి అఙ్గుత్తరే (అ॰ ని॰ ౪.౧౭౭) రాహులోవాదోపి థేరస్స విపస్సనాచారోయేవ. అథస్స సత్థా ఞాణపరిపాకం ఞత్వా అవస్సికభిక్ఖుకాలే అన్ధవనే నిసిన్నో చూళరాహులోవాదం (మ॰ ని॰ ౩.౪౧౬ ఆదయో) కథేసి. దేసనాపరియోసానే రాహులత్థేరో కోటిసతసహస్సదేవతాహి సద్ధిం అరహత్తం పాపుణి, సోతాపన్నసకదాగామిఅనాగామిదేవతానం గణనా నత్థి. అథ సత్థా అపరభాగే అరియసఙ్ఘమజ్ఝే నిసిన్నో థేరం ఇమస్మిం సాసనే సిక్ఖాకామానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసి.

సత్థరి పన కురురట్ఠే చారికాయ నిక్ఖమిత్వా థుల్లకోట్ఠితం అనుప్పత్తే రట్ఠపాలో కులపుత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో మాతాపితరో అనుజానాపేత్వా దసబలం ఉపసఙ్కమిత్వా సత్థు ఆణత్తియా అఞ్ఞతరస్స థేరస్స సన్తికే పబ్బజి. తస్స పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ సేట్ఠిగహపతి భిక్ఖూ అత్తనో నివేసనద్వారేన గచ్ఛన్తే దిస్వా “కిం తుమ్హాకం ఇమస్మిం గేహే కమ్మం, ఏకోవ పుత్తకో అహోసి, తం గణ్హిత్వా గతత్థ, ఇదాని కిం కరిస్సథా”తి అక్కోసతి పరిభాసతి. సత్థా అద్ధమాసం థుల్లకోట్ఠితే వసిత్వా పున సావత్థిమేవ అగమాసి. తత్థాయస్మా రట్ఠపాలో యోనిసో మనసికరోన్తో కమ్మం కత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి. సో సత్థారం అనుజానాపేత్వా మాతాపితరో దస్సనత్థం థుల్లకోట్ఠితం గన్త్వా తత్థ సపదానం పిణ్డాయ చరన్తో పితు నివేసనే ఆభిదోసికం కుమ్మాసం లభిత్వా తం అమతం వియ పరిభుఞ్జన్తో పితరా నిమన్తితో అధివాసేత్వా దుతియదివసే పితు నివేసనే పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా అలఙ్కతపటియత్తే ఇత్థిజనే అసుభసఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా ఠితకోవ ధమ్మం దేసేత్వా జియా ముత్తో వియ నారాచో ఆకాసం ఉప్పతిత్వా కోరబ్యరఞ్ఞో మిగచీరం గన్త్వా మఙ్గలసిలాపట్టే నిసిన్నో దస్సనత్థాయ ఆగతస్స రఞ్ఞో చతుపారిజుఞ్ఞపటిమణ్డితం ధమ్మం (మ॰ ని॰ ౨.౩౦౪) దేసేత్వా అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో పున సత్థు సన్తికంయేవ ఆగతో. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. అథ సత్థా అపరభాగే అరియగణమజ్ఝే నిసిన్నో థేరం ఇమస్మిం సాసనే సద్ధాపబ్బజితానం కులపుత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

కుణ్డధానత్థేరవత్థు

౨౧౧. తతియే **పఠమం సలాకం గణ్హన్తానన్**తి సబ్బపఠమం సలాకగాహకానం భిక్ఖూనం కుణ్డధానత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. సో కిర థేరో మహాసుభద్దాయ నిమన్తితదివసే తథాగతే ఉగ్గనగరం గచ్ఛన్తే “అజ్జ సత్థా దూరం భిక్ఖాచారం గమిస్సతి, పుథుజ్జనా సలాకం మా గణ్హన్తు, పఞ్చసతా ఖీణాసవావ గణ్హన్తూ”తి వుత్తే పఠమమేవ సీహనాదం నదిత్వా సలాకం గణ్హి. చూళసుభద్దాయ నిమన్తితదివసే తథాగతే సాకేతం గచ్ఛన్తేపి పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం అన్తరే పఠమమేవ సలాకం గణ్హి, సునాపరన్తజనపదం గచ్ఛన్తేపి. ఇమేహి కారణేహి థేరో పఠమం సలాకం గణ్హన్తానం అగ్గో నామ జాతో. **కుణ్డధానో**తి పనస్స నామం.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే నిబ్బత్తో వుత్తనయేనేవ విహారం గన్త్వా ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం పఠమం సలాకం గణ్హన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా బుద్ధానం అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేత్వా సత్థారా అనన్తరాయం దిస్వా బ్యాకతో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తో కస్సపబుద్ధకాలే భుమ్మట్ఠకదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. దీఘాయుకబుద్ధానఞ్చ నామ న అన్వద్ధమాసికో ఉపోసథో హోతి. విపస్సీదసబలస్స హి ఛబ్బస్సన్తరే ఛబ్బస్సన్తరే ఉపోసథో అహోసి, కస్సపదసబలో పన ఛట్ఠే ఛట్ఠే మాసే పాతిమోక్ఖం ఓసారేసి. తస్స పాతిమోక్ఖం ఓసారణకాలే దిసావాసికా ద్వే సహాయకా భిక్ఖూ “ఉపోసథం

కరిస్సామా"తి గచ్ఛన్తి. అయం భుమ్మదేవతా చిన్తేసి – "ఇమేసం ద్విన్నం భిక్ఖూనం మేత్తి అతివియ దళ్హా, కిం ను ఖో భేదకే సతి భిజ్జేయ్య, న భిజ్జేయ్యా"తి? తేసం ఓకాసం ఓలోకయమానా తేసం అవిదూరేనేవ గచ్ఛతి.

అథేకో థేరో ఏకస్స హత్థే పత్తచీవరం దత్వా సరీరవళఞ్జనత్థం ఉదకఫాసుకట్ఠానం గన్త్వా ధోతహత్థపాదో హుత్వా గుమ్బసభాగతో నిక్ఖమతి. భుమ్మదేవతా తస్స థేరస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో ఉత్తమరూపా ఇత్థీ హుత్వా కేసే విధునిత్వా సంవిధాయ బన్ధన్తీ వియ పిట్ఠితో పంసుం పుఞ్ఛమానా వియ సాటకం సంవిధాయ నివాసయమానా వియ చ హుత్వా థేరస్స పదానుపదికా హుత్వా గుమ్బతో నిక్ఖన్తా. ఏకమన్తే ఠితో సహాయకత్థేరో ఇమం కారణం దిస్వా దోమనస్సజాతో "నట్ఠో దాని మే ఇమినా భిక్ఖునా సద్ధిం దీఘరత్తానుగతో సినేహో. సచాహం ఏవంవిధభావం జానేయ్యం, ఏత్తకం అద్ధానం ఇమినా సద్ధిం విస్సాసం న కరేయ్య"న్తి చిన్తేత్వా ఆగచ్ఛన్తస్సేవస్స "హన్దావుసో, తుయ్హం పత్తచీవరం, తాదిసేన పాపేన సహాయేన సద్ధిం ఏకమగ్గం న గచ్ఛామీ"తి ఆహ . తం కథం సుత్వా తస్స లజ్జిభిక్ఖునో హదయం తిఖిణసత్తిం గహేత్వా విద్ధం వియ అహోసి. తతో నం ఆహ – "ఆవుసో, కిం నామేతం వదసి, అహం ఏత్తకం కాలం దుక్కటమత్తమ్పి ఆపత్తిం న జానామి. త్వం పన మం అజ్జ 'పాపో'తి వదసి, కిం తే దిట్ఠ"న్తి? కిం అఞ్ఞేన దిట్ఠేన, కిం త్వం ఏవంవిధేన అలఙ్కతపటియత్తేన మాతుగామేన సద్ధిం ఏకట్ఠానే హుత్వా నిక్ఖన్తోతి? నత్థేతం, ఆవుసో, మయ్హం, నాహం ఏవరూపం మాతుగామం పస్సామీతి. తస్స యావతతియం కథేన్తస్సాపి ఇతరో థేరో కథం అసద్దహిత్వా అత్తనా దిట్ఠకారణంయేవ అత్థం గహేత్వా తేన సద్ధిం ఏకమగ్గేన అగన్త్వా అఞ్ఞేన మగ్గేన సత్థు సన్తికం గతో. ఇతరోపి అఞ్ఞేన మగ్గేన సత్థు సన్తికంయేవ గతో.

తతో భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఉపోసథాగారం పవిసనవేలాయ సో భిక్ఖు తం భిక్ఖుం ఉపోసథగ్గే సఞ్జానిత్వా "ఇమస్మిం ఉపోసథగ్గే ఏవరూపో నామ పాపభిక్ఖు అత్థి, నాహం తేన సద్ధిం ఉపోసథం కరిస్సామీ"తి నిక్ఖమిత్వా బహి అట్ఠాసి. భుమ్మదేవతా "భారియం మయా కమ్మం కత"న్తి మహల్లకఉపాసకవణ్ణేన తస్స సన్తికం గన్త్వా "కస్మా, భన్తే, అయ్యో ఇమస్మిం ఠానే ఠితో"తి ఆహ. ఉపాసక, ఇమం ఉపోసథగ్గం ఏకో పాపభిక్ఖు పవిట్ఠో, అహం తేన సద్ధిం ఉపోసథం న కరోమీతి వత్వా నిక్ఖమిత్వా బహి ఠితోమ్హీతి. భన్తే, మా ఏవం గణ్హథ, పరిసుద్ధసీలో ఏస భిక్ఖు. తుమ్హేహి దిట్ఠమాతుగామో నామ అహం, మయా తుమ్హాకం వీమంసనత్థాయ "దళ్హా ను ఖో ఇమేసం థేరానం మేత్తి, నో దళ్హా"తి లజ్జిఅలజ్జిభావం ఓలోకేన్తేన తం కమ్మం కతన్తి. కో పన త్వం సప్పురిసాతి? అహం ఏకా భుమ్మదేవతా, భన్తేతి. దేవపుత్తో కథేన్తోవ దిబ్బానుభావేన ఠత్వా థేరస్స పాదేసు పతిత్వా "మయ్హం, భన్తే, ఖమథ, ఏతం దోసం థేరో న జానాతి, ఉపోసథం కరోథా"తి థేరం యాచిత్వా ఉపోసథగ్గం పవేసేసి. సో థేరో ఉపోసథం తావ ఏకట్ఠానే అకాసి, మిత్తసన్థవవసేన న పున తేన సద్ధిం ఏకట్ఠానే అహోసీతి. ఇమస్స థేరస్స కమ్మం న కథియతి, చుదితకత్థేరో పన అపరాపరం విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తో అరహత్తం పాపుణి.

భుమ్మదేవతా తస్స కమ్మస్స నిస్సన్దేన ఏకం బుద్ధన్తరం అపాయతో న ముచ్చిత్థ. సచే పన కాలేన కాలం మనుస్సత్తం ఆగచ్ఛతి, అఞ్ఞేన యేన కేనచి కతో దోసో తస్సేవ ఉపరి పతతి. సో అమ్హాకం భగవతో కాలే సావత్థియం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి, ధానమాణవోతిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా మహల్లకకాలే సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో పబ్బజి, తస్స ఉపసమ్పన్నదివసతో పట్ఠాయ ఏకా అలఙ్కతపటియత్తా ఇత్థీ తస్మిం గామం పవిసన్తే సద్ధింయేవ గామం పవిసతి, నిక్ఖమన్తే నిక్ఖమతి. విహారం పవిసన్తేపి పవిసతి, తిట్ఠన్తేపి తిట్ఠతీతి ఏవం నిచ్చానుబన్ధా పఞ్ఞాయతి. థేరో తం న పస్సతి, తస్స పన పురిమస్స కమ్మస్స నిస్సన్దేన సా అఞ్ఞేసం ఉపట్ఠాతి.

గామే యాగుభిక్ఖం దదమానా ఇత్థియో, “భన్తే, అయం ఏకో యాగుఉళుఙ్కో తుమ్హాకం, ఏకో ఇమిస్సా అమ్హాకం సహాయికాయా”తి పరిహాసం కరోన్తి. థేరస్స మహతీ విహేసా హోతి. విహారం గతమ్పి నం సామణేరా చేవ దహరభిక్ఖూ చ పరివారేత్వా “ధానో కోణ్డో జాతో”తి పరిహాసం కరోన్తి. అథస్స తేనేవ కారణేన కుణ్డధానత్థేరోతి నామం జాతం . సో ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ తేహి కయిరమానం కేళిం సహితుం అసక్కోన్తో ఉమ్మాదం గహేత్వా “తుమ్హే కోణ్డా, తుమ్హాకం ఉపజ్ఝాయా కోణ్డా , ఆచరియా కోణ్డా”తి వదతి. అథ నం సత్థు ఆరోచేసుం – “కుణ్డధానో దహరసామణేరేహి సద్ధిం ఏవం ఫరుసవాచం వదతీ”తి. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం భిక్ఖూ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం భగవా”తి వుత్తే “కస్మా ఏవం వదేసీ”తి ఆహ. భన్తే, నిబద్ధం విహేసం అసహన్తో ఏవం కథేమీతి. “త్వం పుబ్బే కతకమ్మం యావజ్జదివసా జీరాపేతుం న సక్కోసి, పున ఏవరూపం ఫరుసం మా వద భిక్ఖూ”తి వత్వా ఆహ –

“మావోచ ఫరుసం కఞ్చి, వుత్తా పటివదేయ్యు తం;
దుక్ఖా హి సారమ్భకథా, పటిదణ్డా ఫుసేయ్యు తం.

“సచే నేరేసి అత్తానం, కంసో ఉపహతో యథా;
ఏస పత్తోసి నిబ్బానం, సారమ్భో తే న విజ్జతీ”తి. (ధ. ప. ౧౩౩-౧౩౪);

ఇమఞ్చ పన తస్స థేరస్స మాతుగామేన సద్ధిం విచరణభావం కోసలరఞ్ఞోపి కథయింసు. రాజా “గచ్ఛథ, భణే, వీమంసథా”తి పేసేత్వా సయమ్పి మన్దేనేవ పరివారేన సద్ధిం థేరస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా ఏకమన్తే ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే థేరో సూచికమ్మం కరోన్తో నిసిన్నో హోతి, సాపిస్స ఇత్థీ అవిదూరే ఠానే ఠితా వియ పఞ్ఞాయతి.

రాజా తం దిస్వా “అత్థిదం కారణ”న్తి తస్సా ఠితట్ఠానం అగమాసి. సా తస్మిం ఆగచ్ఛన్తే థేరస్స వసనపణ్ణసాలం పవిట్ఠా వియ అహోసి. రాజాపి తాయ సద్ధింయేవ పణ్ణసాలం పవిసిత్వా సబ్బత్థ ఓలోకేన్తో అదిస్వా “నాయం మాతుగామో, థేరస్స ఏకో కమ్మవిపాకో”తి సఞ్ఞం కత్వా పఠమం థేరస్స సమీపేన గచ్ఛన్తోపి థేరం అవన్దిత్వా తస్స కారణస్స అభూతభావం ఞత్వా ఆగమ్మ థేరం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “కచ్చి, భన్తే, పిణ్డకేన న కిలమథా”తి పుచ్ఛి. థేరో “వట్టతి మహారాజా”తి ఆహ. “జానామి, భన్తే, అయ్యస్స కథం, ఏవరూపేన చ పరిక్కిలేసేన సద్ధిం చరన్తానం తుమ్హాకం కే నామ పసీదిస్సన్తి, ఇతో పట్ఠాయ వో కత్థచి గమనకిచ్చం నత్థి, అహం చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహిస్సామి, తుమ్హే యోనిసోమనసికారే మా పమజ్జిత్థా”తి నిబద్ధం భిక్ఖం పట్ఠపేసి. థేరో రాజానం ఉపత్థమ్భకం లభిత్వా భోజనసప్పాయేన ఏకగ్గచిత్తో హుత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి. తతో పట్ఠాయ సా ఇత్థీ అన్తరధాయి.

మహాసుభద్దా ఉగ్గనగరే మిచ్ఛాదిట్ఠికులే వసమానా “సత్థా మం అనుకమ్పతూ”తి ఉపోసథం అధిట్ఠాయ నిరామగన్ధా హుత్వా ఉపరిపాసాదతలే ఠితా “ఇమాని పుప్ఫాని అన్తరే అట్ఠత్వా దసబలస్స మత్థకే వితానం హుత్వా తిట్ఠన్తు, దసబలో ఇమాయ సఞ్ఞాయ స్వే పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం మయ్హం భిక్ఖం గణ్హాతూ”తి సచ్చకిరియం కత్వా అట్ఠ సుమనపుప్ఫముట్ఠియో విస్సజ్జేసి. పుప్ఫాని గన్త్వా ధమ్మదేసనావేలాయ సత్థు మత్థకే వితానం హుత్వా అట్ఠంసు. సత్థా తం సుమనపుప్ఫవితానం దిస్వా చిత్తేనేవ సుభద్దాయ భిక్ఖం అధివాసేత్వా పునదివసే అరుణే ఉట్ఠితే ఆనన్దత్థేరం ఆహ – “ఆనన్ద, మయం అజ్జ దూరం భిక్ఖాచారం గమిస్సామ, పుథుజ్జనానం అదత్వా అరియానంయేవ సలాకం దేహీ”తి. థేరో భిక్ఖూనం ఆరోచేసి – “ఆవుసో, సత్థా అజ్జ దూరం భిక్ఖాచారం గమిస్సతి, పుథుజ్జనా మా గణ్హన్తు, అరియావ సలాకం

గణ్హన్తూ"తి. కుణ్డధానత్థేరో "ఆహరావుసో, సలాక"న్తి పఠమంయేవ హత్థం పసారేసి. ఆనన్దో "సత్థా తాదిసానం భిక్ఖూనం సలాకం న దాపేతి, అరియానంయేవ దాపేతీ"తి వితక్కం ఉప్పాదేత్వా గన్త్వా సత్థు ఆరోచేసి. సత్థా "ఆహరాపేన్తస్స సలాకం దేహీ"తి ఆహ. థేరో చిన్తేసి – "సచే కుణ్డధానస్స సలాకా దాతుం న యుత్తా అస్స, అథ సత్థా పటిబాహేయ్య, భవిస్సతి ఏకం కారణ"న్తి. "కుణ్డధానస్స సలాకం దస్సామీ"తి గమనం అభినీహరి. కుణ్డధానత్థేరో తస్స పురే ఆగమనావ అభిఞ్ఞాపాదకం చతుత్థజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా ఇద్ధియా ఆకాసే ఠత్వా "ఆహరావుసో ఆనన్ద, సత్థా మం జానాతి, మాదిసం భిక్ఖుం పఠమం సలాకం గణ్హన్తం న సత్థా వారేతీ"తి హత్థం పసారేత్వా సలాకం గణ్హి. సత్థా తం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా థేరం ఇమస్మిం సాసనే పఠమం సలాకం గణ్హన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

వఙ్గీసత్థేరవత్థు

౨౧౨. చతుత్థే **పటిభానవన్తాన**న్తి సమ్పన్నపటిభానానం వఙ్గీసత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. అయం కిర థేరో దసబలస్స సన్తికం ఉపసఙ్కమన్తో చక్ఖుపథతో పట్ఠాయ చన్దేన సద్ధిం ఉపమేత్వా, సూరియేన, ఆకాసేన, మహాసముద్దేన, హత్థినాగేన, సీహేన మిగరఞ్ఞా సద్ధిం ఉపమేత్వాపి అనేకేహి పదసతేహి పదసహస్సేహి సత్థు వణ్ణం వదన్తోయేవ ఉపసఙ్కమతి. తస్మా పటిభానవన్తానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే మహాభోగకులే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా పురిమనయేనేవ విహారం గన్త్వా ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం పటిభానవన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా సత్థు అధికారకమ్మం కత్వా "అహమ్పి అనాగతే పటిభానవన్తానం అగ్గో భవేయ్య"న్తి పత్థనం కత్వా సత్థారా బ్యాకతో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. వఙ్గీసమాణవోతిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో తయో వేదే ఉగ్గణ్హన్తో ఆచరియం ఆరాధేత్వా ఛవసీసమన్తం నామ సిక్ఖిత్వా ఛవసీసం నఖేన ఆకోటేత్వా "అయం సత్తో అసుకయోనియం నామ నిబ్బత్తో"తి జానాతి.

బ్రాహ్మణా "అయం అమ్హాకం జీవికమగ్గో"తి ఞత్వా వఙ్గీసమాణవం పటిచ్ఛన్నయానే నిసీదాపేత్వా గామనిగమరాజధానియో చరన్తా నగరద్వారే వా నిగమద్వారే వా ఠపేత్వా మహాజనస్స రాసిభూతభావం ఞత్వా "యో వఙ్గీసం పస్సతి, సో ధనం వా లభతి, యసం వా లభతి, సగ్గం వా గచ్ఛతీ"తి వదన్తి. తేసం కథం సుత్వా బహూ జనా లఞ్జం దత్వా పస్సితుకామా హోన్తి. రాజరాజమహామత్తా తేసం సన్తికం గన్త్వా "కో ఆచరియస్స జానవిసేసో"తి పుచ్ఛన్తి. తుమ్హే న జానాథ, సకలజమ్బుదీపే అమ్హాకం ఆచరియసదిసో అఞ్ఞో పణ్డితో నామ నత్థి, తివస్సమత్థకే మతకానం సీసం ఆహరాపేత్వా నఖేన ఆకోటేత్వా "అయం సత్తో అసుకయోనియం నిబ్బత్తో"తి జానాతి. వఙ్గీసోపి మహాజనస్స కఙ్ఖాఛేదనత్థం తే తే జనే ఆవాహేత్వా అత్తనో అత్తనో గతిం కథాపేతి. తం నిస్సాయ మహాజనస్స హత్థతో సతమ్పి సహస్సమ్పి లభతి.

బ్రాహ్మణా వఙ్గీసమాణవం ఆదాయ యథారుచిం విచరిత్వా పున సావత్థిం ఆగమంసు. వఙ్గీసో జేతవనమహావిహారస్స అవిదూరట్ఠానే ఠితో చిన్తేసి – "సమణో గోతమో పణ్డితోతి వదన్తి, న ఖో పన సబ్బకాలం మయా ఇమేసంయేవ వచనం కరోన్తేన చరితుం వట్టతి, పణ్డితానమ్పి సన్తికం గన్తుం వట్టతీ"తి. సో బ్రాహ్మణే ఆహ – "తుమ్హే గచ్ఛథ, అహం న బహుకేహి సద్ధిం గన్త్వా సమణం గోతమం పస్సిస్సామీ"తి. తే ఆహంసు – "వఙ్గీస, మా తే రుచ్చి సమణం గోతమం పస్సితుం . యో

హి నం పస్సతి, తం సో మాయాయ ఆవట్టేతీ”తి. వఙ్గీసో తేసం కథం అనాదియిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా మధురపటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసీది.

అథ నం సత్థా పుచ్ఛి – “వఙ్గీస, కిఞ్చి సిప్పం జానాసీ”తి. ఆమ, భో గోతమ, ఛవసీసమన్తం నామేకం జానామీతి. కిం సో మన్తో కరోతీతి? తివస్సమత్థకే మతానమ్పి తం మన్తం జప్పిత్వా సీసం నఖేన ఆకోటేత్వా నిబ్బత్తట్ఠానం జానామీతి. సత్థా తస్స ఏకం నిరయే ఉప్పన్నస్స సీసం దస్సేసి, ఏకం మనుస్సేసు ఉప్పన్నస్స, ఏకం దేవేసు, ఏకం పరినిబ్బుతస్స సీసం దస్సేసి. సో పఠమం సీసం ఆకోటేత్వా, “భో గోతమ, అయం సత్తో నిరయం గతో”తి ఆహ. సాధు సాధు, వఙ్గీస, సుదిట్ఠం తయా, అయం సత్తో కహం గతోతి పుచ్ఛి. మనుస్సలోకం, భో గోతమాతి. అయం సత్తో కహం గతోతి? దేవలోకం, భో గోతమాతి తిణ్ణమ్పి గతట్ఠానం కథేసి. పరినిబ్బుతస్స పన సీసం నఖేన ఆకోటేన్తో నేవ అన్తం న కోటిం పస్సతి. అథ నం సత్థా “న సక్కోసి త్వం, వఙ్గీసా”తి పుచ్ఛి. “పస్సథ, భో గోతమ, ఉపపరిక్ఖామి తావా”తి పునప్పునం పరివత్తేతి. బాహిరకమన్తేన ఖీణాసవస్స గతిం కథం జానిస్సతి, అథస్స మత్థకతో సేదో ముచ్చి. సో లజ్జిత్వా తుణ్హీభూతో అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా “కిలమసి, వఙ్గీసా”తి ఆహ. ఆమ, భో గోతమ, ఇమస్స సత్తస్స గతట్ఠానం జానితుం న సక్కోమి. సచే తుమ్హే జానాథ, కథేథాతి. “వఙ్గీస, అహం ఏతమ్పి జానామి ఇతో ఉత్తరితరమ్పీ”తి వత్వా ధమ్మపదే ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

“చుతిం యో వేది సత్తానం, ఉపపత్తిం చ సబ్బసో;
అసత్తం సుగతం బుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం.

“యస్స గతిం న జానన్తి, దేవా గన్ధబ్బమానుసా;
ఖీణాసవం అరహన్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి. (ధ. ప. ౪౧౯-౪౨౦);

తతో వఙ్గీసో ఆహ – “భో గోతమ, విజ్జాయ విజ్జం దేన్తస్స నామ పరిహాని నత్థి, అహం అత్తనా జాననకం మన్తం తుమ్హాకం దస్సామి, తుమ్హే ఏతం మన్తం మయ్హం దేథా”తి. వఙ్గీస, న మయం మన్తేన మన్తం దేమ, ఏవమేవ దేమాతి. “సాధు, భో గోతమ, దేథ మే మన్త”న్తి అపచితిం దస్సేత్వా హత్థకచ్ఛపకం కత్వా నిసీది. కిం, వఙ్గీస, తుమ్హాకం సమయే మహగ్ఘమన్తం వా కిఞ్చి వా గణ్హన్తానం పరివాసో నామ న హోతీతి? హోతి, భో గోతమాతి. అమ్హాకం పన మన్తో నిప్పరివాసోతి సఞ్ఞం కరోసీతి? బ్రాహ్మణా నామ మన్తేహి అతిత్తా హోన్తి, తస్మా సో భగవన్తం ఆహ – “భో గోతమ, తుమ్హేహి కథితనియామం కరిస్సామీ”తి. భగవా ఆహ – “వఙ్గీస, మయం ఇమం మన్తం దేన్తా అమ్హేహి సమానలిఙ్గస్స దేమా”తి. వఙ్గీసో “యంకిఞ్చి కత్వా మయా ఇమం మన్తం గణ్హిత్వా గన్తుం వట్టతీ”తి బ్రాహ్మణే ఆహ. తుమ్హే మయి పబ్బజన్తే మా చిన్తయిత్థ, అహం ఇమం మన్తం గణ్హిత్వా సకలజమ్బుదీపే జేట్ఠకో భవిస్సామి. ఏవం సన్తే తుమ్హాకమ్పి భద్దకం భవిస్సతీ”తి మన్తత్థాయ సత్థు సన్తికే పబ్బజి. సత్థా “మన్తపరివాసం తావ వసాహీ”తి ద్వత్తింసాకారం ఆచిక్ఖి. పఞ్ఞవా సత్తో ద్వత్తింసాకారం సజ్ఝాయన్తోవ తత్థ ఖయవయం పట్ఠపేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి .

తస్మిం అరహత్తం పత్తే బ్రాహ్మణా “కా ను ఖో వఙ్గీసస్స పవత్తి, పస్సిస్సామ న”న్తి తస్స సన్తికం గన్త్వా “కిం, భో వఙ్గీస, సమణస్స గోతమస్స సన్తికే సిప్పం సిక్ఖిత”న్తి పుచ్ఛింసు. ఆమ, సిక్ఖితన్తి. తేన హి ఏహి గమిస్సామాతి. గచ్ఛథ తుమ్హే, తుమ్హేహి సద్ధిం గన్తబ్బకిచ్చం మయ్హం నిట్ఠితన్తి. పఠమమేవ అమ్హేహి తుయ్హం కథితం “సమణో గోతమో అత్తానం పస్సితుం ఆగతే మాయాయ ఆవట్టేతీ”తి. త్వం హి ఇదాని సమణస్స గోతమస్స వసం ఆపన్నో, కిం మయం తవ సన్తికే కరిస్సామాతి

ఆగతమగ్గేనేవ పక్కమింసు. వఙ్గీసత్థేరోపి యం యం వేలం దసబలం పస్సితుం గచ్ఛతి, ఏకం థుతిం కరోన్తోవ గచ్ఛతి. తేన తం సత్థా సఙ్ఘమజ్ఝే నిసిన్నో పటిభానవన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఉపసేనవఙ్గన్తపుత్తత్థేరవత్థు

౨౧౩. పఞ్చమే **సమన్తపాసాదికానన్తి** సబ్బపాసాదికానం. **ఉపసేనోతి** తస్స థేరస్స నామం. వఙ్గన్తబ్రాహ్మణస్స పన సో పుత్తో, తస్మా **వఙ్గన్తపుత్తోతి** వుచ్చతి. అయం పన థేరో న కేవలం అత్తనావ పాసాదికో, పరిసాపిస్స పాసాదికా, ఇతి పరిసం నిస్సాయ లద్ధనామవసేన సమన్తపాసాదికానం అగ్గో నామ జాతో.

పఞ్హాకమ్మే పనస్స అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే నిబ్బత్తో వయం ఆగమ్మ పురిమనయేనేవ సత్థు సన్తికం గన్త్వా ధమ్మం సుణమానో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం సమన్తపాసాదికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా సత్థు అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేత్వా యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే నాలకబ్రాహ్మణగామే సారిబ్రాహ్మణియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి, ఉపసేనదారకోతిస్స నామం అకంసు.

సో వయప్పత్తో తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా దసబలస్స సన్తికే ధమ్మం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో పబ్బజి. సో ఉపసమ్పదాయ ఏకవస్సికో హుత్వా “అరియగబ్భం వడ్ఢేమీ”తి ఏకం కులపుత్తం అత్తనో సన్తికే పబ్బాజేత్వా ఉపసమ్పాదేసి. సో పవారేత్వా సద్ధివిహారికస్స ఏకవస్సికకాలే అత్తనా దువస్సో “దసబలో మం పస్సిత్వా తుసిస్సతీ”తి సద్ధివిహారికం ఆదాయ దసబలం పస్సితుం ఆగతో. సత్థా తం వన్దిత్వా ఏకమన్తే నిసిన్నం పుచ్ఛి – “కతివస్సోసి త్వం భిక్ఖూ”తి? దువస్సో అహం భగవాతి. అయం పన భిక్ఖు కతివస్సోతి? ఏకవస్సో భగవాతి. కిన్తాయం భిక్ఖు హోతీతి? సద్ధివిహారికో మే భగవాతి. అథ నం సత్థా “అతిలహుం ఖో త్వం, మోఘపురిస, బాహుల్లాయ ఆవత్తో”తి వత్వా అనేకపరియాయేన విగరహి. థేరో సత్థు సన్తికా గరహం లభిత్వా భగవన్తం వన్దిత్వా “ఇమినావ పుణ్ణచన్దసస్సిరికేన ముఖేన సత్థారం పరిసమేవ నిస్సాయ సాధుకారం దాపేస్సామీ”తి తందివసేయేవ ఏకం ఠానం గన్త్వా విపస్సనాయ కమ్మం కత్వా నచిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి.

తతో యస్మా థేరో మహాకులతో నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితో పథవిఘుట్ఠధమ్మకథికోవ, తస్మా తస్స ధమ్మకథాయ చేవ పసీదిత్వా మిత్తామచ్చఞాతికులేహి చ నిక్ఖమిత్వా బహూ కులదారకా థేరస్స సన్తికే పబ్బజన్తి. “అహం ఆరఞ్ఞికో, తుమ్హేపి ఆరఞ్ఞికా భవితుం సక్కోన్తా పబ్బజథా”తి తేరస ధుతఙ్గాని ఆచిక్ఖిత్వా “సక్ఖిస్సామ, భన్తే”తి వదన్తే పబ్బాజేతి. తే అత్తనో బలేన తం తం ధుతఙ్గం అధిట్ఠహన్తి. థేరో అత్తనో దసవస్సకాలే వినయం పగుణం కత్వా సబ్బేవ ఉపసమ్పాదేసి. ఏవం ఉపసమ్పన్నా చస్స పఞ్చసతమత్తా భిక్ఖూ పరివారా అహేసుం.

తస్మిం సమయే సత్థా జేతవనమహావిహారే వసన్తో “ఇచ్ఛామహం, భిక్ఖవే, అద్ధమాసం పటిసల్లీయితు”న్తి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరోచేత్వా ఏకవిహారీ హోతి. భిక్ఖుసఙ్ఘోపి “యో భగవన్తం దస్సనాయ ఉపసఙ్కమతి, సో పాచిత్తియం దేసాపేతబ్బో”తి కతికం అకాసి. తదా ఉపసేనత్థేరో “భగవన్తం పస్సిస్సామీ”తి అత్తనో పరిసాయ సద్ధిం జేతవనం గన్త్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా కథాసముట్ఠాపనత్థం అఞ్ఞతరం థేరస్స సద్ధివిహారికం ఆమన్తేసి – “మనాపాని తే భిక్ఖు పంసుకూలానీ”తి. “న ఖో మే, భన్తే, మనాపాని పంసుకూలానీ”తి వత్వా ఉపజ్ఝాయే గారవేన పంసుకూలికభావం ఆరోచేసి. ఇమస్మిం ఠానే సత్థా “సాధు సాధు, ఉపసేనా”తి థేరస్స సాధుకారం దత్వా అనేకపరియాయేన గుణకథం కథేసి. అయమేత్థ

సఙ్ఖేపో, విత్థారతో పన ఇదం వత్థు పాళియం (పారా. ౫౬౫) ఆగతమేవ. అథ సత్థా అపరభాగే అరియగణమజ్ఝే నిసిన్నో ఇమస్మిం సాసనే థేరం సమన్తపాసాదికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

దబ్బత్థేరవత్థు

౨౧౪. ఛట్ఠే **సేనాసనపఞ్ఞాపకానన్తి** సేనాసనం పఞ్ఞాపేన్తానం. థేరస్స కిర సేనాసనపఞ్ఞాపనకాలే అట్ఠారససు మహావిహారేసు అసమ్మట్ఠం పరివేణం వా అపటిజగ్గితం సేనాసనం వా అసోధితం మఞ్చపీఠం వా అనుపట్ఠితం పానీయపరిభోజనీయం వా నాహోసి. తస్మా సేనాసనపఞ్ఞాపకానం అగ్గో నామ జాతో. **దబ్బోతి**స్స నామం. మల్లరాజకులే పన ఉప్పన్నత్తా **మల్లపుత్తో** నామ జాతో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయఞ్హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో వుత్తనయేనేవ విహారం గన్త్వా ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం సేనాసనపఞ్ఞాపకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేత్వా సత్థారా బ్యాకతో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా కస్సపదసబలస్స సాసనస్స ఓసక్కనకాలే పబ్బజి, తదా తేన సద్ధిం అపరే ఛ జనాతి సత్త భిక్ఖూ ఏకచిత్తా హుత్వా అఞ్ఞే సాసనే అగారవం కరోన్తే దిస్వా "ఇధ కిం కరోమ, ఏకమన్తే సమణధమ్మం కత్వా దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సామా"తి నిస్సేణిం బన్ధిత్వా ఉచ్చపబ్బతసిఖరం అభిరుహిత్వా "అత్తనో చిత్తబలం జానన్తా నిస్సేణిం పాతేన్తు, జీవితే సాలయా ఓతరన్తు, మా పచ్ఛానుతాపినో అహువత్థా"తి వత్వా సబ్బే ఏకచిత్తా హుత్వా నిస్సేణిం పాతేత్వా "అప్పమత్తా హోథ, ఆవుసో"తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఓవదిత్వా చిత్తరుచియేసు ఠానేసు నిసీదిత్వా సమణధమ్మం కాతుం ఆరభింసు.

తత్రేకో థేరో పఞ్చమే దివసే అరహత్తం పత్వా "మమ కిచ్చం నిప్ఫన్నం, అహం ఇమస్మిం ఠానే కిం కరిస్సామీ"తి ఇద్ధియా ఉత్తరకురుతో పిణ్డపాతం ఆహరిత్వా, "ఆవుసో, ఇమం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జథ , భిక్ఖాచారకిచ్చం మమాయత్తం హోతు, తుమ్హే అత్తనో కమ్మం కరోథా"తి ఆహ. కిం ను ఖో మయం, ఆవుసో, నిస్సేణిం పాతేన్తా ఏవం అవోచుమ్హా "యో పఠమం ధమ్మం సచ్ఛికరోతి, సో భిక్ఖం ఆహరతు, తేన ఆభతం సేసా పరిభుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరిస్సన్తీ"తి. నత్థి, ఆవుసోతి. తుమ్హే అత్తనో పుబ్బహేతునా లభిత్థ, మయమ్పి సక్కోన్తా వట్టస్సన్తం కరిస్సామ, గచ్ఛథ తుమ్హేతి . థేరో తే సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తో ఫాసుకట్ఠానే పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా గతో. అపరో థేరో సత్తమే దివసే అనాగామిఫలం పత్వా తతో చుతో సుద్ధావాసబ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో.

ఇతరేపి థేరా తతో చుతా ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే తేసు తేసు కులేసు నిబ్బత్తా. ఏకో గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలనగరే రాజగేహే నిబ్బత్తో, ఏకో పబ్బతేయ్యరట్ఠే పరిబ్బాజికాయ కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో, ఏకో బాహియరట్ఠే కుటుమ్బికగేహే నిబ్బత్తో, ఏకో రాజగహే కుటుమ్బికగేహే నిబ్బత్తో. అయం పన దబ్బత్థేరో మల్లరట్ఠే అనుపియనగరే ఏకస్స మల్లరఞ్ఞో గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స మాతా ఉపవిజఞ్ఞకాలే కాలమకాసి, మతసరీరం సుసానం నేత్వా దారుచితకం ఆరోపేత్వా అగ్గిం అదంసు. తస్సా అగ్గివేగసన్తత్తం ఉదరపటలం ద్వేధా అహోసి. దారకో అత్తనో పుఞ్ఞబలేన ఉప్పతిత్వా ఏకస్మిం దబ్బత్థమ్భే నిపతి. తం దారకం గహేత్వా అయ్యికాయ అదంసు. సా తస్స నామం గణ్హన్తీ దబ్బత్థమ్భే నిపతిత్వా లద్ధజీవితత్తా దబ్బోతిస్స నామం అకాసి.

తస్స సత్తవస్సికకాలే సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో మల్లరట్ఠే చారికం చరమానో అనుపియనిగమం పత్వా అనుపియమ్బవనే విహరతి. దబ్బకుమారో సత్థారం దిస్వా దస్సనేనేవ పసీదిత్వా పబ్బజితుకామో హుత్వా "అహం దసబలస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ"తి అయ్యికం ఆపుచ్ఛి. సా "సాధు, తాతా"తి దబ్బకుమారం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా, "భన్తే, ఇమం కుమారం పబ్బాజేథా"తి ఆహ. సత్థా అఞ్ఞతరస్స భిక్ఖునో సఞ్ఞం అదాసి "భిక్ఖు ఇమం దారకం పబ్బాజేహీ"తి. సో థేరో సత్థు వచనం సుత్వా దబ్బకుమారం పబ్బాజేన్తో తచపఞ్చకం కమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖి. పుబ్బహేతుసమ్పన్నో కతాభినీహారో సత్తో పఠమకేసవట్టియా ఓరోపియమానాయ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి, దుతియకేసవట్టియా ఓరోపియమానాయ సకదాగామిఫలే, తతియాయ అనాగామిఫలే. సబ్బకేసానం పన ఓరోపనఞ్చ అరహత్తఫలసచ్ఛికిరియా చ అపచ్ఛా అపురే అహోసి.

సత్థా మల్లరట్ఠే యథాభిరన్తం విహరిత్వా రాజగహం గన్త్వా వేళువనే వాసం కప్పేసి. తత్రాయస్మా దబ్బో మల్లపుత్తో రహోగతో అత్తనో కిచ్చనిప్ఫత్తిం ఓలోకేత్వా సఙ్ఘస్స వేయ్యావచ్చకరణే కాయం యోజేతుకామో చిన్తేసి – "యంనూనాహం సఙ్ఘస్స సేనాసనఞ్చ పఞ్ఞాపేయ్యం, భత్తాని చ ఉద్దిసేయ్య"న్తి. సో సత్థు సన్తికం గన్త్వా అత్తనో పరివితక్కం ఆరోచేసి. సత్థా తస్స సాధుకారం దత్వా సేనాసనపఞ్ఞాపకత్తఞ్చ భత్తుద్దేసకత్తఞ్చ సమ్పటిచ్ఛి. అథ నం "అయం దబ్బో దహరోవ సమానో మహన్తట్ఠానే ఠితో"తి సత్తవస్సికకాలేయేవ ఉపసమ్పాదేసి. థేరో ఉపసమ్పన్నకాలతోయేవ పట్ఠాయ రాజగహం ఉపనిస్సాయ విహరన్తానం సబ్బభిక్ఖూనం సేనాసనాని చ పఞ్ఞాపేతి, భిక్ఖఞ్చ సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఉద్దిసతి. తస్స సేనాసనపఞ్ఞాపకభావో సబ్బదిసాసు పాకటో అహోసి – "దబ్బో కిర మల్లపుత్తో సభాగసభాగానం భిక్ఖూనం ఏకట్ఠానే సేనాసనాని పఞ్ఞాపేతి, దూరేపి సేనాసనం పఞ్ఞాపేతియేవ. గన్తుం అసక్కోన్తే ఇద్ధియా నేతీ"తి.

అథ నం భిక్ఖూ కాలేపి వికాలేపి "అమ్హాకం, ఆవుసో, జీవకమ్బవనే సేనాసనం పఞ్ఞాపేహి, అమ్హాకం మద్దకుచ్ఛిస్మిం మిగదాయే"తి ఏవం సేనాసనం ఉద్దిసాపేత్వా తస్స ఇద్ధిం పస్సన్తా గచ్ఛన్తి. సోపి ఇద్ధియా మనోమయే కాయే అభిసఙ్ఖరిత్వా ఏకేకస్స థేరస్స ఏకేకం అత్తనా సదిసం భిక్ఖుం నిమ్మినిత్వా అఙ్గులియా జలమానాయ పురతో పురతో గన్త్వా "అయం మఞ్చో, ఇదం పీఠ"న్తిఆదీని వత్వా సేనాసనం పఞ్ఞాపేత్వా పున అత్తనో వసనట్ఠానమేవ ఆగచ్ఛతి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారతో పనిదం వత్థు పాళియం ఆగతమేవ. సత్థా ఇదమేవ కారణం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా అపరభాగే అరియగణమజ్ఝే నిసిన్నో థేరం సేనాసనపఞ్ఞాపకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

పిలిన్దవచ్ఛత్థేరవత్థు

౨౧౫. సత్తమే **దేవతానం పియమనాపాన**న్తి దేవతానం పియానఞ్చేవ మనాపానఞ్చ పిలిన్దవచ్ఛత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. సో కిర అనుప్పన్నే బుద్ధే చక్కవత్తీ రాజా హుత్వా మహాజనం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా సగ్గపరాయణం అకాసి. యేభుయ్యేన కిర ఛసు కామసగ్గేసు నిబ్బత్తదేవతా తస్సేవ ఓవాదం లభిత్వా నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే అత్తనో సమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా "కం ను ఖో నిస్సాయ ఇమం సగ్గసమ్పత్తిం లభిమ్హా"తి ఆవజ్జమానా ఇమం థేరం దిస్వా "థేరం నిస్సాయ అమ్హేహి సమ్పత్తి లద్ధా"తి సాయంపాతం థేరం నమస్సన్తి. తస్మా సో దేవతానం పియమనాపానం అగ్గో నామ జాతో. **పిలిన్దో**తి పనస్స గోత్తం, **వచ్ఛో**తి నామం. తదుభయం సంసన్దేత్వా పిలిన్దవచ్ఛోతి వుచ్చతి.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే మహాభోగకులే నిబ్బత్తో పురిమనయేనేవ సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం దేవతానం పియమనాపట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా తం

ఠానన్తరం పత్థేత్వా యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. పిలిన్దవచ్ఛోతిస్స నామం అకంసు. సో అపరేన సమయేన సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పన్నో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి. సో గిహీహిపి భిక్ఖూహిపి సద్ధిం కథేన్తో "ఏహి, వసల, గచ్ఛ, వసల, ఆహర, వసల, గణ్హ, వసలా"తి వసలవాదేనేవ సముదాచరతి. తం కథం ఆహరిత్వా తథాగతం పుచ్ఛింసు – "భగవా అరియా నామ ఫరుసవాచా న హోన్తీ"తి. భిక్ఖవే, అరియానం పరవమ్భనవసేన ఫరుసవాచా నామ నత్థి, అపిచ ఖో పన భవన్తరే ఆచిణ్ణవసేన భవేయ్యాతి. భన్తే, పిలిన్దవచ్ఛత్థేరో ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ గిహీహిపి భిక్ఖూహిపి సద్ధిం కథేన్తో, "వసల, వసలా"తి కథేతి, కిమేత్థ కారణం భగవాతి. భిక్ఖవే, న మయ్హం పుత్తస్స ఏతం ఇదానేవ ఆచిణ్ణం, అతీతే పనేస పఞ్చ జాతిసతాని వసలవాదిబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. ఇచ్చేస భవాచిణ్ణేనేవ కథేసి, న ఫరుసవసేన. అరియానఞ్హి వోహారో ఫరుసోపి సమానో చేతనాయ అఫరుసభావేన పరిసుద్ధోవ, అప్పమత్తకమ్పేత్థ పాపం న ఉపలబ్భతీతి వత్వా ధమ్మపదే ఇమం గాథమాహ –

"అకక్కసం విఞ్ఞాపనిం, గిరం సచ్చముదీరయే;
యాయ నాభిసజే కఞ్చి, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

అథేకదివసం థేరో రాజగహం పిణ్డాయ పవిసన్తో ఏకం పురిసం పిప్పలీనం భాజనం పూరేత్వా ఆదాయ అన్తోనగరం పవిసన్తం దిస్వా "కిం తే, వసల, భాజనే"తి ఆహ. సో చిన్తేసి – "అయం సమణో మయా సద్ధిం పాతోవ ఫరుసకథం కథేసి, ఇమస్స అనుచ్ఛవికమేవ వత్తుం వట్టతీ"తి "మూసికవచ్చం మే, భన్తే, భాజనే"తి ఆహ. ఏవం భవిస్సతి, వసలాతి. తస్స థేరస్స దస్సనం విజహన్తస్స సబ్బం మూసికవచ్చమేవ అహోసి. సో చిన్తేసి – "ఇమా పిప్పలియో మూసికవచ్చసదిసా పఞ్ఞాయన్తి, సభావో ను ఖో నో"తి వీమంసన్తో హత్థేన ఉప్పీళేసి . అథస్స ఉన్దూరవచ్చభావం ఞత్వా బలవదోమనస్సం ఉప్పజ్జి. సో "ఇమాయేవ ను ఖో ఏవరూపా, ఉదాహు సకటేపీ"తి గన్త్వా ఓలోకేన్తో సబ్బాపి పిప్పలియో తాదిసావ దిస్వా హదయం హత్థేన సన్ధారేత్వా "ఇదం న అఞ్ఞస్స కమ్మం, మయా పాతోవ దిట్ఠభిక్ఖుస్సేతం కమ్మం, అద్ధా ఏకం ఉపాయం భవిస్సతి, తస్స గతట్ఠానం అనువిచినిత్వా ఏతం కారణం జానిస్సామీ"తి థేరస్స గతమగ్గం పుచ్ఛిత్వా పాయాసి.

అథేకో పురిసో తం అతివియ చణ్డికతం గచ్ఛన్తం దిస్వా, "భో పురిస, త్వం అతివియ చణ్డికతోవ గచ్ఛసి, కేన కమ్మేన గచ్ఛసీ"తి పుచ్ఛి. సో తస్స తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సో తస్స కథం సుత్వా ఏవమాహ – "భో, మా చిన్తయి, మయ్హం అయ్యో పిలిన్దవచ్ఛో భవిస్సతి, త్వం ఏతదేవ భాజనం పూరేత్వా ఆదాయ గన్త్వా థేరస్స పురతో తిట్ఠ. 'కిం నామేతం, వసలా'తి వుత్తకాలే చ 'పిప్పలియో, భన్తే'తి వద, థేరో 'ఏవం భవిస్సతి, వసలా'తి వక్ఖతి. పున సబ్బాపి పిప్పలియో భవిస్సన్తీ"తి. సో తథా అకాసి. సబ్బా పిప్పలియో పటిపాకతికా అహేసుం. ఇదమేత్తకం వత్థు. అపరభాగే పన సత్థా దేవతానం పియమనాపకారణమేవ వత్థుం కత్వా థేరం దేవతానం పియమనాపానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

బాహియదారుచీరియత్థేరవత్థు

౨౧౬. అట్ఠమే **ఖిప్పాభిఞ్ఞాన**న్తి ఖిప్పం అధిగతఅభిఞ్ఞానం దారుచీరియత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. అయఞ్హి థేరో సంఖిత్తధమ్మదేసనాపరియోసానే అరహత్తం పాపుణి, మగ్గఫలానం పరికమ్మకిచ్చం నాహోసి. తస్మా ఖిప్పాభిఞ్ఞానం అగ్గో

నామ జాతో. బాహియరట్ఠే పన జాతత్తా **బాహియో**తిస్స నామం అహోసి. సో అపరభాగే దారుచీరం నివాసేసి. తస్మా **దారుచీరియో** నామ జాతో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే నిబ్బత్తో దసబలస్స ధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం ఖిప్పాభిఞ్ఞానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేత్వా యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో కస్సపదసబలస్స సాసనస్స ఓసక్కనకాలే హేట్ఠా వుత్తేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం సమణధమ్మం కత్వా పరిపుణ్ణసీలో జీవితక్ఖయం పత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి.

సో ఏకం బుద్ధన్తరం దేవలోకే వసిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే బాహియరట్ఠే కులగేహే నిబ్బత్తో. వయం ఆగమ్మ ఘరావాసం వసన్తో "వోహారం కరిస్సామీ"తి సువణ్ణభూమిగమనీయం నావం అభిరుహి. నావా ఇచ్ఛితం దేసం అప్పత్వావ సముద్దమజ్ఝే భిన్నా, మహాజనో మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖో అహోసి. అయం పన ఏకం దారుఖణ్డం గహేత్వా సత్తమే దివసే సుప్పారకపట్టనే ఉత్తిణ్ణో మనుస్సావాసం పత్వా "అచేలకనియామేన మనుస్సే ఉపసఙ్కమితుం అయుత్త"న్తి అవిదూరే ఠానే ఏకం మహాతళాకా సేవాలం గహేత్వా సరీరం వేఠేత్వా ఏకస్మిం ఠానే పతితం ఏకం కపాలం ఆదాయ భిక్ఖాయ పావిసి.

మనుస్సా తం దిస్వా చిన్తేసుం – "సచే లోకే అరహన్తా నామ అత్థి, ఏవంవిధేహి భవితబ్బం. కిం ను ఖో అయ్యో ఉక్కట్ఠభావేన వత్థం న గణ్హాతి, ఉదాహు దియ్యమానం గణ్హేయ్యా"తి వీమంసన్తా నానాదిసాహి వత్థాని ఆహరింసు. సో చిన్తేసి – "సచాహం న ఇమినా నియామేన ఆగమిస్సం, న మే ఏతే పసీదేయ్యుం, యంకిఞ్చి కత్వా ఇమే వఞ్చేత్వా జీవికుపాయం కాతుం వట్టతీ"తి వత్థాని న పటిగ్గణ్హి. మనుస్సా భియ్యోసోమత్తాయ పసన్నా మహాసక్కారం కరింసు. సోపి భత్తకిచ్చం కత్వా అవిదూరట్ఠానే దేవకులం గతో. మహాజనో తేన సద్ధింయేవ గన్త్వా దేవకులం పటిజగ్గిత్వా అదాసి. సో చిన్తేసి – "ఇమే మయ్హం సేవాలే నివాసనమత్తే పసీదిత్వా ఏవంవిధం సక్కారం కరోన్తి, ఏతేసం మయా ఉక్కట్ఠేనేవ భవితుం వట్టతీ"తి సల్లహుకాని రుక్ఖఫలకాని గహేత్వా తచ్ఛేత్వా వాకేసు ఆవుణిత్వా చీరం కత్వా నివాసేత్వా పారుపిత్వా జీవికం కప్పేన్తో వసి.

అథ యో సో కస్సపబుద్ధకాలే సత్తసు జనేసు సమణధమ్మం కరోన్తేసు ఏకో భిక్ఖు సుద్ధావాసబ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో. సో నిబ్బత్తసమనన్తరమేవ అత్తనో బ్రహ్మసమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా ఆగతట్ఠానం ఆవజ్జేన్తో సత్తన్నం జనానం పబ్బతం ఆరుయ్హ సమణధమ్మకరణట్ఠానం దిస్వా సేసానం ఛన్నం నిబ్బత్తట్ఠానం ఆవజ్జేన్తో ఏకస్స పరినిబ్బుతభావం ఇతరేసం పఞ్చన్నం కామావచరదేవలోకే నిబ్బత్తభావం ఞత్వా కాలానుకాలం తే పఞ్చ జనే ఆవజ్జేతి . ఇమస్మిం పన కాలే "కహం ను ఖో"తి ఆవజ్జేన్తో దారుచీరియం సుప్పారకపట్టనం ఉపనిస్సాయ కుహనకమ్మేన జీవికం కప్పేన్తం దిస్వా "నట్ఠో వతాయం బాలో, పుబ్బే సమణధమ్మం కరోన్తో అతిఉక్కట్ఠభావేన అరహతాపి ఆభతం పిణ్డపాతం అపరిభుఞ్జిత్వా ఇదాని ఉదరత్థాయ అనరహావ అరహత్తం పటిజానిత్వా లోకం వఞ్చేన్తో విచరతి, దసబలస్స చ నిబ్బత్తభావం న జానాతి, గచ్ఛామి నం సంవేజేత్వా దసబలస్స నిబ్బత్తభావం జానాపేమీ"తి తంఖణంయేవ బ్రహ్మలోకతో సుప్పారకపట్టనే రత్తిభాగసమనన్తరే దారుచీరియస్స సమ్ముఖే పాతురహోసి.

సో అత్తనో వసనట్ఠానే ఓభాసం దిస్వా బహి నిక్ఖమిత్వా ఠితో మహాబ్రహ్మం ఓలోకేత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ "కే తుమ్హే"తి పుచ్ఛి. అహం తుయ్హం పోరాణకసహాయో అనాగామిఫలం పత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో. అమ్హాకం పన సబ్బజేట్ఠకో అరహత్తం పత్వా పరినిబ్బుతో, తుమ్హే పఞ్చ జనా దేవలోకే నిబ్బత్తా. స్వాహం తం ఇమస్మిం ఠానే కుహనకమ్మేన జీవన్తం దిస్వా

దమేతుం ఆగతోతి వత్వా ఇదం కారణమాహ – "న ఖో త్వం, బాహియ అరహా, నపి అరహత్తమగ్గం సమాపన్నో, సాపి తే పటిపదా నత్థి, యాయ త్వం అరహా వా అస్స అరహత్తమగ్గం వా సమాపన్నో"తి. అథస్స సత్థు ఉప్పన్నభావం సావత్థియం వసనభావఞ్చ ఆచిక్ఖిత్వా "సత్థు సన్తికం గచ్ఛాహీ"తి తం ఉయ్యోజేత్వా బ్రహ్మలోకమేవ అగమాసి.

దారుచీరియో మహాబ్రహ్మునా సంవేజితో "మోక్ఖమగ్గం గవేసిస్సామీ"తి వీసయోజనసతం మగ్గం ఏకరత్తివాసేన గన్త్వా సత్థారం పిణ్డాయ పవిట్ఠం అన్తరఘరే సమ్పాపుణిత్వా సత్థు పాదేసు నిపతిత్వా "దేసేతు మే, భన్తే, భగవా ధమ్మం, దేసేతు సుగతో ధమ్మ"న్తి యావతతియం యాచి. సత్థా "ఏత్తావతా బాహియస్స ఞాణం పరిపాకం గత"న్తి ఞత్వా "తస్మాతిహ తే, బాహియ, ఏవం సిక్ఖితబ్బం దిట్ఠే దిట్ఠమత్తం భవిస్సతీ"తి (ఉదా॰ ౧౦) ఇమినా ఓవాదేన ఓవది . సోపి దేసనాపరియోసానే అన్తరవీథియం ఠితోవ దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి.

సో అత్తనో కిచ్చం మత్థకప్పత్తం ఞత్వా భగవన్తం పబ్బజ్జం యాచిత్వా అపరిపుణ్ణపత్తచీవరతాయ పత్తచీవరం పరియేసన్తో సఙ్కారట్ఠానతో చోళక్ఖణ్డాని సంకడ్ఢతి. అథ నం పుబ్బవేరికో అమనుస్సో ఏకిస్సా తరుణవచ్ఛాయ గావియా సరీరే అధిముచ్చిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి. సత్థా సావత్థితో నిక్ఖమన్తో అన్తరవీథియం బాహియం సఙ్కారట్ఠానే పతితం దిస్వా "గణ్హథ, భిక్ఖవే, బాహియస్స దారుచీరియస్స సరీర"న్తి నీహరాపేత్వా సరీరకిచ్చం కారేత్వా చాతుమహాపథే చేతియం కారాపేసి. తతో సఙ్ఘమజ్ఝే కథా ఉదపాది – "తథాగతో భిక్ఖుసఙ్ఘేన బాహియస్స సరీరజ్ఝాపనకిచ్చం కారేసి, ధాతుయో గహేత్వా చేతియం కారేసి, కతరమగ్గో ను ఖో తేన సచ్ఛికతో, సామణేరో ను ఖో సో, భిక్ఖు ను ఖో"తి చిత్తం ఉప్పాదయింసు . సత్థా తం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా "పణ్డితో, భిక్ఖవే, బాహియో"తి ఉపరి ధమ్మదేసనం వడ్ఢేత్వా తస్స పరినిబ్బుతభావం పకాసేసి. పున సఙ్ఘమజ్ఝే కథా ఉదపాది "న చ సత్థారా బాహియస్స బహూ ధమ్మా దేసితా, అరహత్తం పత్తోతి చ వదేతి. కిం నామేత"న్తి? సత్థా "ధమ్మా మన్దా బహూతి అకారణం, విసపీతకస్స అగదో వియ చేసో"తి వత్వా ధమ్మపదే గాథమాహ –

"సహస్సమపి చే గాథా, అనత్థపదసంహితా;

ఏకం గాథాపదం సేయ్యో, యం సుత్వా ఉపసమ్మతీ"తి. (ధ॰ ప॰ ౧౦౦);

దేసనాపరియోసానే చతురాసీతి పాణసహస్సాని అమతపానం పివింసు. ఇదఞ్చ పన బాహియత్థేరస్స వత్థు సుత్తే (ఉదా॰ ౧౦) ఆగతత్తా విత్థారేన న కథితం. అపరభాగే పన సత్థా సఙ్ఘమజ్ఝే నిసిన్నో బాహియత్థేరం ఖిప్పాభిఞ్ఞానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

కుమారకస్సపత్థేరవత్థు

౨౧౭. నవమే **చిత్తకథికాన**న్తి విచిత్తం కత్వా ధమ్మం కథేన్తానం. థేరో కిర ఏకస్సాపి ద్విన్నమ్పి ధమ్మం కథేన్తో బహూహి ఉపమాహి చ కారణేహి చ మణ్డయిత్వా బోధేన్తో కథేతి. తస్మా చిత్తకథికానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా వయప్పత్తో దసబలస్స ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం చిత్తకథికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో కస్సపబుద్ధసాసనోసక్కనకాలే సత్తన్నం భిక్ఖూనం అబ్భన్తరో హుత్వా పబ్బతమత్థకే సమణధమ్మం కత్వా అపరిహీనసీలో తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం

సమ్పత్తిం అనుభవమానో అమ్హాకం సత్థు కాలే రాజగహే ఏకిస్సా కులదారికాయ కుచ్ఛిమ్హి ఉప్పన్నో. సా చ పఠమం మాతాపితరో యాచిత్వా పబ్బజ్జం అలభమానా కులఘరం గతా గబ్భం గణ్హి. తమ్పి అజానన్తీ సామికం ఆరాధేత్వా తేన అనుఞ్ఞాతా భిక్ఖునీసు పబ్బజితా. తస్సా గబ్భనిమిత్తం దిస్వా భిక్ఖునియో దేవదత్తం పుచ్ఛింసు, సో "అస్సమణీ"తి ఆహ. దసబలం పుచ్ఛింసు, సత్థా ఉపాలిత్థేరం పటిచ్ఛాపేసి. థేరో సావత్థినగరవాసీని కులాని విసాఖఞ్చ ఉపాసికం పక్కోసాపేత్వా సోధేన్తో "పురే లద్ధో గబ్భో, పబ్బజ్జా అరోగా"తి ఆహ. సత్థా "సువినిచ్ఛితం అధికరణ"న్తి థేరస్స సాధుకారం అదాసి.

సా భిక్ఖునీ సువణ్ణబిమ్బసదిసం పుత్తం విజాయి. తం గహేత్వా రాజా పసేనదికోసలో పోసాపేసి, కస్సపోతి చస్స నామం కత్వా అపరభాగే అలఙ్కరిత్వా సత్థు సన్తికం నేత్వా పబ్బాజేసి. కుమారకాలే పన పబ్బజితత్తా భగవతా "కస్సపం పక్కోసథ, ఇదం ఫలం వా ఖాదనీయం వా కస్సపస్స దేథా"తి వుత్తే "కతరకస్సపస్సాతి. కుమారకస్సపస్సా"తి ఏవం గహితనామత్తా తతో పట్ఠాయ వుడ్ఢకాలేపి **కుమారకస్సపో**త్వేవ వుచ్చతి. అపిచ రఞ్ఞో పోసావనికపుత్తత్తాపి కుమారకస్సపోతి తం సఞ్జానింసు.

సో పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ విపస్సనాయ చేవ కమ్మం కరోతి, బుద్ధవచనఞ్చ గణ్హాతి. అథ సో తేన సద్ధిం పబ్బతమత్థకే సమణధమ్మం కత్వా అనాగామిఫలం పత్వా సుద్ధావాసే నిబ్బత్తో మహాబ్రహ్మా తస్మిం సమయే ఆవజ్జేన్తో కుమారకస్సపం దిస్వా "సహాయకో మే విపస్సనాయ కిలమతి, గన్త్వా తస్స విపస్సనాయ నయముఖం దస్సేత్వా మగ్గఫలపత్తియా ఉపాయం కరిస్సామీ"తి బ్రహ్మలోకే ఠితోవ పఞ్చదస పఞ్హే అభిసఙ్ఖరిత్వా రత్తిభాగసమనన్తరే కుమారకస్సపత్థేరస్స వసనట్ఠానే అన్ధవనే పాతురహోసి. థేరో ఆలోకం దిస్వా "కో ఏత్థా"తి ఆహ. "అహం పుబ్బే తయా సద్ధిం సమణధమ్మం కత్వా అనాగామిఫలం పత్వా సుద్ధావాసే నిబ్బత్తబ్రహ్మా"తి ఆహ. కేన కమ్మేన ఆగతత్థాతి? మహాబ్రహ్మా అత్తనో ఆగతకారణం దీపేతుం తే పఞ్హే ఆచిక్ఖిత్వా "త్వం ఇమే పఞ్హే ఉగ్గణ్హిత్వా అరుణే ఉట్ఠితే తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛ, ఠపేత్వా హి తథాగతం అఞ్ఞో ఇమే పఞ్హే కథేతుం సమత్థో నామ నత్థీ"తి వత్వా బ్రహ్మలోకమేవ గతో.

థేరోపి పునదివసే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా మహాబ్రహ్మునా కథితనియామేనేవ పఞ్హే పుచ్ఛి. సత్థా కుమారకస్సపత్థేరస్స అరహత్తం పాపేత్వా పఞ్హే కథేసి. థేరో సత్థారా కథితనియామేనేవ ఉగ్గణ్హిత్వా అన్ధవనం గన్త్వా విపస్సనం గబ్భం గాహాపేత్వా అరహత్తం పాపుణి. తతో పట్ఠాయ చతున్నం పరిసానం ధమ్మకథం కథేన్తో బహూకాహి ఉపమాహి చ కారణేహి చ మణ్డేత్వా చిత్తకథమేవ కథేతి. అథ నం సత్థా పాయాసిరఞ్ఞో పఞ్చదసహి పఞ్హేహి పటిమణ్డేత్వా సుత్తన్తే (దీ॰ ని॰ ౨.౪౦౬ ఆదయో) దేసితే తం సుత్తన్తం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా ఇమస్మిం సాసనే చిత్తకథికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

మహాకోట్ఠితత్థేరవత్థు

౨౧౮. దసమే **పటిసమ్భిదాపత్తాన**న్తి చతస్సో పటిసమ్భిదా పత్వా ఠితానం మహాకోట్ఠితత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. అయం హి థేరో అత్తనో పటిసమ్భిదాసు చిణ్ణవసిభావేన అభిఞ్ఞాతే అభిఞ్ఞాతే మహాసావకే ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తోపి దసబలం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తోపి పటిసమ్భిదాసుయేవ పఞ్హం పుచ్ఛతి. ఇతి ఇమినా చిణ్ణవసిభావేన పటిసమ్భిదాపత్తానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే మహాభోగకులే నిబ్బత్తో అపరేన సమయేన సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం పటిసమ్భిదాపత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. కోట్ఠితమాణవోతిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా ఏకదివసం సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో పబ్బజి. సో ఉపసమ్పన్నకాలతో పట్ఠాయ విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా నిచ్చకాలం పటిసమ్భిదాసు చిణ్ణవసీ హుత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తో పటిసమ్భిదాసుయేవ పుచ్ఛతి. అథ నం సత్థా అపరభాగే మహావేదల్లసుత్తం (మ॰ ని॰ ౧.౪౪౯ ఆదయో) అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా పటిసమ్భిదాపత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

తతియవగ్గవణ్ణనా.

౧౪. ఏతదగ్గవగ్గో

(౧౪) ౪. చతుత్థఏతదగ్గవగ్గో

ఆనన్దత్థేరవత్థు

౨౧౯-౨౨౩. చతుత్థస్స పఠమే **బహుస్సుతానన్**తిఆదీసు అఞ్ఞేపి థేరా బహుస్సుతా సతిమన్తా గతిమన్తా ధితిమన్తా ఉపట్ఠాకా చ అత్థి. అయం పనాయస్మా బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హన్తో దసబలస్స సాసనే భణ్డాగారికపరియత్తియం ఠత్వా గణ్హి. తస్మా బహుస్సుతానం అగ్గో నామ జాతో. ఇమస్సేవ చ థేరస్స బుద్ధవచనం గహేత్వా ధారణకసతి అఞ్ఞేహి థేరేహి బలవతరా అహోసి, తస్మా **సతిమన్తానం** అగ్గో నామ జాతో. అయమేవ చాయస్మా ఏకపదే ఠత్వా సట్ఠి పదసహస్సాని గణ్హన్తో సత్థారా కథితనియామేనేవ సబ్బపదాని జానాతి, తస్మా **గతిమన్తానం** అగ్గో నామ జాతో. తస్సేవ చాయస్మతో బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హనవీరియం సజ్ఝాయనవీరియఞ్చ ధారణవీరియఞ్చ సత్థు ఉపట్ఠానవీరియఞ్చ అఞ్ఞేహి అసదిసం అహోసి, తస్మా **ధితిమన్తానం** అగ్గో నామ జాతో. తథాగతం ఉపట్ఠహన్తో చేస న అఞ్ఞేసం ఉపట్ఠాకభిక్ఖూనం ఉపట్ఠానాకారేన ఉపట్ఠహి, అఞ్ఞే హి తథాగతం ఉపట్ఠహన్తా న చిరం ఉపట్ఠహింసు, న చ బుద్ధానం మనం గహేత్వా ఉపట్ఠహింసు. అయం థేరో పన ఉపట్ఠాకట్ఠానం లద్ధదివసతో పట్ఠాయ ఆరద్ధవీరియో హుత్వా తథాగతస్స మనం గహేత్వా ఉపట్ఠహి. తస్మా **ఉపట్ఠాకానం** అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – ఇతో కిర సతసహస్సమత్థకే కప్పే పదుముత్తరో నామ సత్థా లోకే ఉప్పజ్జి. తస్స హంసవతీ నామ నగరం అహోసి, నన్దో నామ రాజా పితా, సుమేధా నామ దేవీ మాతా, బోధిసత్తో ఉత్తరకుమారో నామ అహోసి. సో పుత్తస్స జాతదివసే మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమ్మ పబ్బజిత్వా పధానమనుయుత్తో అనుక్కమేన సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా "అనేకజాతిసంసార"న్తి ఉదానం ఉదానేత్వా సత్తాహం బోధిపల్లఙ్కే వీతినామేత్వా "పథవియం ఠపేస్సామీ"తి పాదం అభినీహరి. అథ పథవిం భిన్దిత్వా హేట్ఠా వుత్తప్పమాణం పదుమం ఉట్ఠాసి. తదుపాదాయ భగవా పదుముత్తరోత్వేవ పఞ్ఞాయిత్థ. తస్స దేవలో చ సుజాతో చ ద్వే అగ్గసావకా అహేసుం , అమితా చ అసమా చ ద్వే అగ్గసావికా, సుమనో నామ ఉపట్ఠాకో. పదుముత్తరో భగవా పితు సఙ్గహం కురుమానో భిక్ఖుసతసహస్సపరివారో హంసవతియా రాజధానియా వసతి.

కనిట్ఠభాతా పనస్స సుమనకుమారో నామ. తస్స రాజా హంసవతితో వీసయోజనసతే భోగగామం అదాసి. సో కదాచి కదాచి ఆగన్త్వా పితరఞ్చ సత్థారఞ్చ పస్సతి. అథేకదివసం పచ్చన్తో కుపితో సుమనో రఞ్ఞో పేసేసి. రాజా "త్వం మయా తత్థ కస్మా ఠపితో"తి పటిపేసేసి. సో చోరే వూపసమేత్వా "ఉపసన్తో, దేవ, జనపదో"తి రఞ్ఞో పేసేసి. రాజా తుట్ఠో "సీఘం మమ పుత్తో ఆగచ్ఛతూ"తి ఆహ. తస్స సహస్సమత్తా అమచ్చా హోన్తి. సో తేహి సద్ధిం అన్తరామగ్గే మన్తేసి – "మయ్హం పితా తుట్ఠో సచే మే వరం దేతి, కిం గణ్హామీ"తి? అథ నం ఏకచ్చే "హత్థిం గణ్హథ, అస్సం గణ్హథ, జనపదం గణ్హథ, సత్త రతనాని గణ్హథా"తి ఆహంసు. అపరే "తుమ్హే పథవిస్సరస్స పుత్తా, న తుమ్హాకం ధనం దుల్లభం, లద్ధమ్పి చేతం సబ్బం పహాయ గమనీయం, పుఞ్ఞమేవ ఏకం ఆదాయ గమనీయం. తస్మా దేవే వరం దదమానే తేమాసం పదుముత్తరభగవన్తం ఉపట్ఠాతుం వరం గణ్హథా"తి ఆహంసు. సో "తుమ్హే మయ్హం కల్యాణమిత్తా, న మేతం చిత్తం అత్థి, తుమ్హేహి పన ఉప్పాదితం, ఏవం కరిస్సామీ"తి గన్త్వా పితరం వన్దిత్వా పితరా ఆలిఙ్గేత్వా మత్థకే చుమ్బిత్వా "వరం తే పుత్త దేమీ"తి వుత్తే "ఇచ్ఛామహం, మహారాజ, భగవన్తం తేమాసం చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహన్తో జీవితం అవఞ్ఝం కాతుం, ఇమం మే దేవ వరం దేహీ"తి ఆహ. న సక్కా, తాత, అఞ్ఞం వరేహీతి. దేవ, ఖత్తియానం నామ ద్వే కథా నత్థి, ఏతదేవ మే వరం దేహి, న మమ అఞ్ఞేన అత్థోతి. తాత, బుద్ధానం నామ చిత్తం దుజ్జానం, సచే భగవా న ఇచ్ఛిస్సతి, మయా దిన్నేపి కిం భవిస్సతీతి? "సాధు, దేవ, అహం భగవతో చిత్తం జానిస్సామీ"తి విహారం గతో.

తేన చ సమయేన భత్తకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా భగవా గన్ధకుటిం పవిట్ఠో హోతి, సో మణ్డలమాళే సన్నిపతితానం భిక్ఖూనం సన్తికం అగమాసి. తే నం ఆహంసు – "రాజపుత్త, కస్మా ఆగతోసీ"తి? భగవన్తం దస్సనాయ, దస్సేథ మే భగవన్తన్తి. న మయం, రాజపుత్త, ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే సత్థారం దట్ఠుం లభామాతి. కో పన, భన్తే, లభతీతి? సుమనత్థేరో నామ రాజపుత్తాతి. సో "కుహిం, భన్తే, థేరో"తి? థేరస్స నిసిన్నట్ఠానం పుచ్ఛిత్వా గన్త్వా వన్దిత్వా "ఇచ్ఛామహం, భన్తే, భగవన్తం పస్సితుం, దస్సేథ మే భగవన్త"న్తి ఆహ. థేరో పస్సన్తస్సేవ రాజకుమారస్స ఆపోకసిణజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా మహాపథవిం ఉదకం అధిట్ఠాయ పథవియం నిముజ్జిత్వా సత్థు గన్ధకుటియంయేవ పాతురహోసి. అథ నం భగవా "సుమన కస్మా ఆగతోసీ"తి ఆహ. రాజపుత్తో, భన్తే, భగవన్తం దస్సనాయ ఆగతోతి. తేన హి భిక్ఖు ఆసనం పఞ్ఞాపేహీతి. పున థేరో పస్సన్తస్సేవ రాజకుమారస్స బుద్ధాసనం గహేత్వా అన్తోగన్ధకుటియం నిముజ్జిత్వా బహిపరివేణే పాతుభవిత్వా పరివేణే ఆసనం పఞ్ఞాపేసి. రాజకుమారో ఇమాని ద్వే అచ్ఛరియాకారాని దిస్వా "మహన్తో వతాయం భిక్ఖూ"తి చిన్తేసి.

భగవాపి గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా పఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసీది. రాజపుత్తో భగవన్తం వన్దిత్వా పటిసన్థారం అకాసి. "కదా ఆగతోసి రాజపుత్తా"తి వుత్తే, "భన్తే, తుమ్హేసు గన్ధకుటిం పవిట్ఠేసు, భిక్ఖూ పన 'న మయం ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే భగవన్తం దట్ఠుం లభామా'తి మం థేరస్స సన్తికం పాహేసుం. థేరో పన ఏకవచనేనేవ దస్సేతి, థేరో, భన్తే, తుమ్హాకం సాసనే వల్లభో మఞ్ఞే"తి. ఆమ రాజకుమార, వల్లభో ఏస భిక్ఖు మయ్హం సాసనేతి. భన్తే, బుద్ధానం సాసనే కిం కత్వా వల్లభా హోన్తీతి? దానం దత్వా సీలం సమాదియిత్వా ఉపోసథకమ్మం కత్వా కుమారాతి. భగవా అహం థేరో వియ బుద్ధసాసనే వల్లభో హోతుకామో, స్వే మయ్హం భిక్ఖం అధివాసేథాతి. అధివాసేసి భగవా తుణ్హీభావేన . రాజకుమారో అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా సబ్బరత్తిం మహాసక్కారం సజ్జేత్వా సత్త దివసాని ఖన్ధావారభత్తం నామ అదాసి.

సత్తమే దివసే సత్థారం వన్దిత్వా, భన్తే, మయా పితు సన్తికా తేమాసం అన్తోవస్సం తుమ్హాకం పటిజగ్గనవరో లద్ధో, తేమాసం మే వస్సావాసం అధివాసేథాతి. భగవా "అత్థి ను ఖో తత్థ గతేన అత్థో"తి ఓలోకేత్వా "అత్థీ"తి దిస్వా "సుఞ్ఞాగారే ఖో,

రాజకుమార, తథాగతా అభిరమన్తీ”తి ఆహ. కుమారో “అఞ్ఞాతం భగవా అఞ్ఞాతం సుగతా”తి వత్వా “అహం, భన్తే, పురిమతరం గన్త్వా విహారం కారేమి, మయా పేసితే భిక్ఖుసతసహస్సేన సద్ధిం ఆగచ్ఛథా”తి భగవన్తం పటిఞ్ఞం గాహాపేత్వా పితు సన్తికం గన్త్వా “దిన్నా మే, దేవ, భగవతా పటిఞ్ఞా, మయా పహితే భగవన్తం పేసేయ్యాథా”తి వత్వా పితరం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా యోజనే యోజనే విహారం కారేన్తో వీసయోజనసతం అద్ధానం గతో. గన్త్వా చ అత్తనో నగరే విహారట్ఠానం విచినన్తో సోభననామస్స కుటుమ్బికస్స ఉయ్యానం దిస్వా సతసహస్సేన కిణిత్వా సతసహస్సం విస్సజ్జేత్వా విహారం కారేసి. తత్థ భగవతో గన్ధకుటిం సేసభిక్ఖూనఞ్చ రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానత్థాయ కుటిలేణమణ్డపే కారేత్వా పాకారపరిక్ఖేపం ద్వారకోట్ఠకఞ్చ నిట్ఠాపేత్వా పితు సన్తికం పేసేసి – “నిట్ఠితం మయ్హం కిచ్చం, సత్థారం పహిణథా”తి.

రాజా భగవన్తం భోజేత్వా “భగవా సుమనస్స కిచ్చం నిట్ఠితం, తుమ్హాకం గమనం పచ్చాసీసతీ”తి ఆహ. భగవా భిక్ఖుసతసహస్సపరివుతో యోజనే యోజనే విహారేసు వసమానో అగమాసి. కుమారో “సత్థా ఆగచ్ఛతీ”తి సుత్వా యోజనం పచ్చుగ్గన్త్వా గన్ధమాలాదీహి పూజయమానో విహారం పవేసేత్వా –

“సతసహస్సేన మే కీతం, సతసహస్సేన మాపితం;
సోభనం నామ ఉయ్యానం, పటిగ్గణ్హ మహామునీ”తి. –

విహారం నియ్యాదేసి. సో వస్సూపనాయికాదివసే దానం దత్వా అత్తనో పుత్తదారే చ అమచ్చే చ పక్కోసాపేత్వా ఆహ – “సత్థా అమ్హాకం సన్తికం దూరతోవ ఆగతో, బుద్ధా చ నామ ధమ్మగరుకా న ఆమిసచక్ఖుకా . తస్మా అహం ఇమం తేమాసం ద్వే సాటకే నివాసేత్వా దస సీలాని సమాదియిత్వా ఇధేవ వసిస్సామి, తుమ్హే ఖీణాసవసతసహస్సస్స ఇమినావ నీహారేన తేమాసం దానం దదేయ్యాథా”తి.

సో సుమనత్థేరస్స వసనట్ఠానసభాగేయేవ ఠానే వసన్తో యం థేరో భగవతో వత్తం కరోతి, తం సబ్బం దిస్వా “ఇమస్మిం ఠానే ఏకన్తవల్లభో ఏస థేరో, ఏతస్సేవ మే ఠానన్తరం పత్థేతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా ఉపకట్ఠాయ పవారణాయ గామం పవిసిత్వా సత్తాహం మహాదానం దత్వా సత్తమే దివసే భిక్ఖుసతసహస్సస్స పాదమూలే తిచీవరం ఠపేత్వా భగవన్తం వన్దిత్వా, “భన్తే, యదేతం మయా సత్తాహం ఖన్ధావారదానతో పట్ఠాయ పుఞ్ఞం కతం, తం నేవ సక్కసమ్పత్తిం, న మారబ్రహ్మసమ్పత్తిం పత్థయన్తేన, బుద్ధస్స పన ఉపట్ఠాకభావం పత్థేన్తేన కతం. తస్మా అహమ్పి భగవా అనాగతే సుమనత్థేరో వియ ఏకస్స బుద్ధస్స ఉపట్ఠాకో హోమీ”తి పఞ్చపతిట్ఠితేన పతిట్ఠహిత్వా వన్ది. సత్థా తస్స అనన్తరాయం దిస్వా బ్యాకరిత్వా పక్కామి. కుమారో తం సుత్వా “బుద్ధా చ నామ అద్వేజ్ఝకథా హోన్తీ”తి దుతియదివసే గోతమబుద్ధస్స పత్తచీవరం గహేత్వా పిట్ఠితో పిట్ఠితో గచ్ఛన్తో వియ అహోసి.

సో తస్మిం బుద్ధుప్పాదే వస్ససతసహస్సం దానం దత్వా సగ్గే నిబ్బత్తిత్వా కస్సపబుద్ధకాలే పిణ్డాయ చరతో థేరస్స పత్తగ్గహణత్థం ఉత్తరిసాటకం దత్వా పూజం అకాసి. పున సగ్గే నిబ్బత్తిత్వా తతో చుతో బారాణసిరాజా హుత్వా ఉపరిపాసాదవరగతో గన్ధమాదనతో ఆకాసేన ఆగచ్ఛన్తే అట్ఠ పచ్చేకబుద్ధే దిస్వా నిమన్తాపేత్వా భోజేత్వా అత్తనో మఙ్గలఉయ్యానే తేసం అట్ఠ పణ్ణసాలాయో కారేత్వా తేసం నిసీదనత్థాయ అత్తనో నివేసనే అట్ఠ సబ్బరతనమయాని పీఠాని చేవ మణిఆధారకే చ పటియాదేత్వా దస వస్ససహస్సాని ఉపట్ఠానం అకాసి. ఏతాని పాకటట్ఠానాని.

కప్పసతసహస్సం పన దానం దదమానోవ అమ్హాకం బోధిసత్తేన సద్ధిం తుసితపురే నిబ్బత్తిత్వా తతో చుతో అమితోదనసక్కస్స గేహే నిబ్బత్తి. అథస్స సబ్బేవ ఞాతకే ఆనన్దితే పముదితే కరోన్తో జాతోతి ఆనన్దోత్వేవ నామం అకంసు. సో అనుపుబ్బేన కతాభినిక్ఖమనే సమ్మాసమ్బోధిం పత్వా పఠమగమనేన కపిలవత్థుం ఆగన్త్వా తతో నిక్ఖన్తే భగవతి భగవతో పరివారత్థం రాజకుమారేసు పబ్బజన్తేసు భద్దియాదీహి సద్ధిం నిక్ఖమిత్వా భగవతో సన్తికే పబ్బజిత్వా నచిరస్సేవ ఆయస్మతో పుణ్ణస్స మన్తాణిపుత్తస్స సన్తికే ధమ్మకథం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తేన ఖో పన సమయేన భగవతో పఠమబోధియం వీసతి వస్సాని అనిబద్ధా ఉపట్ఠాకా అహేసుం. ఏకదా నాగసమాలో పత్తచీవరం గహేత్వా విచరి ఏకదా నాగితో, ఏకదా ఉపవానో, ఏకదా సునక్ఖత్తో, ఏకదా చున్దో సమణుద్దేసో , ఏకదా సాగతో, ఏకదా రాధో, ఏకదా మేఘియో. తత్థ ఏకదా భగవా నాగసమాలత్థేరేన సద్ధిం అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నో ద్వేధాపథం పత్తో. థేరో మగ్గా ఓక్కమ్మ "భగవా అహం ఇమినా మగ్గేన గచ్ఛామీ"తి ఆహ. అథ నం భగవా "ఏహి భిక్ఖు, ఇమినా మగ్గేన గచ్ఛామా"తి ఆహ. సో "హన్ద భగవా తుమ్హాకం పత్తచీవరం గణ్హథ, అహం ఇమినా మగ్గేన గచ్ఛామీ"తి వత్వా పత్తచీవరం భూమియం ఠపేతుం ఆరద్ధో. అథ నం భగవా "ఆహర భిక్ఖూ"తి వత్వా పత్తచీవరం గహేత్వా గతో. తస్సపి భిక్ఖునో ఇతరేన మగ్గేన గచ్ఛతో చోరా పత్తచీవరఞ్చేవ హరింసు, సీసఞ్చ భిన్దింసు. సో "భగవా ఇదాని మే పటిసరణం, న అఞ్ఞో"తి చిన్తేత్వా లోహితేన గలన్తేన భగవతో సన్తికం ఆగమి. "కిమిదం భిక్ఖూ"తి చ వుత్తే తం పవత్తిం ఆరోచేసి. అథ నం భగవా "మా చిన్తయి భిక్ఖు, ఏతస్స కారణాయేవ తం నివారయిమ్హా"తి వత్వా సమస్సాసేసి.

ఏకదా పన భగవా మేఘియత్థేరేన సద్ధిం పాచీనవంసే మిగదాయే జన్తుగామం అగమాసి. తత్రాపి మేఘియో జన్తుగామే పిణ్డాయ చరిత్వా నదీతీరే పాసాదికం అమ్బవనం దిస్వా "భగవా తుమ్హాకం పత్తచీవరం గణ్హథ, అహం తస్మిం అమ్బవనే సమణధమ్మం కరోమీ"తి వత్వా భగవతా తిక్ఖత్తుం నివారియమానోపి గన్త్వా అకుసలవితక్కేహి అన్వాసత్తో పచ్చాగన్త్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసి. తమ్పి భగవా "ఇమమేవ తే కారణం సల్లక్ఖేత్వా నివారయిమ్హా"తి వత్వా అనుపుబ్బేన సావత్థిం అగమాసి. తత్థ గన్ధకుటిపరివేణే పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – "భిక్ఖవే, ఇదానిమ్హి మహల్లకో, 'ఏకచ్చే భిక్ఖూ ఇమినా మగ్గేన గచ్ఛామా'తి వుత్తే అఞ్ఞేన గచ్ఛన్తి, ఏకచ్చే మయ్హం పత్తచీవరం భూమియం నిక్ఖిపన్తి, మయ్హం నిబద్ధుపట్ఠాకం ఏకం భిక్ఖుం జానాథా"తి . భిక్ఖూనం ధమ్మసంవేగో ఉదపాది. అథాయస్మా సారిపుత్తో ఉట్ఠాయాసనా భగవన్తం వన్దిత్వా "అహం, భన్తే, తుమ్హేయేవ పత్థయమానో సతసహస్సకప్పాధికం అసఙ్ఖ్యేయ్యం పారమియో పూరయిం, నను మాదిసో మహాపఞ్ఞో ఉపట్ఠాకో నామ వట్టతి, అహం ఉపట్ఠహిస్సామీ"తి ఆహ. తం భగవా "అలం, సారిపుత్త, యస్సం దిసాయం త్వం విహరసి, అసుఞ్ఞా మే సా దిసా, తవ హి ఓవాదో బుద్ధానం ఓవాదసదిసో, తేన మే తయా ఉపట్ఠాకకిచ్చం అత్థీ"తి పటిక్ఖిపి. ఏతేనేవ ఉపాయేన మహామోగ్గల్లానం ఆదిం కత్వా అసీతి మహాసావకా ఉట్ఠహింసు. తే సబ్బే భగవా పటిక్ఖిపి.

ఆనన్దత్థేరో పన తుణ్హీయేవ నిసీది. అథ నం భిక్ఖూ ఆహంసు – "ఆవుసో ఆనన్ద, భిక్ఖుసఙ్ఘో ఉపట్ఠాకట్ఠానం యాచతి, త్వమ్పి యాచాహీ"తి. యాచిత్వా లద్ధట్ఠానం నామ, ఆవుసో, కీదిసం హోతి, కిం మం సత్థా న పస్సతి? సచే సత్థా రోచిస్సతి, "ఆనన్దో మం ఉపట్ఠహతూ"తి వక్ఖతీతి. అథ భగవా "న, భిక్ఖవే, ఆనన్దో అఞ్ఞేహి ఉస్సాహేతబ్బో, సయమేవ జానిత్వా మం ఉపట్ఠహిస్సతీ"తి ఆహ. తతో భిక్ఖూ "ఉట్ఠేహి, ఆవుసో ఆనన్ద, ఉట్ఠేహి, ఆవుసో ఆనన్ద, దసబలం ఉపట్ఠాకట్ఠానం యాచాహీ"తి ఆహంసు. థేరో ఉట్ఠహిత్వా చత్తారో పటిక్ఖేపా చతస్సో చ ఆయాచనాతి అట్ఠ వరే యాచి.

చత్తారో పటిక్ఖేపా నామ – “సచే మే, భన్తే, భగవా అత్తనా లద్ధం పణీతం చీవరం న దస్సతి, పిణ్డపాతం న దస్సతి, ఏకగన్ధకుటియం వసితుం న దస్సతి, నిమన్తనం గహేత్వా న గమిస్సతి, ఏవాహం భగవన్తం ఉపట్ఠహిస్సామీ”తి వత్వా “కం పనేత్థ, ఆనన్ద, ఆదీనవం అద్దసా”తి వుత్తే ఆహ – “సచాహం, భన్తే, ఇమాని వత్థూని లభిస్సామి, భవిస్సన్తి వత్తారో ‘ఆనన్దో దసబలేన లద్ధం పణీతం చీవరం పరిభుఞ్జతి, పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జతి, ఏకగన్ధకుటియం వసతి , ఏకతో నిమన్తనం గచ్ఛతి. ఏతం లాభం లభన్తో తథాగతం ఉపట్ఠాతి, కో ఏవం ఉపట్ఠహతో భారో’”తి? ఇమే చత్తారో పటిక్ఖేపే యాచి.

చతస్సో ఆయాచనా నామ – “సచే, భన్తే, భగవా మయా గహితనిమన్తనం గమిస్సతి, సచాహం తిరోరట్ఠా తిరోజనపదా భగవన్తం దట్ఠుం ఆగతం పరిసం ఆగతక్ఖణేయేవ భగవన్తం దస్సేతుం లచ్ఛామి, యదా మే కఙ్ఖా ఉప్పజ్జతి, తస్మింయేవ ఖణే భగవన్తం ఉపసఙ్కమితుం లచ్ఛామి, తథా యం భగవా మయ్హం పరమ్ముఖే ధమ్మం దేసేతి, తం ఆగన్త్వా మయ్హం కథేస్సతి, ఏవాహం భగవన్తం ఉపట్ఠహిస్సామీ”తి వత్వా “కం పనేత్థ, ఆనన్ద, ఆనిసంసం పస్ససీ”తి వుత్తే ఆహ – “ఇధ, భన్తే, సద్ధా కులపుత్తా భగవతో ఓకాసం అలభన్తా మం ఏవం వదన్తి ‘స్వే, భన్తే ఆనన్ద, భగవతా సద్ధిం అమ్హాకం ఘరే భిక్ఖం గణ్హేయ్యాథా’తి. సచే భగవా తత్థ న గమిస్సతి, ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణేయేవ పరిసం దస్సేతుం, కఙ్ఖఞ్చ వినోదేతుం ఓకాసం న లచ్ఛామి, భవిస్సన్తి వత్తారో ‘కిం ఆనన్దో దసబలం ఉపట్ఠాతి . ఏత్తకమ్పిస్స భగవా అనుగ్గహం న కరోతీ’తి. భగవతో చ పరమ్ముఖా మం పుచ్ఛిస్సన్తి ‘అయం, ఆవుసో ఆనన్ద, గాథా, ఇదం సుత్తం, ఇదం జాతకం కత్థ దేసిత’న్తి. సచాహం తం న సమ్పాదయిస్సామి, భవిస్సన్తి వత్తారో – ‘ఏత్తకమ్పి, ఆవుసో, న జానాసి, కస్మా త్వం ఛాయా వియ భగవన్తం అవిజహన్తో దీఘరత్తం విచరసీ’తి. తేనాహం పరమ్ముఖా దేసితస్సపి ధమ్మస్స పున కథనం ఇచ్ఛామీ”తి. ఇమా చతస్సో ఆయాచనా యాచి. భగవాపిస్స అదాసి.

ఏవం ఇమే అట్ఠ వరే గహేత్వా నిబద్ధుపట్ఠాకో అహోసి. తస్సేవ ఠానన్తరస్స అత్థాయ కప్పసతసహస్సం పూరితానం పారమీనం ఫలం పాపుణి. సో ఉపట్ఠాకట్ఠానం లద్ధదివసతో పట్ఠాయ దసబలస్స దువిధేన ఉదకేన తివిధేన దన్తకట్ఠేన హత్థపాదపరికమ్మేన పిట్ఠిపరికమ్మేన గన్ధకుటిపరివేణం సమ్మజ్జనేనాతి ఏవమాదీహి కిచ్చేహి ఉపట్ఠహన్తో “ఇమాయ నామ వేలాయ సత్థు ఇమం నామ లద్ధుం వట్టతి, ఇదం నామ కాతుం వట్టతీ”తి దివసభాగం సన్తికావచరో హుత్వా రత్తిభాగసమనన్తరే దణ్డదీపికం గహేత్వా ఏకరత్తిం గన్ధకుటిపరివేణం నవ వారే అనుపరియాయతి. ఏవఞ్హిస్స అహోసి – “సచే మే థినమిద్ధం ఓక్కమేయ్య, దసబలే పక్కోసన్తే పటివచనం దాతుం న సక్కుణేయ్య”న్తి. తస్మా సబ్బరత్తిం దణ్డదీపికం హత్థేన న ముఞ్చతి. ఇదమేత్తకం వత్థు. అపరభాగే పన సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనేకపరియాయేన ధమ్మభణ్డాగారికఆనన్దత్థేరస్స వణ్ణం కథేత్వా థేరం ఇమస్మిం సాసనే బహుస్సుతానం సతిమన్తానం గతిమన్తానం ధితిమన్తానం ఉపట్ఠాకానఞ్చ భిక్ఖూనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఉరువేలకస్సపత్థేరవత్థు

౨౨౪. దుతియే **మహాపరిసాన**న్తి మహాపరివారానం ఉరువేలకస్సపో అగ్గోతి దస్సేతి. అఞ్ఞేసఞ్హి థేరానం కఞ్చి కాలం పరివారో మహా హోతి కఞ్చి కాలం అప్పో, ఇమస్స పన థేరస్స ద్వీహి భాతికేహి సద్ధిం ఏకం సమణసహస్సం నిబద్ధపరివారోవ అహోసి. తేసు ఏకేకస్మిం ఏకేకం పబ్బాజేన్తే ద్వే సమణసహస్సాని హోన్తి, ద్వే ద్వే పబ్బాజేన్తే తీణి సహస్సాని హోన్తి. తస్మా సో మహాపరివారానం అగ్గో నామ జాతో. **కస్సపో**తి పనస్స గోత్తం. ఉరువేలాయం పబ్బజితత్తా **ఉరువేలకస్సపో**తి పఞ్ఞాయిత్థ.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా వయప్పత్తో సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం మహాపరిసానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా "మయాపి అనాగతే ఏవరూపేన భవితుం వట్టతీ"తి సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా తిచీవరేన అచ్ఛాదేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా మహాపరిసానం అగ్గభావత్థం పత్థనం అకాసి. సత్థా అనన్తరాయం దిస్వా అనాగతే గోతమబుద్ధస్స సాసనే మహాపరిసానం అగ్గో భవిస్సతీ"తి బ్యాకరిత్వా పక్కామి.

సోపి కులపుత్తో యావజీవం కల్యాణకమ్మం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇతో ద్వేనవుతికప్పమత్థకే ఫుస్సబుద్ధస్స వేమాతికకనిట్ఠభాతా హుత్వా నిబ్బత్తో, పితా మహిన్దరాజా నామ. అపరే పనస్స ద్వే కనిట్ఠభాతరో అహేసుం. ఏవం తే తయో భాతరో విసుం విసుం రానన్తరం లభింసు. తే హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ కుపితం పచ్చన్తం వూపసమేత్వా పితు సన్తికా వరం లభిత్వా "తేమాసం దసబలం పటిజగ్గిస్సామా"తి వరం గణ్హింసు. అథ నేసం ఏతదహోసి – "అమ్హేహి దసబలం పటిజగ్గన్తేహి అనుచ్ఛవికం కాతుం వట్టతీ"తి ఏకం అమచ్చం ఉప్పాదకట్ఠానే ఠపేత్వా ఏకం ఆయవయజాననకం కత్వా ఏకం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పరివేసకట్ఠానే ఠపేత్వా అత్తనా దస సీలాని సమాదాయ తేమాసం సిక్ఖాపదాని రక్ఖింసు. తే తయో అమచ్చా హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే బిమ్బిసారవిసాఖరట్ఠపాలా జాతా.

తే పన రాజకుమారా వుత్థవస్సే దసబలే సహత్థా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పచ్చయపూజాయ పూజేత్వా యావజీవం కల్యాణకమ్మం కత్వా అమ్హాకం దసబలస్స నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ బ్రాహమణకులే నిబ్బత్తిత్వా అత్తనో గోత్తవసేన తయోపి జనా కస్సపా ఏవ నామ జాతా. తే వయప్పత్తా తయో వేదే ఉగ్గణ్హింసు. తేసం జేట్ఠభాతికస్స పఞ్చ మాణవకసతాని పరివారో అహోసి, మజ్ఝిమస్స తీణి, కనిట్ఠస్స ద్వే. తే అత్తనో గన్థే సారం ఓలోకేన్తా దిట్ఠధమ్మికమేవ పస్సింసు, న సమ్పరాయికం. అథ నేసం జేట్ఠభాతా అత్తనో పరివారేన సద్ధిం ఉరువేలం గన్త్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఉరువేలకస్సపో నామ జాతో, మహాగఙ్గానదీవఙ్కే పబ్బజితో నదీకస్సపో నామ జాతో, గయాసీసే పబ్బజితో గయాకస్సపో నామ జాతో.

ఏవం తేసు ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తత్థ వసన్తేసు బహూనం దివసానం అచ్చయేన అమ్హాకం బోధిసత్తో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమిత్వా పటివిద్ధసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణో అనుక్కమేన ధమ్మచక్కం పవత్తేత్వా పఞ్చవగ్గియే థేరే అరహత్తే పతిట్ఠాపేత్వా యసదారకప్పముఖే పఞ్చపణ్ణాస సహాయకేపి వినేత్వా సట్ఠి అరహన్తే "చరథ, భిక్ఖవే , చారిక"న్తి బహుజనహితాయ చారికం పేసేత్వా భద్దవగ్గియే వినేత్వా ఉరువేలకస్సపస్స హేతుం దిస్వా "మయి గతే తయో భాతికా సపరివారా అరహత్తం పాపుణిస్సన్తీ"తి ఞత్వా ఏకకో అదుతియో ఉరువేలకస్సపస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా వసనత్థాయ అగ్యాగారం యాచిత్వా తత్థ కతం నాగదమనం ఆదిం కత్వా అడ్ఢుడ్ఢసహస్సేహి పాటిహారియేహి ఉరువేలకస్సపం సపరివారం వినేత్వా పబ్బాజేసి. తస్స పబ్బజితభావం ఞత్వా ఇతరేపి ద్వే భాతరో సపరివారా ఆగన్త్వా పబ్బజింసు, సబ్బేపి ఏహిభిక్ఖూ ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా అహేసుం.

సత్థా తం సమణసహస్సం ఆదాయ గయాసీసం గన్త్వా పిట్ఠిపాసాణే నిసిన్నో "కథంరూపా ను ఖో ఏతేసం ధమ్మదేసనా సప్పాయా"తి ఓలోకేన్తో "ఇమే అగ్గిం పరిచరన్తా విచరింసు, ఇమేసం తయో భవే ఆదిత్తాగారసదిసే కత్వా దస్సేతుం వట్టతీ"తి ఆదిత్తపరియాయసుత్తం (మహావ. ౫౪) దేసేసి. దేసనాపరియోసానే సబ్బేవ అరహత్తం పత్తా. సత్థా తేహి పరివుతో పుబ్బే బిమ్బిసారరఞ్ఞో దిన్నపటిఞ్ఞత్తా రాజగహనగరే లట్ఠివనుయ్యానం అగమాసి. రాజా దసబలస్స ఆగతభావం సుత్వా

ద్వాదసనహుతేహి బ్రాహ్మణగహపతికేహి సద్ధిం సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా సబ్బావన్తం పరిసం ఓలోకేత్వా మహాజనం ఉరువేలకస్సపస్స నిపచ్చకారం కరోన్తం దిస్వా "ఇమే మయ్హం వా కస్సపస్స వా మహన్తభావం న జానన్తి, సవితక్కా చ నామ దేసనం సమ్పటిచ్ఛితుం న సక్కోన్తీ"తి చిన్తేత్వా, "కస్సప, తుయ్హం ఉపట్ఠాకానం వితక్కం ఛిన్దా"తి థేరస్స సఞ్ఞం అదాసి. థేరో సత్థు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఉట్ఠాయాసనా సత్థారం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా తాలప్పమాణం ఆకాసం ఉప్పతిత్వా ఇద్ధివికుబ్బనం దస్సేత్వా "సత్థా మే, భన్తే, భగవా, సావకోహమస్మి, సత్థా మే, భన్తే, భగవా, సావకోహమస్మీ"తి వత్వా ఓరుయ్హ దసబలస్స పాదే వన్ది. ఏతేనుపాయేన సత్తమే వారే సత్తతాలప్పమాణం ఆకాసం అబ్భుగ్గన్త్వా పున ఆగన్త్వా దసబలస్స పాదే వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది.

తస్మిం కాలే మహాజనో "అయం లోకే మహాసమణో"తి సత్థరి నిబ్బితక్కో జాతో, అథస్స సత్థా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే రాజా ఏకాదసనహుతేహి బ్రాహ్మణగహపతికేహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో, ఏకనహుతం ఉపాసకత్తం పటివేదేసి. తేపి ఉరువేలకస్సపస్స పరివారా సహస్సమత్తా భిక్ఖూ అత్తనో ఆసేవనవసేన చిన్తేసుం – "అమ్హాకం పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పత్తం, బహి గన్త్వా కిం కరిస్సామా"తి ఉరువేలకస్సపత్థేరంయేవ పరివారేత్వా విచరింసు. తేసు ఏకేకస్మిం ఏకేకం నిస్సితకం గణ్హన్తే ద్వే సహస్సాని హోన్తి, ద్వే ద్వే గణ్హన్తే తీణి సహస్సాని హోన్తి. తతో పట్ఠాయ యత్తకా తేసం నిస్సితకా, తత్తకే కథేతుం వట్టతీతి. ఇదమేత్థ వత్థు. అపరభాగే పన సత్థా జేతవనే విహరన్తో థేరం మహాపరిసానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

కాళుదాయిత్థేరవత్థు

౨౨౫. తతియే **కులప్పసాదకాన**న్తి కులం పసాదేన్తానం. అయం హి థేరో అదిట్ఠబుద్ధదస్సనంయేవ సుద్ధోదనమహారాజస్స నివేసనం పసాదేసి, తస్మా కులప్పసాదకానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే నిబ్బత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం కులప్పసాదకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో అమ్హాకం బోధిసత్తస్స మాతుకుచ్ఛియం పటిసన్ధిగ్గహణదివసే కపిలవత్థుస్మింయేవ అమచ్చగేహే పటిసన్ధిం గణ్హి. జాతదివసే బోధిసత్తేన సద్ధింయేవ జాతోతి తందివసంయేవ తం దుకూలచుమ్బుటకే నిపజ్జాపేత్వా బోధిసత్తస్స ఉపట్ఠానత్థాయ నయింసు. బోధిసత్తేన హి సద్ధిం బోధిరుక్ఖో రాహులమాతా చతస్సో నిధికుమ్భియో ఆరోహనియహత్థీ కణ్డకో ఛన్నో కాళుదాయీతి ఇమే సత్త ఏకదివసే జాతత్తా సహజాతా నామ అహేసుం. అథస్స నామగ్గహణదివసే సకలనగరస్స ఉదగ్గచిత్తదివసే జాతోతి ఉదాయీత్వేవ నామం అకంసు. థోకం కాళధాతుకత్తా పన **కాళుదాయీ** నామ జాతో. సో బోధిసత్తేన సద్ధిం కుమారకీళం కీళన్తో వుద్ధిం అగమాసి.

అపరభాగే బోధిసత్తో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమిత్వా అనుక్కమేన సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో లోకానుగ్గహం కరోన్తో రాజగహం ఉపనిస్సాయ విహరతి. తస్మిం సమయే సుద్ధోదనమహారాజా "సిద్ధత్థకుమారో అభిసమ్బోధిం పత్వా రాజగహం ఉపనిస్సాయ వేళువనే విహరతీ"తి సుత్వా పురిససహస్సపరివారం ఏకం అమచ్చం "పుత్తం మే ఇధ ఆనేహీ"తి పేసేసి. సో సట్ఠియోజనమగ్గం గన్త్వా దసబలస్స చతుపరిసమజ్ఝే నిసీదిత్వా ధమ్మదేసనావేలాయ

విహారం పావిసి. సో “తిట్ఠతు తావ రఞ్ఞా పహితసాసన”న్తి పరిసపరియన్తే ఠితో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా యథాఠితోవ సద్ధిం పురిససహస్సేహి అరహత్తం పాపుణి. అథ నేసం సత్థా “ఏథ భిక్ఖవో”తి హత్థం పసారేసి, సబ్బే తంఖణంయేవ ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా వస్ససట్ఠికత్థేరా వియ అహేసుం. అరహత్తం పత్తకాలతో పట్ఠాయ పన అరియా నామ మజ్ఝత్తావ హోన్తీతి రఞ్ఞా పహితసాసనం దసబలస్స న కథేసి. రాజా “నేవ గతో ఆగచ్ఛతి, న సాసనం సుయ్యతీ”తి “ఏహి, తాత, త్వం గచ్ఛా”తి తేనేవ నియామేన అఞ్ఞం అమచ్చం పేసేసి. సోపి గన్త్వా పురిమనయేనేవ సద్ధిం పరిసాయ అరహత్తం పత్వా తుణ్హీ అహోసి. ఏవం నవహి అమచ్చేహి సద్ధిం నవ పురిససహస్సాని పేసేసి. సబ్బే అత్తనో కిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా తుణ్హీ అహేసుం.

అథ రాజా చిన్తేసి – “ఏత్తకా జనా మయి సినేహాభావేన దసబలస్స ఇధాగమనత్థాయ న కిఞ్చి కథయింసు, అఞ్ఞో గన్త్వాపి దసబలం ఆనేతుం న సక్ఖిస్సన్తి. మయ్హం ఖో పన పుత్తో ఉదాయీ దసబలేన సద్ధిం ఏకవయో సహపంసుకీళికో, మయి చస్స సినేహో అత్థీ”తి కాళుదాయిం పక్కోసాపేత్వా, “తాత, పురిససహస్సపరివారో గన్త్వా దసబలం ఆనేహీ”తి ఆహ. పరమం గతపురిసా వియ పబ్బజితుం లభన్తో ఆనేస్సామి, దేవాతి. యంకిఞ్చి కత్వా మమ పుత్తం దస్సేహీతి. “సాధు, దేవా”తి రఞ్ఞో సాసనం ఆదాయ రాజగహం గన్త్వా సత్థు ధమ్మదేసనావేలాయ పరిసపరియన్తే ఠితో ధమ్మం సుత్వా సపరివారో అరహత్తఫలం పత్వా ఏహిభిక్ఖుభావే పతిట్ఠాసి. తతో చిన్తేసి – “న తావ దసబలస్స కులనగరం గన్తుం ఏస కాలో, వసన్తసమయే సుపుప్ఫితేసు వనసణ్డేసు హరితతిణసఞ్ఛన్నాయ పథవియా ఏస కాలో భవిస్సతీ”తి కాలం పటిమానేన్తో తస్స కాలస్స ఆగతభావం ఞత్వా –

“నాతిసీతం నాతిఉణ్హం, నాతిదుబ్భిక్ఖఛాతకం;
సద్దలా హరితా భూమి, ఏస కాలో మహామునీ”తి. –

సట్ఠిమత్తాహి గాథాహి దసబలస్స కులనగరం గమనత్థాయ గమనవణ్ణం వణ్ణేసి. సత్థా “ఉదాయీ గమనవణ్ణం కథేతి, కపిలవత్థునగరం గన్తుం ఏస కాలో”తి వీసతిసహస్సభిక్ఖుపరివారో అతురితగమనేన చారికం నిక్ఖమి.

ఉదాయిత్థేరో సత్థు నిక్ఖన్తభావం ఞత్వా “పితు మహారాజస్స సఞ్ఞం దాతుం వట్టతీ”తి వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా రఞ్ఞో నివేసనే పాతురహోసి. సుద్ధోదనమహారాజా థేరం దిస్వా తుట్ఠచిత్తో మహారహే పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా అత్తనో పటియాదితస్స నానగ్గరసభోజనస్స పత్తం పూరేత్వా అదాసి. థేరో ఉట్ఠాయ గమనాకప్పం దస్సేసి. నిసీదిత్వావ భుఞ్జ, తాతాతి. సత్థు సన్తికం గన్త్వా భుఞ్జిస్సామి, మహారాజాతి. కహం పన, తాత, సత్థాతి? వీసతిసహస్సభిక్ఖుపరివారో తుమ్హాకం దస్సనత్థాయ చారికం నిక్ఖన్తో, మహారాజాతి. తుమ్హే ఇమం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా యావ మమ పుత్తో ఇమం నగరం సమ్పాపుణాతి, తావస్స ఇతోవ పిణ్డపాతం హరథాతి. థేరో భత్తకిచ్చం కత్వా దసబలస్స ఆహరితబ్బం భత్తం గహేత్వా ధమ్మకథం కథేత్వా దసబలస్స అదస్సనేనేవ సకలరాజనివేసనం సద్ధాపటిలాభం లభాపేత్వా సబ్బేసం పస్సన్తానఞ్ఞేవ పత్తం ఆకాసే విస్సజ్జేత్వా సయమ్పి వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా పిణ్డపాతం ఆదాయ సత్థు హత్థే ఠపేసి, సత్థా తం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జి. థేరో సట్ఠియోజనమగ్గం యోజనపరమం గచ్ఛన్తస్స సత్థునో దివసే దివసే రాజగేహతో భత్తం ఆహరిత్వా అదాసి. ఏవం వత్థు వేదితబ్బం. అథ అపరభాగే సత్థా “మయ్హం పితు మహారాజస్స సకలనివేసనం పసాదేసీ”తి థేరం కులప్పసాదకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

బాకులత్థేరవత్థు

౨౨౬. చతుత్థే **అప్పాబాధాన**న్తి నిరాబాధానం. **బాకులో**తి ద్వీసు కులేసు వడ్ఢితత్తా ఏవంలద్ధనామో థేరో.

తస్స పఞ్చకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర అతీతే ఇతో కప్పసతసహస్సాధికే అసఙ్ఖ్యేయ్యమత్థకే అనోమదస్సిదసబలస్స నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ బ్రాహ్మణకులే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా వయం ఆగమ్మ ఉగ్గహితవేదో వేదత్తయే సారం అపస్సన్తో "సమ్పరాయికత్థం గవేసిస్సామీ"తి పబ్బతపాదే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా పఞ్చాభిఞ్ఞా-అట్ఠసమాపత్తిలాభీ హుత్వా ఝానకీళితాయ వీతినామేసి. తస్మిం సమయే అనోమదస్సీ బోధిసత్తో సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా అరియగణపరివుతో చారికం చరతి. తాపసో "తీణి రతనాని ఉప్పన్నానీ"తి సుత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా ధమ్మం సుత్వా దేసనాపరియోసానే సరణేసు పతిట్ఠితో, అత్తనో ఠానం పన విజహితుం నాసక్ఖి. సో కాలేన కాలం సత్థు దస్సనాయ చేవ గచ్ఛతి, ధమ్మఞ్చ సుణాతి.

అథేకస్మిం సమయే తథాగతస్స ఉదరవాతో ఉప్పజ్జి. తాపసో సత్థు దస్సనత్థాయ ఆగతో "సత్థా గిలానో"తి సుత్వా "కో, భన్తే, ఆబాధో"తి. "ఉదరవాతో"తి వుత్తే "అయం కాలో మయ్హం పుఞ్ఞం కాతు"న్తి పబ్బతపాదం గన్త్వా నానావిధాని భేసజ్జాని సమోధానేత్వా "ఇదం భేసజ్జం సత్థు ఉపనేథా"తి ఉపట్ఠాకత్థేరస్స అదాసి. సహ భేసజ్జస్స ఉపయోగేన ఉదరవాతో పటిప్పస్సమ్భి. సో సత్థు ఫాసుకకాలే గన్త్వా ఏవమాహ – "భన్తే, యదిదం మమ భేసజ్జేన తథాగతస్స ఫాసుకం జాతం, తస్స మే నిస్సన్దేన నిబ్బత్తనిబ్బత్తభవే గద్దూహనమత్తమ్పి సరీరే బ్యాధి నామ మా హోతూ"తి. ఇదమస్స తస్మిం అత్తభావే కల్యాణకమ్మం.

సో తతో చుతో బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం అప్పాబాధానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావతాయుకం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో విపస్సీదసబలస్స నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ బన్ధుమతీనగరే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తో పురిమనయేనేవ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానలాభీ హుత్వా పబ్బతపాదే వసతి.

విపస్సీబోధిసత్తోపి సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా అట్ఠసట్ఠిభిక్ఖుసతసహస్సపరివారో బన్ధుమతీనగరం ఉపనిస్సాయ పితు మహారాజస్స సఙ్గహం కరోన్తో ఖేమే మిగదాయే విహరతి. అథాయం తాపసో దసబలస్స లోకే నిబ్బత్తభావం ఞత్వా ఆగన్త్వా సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా సరణేసు పతిట్ఠాసి, అత్తనో పబ్బజ్జం జహితుం నాసక్ఖి, కాలేన కాలం పన సత్థు ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి.

అథేకస్మిం సమయే ఠపేత్వా సత్థారఞ్చేవ ద్వే అగ్గసావకే చ హిమవతి పుప్ఫితానం విసరుక్ఖానం వాతసమ్ఫస్సేన సేసభిక్ఖూనం మత్థకరోగో నామ ఉదపాది. తాపసో సత్థు ఉపట్ఠానం ఆగతో భిక్ఖూ ససీసం పారుపిత్వా నిపన్నే దిస్వా – "కిం, భన్తే, భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అఫాసుక"న్తి పుచ్ఛి. భిక్ఖూనం తిణపుప్ఫకరోగో, ఆవుసోతి. తాపసో చిన్తేసి – "అయం కాలో మయ్హం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స కాయవేయ్యావతికకమ్మం కత్వా పుఞ్ఞం నిబ్బత్తేతు"న్తి అత్తనో ఆనుభావేన నానావిధాని భేసజ్జాని సంకడ్ఢిత్వా యోజేత్వా అదాసి. సబ్బభిక్ఖూనం రోగో తంఖణంయేవ వూపసన్తో.

సో యావతాయుకం ఠత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఏకనవుతికప్పే దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో కస్సపబుద్ధకాలే బారాణసియం కులగేహే నిబ్బత్తో ఘరావాసం వసన్తో "మయ్హం వసనగేహం దుబ్బలం, పచ్చన్తం గన్త్వా దబ్బసమ్భారం ఆహరిత్వా గేహం కరిస్సామీ"తి వడ్ఢకీహి సద్ధిం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే ఏకం జిణ్ణం మహావిహారం దిస్వా "తిట్ఠతు తావ మయ్హం గేహకమ్మం, న తం మయా సద్ధిం గమిస్సతి, యంకిఞ్చి కత్వా పన సద్ధిం గమనకమ్మమేవ పురేతరం కాతుం వట్టతీ"తి

తేహేవ వడ్ఢకీహి దబ్బసమ్భారం గాహాపేత్వా తస్మిం విహారే ఉపోసథాగారం కారేసి, భోజనసాలం అగ్గిసాలం దీఘచఙ్కమం జన్తాఘరం కప్పియకుటిం వచ్చకుటిం ఆరోగ్యసాలం కారేసి, యంకిఞ్చి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఉపభోగపరిభోగం భేసజ్జం నామ సబ్బం పటియాదేత్వా ఠపేసి.

సో యావజీవం కుసలం కత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో అమ్హాకం దసబలస్స నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ కోసమ్బియం సేట్ఠిగేహే పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స పటిసన్ధిగ్గహణదివసతో పట్ఠాయ తం సేట్ఠికులం లాభగ్గయసగ్గప్పత్తం అహోసి. అథస్స మాతా పుత్తం విజాయిత్వా చిన్తేసి – "అయం దారకో పుఞ్ఞవా కతాధికారో, యత్తకం కాలం అరోగో దీఘాయుకో హుత్వా తిట్ఠతి, తత్తకం అమ్హాకం సమ్పత్తిదాయకో భవిస్సతి. జాతదివసేయేవ మహాయమునాయ న్హాతదారకా నిరోగా హోన్తీ"తి న్హాపనత్థాయ నం పేసేసి. "పఞ్చమే దివసే సీసం న్హాపేత్వా నదీకీళనత్థాయ నం పేసేసీ"తి మజ్ఝిమభాణకా. తత్థ ధాతియా దారకం నిముజ్జనుమ్ముజ్జనవసేన కీళాపేన్తియా ఏకో మచ్ఛో దారకం దిస్వా "భక్ఖో మే అయ"న్తి మఞ్ఞమానో ముఖం వివరిత్వా ఉపగతో. ధాతీ దారకం ఛడ్డేత్వా పలాతా, మచ్ఛో తం గిలి. పుఞ్ఞవా సత్తో దుక్ఖం న పాపుణి, సయనగబ్భం పవిసిత్వా నిపన్నో వియ అహోసి. మచ్ఛో దారకస్స తేజేన తత్తకపాలం గిలిత్వా డయ్హమానో వియ వేగేన తింసయోజనం గన్త్వా బారాణసినగరవాసినో మచ్ఛబన్ధస్స జాలం పావిసి. మహామచ్ఛా నామ జాలేన బద్ధా మారియమానావ మరన్తి, అయం పన దారకస్స తేజేన జాలతో నీహటమత్తోవ మతో. మచ్ఛబన్ధా చ మహామచ్ఛం లభిత్వా ఫాలేత్వా విక్కిణన్తి, తం పన దారకస్స ఆనుభావేన అఫాలేత్వా సకలమేవ కాజేన హరిత్వా "సహస్సేన దేమా"తి వదన్తా నగరే విచరింసు, కోచి న గణ్హాతి.

తస్మిం పన నగరే అపుత్తకం అసీతికోటివిభవం సేట్ఠికులం అత్థి. తస్స ద్వారమూలం పత్వా "కిం గహేత్వా దేథా"తి వుత్తా "కహాపణ"న్తి ఆహంసు. తేహి కహాపణం దత్వా గహితో. సేట్ఠిభరియాపి అఞ్ఞేసు దివసేసు మచ్ఛే న కేళాయతి, తందివసం పన మచ్ఛం ఫలకే ఠపేత్వా సయమేవ ఫాలేసి. మచ్ఛఞ్చ నామ కుచ్ఛితో ఫాలేన్తి, సా పన పిట్ఠితో ఫాలేన్తీ మచ్ఛకుచ్ఛియం సువణ్ణవణ్ణం దారకం దిస్వా "మచ్ఛకుచ్ఛియం మే పుత్తో లద్ధో"తి నాదం నదిత్వా దారకం ఆదాయ సామికస్స సన్తికం అగమాసి. సేట్ఠి తావదేవ భేరిం చరాపేత్వా దారకమాదాయ రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "మచ్ఛకుచ్ఛియం మే, దేవ, దారకో లద్ధో, కిం కరోమా"తి ఆహ. పుఞ్ఞవా ఏస, యో మచ్ఛకుచ్ఛియం ఆరోగో వసి, పోసేహి నన్తి .

అస్సోసి ఖో ఇతరం కులం "బారాణసియం కిర ఏకం సేట్ఠికులం మచ్ఛకుచ్ఛియం దారకం లభీ"తి. తే తత్థ అగమంసు. అథస్స మాతా దారకం అలఙ్కరిత్వా కీళాపియమానం దిస్వా "మనాపో వతాయం దారకో"తి గహేత్వా పకతిం ఆచిక్ఖి. ఇతరా "మయ్హం పుత్తో"తి ఆహ. కహం తే లద్ధోతి. మచ్ఛకుచ్ఛియన్తి. న తుయ్హం పుత్తో, మయ్హం పుత్తోతి. కహం తే లద్ధోతి. మయా దస మాసే కుచ్ఛియా ధారితో, అథ నం నదియా కీళాపియమానం మచ్ఛో గిలీతి. తుయ్హం పుత్తో అఞ్ఞేన మచ్ఛేన గిలితో భవిస్సతి, అయం పన మయా మచ్ఛకుచ్ఛియం లద్ధోతి ఉభోపి రాజకులం అగమంసు. రాజా ఆహ – "అయం దస మాసే కుచ్ఛియా ధారితత్తా అమాతా కాతుం న సక్కా, మచ్ఛం గణ్హన్తాపి వక్కయకనాదీని బహి కత్వా గణ్హన్తా నామ నత్థీతి మచ్ఛకుచ్ఛియం లద్ధత్తా అయమ్పి అమాతా కాతుం న సక్కా, దారకో ఉభిన్నమ్పి కులానం దాయాదో హోతూ"తి. తతో పట్ఠాయ ద్వేపి కులాని అతివియ లాభగ్గయసగ్గప్పత్తాని అహేసుం. తస్స ద్వీహి కులేహి వడ్ఢితత్తా బాకులకుమారోతి నామం కరింసు.

తస్స విఞ్ఞుతం పత్తస్స ద్వీసుపి నగరేసు తయో తయో పాసాదే కారేత్వా నాటకాని పచ్చుపట్ఠపేసుం. ఏకేకస్మిం నగరే చత్తారో చత్తారో మాసే వసతి. ఏకస్మిం నగరే చత్తారో మాసే వుత్థస్స సఙ్ఘాటనావాసు మణ్డపం కారేత్వా తత్థ నం సద్ధిం నాటకేహి ఆరోపేన్తి. సో సమ్పత్తిం అనుభవమానో చతూహి మాసేహి ఇతరం నగరం గచ్ఛతి. తంనగరవాసీని నాటకాని "ద్వీహి మాసేహి ఉపడ్ఢమగ్గం ఆగతో భవిస్సతీ"తి పచ్చుగ్గన్త్వా తం పరివారేత్వా ద్వీహి మాసేహి అత్తనో నగరం నేన్తి, ఇతరాని నాటకాని నివత్తిత్వా అత్తనో నగరమేవ గచ్ఛన్తి. తత్థ చత్తారో మాసే వసిత్వా తేనేవ నియామేన పున ఇతరం నగరం గచ్ఛతి. ఏవమస్స సమ్పత్తిం అనుభవన్తస్స అసీతి వస్సాని పరిపుణ్ణాని.

తస్మిం సమయే అమ్హాకం బోధిసత్తో సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో అనుక్కమేన చారికం చరమానో కోసమ్బిం పాపుణి, బారాణసిన్తి మజ్ఝిమభాణకా. బాకులో సేట్ఠిపి ఖో "దసబలో ఆగతో"తి సుత్వా బహుం గన్ధమాలం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా ధమ్మకథం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో పబ్బజి. సో సత్తాహమేవ పుథుజ్జనో హుత్వా అట్ఠమే అరుణే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. అథస్స ద్వీసు నగరేసు గిహికాలే పరిచారికమాతుగామా అత్తనో కులఘరాని ఆగన్త్వా తత్థ వసమానా చీవరాని కత్వా పహిణింసు. థేరో ఏకం అద్ధమాసం కోసమ్బివాసికేహి పహితం చీవరం భుఞ్జతి, ఏకం అద్ధమాసం బారాణసివాసికేహీతి. ఏతేనేవ నియామేన ద్వీసుపి నగరేసు యం యం ఉత్తమం, తం తం థేరస్సేవ ఆహరియతి. థేరస్స అసీతి వస్సాని అగారమజ్ఝే వసన్తస్స ద్వీహఙ్గులేహి గన్ధపిణ్డం గహేత్వా ఉపసిఙ్ఘనమత్తమ్పి కాలం న కోచి ఆబాధో నామ అహోసి. ఆసీతిమే వస్సే సుఖేనేవ పబ్బజ్జం ఉపగతో. పబ్బజితస్సాపిస్స అప్పమత్తకోపి ఆబాధో వా చతూహి పచ్చయేహి వేకల్లం వా నాహోసి. సో పచ్ఛిమే కాలే పరినిబ్బానసమయేపి పురాణగిహిసహాయకస్స అచేలకస్సపస్స అత్తనో కాయికచేతసికసుఖదీపనవసేనేవ సకలం బాకులసుత్తం (మ॰ ని॰ ౩.౨౦౯ ఆదయో) కథేత్వా అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి. ఏవం అట్ఠుప్పత్తి సముట్ఠితా. సత్థా పన థేరస్స ధరమానకాలేయేవ థేరే యథా పటిపాటియా ఠానన్తరే ఠపేన్తో బాకులత్థేరం ఇమస్మిం సాసనే అప్పాబాధానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

సోభితత్థేరవత్థు

౨౨౭. పఞ్చమే **పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తాన**న్తి పుబ్బే నివుత్థక్ఖన్ధసన్తానం అనుస్సరణసమత్థానం సోభితత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. సో కిర పుబ్బేనివాసం అనుపటిపాటియా అనుస్సరమానో పఞ్చ కప్పసతాని అసఞ్ఞిభవే అచిత్తకపటిసన్ధిం నయతో అగ్గహేసి ఆకాసే పదం దస్సేన్తో వియ. తస్మా పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా వయప్పత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం పుబ్బేనివాసఞాణలాభీనం భిక్ఖూనం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలకమ్మం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి, **సోభితో**తిస్స నామం అకంసు.

సో అపరేన సమయేన సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో పబ్బజిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పత్వా పుబ్బేనివాసఞాణే చిణ్ణవసీ అహోసి. సో అనుపటిపాటియా అత్తనో నిబ్బత్తట్ఠానం అనుస్సరన్తో యావ అసఞ్ఞిభవే అచిత్తకపటిసన్ధి, తావ పటిసన్ధిం అద్దస. తతో పరం అన్తరే పఞ్చ కప్పసతాని పవత్తిం అదిస్వా అవసానే చుతిం దిస్వా "కిం

నామేత”న్తి ఆవజ్జమానో నయవసేన “అసఙ్ఖభవో భవిస్సతీ”తి నిట్ఠం అగమాసి. సత్థా ఇమం కారణం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా థేరం పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఉపాలిత్థేరవత్థు

౨౨౮. ఛట్ఠే **వినయధరానం యదిదం ఉపాలీ**తి వినయధరానం భిక్ఖూనం ఉపాలిత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. థేరో కిర తథాగతస్సేవ సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి. తథాగతస్సేవ సన్తికే వినయపిటకం ఉగ్గణ్హిత్వా భారుకచ్ఛకవత్థుం, అజ్జుకవత్థుం, (పారా॰ ౧౫౮) కుమారకస్సపవత్థున్తి ఇమాని తీణి వత్థూని సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సద్ధిం సంసన్దేత్వా కథేసి. తస్మా వినయధరానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – పదుముత్తరబుద్ధకాలే కిరేస హంసవతియం కులఘరే నిబ్బత్తో ఏకదివసం సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం వినయధరానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే కప్పకగేహే పటిసన్ధిం గణ్హి , ఉపాలిదారకోతిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో ఛన్నం ఖత్తియానం పసాదకో హుత్వా తథాగతే అనుపియమ్బవనే విహరన్తే పబ్బజ్జత్థాయ నిక్ఖమన్తేహి తేహి ఛహి ఖత్తియేహి సద్ధిం నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి. తస్స పబ్బజ్జావిధానం పాళియం (చూళవ॰ ౩౩౦) ఆగతమేవ.

సో పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పన్నో సత్థారం కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా “మయ్హం, భన్తే, అరఞ్ఞవాసం అనుజానాథా”తి ఆహ. భిక్ఖు తవ అరఞ్ఞే వసన్తస్స ఏకమేవ ధురం వడ్ఢిస్సతి, అమ్హాకం పన సన్తికే వసన్తస్స విపస్సనాధురఞ్చ గన్థధురఞ్చ పరిపూరేస్సతీతి. థేరో సత్థు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తో నచిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. అథ నం సత్థా సయమేవ సకలం వినయపిటకం ఉగ్గణ్హాపేసి. సో అపరభాగే హేట్ఠా వుత్తాని తీణి వత్థూని వినిచ్ఛిని. సత్థా ఏకేకస్మిం వినిచ్ఛితే సాధుకారం దత్వా తయోపి వినిచ్ఛయే అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా థేరం వినయధరానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

నన్దకత్థేరవత్థు

౨౨౯. సత్తమే **భిక్ఖునోవాదకానం యదిదం నన్దకో**తి అయం హి థేరో ధమ్మకథం కథేన్తో ఏకసమోధానే పఞ్చ భిక్ఖునీసతాని అరహత్తం పాపేసి. తస్మా భిక్ఖునోవాదకానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే నిబ్బత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం భిక్ఖునోవాదకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా వయప్పత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి, పుబ్బేనివాసఞాణే చ చిణ్ణవసీ అహోసి. సో చతూసు పరిసాసు సమ్పత్తాసు “సబ్బేసంయేవ మనం గహేత్వా కథేతుం సక్కోతీ”తి ధమ్మకథికనన్దకో నామ జాతో. తథాగతోపి ఖో రోహిణీనదీతీరే చుమ్బటకకలహే నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితానం పఞ్చన్నం సాకియకుమారసతానం అనభిరతియా ఉప్పన్నాయ తే భిక్ఖూ ఆదాయ కుణాలదహం గన్త్వా కుణాలజాతకకథాయ (జా॰ ౨.౨౧.కుణాలజాతక) నేసం సంవిగ్గభావం ఞత్వా చతుసచ్చకథం కథేత్వా సోతాపత్తిఫలే

పతిట్ఠాపేసి. అపరభాగే మహాసమయసుత్తం (దీ॰ ని॰ ౨.౩౩౧ ఆదయో) కథేత్వా అగ్గఫలం అరహత్తం పాపేసి. తేసం థేరానం పురాణదుతియికా “అమ్హే దాని ఇధ కిం కరిస్సామా”తి వత్వా సబ్బావ ఏకచిత్తా హుత్వా మహాపజాపతిం ఉపసఙ్కమిత్వా పబ్బజ్జం యాచింసు. తాపి పఞ్చసతా థేరియా సన్తికే పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభింసు. అతీతానన్తరాయ పన జాతియా సబ్బావ తా నన్దకత్థేరస్స రాజపుత్తభావే ఠితస్స పాదపరిచారికా అహేసుం.

తేన సమయేన సత్థా “భిక్ఖూ భిక్ఖునియో ఓవదన్తూ”తి ఆహ. థేరో అత్తనో వారే సమ్పత్తే తాసం పురిమభవే అత్తనో పాదపరిచారికభావం ఞత్వా చిన్తేసి – “మం ఇమస్స భిక్ఖునీసఙ్ఘస్స మజ్ఝే నిసిన్నం ఉపమాయో చ కారణాని చ ఆహరిత్వా ధమ్మం కథయమానం దిస్వా అఞ్ఞో పుబ్బేనివాసఞాణలాభీ భిక్ఖు ఇమం కారణం ఓలోకేత్వా ‘ఆయస్మా నన్దకో యావజ్జదివసా ఓరోధే న విస్సజ్జేతి, సోభతాయమాయస్మా ఓరోధపరివుతో’తి వత్తబ్బం మఞ్ఞేయ్యా”తి. తస్మా సయం అగన్త్వా అఞ్ఞం భిక్ఖుం పేసేసి. తా పన పఞ్చసతా భిక్ఖునియో థేరస్సేవ ఓవాదం పచ్చాసీసన్తి. ఇమినా కారణేన భగవా “అత్తనో వారే సమ్పత్తే అఞ్ఞం అపేసేత్వా సయమేవ గన్త్వా భిక్ఖునీసఙ్ఘం ఓవదాహీ”తి థేరం ఆహ. సో సత్థు కథం పటిబాహితుం అసక్కోన్తో అత్తనో వారే సమ్పత్తే చాతుద్దసే భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స ఓవాదం దత్వా సబ్బావ తా భిక్ఖునియో సళాయతనపటిమణ్డితాయ ధమ్మదేసనాయ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసి.

తా భిక్ఖునియో థేరస్స ధమ్మదేసనాయ అత్తమనా హుత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా అత్తనో పటివిద్ధగుణం ఆరోచేసుం. సత్థా “కస్మిం ను ఖో ధమ్మం దేసేన్తే ఇమా భిక్ఖునియో ఉపరిమగ్గఫలాని పాపుణేయ్యు”న్తి ఆవజ్జేన్తో పున “తంయేవ నన్దకస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా పఞ్చసతాపి ఏతా అరహత్తం పాపుణిస్సన్తీ”తి దిస్వా పునదివసేపి థేరస్సేవ సన్తికం ధమ్మస్సవనత్థాయ పేసేసి. తా పునదివసే ధమ్మం సుత్వా సబ్బావ అరహత్తం పత్తా. తందివసం భగవా తాసం భిక్ఖునీనం అత్తనో సన్తికం ఆగతకాలే ధమ్మదేసనాయ సఫలభావం ఞత్వా “హియ్యో నన్దకస్స ధమ్మదేసనా చాతుద్దసియం చన్దసదిసీ అహోసి, అజ్జ పన్నరసియం చన్దసదిసీ”తి వత్వా థేరస్స సాధుకారం దత్వా తదేవ చ కారణం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా థేరం భిక్ఖునోవాదకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

నన్దత్థేరవత్థు

౨౩౦. అట్ఠమే **ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారాన**న్తి ఛసు ఇన్ద్రియేసు పిహితద్వారానం నన్దత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. కిఞ్చాపి హి సత్థుసావకా అగుత్తద్వారా నామ నత్థి, నన్దత్థేరో పన దససు దిసాసు యం యం దిసం ఓలోకేతుకామో హోతి, న తం చతుసమ్పజఞ్ఞవసేన అపరిచ్ఛిన్దిత్వా ఓలోకేతి. తస్మా ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా వయప్పత్తో సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో కపిలవత్థుపురే మహాపజాపతిగోతమియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. అథస్స నామగ్గహణదివసే ఞాతిసఙ్ఘం నన్దయన్తో తోసేన్తో జాతోతి **నన్దకుమారో**తేవ నామం అకంసు.

మహాసత్తోపి సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో లోకానుగ్గహం కరోన్తో రాజగహతో కపిలవత్థుపురం గన్త్వా పఠమదస్సనేనేవ పితరం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసి. పునదివసే పితు నివేసనం గన్త్వా రాహులమాతాయ ఓవాదం దత్వా సేసజనస్సపి ధమ్మం కథేసి. పునదివసే నన్దకుమారస్స అభిసేకగేహపవేసనఆవాహమఙ్గలేసు వత్తమానేసు తస్స నివేసనం గన్త్వా కుమారం పత్తం గాహాపేత్వా పబ్బాజేతుం విహారాభిముఖో పాయాసి. నన్దకుమారం అభిసేకమఙ్గలం న తథా పీళేసి, పత్తం ఆదాయ గమనకాలే పన జనపదకల్యాణీ ఉపరిపాసాదవరగతా సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా "తువటం ఖో, అయ్యపుత్త, ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి యం వాచం నిచ్ఛారేసి. తం సుత్వా గేహసితఛన్దరాగవసేన ఓలోకేన్తో పనేస సత్థరి గారవేన యథారుచియా నిమిత్తం గహేతుం నాసక్ఖి, తేనస్స చిత్తసన్తాపో అహోసి. అథ నం "ఇమస్మిం ఠానే నివత్తేస్సతి, ఇమస్మిం ఠానే నివత్తేస్సతీ"తి చిన్తేన్తమేవ సత్థా విహారం నేత్వా పబ్బాజేసి. పబ్బజితోపి పటిబాహితుం అసక్కోన్తో తుణ్హీ అహోసి. పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ పన జనపదకల్యాణియా వుత్తవచనమేవ సరతి. అథస్స సా ఆగన్త్వా అవిదూరే ఠితా వియ అహోసి. సో అనభిరతియా పీళితో థోకం ఠానం గచ్ఛతి, తస్స గుమ్బం వా గచ్ఛం వా అతిక్కమన్తస్సేవ దసబలో పురతో ఠితకో వియ అహోసి. సో అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తం కుక్కుటపత్తం వియ పటినివత్తిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ పవిసతి.

సత్థా చిన్తేసి – "నన్దో అతివియ పమత్తో విహరతి, అనభిరతిం వూపసమేతుం న సక్కోతి, ఏతస్స చిత్తనిబ్బాపనం కాతుం వట్టతీ"తి. తతో నం ఆహ – "ఏహి, నన్ద, దేవచారికం గచ్ఛిస్సామా"తి. భగవా కథాహం ఇద్ధిమన్తేహి గన్తబ్బట్ఠానం గమిస్సామీతి. త్వం కేవలం గమనచిత్తం ఉప్పాదేహి, గన్త్వా పస్సిస్ససీతి. సో దసబలస్స ఆనుభావేన తథాగతేనేవ సద్ధిం దేవచారికం గన్త్వా సక్కస్స దేవరఞ్ఞో నివేసనం ఓలోకేత్వా పఞ్చ అచ్ఛరాసతాని అద్దస. సత్థా నన్దత్థేరం సుభనిమిత్తవసేన తా ఓలోకేన్తం దిస్వా, "నన్ద, ఇమా ను ఖో అచ్ఛరా మనాపా, అథ జనపదకల్యాణీ"తి పుచ్ఛి. భన్తే, జనపదకల్యాణీ ఇమా అచ్ఛరా ఉపనిధాయ కణ్ణనాసచ్ఛిన్నకా మక్కటీ వియ ఖాయతీతి. నన్ద, ఏవరూపా అచ్ఛరా సమణధమ్మం కరోన్తానం న దుల్లభాతి. సచే మే, భన్తే భగవా, పాటిభోగో హోతి, అహం సమణధమ్మం కరిస్సామీతి. విస్సత్థో త్వం, నన్ద, సమణధమ్మం కరోహి. సచే తే సప్పటిసన్ధికా కాలకిరియా భవిస్సతి, అహం ఏతాసం పటిలాభత్థాయ పాటిభోగోతి. ఇతి సత్థా యథారుచియా దేవచారికం చరిత్వా జేతవనమేవ పచ్చాగఞ్ఛి.

తతో పట్ఠాయ నన్దత్థేరో అచ్ఛరానం హేతు రత్తిన్దివం సమణధమ్మం కరోతి. సత్థా భిక్ఖూ ఆణాపేసి – "తుమ్హే నన్దస్స వసనట్ఠానే 'ఏకో కిర భిక్ఖు దసబలం పాటిభోగం కత్వా అచ్ఛరానం హేతు సమణధమ్మం కరోతీ'తి తత్థ తత్థ కథేన్తా విచరథా"తి. తే సత్థు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా "భతకో కిరాయస్మా నన్దో, ఉపక్కితకో కిరాయస్మా నన్దో, అచ్ఛరానం హేతు బ్రహ్మచరియం చరతి, భగవా కిరస్స పాటిభోగో పఞ్చన్నం అచ్ఛరాసతానం పటిలాభాయ కకుటపాదీన"న్తి థేరస్స సవనూపచారే కథేన్తా విచరన్తి. నన్దత్థేరో తం కథం సుత్వా "ఇమే భిక్ఖూ న అఞ్ఞం కథేన్తి, మం ఆరబ్భ కథేన్తి, అయుత్తం మమ కమ్మ"న్తి పటిసఙ్ఖానం ఉప్పాదేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి. అథస్స అరహత్తపత్తక్ఖణేయేవ అఞ్ఞతరా దేవతా భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసి, సయమ్పి భగవా అఞ్ఞాసియేవ. పునదివసే నన్దత్థేరో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ – "యం మే, భన్తే భగవా , పాటిభోగో పఞ్చన్నం అచ్ఛరాసతానం పటిలాభాయ కకుటపాదీనం, ముఞ్చామహం, భన్తే, భగవన్తం ఏతస్మా పటిస్సవా"తి. ఏవం వత్థు (ఉదా. ౨౨) సముట్ఠితం . సత్థా అపరభాగే జేతవనవిహారే విహరన్తో థేరం ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

మహాకప్పినత్థేరవత్థు

౨౩౧. నవమే **భిక్ఖుఓవాదకానన్తి** భిక్ఖూ ఓవదన్తానం మహాకప్పినత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. అయం కిర థేరో ఏకసమోధానస్మింయేవ ధమ్మకథం కథేన్తో భిక్ఖుసహస్సం అరహత్తం పాపేసి. తస్మా భిక్ఖుఓవాదకానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులఘరే నిబ్బత్తిత్వా అపరభాగే సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం భిక్ఖుఓవాదకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే బారాణసియం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా పురిససహస్సస్స గణజేట్ఠకో హుత్వా గబ్భసహస్సపటిమణ్డితం మహాపరివేణం కారేసి. తే సబ్బేపి జనా యావజీవం కుసలం కత్వా కప్పినఉపాసకం జేట్ఠకం కత్వా సపుత్తదారా దేవలోకే నిబ్బత్తా. ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరింసు.

అథ అమ్హాకం సత్థు నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ అయం కప్పినో పచ్చన్తదేసే కుక్కుటవతీనగరే రాజగేహే పటిసన్ధిం గణ్హి, సేసపురిసా తస్మింయేవ నగరే అమచ్చకులేసు నిబ్బత్తింసు. తేసు కప్పినకుమారో పితు అచ్చయేన ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా మహాకప్పినరాజా నామ జాతో. పుబ్బే కల్యాణకమ్మకరణకాలే తస్స ఘరసామినీ ఇత్థీ సమానజాతికే రాజకులే నిబ్బత్తిత్వా మహాకప్పినరఞ్ఞో అగ్గమహేసీ జాతా, అనోజాపుప్ఫసదిసవణ్ణతాయ పనస్సా అనోజాదేవీత్వేవ నామం అహోసి. మహాకప్పినరాజాపి సుతవిత్తకో అహోసి. సో పాతోవ ఉట్ఠాయ చతూహి ద్వారేహి సీఘం దూతే పేసేసి – "యత్థ బహుస్సుతే సుతధరే పస్సథ, తతో నివత్తిత్వా మయ్హం ఆరోచేథా"తి.

తేన ఖో పన సమయేన అమ్హాకం సత్థా లోకే నిబ్బత్తిత్వా సావత్థిం ఉపనిస్సాయ పటివసతి. తస్మిం కాలే సావత్థినగరవాసినో వాణిజా సావత్థియం ఉట్ఠానకభణ్డం గహేత్వా, తం నగరం గన్త్వా, భణ్డం పటిసామేత్వా, "రాజానం పస్సిస్సామా"తి పణ్ణాకారం గహేత్వా, రాజకులద్వారం గన్త్వా, "రాజా ఉయ్యానం గతో"తి సుత్వా, ఉయ్యానం గన్త్వా, ద్వారే ఠితా పటిహారకస్స ఆరోచయింసు. అథ రఞ్ఞో నివేదితే రాజా పక్కోసాపేత్వా నియ్యాతితపణ్ణాకారే వన్దిత్వా ఠితే, "తాతా, కుతో ఆగచ్ఛథా"తి పుచ్ఛి. సావత్థితో, దేవాతి. కచ్చి వో రట్ఠం సుభిక్ఖం, ధమ్మికో రాజాతి? ఆమ, దేవాతి. అత్థి పన తుమ్హాకం దేసే కిఞ్చి సాసనన్తి? అత్థి దేవ, న పన సక్కా ఉచ్ఛిట్ఠముఖేహి కథేతున్తి. రాజా సువణ్ణభిఙ్గారేన ఉదకం దాపేసి. తే ముఖం విక్ఖాలేత్వా దసబలాభిముఖా అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా, "దేవ, అమ్హాకం దేసే బుద్ధరతనం నామ ఉప్పన్న"న్తి ఆహంసు. రఞ్ఞో "బుద్ధో"తి వచనే సుతమత్తేయేవ సకలసరీరం ఫరమానా పీతి ఉప్పజ్జి. తతో "బుద్ధోతి, తాతా, వదథా"తి ఆహ. బుద్ధోతి, దేవ, వదామాతి. ఏవం తిక్ఖత్తుం వదాపేత్వా "బుద్ధోతిపదం అపరిమాణం, నాస్స సక్కా పరిమాణం కాతు"న్తి తస్మింయేవ పదే పసన్నో సతసహస్సం దత్వా "అపరం కిం సాసన"న్తి పుచ్ఛి. దేవ ధమ్మరతనం నామ ఉప్పన్నన్తి. తమ్పి సుత్వా తథేవ తిక్ఖత్తుం పటిఞ్ఞం గహేత్వా అపరమ్పి సతసహస్సం దత్వా పున "అఞ్ఞం కిం సాసన"న్తి పుచ్ఛి. సఙ్ఘరతనం దేవ ఉప్పన్నన్తి. తమ్పి సుత్వా తథేవ పటిఞ్ఞం గహేత్వా అపరమ్పి సతసహస్సం దత్వా దిన్నభావం పణ్ణే లిఖిత్వా, "తాతా, దేవియా సన్తికం గచ్ఛథా"తి పేసేసి. తేసు గతేసు అమచ్చే పుచ్ఛి – "తాతా, బుద్ధో లోకే ఉప్పన్నో, తుమ్హే కిం కరిస్సథా"తి? దేవ తుమ్హే కిం కత్తుకామాతి? అహం పబ్బజిస్సామీతి. మయమ్పి పబ్బజిస్సామాతి. తే సబ్బేపి ఘరం వా కుటుమ్బం వా అనపలోకేత్వా యే అస్సే ఆరుయ్హ గతా తేహేవ నిక్ఖమింసు.

వాణిజా అనోజాదేవియా సన్తికం గన్త్వా పణ్ణం దస్సేసుం. సా తం వాచేత్వా "రఞ్ఞా తుమ్హాకం బహూ కహాపణా దిన్నా, కిం తుమ్హేహి కతం, తాతా"తి పుచ్ఛి. పియసాసనం, దేవి, ఆనీతన్తి. అమ్హేపి సక్కా, తాతా, సుణాపేతున్తి? సక్కా, దేవి,

ఉచ్ఛిట్ఠముఖేహి పన వత్తుం న సక్కాతి. సా సువణ్ణభిఙ్గారేన ఉదకం దాపేసి. తే ముఖం విక్ఖాలేత్వా రఞ్ఞో ఆరోచితనియామేనేవ ఆరోచేసుం. సాపి తం సుత్వా ఉప్పన్నపామోజ్జా తేనేవ నయేన ఏకేకస్మిం పదే తిక్ఖత్తుం పటిఞ్ఞం గహేత్వా పటిఞ్ఞాగణనాయ తీణి తీణి కత్వా నవ సతసహస్సాని అదాసి. వాణిజా సబ్బానిపి ద్వాదస సతసహస్సాని లభింసు. అథ నే "రాజా కహం, తాతా"తి పుచ్ఛి. పబ్బజిస్సామీతి నిక్ఖన్తో, దేవీతి. "తేన హి, తాతా, తుమ్హే గచ్ఛథా"తి తే ఉయ్యోజేత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం గతానం అమచ్చానం మాతుగామే పక్కోసాపేత్వా "తుమ్హే అత్తనో సామికానం గతట్ఠానం జానాథ అమ్మా"తి పుచ్ఛి. జానామ, అయ్యే, రఞ్ఞా సద్ధిం ఉయ్యానకీళం గతాతి. ఆమ, అమ్మా గతా, తత్థ పన గన్త్వా "బుద్ధో ఉప్పన్నో, ధమ్మో ఉప్పన్నో, సఙ్ఘో ఉప్పన్నో"తి సుత్వా "దసబలస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామా"తి గతా, తుమ్హే కిం కరిస్సథాతి? తుమ్హే పన, అయ్యే, కిం కత్తుకామాతి? "అహం పబ్బజిస్సామి, న తేహి వన్తవమనం జివ్హగ్గే ఠపేయ్యన్తి. "యది ఏవం, మయమ్పి పబ్బజిస్సామా"తి సబ్బాపి రథే యోజేత్వా నిక్ఖమింసు.

రాజాపి అమచ్చసహస్సేహి సద్ధిం గఙ్గాతీరం పాపుణి, తస్మిం సమయే గఙ్గా పూరా హోతి. అథ నం దిస్వా "అయం గఙ్గా పూరా హోతి చణ్డమచ్ఛాకిణ్ణా, అమ్హేహి చ సద్ధిం ఆగతా దాసా వా మనుస్సా వా నత్థి, యే నో నావం వా ఉళుమ్పం వా కత్వా దదేయ్యుం. ఏతస్స పన సత్థు గుణా నామ హేట్ఠా అవీచితో ఉపరి యావ భవగ్గా పత్థటా. సచే ఏస సత్థా సమ్మాసమ్బుద్ధో, ఇమేసం అస్సానం ఖురపిట్ఠాని మా తేమేన్తూ"తి ఉదకపిట్ఠేన అస్సే పక్ఖన్దాపేసుం. ఏకస్స అస్సస్సాపి ఖురపిట్ఠమత్తం న తేమి, రాజమగ్గేన గచ్ఛన్తా వియ పరతీరం పత్వా పరతో అఞ్ఞం మహానదిం పాపుణింసు. "దుతియా కిన్నామా"తి పుచ్ఛి. నీలవాహినీ నామ గమ్భీరతోపి పుథులతోపి అడ్ఢయోజనమత్తా దేవాతి. తత్థ అఞ్ఞా సచ్చకిరియా నత్థి, తాయ ఏవ సచ్చకిరియాయ తమ్పి అడ్ఢయోజనవిత్థారం నదిం అతిక్కమింసు. అథ తతియం చన్దభాగం నామ మహానదిం పత్వా తమ్పి తాయ ఏవ సచ్చకిరియాయ అతిక్కమింసు.

సత్థాపి తందివసం పచ్చూససమయే మహాకరుణాసమాపత్తితో వుట్ఠాయ లోకం ఓలోకేన్తో "అజ్జ మహాకప్పినో తియోజనసతికం రజ్జం పహాయ అమచ్చసహస్సపరివారో మమ సన్తికే పబ్బజితుం ఆగచ్ఛతీ"తి దిస్వా "మయా తేసం పచ్చుగ్గమనం కాతుం యుత్త"న్తి పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో సావత్థియం పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తో సయమేవ పత్తచీవరం గహేత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా చన్దభాగాయ తీరే తేసం ఉత్తరణతిత్థఅభిముఖట్ఠానే మహానిగ్రోధరుక్ఖో అత్థి, తత్థ పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా ఛబ్బణ్ణబుద్ధరస్మియో విస్సజ్జేసి. తే తేన తిత్థేన ఉత్తరన్తా బుద్ధరస్మియో ఇతో చితో చ ధావన్తియో ఓలోకేత్వా దసబలస్స పుణ్ణచన్దసస్సిరికం ముఖం దిస్వా "యం సత్థారం ఉద్దిస్స మయం పబ్బజితా, అద్ధా నో ఏసో"తి దస్సనేనేవ నిట్ఠం గన్త్వా దిట్ఠట్ఠానతో పట్ఠాయ ఓణమిత్వా వన్దమానా ఆగమ్మ సత్థారం వన్దింసు. రాజా గోప్ఫకేసు గహేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది సద్ధిం అమచ్చసహస్సేన. సత్థా తేసం ధమ్మకథం కథేసి. దేసనాపరియోసానే సబ్బేవ అరహత్తే పతిట్ఠాయ సత్థారం పబ్బజ్జం యాచింసు. సత్థా "పుబ్బే ఇమే చీవరదానస్స దిన్నత్తా అత్తనో పత్తచీవరాని గహేత్వావ ఆగతా"తి సువణ్ణవణ్ణం హత్థం పసారేత్వా "ఏథ భిక్ఖవో, స్వాక్ఖాతో ధమ్మో, చరథ బ్రహ్మచరియం సమ్మా దుక్ఖస్స అన్తకిరియాయా"తి ఆహ. సావ తేసం ఆయస్మన్తానం పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ అహోసి, వస్ససట్ఠికత్థేరా వియ సత్థారం పరివారయింసు.

అనోజాపి దేవీ రథసహస్సపరివారా గఙ్గాతీరం పత్వా రఞ్ఞో అత్థాయ ఆభతం నావం వా ఉళుమ్పం వా అదిస్వా అత్తనో బ్యత్తతాయ చిన్తేసి – "రాజా సచ్చకిరియం కత్వా గతో భవిస్సతి, సో పన సత్థా న కేవలం తేసంయేవ అత్థాయ నిబ్బత్తో, సచే

సో సత్థా సమ్మాసమ్బుద్ధో, అమ్హాకం రథా మా ఉదకే నిముజ్జింసూ”తి ఉదకపిట్ఠేన రథే పక్ఖన్దాపేసి. రథానం నేమివట్టిమత్తమ్పి న తేమి. దుతియనదిమ్పి తతియనదిమ్పి తేనేవ సచ్చకారేన ఉత్తరి. ఉత్తరమానా ఏవ చ నిగ్రోధరుక్ఖమూలే సత్థారం అద్దస. సత్థాపి “ఇమాసం అత్తనో సామికే పస్సన్తీనం ఛన్దరాగో ఉప్పజ్జిత్వా మగ్గఫలానం అన్తరాయం కరేయ్య, ధమ్మం సోతుం చ న సక్ఖిస్సన్తీ”తి. యథా అఞ్ఞమఞ్ఞం న పస్సన్తి, తథా అకాసి. తా సబ్బాపి తిత్థతో ఉత్తరిత్వా దసబలం వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా తాసం ధమ్మకథం కథేసి. దేసనాపరియోసానే సబ్బా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సింసు. సత్థా “ఉప్పలవణ్ణా ఆగచ్ఛతూ”తి చిన్తేసి. థేరీ ఆగన్త్వా సబ్బా పబ్బాజేత్వా ఆదాయ భిక్ఖునిఉపస్సయం గతా, సత్థా భిక్ఖుసహస్సం గహేత్వా ఆకాసేన జేతవనం అగమాసి.

అథాయం మహాకప్పినత్థేరో అత్తనో కిచ్చం మత్థకప్పత్తం ఇత్వా అప్పోస్సుక్కో హుత్వా ఫలసమాపత్తిసుఖేన వీతినామేన్తో అరఞ్ఞగతోపి రుక్ఖమూలగతోపి సుఞ్ఞాగారగతోపి “అహో సుఖం అహో సుఖ”న్తి అభిణ్హం ఉదానం ఉదానేసి. భిక్ఖూ కథం ఉప్పాదేసుం “కప్పినత్థేరో రజ్జసుఖం అనుస్సరన్తో ఉదానం ఉదానేతీ”తి. తే తథాగతస్స ఆరోచేసుం. భగవా “మమ పుత్తో మగ్గసుఖం ఫలసుఖం ఆరబ్భ ఉదానం ఉదానేసీ”తి వత్వా ధమ్మపదే ఇమం గాథమాహ –

“ధమ్మపీతి సుఖం సేతి, విప్పసన్నేన చేతసా;

అరియప్పవేదితే ధమ్మే, సదా రమతి పణ్డితో”తి. (ధ॰ ప॰ ౭౯);

అథేకదివసం సత్థా తస్స అన్తేవాసికభిక్ఖుసహస్సం ఆమన్తేత్వా ఆహ – “కచ్చి వో, భిక్ఖవే, ఆచరియో ధమ్మం దేసేతీ”తి. న భగవా దేసేతి, అప్పోస్సుక్కో దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారం అనుయుత్తో విహరతి, కస్సచి ఓవాదమత్తమ్పి న దేతీతి. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర త్వం, కప్పిన, అన్తేవాసికానం ఓవాదమత్తమ్పి న దేసీ”తి? సచ్చం భగవాతి. బ్రాహ్మణ, మా ఏవం కరి, అజ్జ పట్ఠాయ అన్తేవాసికానం ధమ్మం దేసేహీతి. “సాధు, భన్తే”తి థేరో సత్థు కథం సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఏకసమోధానేయేవ సమణసహస్సస్స ధమ్మం దేసేత్వా సబ్బే అరహత్తం పాపేసి. అపరభాగే సత్థా సఙ్ఘమజ్ఝే నిసిన్నో పటిపాటియా థేరే ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో మహాకప్పినత్థేరం భిక్ఖుఓవాదకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

సాగతత్థేరవత్థు

౨౩౨. దసమే **తేజోధాతుకుసలాన**న్తి తేజోధాతుం సమాపజ్జితుం కుసలానం సాగతత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. అయఞ్హి థేరో తేజోధాతుసమాపత్తియా అమ్బతిత్థనాగస్స తేజసా తేజం పరియాదియిత్వా తం నాగం నిబ్బిసేవనం అకాసి. తస్మా తేజోధాతుకుసలానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా అపరభాగే సత్థుధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం తేజోధాతుకుసలానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి, సాగతమాణవోతిస్స నామం అకంసు. సో అపరభాగే సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో పబ్బజిత్వా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా తత్థ వసీభావం పాపుణి.

అథేకదివసం సత్థా చారికం చరమానో కోసమ్బినగరసమీపం అగమాసి. తేన చ సమయేన నదీతిత్థే పోరాణకనావికస్స బహూ ఆగన్తుకగమికా వేరినో హుత్వా తం పోథేత్వా మారయింసు. సో విరుద్ధేన చిత్తేన పత్థనం పట్ఠపేత్వా తస్మింయేవ తిత్థే మహానుభావో నాగరాజా హుత్వా నిబ్బత్తో. సో విరుద్ధచిత్తత్తా అకాలేయేవ వస్సాపేతి, కాలే పన న వస్సాపేతి, సస్సాని న సమ్మా సమ్పజ్జన్తి. సకలరట్ఠవాసినో చ తస్స వూపసమనత్థం అనుసంవచ్ఛరం బలికమ్మం కరోన్తి, వసనత్థాయ చస్స ఏకం గేహం అకంసు. సత్థాపి తేనేవ తిత్థేన ఉత్తరిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో "తస్మింయేవ పదేసే రత్తిం వసిస్సామీ"తి అగమాసి.

అథాయం థేరో "చణ్డో కిరేత్థ నాగరాజా"తి సుత్వా "ఇమం నాగరాజానం దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా సత్థు వసనట్ఠానం పరియాదేతుం వట్టతీ"తి నాగరాజస్స వసనట్ఠానం పవిసిత్వా పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీది. నాగో కుజ్ఝిత్వా "కోనామాయం ముణ్డకో మయ్హం వసనట్ఠానం పవిసిత్వా నిసిన్నో"తి ధూపాయి, థేరో ఉత్తరితరం ధూపాయి. నాగో, పజ్జలి, థేరోపి ఉత్తరితరం పజ్జలిత్వా తస్స తేజం పరియాదియి. సో "మహన్తో వతాయం భిక్ఖూ"తి థేరస్స పాదమూలే నిపతిత్వా, "భన్తే, తుమ్హాకం సరణం గచ్ఛామీ"తి ఆహ. మయ్హం సరణగమనకిచ్చం నత్థి, దసబలస్స సరణం గచ్ఛాతి. సో "సాధూ"తి సరణగతో హుత్వా తతో పట్ఠాయ న కఞ్చి విహేఠేతి, దేవమ్పి సమ్మా వస్సాపేతి, సస్సాని సమ్మా సమ్పజ్జన్తి.

కోసమ్బివాసినో "అయ్యేన కిర సాగతేన అమ్బతిత్థకనాగో దమితో"తి సుత్వా సత్థు ఆగమనం ఉదిక్ఖమానా దసబలస్స మహాసక్కారం సజ్జయింసు. తే దసబలస్స మహాసక్కారం కత్వా ఛబ్బగ్గియానం వచనేన సబ్బగేహేసు కాపోతికం పసన్నం పటియాదేత్వా పునదివసే సాగతత్థేరస్స పిణ్డాయ చరన్తస్స గేహే గేహే థోకం థోకం అదంసు. థేరో అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే మనుస్సేహి యాచియమానో గేహే గేహే థోకం థోకం పివిత్వా అవిదూరం గన్త్వావ అనాహారికభావేన సతిం విస్సజ్జేత్వా సఙ్కారట్ఠానే పతి.

సత్థా కతభత్తకిచ్చో నిక్ఖమన్తో తం దిస్వా గాహాపేత్వా విహారం గన్త్వా విగరహిత్వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేసి. సో పునదివసే సతిం లభిత్వా అత్తనా కతకారణం సుత్వా అచ్చయం దేసేత్వా దసబలం ఖమాపేత్వా ఉప్పన్నసంవేగో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి. ఏవం వత్థు వినయే సముట్ఠితం. తం తత్థ ఆగతనయేనేవ విత్థారతో వేదితబ్బం. అపరభాగే పన సత్థా జేతవనే మహావిహారే నిసీదిత్వా పటిపాటియా థేరే ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో సాగతత్థేరం తేజోధాతుకుసలానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

రాధత్థేరవత్థు

౨౩౩. ఏకాదసమే **పటిభానేయ్యకానన్**తి సత్థు ధమ్మదేసనాపటిభానస్స పచ్చయభూతానం పటిభానజనకానం భిక్ఖూనం రాధత్థేరో అగ్గోతి దస్సేతి. థేరస్స హి దిట్ఠిసముదాచారఞ్చ ఓకప్పనియసద్ధఞ్చ ఆగమ్మ దసబలస్స నవనవా ధమ్మదేసనా పటిభాతి. తస్మా థేరో పటిభానేయ్యకానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తిత్వా అపరభాగే సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం పటిభానేయ్యకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం తథాగతం పరిచరిత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహనగరే బ్రాహ్మణకులే పటిసన్ధిం గణ్హి, రాధమాణవోతిస్స నామం అకంసు.

సో మహల్లకకాలే అత్తనో పుత్తదారేన అబహుమతో “పబ్బజిత్వా కాలం వీతినామేస్సామీ”తి విహారం గన్త్వా థేరే పబ్బజ్జం యాచి. “జిణ్ణో మహల్లకబ్రాహ్మణో”తి న కోచి పబ్బాజేతుం ఇచ్ఛి. అథేకదివసం బ్రాహ్మణో సత్థు సన్తికం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా తస్స ఉపనిస్సయసమ్పత్తిం దిస్వా కథం సముట్ఠాపేతుకామో “కిం, బ్రాహ్మణ, పుత్తదారా తం పటిజగ్గన్తీ”తి? కుతో, భో గోతమ, పటిజగ్గనం, మహల్లకోతి మం బహి నీహరింసు. కిం పన తే, బ్రాహ్మణ, పబ్బజితుం న వట్టతీతి? కో మం, భో గోతమ, పబ్బాజేస్సతి, మహల్లకభావేన మం న కోచి ఇచ్ఛతీతి. సత్థా సారిపుత్తత్థేరస్స సఞ్ఞం అదాసి. థేరో సత్థు వచనం సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా రాధబ్రాహ్మణం పబ్బాజేత్వా చిన్తేసి – “సత్థా ఇమం బ్రాహ్మణం సాదరేన పబ్బజాపేసి, న ఖో మే ఏతం అనాదరేన పరిహరితుం వట్టతీ”తి రాధత్థేరం ఆదాయ గామకావాసం అగమాసి. తత్రస్స అధునా పబ్బజితత్తా కిచ్ఛలాభిస్స థేరో అత్తనో పత్తం ఆవాసం దేతి, అత్తనో పత్తం పణీతపిణ్డపాతమ్పి తస్సేవ దత్వా సయం పిణ్డాయ చరతి. రాధత్థేరో సేనాసనసప్పాయఞ్చ భోజనసప్పాయఞ్చ లభిత్వా సారిపుత్తత్థేరస్స సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా నచిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి.

అథ నం థేరో గహేత్వా దసబలం పస్సితుం ఆగతో. సత్థా జానన్తోవ పుచ్ఛి – “యో తే మయా , సారిపుత్త, నిస్సితకో దిన్నో, కీదిసం తస్స, న ఉక్కణ్ఠతీ”తి? భన్తే, సాసనే అభిరమితభిక్ఖు నామ ఏవరూపో భవేయ్యాతి. అథాయస్మతో సారిపుత్తస్స “సారిపుత్తత్థేరో కతఞ్ఞూ కతవేదీ”తి సబ్బమజ్ఝే కథా ఉదపాది. తం సుత్వా సత్థా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, సారిపుత్తస్స ఇదాని కతఞ్ఞూకతవేదితా, సో అతీతే అహేతుకపటిసన్ధియం నిబ్బత్తోపి కతఞ్ఞూకతవేదీయేవ అహోసీ”తి. కతరస్మిం కాలే భగవాతి?

అతీతే, భిక్ఖవే, పబ్బతపాదమ్హి పఞ్చసతమత్తా వడ్ఢకిపురిసా మహాఅరఞ్ఞం పవిసిత్వా దబ్బసమ్భారే ఛిన్దిత్వా మహాఉళుమ్పం బన్ధిత్వా నదియా ఓతారేన్తి. అథేకో హత్థినాగో ఏకస్మిం విసమట్ఠానే సోణ్డాయ సాఖం గణ్హన్తో సాఖాభఙ్గవేగం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో తిఖిణఖాణుకే పాదేన అవత్థాసి, పాదో విద్ధో, దుక్ఖవేదనా వత్తన్తి. సో గమనం అభినీహరితుం అసక్కోన్తో తత్థేవ నిపజ్జి. సో కతిపాహచ్చయేన తే వడ్ఢకీ అత్తనో సమీపేన గచ్ఛన్తే దిస్వా “ఇమే నిస్సాయాహం జీవితం లభిస్సామీ”తి తేసం అనుపదం అగమాసి. తే నివత్తిత్వా హత్థిం దిస్వా భీతా పలాయన్తి. సో తేసం పలాయనభావం ఞత్వా అట్ఠాసి, పున ఠితకాలే అనుబన్ధి.

వడ్ఢకిజేట్ఠకో చిన్తేసి – “అయం హత్థి అమ్హేసు తిట్ఠన్తేసు అనుబన్ధతి, పలాయన్తేసు తిట్ఠతి, భవిస్సతి తత్థ కారణ”న్తి. సబ్బే తం తం రుక్ఖం ఆరుయ్హ తస్స ఆగమనం పటిమానేన్తా నిసీదింసు. సో తేసం సన్తికం ఆగన్త్వా అత్తనో పాదం దస్సేన్తో పరివత్తేత్వా నిపజ్జి. తదా వడ్ఢకీనం సఞ్ఞా ఉదపాది – “గిలానభావేన, భో, ఏస ఆగచ్ఛతి, న అఞ్ఞేన కారణేనా”తి తస్స సన్తికం గన్త్వా పాదే పవిట్ఠఖాణుకం దిస్వా “ఇమినా కారణేన ఏస ఆగతో”తి తిఖిణవాసియా ఖాణుకకోటియం ఓధిం దత్వా దళ్హాయ రజ్జుయా బన్ధిత్వా కడ్ఢిత్వా నీహరింసు. అథస్స వణముఖం పీళేత్వా పుబ్బలోహితం నీహరిత్వా కసావోదకేన ధోవిత్వా అత్తనో జాననభేసజ్జం మక్ఖేత్వా నచిరస్సేవ ఫాసుకం అకంసు.

హత్థినాగో గిలానా వుట్ఠితో చిన్తేసి – “ఇమే మయ్హం బహుపకారా, ఇమే మయా నిస్సాయ జీవితం లద్ధం, మయా ఇమేసం కతఞ్ఞునా కతవేదినా భవితుం వట్టతీ”తి అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా సేతం గన్ధహత్థిపోతకం ఆనేసి. వడ్ఢకినో హత్థిపోతకం దిస్వా “అమ్హాకం హత్థీ పుత్తమ్పి గహేత్వా ఆగతో”తి అతివియ తుట్ఠచిత్తా అహేసుం. హత్థినాగో చిన్తేసి – “మయి తిట్ఠన్తే ‘కిం ను ఖో అయం ఆగతో’తి మమ ఆగతకారణం న జానిస్సన్తీ”తి ఠితట్ఠానతో పక్కామి. హత్థిపోతకో పితు

పచ్ఛతో పచ్ఛతో అనుపాయాసి. హత్థినాగో తస్స ఆగతభావం ఞత్వా నివత్తనత్థాయ సద్దసఞ్ఞం అదాసి. సో పితు కథం సుత్వా నివత్తిత్వా వడ్ఢకీనం సన్తికం గతో. వడ్ఢకినో "ఇమం హత్థిపోతకం అమ్హాకం దాతుం ఆగతో భవిస్సతి ఏసో"తి ఞత్వా "అమ్హాకం సన్తికే తయా కత్తబ్బకిచ్చం నత్థి, పితు సన్తికంయేవ గచ్ఛా"తి పహిణింసు. హత్థినాగో యావతతియం అత్తనో సన్తికం ఆగతమ్పి పున వడ్ఢకీనంయేవ సమీపం పేసేసి. తతో పట్ఠాయ వడ్ఢకినో హత్థిపోతకం అత్తనో సన్తికే కత్వా పటిజగ్గన్తి. భోజనకాలే ఏకేకం భత్తపిణ్డం దేన్తి, భత్తం తస్స యావదత్థం అహోసి. సో వడ్ఢకీహి అన్తోగహనే కోట్టితం దబ్బసమ్భారం ఆహరిత్వా అఙ్గణట్ఠానే రాసిం కరోతి. ఏతేనేవ నియామేన అఞ్ఞమ్పి ఉపకారకమ్మం కరోతి.

సత్థా ఇమం కారణం ఆహరిత్వా పుబ్బేపి సారిపుత్తస్స కతఞ్ఞుకతవేదిభావం దీపేతి. సారిపుత్తత్థేరో హి తదా మహాహత్థీ అహోసి, అట్ఠుప్పత్తియం ఆగతో ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు హత్థిపోతకో అహోసి. సంయుత్తనికాయం పన పత్వా సకలం రాధసంయుత్తం, ధమ్మపదే చ –

"నిధీనంవ పవత్తారం, యం పస్సే వజ్జదస్సినం;
నిగ్గయ్హవాదిం మేధావిం, తాదిసం పణ్డితం భజే;
తాదిసం భజమానస్స, సేయ్యో హోతి న పాపియో"తి. (ధ॰ ప॰ ౭౬) –

గాథా థేరస్స ధమ్మదేసనా నామ. అపరభాగే పన సత్థా పటిపాటియా థేరే ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో రాధత్థేరం పటిభానేయ్యకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

మోఘరాజత్థేరవత్థు

౨౩౪. ద్వాదసమే **లూఖచీవరధరాన**న్తి లూఖచీవరం ధారేన్తానం మోఘరాజా అగ్గోతి దస్సేతి. అయం హి థేరో సత్థలూఖం సుత్తలూఖం రజనలూఖన్తి తివిధేనపి లూఖేన సమన్నాగతం పంసుకూలం ధారేసి. తస్మా లూఖచీవరధరానం అగ్గో నామ జాతో.

తస్స పఞ్హాకమ్మే అయమనుపుబ్బికథా – అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా నిబ్బత్తి, తతో అపరభాగే సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం లూఖచీవరధరానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో కస్సపదసబలస్స నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ కట్ఠవాహననగరే అమచ్చగేహే పటిసన్ధిం గణ్హి. అపరభాగే వయప్పత్తో కట్ఠవాహనరాజానం ఉపట్ఠహన్తో అమచ్చట్ఠానం లభి.

తస్మిం కాలే కస్సపదసబలో లోకే ఉప్పజ్జి. కట్ఠవాహనరాజా "బుద్ధో కిర లోకే ఉప్పన్నో"తి సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా ఆహ – "తాత, బుద్ధో కిర లోకే ఉప్పన్నో, ఇమం పచ్చన్తనగరం ఏకప్పహారేనేవ ఉభోహి అమ్హేహి తుచ్ఛం కాతుం న సక్కా, త్వం తావ మజ్ఝిమదేసం గన్త్వా బుద్ధస్స ఉప్పన్నభావం ఞత్వా దసబలం ఇమం నగరం ఆనేహీ"తి పురిససహస్సేన సద్ధిం పేసేసి. సో అనుపుబ్బేన సత్థు సన్తికం గన్త్వా ధమ్మకథం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధో తత్థేవ పబ్బజిత్వా వీసతి వస్ససహస్సాని సమణధమ్మం అకాసి. తేన సద్ధిం గతపురిసా పన సబ్బేపి నివత్తిత్వా పున రఞ్ఞో సన్తికం ఆగతా.

అయం థేరో పరిపుణ్ణసీలో కాలం కత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో అమ్హాకం దసబలస్స నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ సావత్థియం బ్రాహ్మణకులే పటిసన్ధిం గణ్హి, మోఘరాజమాణవోతిస్స నామం అకంసు. కట్ఠవాహనరాజాపి కస్సపస్స భగవతో అధికారకమ్మం కత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం సపరివారో దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా అమ్హాకం దసబలస్స నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ సావత్థియం పురోహితగేహే పటిసన్ధిం గణ్హి, బావరిమాణవోతిస్స నామం అకంసు. సో అపరేన సమయేన తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా సోళసన్నం మాణవకసహస్సానం సిప్పం వాచేన్తో చరతి. అథస్స పసేనదికోసలరఞ్ఞో కాలే పితు అచ్చయేన పురోహితట్ఠానం అదంసు. తదా అయమ్పి మోఘరాజమాణవో బావరిబ్రాహ్మణస్స సన్తికే సిప్పం గణ్హాతి.

అథేకదివసం బావరిబ్రాహ్మణో రహోగతో అత్తనో సిప్పే సారం ఓలోకేన్తో సమ్పరాయికం సారం అదిస్వా “ఏకం పబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా సమ్పరాయికం గవేసిస్సామీ”తి కోసలరాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనో పబ్బజ్జం అనుజానాపేసి. సో తేన అనుఞ్ఞాతో సోళసహి మాణవకసహస్సేహి పరివుతో పబ్బజ్జత్థాయ నిక్ఖమి. కోసలరాజాపి తేన సద్ధింయేవ ఏకం అమచ్చం కహాపణసహస్సం దత్వా పేసేసి – “యస్మిం ఠానే ఆచరియో పబ్బజతి, తత్రస్స వసనట్ఠానం గహేత్వా దేథా”తి. బావరిబ్రాహ్మణో ఫాసుకట్ఠానం ఓలోకేన్తో మజ్ఝిమదేసతో పటిక్కమ్మ అస్సకరఞ్ఞో చ ముళ్హకరఞ్ఞో చ సీమన్తరే గోధావరితీరే అత్తనో వసనట్ఠానం కారేసి.

అథేకో పురిసో జటిలానం దస్సనాయ గతో తేసం సన్తకే భూమిట్ఠానే తేహి అనుఞ్ఞాతో అత్తనో వసనట్ఠానం అకాసి. తేన కతం దిస్వా అపరం కులసతం గేహసతం కారేసి. తే సబ్బేపి సన్నిపతిత్వా “మయం అయ్యానం సన్తకే భూమిభాగే వసామ, ముధా వసితుం న కారణం, సుఖవాసం వో దస్సామా”తి ఏకేకో ఏకేకం కహాపణం బావరిబ్రాహ్మణస్స వసనట్ఠానే ఠపేసి. సబ్బేహిపి ఆభతకహాపణా సతసహస్సమత్తా అహేసుం. బావరిబ్రాహ్మణో “కిమత్థం ఏతే ఆభతా”తి ఆహ. సుఖవాసదానత్థాయ, భన్తేతి. సచాహం హిరఞ్ఞసువణ్ణేన అత్థికో అస్సం, అహం మహన్తం ధనరాసిం పహాయ న పబ్బజేయ్యం. తుమ్హాకం కహాపణే గణ్హిత్వా గచ్ఛథాతి. అమ్హేహి అయ్యస్స పరిచ్చత్తం న పున గణ్హామ, అనుసంవచ్ఛరం పన ఏతేనేవ నియామేన ఆహరిస్సామ, ఇమే గహేత్వా అయ్యో దానం దేతూతి. బ్రాహ్మణో అధివాసేత్వా కపణద్ధికవణిబ్బకయాచకానం దానముఖే నియ్యాతేసి. తస్స అపరాపరం దాయకభావో సకలజమ్బుదీపే పఞ్ఞాయిత్థ.

తతో కాలిఙ్గరట్ఠే దున్నివిట్ఠే నామ గామే జూజకబ్రాహ్మణస్స వంసే జాతబ్రాహ్మణస్స బ్రాహ్మణీ ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ బ్రాహ్మణం చోదేతి – “బావరీ, కిర దానం దేతి, గన్త్వా తతో హిరఞ్ఞసువణ్ణం ఆహరా”తి. సో తాయ చోదియమానో సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తో బావరిస్స సన్తికం గచ్ఛమానో బావరిమ్హి దానం దత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా నిపజ్జిత్వా దానం అనుస్సరమానే గతో. గన్త్వా చ “దానం మే, బ్రాహ్మణ, దేహి, దానం మే, బ్రాహ్మణ, దేహీ”తి ఆహ. అకాలే త్వం, బ్రాహ్మణ, ఆగతో, సమ్పత్తయాచకానం మే దిన్నం, ఇదాని కహాపణం నత్థీతి. న మయ్హం, బ్రాహ్మణ, బహూహి కహాపణేహి అత్థో, తవ ఏత్తకం దానం దదన్తస్స న సక్కా కహాపణేహి వినా భవితుం, మయ్హం పఞ్చ కహాపణసతాని దేహీతి. బ్రాహ్మణ, పఞ్చపి సతాని నత్థి, పున దానకాలే సమ్పత్తే లభిస్ససీతి. కిం పనాహం తవ దానకాలే ఆగమిస్సామీతి? బావరిబ్రాహ్మణస్స పణ్ణసాలద్వారే వాలుకం థూపం కత్వా సమన్తతో రత్తవణ్ణాని పుప్ఫాని వికిరిత్వా మన్తం జప్పేన్తో వియ ఓట్ఠే చాలేత్వా చాలేత్వా “ముద్ధా ఫలతు సత్తధా”తి వదతి.

బావరిబ్రాహ్మణో చిన్తేసి – “అయం మహాతపో తపచారం గణ్హిత్వా చరణబ్రాహ్మణకో మయ్హం సత్తదివసమత్థకే ‘సత్తధా ముద్ధా ఫాలతూ’తి వదతి, మయ్హఞ్చ ఇమస్స దాతబ్బాని పఞ్చ కహాపణసతాని నత్థి, ఏకంసేన మం ఏస ఘాతేస్సతీ”తి.

ఏవం తస్మిం సోళసల్లసమప్పితే నిపన్నే రత్తిభాగసమనన్తరే అనన్తరత్తభావే బావరిస్స మాతా దేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. సా పుత్తస్స సోళసల్లసమప్పితభావం దిస్వా ఆగన్త్వా ఆహ – “తాత , ఏస ముద్ధం వా ముద్ధఫాలనం వా న జానాతి, త్వమ్పి లోకే బుద్ధానం ఉప్పన్నభావం న జానాసి. సచే తే సంసయో అత్థి, సత్థు సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛ, సో తే ఏతం కారణం కథేస్సతీ”తి. బ్రాహ్మణో దేవతాయ కథం సుతకాలతో పట్ఠాయ అస్సాసం లభిత్వా పునదివసే ఉట్ఠితే అరుణే సబ్బేవ అన్తేవాసికే పక్కోసిత్వా, “తాతా, బుద్ధో కిర లోకే ఉప్పన్నో, తుమ్హే సీఘం గన్త్వా ‘బుద్ధో వా నో వా’తి ఞత్వా ఆగన్త్వా మయ్హం ఆరోచేథ, అహం సత్థు సన్తికం గమిస్సామి. అపిచ ఖో పన మయ్హం మహల్లకభావేన జీవితన్తరాయో దుజ్జానో, తుమ్హే తస్స సన్తికం గన్త్వా ఇమినా చ ఇమినా చ నియామేన పఞ్హే పుచ్ఛథా”తి ముద్ధఫాలనపఞ్హం నామ అభిసఙ్ఖరిత్వా అదాసి.

తతో చిన్తేసి – “సబ్బే ఇమే మాణవా పణ్డితా, సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా అత్తనో కిచ్చే మత్థకం పత్తే పున మయ్హం సన్తికం ఆగచ్ఛేయ్యుం వా నో వా”తి. అథ అత్తనో భాగినేయ్యస్స అజితమాణవస్స నామ సఞ్ఞం అదాసి – “త్వం పన ఏకన్తేనేవ మమ సన్తికం ఆగన్తుం అరహసి, తయా పటిలద్ధగుణం ఆగన్త్వా మయ్హం కథేయ్యాసీ”తి. అథ తే సోళససహస్సజటిలా అజితమాణవం జేట్ఠకం కత్వా సోళసహి జేట్ఠన్తేవాసికేహి సద్ధిం “సత్థారం పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామా”తి చారికం చరన్తా గతగతట్ఠానే, “అయ్యా, కహం గచ్ఛథ, కహం గచ్ఛథా”తి పుచ్ఛితా “దసబలస్స సన్తికం పఞ్హం పుచ్ఛితుం గచ్ఛామా”తి కోటితో పట్ఠాయ పరిసం సంకడ్ఢన్తా అనేకయోజనసతం మగ్గం గతా. సత్థా “తేసం ఆగమనదివసే అఞ్ఞస్స ఓకాసో న భవిస్సతి, ఇదం ఇమిస్సా పరిసాయ అనుచ్ఛవికట్ఠాన”న్తి గన్త్వా పాసాణచేతియే పిట్ఠిపాసాణే నిసీది. సో అజితమాణవోపి సపరిసో తం పిట్ఠిపాసాణం ఆరుయ్హ సత్థు సరీరసమ్పత్తిం దిస్వా “అయం పురిసో ఇమస్మిం లోకే వివటచ్ఛదో బుద్ధో భవిస్సతీ”తి అత్తనో ఆచరియేన పహితే పఞ్హే మనసా పుచ్ఛన్తోవ గతో.

తందివసం తస్మిం ఠానే సమ్పత్తపరిసా ద్వాదసయోజనికా అహోసి. తేసం సోళసన్నం అన్తేవాసికానం అన్తరే మోఘరాజమాణవో “అహం సబ్బేహి పణ్డితతరో”తి మానత్థద్ధో, తస్స ఏతదహోసి – “అయం అజితమాణవో సబ్బేసం జేట్ఠకో, ఏతస్స పఠమతరం మమ పఞ్హం పుచ్ఛితుం న యుత్త”న్తి . తస్స లజ్జాయన్తో పఠమతరం పఞ్హం అపుచ్ఛిత్వా తేన పుచ్ఛితే దుతియో హుత్వా సత్థారం పఞ్హం పుచ్ఛి. సత్థా “మానత్థద్ధో మోఘరాజమాణవా, న తావస్స ఞాణం పరిపాకం గచ్ఛతి, అస్స మానం నివారితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ – “తిట్ఠ త్వం, మోఘరాజ, అఞ్ఞే తావ పఞ్హే పుచ్ఛన్తూ”తి. సో సత్థు సన్తికా అపసాదం లభిత్వా చిన్తేసి – “అహం ఏత్తకం కాలం మయా పణ్డితతరో నామ నత్థీతి విచరామి, బుద్ధా చ నామ అజానిత్వా న కథేన్తి. సత్థారా మమ పుచ్ఛాయ దోసో దిట్ఠో భవిస్సతీ”తి తుణ్హీ అహోసి. సో అట్ఠహి జనేహి పటిపాటియా పఞ్హే పుచ్ఛితే అధివాసేతుం అసక్కోన్తో నవమో హుత్వా పున ఉట్ఠాసి. పునపి నం సత్థా అపసాదేసి.

సో పునపి తుణ్హీ హుత్వా “సఙ్ఘనవకో దాని భవితుం న సక్ఖిస్సామీ”తి పఞ్చదసమో హుత్వా పఞ్హం పుచ్ఛి. అథ సత్థా ఞాణస్స పరిపాకభావం ఞత్వా పఞ్హం కథేసి. సో దేసనాపరియోసానే అత్తనో పరివారేన జటిలసహస్సేన సద్ధిం అరహత్తం పాపుణి. ఇమినావ నియామేన సేసానిపి పన్నరస జటిలసహస్సాని అరహత్తం పాపుణింసు. సబ్బేపి ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా ఏహిభిక్ఖూవ అహేసుం. సేసజనా పన న కథియన్తి. అయం మోఘరాజత్థేరో తతో పట్ఠాయ తీహి లూఖేహి సమన్నాగతం చీవరం ధారేతి. ఏవం పారాయనే (సు॰ ని॰ ౯౮౨ ఆదయో) వత్థు సముట్ఠితం. సత్థా పన అపరభాగే జేతవనే నిసిన్నో థేరే పటిపాటియా ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో మోఘరాజత్థేరం ఇమస్మిం సాసనే లూఖచీవరధరానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తో “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం లూఖచీవరధరానం యదిదం మోఘరాజా”తి ఆహ.

చతుత్థవగ్గవణ్ణనా.

ఏకచత్తాలీససుత్తమత్తాయ థేరపాళియా వణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౪. ఏతదగ్గవగ్గో

(౧౪) ౫. పఞ్చమఏతదగ్గవగ్గో

మహాపజాపతిగోతమీథేరీవత్థు

౨౩౫. థేరిపాళియా పఠమే **యదిదం మహాపజాపతిగోతమీ**తి మహాపజాపతిగోతమీ థేరీ రత్తఞ్ఞూనం అగ్గాతి దస్సేతి.

తస్సా పఞ్హాకమ్మే పన అయమనుపుబ్బికథా – అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా అపరేన సమయేన సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం రత్తఞ్ఞూనం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా యావజీవం దానం దత్వా సీలం రక్ఖిత్వా తతో చుతా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా పన ఏకస్మిం బుద్ధన్తరే దేవలోకతో చవిత్వా బారాణసియం పఞ్చన్నం దాసిసతానం జేట్ఠకదాసీ హుత్వా నిబ్బత్తి. అథ వస్సూపనాయికసమయే పఞ్చ పచ్చేకబుద్ధా నన్దమూలకపబ్భారతో ఇసిపతనే ఓతరిత్వా నగరే పిణ్డాయ చరిత్వా ఇసిపతనమేవ గన్త్వా "వస్సూపనాయికకుటియా అత్థాయ హత్థకమ్మం యాచిస్సామా"తి చిన్తేసుం. కస్మా? వస్సం ఉపగచ్ఛన్తేన హి నాలకపటిపదం పటిపన్నేనాపి పఞ్చన్నం ఛదనానం అఞ్ఞతరేన ఛదనేన ఛన్నే సద్వారబద్ధే సేనాసనే ఉపగన్తబ్బం. వుత్తఞ్హేతం "న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బం, యో ఉపగచ్ఛేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (మహావ॰ ౨౦౪). తస్మా వస్సకాలే ఉపకట్ఠే సచే సేనాసనం లభతి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే లభతి, హత్థకమ్మం పరియేసిత్వాపి కాతబ్బం. హత్థకమ్మం అలభన్తేన సామమ్పి కాతబ్బం, న త్వేవ అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బం. అయమనుధమ్మతా. తస్మా తే పచ్చేకబుద్ధా "హత్థకమ్మం యాచిస్సామా"తి చీవరం పారుపిత్వా సాయన్హసమయే నగరం పవిసిత్వా సేట్ఠిస్స ఘరద్వారే అట్ఠంసు. జేట్ఠకదాసీ కుటం గహేత్వా ఉదకతిత్థం గచ్ఛన్తీ పచ్చేకబుద్ధే నగరం పవిసన్తే అద్దస. సేట్ఠి తేసం ఆగతకారణం సుత్వా "అమ్హాకం ఓకాసో నత్థి, గచ్ఛన్తూ"తి ఆహ.

అథ తే నగరా నిక్ఖన్తే జేట్ఠకదాసీ కుటం గహేత్వా పవిసన్తీ దిస్వా కుటం ఓతారేత్వా వన్దిత్వా ఓనమిత్వా ముఖం ఉక్ఖిపిత్వా, "అయ్యా, నగరం పవిట్ఠమత్తావ నిక్ఖన్తా, కిం ను ఖో"తి పుచ్ఛి. వస్సూపనాయికకుటియా హత్థకమ్మం యాచితుం ఆగతమ్హాతి. లద్ధం, భన్తేతి? న లద్ధం ఉపాసికేతి. కిం పనేసా కుటి ఇస్సరేహేవ కాతబ్బా, ఉదాహు దుగ్గతేహిపి సక్కా కాతున్తి? యేన కేనచి సక్కా కాతున్తి. సాధు, భన్తే, మయం కరిస్సామ, స్వే మయ్హం భిక్ఖం గణ్హథాతి నిమన్తేత్వా పున కుటం గహేత్వా ఆగమనతిత్థమగ్గే ఠత్వా ఆగతాగతా అవసేసదాసియో "ఏత్థేవ హోథా"తి వత్వా సబ్బాసం ఆగతకాలే ఆహ – "అమ్మా, కిం నిచ్చమేవ పరస్స దాసికమ్మం కరిస్సథ, ఉదాహు దాసిభావతో ముచ్చితుం ఇచ్ఛథా"తి. అజ్జేవ ముచ్చితుం ఇచ్ఛామ, అయ్యేతి. యది ఏవం, మయా పచ్చేకబుద్ధా హత్థకమ్మం అలభన్తా స్వాతనాయ నిమన్తితా, తుమ్హాకం సామికేహి ఏకదివసం హత్థకమ్మం దాపేథాతి. తా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సాయం అటవితో ఆగతకాలే సామికానం ఆరోచేసుం. తే "సాధూ"తి జేట్ఠకదాసస్స గేహద్వారే సన్నిపతింసు.

అథ సే జేట్ఠకదాసీ “స్వే, తాతా, పచ్చేకబుద్ధానం హత్థకమ్మం దేథా”తి ఆనిసంసం ఆచిక్ఖిత్వా యేపి న కాతుకామా, తే గాళ్హేన ఓవాదేన తజ్జేత్వా సబ్బేపి సమ్పటిచ్ఛాపేసి. సా పునదివసే పచ్చేకబుద్ధానం భత్తం దత్వా సబ్బేసం దాసపుత్తానం సఞ్ఞం అదాసి. తే తావదేవ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా దబ్బసమ్భారే సమోధానేత్వా సతం సతం హుత్వా ఏకేకం కుటిం చఙ్కమనాదిపరివారం కత్వా మఞ్చపీఠపానీయ-పరిభోజనీయాదీని ఠపేత్వా పచ్చేకబుద్ధానం తేమాసం తత్థేవ వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం కారేత్వా వారభిక్ఖం పట్ఠపేసుం. యా అత్తనో వారదివసే న సక్కోతి, తస్సా జేట్ఠకదాసీ సకగేహతో నీహరిత్వా దేతి. ఏవం తేమాసం పటిజగ్గిత్వా జేట్ఠకదాసీ ఏకేకం దాసిం ఏకేకం సాటకం సజ్జాపేసి, పఞ్చ థూలసాటకసతాని అహేసుం. తాని పరివత్తాపేత్వా పఞ్చన్నం పచ్చేకబుద్ధానం తిచీవరాని కత్వా అదాసి. పచ్చేకబుద్ధా తాసం పస్సన్తీనంయేవ ఆకాసేన గన్ధమాదనపబ్బతం అగమంసు.

తాపి సబ్బా యావజీవం కుసలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తింసు. తాసు జేట్ఠికా తతో చవిత్వా బారాణసియా అవిదూరే పేసకారగామే పేసకారజేట్ఠకస్స గేహే నిబ్బత్తి. అథేకదివసం పదుమవతియా పుత్తా పఞ్చసతా పచ్చేకబుద్ధా బారాణసిరఞ్ఞా నిమన్తితా రాజద్వారం ఆగన్త్వా కఞ్చి ఓలోకేన్తమ్పి అదిస్వా నివత్తిత్వా నగరద్వారేన నిక్ఖమిత్వా తం పేసకారగామం అగమంసు . సా ఇత్థీ పచ్చేకబుద్ధే దిస్వా సమ్పియాయమానా సబ్బే వన్దిత్వా భిక్ఖం అదాసి. తే భత్తకిచ్చం కత్వా గన్ధమాదనమేవ అగమంసు.

సాపి యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తీ అమ్హాకం సత్థు నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ దేవదహనగరే మహాసుప్పబుద్ధస్స గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి, గోతమీతిస్సా నామం అకంసు. మహామాయాయ కనిట్ఠభగినీ హోతి. మన్తజ్ఝాయకా బ్రాహ్మణా లక్ఖణాని పరిగ్గణ్హన్తా “ఇమాసం ద్విన్నమ్పి కుచ్ఛియం వసితదారకా చక్కవత్తినో భవిస్సన్తీ”తి బ్యాకరింసు. సుద్ధోదనమహారాజా వయప్పత్తకాలే తా ద్వేపి మఙ్గలం కత్వా అత్తనో ఘరం ఆనేసి. అపరభాగే అమ్హాకం బోధిసత్తో తుసితపురా చవిత్వా మహామాయాయ దేవియా కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. మహామాయా తస్స జాతదివసతో సత్తమే దివసే కాలం కత్వా తుసితపురే నిబ్బత్తి. సుద్ధోదనమహారాజా మహాసత్తస్స మాతుచ్ఛం మహాపజాపతిగోతమిం అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. తస్మిం కాలే నన్దకుమారో జాతో. అయం మహాపజాపతి నన్దకుమారం ధాతీనం దత్వా సయం బోధిసత్తం పరిహరి.

అపరేన సమయేన బోధిసత్తో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమిత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా లోకానుగ్గహం కరోన్తో అనుక్కమేన కపిలవత్థుం పత్వా నగరం పిణ్డాయ పావిసి. అథస్స పితా సుద్ధోదనమహారాజా అన్తరవీథియంయేవ ధమ్మకథం సుత్వా సోతాపన్నో అహోసి. అథ దుతియదివసే నన్దో పబ్బజి, సత్తమే దివసే రాహులో. సత్థా అపరేన సమయేన వేసాలిం ఉపనిస్సాయ కూటాగారసాలాయం విహరతి. తస్మిం సమయే సుద్ధోదనమహారాజా సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా అరహత్తం సచ్ఛికత్వా పరినిబ్బాయి. తదా మహాపజాపతిగోతమీ పబ్బజ్జాయ చిత్తం ఉప్పాదేసి. తతో రోహిణీనదీతీరే కలహవివాదసుత్తపరియోసానే (సు॰ ని॰ ౮౬౮ ఆదయో) నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితానం పఞ్చన్నం కుమారసతానం పాదపరిచారికా సబ్బావ ఏకచిత్తా హుత్వా “మహాపజాపతియా సన్తికం గన్త్వా సబ్బావ సత్థు సన్తికే పబ్బజిస్సామా”తి మహాపజాపతిం జేట్ఠికం కత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా పబ్బజితుకామా అహేసుం. అయఞ్చ మహాపజాపతి పఠమమేవ ఏకవారం సత్థారం పబ్బజ్జం యాచమానా నాలత్థ, తస్మా కప్పకం పక్కోసాపేత్వా కేసే ఛిన్దాపేత్వా కాసాయాని అచ్ఛాదేత్వా సబ్బా తా సాకియానియో ఆదాయ వేసాలిం గన్త్వా ఆనన్దత్థేరేన దసబలం యాచాపేత్వా అట్ఠహి గరుధమ్మేహి పబ్బజ్జఞ్చ

ఉపసమ్పదఞ్చ అలత్థ. ఇతరా పన సబ్బాపి ఏకతోవ ఉపసమ్పన్నా అహేసుం. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారతో పనేతం వత్థు పాళియం (చూళవ॰ ౪౦౨ ఆదయో) ఆగతమేవ.

ఏవం ఉపసమ్పన్నా పన మహాపజాపతి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా అభివాదేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి, అథస్సా సత్థా ధమ్మం దేసేసి. సా సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరహత్తం పాపుణి. సేసా పఞ్చసతా భిక్ఖునియో నన్దకోవాదసుత్తపరియోసానే (మ॰ ని॰ ౩.౩౯౮ ఆదయో) అరహత్తం పాపుణింసు. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసిన్నో భిక్ఖునియో ఠానన్తరే ఠపేన్తో మహాపజాపతిం రత్తఞ్ఞూనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఖేమాథేరీవత్థు

౨౩౬. దుతియే **ఖేమా**తి ఏవంనామికా భిక్ఖునీ. ఇతో పట్ఠాయ చ పనస్సా పఞ్హకమ్మే అయమనుపుబ్బికథాతి అవత్వా సబ్బత్థ అభినీహారం ఆదిం కత్వా వత్తబ్బమేవ వక్ఖామ.

అతీతే కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం అయం పరపరియాపన్నా హుత్వా నిబ్బత్తి. అథేకదివసం తస్స భగవతో అగ్గసావికం సుజాతత్థేరిం నామ పిణ్డాయ చరన్తం దిస్వా తయో మోదకే దత్వా తందివసమేవ అత్తనో కేసే విస్సజ్జేత్వా థేరియా దానం దత్వా “అనాగతే బుద్ధుప్పాదే తుమ్హే వియ మహాపఞ్ఞా భవేయ్య”న్తి పత్థనం కత్వా యావజీవం కుసలకమ్మేసు అప్పమత్తా హుత్వా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరన్తీ కస్సపబుద్ధకాలే కికిస్స కాసిరఞ్ఞో గేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా సత్తన్నం భగినీనం అబ్భన్తరా హుత్వా వీసతివస్ససహస్సాని గేహేయేవ కోమారిబ్రహ్మచరియం చరిత్వా తాహి భగినీహి సద్ధిం దసబలస్స వసనపరివేణం కారేత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరన్తీ ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే మద్దరట్ఠే సాగలనగరే రాజకులే పటిసన్ధిం గణ్హి, ఖేమాతిస్సా నామం అకంసు. తస్సా సరీరవణ్ణో సువణ్ణరసపిఞ్జరో వియ అహోసి. సా వయప్పత్తా బిమ్బిసారరఞ్ఞో గేహం అగమాసి.

సా తథాగతే రాజగహం ఉపనిస్సాయ వేళువనే విహరన్తే “సత్థా కిర రూపే దోసం దస్సేతీ”తి రూపమదమత్తా హుత్వా “మయ్హమ్పి రూపే దోసం దస్సేయ్యా”తి భయేన దసబలం దస్సనాయ న గచ్ఛతి. రాజా చిన్తేసి – “అహం సత్థు అగ్గుపట్ఠాకో, మాదిసస్స చ నామ అరియసావకస్స అగ్గమహేసీ దసబలం దస్సనాయ న గచ్ఛతి, న మే ఏతం రుచ్చతీ”తి. సో కవీహి వేళువనుయ్యానస్స వణ్ణం బన్ధాపేత్వా “ఖేమాయ దేవియా సవనూపచారే గాయథా”తి ఆహ. సా ఉయ్యానస్స వణ్ణం సుత్వా గన్తుకామా హుత్వా రాజానం పటిపుచ్ఛి. రాజా “ఉయ్యానం గచ్ఛ, సత్థారం పన అదిస్వా ఆగన్తుం న లభిస్ససీ”తి ఆహ. సా రఞ్ఞో పటివచనం అదత్వావ మగ్గం పటిపజ్జి. రాజా తాయ సద్ధిం గచ్ఛన్తే పురిసే ఆహ – “సచే దేవీ ఉయ్యానతో నివత్తమానా దసబలం పస్సతి, ఇచ్చేతం కుసలం. సచే న పస్సతి, రాజాణాయ నం దస్సేథా”తి. అథ ఖో సా దేవీ దివసభాగం ఉయ్యానే చరిత్వా నివత్తన్తీ దసబలం అదిస్వావ గన్తుం ఆరద్ధా. అథ నం రాజపురిసా అత్తనో అరుచియావ దేవిం సత్థు సన్తికం నయింసు.

సత్థా తం ఆగచ్ఛన్తిం దిస్వా ఇద్ధియా ఏకం దేవచ్ఛరం నిమ్మినిత్వా తాలవణ్టం గహేత్వా బీజమానం వియ అకాసి. ఖేమా దేవీ తం దిస్వా చిన్తేసి – “మానమ్హి నట్ఠా, ఏవరూపా నామ దేవచ్ఛరప్పటిభాగా ఇత్థియో దసబలస్స అవిదూరే తిట్ఠన్తి, అహం ఏతాసం పరిచారికాపి నప్పహోమి, మానమదం హి నిస్సాయ పాపచిత్తస్స వసేన నట్ఠా”తి తం నిమిత్తం

గహేత్వా తమేవ ఇత్థిం ఓలోకయమానా అట్ఠాసి. అథస్సా పస్సన్తియావ తథాగతస్స అధిట్ఠానబలేన సా ఇత్థీ పఠమవయం అతిక్కమ్మ మజ్ఝిమవయే ఠితా వియ మజ్ఝిమవయం అతిక్కమ్మ పచ్ఛిమవయే ఠితా వియ చ వలిత్తచా పలితకేసా ఖణ్డవిరళదన్తా అహోసి. తతో తస్సా పస్సన్తియావ సద్ధిం తాలవణ్టేన పరివత్తిత్వా పరిపతి. తతో ఖేమా పుబ్బహేతుసమ్పన్నత్తా తస్మిం ఆరమ్మణే ఆపాథగతే ఏవం చిన్తేసి – "ఏవంవిధమ్పి నామ సరీరం ఏవరూపం విపత్తిం పాపుణాతి, మయ్హమ్పి సరీరం ఏవంగతికమేవ భవిస్సతీ"తి. అథస్సా ఏవం చిన్తితక్ఖణే సత్థా ఇమం ధమ్మపదే గాథమాహ –

"యే రాగరత్తానుపతన్తి సోతం,
సయంకతం మక్కటకోవ జాలం;
ఏతమ్పి ఛేత్వాన వజన్తి ధీరా,
అనపేక్ఖినో సబ్బదుక్ఖం పహాయా"తి.

సా గాథాపరియోసానే ఠితపదే ఠితాయేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. అగారమజ్ఝే వసన్తేన నామ అరహత్తం పత్తేన తందివసమేవ పరినిబ్బాయితబ్బం వా పబ్బజితబ్బం వా హోతి, సా పన అత్తనో ఆయుసఙ్ఖారానం పవత్తనభావం ఞత్వా "అత్తనో పబ్బజ్జం అనుజానాపేస్సామీ"తి సత్థారం వన్దిత్వా రాజనివేసనం గన్త్వా రాజానం అనభివాదేత్వావ అట్ఠాసి. రాజా ఇఙ్గితేనేవ అఞ్ఞాసి – "అరియధమ్మం పత్తా భవిస్సతీ"తి. అథ నం ఆహ – "దేవి గతా ను ఖో సత్థుదస్సనాయా"తి. మహారాజ, తుమ్హేహి దిట్ఠదస్సనం పరిత్తం, అహం పన దసబలం సుదిట్ఠమకాసిం, పబ్బజ్జం మే అనుజానాథాతి . రాజా "సాధు, దేవీ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సువణ్ణసివికాయ భిక్ఖునిఉపస్సయం ఉపనేత్వా పబ్బాజేసి. అథస్సా "ఖేమాథేరీ నామ గిహిభావే ఠత్వా అరహత్తం పత్తా"తి మహాపఞ్ఞభావో పాకటో అహోసి. ఇదమేత్థ వత్థు. అథ సత్థా అపరభాగే జేతవనే నిసిన్నో భిక్ఖునియో పటిపాటియా ఠానన్తరే ఠపేన్తో ఖేమాథేరిం మహాపఞ్ఞానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఉప్పలవణ్ణాథేరీవత్థు

౨౩౭. తతియే **ఉప్పలవణ్ణా**తి నీలుప్పలగబ్భసదిసేనేవ వణ్ణేన సమన్నాగతత్తా ఏవంలద్ధనామా థేరీ. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా అపరభాగే మహాజనేన సద్ధిం సత్థు సన్తికం గన్త్వా ధమ్మం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం ఇద్ధిమన్తీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తీ కస్సపబుద్ధకాలే బారాణసినగరే కికిస్స కాసిరఞ్ఞో గేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా సత్తన్నం భగినీనం అబ్భన్తరా హుత్వా వీసతి వస్ససహస్సాని బ్రహ్మచరియం చరిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పరివేణం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తా.

తతో చవిత్వా పున మనుస్సలోకం ఆగచ్ఛన్తీ ఏకస్మిం గామే సహత్థా కమ్మం కత్వా జీవనకట్ఠానే నిబ్బత్తా. సా ఏకదివసం ఖేత్తకుటిం గచ్ఛన్తీ అన్తరామగ్గే ఏకస్మిం సరే పాతోవ పుప్ఫితం పదుమపుప్ఫం దిస్వా తం సరం ఓరుయ్హ తఞ్చేవ పుప్ఫం లాజపక్ఖిపనత్థాయ పదుమినియా పత్తఞ్చ గహేత్వా కేదారే సాలిసీసాని ఛిన్దిత్వా కుటికాయ నిసిన్నా లాజే భజ్జిత్వా పఞ్చ లాజసతాని గణేసి. తస్మిం ఖణే గన్ధమాదనపబ్బతే నిరోధసమాపత్తితో వుట్ఠితో ఏకో పచ్చేకబుద్ధో ఆగన్త్వా తస్సా అవిదూరే అట్ఠాసి. సా పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా లాజేహి సద్ధిం పదుమపుప్ఫం గహేత్వా కుటితో ఓరుయ్హ లాజే పచ్చేకబుద్ధస్స పత్తే పక్ఖిపిత్వా పదుమపుప్ఫేన పత్తం పిధాయ అదాసి. అథస్సా పచ్చేకబుద్ధే థోకం గతే ఏతదహోసి – "పబ్బజితా నామ

పుప్ఫేన అనత్థికా, అహం పుప్ఫం గహేత్వా పిళన్ధిస్సామీ”తి గన్త్వా పచ్చేకబుద్ధస్స హత్థతో పుప్ఫం గహేత్వా పున చిన్తేసి – “సచే, అయ్యో, పుప్ఫేన అనత్థికో అభవిస్స, పత్తమత్థకే ఠపేతుం న అదస్స, అద్ధా అయ్యస్స అత్థో భవిస్సతీ”తి పున గన్త్వా పత్తమత్థకే ఠపేత్వా పచ్చేకబుద్ధం ఖమాపేత్వా, “భన్తే , ఇమేసం మే లాజానం నిస్సన్దేన లాజగణనాయ పుత్తా అస్సు, పదుమపుప్ఫస్స నిస్సన్దేన నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే మే పదే పదే పదుమపుప్ఫం ఉట్ఠహతూ”తి పత్థనం అకాసి. పచ్చేకబుద్ధో తస్సా పస్సన్తియావ ఆకాసేన గన్ధమాదనపబ్బతం గన్త్వా తం పదుమం నన్దమూలకపబ్భారే పచ్చేకబుద్ధానం అక్కమనసోపానసమీపే పాదపుఞ్ఛనం కత్వా ఠపేసి.

సాపి తస్స కమ్మస్స నిస్సన్దేన దేవలోకే పటిసన్ధిం గణ్హి, నిబ్బత్తకాలతో పట్ఠాయ చస్సా పదే పదే మహాపదుమపుప్ఫం ఉట్ఠాసి. సా తతో చవిత్వా పబ్బతపాదే ఏకస్మిం పదుమస్సరే పదుమగబ్భే నిబ్బత్తి. తం నిస్సాయ ఏకో తాపసో వసతి, సో పాతోవ ముఖధోవనత్థాయ సరం గన్త్వా తం పుప్ఫం దిస్వా చిన్తేసి – “ఇదం పుప్ఫం సేసేహి మహన్తతరం, సేసాని చ పుప్ఫితాని, ఇదం మకుళితమేవ, భవితబ్బమేత్థ కారణేనా”తి ఉదకం ఓతరిత్వా తం పుప్ఫం గణ్హి. తం తేన గహితమత్తమేవ పుప్ఫితం. తాపసో అన్తోపదుమగబ్భే నిపన్నదారికం అద్దస. దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ చ ధీతుసినేహం లభిత్వా పదుమేనేవ సద్ధిం పణ్ణసాలం నేత్వా మఞ్చకే నిపజ్జాపేసి. అథస్సా పుఞ్ఞానుభావేన అఙ్గుట్ఠకే ఖీరం నిబ్బత్తి. సో తస్మిం పుప్ఫే మిలాతే అఞ్ఞం నవపుప్ఫం ఆహరిత్వా తం నిపజ్జాపేసి. అథస్సా ఆధావనవిధావనేన కీళితుం సమత్థకాలతో పట్ఠాయ పదవారే పదవారే పదుమపుప్ఫం ఉట్ఠాసి, కుఙ్కుమరాసిస్స వియస్సా సరీరవణ్ణో అహోసి. సా అప్పత్తా దేవవణ్ణం, అతిక్కన్తా మానుసవణ్ణం అహోసి. సా పితరి ఫలాఫలత్థాయ గతే పణ్ణసాలాయం ఓహీయతి.

అథేకదివసం తస్సా వయప్పత్తకాలే పితరి ఫలాఫలత్థాయ గతే ఏకో వనచరకో తం దిస్వా చిన్తేసి – “మనుస్సానం నామ ఏవంవిధం రూపం నత్థి, వీమంసిస్సామి న”న్తి తాపసస్స ఆగమనం ఉదిక్ఖన్తో నిసీది. సా పితరి ఆగచ్ఛన్తే పటిపథం గన్త్వా తస్స హత్థతో కాజకమణ్డలుం అగ్గహేసి, ఆగన్త్వా నిసిన్నస్స చస్స అత్తనా కరణవత్తం దస్సేసి. తదా సో వనచరకో మనుస్సభావం ఞత్వా తాపసం అభివాదేత్వా నిసీది. తాపసో తం వనచరకం వనమూలఫలాఫలేహి చ పానీయేన చ నిమన్తేత్వా, “భో పురిస, ఇమస్మింయేవ ఠానే వసిస్ససి, ఉదాహు గమిస్ససీ”తి పుచ్ఛి. గమిస్సామి, భన్తే, ఇధ కిం కరిస్సామీతి. ఇదం తయా దిట్ఠకారణం ఏత్తో గన్త్వా అకథేతుం సక్ఖిస్ససీతి. సచే, అయ్యో, న ఇచ్ఛతి, కిం కారణా కథేస్సామీతి తాపసం వన్దిత్వా పున ఆగమనకాలే మగ్గసఞ్జాననత్థం సాఖాసఞ్ఞఞ్చ రుక్ఖసఞ్ఞఞ్చ కరోన్తో పక్కామి.

సో బారాణసిం గన్త్వా రాజానం అద్దస, రాజా “కస్మా ఆగతోసీ”తి పుచ్ఛి. “అహం, దేవ, తుమ్హాకం వనచరకో పబ్బతపాదే అచ్ఛరియం ఇత్థిరతనం దిస్వా ఆగతోమ్హీ”తి సబ్బం పవత్తిం కథేసి. సో తస్స వచనం సుత్వా వేగేన పబ్బతపాదం గన్త్వా అవిదూరే ఠానే ఖన్ధావారం నివేసేత్వా వనచరకేన చేవ అఞ్ఞేహి చ పురిసేహి సద్ధిం తాపసస్స భత్తకిచ్చం కత్వా నిసిన్నవేలాయ తత్థ గన్త్వా అభివాదేత్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసీది. రాజా తాపసస్స పబ్బజితపరిక్ఖారభణ్డం పాదమూలే ఠపేత్వా, “భన్తే, ఇమస్మిం ఠానే కిం కరోమ, గచ్ఛామా”తి ఆహ. గచ్ఛ, మహారాజాతి. ఆమ, గచ్ఛామి, భన్తే. అయ్యస్స పన సమీపే విసభాగపరిసా అత్థీతి అస్సుమ్హ, అసారుప్పా ఏసా పబ్బజితానం, మయా సద్ధిం గచ్ఛతు, భన్తేతి. మనుస్సానం చిత్తం నామ దుత్తోసయం, కథం బహూనం మజ్ఝే వసిస్సతీతి . అమ్హాకం రుచితకాలతో పట్ఠాయ సేసానం జేట్ఠకట్ఠానే ఠపేత్వా పటిజగ్గిస్సామి, భన్తేతి.

సో రఞ్ఞో కథం సుత్వా దహరకాలే గహితనామవసేనేవ, “అమ్మ, పదుమవతీ”తి ధీతరం పక్కోసి. సా ఏకవచనేనేవ పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా పితరం అభివాదేత్వా అట్ఠాసి. అథ నం పితా ఆహ – “త్వం, అమ్మ, వయప్పత్తా, ఇమస్మిం ఠానే రఞ్ఞా దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ వసితుం అయుత్తా, రఞ్ఞా సద్ధిం గచ్ఛ, అమ్మా”తి. సా “సాధు, తాతా”తి పితు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అభివాదేత్వా పరోదమానా అట్ఠాసి. రాజా “ఇమిస్సా పితు చిత్తం గణ్హామీ”తి తస్మింయేవ ఠానే కహాపణరాసిమ్హి ఠపేత్వా అభిసేకం అకాసి. అథ నం గహేత్వా అత్తనో నగరం ఆనేత్వా ఆగతకాలతో పట్ఠాయ సేసఇత్థియో అనోలోకేత్వా తాయ సద్ధింయేవ రమతి. తా ఇత్థియో ఇస్సాపకతా తం రఞ్ఞో అన్తరే పరిభిన్దితుకామా ఏవమాహంసు – “నాయం, మహారాజ, మనుస్సజాతికా, కహం నామ తుమ్హేహి మనుస్సానం విచరణట్ఠానే పదుమాని ఉట్ఠహన్తాని దిట్ఠపుబ్బాని, అద్ధా అయం యక్ఖినీ, నీహరథ నం మహారాజా”తి. రాజా తాసం కథం సుత్వా తుణ్హీ అహోసి.

అథస్స అపరేన సమయేన పచ్చన్తో కుపితో. సో “గరుగబ్భా పదుమవతీ”తి తం నగరే ఠపేత్వా పచ్చన్తం అగమాసి. అథ తా ఇత్థియో తస్సా ఉపట్ఠాయికాయ లఞ్జం దత్వా “ఇమిస్సా దారకం జాతమత్తమేవ అపనేత్వా ఏకం దారుఘటికం లోహితేన మక్ఖేత్వా సన్తికే ఠపేహీ”తి ఆహంసు. పదుమవతియాపి నచిరస్సేవ గబ్భవుట్ఠానం అహోసి. మహాపదుమకుమారో ఏకకోవ కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. అవసేసా ఏకూనపఞ్చసతా దారకా మహాపదుమకుమారస్స మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమిత్వా నిపన్నకాలే సంసేదజా హుత్వా నిబ్బత్తింసు. అథస్స “న తావాయం సతిం పటిలభతీ”తి ఞత్వా ఉపట్ఠాయికా ఏకం దారుఘటికం లోహితేన మక్ఖేత్వా సమీపే ఠపేత్వా తాసం ఇత్థీనం సఞ్ఞం అదాసి. తా పఞ్చసతాపి ఇత్థియో ఏకేకా ఏకేకం దారకం గహేత్వా చున్దకారకానం సన్తికం పేసేత్వా కరణ్డకే ఆహరాపేత్వా అత్తనా అత్తనా గహితదారకే తత్థ నిపజ్జాపేత్వా బహి లఞ్ఛనం కత్వా ఠపయింసు.

పదుమవతీపి ఖో సఞ్ఞం లభిత్వా తం ఉపట్ఠాయికం “కిం విజాతమ్హి, అమ్మా”తి పుచ్ఛి. సా తం సన్తజ్జేత్వా “కుతో త్వం దారకం లభిస్ససీ”తి వత్వా “అయం తే కుచ్ఛితో నిక్ఖన్తదారకో”తి లోహితమక్ఖితం దారుఘటికం పురతో ఠపేసి. సా తం దిస్వా దోమనస్సప్పత్తా “సీఘం నం ఫాలేత్వా అపనేహి, సచే కోచి పస్సేయ్య లజ్జితబ్బం భవేయ్యా”తి ఆహ. సా తస్సా కథం సుత్వా అత్థకామా వియ దారుఘటికం ఫాలేత్వా ఉద్ధనే పక్ఖిపి.

రాజాపి పచ్చన్తతో ఆగన్త్వా నక్ఖత్తం పటిమానేన్తో బహినగరే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా నిసీది. అథ తా పఞ్చసతా ఇత్థియో రఞ్ఞో పచ్చుగ్గమనం ఆగన్త్వా ఆహంసు – “త్వం, మహారాజ, న అమ్హాకం సద్దహసి, అమ్హేహి వుత్తం అకారణం వియ హోతి. త్వం మహేసియా ఉపట్ఠాయికం పక్కోసాపేత్వా పటిపుచ్ఛ, దారుఘటికం తే దేవీ విజాతా”తి. రాజా తం కారణం న ఉపపరిక్ఖిత్వావ “అమనుస్సజాతికా భవిస్సతీ”తి తం గేహతో నిక్కడ్ఢి. తస్సా రాజగేహతో సహ నిక్ఖమనేనేవ పదుమపుప్ఫాని అన్తరధాయింసు, సరీరచ్ఛవిపి వివణ్ణా అహోసి. సా ఏకికావ అన్తరవీథియా పాయాసి. అథ నం ఏకా వయప్పత్తా మహల్లికా ఇత్థీ దిస్వా ధీతుసినేహం ఉప్పాదేత్వా “కహం గచ్ఛసి అమ్మా”తి ఆహ. ఆగన్తుకమ్హి, వసనట్ఠానం ఓలోకేన్తీ విచరామీతి. ఇధాగచ్ఛ, అమ్మాతి వసనట్ఠానం దత్వా భోజనం పటియాదేసి.

తస్సా ఇమినావ నియామేన తత్థ వసమానాయ తా పఞ్చసతా ఇత్థియో ఏకచిత్తా హుత్వా రాజానం ఆహంసు – “మహారాజ, తుమ్హేసు యుద్ధం గతేసు అమ్హేహి గఙ్గాదేవతాయ ‘అమ్హాకం దేవే విజితసఙ్గామే ఆగతే బలికమ్మం కత్వా ఉదకకీళం కరిస్సామా’తి పత్థితం అత్థి, ఏతమత్థం , దేవ, జానాపేమా”తి. రాజా తాసం వచనేన తుట్ఠో గఙ్గాయం ఉదకకీళం కాతుం అగమాసి. తాపి అత్తనా అత్తనా గహితం కరణ్డకం పటిచ్ఛన్నం కత్వా ఆదాయ నదిం గన్త్వా తేసం కరణ్డకానం

పటిచ్ఛాదనత్థం పొరుపిత్వా పొరుపిత్వా ఉదకే పతిత్వా కరణ్డకే విస్సజ్జేసుం. తేపి ఖో కరణ్డకా సబ్బే సహ గన్త్వా హేట్ఠాసోతే పసారితజాలమ్హి లగ్గింసు. తతో ఉదకకీళం కీళిత్వా రఞ్ఞో ఉత్తిణ్ణకాలే జాలం ఉక్ఖిపన్తా తే కరణ్డకే దిస్వా రఞ్ఞో సన్తికం ఆనయింసు. రాజా కరణ్డకే దిస్వా “కిం, తాతా, కరణ్డకేసూ”తి ఆహ. న జానామ, దేవాతి. సో తే కరణ్డకే వివరాపేత్వా ఓలోకేన్తో పఠమం మహాపదుమకుమారస్స కరణ్డకం వివరాపేసి. తేసం పన సబ్బేసమ్పి కరణ్డకేసు నిపజ్జాపితదివసేయేవ పుఞ్ఞిద్ధియా అఙ్గుట్ఠతో ఖీరం నిబ్బత్తి. సక్కో దేవరాజా తస్స రఞ్ఞో నిక్కఙ్ఖభావత్థం అన్తోకరణ్డకే అక్ఖరాని లిఖాపేసి “ఇమే కుమారా పదుమవతియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తా బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తా, అథ నే పదుమవతియా సపత్తియో పఞ్చసతా ఇత్థియో కరణ్డకేసు పక్ఖిపిత్వా ఉదకే ఖిపింసు, రాజా ఇమం కారణం జానాతూ”తి. కరణ్డకే వివరితమత్తే రాజా అక్ఖరాని వాచేత్వా దారకే దిస్వా మహాపదుమకుమారం ఉక్ఖిపిత్వా “వేగేన రథే యోజేథ, అస్సే కప్పేథ, అహం అజ్జ అన్తోనగరం పవిసిత్వా ఏకచ్చానం మాతుగామానం పియం కరిస్సామీ”తి పాసాదం ఆరుయ్హ హత్థిగీవాయ సహస్సభణ్డికం ఠపేత్వా భేరిం చరాపేసి “యో పదుమవతిం పస్సతి, సో ఇమం సహస్సం గణ్హతూ”తి.

తం కథం సుత్వా పదుమవతీ మాతుయా సఞ్ఞం అదాసి – “హత్థిగీవతో సహస్సం గణ్హ, అమ్మా”తి. అహం ఏవరూపం గణ్హితుం న విసహామీతి. సా దుతియమ్పి తతియమ్పి వుత్తే, “కిం వత్వా గణ్హామి అమ్మా”తి ఆహ. “మమ ధీతా, పదుమవతిం దేవిం పస్సతీ”తి వత్వా గణ్హాహీతి. సా “యం వా తం వా హోతూ”తి గన్త్వా సహస్సచఙ్కోటకం గణ్హి. అథ నం మనుస్సా పుచ్ఛింసు – “పదుమవతిం దేవిం పస్ససి, అమ్మా”తి. “అహం న పస్సామి, ధీతా కిర మే పస్సతీ”తి ఆహ. తే “కహం పన సా, అమ్మా”తి వత్వా తాయ సద్ధిం గన్త్వా పదుమవతిం సఞ్జానిత్వా పాదేసు నిపతింసు. తస్మిం కాలే సా “పదుమవతీ దేవీ అయ”న్తి ఞత్వా “భారియం వత ఇత్థియా కమ్మం కతం, యా ఏవంవిధస్స రఞ్ఞో మహేసీ సమానా ఏవరూపే ఠానే నిరారక్ఖా వసీ”తి ఆహ. తేపి రాజపురిసా పదుమవతియా నివేసనం సేతసాణీహి పరిక్ఖిపాపేత్వా ద్వారే ఆరక్ఖం ఠపేత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా సువణ్ణసివికం పేసేసి. సా “అహం ఏవం న గమిస్సామి, మమ వసనట్ఠానతో పట్ఠాయ యావ రాజగేహం ఏత్థన్తరే వరపోత్థకచిత్తత్థరణే అత్థరాపేత్వా ఉపరి సువణ్ణతారకవిచిత్తం చేలవితానం బన్ధాపేత్వా పసాధనత్థాయ సబ్బాలఙ్కారేసు పహితేసు పదసావ గమిస్సామి, ఏవం మే నాగరా సమ్పత్తిం పస్సిస్సన్తీ”తి ఆహ. రాజా “పదుమవతియా యథారుచిం కరోథా”తి ఆహ. తతో పదుమవతీ సబ్బపసాధనం పసాధేత్వా “రాజగేహం గమిస్సామీ”తి మగ్గం పటిపజ్జి. అథస్సా అక్కన్తఅక్కన్తట్ఠానే వరపోత్థకచిత్తత్థరణాని భిన్దిత్వా పదుమపుప్ఫాని ఉట్ఠహింసు. సా మహాజనస్స అత్తనో సమ్పత్తిం దస్సేత్వా రాజనివేసనం ఆరుయ్హ సబ్బే చిత్తత్థరణే తస్సా మహల్లికాయ పోసావనికమూలం కత్వా దాపేసి.

రాజాపి ఖో తా పఞ్చసతా ఇత్థియో పక్కోసాపేత్వా “ఇమాయో తే దేవి దాసియో కత్వా దేమీ”తి ఆహ. సాధు, మహారాజ, ఏతాసం మయ్హం దిన్నభావం సకలనగరే జానాపేహీతి . రాజా నగరే భేరిం చరాపేసి – “పదుమవతియా దుబ్భికా పఞ్చసతా ఇత్థియో ఏతిస్సా ఏవ దాసియో కత్వా దిన్నా”తి. సా “తాసం సకలనగరేన దాసిభావో సల్లక్ఖితో”తి ఞత్వా “అహం మమ దాసియో భుజిస్సా కాతుం లభామి దేవా”తి రాజానం పుచ్ఛి. తవ ఇచ్ఛా దేవీతి. ఏవం సన్తే తమేవ భేరిచారికం పక్కోసాపేత్వా “పదుమవతిదేవియా అత్తనో దాసియో కత్వా దిన్నా పఞ్చసతా ఇత్థియో సబ్బావ భుజిస్సా కతాతి పున భేరిం చరాపేథా”తి ఆహ. సా తాసం భుజిస్సభావే కతే ఏకూనాని పఞ్చసత్తపుత్తాని తాసంయేవ హత్థే పోసనత్థాయ దత్వా సయం మహాపదుమకుమారంయేవ గణ్హి.

అథ అపరభాగే తేసం కుమారానం కీళనవయే సమ్పత్తే రాజా ఉయ్యానే నానావిధం కీళనట్ఠానం కారేసి. తే అత్తనో సోళసవస్సుద్దేసికకాలే సబ్బేవ ఏకతో హుత్వా ఉయ్యానే పదుమసఞ్ఛన్నాయ మఙ్గలపోక్ఖరణియా కీళన్తా నవపదుమాని పుప్ఫితాని పురాణపదుమాని చ వణ్టతో పతన్తాని దిస్వా "ఇమస్స తావ అనుపాదిన్నకస్స ఏవరూపా జరా పాపుణాతి, కిమఙ్గం పన అమ్హాకం సరీరస్స. ఇదమ్పి హి ఏవంగతికమేవ భవిస్సతీ"తి ఆరమ్మణం గహేత్వా సబ్బేవ పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేత్వా ఉట్ఠాయుట్ఠాయ పదుమకణ్ణికాసు పల్లఙ్కేన నిసీదింసు.

అథ తేహి సద్ధిం ఆగతా రాజపురిసా బహుగతం దివసం ఞత్వా "అయ్యపుత్తా తుమ్హాకం వేలం జానాథా"తి ఆహంసు. తే తుణ్హీ అహేసుం. తే పురిసా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం – "కుమారా దేవ, పదుమకణ్ణికాసు నిసిన్నా, అమ్హేసు కథేన్తేసుపి వచీభేదం న కరోన్తీ"తి. యథారుచియా తేసం నిసీదితుం దేథాతి. తే సబ్బరత్తిం గహితారక్ఖా పదుమకణ్ణికాసు నిసిన్ననియామేనేవ అరుణం ఉట్ఠాపేసుం. పురిసా పునదివసే ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవా వేలం జానాథా"తి ఆహంసు. న మయం దేవా, పచ్చేకబుద్ధా నామ మయన్తి. అయ్యా, తుమ్హే భారియం కథం కథేథ, పచ్చేకబుద్ధా నామ తుమ్హాదిసా న హోన్తి, ద్వఙ్గులకేసమస్సుధరా కాయే పటిముక్కఅట్ఠపరిక్ఖారా హోన్తీతి. తే దక్ఖిణహత్థేన సీసం పరామసింసు. తావదేవ గిహిలిఙ్గం అన్తరధాయి, అట్ఠ పరిక్ఖారా కాయే పటిముక్కావ అహేసుం. తతో పస్సన్తస్సేవ మహాజనస్స ఆకాసేన నన్దమూలకపబ్భారం అగమంసు.

సాపి ఖో, పదుమవతీ దేవీ, "అహం బహుపుత్తా హుత్వా నిపుత్తా జాతా"తి హదయసోకం పత్వా తేనేవ సోకేన కాలం కత్వా రాజగహనగరద్వారగామకే సహత్థేన కమ్మం కత్వా జీవనకట్ఠానే నిబ్బత్తి. అపరభాగే కులఘరం గన్త్వా ఏకదివసం సామికస్స ఖేత్తం యాగుం హరమానా తేసం అత్తనో పుత్తానం అన్తరే అట్ఠ పచ్చేకబుద్ధే భిక్ఖాచారవేలాయ ఆకాసేన గచ్ఛన్తే దిస్వా సీఘం సీఘం గన్త్వా సామికస్స ఆరోచేసి – "పస్స, అయ్య, పచ్చేకబుద్ధే, ఏతే నిమన్తేత్వా భోజేస్సామా"తి. సో ఆహ – "సమణసకుణా నామేతే అఞ్ఞత్థాపి ఏవం చరన్తి, న ఏతే పచ్చేకబుద్ధా"తి. తే తేసం కథేన్తానంయేవ అవిదూరే ఠానే ఓతరింసు. సా ఇత్థీ తందివసం అత్తనో భత్తఖజ్జభోజనం తేసం దత్వా "స్వేపి అట్ఠ జనా మయ్హం భిక్ఖం గణ్హథా"తి ఆహ. సాధు, ఉపాసికే, తవ సక్కారో ఏత్తకోవ హోతు, ఆసనాని చ అట్ఠేవ హోన్తు, అఞ్ఞేపి బహూ పచ్చేకబుద్ధే దిస్వా తవ చిత్తం పసాదేయ్యాసీతి. సా పునదివసే అట్ఠ ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా అట్ఠన్నం సక్కారసమ్మానం పటియాదేత్వా నిసీది.

నిమన్తితపచ్చేకబుద్ధా సేసానం సఞ్ఞం అదంసు – "మారిసా, అజ్జ అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా సబ్బేవ తుమ్హాకం మాతు సఙ్గహం కరోథా"తి. తే తేసం వచనం సుత్వా సబ్బేవ ఏకతో ఆకాసేన ఆగన్త్వా మాతు-గేహద్వారే పాతురహేసుం. సాపి పఠమం లద్ధసఞ్ఞతాయ బహూపి దిస్వా న కమ్పిత్థ, సబ్బేపి తే గేహం పవేసేత్వా ఆసనేసు నిసీదాపేసి. తేసు పటిపాటియా నిసీదన్తేసు నవమో అఞ్ఞాని అట్ఠ ఆసనాని మాపేత్వా సయం ధురాసనే నిసీది. యావ ఆసనాని వడ్ఢన్తి, తావ గేహం వడ్ఢతి. ఏవం తేసు సబ్బేసుపి నిసిన్నేసు సా ఇత్థీ అట్ఠన్నం పచ్చేకబుద్ధానం పటియాదితం సక్కారం పఞ్చసతానమ్పి యావదత్థం దత్వా అట్ఠ నీలుప్పలహత్థకే ఆహరిత్వా నిమన్తితపచ్చేకబుద్ధానంయేవ పాదమూలే ఠపేత్వా ఆహ – "మయ్హం, భన్తే, నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే సరీరవణ్ణో ఇమేసం నీలుప్పలానం అన్తోగబ్భవణ్ణో వియ హోతూ"తి పత్థనం అకాసి. పచ్చేకబుద్ధా మాతు అనుమోదనం కత్వా గన్ధమాదనంయేవ అగమంసు.

సాపి యావజీవం కుసలం కత్వా తతో చుతా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం సేట్ఠికులే పటిసన్ధిం గణ్హి, నీలుప్పలగబ్భసమానవణ్ణతాయ చస్సా ఉప్పలవణ్ణాత్వేవ నామం అకంసు. అథస్సా వయప్పత్తకాలే

సకలజమ్బుదీపరాజానో చ సేట్ఠినో చ సేట్ఠిస్స సన్తికం పహిణింసు – “ధీతరం అమ్హాకం దేతూ”తి . అపహిణన్తో నామ నాహోసి. తతో సేట్ఠి చిన్తేసి – “అహం సబ్బేసం మనం గహేతుం న సక్ఖిస్సామి, ఉపాయం పనేకం కరిస్సామీ”తి ధీతరం పక్కోసాపేత్వా “పబ్బజితుం అమ్మ సక్ఖిస్ససీ”తి ఆహ. తస్సా పచ్ఛిమభవికత్తా పితువచనం సీసే ఆసిత్తసతపాకతేలం వియ అహోసి, తస్మా పితరం “పబ్బజిస్సామి, తాతా”తి ఆహ. సో తస్సా సక్కారం కత్వా భిక్ఖునిఉపస్సయం నేత్వా పబ్బాజేసి. తస్సా అచిరపబ్బజితాయ ఏవ ఉపోసథాగారే కాలవారో పాపుణి. సా దీపం జాలేత్వా ఉపోసథాగారం సమ్మజ్జిత్వా దీపసిఖాయ నిమిత్తం గణ్హిత్వా పునప్పునం ఓలోకయమానా తేజోకసిణారమ్మణం ఝానం నిబ్బత్తేత్వా తదేవ పాదకం కత్వా అరహత్తం పాపుణి. అరహత్తఫలేన సద్ధింయేవ చ ఇద్ధివికుబ్బనే చిణ్ణవసీ అహోసి. సా అపరభాగే సత్థు యమకపాటిహారియకరణదివసే “అహం, భన్తే, పాటిహారియం కరిస్సామీ”తి సీహనాదం నది. సత్థా ఇదం కారణం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా జేతవనవిహారే నిసిన్నో పటిపాటియా భిక్ఖునియో ఠానన్తరే ఠపేన్తో ఇమం థేరిం ఇద్ధిమన్తీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

పటాచారాథేరీవత్థు

౨౩౮. చతుత్థే **వినయధరానం యదిదం పటాచారా**తి పటాచారా థేరీ వినయధరానం అగ్గాతి దస్సేతి. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా అపరభాగే సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం వినయధరానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా కస్సపబుద్ధకాలే కికిస్స కాసిరఞ్ఞో గేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా సత్తన్నం భగినీనం అబ్భన్తరా హుత్వా వీసతి వస్ససహస్సాని బ్రహ్మచరియం చరిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పరివేణం కత్వా పున దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం సేట్ఠిగేహే పటిసన్ధిం గణ్హి.

సా అపరభాగే వయప్పత్తా అత్తనో గేహే ఏకేన కమ్మకారేన సద్ధిం సన్థవం కత్వా అపరభాగే అత్తనో సమానజాతికం కులం గచ్ఛన్తీ కతసన్థవస్స పురిసస్స సఞ్ఞం అదాసి – “న త్వం స్వే పట్ఠాయ మం పటిహారసతేనపి దట్ఠుం లభిస్ససి, సచే తే కమ్మం అత్థి, ఇదాని మం గణ్హిత్వా గచ్ఛాహీ”తి. సో “ఏవం హోతూ”తి అనుచ్ఛవికం హత్థసారం గహేత్వా తం ఆదాయ నగరతో తీణి చత్తారి యోజనాని పటిక్కమిత్వా ఏకస్మిం గామకే వాసం కప్పేసి.

అథ అపరభాగే తస్సా కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాసి. సా గబ్భే పరిపక్కే “ఇదం అమ్హాకం అనాథట్ఠానం, కులగేహం గచ్ఛామ సామీ”తి ఆహ. సో “అజ్జ గచ్ఛామ, స్వే గచ్ఛామా”తి గన్తుం అసక్కోన్తో కాలం వీతినామేసి. సా తస్స కారణం ఞత్వా “నాయం బాలో మం నేస్సతీ”తి తస్మిం బహి గతే “ఏకికావ కులగేహం గమిస్సామీ”తి మగ్గం పటిపజ్జి. సో ఆగన్త్వా తం గేహే అపస్సన్తో పటివిస్సకే పుచ్ఛిత్వా “కులగేహం గతా”తి సుత్వా “మం నిస్సాయ కులధీతా అనాథా జాతా”తి పదానుపదికం గన్త్వా సమ్పాపుణి. తస్సా అన్తరామగ్గేవ గబ్భవుట్ఠానం అహోసి. తతో “యస్సత్థాయ మయం గచ్ఛేయ్యామ, సో అత్థో అన్తరామగ్గేవ నిప్ఫన్నో, ఇదాని గన్త్వా కిం కరిస్సామా”తి పటినివత్తింసు. పున తస్సా కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాసీతి పురిమనయేనేవ విత్థారేతబ్బం.

అన్తరామగ్గే పనస్సా గబ్భవుట్ఠానే జాతమత్తేయేవ చతూసు దిసాసు మహామేఘో ఉట్ఠహి. సా తం పురిసం ఆహ – “సామి, అవేలాయ చతూసు దిసాసు మేఘో ఉట్ఠితో, అత్తనో వసనట్ఠానం కాతుం వాయమాహీ”తి. సో “ఏవం కరిస్సామీ”తి

దణ్డకేహి కుటికం కత్వా "ఛదనత్థాయ తిణం ఆహరిస్సామీ"తి ఏకస్మిం మహావమ్మికపాదే తిణం ఛిన్దతి. అథ నం వమ్మికే నిపన్నో కణ్హసప్పో పాదే డంసి, సో తస్మింయేవ ఠానే పతితో. సాపి "ఇదాని ఆగమిస్సతి, ఇదాని ఆగమిస్సతీ"తి సబ్బరత్తిం ఖేపేత్వా "అద్ధా మం సో 'అనాథా ఏసా'తి మగ్గే ఛడ్డేత్వా గతో భవిస్సతీ"తి ఆలోకే సఞ్జాతే పదానుసారేన ఓలోకేన్తీ వమ్మికపాదే పతితం దిస్వా "మం నిస్సాయ నట్ఠో పురిసో"తి పరిదేవిత్వా దహరదారకం పస్సేనాదాయ మహల్లకం అఙ్గులీహి గాహాపేత్వా మగ్గేన గచ్ఛన్తీ అన్తరామగ్గే ఏకం ఉత్తాననదిం దిస్వా "ద్వేపి దారకే ఏకప్పహారేనేవ ఆదాయ గన్తుం న సక్ఖిస్సామీ"తి జేట్ఠకం ఓరిమతీరే ఠపేత్వా దహరం పరతీరం నేత్వా పిలోతికచుమ్బటకే నిపజ్జాపేత్వా పున నివత్తిత్వా "ఇతరం గహేత్వా గమిస్సామీ"తి నదిం ఓతరి.

అథస్సా నదీమజ్ఝం పత్తకాలే ఏకో సేనో "మంసపిణ్డో అయ"న్తి సఞ్ఞాయ దారకం విజ్ఝితుం ఆగచ్ఛతి. సా హత్థం పసారేత్వా సేనం పలాపేసి. తస్సా తం హత్థవికారం దిస్వా మహల్లకదారకో "మం పక్కోసతీ"తి సఞ్ఞాయ నదిం ఓతరిత్వా సోతే పతితో యథాసోతం అగమాసి . సోపి సేనో తస్సా అసమ్పత్తాయ ఏవ తం దహరదారకం గణ్హిత్వా అగమాసి. సా బలవసోకాభిభూతా అన్తరామగ్గే ఇమం విలాపగీతం గాయన్తీ గచ్ఛతి –

"ఉభో పుత్తా కాలఙ్కతా, పన్థే మయ్హం పతీ మతో"తి.

సా ఏవం విలపమానావ సావత్థిం పత్వా కులసభాగం గన్త్వాపి సోకవసేనేవ అత్తనో గేహం వవత్థపేతుం అసక్కోన్తీ "ఇమస్మిం ఠానే ఏవంవిధం నామ కులం అత్థి, కతరం తం గేహ"న్తి పటిపుచ్ఛి. త్వం తం కులం పటిపుచ్ఛిత్వా కిం కరిస్ససి? తేసం వసనగేహం వాతప్పహారేన పతితం, తత్థేవ తే సబ్బేపి జీవితక్ఖయం పత్తా, అథ నే ఖుద్దకమహల్లకే ఏకచితకస్మింయేవ ఝాపేన్తి, పస్స ఏసా ధూమవట్టి పఞ్ఞాయతీతి. సా తం కథం సుత్వావ కిం తుమ్హే వదథా"తి అత్తనో నివత్థసాటకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ జాతనియామేనేవ బాహా పగ్గయ్హ కన్దమానా ఞాతీనం చితకట్ఠానం గన్త్వా తం విలాపగీతం పరిపుణ్ణం కత్వా పరిదేవమానా –

"ఉభో పుత్తా కాలఙ్కతా, పన్థే మయ్హం పతీ మతో;
మాతా పితా చ భాతా చ, ఏకచితకస్మిం డయ్హరే"తి. –

ఆహ. అఞ్ఞేన జనేన సాటకం దిన్నమ్పి ఫాలేత్వా ఫాలేత్వా ఛడ్డేతి. అథ నం దిట్ఠదిట్ఠట్ఠానే మహాజనో పరివారేత్వా చరతి. అథస్సా "అయం పటాచారం పటపరిహరణం వినా చరతీ"తి **పటాచారా**తేవ నామం అకంసు. యస్మా చస్సా సో నగ్గభావేన అలజ్జిఆచారో పాకటో అహోసి, తస్మా పతితో ఆచారో అస్సాతి పటాచారాత్వేవ నామం అకంసు.

సా ఏకదివసం సత్థరి మహాజనస్స ధమ్మం దేసేన్తే విహారం పవిసిత్వా పరిసపరియన్తే అట్ఠాసి. సత్థా మేత్తాఫరణేన ఫరిత్వా "సతిం పటిలభ, భగిని, సతిం పటిలభ, భగినీ"తి ఆహ. తస్సా సత్థు వచనం సుత్వా బలవహిరోత్తప్పం ఆగతం, సా తత్థేవ భూమియం నిసీది. అవిదూరే ఠితో పురిసో ఉత్తరిసాటకం ఖిపిత్వా అదాసి. సా తం నివాసేత్వా ధమ్మం అస్సోసి. సత్థా తస్సా చరియవసేన ఇమా ధమ్మపదే గాథా ఆహ –

"న సన్తి పుత్తా తాణాయ, న పితా నాపి బన్ధవా;
అన్తకేనాధిపన్నస్స, నత్థి ఞాతీసు తాణతా.

“ఏతమత్థవసం ఞత్వా, పణ్డితో సీలసంవుతో;

నిబ్బానగమనం మగ్గం, ఖిప్పమేవ విసోధయే”తి. (ధ. ప. ౨౮౮-౨౮౯);

సా గాథాపరియోసానే యథాఠితావ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా పబ్బజ్జం యాచి. సత్థా “తస్సా భిక్ఖునిఉపస్సయం గన్త్వా పబ్బజా”తి పబ్బజ్జం సమ్పటిచ్ఛి. సా పబ్బజిత్వా నచిరస్సేవ అరహత్తం పత్వా బుద్ధవచనం గణ్హన్తీ వినయపిటకే చిణ్ణవసీ అహోసి. అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసిన్నో భిక్ఖునియో పటిపాటియా ఠానన్తరే ఠపేన్తో పటాచారం వినయధరానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ధమ్మదిన్నాథేరీవత్థు

౨౩౯. పఞ్చమే **ధమ్మకథికాన**న్తి ధమ్మకథికానం భిక్ఖునీనం ధమ్మదిన్నా అగ్గాతి దస్సేతి. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం పరాయత్తట్ఠానే నిబ్బత్తిత్వా పదుముత్తరస్స భగవతో అగ్గసావకస్స సుజాతత్థేరస్స అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా యావజీవం కుసలం కత్వా సగ్గే నిబ్బత్తి. సబ్బం హేట్ఠా ఖేమాథేరియా అభినీహారవసేనేవ వేదితబ్బం. ఫుస్సబుద్ధకాలే పనేసా సత్థు వేమాతికానం తిణ్ణం భాతికానం దానాధికారే ఠపితకమ్మికస్స గేహే వసమానా “ఏకం దేహీ”తి వుత్తా ద్వే అదాసి. ఏవం సబ్బం అపరిహాపేన్తీ దత్వా ద్వేనవుతికప్పే అతిక్కమ్మ కస్సపబుద్ధకాలే కికిస్స కాసిరఞ్ఞో గేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా సత్తన్నం భగినీనం అబ్భన్తరా హుత్వా వీసతి వస్ససహస్సాని బ్రహ్మచరియం చరిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స వసనపరివేణం కారేత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరన్తీ ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే కులగేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా అపరభాగే విసాఖసేట్ఠినో గేహం గతా. విసాఖసేట్ఠి నామ బిమ్బిసారస్స సహాయకో రఞ్ఞా సద్ధిం దసబలస్స పఠమదస్సనం గన్త్వా ధమ్మం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో, అపరభాగే అనాగామిఫలం సచ్ఛాకాసి.

సో తందివసం ఘరం గన్త్వా సోపానమత్థకే ఠితాయ ధమ్మదిన్నాయ హత్థే పసారితే హత్థం అనాలమ్బిత్వావ పాసాదం అభిరుహి. భుఞ్జమానోపి “ఇమం దేథ, ఇమం హరథా”తి న బ్యాహరి. ధమ్మదిన్నా కటచ్ఛుం గహేత్వా పరివిసమానా చిన్తేసి – “అయం మే హత్థాలమ్బకం దేన్తియాపి హత్థం న ఆలమ్బి, భుఞ్జమానోపి కిఞ్చి న కథేతి, కో ను ఖో మయ్హం దోసో”తి? అథ నం భుత్తావిం “కో ను ఖో మే, అయ్య, దోసో”తి పుచ్ఛి. ధమ్మదిన్నే తుయ్హం దోసో నత్థి, అహం పన అజ్జ పట్ఠాయ సన్థవవసేన తుమ్హాకం సన్తికే నిసీదితుం వా ఠాతుం వా ఆహరాపేత్వా ఖాదితుం వా భుఞ్జితుం వా అభబ్బో. త్వం సచే ఇచ్ఛసి, ఇమస్మిం గేహే వస. నో చే ఇచ్ఛసి, యత్తకేన తే ధనేన అత్థో, తం గణ్హిత్వా కులఘరం గచ్ఛాహీతి. అయ్యపుత్త, ఏవం సన్తే అహం తుమ్హేహి ఛడ్డితఖేళం వమితవమనం సీసేన ఉక్ఖిపిత్వా న చరిస్సామి, మయ్హం పబ్బజ్జం అనుజానాథాతి. విసాఖో “సాధు, ధమ్మదిన్నే”తి రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా ధమ్మదిన్నం సువణ్ణసివికాయ భిక్ఖునిఉపస్సయం పబ్బజ్జత్థాయ పేసేసి.

సా పబ్బజిత్వా చిన్తేసి – “అయం తావ సేట్ఠి ఘరమజ్ఝే ఠితోవ దుక్ఖస్సన్తం అకాసి, పబ్బజ్జం లద్ధకాలతో పట్ఠాయ పన మయాపి దుక్ఖస్సన్తం కాతుం వట్టతీ”తి ఆచరియుపజ్ఝాయానం సన్తికం గన్త్వా, “అయ్యే, మయ్హం ఆకిణ్ణట్ఠానే చిత్తం న రమతి, గామకావాసం గచ్ఛామీ”తి ఆహ. థేరియో తస్సా మహాకులా నిక్ఖమ్మ పబ్బజితభావేన చిత్తం వారేతుం అసక్కోన్తియో తం గహేత్వా గామకావాసం అగమంసు. సా అతీతే మద్దితసఙ్ఖారతాయ నచిరస్సేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి.

అథస్సా ఏతదహోసి – “మయ్హం కిచ్చం మత్థకం పత్తం, ఇధ వసిత్వా కిం కరిస్సామి, రాజగహమేవ గచ్ఛామి, తత్ర మం నిస్సాయ బహూ ఞాతిసఙ్ఘో పుఞ్ఞాని కరిస్సతీ”తి థేరియో గహేత్వా నగరమేవ పచ్చాగతా.

విసాఖో తస్సా ఆగతభావం ఞత్వా “సీఘం ఆగతా ఉక్కణ్ఠితా ను ఖో భవిస్సతీ”తి సాయన్హసమయే తస్సా సన్తికం గన్త్వా అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “ఉక్కణ్ఠితభావం పుచ్ఛితుం అయుత్త”న్తి పఞ్చక్ఖన్ధాదివసేన పఞ్హే పుచ్ఛి, ధమ్మదిన్నా ఖగ్గేన ఉప్పలనాలం ఛిన్దన్తీ వియ పుచ్ఛితం పుచ్ఛితం విస్సజ్జేసి. ఉపాసకో ధమ్మదిన్నాథేరియా ఞాణస్స సూరభావం ఞత్వా అత్తనో అధిగతట్ఠానే పటిపాటియా తీసు మగ్గేసు సబ్బాకారేన పఞ్హే పుచ్ఛిత్వా ఉగ్గహవసేన అరహత్తమగ్గేపి పుచ్ఛి. ధమ్మదిన్నాథేరీపి ఉపాసకస్స యావ అనాగామిఫలావ విసయభావం ఞత్వా “ఇదాని అత్తనో విసయం అతిక్కమిత్వా ధావతీ”తి తం నివత్తేన్తీ “అచ్చసరా, ఆవుసో విసాఖ, పఞ్హే, నాసక్ఖి పఞ్హానం పరియన్తం గహేతుం, నిబ్బానోగధఞ్హి , ఆవుసో విసాఖ, బ్రహ్మచరియం నిబ్బానపరాయణం నిబ్బానపరియోసానం. ఆకఙ్ఖమానో చ త్వం, ఆవుసో విసాఖ, భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతమత్థం పుచ్ఛేయ్యాసి. యథా చ తే భగవా బ్యాకరోతి, తథా నం ధారేయ్యాసీ”తి (మ॰ ని॰ ౧.౪౬౬) ఆహ.

విసాఖో సత్థు సన్తికం గన్త్వా సబ్బం పుచ్ఛావిస్సజ్జననయం కథేసి. సత్థా తస్స వచనం సుత్వా “మమ ధీతాయ అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నేసు ఖన్ధేసు తణ్హా నత్థీ”తి వత్వా ధమ్మపదే ఇమం గాథమాహ –

“యస్స పురే చ పచ్ఛా చ, మజ్ఝే చ నత్థి కిఞ్చనం;

అకిఞ్చనం అనాదానం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౪౨౧);

తతో ధమ్మదిన్నాయ సాధుకారం దత్వా విసాఖం ఉపాసకం ఏతదవోచ – “పణ్డితా, విసాఖ, ధమ్మదిన్నా భిక్ఖునీ, మహాపఞ్ఞా విసాఖ, ధమ్మదిన్నా భిక్ఖునీ. మం చేపి త్వం, విసాఖ, ఏతమత్థం పుచ్ఛేయ్యాసి, అహమ్పి తం ఏవమేవ బ్యాకరేయ్యం, యథా తం ధమ్మదిన్నాయ భిక్ఖునియా బ్యాకతం, ఏసో చేవేతస్స అత్థో, ఏవఞ్చ నం ధారేహీ”తి. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసిన్నో పటిపాటియా భిక్ఖునియో ఠానన్తరే ఠపేన్తో ఇదమేవ చూళవేదల్లం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా థేరిం ఇమస్మిం సాసనే ధమ్మకథికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

నన్దాథేరీవత్థు

౨౪౦. ఛట్ఠే **ఝాయీనం యదిదం నన్దా**తి ఝానాభిరతానం, నన్దా థేరీ, అగ్గాతి దస్సేతి. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా అపరభాగే సత్థు ధమ్మం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం ఝానాభిరతానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా తతో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా అమ్హాకం సత్థు నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ మహాపజాపతిగోతమియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి, నన్దాతిస్సా నామం అకంసు. రూపనన్దాతిపి వుచ్చతి. సా అపరభాగే ఉత్తమరూపభావేన జనపదకల్యాణీ నామ జాతా.

సా అమ్హాకం దసబలే సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా అనుపుబ్బేన కపిలవత్థుం ఆగన్త్వా నన్దఞ్చ రాహులఞ్చ పబ్బాజేత్వా పక్కన్తే సుద్ధోదనమహారాజస్స పరినిబ్బుతకాలే “మహాపజాపతిగోతమీ చ రాహులమాతా చ నిక్ఖమిత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజితా”తి ఞత్వా “ఇమాసం పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ మయ్హం ఇధ కిం కమ్మ”న్తి మహాపజాపతియా సన్తికం గన్త్వా

పబ్బజి. పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ "సత్థా రూపం గరహతీ"తి సత్థు ఉపట్ఠానం న గచ్ఛతి, ఓవాదవారే సమ్పత్తే అఞ్ఞం పేసేత్వా ఓవాదం ఆహరాపేతి. సత్థా తస్సా రూపమదమత్తభావం ఞత్వా "అత్తనో ఓవాదం అత్తనావ ఆగన్త్వా గణ్హన్తు, న భిక్ఖునీహి అఞ్ఞా పేసేతబ్బా"తి ఆహ. తతో రూపనన్దా అఞ్ఞం మగ్గం అపస్సన్తీ అకామా ఓవాదం అగమాసి.

సత్థా తస్సా చరితవసేన ఇద్ధియా ఏకం ఇత్థిరూపం నిమ్మినిత్వా తాలవణ్టం గహేత్వా బీజమానం వియ అకాసి. రూపనన్దా తం దిస్వా చిన్తేసి – "అహం అకారణేనేవ పమత్తా హుత్వా నాగచ్ఛామి, ఏవరూపాపి ఇత్థియో సత్థు సన్తికే విస్సత్థా చరన్తి. మమ రూపం ఏతాసం రూపస్స కలం నాగ్ఘతి సోళసిం, అజానిత్వావ ఏత్తకం కాలం న ఆగతమ్హీ"తి తమేవ ఇత్థినిమిత్తం గణ్హిత్వా ఓలోకేన్తీ అట్ఠాసి. సత్థా తస్సా పుబ్బహేతుసమ్పన్నతాయ "అట్ఠీనం నగరం కత"న్తి (ధ॰ ప॰ ౧౫౦) ధమ్మపదే గాథం వత్వా –

"చరం వా యది వా తిట్ఠం, నిసిన్నో ఉద వా సయ"న్తి. (సు॰ ని॰ ౧౯౫) –

సుత్తం అభాసి. సా తస్మింయేవ రూపే ఖయవయం పట్ఠపేత్వా అరహత్తం పాపుణి. ఇమస్మిం ఠానే ఇదం వత్థు హేట్ఠా ఖేమాథేరియా వత్థునా సదిసమేవాతి న విత్థారితం. తతో పట్ఠాయ, రూపనన్దా, ఝానాభిరతానం అన్తరే ధురప్పత్తా అహోసి. సత్థా అపరభాగే జేతవనే నిసిన్నో పటిపాటియా భిక్ఖునియో ఠానన్తరే ఠపేన్తో నన్దాథేరిం ఝాయీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

సోణాథేరీవత్థు

౨౪౧. సత్తమే **ఆరద్ధవీరియాన**న్తి పగ్గహితపరిపుణ్ణవీరియానం సోణా అగ్గాతి దస్సేతి. అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా అపరభాగే ధమ్మం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం ఆరద్ధవీరియానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా అపరభాగే ఘరావాసే వుత్థా బహూ పుత్తధీతరో లభిత్వా సబ్బేపి విసుం విసుం ఘరావాసే పతిట్ఠాపేసి. తే తతో పట్ఠాయ "అయం అమ్హాకం కిం కరిస్సతీ"తి తం అత్తనో సన్తికం ఆగతం "మాతా"తి సఞ్ఞమ్పి న కరింసు. బహుపుత్తికసోణా తేసం అత్తని అగారవభావం ఞత్వా "ఘరావాసేన కిం కరిస్సామీ"తి నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి. అథ నం భిక్ఖునియో "అయం వత్తం న జానాతి, అయుత్తం కరోతీ"తి దణ్డకమ్మం కరోన్తి. పుత్తధీతరో తం దణ్డకమ్మం ఆహరన్తిం దిస్వా "అయం యావజ్జదివసా సిక్ఖామత్తమ్పి న జానాతీ"తి దిట్ఠదిట్ఠట్ఠానే ఉప్పణ్డేసుం. సా తేసం వచనం సుత్వా ఉప్పన్నసంవేగా "అత్తనో గతివిసోధనం కాతుం వట్టతీ"తి నిసిన్నట్ఠానేపి ఠితట్ఠానేపి ద్వత్తింసాకారం సజ్ఝాయతి. సా యథేవ పుబ్బే బహుపుత్తికసోణత్థేరీతి పఞ్ఞాయిత్థ, ఏవం పచ్ఛా ఆరద్ధవీరియసోణత్థేరీతి పాకటా జాతా.

అథేకదివసం భిక్ఖునియో విహారం గచ్ఛన్తియో "భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స ఉదకం తాపేయ్యాసి, సోణే"తి వత్వా అగమంసు. సాపి ఉదకతాపనతో పురేతరమేవ అగ్గిసాలాయ చఙ్కమిత్వా చఙ్కమిత్వా ద్వత్తింసాకారం సజ్ఝాయన్తీ విపస్సనం వడ్ఢేసి. సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ ఇమం ఓభాసగాథం అభాసి –

"యో చ వస్ససతం జీవే, అపస్సం ధమ్మముత్తమం;
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, పస్సతో ధమ్మముత్తమ"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౧౧౫);

సా గాథాపరియోసానే అరహత్తం పత్వా చిన్తేసి – “అహం అరహత్తం పత్తా, ఆగన్తుకజనో చ అనుపధారేత్వావ మయి అవఞ్ఞాయ కిఞ్చి వత్వా బహుం అపుఞ్ఞమ్పి పసవేయ్య, తస్మా సంలక్ఖణకారణం కాతుం వట్టతీ”తి. సా ఉదకభాజనం ఉద్ధనం ఆరోపేత్వా హేట్ఠా అగ్గిం న అకాసి. భిక్ఖునియో ఆగన్త్వా ఉద్ధనం ఓలోకేన్తియో అగ్గిం అదిస్వా “ఇమం మహల్లికం ‘భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స ఉదకం తాపేహీ’తి అవోచుమ్హ, అజ్జాపి ఉద్ధనే అగ్గిమ్పి న కరోతీ”తి ఆహంసు. అయ్యే, కిం తుమ్హాకం అగ్గినా, ఉణ్హోదకేన న్హాయితుకామా భాజనతో ఉదకం గహేత్వా న్హాయథాతి? తాపి “భవిస్సతి ఏత్థ కారణ”న్తి గన్త్వా ఉదకే హత్థం ఓతారేత్వా ఉణ్హభావం ఞత్వా ఏకకుటం ఆహరిత్వా ఉదకం గణ్హన్తి, గహితగహితట్ఠానం పరిపూరతి. తదా సబ్బావ తస్సా అరహత్తే ఠితభావం ఞత్వా దహరతరా తావ పఞ్చపతిట్ఠితేన పాదేసు పతిత్వా “మయం, అయ్యే, ఏత్తకం కాలం తుమ్హే అనుపధారేత్వా విహేఠేత్వా విహేఠేత్వా కథయిమ్హ, ఖమథ నో”తి ఖమాపేసుం. వుద్ధతరాపి ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా “ఖమ, అయ్యే”తి ఖమాపేసుం. తతో పట్ఠాయ “మహల్లకకాలే పబ్బజిత్వాపి ఆరద్ధవీరియభావేన నచిరస్సేవ అగ్గఫలే పతిట్ఠితా”తి థేరియా గుణో పాకటో అహోసి. అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసీదిత్వా భిక్ఖునియో పటిపాటియా ఠానన్తరే ఠపేన్తో సోణత్థేరిం ఆరద్ధవీరియానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

బకులాథేరీవత్థు

౨౪౨. అట్ఠమే **దిబ్బచక్ఖుకానం యదిదం బకులా**తి దిబ్బచక్ఖుకానం, బకులా థేరీ, అగ్గాతి దస్సేతి. అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తిత్వా సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం కులగేహే నిబ్బత్తిత్వా అపరభాగే సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధా పబ్బజిత్వా నచిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. సా తతో పట్ఠాయ దిబ్బచక్ఖుమ్హి చిణ్ణవసీ అహోసి. అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసిన్నో భిక్ఖునియో పటిపాటియా ఠానన్తరే ఠపేన్తో ఇమం థేరిం దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

కుణ్డలకేసాథేరీవత్థు

౨౪౩. నవమే **ఖిప్పాభిఞ్ఞాన**న్తి ఖిప్పాభిఞ్ఞానం భిక్ఖునీనం, భద్దా కుణ్డలకేసా, అగ్గాతి దస్సేతి. అయమ్పి హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తా సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం ఖిప్పాభిఞ్ఞానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా కస్సపబుద్ధకాలే కికిస్స కాసిరఞ్ఞో గేహే సత్తన్నం భగినీనం అబ్భన్తరా హుత్వా వీసతి వస్ససహస్సాని దస సీలాని సమాదాయ కోమారికబ్రహ్మచరియం చరన్తీ సఙ్ఘస్స వసనపరివేణం కారేత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహనగరే సేట్ఠికులే పటిసన్ధిం గణ్హి, భద్దాతిస్సా నామం అకంసు.

తందివసంయేవ చ తస్మిం నగరే పురోహితపుత్తో జాతో. తస్స జాతవేలాయ రాజనివేసనం ఆదిం కత్వా సకలనగరే ఆవుధాని పజ్జలింసు. పురోహితో పాతోవ రాజకులం గన్త్వా రాజానం సుఖసేయ్యం పుచ్ఛి. రాజా “కుతో మే, ఆచరియ, సుఖసేయ్యా, అజ్జ సబ్బరత్తిం రాజనివేసనే ఆవుధాని పజ్జలితాని దిస్వా భయప్పత్తా అహువమ్హా”తి ఆహ. మహారాజ, తప్పచ్చయా మా చిన్తయిత్థ, న తుమ్హాకంయేవ గేహే ఆవుధాని పజ్జలింసు, సకలనగరే ఏవం అహోసీతి. కిం కారణా, ఆచరియాతి? అమ్హాకం గేహే చోరనక్ఖత్తేన దారకో జాతో, సో సకలనగరస్స సత్తు హుత్వా ఉప్పన్నో, తస్సేతం పుబ్బనిమిత్తం.

తుమ్హాకం ఉపద్దవో నత్థి, సచే పన ఇచ్ఛథ, హరేమ నన్తి. అమ్హాకం పీళాయ అసతియా హారణకమ్మం నత్థీతి. పురోహితో “మమ పుత్తో అత్తనో నామం గహేత్వావ ఆగతో”తి సత్తుకోతేవస్స నామం అకాసి. సేట్ఠిగేహేపి భద్దా వడ్ఢతి, పురోహితగేహేపి సత్తుకో వడ్ఢతి. సో అత్తనో ఆధావనవిధావనేన కీళితుం సమత్థకాలతో పట్ఠాయ అత్తనో విచరణట్ఠానే యం యం పస్సతి, తం తం సబ్బం ఆహరిత్వా మాతాపితూనం గేహం పూరేతి. పితా నం కారణసహస్సమ్పి వత్వా వారేతుం నాసక్ఖి.

అపరభాగే పనస్స వయప్పత్తస్స సబ్బాకారేనాపి వారేతుం అసక్కుణేయ్యభావం ఞత్వా ద్వే నీలసాటకే దత్వా సన్ధిచ్ఛేదనఉపకరణఞ్చ సిఙ్ఘాటకయన్తఞ్చ హత్థే దత్వా “త్వం ఇమినావ కమ్మేన జీవాహీ”తి నం విస్సజ్జేసి. సో తందివసతో పట్ఠాయ సిఙ్ఘాటకయన్తం ఖిపిత్వా కులానం పాసాదే ఆరుయ్హ సన్ధిం ఛిన్దిత్వా పరకులేసు నిక్ఖిత్తభణ్డం అత్తనా ఠపితం వియ గహేత్వా గచ్ఛతి. సకలనగరే తేన అవిలుత్తగేహం నామ నాహోసి. ఏకదివసం రాజా రథేన నగరే విచరన్తో సారథిం పుచ్ఛి – “కిం ను ఖో ఇమస్మిం నగరే తస్మిం తస్మిం ఘరే ఛిద్దమేవ పఞ్ఞాయతీ”తి. దేవ ఇమస్మిం నగరే సత్తుకో నామ చోరో భిత్తిం ఛిన్దిత్వా కులానం సన్తకం హరతీతి. రాజా నగరగుత్తికం పక్కోసాపేత్వా “ఇమస్మిం కిర నగరే ఏవరూపో నామ చోరో అత్థి, కస్మా నం న గణ్హాసీ”తి ఆహ. మయం, దేవ, తం చోరం సహోడ్ఢం పస్సితుం న సక్కోమాతి. సచే అజ్జ నం చోరం గణ్హాసి, జీవసి. సచే న గణ్హాసి, రాజాణం తే కరిస్సామీతి. ఏవం దేవాతి నగరగుత్తికో సకలనగరే మనుస్సే చారేత్వా తం భిత్తిం ఛిన్దిత్వా పరభణ్డం అవహరన్తం సహోడ్ఢమేవ గహేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసి. రాజా “ఇమం చోరం దక్ఖిణద్వారేన నీహరిత్వా ఘాతేథా”తి ఆహ. నగరగుత్తికో రఞ్ఞో పటిస్సుణిత్వా తం చోరం చతుక్కే చతుక్కే పహారసహస్సేన తాళేన్తో గాహాపేత్వా దక్ఖిణద్వారం గచ్ఛతి.

తస్మిం సమయే అయం భద్దా నామ సేట్ఠిధీతా మహాజనస్స కోలాహలసద్దేన సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా ఓలోకేన్తీ తం సత్తుకం చోరం తథా నీయమానం దిస్వా ఉభోహి హత్థేహి హదయం సన్ధారేన్తీ గన్త్వా సిరిసయనే అధోముఖా నిపజ్జి . సా చ తస్స కులస్స ఏకధీతా, తేనస్సా ఞాతకా అప్పమత్తకమ్పి ముఖవికారం సహితుం న సక్కోన్తి. అథ నం మాతా సయనే నిపన్నం దిస్వా “కిం కరోసి, అమ్మా”తి పుచ్ఛి. ఏతం వజ్ఝం కత్వా నీయమానం చోరం అద్దస, అమ్మాతి? ఆమ, అమ్మాతి. ఏతం లభమానా జీవిస్సామి, అలభమానాయ మే మరణమేవాతి. తే తం నానప్పకారేనపి సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తా “మరణా జీవితం సేయ్యో”తి సల్లక్ఖేసుం. అథస్సా పితా నగరగుత్తికస్స సన్తికం గన్త్వా సహస్సం లఞ్జం దత్వా “మయ్హం ధీతా చోరే పటిబద్ధచిత్తా, యేన కేనచి ఉపాయేన ఇమం ముఞ్చా”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సేట్ఠిస్స పటిస్సుణిత్వా చోరం గహేత్వా యావ సూరియస్స అత్థఙ్గమనా ఇతో చితో చ పపఞ్చాపేత్వా సూరియే అత్థఙ్గతే చారకతో ఏకం మనుస్సం నీహరాపేత్వా సత్తుకస్స బన్ధనం మోచేత్వా సత్తుకం సేట్ఠిగేహం పేసేత్వా తేన బన్ధనేన ఇతరం బన్ధిత్వా దక్ఖిణద్వారేన నీహరిత్వా ఘాతేసి. సేట్ఠిదాసాపి సత్తుకం గహేత్వా సేట్ఠినో నివేసనం ఆగమంసు. తం దిస్వా సేట్ఠి “ధీతు మనం పూరేస్సామీ”తి సత్తుకం గన్ధోదకేన న్హాపేత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం కారేత్వా పాసాదం పేసేసి. భద్దాపి “పరిపుణ్ణో మే సఙ్కప్పో”తి అనేకాలఙ్కారేన అలఙ్కరిత్వా తం పరిచరతి.

సత్తుకో కతిపాహం వీతినామేత్వా చిన్తేసి – “ఇమిస్సా పసాధనభణ్డకం మయ్హం భవిస్సతి, కేనచి ఉపాయేన ఇమం ఆభరణం గహేతుం వట్టతీ”తి సమీపే సుఖేన నిసిన్నకాలే భద్దం ఆహ – “మయ్హం ఏకం వచనం వత్తబ్బం అత్థీ”తి. సేట్ఠిధీతా సహస్సలాభం లభిత్వా వియ తుట్ఠమానసా “విస్సత్థం వదేహి, అయ్యా”తి ఆహ. త్వం చిన్తేసి – “మం నిస్సాయ ఇమినా జీవితం లద్ధ”న్తి, అహం పన గహితమత్తోవ చోరపపాతపబ్బతే అధివత్థాయ దేవతాయ “సచాహం జీవితం లభిస్సామి, బలికమ్మం తే దస్సామీ”తి ఆయాచిం. తం నిస్సాయ మయా జీవితం లద్ధం , సీఘం బలికమ్మం సజ్జాపేహీతి. భద్దా, “అహం

తస్స మనం పూరేస్సామీ”తి బలికమ్మం సజ్జాపేత్వా సబ్బం పసాధనం పసాధేత్వా ఏకయానే ఆరుయ్హ సామికేన సద్ధిం చోరపపాతపబ్బతం గన్త్వా “పబ్బతదేవతాయ బలికమ్మం కరిస్సామీ”తి అభిరుహితుం ఆరద్ధా. సత్తుకో చిన్తేసి – “సబ్బేసు అభిరుహన్తేసు మమ ఇమిస్సా ఆభరణం గహేతుం న ఓకాసో భవిస్సతీ”తి తమేవ బలిభాజనం గాహాపేత్వా పబ్బతం అభిరుహి.

సో భద్దాయ సద్ధిం కథేన్తో పియకథం న కథేతి. సా ఇఙ్గితేనేవ తస్స అధిప్పాయం అఞ్ఞాసి. అథ నం సో ఆహ – “భద్దే, తవ ఉత్తరిసాటకం ఓముఞ్చిత్వా కాయారుళ్హం తే పసాధనం ఏత్థ భణ్డికం కరోహీ”తి. సామి మయ్హం కో అపరాధోతి? కిం పనాహం, బాలే, బలికమ్మత్థం ఆగతోతి సఞ్ఞం కరోసి? అహఞ్హి ఇమిస్సా దేవతాయ యకనం ఉబ్బట్టేత్వా దదేయ్యం, బలికమ్మాపదేసేన పన తవ ఆభరణం గణ్హితుకామో హుత్వా ఆగతోమ్హీతి. కస్స పన, అయ్య, పసాధనం, కస్స అహన్తి? మయం ఏవరూపం న జానామ, అఞ్ఞం తవ సన్తకం, అఞ్ఞం మమ సన్తకన్తి. సాధు, అయ్య, ఏకం పన మే అధిప్పాయం పూరేథ, అలఙ్కతనియామేనేవ మే పురతో చ పచ్ఛతో చ ఆలిఙ్గితుం దేథాతి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. సా తేన సమ్పటిచ్ఛితభావం ఞత్వా పురతో ఆలిఙ్గిత్వా పచ్ఛతో ఆలిఙ్గన్తీ వియ హుత్వా పబ్బతపపాతే పాతేసి. సో పతన్తో ఆకాసేయేవ చుణ్ణవిచుణ్ణో అహోసి. తాయ కతం విచిత్రభావం దిస్వా పబ్బతే అధివత్థా దేవతా గుణకిత్తనవసేన ఇమా గాథా ఆహ –

“న సో సబ్బేసు ఠానేసు, పురిసో హోతి పణ్డితో;
ఇత్థీపి పణ్డితా హోతి, తత్థ తత్థ విచక్ఖణా.

“న సో సబ్బేసు ఠానేసు, పురిసో హోతి పణ్డితో;
ఇత్థీపి పణ్డితా హోతి, ముహుత్తమపి చిన్తయే”తి. (అప. థేరీ ౨.౩.౩౧-౩౨);

తతో భద్దా చిన్తేసి – “న సక్కా మయా ఇమినా నియామేన పున గేహం గన్తుం, ఇతోవ గన్త్వా ఏకం పబ్బజ్జం పబ్బజిస్సామీ”తి, నిగణ్ఠారామం గన్త్వా నిగణ్ఠే పబ్బజ్జం యాచి. అథ నం తే ఆహంసు – “కేన నియామేన పబ్బజ్జా హోతూ”తి? యం తుమ్హాకం పబ్బజ్జాయ ఉత్తమం, తదేవ కరోథాతి. తే “సాధూ”తి తస్సా తాలట్ఠినా కేసే లుఞ్చిత్వా పబ్బాజేసుం. కేసా పున వడ్ఢన్తా రాసిరాసివసేన కుణ్డలావత్తా హుత్వా వడ్ఢింసు. సా తేనేవ కారణేన కుణ్డలకేసా నామ జాతా. సా అత్తనో పబ్బజితట్ఠానే సబ్బసిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా “ఏతేసం ఇతో ఉత్తరి విసేసో నత్థీ”తి ఞత్వా గామనిగమరాజధానియో విచరన్తీ యత్థ యత్థ పణ్డితా అత్థి , తత్థ తత్థ గన్త్వా తేసం జాననసిప్పం సబ్బమేవ ఉగ్గణ్హాతి. అథస్సా బహూసు ఠానేసు సిక్ఖితభావేన పటివాదం దాతుం సమత్థా న హోన్తి. సా అత్తనా సద్ధిం కథేతుం సమత్థం అదిస్వా యం గామం వా నిగమం వా పవిసతి, తస్స ద్వారే వాలుకరాసిం కత్వా తత్థ జమ్బుసాఖం ఠపేతి. “యో మమ వాదం ఆరోపేతుం సక్కోతి, సో ఇమం సాఖం మద్దతూ”తి సమీపే ఠితానం దారకానం సఞ్ఞం దేతి. తం సత్తాహమ్పి మద్దన్తా న హోన్తి. అథ నం గహేత్వా పక్కమతి.

తస్మిం సమయే అమ్హాకం భగవా లోకే నిబ్బత్తిత్వా సావత్థిం ఉపనిస్సాయ జేతవనే విహరతి. కుణ్డలకేసాపి ఖో అనుపుబ్బేన సావత్థిం పత్వా అన్తోనగరం పవిసమానా పోరాణకనియామేనేవ వాలుకారాసిమ్హి సాఖం ఠపేత్వా దారకానం సఞ్ఞం దత్వా పావిసి. తస్మిం సమయే ధమ్మసేనాపతి భిక్ఖుసఙ్ఘే పవిట్ఠే ఏకకోవ నగరం పవిసన్తో వాలుకథూపే జమ్బుసాఖం దిస్వా “కస్మా అయం ఠపితా”తి పుచ్ఛి. దారకా తం కారణం అపరిహాపేత్వా కథేసుం. ఏవం సన్తే ఇమం గహేత్వా మద్దథ,

దారకాతి. తేసు థేరస్స వచనం సుత్వా ఏకచ్చే మద్దితుం న విసహింసు, ఏకచ్చే తంఖణేయేవ మద్దిత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణం అకంసు. కుణ్డలకేసా భత్తకిచ్చం కత్వా నిక్ఖమన్తీ తం సాఖం మద్దితం దిస్వా “కస్సేతం కమ్మ”న్తి పుచ్ఛి. అథస్సా ధమ్మసేనాపతినా కారాపితభావం కథయింసు. సా “అత్తనో థామం అజానన్తో ఇమం సాఖం మద్దాపేతుం నో విసహిస్సతి, అద్ధా మహన్తో ఏసో భవిస్సతి . అహమ్పి పన ఖుద్దికా భవన్తీ న సోభిస్సామి, అన్తోగామమేవ పవిసిత్వా పరిసాయ సఞ్ఞం దాతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా తథా అకాసి. అసీతికులసహస్సనివాసే నగరే సభాగసభాగవసేన సబ్బేవ సఞ్జానింసూతి వేదితబ్బం.

థేరోపి భత్తకిచ్చం కత్వా అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే నిసీది. అథాయం కుణ్డలకేసా మహాజనపరివుతా థేరస్స సన్తికం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం ఠత్వా, “భన్తే, తుమ్హేహి సాఖా మద్దాపితా”తి పుచ్ఛి. ఆమ, మయా మద్దాపితాతి. ఏవం సన్తే తుమ్హేహి సద్ధిం అమ్హాకం వాదో హోతు, భన్తేతి . హోతు, భద్దేతి. కస్స పుచ్ఛా హోతు, కస్స విస్సజ్జనన్తి? పుచ్ఛా నామ అమ్హాకం పత్తా, త్వం పన తుయ్హం జాననకం పుచ్ఛాతి. సా థేరేన దిన్నఅనుమతియా సబ్బమేవ అత్తనో జాననకం వాదం పుచ్ఛి, థేరో సబ్బం విస్సజ్జేసి. సా సబ్బం పుచ్ఛిత్వా తుణ్హీ అహోసి. అథ నం థేరో ఆహ – “తయా బహుం పుచ్ఛితం, మయమ్పి ఏకం పఞ్హం పుచ్ఛామా”తి. పుచ్ఛథ, భన్తేతి. ఏకం నామ కిన్తి? కుణ్డలకేసా “న జానామి, భన్తే”తి ఆహ. త్వం ఏత్తకమ్పి న జానాసి, అఞ్ఞం కిం జానిస్ససీతి? సా థేరస్స పాదేసు పతిత్వా “తుమ్హాకం సరణం గచ్ఛామి, భన్తే”తి ఆహ. మమ సరణగమనకమ్మం నత్థి, సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలో ధురవిహారే వసతి, తం సరణం గచ్ఛాహీతి. సా “ఏవం కరిస్సామి, భన్తే”తి సాయన్హసమయే సత్థు ధమ్మదేసనావేలాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. సత్థా తస్సా మద్దితసఙ్ఖారాయ చరియావసేన ధమ్మపదే ఇమం గాథమాహ –

“సహస్సమపి చే గాథా, అనత్థపదసంహితా;
ఏకం గాథాపదం సేయ్యో, యం సుత్వా ఉపసమ్మతీ”తి. (ధ. ప. ౧౦౧);

సా గాథాపరియోసానే యథాఠితావ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా పబ్బజ్జం యాచి. సత్థా తస్సా పబ్బజ్జం సమ్పటిచ్ఛి. సా భిక్ఖునుపస్సయం గన్త్వా పబ్బజి. అపరభాగే చతుపరిసమజ్ఝే కథా ఉదపాది – “మహన్తా వతాయం భద్దా కుణ్డలకేసా, యా చతుప్పదికగాథావసానే అరహత్తం పత్తా”తి. సత్థా తం కారణం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా థేరిం ఖిప్పాభిఞ్ఞానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

భద్దాకాపిలానీథేరీవత్థు

౨౪౪. దసమే **పుబ్బేనివాస**న్తి పుబ్బే నివుత్థక్ఖన్ధసన్తానం అనుస్సరన్తీనం భద్దా కాపిలానీ అగ్గాతి దస్సేతి. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తిత్వా సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా అనుప్పన్నే బుద్ధే బారాణసియం కులగేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా అత్తనో సామిభగినియా సద్ధిం కలహం కరోన్తీ తాయ పచ్చేకబుద్ధస్స పిణ్డపాతే దిన్నే, “అయం ఇమస్స పిణ్డపాతం దత్వా అత్తనో వసం వత్తేతీ”తి పచ్చేకబుద్ధస్స హత్థతో పత్తం గణ్హిత్వా భత్తం ఛడ్డేత్వా కలలస్స పూరేత్వా అదాసి. మహాజనో “బాలా అయ”న్తి గరహిత్వా, “యాయ తే సద్ధిం కలహో కతో, తస్సా కిఞ్చి న కరోసి, పచ్చేకబుద్ధో తే కిం అపరజ్ఝతీ”తి ఆహ. సా తేసం వచనేన

లజ్జాయమానా పున పత్తం గహేత్వా కలలం హారేత్వా ధోవిత్వా గన్ధచుణ్ణేన ఉబ్బట్టేత్వా చతుమధురస్స పూరేత్వా ఉపరి ఆసిత్తేన పదుమగబ్భవణ్ణేన సప్పినా విజ్జోతమానం పచ్చేకబుద్ధస్స హత్థే ఠపేత్వా "యథా అయం పిణ్డపాతో ఓభాసజాతో, ఏవం ఓభాసజాతం మే సరీరం హోతూ"తి పత్థనం పట్ఠపేసీతి సబ్బం మహాకస్సపత్థేరస్స వత్థుమ్హి వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

మహాకస్సపత్థేరో పన దక్ఖిణమగ్గం గహేత్వా దసబలస్స సన్తికం బహుపుత్తకనిగ్రోధమూలం గతో, అయం భద్దా కాపిలానీ వామమగ్గం గణ్హిత్వా మాతుగామస్స పబ్బజ్జాయ అననుఞ్ఞాతభావేన పరిబ్బాజికారామం అగమాసి. యదా పన మహాపజాపతిగోతమీ పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభి, తదా సా థేరీ థేరియా సన్తికే పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభిత్వా అపరభాగే విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తీ అరహత్తం పత్వా పుబ్బేనివాసఞాణే చిణ్ణవసీ అహోసి. అథ సత్థా జేతవనే నిసీదిత్వా భిక్ఖునియో పటిపాటియా ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో ఇమం థేరిం పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

భద్దాకచ్చానాథేరీవత్థు

౨౪౩. ఏకాదసమే **మహాభిఞ్ఞాప్పత్తాన**న్తి మహతియో అభిఞ్ఞాయో పత్తానం, భద్దా కచ్చానా, నామ అగ్గాతి దస్సేతి. ఏకస్స హి బుద్ధస్స చత్తారోవ జనా మహాభిఞ్ఞా హోన్తి, న అవసేససావకా. అవసేససావకా హి కప్పసతసహస్సమేవ అనుస్సరితుం సక్కోన్తి, న తతో పరం. మహాభిఞ్ఞాప్పత్తా పన కప్పసతసహస్సాధికం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అనుస్సరన్తి. అమ్హాకమ్పి సత్థు సాసనే ద్వే అగ్గసావకా బాకులత్థేరో భద్దా కచ్చానాతి ఇమే చత్తారో ఏత్తకం అనుస్సరితుం సక్ఖింసు. తస్మా అయం థేరీ మహాభిఞ్ఞాప్పత్తానం అగ్గా నామ జాతా. భద్దా కచ్చానాతి తస్సా నామం. భద్దకఞ్చనస్స హి ఉత్తమసువణ్ణస్స వియ తస్సా సరీరవణ్ణో అహోసి, సా తస్మా భద్దకఞ్చనాతి నామం లభి, సా పచ్ఛా కచ్చానాత్వేవ సఙ్ఖం గతా. రాహులమాతాయేతం అధివచనం.

సా హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా అపరభాగే సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం మహాభిఞ్ఞాప్పత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సుప్పబుద్ధసక్కస్స గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి, భద్దా కచ్చానాతిస్సా నామం అకంసు.

సా వయప్పత్తా బోధిసత్తస్స గేహం అగమాసి. సా అపరభాగే రాహులకుమారం నామ పుత్తం విజాయి. తస్స జాతదివసేవ బోధిసత్తో నిక్ఖమిత్వా బోధిమణ్డే సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా లోకానుగ్గహం కరోన్తో అనుపుబ్బేన కపిలవత్థుం ఆగమ్మ ఞాతీనం సఙ్గహం అకాసి. అపరభాగే పరినిబ్బుతే సుద్ధోదనమహారాజే మహాపజాపతిగోతమీ పఞ్చహి మాతుగామసతేహి సద్ధిం సత్థు సన్తికే పబ్బజి. రాహులమాతాపి జనపదకల్యాణీపి థేరియా సన్తికం గన్త్వా పబ్బజి. సా పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ భద్దకచ్చానత్థేరీత్వేవ పాకటా అహోసి. సా అపరభాగే విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పత్వా అభిఞ్ఞాసు చిణ్ణవసీ అహోసి, ఏకపల్లఙ్కేన నిసిన్నా ఏకావజ్జనేన కప్పసతసహస్సాధికం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అనుస్సరతి. తస్సా తస్మిం గుణే పాకటే జాతే సత్థా జేతవనే నిసిన్నో భిక్ఖునియో పటిపాటియా ఠానన్తరే ఠపేన్తో ఇమం థేరిం మహాభిఞ్ఞాప్పత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

కిసాగోతమీథేరీవత్థు

౨౪౬. ద్వాదసమే **లూఖచీవరధరానన్తి** తీహి లూఖేహి సమన్నాగతం పంసుకూలం ధారేన్తీనం, కిసాగోతమీ, అగ్గాతి దస్సేతి. గోతమీతి తస్సా నామం, థోకం కిసధాతుకత్తా పన **కిసాగోతమీతి** వుచ్చతి. అయమ్పి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తిత్వా సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం లూఖచీవరధరానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం దుగ్గతకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తకాలే ఏకం కులం అగమాసి. తత్థ నం "దుగ్గతకులస్స ధీతా"తి పరిభవింసు.

సా అపరభాగే పుత్తం విజాయి, అథస్సా సమ్మానమకంసు. సో పనస్సా దారకో ఆధావిత్వా పరిధావిత్వా కీళనవయే ఠితో కాలమకాసి, తస్సా సోకో ఉదపాది. సా "అహం ఇమస్మింయేవ గేహే హతలాభసక్కారా హుత్వా పుత్తస్స జాతకాలతో పట్ఠాయ సక్కారం పాపుణిం, ఇమే మయ్హం పుత్తం బహి ఛడ్డేతుమ్పి వాయమేయ్యు"న్తి పుత్తం అఙ్కేనాదాయ "పుత్తస్స మే భేసజ్జం దేథా"తి గేహద్వారపటిపాటియా విచరతి. దిట్ఠదిట్ఠట్ఠానే మనుస్సా "కత్థ తే మతకస్స భేసజ్జం దిట్ఠపుబ్బ"న్తి పాణిం పహరిత్వా పరిహాసం కరోన్తి. సా తేసం కథాయ నేవ సఞ్ఞత్తిం గచ్ఛతి. అథ నం ఏకో పణ్డితపురిసో దిస్వా, "అయం పుత్తసోకేన చిత్తవిక్ఖేపం పత్తా భవిస్సతి, ఏతిస్సా పన భేసజ్జం న అఞ్ఞో జానిస్సతి, దసబలోవ జానిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా ఏవమాహ – "అమ్మ, తవ పుత్తస్స భేసజ్జం అఞ్ఞో జానన్తో నామ నత్థి, సదేవకే పన లోకే అగ్గపుగ్గలో దసబలో ధురవిహారే వసతి, తస్స సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛాహీ"తి. సా "సచ్చం పురిసో కథేతీ"తి పుత్తమాదాయ తథాగతస్స బుద్ధాసనే నిసిన్నవేలాయ పరిసపరియన్తే ఠత్వా "పుత్తస్స మే భేసజ్జం దేథ భగవా"తి ఆహ.

సత్థా తస్సా ఉపనిస్సయం దిస్వా "భద్దకం తే గోతమి కతం భేసజ్జత్థాయ ఇధాగచ్ఛన్తియా, గచ్ఛ నగరం పవిసిత్వా కోటితో పట్ఠాయ సకలనగరం చరిత్వా యస్మిం గేహే కోచి మతపుబ్బో నత్థి, తతో సిద్ధత్థకం ఆహరా"తి ఆహ. సా "సాధు, భన్తే"తి తుట్ఠమానసా అన్తోనగరం పవిసిత్వా పఠమగేహేయేవ "దసబలో మమ పుత్తస్స భేసజ్జత్థాయ సిద్ధత్థకం ఆహరాపేతి, సిద్ధత్థకం మే దేథా"తి ఆహ. "హన్ద గోతమీ"తి నీహరిత్వా అదంసు. అహం ఏవం గహేతుం న సక్కోమి, ఇమస్మిం గేహే కోచి మతపుబ్బో నామ నత్థీతి? కిం వదేసి గోతమి, కో ఇధ మతకే గణేతుం సక్కోతీతి? "తేన హి అలం నాహం గణ్హిస్సామి, దసబలో మం యత్థ మతపుబ్బో నత్థి, తతో నం గణ్హాపేతీ"తి ఆహ. సా ఇమినావ నియామేన తతియఘరం గన్త్వా చిన్తేసి – "సకలనగరే అయమేవ నియామో భవిస్సతి, ఇదం హితానుకమ్పకేన బుద్ధేన దిట్ఠం భవిస్సతీ"తి సంవేగం లభిత్వా తతోవ బహి నిక్ఖమిత్వా ఆమకసుసానం గన్త్వా పుత్తం హత్థేన గహేత్వా, "పుత్తక, అహం ఇమం మరణం తవేవ ఉప్పన్నన్తి చిన్తేసిం, న పనేతం తవేవ, మహాజనసాధారణో ఏస ధమ్మో"తి వత్వా పుత్తం ఆమకసుసానే ఛడ్డేత్వా ఇమం గాథమాహ –

"న గామధమ్మో నో నిగమస్స ధమ్మో,
న చాపియం ఏకకులస్స ధమ్మో;
సబ్బస్స లోకస్స సదేవకస్స,
ఏసేవ ధమ్మో యదిదం అనిచ్చతా"తి. (అప॰ థేరీ ౨.౩.౮౨);

ఏవఞ్చ పన వత్వా సత్థు సన్తికం అగమాసి. అథ నం సత్థా "లద్ధో తే, గోతమి, సిద్ధత్థకో"తి ఆహ. నిట్ఠితం, భన్తే, సిద్ధత్థకేన కమ్మం, పతిట్ఠం పన మే దేథాతి ఆహ. అథస్సా సత్థా ధమ్మపదే ఇమం గాథమాహ –

“తం పుత్తపసుసమ్మత్తం, బ్యాసత్తమనసం నరం;

సుత్తం గామం మహోఘోవ, మచ్చు ఆదాయ గచ్ఛతీ”తి. (ధ॰ ప॰ ౨౮౭);

సా గాథాపరియోసానే యథాఠితావ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ పబ్బజ్జం యాచి, సత్థా పబ్బజ్జం అనుజాని. సా తిక్ఖత్తుం సత్థారం పదక్ఖిణం కత్వా వన్దిత్వా భిక్ఖునిఉపస్సయం గన్త్వా పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభిత్వా నచిరస్సేవ యోనిసోమనసికారే కమ్మం కరోన్తీ విపస్సనం వడ్ఢేసి. అథస్సా సత్థా ఇమం ఓభాసగాథమాహ –

“యో చ వస్ససతం జీవే, అపస్సం అమతం పదం;

ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, పస్సతో అమతం పద”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౧౧౪);

సా గాథాపరియోసానే అరహత్తం పత్తా పరిక్ఖారవలఞ్జే పరముక్కట్ఠా హుత్వా తీహి లూఖేహి సమన్నాగతం చీవరం పారుపిత్వా విచరి. అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసిన్నో భిక్ఖునియో పటిపాటియా ఠానన్తరే ఠపేన్తో ఇమం థేరిం లూఖచీవరధరానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

సిఙ్గాలకమాతాథేరీవత్థు

౨౪౭. తేరసమే **సద్ధాధిముత్తాన**న్తి సద్ధాలక్ఖణే అభినివిట్ఠానం, సిఙ్గాలకమాతా, అగ్గాతి దస్సేతి. అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులఘరే నిబ్బత్తా సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం భిక్ఖునిం సద్ధాధిముత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహనగరే సేట్ఠికులే నిబ్బత్తా సమానజాతికం కులం గన్త్వా ఏకం పుత్తం విజాయి, తస్స సిఙ్గాలకకుమారోతి నామం అకంసు. సాపి తేనేవ కారణేన సిఙ్గాలకమాతా నామ జాతా. సా ఏకదివసం సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధా సత్థు సన్తికం గన్త్వా పబ్బజి. పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ సద్ధిన్ద్రియం అధిమత్తం పటిలభి. సా ధమ్మస్సవనత్థాయ విహారం గన్త్వా దసబలస్స సరీరసమ్పత్తిం ఓలోకయమానావ తిట్ఠతి. సత్థా తస్సా సద్ధాలక్ఖణే అభినివిట్ఠభావం ఞత్వా సప్పాయం కత్వా పసాదనీయమేవ ధమ్మం దేసేసి. సాపి థేరీ సద్ధాలక్ఖణమేవ ధురం కత్వా అరహత్తం పాపుణి. అథ నం సత్థా అపరభాగే జేతవనే నిసీదిత్వా భిక్ఖునియో పటిపాటియా ఠానన్తరే ఠపేన్తో ఇమం థేరిం సద్ధాధిముత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

పఞ్చమవగ్గవణ్ణనా.

తేరససుత్తపటిమణ్డితాయ థేరిపాళియా వణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౪. ఏతదగ్గవగ్గో

(౧౪) ౬. ఛట్ఠఏతదగ్గవగ్గో

తపుస్సభల్లికవత్థు

౨౪౮. ఉపాసకపాళియా పఠమే **పఠమం సరణం గచ్ఛన్తానన్తి** సబ్బపఠమం సరణం గచ్ఛన్తానం తపుస్సో చ భల్లికో చాతి ఇమే ద్వే వాణిజా అగ్గాతి దస్సేతి. ఇమే కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా అపరభాగే సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తా సత్థారం ద్వే ఉపాసకే పఠమం సరణం గచ్ఛన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థయింసు. తే కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా అమ్హాకం బోధిసత్తస్స సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణపత్తితో పురేతరమేవ అసితఞ్జననగరే కుటుమ్బియగేహే నిబ్బత్తింసు. జేట్ఠభాతికో తపుస్సో నామ అహోసి, కనిట్ఠో భల్లికో నామ.

తే అపరేన సమయేన ఘరావాసం వసన్తా కాలేన కాలం పఞ్చ సకటసతాని యోజాపేత్వా వాణిజకమ్మం కరోన్తా చరన్తి. తస్మిం సమయే అమ్హాకం బోధిసత్తో సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా సత్తసత్తాహం బోధిమణ్డే విహరిత్వా అట్ఠమే సత్తాహే రాజాయతనమూలే నిసీది. తస్మిం సమయే తే వాణిజా పఞ్చమత్తేహి సకటసతేహి తం ఠానం అనుప్పత్తా అహేసుం. తేసం అనన్తరే అత్తభావే మాతా తస్మిం పదేసే దేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. సా చిన్తేసి – “ఇదాని బుద్ధానం ఆహారో లద్ధుం వట్టతి. న హి సక్కా ఇతో పరం నిరాహారేహి యాపేతుం. ఇమే చ మే పుత్తా ఇమినా మగ్గేన గచ్ఛన్తి, తేహి అజ్జ బుద్ధానం పిణ్డపాతం దాపేతుం వట్టతీ”తి పఞ్చసు సకటసతేసు యుత్తగోణానం గమనుపచ్ఛేదం అకాసి. తే “కిం నామేత”న్తి నానావిధాని నిమిత్తాని ఓలోకేన్తి. అథ తేసం కిలమనభావం ఞత్వా ఏకస్స పురిసస్స సరీరే అధిముచ్చిత్వా “కిం కారణా కిలమథ? తుమ్హాకం అఞ్ఞో యక్ఖావట్టో వా భూతావట్టో వా నాగావట్టో వా నత్థి, అహం పన వో అతీతత్తభావే మాతా ఇమస్మిం ఠానే భుమ్మదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తా. ఏస దసబలో రాజాయతనమూలే నిసిన్నో, తస్స పఠమం పిణ్డపాతం దేథా”తి.

తే తస్సా కథం సుత్వా తుట్ఠమానసా హుత్వా మన్థఞ్చ మధుపిణ్డికఞ్చ సువణ్ణథాలకేన ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా “ఇమం భోజనం పటిగ్గణ్హథ, భన్తే”తి ఆహంసు. సత్థా అతీతబుద్ధానం ఆచిణ్ణం ఓలోకేసి, అథస్స చత్తారో మహారాజానో సేలమయే పత్తే ఉపనామేసుం. సత్థా “తేసం మహప్ఫలం హోతూ”తి చత్తారోపి పత్తే “ఏకోవ పత్తో హోతూ”తి అధిట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే తే వాణిజా తథాగతస్స పత్తే మన్థఞ్చ మధుపిణ్డికఞ్చ పతిట్ఠపేత్వా పరిభుత్తకాలే ఉదకం దత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే సత్థారం అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. అథ నేసం సత్థా ధమ్మం దేసేసి, దేసనాపరియోసానే ద్వేపి జనా ద్వేవాచికే సరణే పతిట్ఠాయ సత్థారం అభివాదేత్వా అత్తనో నగరం గన్తుకామా , “భన్తే, అమ్హాకం పరిచరణచేతియం దేథా”తి వదింసు. సత్థా దక్ఖిణేన హత్థేన సీసం పరామసిత్వా ద్విన్నమ్పి జనానం అట్ఠ కేసధాతుయో అదాసి. తే ఉభోపి జనా కేసధాతుయో సువణ్ణసముగ్గేసు ఠపేత్వా అత్తనో నగరం నేత్వా అసితఞ్జననగరద్వారే జీవకేసధాతుయా చేతియం పతిట్ఠాపేసుం. ఉపోసథదివసే చేతియతో నీలస్మియో నిగ్గచ్ఛన్తి. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. సత్థా పన అపరభాగే జేతవనే నిసీదిత్వా ఉపాసకే పటిపాటియా ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో ఇమే ద్వే జనే పఠమం సరణం గచ్ఛన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

అనాథపిణ్డికసేట్ఠివత్థు

౨౪౯. దుతియే **దాయకానన్తి** దానాభిరతానం సుదత్తో, గహపతి, అనాథపిణ్డికో అగ్గోతి దస్సేతి. సో కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తో సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం ఉపాసకం దాయకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం సుమనసేట్ఠిస్స గేహే నిబ్బత్తి, సుదత్తోతిస్స నామం అకంసు.

సో అపరభాగే ఘరావాసే పతిట్ఠితో దాయకో దానపతి హుత్వా తేనేవ గుణేన పత్థటనామధేయ్యో అనాథపిణ్డికో నామ అహోసి. సో పఞ్చహి సకటసతేహి భణ్డం ఆదాయ రాజగహే అత్తనో పియసహాయకస్స సేట్ఠినో గేహం గన్త్వా తత్థ బుద్ధస్స భగవతో ఉప్పన్నభావం సుత్వా బలవపచ్చూసకాలే దేవతానుభావేన వివటేన ద్వారేన సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ దుతియదివసే చ బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా సావత్థిం ఆగమనత్థాయ సత్థు పటిఞ్ఞం గహేత్వా అన్తరామగ్గే పఞ్చచత్తాలీసయోజనమగ్గే సతసహస్సం సతసహస్సం దత్వా యోజనికవిహారే కారేత్వా జేతవనం కోటిసన్థారేన సన్థరిత్వా అట్ఠారసహి కోటీహి కిణిత్వా అట్ఠారసహి కోటీహి విహారం కారేత్వా విహారే నిట్ఠితే చతున్నం పరిసానం పురేభత్తపచ్ఛాభత్తేసు యదిచ్ఛకం దానం దదన్తో అట్ఠారసహి కోటీహి విహారమహం నిట్ఠాపేసి. విహారమహో నవహి మాసేహి నిట్ఠానం అగమాసి , "పఞ్చహీ"తి అపరే. తేమాసే పన సబ్బాచరియానం వివాదో నత్థి.

ఏవం చతుపణ్ణాసకోటిధనం విస్సజ్జేత్వా నిచ్చకాలం గేహే ఏవరూపం దానం పవత్తేసి. దేవసికం పఞ్చ సలాకభత్తసతాని హోన్తి, పఞ్చ పక్ఖికభత్తసతాని, పఞ్చ సలాకయాగుసతాని, పఞ్చ పక్ఖికయాగుసతాని, పఞ్చ ధురభత్తసతాని, పఞ్చ ఆగన్తుకభత్తసతాని, పఞ్చ గమికభత్తసతాని, పఞ్చ గిలానభత్తసతాని, పఞ్చ గిలానుపట్ఠాకభత్తసతాని, పఞ్చ ఆసనసతాని గేహే నిచ్చపఞ్ఞత్తానేవ హోన్తీతి. అథ నం అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసిన్నో ఉపాసకే పటిపాటియా ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో దాయకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

చిత్తగహపతివత్థు

౨౫౦. తతియే **ధమ్మకథికాన**న్తి ధమ్మకథికానం ఉపాసకానం చిత్తో, గహపతి, అగ్గోతి దస్సేతి. సో కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తో అపరభాగే ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం ఉపాసకం ధమ్మకథికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా కస్సపబుద్ధకాలే మిగలుద్దకగేహే నిబ్బత్తో అపరభాగే అరఞ్ఞే కమ్మం కాతుం సమత్థకాలే ఏకదివసం దేవే వస్సన్తే మిగమారణత్థాయ సత్తిం ఆదాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా మిగరూపాని ఓలోకేన్తో ఏకస్మిం అకతపబ్భారే ససీసం పంసుకూలం పారుపిత్వా పాసాణఫలకే నిసిన్నం ఏకం భిక్ఖుం దిస్వా "ఏకో అయ్యో సమణధమ్మం కరోన్తో నిసిన్నో భవిస్సతీ"తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా వేగేన ఘరం గన్త్వా ఏకస్మిం ఉద్ధనే హియ్యో ఆభతమంసం, ఏకస్మిం భత్తం పచాపేత్వా పిణ్డాచారికే ద్వే భిక్ఖూ దిస్వా తేసం పత్తం ఆదాయ పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా భిక్ఖం సమాదాపేత్వా, "అయ్యే, పరివిసథా"తి అఞ్ఞే ఆణాపేత్వా తం భత్తం కుటే పక్ఖిపిత్వా పణ్ణేన ముఖం బన్ధిత్వా కుటం ఆదాయ గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే నానావిధాని పుప్ఫాని ఓచినిత్వా పత్తపుటకేన గహేత్వా థేరస్స నిసిన్నట్ఠానం గన్త్వా కుటం ఓతారేత్వా ఏకమన్తే ఠపేత్వా "మయ్హం , భన్తే, సఙ్గహం కరోథా"తి వత్వా థేరస్స పత్తం ఆదాయ భత్తస్స పూరేత్వా థేరస్స హత్థే పతిట్ఠపేత్వా తేహి మిస్సకపుప్ఫేహి థేరం పూజేత్వా ఏకమన్తే ఠితో "యథాయం రసపిణ్డపాతేన సద్ధిం పుప్ఫపూజా చిత్తం పరితోసేతి, ఏవం నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే మే పణ్ణాకారసహస్సాని చేవ ఆగచ్ఛన్తు పఞ్చవణ్ణకుసుమవస్సఞ్చ వస్సతూ"తి ఆహ.

థేరో తస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా ద్వత్తింసాకారకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా అదాసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి, నిబ్బత్తట్ఠానే జణ్ణుమత్తేన ఓధినా దిబ్బపుప్ఫవస్సం వస్సి, సయఞ్చ అఞ్ఞాహి దేవతాహి అధికతరేన రూపేన సమన్నాగతో అహోసి. సో ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే మగధరట్ఠే మచ్ఛికాసణ్డనగరే

సేట్ఠికులే నిబ్బత్తి, జాతకాలేవస్స సకలనగరే జణ్ణుమత్తేన ఓధినా పఞ్చవణ్ణకుసుమవస్సం వస్సి. అథస్స మాతాపితరో “అమ్హాకం పుత్తో అత్తనావ అత్తనో నామం గహేత్వా ఆగతో, జాతదివసేవస్స సకలనగరం పఞ్చవణ్ణేహి పుప్ఫేహి విచిత్తం జాత”న్తి **చిత్తకుమారో**తి నామం అకంసు.

సో అపరభాగే ఘరావాసే పతిట్ఠితో పితు అచ్చయేన తస్మిం నగరే సేట్ఠిట్ఠానం పాపుణి. తస్మిం సమయే పఞ్చవగ్గియత్థేరానం అబ్భన్తరో మహానామత్థేరో నామ మచ్ఛికాసణ్డనగరం అగమాసి. చిత్తో గహపతి తస్స ఇరియాపథే పసీదిత్వా పత్తం ఆదాయ గేహం ఆనేత్వా పిణ్డపాతేన పతిమానేత్వా కతభత్తకిచ్చం అమ్బాటకారామం నామ ఉయ్యానం నేత్వా తత్థస్స వసనట్ఠానం కారేత్వా నిబద్ధం అత్తనో గేహే పిణ్డపాతం గహేత్వా వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం గణ్హి. థేరోపి తస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా ధమ్మం దేసేన్తో సళాయతనవిభత్తిమేవ దేసేసి. చిత్తో గహపతి పురిమభవే మద్దితసఙ్ఖారతాయ నచిరస్సేవ అనాగామిఫలం సమ్పాపుణి. అథేకదివసం ఇసిదత్తత్థేరో తత్థ గన్త్వా విహరన్తో సేట్ఠిస్స నివేసనే భత్తకిచ్చపరియోసానే ఆయస్మతా థేరేన పఞ్హం విస్సజ్జేతుం అసక్కోన్తేన అజ్ఝిట్ఠో ఉపాసకస్స పఞ్హం విస్సజ్జేత్వా తేన పుట్ఠే గిహిసహాయకభావే ఞాతే “న ఇదాని ఇధ వత్తబ్బ”న్తి యథాసుఖం పక్కామి. పునేకదివసం, సేట్ఠి గహపతి, మహానామత్థేరం ఇద్ధిపాటిహారియకరణత్థం యాచి . సోపి తస్స తేజోసమాపత్తిపాటిహారియం దస్సేత్వా “ఇదాని ఇధ వసితుం న యుత్త”న్తి యథాసుఖం పక్కామి.

అథేకదివసం ద్వే అగ్గసావకా భిక్ఖుసహస్సపరివారా అమ్బాటకారామం అగమంసు. సేట్ఠి గహపతి, తేసం మహాసక్కారం సజ్జేసి. సుధమ్మత్థేరో తం అసహమానో సేట్ఠిం తిలసఙ్గులికావాదేన ఖుంసేత్వా తేన పణామితో సత్థు సన్తికం గన్త్వా ఓవాదం లభిత్వా దసబలస్స ఓవాదే ఠితో చిత్తం గహపతిం ఖమాపేత్వా తత్థేవ అమ్బాటకారామే విహరన్తో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి. తదా ఉపాసకో చిన్తేసి – “అహం దసబలం అదిస్వావ చిరం వీతినామేసిం, సత్థు సన్తికం గచ్ఛన్తేన పన అయుత్తం తుచ్ఛహత్థేన గన్తు”న్తి పఞ్చహి సకటసతేహి తేలమధుఫాణితాదీని ఆదాయ “యే దసబలం పస్సితుకామా, తే మయా సద్ధిం ఆగచ్ఛన్తూ”తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా ద్వీహి పురిససహస్సేహి పరివుతో సత్థారం పస్సితుం పక్కామి. తింసయోజనే మగ్గే దేవతా పణ్ణాకారం ఉపట్ఠపేసుం. సో సత్థు సన్తికం గన్త్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన సత్థారం వన్ది, తస్మిం ఖణే ఆకాసా పఞ్చవణ్ణానం పుప్ఫానం వస్సం వస్సి.

సత్థా తస్స అజ్ఝాసయవసేన సళాయతనవిభత్తిమేవ కథేసి. తస్స అడ్ఢమాసమత్తం దసబలస్స దానం దేన్తస్సాపి సకనివేసనతో నీతాని తణ్డులతేలమధుఫాణితాదీని న ఖీయింసు. రాజగహవాసికేహి పహితపణ్ణాకారోవ అలం అహోసి. సో సత్థారం పస్సిత్వా అత్తనో నగరం గచ్ఛన్తో సకటేహి ఆభతం సబ్బం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అదాసి. సకటేసు తుచ్ఛేసు జాతమత్తేస్వేవ దేవతా సత్త రతనాని పూరయింసు. మహాజనన్తరే కథా ఉదపాది “యావ సక్కారసమ్మానప్పత్తో వతాయం చిత్తో గహపతీ”తి. తం సుత్వా సత్థా ధమ్మపదే ఇమం గాథమాహ –

“సద్ధో సీలేన సమ్పన్నో, యసో భోగసమప్పితో;
యం యం పదేసం భజతి, తత్థ తత్థేవ పూజితో”తి. (ధ. ప. ౩౦౩);

సో తతో పట్ఠాయ అరియసావకానంయేవ ఉపాసకానం పఞ్చహి సతేహి పరివుతో విచరతి. అథ నం సత్థా అపరభాగే ఉపాసకే పటిపాటియా ఠానన్తరే ఠపేన్తో చిత్తసంయుత్తం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా ధమ్మకథికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

హత్థకఆళవకవత్థు

౨౫౧. చతుత్థే **చతూహి సఙ్గహవత్థూహీ**తి చతుబ్బిధేన సఙ్గహవత్థునా పరిసం సఙ్గణ్హన్తానం హత్థకో ఆళవకో అగ్గోతి దస్సేతి. అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులఘరే నిబ్బత్తో అపరభాగే సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం చతూహి సఙ్గహవత్థూహి సమన్నాగతం ఏకం ఉపాసకం ఠానన్తరే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే ఆళవిరట్ఠే ఆళవినగరే ఆళవకస్స రఞ్ఞో గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి, స్వే భత్తచాటియా సద్ధిం ఆళవకస్స పేసేతబ్బో అహోసి.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – ఏకదివసం కిర ఆళవకో రాజా మిగవత్థాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా ఏకం మిగం అనుబన్ధిత్వా ఘాతేత్వా ఛిన్దిత్వా ధనుకోటియం లగేత్వా నివత్తేత్వా ఆగచ్ఛన్తో వాతాతపేన కిలన్తకాయో ఏకం సన్దచ్ఛాయం నిగ్రోధరుక్ఖమూలం పవిసిత్వా నిసీది. అథ నం ముహుత్తం దరథం వినోదేత్వా నిక్ఖమన్తం రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా "తిట్ఠ తిట్ఠ, భక్ఖోసి మే"తి హత్థే గణ్హి. సో దళ్హం గహితత్తా అఞ్ఞం ఉపాయం అపస్సన్తో "దేవసికం తే ఏకేకపురిసేన సద్ధిం చాటిభత్తం పేసేస్సామీ"తి వత్వా నగరం గతో. తతో పట్ఠాయ బన్ధనాగారతో ఏకేకమనుస్సేన సద్ధిం చాటిభత్తం పేసేసి. ఏతేనేవ నియామేన బన్ధనాగారే మనుస్సేసు ఖీణేసు "మహల్లకమనుస్సేసు గయ్హమానేసు రట్ఠఖోభో హోతీ"తి తే అగ్గహేత్వా దహరకుమారే గణ్హితుం ఆరభింసు. తతో పట్ఠాయ నగరే దారకమాతరో చ గబ్భినియో చ అఞ్ఞం రట్ఠం గచ్ఛన్తి.

తస్మిం సమయే సత్థా పచ్చూససమయస్మే లోకం వోలోకేన్తో ఆళవకకుమారస్స తిణ్ణం మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయం దిస్వా "అయం కుమారో కప్పసతసహస్సం పత్థితపత్థనో దేవలోకా చవిత్వా ఆళవకరఞ్ఞో గేహే నిబ్బత్తో, అఞ్ఞం కుమారం అలభన్తా స్వే కుమారం చాటిభత్తేన సద్ధిం గహేత్వా గచ్ఛిస్సన్తీ"తి చిన్తేత్వా సాయన్హసమయే అఞ్ఞాతకవేసేన ఆళవకస్స యక్ఖస్స భవనద్వారం గన్త్వా తస్స దోవారికం గద్రభం నామ యక్ఖం భవనం పవిసనత్థాయ యాచి. సో ఆహ – "భగవా తుమ్హే పవిసథ, మయ్హం పన ఆళవకస్స అనారోచనం నామ అయుత్త"న్తి. సో హిమవన్తే యక్ఖసమాగమం గతస్స ఆళవకస్స సన్తికం అగమాసి. సత్థాపి తం భవనం పవిసిత్వా ఆళవకస్స నిసీదనపల్లఙ్కే నిసీది.

తస్మిం సమయే సాతాగిరహేమవతా ఆళవకస్స భవనమత్థకేన యక్ఖసమాగమం గచ్ఛన్తా అత్తనో గమనే అసమ్పజ్జమానే "కిం ను ఖో కారణ"న్తి ఆవజ్జేన్తా సత్థారం ఆళవకస్స భవనే నిసిన్నం దిస్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా యక్ఖసమాగమం గన్త్వా ఆళవకస్స తుట్ఠిం పవేదయింసు – "లాభా తే, ఆవుసో ఆళవక, యస్స తే సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలో భవనే నిసిన్నో , గన్త్వా సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుణాహీ"తి. సో తేసం కథం సుత్వా చిన్తేసి – "ఇమే ఏకస్స ముణ్డకసమణస్స మమ పల్లఙ్కే నిసిన్నభావం కథేన్తీ"తి అనత్తమనో కోధాభిభూతో హుత్వా "అజ్జ మయ్హం ఏతేన సమణేన సద్ధిం సఙ్గామో భవిస్సతి, తత్థ మే సహాయా నామ హోథా"తి దక్ఖిణపాదం ఉక్ఖిపిత్వా సట్ఠియోజనమత్తం పబ్బతకూటం అక్కమి, తం భిజ్జిత్వా ద్విధా అహోసి. ఇతో పట్ఠాయ ఆళవకయుద్ధం విత్థారేతబ్బం. ఆళవకో పన సబ్బరత్తిం తథాగతేన సద్ధిం నానప్పకారేన యుజ్ఝన్తోపి కిఞ్చి కాతుం అసక్కోన్తో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా అట్ఠ పఞ్హే పుచ్ఛి, సత్థా విస్సజ్జేసి . దేసనాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. విత్థారేత్వా కథేతుకామేన ఆళవకసుత్తవణ్ణనా (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౪౬) ఓలోకేతబ్బా.

పునదివసే ఉట్ఠితే అరుణే చాటిభత్తాహరణవేలాయ సకలనగరే గహేతబ్బయుత్తం దారకం అదిస్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా ఆహ – "గణ్హితుం అయుత్తట్ఠానే పన అత్థి, తాతా"తి. ఆమ, దేవ, అజ్జ రాజకులే పుత్తో జాతోతి. గచ్ఛథ, తాతా, మయం జీవన్తా పుత్తం లభిస్సామ, చాటిభత్తేన నం పేసేథాతి. తే దేవియా విక్కన్దమానాయ దారకం గహేత్వా చాటిభత్తేన సద్ధిం ఆళవకస్స భవనద్వారం గన్త్వా "హన్ద, అయ్య, తవ భాగం పటిచ్ఛాహీ"తి ఆహంసు. ఆళవకో తేసం కథం సుత్వా అరియసావకత్తా లజ్జమానో అధోముఖో నిసీది. అథ నం సత్థా ఆహ – "ఇదాని తే, ఆళవక, లజ్జనకిచ్చం నత్థి, దారకం గహేత్వా మమ హత్థే ఠపేహీ"తి. తే రాజపురిసా ఆళవకకుమారం ఆళవకస్స హత్థే ఠపేసుం, ఆళవకో తం ఆదాయ దసబలస్స హత్థే ఠపేసి, సత్థా పటిగ్గణ్హిత్వా పున ఆళవకస్స హత్థే ఠపేసి, ఆళవకో తం గహేత్వా రాజపురిసానం హత్థే ఠపేసి. ఇతిస్స హత్థతో హత్థం గతత్తా "హత్థకో ఆళవకో"త్వేవ నామం అకంసు.

అథ నం తే రాజపురిసా తుట్ఠమానసా ఆదాయ రఞ్ఞో సన్తికం అగమంసు. రాజా తం దిస్వా "అజ్జ చాటిభత్తం న సమ్పటిచ్ఛతీ"తి సఞ్ఞం కత్వా "కస్మా, తాతా, ఏవమేవ ఆగతత్థా"తి ఆహ. దేవ, రాజకులస్స తుట్ఠి చ వడ్ఢి చ, సత్థా ఆళవకస్స భవనే నిసీదిత్వా ఆళవకం దమేత్వా ఉపాసకత్తే పతిట్ఠాపేత్వా కుమారం అమ్హాకం దాపేసీతి. సత్థాపి ఆళవకం పత్తచీవరం గాహాపేత్వా ఆళవినగరాభిముఖో పాయాసి. సో నగరం ఉపసఙ్కమన్తో లజ్జిత్వావ ఓసక్కతి. సత్థా నం ఓలోకేత్వా "లజ్జసి, ఆళవకా"తి పుచ్ఛి. ఆమ, భన్తే, నగరవాసినో మం నిస్సాయ మాతిమరణం పితిమరణం పుత్తదారమరణఞ్చ పాపుణింసు. తే మం పస్సిత్వా దణ్డేహిపి లేడ్డూహిపి పహరిస్సన్తి. తస్మా ఓసక్కామి, భన్తేతి. "ఆళవక, నత్థి తే మయా సద్ధిం గచ్ఛన్తస్స భయం, విస్సత్థో ఏహీ"తి వత్వా నగరస్స అవిదూరే ఠానే వనసణ్డే అట్ఠాసి. ఆళవకరాజాపి నాగరే గహేత్వా సత్థు పచ్చుగ్గమనం గతో. సత్థా సమ్పత్తపరిసాయ ధమ్మం దేసేసి, దేసనావసానే చతురాసీతి పాణసహస్సాని అమతపానం పివింసు. తే ఆళవకస్స తత్థేవ వసనట్ఠానం కత్వా అనుసంవచ్ఛరం బలికమ్మం పట్ఠపేసుం.

ఆళవకోపి నాగరే ధమ్మికాయ రక్ఖాయ సఙ్గణ్హి. సోపి ఆళవకకుమారో వుడ్ఢిప్పత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా తీణి మగ్గఫలాని పటివిజ్ఝి. సో సబ్బకాలం అరియసావకఉపాసకానం పఞ్చహి సతేహి పరివుతో చరతి. అథేకదివసం తేహి ఉపాసకేహి సద్ధిం సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా సువినీతం పరిసం దిస్వా "మహతీ తే, ఆళవక, పరిసా, కథం తం సఙ్గణ్హాసీ"తి ఆహ. భగవా దానేన తుస్సన్తం దానేన సఙ్గణ్హామి, పియవచనేన తుస్సన్తం పియవచనేన సఙ్గణ్హామి, ఉప్పన్నేసు కిచ్చేసు తేసం నిత్థరణేన తుస్సన్తం ఉప్పన్నకిచ్చనిత్థరణేన సఙ్గణ్హామి, సమానత్తట్ఠానేన తుస్సన్తం సమానత్తతాయ సఙ్గణ్హామీతి. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. అథ సత్థా అపరభాగే జేతవనే నిసీదిత్వా ఉపాసకే ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో హత్థకం ఆళవకం చతూహి సఙ్గహవత్థూహి పరిసం సఙ్గణ్హన్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

మహానామసక్కవత్థు

౨౫౨. పఞ్చమే **పణీతదాయకాన**న్తి పణీతరసదాయకానం మహానామో సక్కో అగ్గోతి దస్సేతి. సో కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తో సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం ఉపాసకం పణీతరసదాయకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే కపిలవత్థుపురే సక్యరాజకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో దసబలస్స పఠమదస్సనేయేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి.

అథేకస్మిం సమయే సత్థా వేరఞ్జాయం వస్సావాసం వసిత్వా అనుపుబ్బేన కపిలవత్థుపురం గన్త్వా నిగ్రోధారామే పటివసతి. మహానామో “సత్థా ఆగతో”తి సుత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో సత్థారం ఏవమాహ – “భగవా సుతమేతం ‘భిక్ఖుసఙ్ఘో కిర వేరఞ్జాయం భిక్ఖాచారేన కిలమతీ’తి, మమ చతుమాసం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పటిజగ్గనే పటిఞ్ఞం దేథ, అహం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సరీరే ఓజం పవేసేస్సామీ”తి. సత్థా అధివాసేసి. సో సత్థు అధివాసనం విదిత్వా పునదివసతో పట్ఠాయ బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పణీతరసభోజనచతుమధురాదీహి పటిజగ్గిత్వా పున చతుమాసం పటిఞ్ఞం గహేత్వా అట్ఠ మాసే పూరేత్వా పున చతుమాసం పటిఞ్ఞం గహేత్వా సకలసంవచ్ఛరం పటిజగ్గి. సత్థా తతో పరం పటిఞ్ఞం నాదాసి. మహానామో పన తతో పట్ఠాయ అపరాపరం సమ్పత్తభిక్ఖుసఙ్ఘస్స తేనేవ నియామేన సక్కారం కరోతి. తస్స సో గుణో సకలజమ్బుదీపే పాకటో జాతో. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. సత్థా పన అపరభాగే జేతవనే నిసీదిత్వా మహానామం సక్కం పణీతదాయకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఉగ్గగహపతివత్థు

౨౫౩. ఛట్ఠే **మనాపదాయకాన**న్తి మనాపం చిత్తరుచితభోజనం దాయకానం ఉగ్గో గహపతి, వేసాలికో అగ్గోతి దస్సేతి. సో కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తో అపరభాగే సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం ఉపాసకం మనాపదాయకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే వేసాలియం సేట్ఠికులే నిబ్బత్తి. తస్స జాతకాలే నామం అనియామితం. అపరభాగే పనస్స అత్తభావోపి ఉగ్గతో అహోసి సమిద్ధో, అలఙ్కతతోరణం వియ ఉస్సితచిత్తపటో వియ చ అతివిరోచిత్థ. గుణాపిస్స ఉగ్గతా అహేసుం. సో ఇమేసం ద్విన్నమ్పి ఉగ్గతత్తా **ఉగ్గసేట్ఠి**త్వేవ సఙ్ఖం గతో. సో పనాయం దసబలస్స పఠమదస్సనేయేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ అపరభాగే తీణిపి మగ్గఫలాని సచ్ఛాకాసి. సో అత్తనో మహల్లకకాలే రహోగతో నిసీదిత్వా చిన్తేసి – “యం యం మయ్హం పియం మనాపం, తం తదేవ దసబలస్స దస్సామి, ఇదం మే సత్థు సమ్ముఖాపి సుతం ‘మనాపదాయీ లభతే మనాప’”న్తి. అథస్స ఏతదహోసి – “అపి ను ఖో మే చిత్తం జానిత్వా సత్థాపి నివేసనద్వారం ఆగచ్ఛేయ్యా”తి.

సత్థాపి ఖో తస్స చిత్తం ఞత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో నివేసనద్వారేయేవ పాతురహోసి. సో “సత్థా ఆగతో”తి సుత్వా అతివియ ఉస్సాహజాతో దసబలస్స సన్తికం గన్త్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా సత్థు పత్తం పటిగ్గహేత్వా ఘరం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే సత్థారం, అవసేసఆసనేసు భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నానగ్గరసేహి పరివిసిత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే ఏకమన్తం నిసీదిత్వా ఏవమాహ – “సమ్ముఖా మేతం, భన్తే, భగవతో సుతం సమ్ముఖా పటిగ్గహితం ‘మనాపదాయీ లభతే మనాప’”న్తి. యం యం, భన్తే, మయ్హం మనాపం, తం తం మయా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దిన్నమేవా”తి సత్థారం జానాపేత్వా తతో పట్ఠాయ యం యం తస్స మనాపం, తం తం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దేతి. తం పన సబ్బం పఞ్చకనిపాతే ఉగ్గసుత్తే విత్థారతో ఆగమిస్సతి. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. సత్థా అపరభాగే జేతవనే విహరన్తో తం ఉపాసకం మనాపదాయకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఉగ్గతగహపతివత్థు

౨౫౪. సత్తమే **సఙ్ఘుపట్ఠాకాన**న్తి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఉపట్ఠాకానం హత్థిగామకో ఉగ్గతో గహపతి, అగ్గోతి దస్సేతి. సోపి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తో అపరభాగే సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా సత్థారం ఏకం ఉపాసకం సఙ్ఘుపట్ఠాకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే హత్థిగామే సేట్ఠికులే నిబ్బత్తి, తస్స ఉగ్గతకుమారోతి నామం అకంసు.

సో అపరభాగే ఘరావాసే పతిట్ఠితో పితు అచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం పాపుణి. తేన సమయేన సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో చారికం చరన్తో హత్థిగామం పత్వా నాగవనుయ్యానే విహరతి. తదా అయం ఉగ్గతసేట్ఠి సత్తాహం పానమదమత్తో హుత్వా నాటకేహి పరివుతో నాగవనుయ్యానం గన్త్వా పరిచారయమానో దసబలం దిస్వా బలవహిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠాపేసి. అథస్స సత్థారం ఉపసఙ్కమన్తస్స సబ్బో సురామదో అబ్భత్థం అగమాసి. సో సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథస్స సత్థా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే తీణి మగ్గఫలాని పటివిజ్ఝి. తతో పట్ఠాయ నాటకాని "తుమ్హే యథాసుఖం గచ్ఛథా"తి విస్సజ్జేత్వా దానాభిరతో హుత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానమేవ దేతి. దేవతా రత్తిభాగసమనన్తరే ఆగన్త్వా సేట్ఠిస్స ఆరోచేన్తి – "గహపతి, అసుకో భిక్ఖు తేవిజ్జో, అసుకో భిక్ఖు ఛళభిఞ్ఞో, అసుకో సీలవా, అసుకో దుస్సీలో"తి. సో తాసం వచనం సుత్వాపి గుణం తావ యథాభూతతో జానాతి, దేయ్యధమ్మం పన సమచిత్తేనేవ దేతి. సత్థు సన్తికే నిసీదిత్వాపి తమేవ గుణం కథేతి. అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసీదిత్వా తం గహపతిం సఙ్ఘుపట్ఠాకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

సూరమ్బట్ఠవత్థు

౨౫౫. అట్ఠమే **అవేచ్చప్పసన్నాన**న్తి అవిగచ్ఛనసభావేన అచలేన పసాదేన సమన్నాగతానం సూరమ్బట్ఠో అగ్గోతి దస్సేతి. అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తో సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా సత్థారం ఏకం ఉపాసకం అవేచ్చప్పసన్నానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం సేట్ఠికులే నిబ్బత్తి, సూరమ్బట్ఠోతిస్స నామం అకంసు.

సో అపరభాగే వయప్పత్తో ఘరావాసే పతిట్ఠాయ అఞ్ఞతిత్థియానం ఉపట్ఠాకో హుత్వా చరతి. అథ సత్థా పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో తస్స సోతాపత్తిమగ్గహేతుం దిస్వా భిక్ఖాచారవేలాయ నివేసనద్వారం అగమాసి. సో దసబలం దిస్వా చిన్తేసి – "సమణో గోతమో మహాకులే చేవ జాతో, లోకే చ అభిఞ్ఞాతో, తేనస్స సన్తికం అగమనం నామ న యుత్త"న్తి సత్థు సన్తికం గన్త్వా పాదేసు వన్దిత్వా పత్తం గహేత్వా ఘరం పవేసేత్వా మహారహే పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా భిక్ఖం దత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా తస్స చరితవసేన ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సత్థాపి తం దమేత్వా విహారమేవ గతో.

తతో మారో చిన్తేసి – "అయం సూరమ్బట్ఠో నామ అమ్హాకం సన్తకో, సత్థా పనస్స అజ్జ గేహం గతో, కిం ను ఖో సత్థు ధమ్మం సుత్వా మగ్గపాతుభావం అకరిత్థాతి యావస్స మమ విసయా అతిక్కన్తభావం వా అనతిక్కన్తభావం వా జానామీ"తి అత్తనో కామరూపితాయ దసబలస్స సరిక్ఖకం రూపం మాపేత్వా చీవరగ్గహణమ్పి పత్తగ్గహణమ్పి బుద్ధాకప్పేనేవ కత్వా ద్వత్తింసలక్ఖణధరో హుత్వా సూరమ్బట్ఠస్స గేహద్వారే అట్ఠాసి. సూరమ్బట్ఠోపి "పున దసబలో ఆగతో"తి సుత్వా "బుద్ధానం అనియ్యానికగమనం నామ నత్థి, కేన ను ఖో కారణేన ఆగతో"తి వేగేన "దసబలో"తి సఞ్ఞాయ తస్స సన్తికం గన్త్వా అభివాదేత్వా ఏకమన్తం ఠితో, "భన్తే, తుమ్హే ఇదానేవ ఇమస్మిం గేహే భత్తకిచ్చం కత్వా గతా, కిం ను ఖో కారణం పటిచ్చ

పున ఆగతత్థా”తి ఆహ. “సూరమ్బట్ఠ మయా ధమ్మం కథేన్తేన ఏకం అనుపధారేత్వా కథితం. మయా హి పఞ్చక్ఖన్ధా ‘సబ్బేవ అనిచ్చా దుక్ఖా అనత్తా’తి కథితా, న పనేతే సబ్బేవ ఏవరూపా. ఏకచ్చే హి ఖన్ధా నిచ్చా ధువా సస్సతా అత్థీ”తి ఆహ.

తతో సూరమ్బట్ఠో చిన్తేసి – “అయం కథా అతివియ భారియా. బుద్ధానఞ్హి అనుపధారేత్వా కథనం నామ నత్థి, దసబలస్స మారో కిర పటిపక్ఖో, అద్ధా అయం మారో భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా – “మారోసి త్వ”న్తి ఆహ. అరియసావకేన కథితకథా తస్స ఫరసుప్పహారో వియ అహోసి, తస్మా సకభావేన ఠాతుం అసక్కోన్తో “ఆమ, సూరమ్బట్ఠ, అహం మారో”తి ఆహ. “తాదిసానం మారానం సతమ్పి సహస్సమ్పి ఆగన్త్వా మమ సద్ధం చాలేతుం న సక్కోతి, మహాగోతమో దసబలో మయ్హం ధమ్మం దేసేన్తో ‘సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా’తి బోధేత్వా దేసేసి, మా మే ఘరద్వారే తిట్ఠా”తి అచ్ఛరం పహరి. మారో తస్స వచనం సుత్వా పటిప్ఫరిత్వా కథేతుం అసక్కోన్తో తత్థేవ అన్తరధాయి. సూరమ్బట్ఠోపి సాయన్హసమయే సత్థు సన్తికం గన్త్వా మారేన కతకిరియం కథేత్వా, “భన్తే, ఏవం మారో మమ సద్ధం చాలేతుం వాయమిత్థా”తి ఆహ. సత్థా ఏతదేవ కారణం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా ఇమస్మిం సాసనే సూరమ్బట్ఠం అవేచ్చప్పసన్నానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

జీవకవత్థు

౨౨౮. నవమే **పుగ్గలప్పసన్నాన**న్తి పుగ్గలియప్పసాదేన సమన్నాగతానం ఉపాసకానం జీవకో కోమారభచ్చో అగ్గోతి దస్సేతి. సో హి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తో . సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తో సత్థారం ఏకం ఉపాసకం పుగ్గలప్పసన్నానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహనగరే అభయరాజకుమారం పటిచ్చ సాలవతియా నామ రూపూపజీవినియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో. రూపూపజీవినియో చ నామ విజాతకాలే సచే పుత్తో హోతి, ఛడ్డేన్తి. సచే ధీతా, పటిజగ్గన్తి. ఇతి సా తం దారకం కత్తరసుప్పకేన సఙ్కారకూటే ఛడ్డాపేసి. అథ నం అభయో రాజకుమారో రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో తం దిస్వా “కిం, భణే, ఏతం కాకేహి సమ్పరికిణ్ణ”న్తి మనుస్సే పేసేత్వా “దారకో దేవా”తి. జీవతి, భణేతి, “జీవతి, దేవా”తి సుత్వా అత్తనో అన్తేపురే పోసాపేసి. తస్స జీవతీతి కథితత్తా జీవకోతి నామం అకంసు, కుమారేన పోసాపితోతి కోమారభచ్చోతి నామం అకంసు.

సో అత్తనో సోళసవస్సుద్దేసికకాలే తక్కసిలం గన్త్వా వేజ్జసిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా బిమ్బిసారరఞ్ఞో సన్తికా సక్కారం లభిత్వా చణ్డపజ్జోతస్స రఞ్ఞో రోగం ఫాసుకం అకాసి. సో తస్స పఞ్చ తణ్డులసకటసతాని సోళస కహాపణసహస్సాని దుస్ససహస్సపరివారం అనగ్ఘం సివేయ్యకం దుస్సయుగఞ్చ పేసేసి. తస్మిం సమయే సత్థా రాజగహం ఉపనిస్సాయ గిజ్ఝకూటే పబ్బతే విహరతి. జీవకో సత్థు ఉస్సన్నధాతుకే కాయే విరేచనం దత్వా భేసజ్జం కరోన్తో “చత్తారో పచ్చయా మమ సన్తకావ హోన్తూ”తి సత్థారం అత్తనో విహారే వసాపేత్వా సత్థు భేసజ్జం కత్వా తం దుస్సయుగం ఉపనేత్వా “ఇదం, భన్తే, తుమ్హేయేవ పరిభోగం కరోథా”తి వత్వా తేన సద్ధిం లద్ధం దుస్ససహస్సం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అదాసి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారేన పన జీవకవత్థు ఖన్ధకే (మహావ. ౩౨౮ ఆదయో) ఆగతమేవ. సత్థా అపరభాగే జేతవనే విహరన్తో జీవకం కోమారభచ్చం పుగ్గలప్పసన్నానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

నకులపితుగహపతివత్థు

२३८. దసమే **విస్సాసకానన్తి** విస్సాసికకథం కథేన్తానం ఉపాసకానం అన్తరే, నకులపితా గహపతి, అగ్గోతి దస్సేతి. సో కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం ఉపాసకం విస్సాసకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే భగ్గరట్ఠే సుసుమారగిరినగరే సేట్ఠికులే నిబ్బత్తి. సత్థాపి భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో చారికం చరమానో తం నగరం పత్వా భేసకళావనే విహరతి. అథాయం, నకులపితా గహపతి, సుసుమారగిరివాసీహి సద్ధిం సత్థు సన్తికం గన్త్వా పఠమదస్సనేనేవ సో చ భరియా చస్స దసబలం "అయం అమ్హాకం పుత్తో"తి సఞ్ఞం పట్ఠపేత్వా ఉభోపి సత్థు పాదేసు నిపతిత్వా, "తాత, త్వం ఏత్తకం కాలం అమ్హే ఛడ్డేత్వా కహం విచరసీ"తి ఆహంసు. అయం కిర, నకులపితా గహపతి, పుబ్బే పఞ్చ జాతిసతాని దసబలస్స పితా అహోసి, పఞ్చ జాతిసతాని చూళపితా, పఞ్చ జాతిసతాని మహాపితా, పఞ్చ జాతిసతాని మాతులో, నకులమాతాపి పఞ్చ జాతిసతాని మాతా అహోసి, పఞ్చ జాతిసతాని చూళమాతా, పఞ్చ జాతిసతాని మహామాతా, పఞ్చ జాతిసతాని పితుచ్ఛా. ఇతి దీఘరత్తం అనుగతసినేహత్తా దసబలం దిస్వావ "పుత్తో"తి సఞ్ఞం కత్వా సణ్ఠాతుం నాసక్ఖింసు. సత్థా యావ తేసం చిత్తం సఞ్ఞత్తిం న గచ్ఛతి, తావ "అపేథా"తి నావోచ. అథ నేసం యథామనేనేవ సతిం పటిలభిత్వా మజ్ఝత్తభూతానం ఆసయం ఞత్వా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే ఉభోపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు.

సత్థా అపరభాగే తేసం మహల్లకకాలే పున తం నగరం అగమాసి. తే "సత్థా ఆగతో"తి సుత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా పునదివసే అత్తనో నివేసనే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నానగ్గరసేహి పరివిసిత్వా సత్థారం కతభత్తకిచ్చం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. ఏకమన్తం నిసిన్నో ఖో నకులపితా గహపతి, భగవన్తం ఏతదవోచ – "యతో మే, భన్తే, నకులమాతా గహపతానీ, దహరస్సేవ దహరా ఆనీతా, నాభిజానామి నకులమాతరం గహపతానిం మనసాపి అతిచరితా, కుతో పన కాయేన. ఇచ్ఛేయ్యామ మయం, భన్తే, దిట్ఠే చేవ ధమ్మే అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సితుం అభిసమ్పరాయఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సితు"న్తి. నకులమాతాపి ఖో, గహపతానీ, భగవన్తం ఏతదవోచ – "యతో అహం, భన్తే, నకులపితునో గహపతిస్స దహరస్సేవ దహరా ఆనీతా, నాభిజానామి నకులపితరం గహపతిం మనసాపి అతిచరితా, కుతో పన కాయేన. ఇచ్ఛేయ్యామ మయం, భన్తే, దిట్ఠే చేవ ధమ్మే అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సితుం అభిసమ్పరాయఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సితు"న్తి. అథ అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసీదిత్వా ఉపాసకే పటిపాటియా ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో ఇమం ఇమేసం ద్విన్నమ్పి కథం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా నకులపితరం గహపతిం విస్సాసకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఛట్ఠవగ్గవణ్ణనా.

దససుత్తపటిమణ్డితాయ ఉపాసకపాళియా వణ్ణనా నిట్ఠితా.

१४. ఏతదగ్గవగ్గో

(१४) ७. సత్తమఏతదగ్గవగ్గో

సుజాతావత్థు

౨౩౮. ఉపాసికాపాళియా పఠమే **పఠమం సరణం గచ్ఛన్తీన**న్తి సబ్బపఠమం సరణేసు పతిట్ఠితానం ఉపాసికానం, సుజాతా నామ, సేనియధీతా అగ్గాతి దస్సేతి. సాపి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తా అపరభాగే సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం ఉపాసికం పఠమం సరణం గచ్ఛన్తీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా అమ్హాకం సత్థు నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ ఉరువేలాయం సేనానిగమే సేనియకుటుమ్బికస్స గేహే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తా ఏకస్మిం నిగ్రోధమూలే పత్థనం అకాసి – "సచే సమజాతికం కులఘరం గన్త్వా పఠమగబ్భే పుత్తం లభిస్సామి, అనుసంవచ్ఛరం బలికమ్మం కరిస్సామీ"తి. తస్సా సా పత్థనా సమిజ్ఝి.

సా మహాసత్తస్స దుక్కరకారికం కరోన్తస్స ఛట్ఠే వస్సే పరిపుణ్ణే విసాఖపుణ్ణమదివసే "పాతోవ బలికమ్మం కరిస్సామీ"తి రత్తియా పచ్చూససమయం పచ్చుట్ఠాయ ధేనుయో దుహాపేసి. వచ్ఛకా ధేనూనం థనమూలం న ఆగమంసు, థనమూలే నవభాజనమ్హి ఉపనీతమత్తే అత్తనోవ ధమ్మతాయ ఖీరధారా పతింసు. తం అచ్ఛరియం దిస్వా, సుజాతా, సహత్థేనేవ ఖీరం గణ్హిత్వా నవభాజనే పక్ఖిపిత్వా సహత్థేనేవ అగ్గిం కత్వా పచితుం ఆరభి. తస్మిం పాయాసే పచ్చమానే మహన్తమహన్తా బుబ్బుళా ఉట్ఠహిత్వా దక్ఖిణావత్తా హుత్వా సఞ్చరన్తి, ఏకఫుసితమ్పి బహి న నిగ్గచ్ఛతి. మహాబ్రహ్మా ఛత్తం ధారేసి, చత్తారో లోకపాలా ఖగ్గహత్థా ఆరక్ఖం గణ్హింసు, సక్కో అలాతాని సమానేన్తో అగ్గిం జాలేసి. దేవతా చతూసు దీపేసు ఓజం సంహరిత్వా తత్థ పక్ఖిపింసు. సుజాతా, ఏకదివసేయేవ ఇమాని అచ్ఛరియాని దిస్వా పుణ్ణాదాసిం ఆమన్తేసి – "అమ్మ, పుణ్ణే అజ్జ అమ్హాకం దేవతా అతివియ పసన్నా, మయా ఏత్తకం కాలం ఏవరూపం అచ్ఛరియం నామ న దిట్ఠపుబ్బం , వేగేన గన్త్వా దేవట్ఠానం పటిజగ్గాహీ"తి. సా "సాధు, అయ్యే"తి తస్సా వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తురితతురితా రుక్ఖమూలం అగమాసి.

బోధిసత్తోపి ఖో భిక్ఖాచారకాలం ఆగమయమానో పాతోవ గన్త్వా రుక్ఖమూలే నిసీది. రుక్ఖమూలం సోధనత్థాయ గతా పుణ్ణా ఆగన్త్వా సుజాతాయ ఆరోచేసి – "దేవతా రుక్ఖమూలే నిసిన్నా"తి. సుజాతా, "సచే జే సచ్చం భణసి, అదాసిం కరోమీ"తి వత్వా సబ్బపసాధనం పసాధేత్వా సతసహస్సగ్ఘనకే సువణ్ణథాలే పాయాసం వడ్ఢేత్వా అపరాయ సువణ్ణపాతియా పిదహిత్వా సేతవత్థేన సమ్పలివేఠేత్వా సమన్తా గన్ధదామమాలాదామాని ఓసారేత్వా ఉక్ఖిపిత్వా గన్త్వా మహాపురిసం దిస్వా బలవపీతిం ఉప్పాదేత్వా దిట్ఠట్ఠానతో పట్ఠాయ ఓణతోణతా గన్త్వా సీసతో థాలం ఓతారేత్వా వివరిత్వా సహేవ పాతియా పాయాసం మహాపురిసస్స హత్థే ఠపేత్వా వన్దిత్వా "యథా మయ్హం మనోరథో నిప్ఫన్నో, ఏవం తుమ్హాకమ్పి నిప్ఫజ్జతూ"తి వత్వా పక్కామి. బోధిసత్తో నేరఞ్జరాయ నదియా తీరం గన్త్వా సువణ్ణథాలం తీరే ఠపేత్వా న్హత్వా పచ్చుత్తరిత్వా ఏకూనపణ్ణాస పిణ్డే కరోన్తో పాయాసం పరిభుఞ్జిత్వా సువణ్ణపాతిం నదియా సమ్పవాహేత్వా అనుక్కమేన బోధిమణ్డం ఆరుయ్హ సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా సత్తసత్తాహం బోధిమణ్డే అతిక్కమిత్వా ఇసిపతనే మిగదాయే పవత్తితవరధమ్మచక్కో సుజాతాయ పుత్తస్స యసదారకస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా గన్త్వా అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే నిసీది.

యసోపి కులపుత్తో రత్తిభాగసమనన్తరే వివటం ఇత్థాగారం దిస్వా సఞ్జాతసంవేగో "ఉపద్దుతం వత, భో, ఉపసట్ఠం వత, భో"తి వత్వా నివేసనతో నిక్ఖమిత్వావ బహినగరే సత్థు సన్తికం గన్త్వా ధమ్మదేసనం సుత్వా తీణి మగ్గఫలాని పటివిజ్ఝి. అథస్స పితా పదానుపదికం గన్త్వా భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా యసస్స పవత్తిం పుచ్ఛి. సత్థా యసం కులపుత్తం పటిచ్ఛాదేత్వా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే సో సేట్ఠిగహపతి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి, యసో అరహత్తఫలం పాపుణి. తం భగవా "ఏహి భిక్ఖూ"తి ఆహ, తావదేవస్స గిహిలిఙ్గం అన్తరధాయి, ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరో అహోసి. పితాపిస్స సత్థారం నిమన్తేసి. సత్థా యసం కులపుత్తం పచ్ఛాసమణం కత్వా తస్స ఘరం గన్త్వా కతభత్తకిచ్చో ధమ్మం దేసేసి, దేసనాపరియోసానే

యససా మాతా, సుజాతా, పురాణదుతియికా చ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. తందివసం అయం, సుజాతా, తేవాచికసరణే పతిట్ఠాసి సద్ధిం సుణిసాయ. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో , విత్థారతో పనేతం వత్థు ఖన్ధకే (మహావ. ౨౫-౨౮) ఆగతమేవ . సత్థా అపరభాగే పటిపాటియా ఉపాసికాయో ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో ఇమం ఉపాసికం పఠమం సరణం గచ్ఛన్తీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

విసాఖావత్థు

౨౬౯. దుతియే **దాయికానన్**తి దానాభిరతానం ఉపాసికానం, విసాఖా మిగారమాతా, అగ్గాతి దస్సేతి. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తా అపరభాగే సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం ఉపాసికం దాయికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా కస్సపబుద్ధకాలే కికిస్స కాసిరఞ్ఞో గేహే సత్తన్నం భగినీనం సబ్బకనిట్ఠా హుత్వా నిబ్బత్తి. తదా కిర –

“సమణీ సమణగుత్తా చ, భిక్ఖునీ భిక్ఖుదాయికా;
ధమ్మా చేవ సుధమ్మా చ, సఙ్ఘదాసీ చ సత్తమా”తి.

ఇమా సత్త భగినియో అహేసుం. తా ఏతరహి –

“ఖేమా ఉప్పలవణ్ణా చ, పటాచారా చ గోతమీ;
ధమ్మదిన్నా మహామాయా, విసాఖా చేవ సత్తమీ”తి. –

ఏవంనామా హుత్వా నిబ్బత్తా. తత్రాయం సఙ్ఘదాసీ ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే అఙ్గరట్ఠే భద్దియనగరే మేణ్డకసేట్ఠిపుత్తస్స ధనఞ్చయసేట్ఠినో అగ్గమహేసియా సుమనదేవియా నామ కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తి, **విసాఖా**తిస్సా నామం అకంసు. తస్సా సత్తవస్సికకాలే దసబలో సేలబ్రాహ్మణస్స చ అఞ్ఞేసఞ్చ బోధనేయ్యబన్ధవానం ఉపనిస్సయసమ్పత్తిం దిస్వా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో చారికం చరమానో తస్మిం రట్ఠే తం నగరం పాపుణి.

తస్మిఞ్చ సమయే మేణ్డకో గహపతి తస్మిం నగరే పఞ్చన్నం మహాపుఞ్ఞానం జేట్ఠకో హుత్వా సేట్ఠిట్ఠానం కారేసి. **పఞ్చ మహాపుఞ్ఞా** నామ మేణ్డకో సేట్ఠి, చన్దపదుమా నామ తస్సేవ అగ్గమహేసీ, తస్స చ పుత్తో ధనఞ్చయో నామ, తస్స భరియా సుమనదేవీ నామ, మేణ్డకసేట్ఠిస్స దాసో పుణ్ణో నామాతి. న కేవలఞ్చ మేణ్డకసేట్ఠియేవ, బిమ్బిసారమహారాజస్స పన ఆణాపవత్తిట్ఠానే **పఞ్చ అమితభోగా** నామ అహేసుం జోతికో జటిలో మేణ్డకో పుణ్ణో కాకవలియోతి. తేసు అయం మేణ్డకసేట్ఠి దసబలస్స అత్తనో నగరం సమ్పత్తభావం సుత్వా పుత్తస్స ధనఞ్చయసేట్ఠినో ధీతరం విసాఖాదారికం పక్కోసిత్వా ఏవమాహ – “అమ్మ, తుయ్హమ్పి మఙ్గలం అమ్హాకమ్పి మఙ్గలం, తవ పరిచారికాహి పఞ్చదారికాసతేహి సద్ధిం పఞ్చ రథసతాని ఆరుయ్హ పఞ్చహి దాసిసతేహి పరివుతా దసబలస్స పచ్చుగ్గమనం కరోహీ”తి. సా పితామహస్స వచనం సుత్వా తథా అకాసి. కారణాకారణేసు పన కుసలత్తా యావతికా యానస్స భూమి, యానేన గన్త్వా యానా పచ్చోరోహిత్వా పత్తికావ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథస్సా చరితవసేన సత్థా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే పఞ్చహి దారికాసతేహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. మేణ్డకసేట్ఠిపి ఖో సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ సత్థా తస్సపి చరితవసేన ధమ్మం దేసేసి. సో దేసనాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ సత్థారం

స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా పునదివసే అత్తనో నివేసనే పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా ఏతేనుపాయేన అడ్ఢమాసం మహాదానం అదాసి. సత్థా భద్దియనగరే యథాభిరన్తం విహరిత్వా పక్కామి.

ఇతో పరం అఞ్ఞం కథామగ్గం విస్సజ్జేత్వా విసాఖాయ ఉప్పత్తికథావ కథేతబ్బా. సావత్థియఞ్హి కోసలరాజా బిమ్బిసారస్స సన్తికం పేసేసి – "మమ ఆణాపవత్తిట్ఠానే అమితభోగవిన్దనకులం నామ నత్థి, అమ్హాకం అమితభోగవిన్దనకులం పేసేథూ"తి. రాజా అమచ్చేహి సద్ధిం మన్తేసి. అమచ్చా "మహాకులం పేసేతుం న సక్కా, ఏకం పన సేట్ఠిపుత్తం పేసేస్సామా"తి మేణ్డకసేట్ఠినో పుత్తం ధనఞ్చయసేట్ఠిం ఆయాచింసు. రాజా తేసం వచనం సుత్వా తం పేసేసి. అథ నం కోసలరాజా సావత్థితో సత్తయోజనమత్థకే సాకేతనగరే సేట్ఠిట్ఠానం దత్వా వాసేసి.

సావత్థియఞ్చ మిగారసేట్ఠినో పుత్తో పుణ్ణవడ్ఢనకుమారో నామ వయప్పత్తో అహోసి. అథస్స పితా "పుత్తో మే వయప్పత్తో, ఘరావాసేనస్స ఆబన్ధనసమయో"తి ఞత్వా "అమ్హాకం సమానజాతికే కులే దారికం పరియేసథా"తి కారణాకారణకుసలే పురిసే పేసేసి. తే సావత్థియం అత్తనో రుచితం దారికం అదిస్వా సాకేతం అగమంసు. తందివసఞ్చ, విసాఖా, అత్తనో సమానవయేహి పఞ్చహి కుమారికాసతేహి పరివారితా నక్ఖత్తకీళనత్థాయ ఏకం మహావాపిం అగమాసి . తేపి పురిసా అన్తోనగరే చరిత్వా అత్తనో రుచితం దారికం అదిస్వా బహినగరద్వారే అట్ఠంసు. తస్మిం సమయే దేవో వస్సితుం ఆరభి. అథ తా విసాఖాయ సద్ధిం నిక్ఖన్తా దారికా తేమనభయేన వేగేన సాలం పవిసింసు. తే పురిసా తాసమ్పి అన్తరే యథారుచితం దారికం న పస్సింసు. తాసం పన సబ్బపచ్ఛతో, విసాఖా, దేవం వస్సన్తమ్పి అగణేత్వా అతురితగమనేన తేమయమానావ సాలం పావిసి. తే పురిసా తం దిస్వా చిన్తయింసు – "రూపవతీ తావ కఞ్ఞా ఏతపరమా భవేయ్య, రూపం పనేతం ఏకచ్చాయ కారితపత్తం వియ హోతి, కథం సముట్ఠాపేత్వా కథేన్తా జానిస్సామ మధురవచనా వా నో వా"తి. తతో నం ఆహంసు – "అతివియ పరిణతవయా ఇత్థీ వియ యాసి, అమ్మా"తి. కిం దిస్వా కథేథ, తాతాతి? అఞ్ఞా తయా సద్ధిం కీళనకుమారియో తేమనభయేన వేగేన ఆగన్త్వా సాలం పవిట్ఠా, త్వం పన మహల్లికా వియ పదవారం అతిక్కమ్మ నాగచ్ఛసి, సాటకస్స తేమనభావమ్పి న గణేసి. సచే తం హత్థీ వా అస్సో వా అనుబన్ధేయ్య, కిం ఏవమేవం కరేయ్యాసీతి? తాతా, సాటకా నామ న దుల్లభా, సులభా మయ్హం కులే సాటకా. వయప్పత్తా మాతుగామా పన పణియభణ్డసదిసా, హత్థే వా పాదే వా భగ్గే అఙ్గవికలం మాతుగామం జిగుచ్ఛన్తా నిట్ఠుభిత్వా గచ్ఛన్తి, తస్మా సణికం ఆగతామ్హీతి.

తే చిన్తయింసు – "ఇమాయ సదిసా ఇమస్మిం జమ్బుదీపే ఇత్థీ నామ నత్థి, యాదిసా రూపేన, కథాయపి తాదిసావ. కారణాకారణం ఞత్వా కథేతీ"తి తస్సా ఉపరి మాలాగుళం ఖిపింసు. అథ, విసాఖా, చిన్తేసి – "అహం పుబ్బే అపరిగ్గహితా, ఇదాని పన పరిగ్గహితామ్హీ"తి వినీతేనాకారేన భూమియం నిసీది. అథ నం తత్థేవ సాణియా పరిక్ఖిపింసు. సా పటిచ్ఛన్నభావం ఞత్వా దాసిగణపరివుతా గేహం అగమాసి. తేపి మిగారసేట్ఠినో పురిసా తాయ సద్ధింయేవ ధనఞ్చయసేట్ఠిస్స సన్తికం అగమంసు. "కతరగామవాసినో , తాతా, తుమ్హే"తి పుచ్ఛితా "సావత్థినగరే మిగారసేట్ఠినో పురిసమ్హా"తి వత్వా "మయం అమ్హాకం సేట్ఠినా తుమ్హాకం గేహే వయప్పత్తా దారికా అత్థీతి సుత్వా పేసితా"తి. సాధు, తాతా, తుమ్హాకం సేట్ఠి కిఞ్చాపి భోగేన అమ్హేహి అసదిసో, జాతియా పన సదిసో. సబ్బాకారసమ్పన్నో నామ దుల్లభో గచ్ఛథ తుమ్హే సేట్ఠిస్స అమ్హేహి సమ్పటిచ్ఛితభావం ఆరోచేథాతి.

తే తస్స వచనం సుత్వా సావత్థిం గన్త్వా మిగారసేట్ఠిస్స తుట్ఠిం వడ్ఢిం చ పవేదేత్వా "లద్ధా నో సామి సాకేతే ధనఞ్చయసేట్ఠిస్స గేహే దారికా"తి ఆహంసు. తం సుత్వా మిగారసేట్ఠి "మహాకులగేహే కిర నో దారికా లద్ధా"తి తుట్ఠమానసో

హుత్వా తావదేవ ధనఞ్చయసేట్ఠిస్స సాసనం పహిణి "ఇదానేవ దారికం ఆనయిస్సామ, కత్తబ్బకిచ్చం కరోన్తూ"తి. సోపిస్స పటిసాసనం పేసేసి – "నయిదం అమ్హాకం భారియం, సేట్ఠి పన అత్తనో కత్తబ్బకిచ్చం కరోతూ"తి. సో కోసలరఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా ఆరోచేసి – "దేవ, ఏకా మే మఙ్గలకిరియా అత్థి, దాసస్స తే పుణ్ణవడ్ఢనస్స ధనఞ్చయసేట్ఠినో ధీతరం విసాఖం నామ దారికం ఆనేస్సామి, సాకేతగమనం మే అనుజానాథా"తి. సాధు, మహాసేట్ఠి, కిం పన అమ్హేహిపి ఆగన్తబ్బన్తి? దేవ తుమ్హాదిసానం గమనం లద్ధుం సక్కాతి? రాజా మహాకులస్స సఙ్గహం కాతుకామో "హోతు సేట్ఠి, ఆగమిస్సామీ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా మిగారసేట్ఠినా సద్ధిం సాకేతనగరం అగమాసి. ధనఞ్చయసేట్ఠి "మిగారసేట్ఠి కిర కోసలరాజానం గహేత్వా ఆగతో"తి సుత్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా రాజానం గహేత్వా అత్తనో నివేసనం అగమాసి. తావదేవ రఞ్ఞో చ రాజబలస్స చ మిగారసేట్ఠినో చ వసనట్ఠానం చేవ మాలాగన్ధభత్తాదీని చ సబ్బాని పటియాదేసి. "ఇదం ఇమస్స లద్ధుం వట్టతి, ఇదం ఇమస్సా"తి సబ్బం అత్తనావ జానాతి. తే తే జనా చిన్తయింసు – "సేట్ఠి అమ్హాకమేవ సక్కారం కరోతీ"తి.

అథేకదివసం రాజా ధనఞ్చయసేట్ఠిస్స సాసనం పహిణి "న సక్కా సేట్ఠినా చిరకాలం అమ్హాకం భరణపోసనం కాతుం, దారికాయ గమనకాలం జానాతూ"తి. సోపి రఞ్ఞో సాసనం పేసేసి – "ఇదాని వస్సకాలో ఆగతో, న సక్కా చతుమాసం విచరితుం, తుమ్హాకం బలకాయస్స యం యం లద్ధుం వట్టతి, సబ్బం తం మమ భారో. కేవలం దేవో మయా పేసితకాలే గచ్ఛతూ"తి. తతో పట్ఠాయ సాకేతనగరం నిచ్చనక్ఖత్తగామో వియ అహోసి. ఏవం తయో మాసా అతిక్కన్తా. ధనఞ్చయసేట్ఠినో పన ధీతాయ మహాలతాపసాధనం న తావ నిట్ఠం గచ్ఛతి. అథస్స కమ్మన్తాధిట్ఠాయకా ఆగన్త్వా ఆరోచయింసు – "సేసం అసన్తం నామ నత్థి, బలకాయస్స పన భత్తపచనదారూని నప్పహోన్తీ"తి. "గచ్ఛథ, తాతా, హత్థిసాలా అస్ససాలా వియోజేత్వా భత్తం పచథా"తి. ఏవం పచన్తానమ్పి అడ్ఢమాసో అతిక్కన్తో. తతో పున ఆరోచయింసు – "దారూని సామి నప్పహోన్తీ"తి. "తాతా, ఇమస్మిం కాలే దారూని లద్ధుం న సక్కా, దుస్సకోట్ఠాగారం పన వివరిత్వా థూలసాటకే గహేత్వా వట్టియో కత్వా తేలచాటియం తేమేత్వా భత్తం పచథా"తి. ఇమినా నియామేన పచన్తానం చత్తారో మాసా పూరయింసు.

తతో ధనఞ్చయసేట్ఠి ధీతుయా మహాలతాపసాధనస్స నిట్ఠితభావం ఞత్వా "స్వే దారికం పేసేస్సామీ"తి ధీతరం సమీపే నిసీదాపేత్వా "అమ్మ పతికులే వసన్తియా నామ ఇమఞ్చిమఞ్చ ఆచారం సిక్ఖితుం వట్టతీ"తి ఓవాదం అదాసి. అయం మిగారసేట్ఠి అనన్తరగబ్భే నిసిన్నో ధనఞ్చయసేట్ఠినో ఓవాదం అస్సోసి. సోపి సేట్ఠి ధీతరం ఏవం ఓవది –

> "అమ్మ ససురకులే వసన్తియా నామ అన్తోఅగ్గి బహి న నీహరితబ్బో, బహిఅగ్గి అన్తో న పవేసేతబ్బో, దదన్తస్సేవ దాతబ్బం, అదదన్తస్స న దాతబ్బం, దదన్తస్సపి అదదన్తస్సపి దాతబ్బం, సుఖం నిసీదితబ్బం, సుఖం పరిభుఞ్జితబ్బం, సుఖం నిపజ్జితబ్బం, అగ్గి పరిచరితబ్బో, అన్తోదేవతా నమస్సితబ్బా"తి.

ఇమం దసవిధం ఓవాదం దత్వా పునదివసే సబ్బా సేనియో సన్నిపాతేత్వా రాజసేనాయ మజ్ఝే అట్ఠ కుటుమ్బికే పాటిభోగే గహేత్వా "సచే మే ధీతు గతట్ఠానే దోసో ఉప్పజ్జతి, తుమ్హేహి సోధేతబ్బో"తి వత్వా నవకోటిఅగ్ఘనకేన మహాలతాపసాధనేన ధీతరం పసాధేత్వా న్హానచుణ్ణమూలం చతుపణ్ణాససకటసతం ధనం దత్వా ధీతాయ సద్ధిం నిబద్ధం గమనచారినియో పఞ్చసతా దాసియో పఞ్చ ఆజఞ్ఞరథసతాని సబ్బూపకారఞ్చ సతం సతం దత్వా కోసలరాజానఞ్చ మిగారసేట్ఠిఞ్చ, విస్సజ్జేత్వా ధీతు గమనవేలాయం వజాధిట్ఠాయకే పురిసే పక్కోసాపేత్వా, "తాతా, మమ ధీతాయ గతట్ఠానే ఖీరపానత్థం ధేనూహి, యానయోజనత్థం ఉసభేహి చ అత్థో హోతి, తస్మా మమ ధీతు గమనమగ్గే వజద్వారం వివరిత్వా

పుథులతో అట్ఠ ఉసభాని గోగణేన పూరేత్వా తిగావుతమత్థకే అసుకా నామ కన్దరా అత్థి, అగ్గగోయూథే తం ఠానం పత్తే భేరిసఞ్ఞాయ వజద్వారం పిదహేయ్యాథా"తి. తే "సాధూ"తి సేట్ఠిస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా అకంసు . వజద్వారే వివటే ఉళారుళారాయేవ గావియో నిక్ఖమింసు. ద్వారే పిదహితే పన విసాఖాయ పుఞ్ఞబలేన బలవగావో చ దమ్మగావో చ బహి లఙ్ఘిత్వా మగ్గం పటిపజ్జింసు. అథ, విసాఖా, సావత్థినగరద్వారం పత్తకాలే చిన్తేసి – "పటిచ్ఛన్నయానస్మిం ను ఖో నిసీదిత్వా పవిసామి, ఉదాహు రథే ఠత్వా"తి. అథస్సా ఏతదహోసి – "పటిచ్ఛన్నయానేన మే పవిసన్తియా మహాలతాపసాధనస్స విసేసో న పఞ్ఞాయిస్సతీ"తి. సా సకలనగరస్స అత్తానం దస్సేన్తీ రథే ఠత్వా నగరం పావిసి. సావత్థివాసినో విసాఖాయ సమ్పత్తిం దిస్వా "ఏసా కిర, విసాఖా, నామ ఏవరూపా, అయఞ్చ సమ్పత్తి ఏతిస్సావ అనుచ్ఛవికా"తి ఆహంసు. ఇతి సా మహాసమ్పత్తియా మిగారసేట్ఠినో గేహం పావిసి. ఆగతదివసే చస్సా సకలనగరవాసినో "అమ్హాకం, ధనఞ్చయసేట్ఠి, అత్తనో నగరం సమ్పత్తానం మహాసక్కారం అకాసీ"తి యథాబలం పణ్ణాకారం పహిణింసు. విసాఖా, పహితపహితం పణ్ణాకారం తస్మింయేవ నగరే అఞ్ఞమఞ్ఞేసు కులేసు సబ్బత్థకమేవ దాపేసి. అథస్సా రత్తిభాగసమనన్తరే ఏకిస్సా ఆజఞ్ఞవళవాయ గబ్భవుట్ఠానం అహోసి. సా దాసీహి దణ్డదీపికా గాహాపేత్వా తత్థ గన్త్వా వళవం ఉణ్హోదకేన న్హాపేత్వా తేలేన మక్ఖాపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ అగమాసి.

మిగారసేట్ఠిపి సత్తాహం పుత్తస్స ఆవాహసక్కారం కరోన్తో ధురవిహారే వసన్తమ్పి తథాగతం అమనసికత్వా సత్తమే దివసే సకలనివేసనం పూరేన్తో నగ్గసమణకే నిసీదాపేత్వా "ఆగచ్ఛతు మే ధీతా, అరహన్తే వన్దతూ"తి విసాఖాయ సాసనం పహిణి. సా "అరహన్తా"తి వచనం సుత్వా సోతాపన్నా అరియసావికా హట్ఠతుట్ఠా హుత్వా తేసం నిసిన్నట్ఠానం గన్త్వా తే ఓలోకేత్వా "న ఏవరూపా నామ అరహన్తా హోన్తి, హిరోత్తప్పవివజ్జితానం నామ సన్తికం కస్మా మం ససురో పక్కోసాపేతీ"తి "ధీ, ధీ"తి గరహిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతా. నగ్గసమణా తం దిస్వా సబ్బే ఏకప్పహారేనేవ సేట్ఠిం గరహింసు – "కిం త్వం, గహపతి, అఞ్ఞం నాలత్థ, సమణస్స గోతమస్స సావికం మహాకాళకణ్ణిం కస్మా ఇమం గేహం పవేసేసి, వేగేన నం ఇమస్మా గేహా నీహరాహీ"తి. తతో సేట్ఠి "న సక్కా మయా ఇమేసం వచనేన ఇమం గేహా నీహరితుం, మహాకులస్స ధీతా అయ"న్తి చిన్తేత్వా – "ఆచరియా దహరా నామ జానిత్వా వా అజానిత్వా వా కరేయ్యుం, తుమ్హే తుణ్హీ హోథా"తి నగ్గే ఉయ్యోజేత్వా మహాపల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా సువణ్ణకటచ్ఛుం గహేత్వా విసాఖాయ పరివిసియమానో సువణ్ణపాతియం అప్పోదకమధుపాయాసం పరిభుఞ్జి.

తస్మిం సమయే ఏకో పిణ్డచారికో థేరో పిణ్డాయ చరన్తో సేట్ఠిస్స ఘరద్వారం పాపుణి. విసాఖా, తం దిస్వా "ససురస్స ఆచిక్ఖితుం న యుత్త"న్తి యథా సో థేరం పస్సతి, ఏవం అపగన్త్వా అట్ఠాసి. సో పన బాలో థేరం దిస్వాపి అపస్సన్తో వియ హుత్వా అధోముఖో పాయాసమేవ భుఞ్జతి. విసాఖా, "థేరం దిస్వాపి మే ససురో సఞ్ఞం న కరోతీ"తి ఞత్వా థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా "అతిచ్ఛథ, భన్తే, మయ్హం ససురో పురాణం ఖాదతీ"తి ఆహ. సో నిగణ్ఠేహి తావ కథితకాలే అధివాసేసి, "పురాణం ఖాదతీ"తి వుత్తక్ఖణేయేవ పన హత్థం అపనేత్వా "ఇమం పాయాసం ఇతో హరథ, ఏతఞ్చ ఇమస్మా గేహా నీహరథ. అయఞ్హి మం ఏవరూపే మఙ్గలగేహే అసుచిఖాదకం నామ కరోతీ"తి ఆహ. తస్మిం ఖో పన నివేసనే సబ్బేపి దాసకమ్మకరా విసాఖాయ సన్తకావ, కో నం హత్థే వా పాదే వా గణ్హిస్సతి, ముఖేన కథేతుం సమత్థోపి నామ నత్థి. తతో, విసాఖా, ససురస్స కథం సుత్వా ఆహ – "తాత, న ఏత్తకేన వచనేన మయం నిక్ఖమామ, నాహం తుమ్హేహి ఉదకతిత్థతో కుమ్భదాసికా వియ ఆనీతా. ధరమానకమాతాపితూనం ధీతరో నామ న ఏత్తకేనేవ నిక్ఖమన్తి, ఏతేనేవ మే కారణేన పితా ఇధాగమనదివసే అట్ఠ

కుటుమ్బికే పక్కోసాపేత్వా 'సచే మే ధీతరం ఉపాదాయ దోసో ఉప్పజ్జతి, సోధేయ్యాథా'తి వత్వా తేసం హత్థే ఠపేసి. తే పక్కోసాపేత్వా మయ్హం దోసాదోసం సోధాపేథా"తి.

తతో సేట్ఠి "కల్యాణం ఏసా కథేతీ"తి అట్ఠ కుటుమ్బికే పక్కోసాపేత్వా "అయం దారికా సత్తమే దివసే అపరిపుణ్ణేయేవ మఙ్గలగేహే నిసిన్నం మం 'అసుచిఖాదకో'తి వదతీ"తి ఆహ. ఏవం కిర, అమ్మాతి? "తాతా, మయ్హం ససురో అసుచిం ఖాదితుకామో భవిస్సతి, అహం పన ఏవం కత్వా న కథేమి. ఏకస్మిం పన పిణ్డపాతికత్థేరే ఘరద్వారే ఠితే అయం అప్పోదకమధుపాయాసం భుఞ్జన్తో న తం మనసి కరోతి, అహం ఇమినా కారణేన 'అతిచ్ఛథ, భన్తే, మయ్హం ససురో ఇమస్మిం అత్తభావే పుఞ్ఞం న కరోతి, పురాణపుఞ్ఞం ఖాదతీ'తి ఏత్తకం కథయిన్తి ఆహ. అయ్య, ఇధ దోసో నత్థి, అమ్హాకం ధీతా కారణం కథేతి, త్వం కస్మా కుజ్ఝసీతి? అయ్యా, ఏస తావ దోసో మా హోతు, అయం పన దారికా ఆగతదివసేయేవ మమ పుత్తే సఞ్ఞం అకత్వా అత్తనో ఇచ్ఛితట్ఠానం అగమాసీతి. ఏవం కిర, అమ్మాతి? తాతా, నాహం ఇచ్ఛితట్ఠానం గచ్ఛామి, ఇమస్మిం పన గేహే ఆజానీయవళవాయ విజాతాయ సఞ్ఞమ్పి అకత్వా నిసీదనం నామ అయుత్తన్తి దణ్డదీపికా గాహాపేత్వా దాసీహి పరివుతా తత్థ గన్త్వా వళవాయ విజాతపరిహారం కారాపేసిన్తి. అయ్య, అమ్హాకం ధీతా తవ గేహే దాసీహిపి అకత్తబ్బకమ్మం అకాసి, త్వం ఏత్థ కిం దోసం పస్ససీతి?

అయ్యా, ఏస తావ గుణో హోతు, ఇమిస్సా పన పితా ఇధాగమనదివసే ఓవాదం దేన్తో "**అన్తోఅగ్గి బహి న నీహరితబ్బో**"తి ఆహ, కిం పన సక్కా అమ్హేహి ఉభతో పటివిస్సకగేహానం అగ్గిం అదత్వా వసితున్తి? ఏవం కిర, అమ్మాతి? తాతా, న మయ్హం పితా ఏతం అగ్గిం ఉపాదాయ కథేసి, యా పన అన్తోనివేసనే సస్సుఆదీనం రహస్సకథా ఉప్పజ్జతి, సా దాసిదాసానం న కథేతబ్బా. ఏవరూపా హి కథా వడ్ఢమానా కలహాయ సంవత్తతి, ఇదం సన్ధాయ మయ్హం పితా కథేసి, తాతాతి.

అయ్యా, ఏతం తావ ఏవం హోతు, ఇమిస్సా పితా "**బాహిరతో అగ్గి న అన్తో పవేసేతబ్బో**"తి ఆహ, కిం సక్కా అమ్హేహి అన్తోఅగ్గిమ్హి నిబ్బుతే బాహిరతో అగ్గిం అనాహరితున్తి ? ఏవం కిర, అమ్మాతి? తాతా, మయ్హం పితా ఏతం అగ్గిం సన్ధాయ న కథేసి, యం పన దోసం దాసకమ్మకారేహి కథితం హోతి, తం అన్తోమానుసకానం న కథేతబ్బం...పే.....

యమ్పి తేన "**యే దదన్తి, తేసంయేవ దాతబ్బ**"న్తి వుత్తం, తం "యాచితకం ఉపకరణం గహేత్వా యే పటిదదన్తి, తేసంయేవ దాతబ్బ"న్తి సన్ధాయ వుత్తం.

"**యే న దదన్తీ**"తి ఇదమ్పి యాచితకం ఉపకరణం గహేత్వా యే న పటిదదన్తి, తేసం న దాతబ్బన్తి సన్ధాయ వుత్తం.

"**దదన్తస్సపి అదదన్తస్సపి దాతబ్బ**"న్తి , ఇదం పన దుగ్గతేసు ఞాతిమిత్తేసు సమ్పత్తేసు పటిదాతుం సక్కోన్తు వా మా వా, దాతుమేవ వట్టతీతి సన్ధాయ వుత్తం.

"**సుఖం నిసీదితబ్బ**"న్తి ఇదమ్పి సస్సుససురే దిస్వా ఉట్ఠాతబ్బట్ఠానే నిసీదితుం న వట్టతీతి సన్ధాయ వుత్తం.

"**సుఖం భుఞ్జితబ్బ**"న్తి ఇదం పన సస్సుససురసామికేహి పురేతరం అభుఞ్జిత్వా తే పరివిసిత్వా సబ్బేహి లద్ధాలద్ధం ఞత్వా పచ్ఛా సయం భుఞ్జితుం వట్టతీతి సన్ధాయ వుత్తం.

‘‘**సుఖం నిపజ్జితబ్బ**’’న్తి ఇదమ్పి సస్సుససురసామికేహి పురేతరమేవ సయనం ఆరుయ్హ న నిపజ్జితబ్బం, తేసం కత్తబ్బయుత్తకం వత్తపటివత్తం కత్వా పచ్ఛా సయం నిపజ్జితుం యుత్తన్తి ఇదం సన్ధాయ వుత్తం.

‘‘**అగ్గి పరిచరితబ్బో**’’తి ఇదం పన సస్సుమ్పి ససురమ్పి సామికమ్పి అగ్గిక్ఖన్ధం వియ ఉరగరాజానం వియ చ కత్వా పస్సితుం వట్టతీతి ఇదం సన్ధాయ వుత్తన్తి.

ఏతే తావ ఏత్తకా గుణా హోన్తు, ఇమిస్సా పన పితా **అన్తోదేవతా నమస్సాపేతి,** ఇమస్స కో అత్థోతి? ఏవం కిర, అమ్మాతి? ఆమ, తాతా, ఏతమ్పి హి మే పితరా ఇదం సన్ధాయ వుత్తం – ‘‘ఆవేణికఘరావాసం వసనకాలతో పట్ఠాయ అత్తనో ఘరద్వారం సమ్పత్తపబ్బజితం దిస్వా యం ఘరే ఖాదనీయం భోజనీయం అత్థి, తతో పబ్బజితానం దత్వావ ఖాదితుం వట్టతీ’’తి. అథ నం తే ఆహంసు – ‘‘తుయ్హం పన మహాసేట్ఠి పబ్బజితే దిస్వా అదానమేవ రుచ్చతి మఞ్ఞేతి. సో అఞ్ఞం పటివచనం అపస్సన్తో అధోముఖో నిసీది’’.

అథ నం కుటుమ్బికా ‘‘కిం సేట్ఠి అఞ్ఞోపి అమ్హాకం ధీతు దోసో అత్థీ’’తి పుచ్ఛింసు. నత్థి , అయ్యాతి. కస్మా పన నం నిద్దోసం అకారణా గేహతో నీహరాపేసీతి? తస్మిం ఖణే, విసాఖా, ఆహ – ‘‘పఠమం తావ మయ్హం మమ ససురస్స వచనేన గమనం న యుత్తం, మయ్హం పన ఆగమనదివసే మమ దోసాదోసం సోధనత్థాయ మమ పితా తుమ్హాకం హత్థే ఠపేత్వా అదాసి, ఇదాని మయ్హం గన్తుం సుఖ’’న్తి దాసిదాసే ‘‘యానాదీని సజ్జాని కరోథా’’తి ఆణాపేసి. అథ నం సేట్ఠి తే కుటుమ్బికే గహేత్వా, ‘‘అమ్మ, మయా అజానిత్వా కథితం, ఖమాహి మయ్హ’’న్తి ఆహ. ‘‘తాతా, తుమ్హాకం ఖమితబ్బం తావ ఖమామి, అహం పన బుద్ధసాసనే అవేచ్చప్పసన్నస్స కులస్స ధీతా, న మయం వినా భిక్ఖుసఙ్ఘేన వత్తామ. సచే మమ రుచియా భిక్ఖుసఙ్ఘం పటిజగ్గితుం లభామి, వసిస్సామీ’’తి. ‘‘అమ్మ, త్వం యథారుచియా తవ సమణే పటిజగ్గాహీ’’తి.

తతో, విసాఖా, దసబలం నిమన్తాపేత్వా పునదివసే నివేసనం పూరేన్తీ బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేసి. నగ్గపరిసాపి సత్థు మిగారసేట్ఠినో గేహం గతభావం సుత్వా తత్థ గన్త్వా గేహం పరివారేత్వా నిసీదింసు. విసాఖా, దక్ఖిణోదకం దత్వా ‘‘సబ్బో సక్కారో పటియాదితో, ససురో మే ఆగన్త్వా దసబలం పరివిసతూ’’తి సాసనం పేసేసి. సో నిగణ్ఠానం వచనం సుత్వా ‘‘మమ ధీతా సమ్మాసమ్బుద్ధం పరివిసతూ’’తి ఆహ. విసాఖా, నానగ్గరసేహి దసబలం పరివిసిత్వా నిట్ఠితే భత్తకిచ్చే పున సాసనం పహిణి – ‘‘ససురో మే ఆగన్త్వా దసబలస్స ధమ్మకథం సుణాతూ’’తి. అథ నం ‘‘ఇదాని అగమనం నామ అతివియ అకారణ’’న్తి ధమ్మకథం సోతుకమ్యతాయ గచ్ఛన్తం నగ్గసమణా ఆహంసు – ‘‘సమణస్స గోతమస్స ధమ్మం సుణన్తో బహిసాణియం నిసీదిత్వా సుణాహీ’’తి. పురేతరమేవ చ గన్త్వా సాణియా పరిక్ఖిపింసు. మిగారసేట్ఠి గన్త్వా బహిసాణియం నిసీది. తథాగతో ‘‘త్వం బహిసాణియం వా నిసీద, పరకుట్టే వా పరసేలే వా పరచక్కవాళే వా నిసీద. అహం బుద్ధో నామ సక్కోమి తం మమ సద్దం సావేతు’’న్తి సువణ్ణవణ్ణఫలం అమ్బరుక్ఖం ఖన్ధే గహేత్వా చాలేన్తో వియ ధమ్మకథం కథేసి, దేసనాపరియోసానే సేట్ఠి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ సాణిం ఉక్ఖిపిత్వా సత్థు పాదే పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా సత్థు సన్తికేయేవ చ ‘‘త్వం, అమ్మ, అజ్జ ఆదిం కత్వా మమ మాతా’’తి విసాఖం అత్తనో మాతుట్ఠానే ఠపేసి. తతో పట్ఠాయ, విసాఖా **మిగారమాతా,** నామ జాతా.

సా ఏకదివసం నక్ఖత్తసమయే వత్తన్తే ‘‘అన్తోనగరే గుణో నత్థీ’’తి దాసీహి పరివుతా సత్థు ధమ్మకథం సోతుం గచ్ఛన్తీ ‘‘బుద్ధానం సన్తికం ఉద్ధతవేసేన గన్తుం అయుత్త’’న్తి మహాలతాపసాధనం ఓముఞ్చిత్వా దాసియా హత్థే దత్వా సత్థారం

ఉపసఙ్కమిత్వా అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసీది, సత్థా ధమ్మకథం కథేసి. సా ధమ్మదేసనాపరియోసానే దసబలం వన్దిత్వా నగరాభిముఖా పాయాసి. సాపి దాసీ అత్తనా గహితపసాధనస్స ఠపితట్ఠానం అసల్లక్ఖేత్వా గచ్ఛన్తీ పసాధనత్థాయ పటినివత్తి. అథ నం, విసాఖా, "కహం పన తే తం ఠపిత"న్తి పటిపుచ్ఛి. గన్ధకుటిపరివేణే, అయ్యేతి. హోతు జే గన్త్వా ఆహర, గన్ధకుటిపరివేణే ఠపితకాలతో పట్ఠాయ ఆహరాపనం నామ అమ్హాకం అయుత్తం. తస్మా తం విస్సజ్జేత్వా దణ్డకమ్మం కరిస్సామ. తత్థ పన ఠపితే అయ్యానం పలిబోధో హోతీతి.

పునదివసే సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో విసాఖాయ నివేసనద్వారం సమ్పాపుణి. నివేసనే చ నిబద్ధపఞ్ఞత్తాని ఆసనాని . విసాఖా, సత్థు పత్తం గణ్హిత్వా సత్థారం గేహం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనేసుయేవ నిసీదాపేత్వా కతభత్తకిచ్చే సత్థరి తం పసాధనం ఆహరిత్వా సత్థు పాదమూలే నిక్ఖిపిత్వా "ఇదం, భన్తే, తుమ్హాకం దమ్మీ"తి ఆహ. సత్థా "అలఙ్కారో నామ పబ్బజితానం న వట్టతీ"తి పటిక్ఖిపి. జానామి, భన్తే, అహం పన ఇమం అగ్ఘాపేత్వా ధనం గహేత్వా తుమ్హాకం వసనగన్ధకుటిం కారేస్సామీతి. తదా సత్థా అధివాసేసి. సాపి తం అగ్ఘాపేత్వా నవకోటిధనం గహేత్వా గబ్భసహస్సపటిమణ్డితే పుబ్బారామవిహారే తథాగతస్స వసనగన్ధకుటిం కారేసి. విసాఖాయ పన నివేసనం పుబ్బణ్హసమయే కాసావపజ్జోతం ఇసివాతపటివాతమేవ హోతి అనాథపిణ్డికస్స గేహం వియ. తస్సాపి గేహే సబ్బభత్తాని పటియత్తానేవ అహేసుం. సా పుబ్బణ్హసమయే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆమిససఙ్గహం కత్వా పచ్ఛాభత్తే భేసజ్జాని చేవ అట్ఠవిధపానాని చ గణ్హాపేత్వా విహారం గన్త్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దత్వా పచ్ఛా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా ఆగచ్ఛతి. సత్థా అపరభాగే ఉపాసికాయో పటిపాటియా ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో విసాఖం మిగారమాతరం దాయికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఖుజ్జుత్తరా-సామావతీవత్థు

౨౬౦-౨౬౧. తతియచతుత్థేసు **బహుస్సుతానం యదిదం, ఖుజ్జుత్తరా, మేత్తావిహారీనం యదిదం, సామావతీతి** బహుస్సుతానం ఉపాసికానం ఖుజ్జుత్తరా, మేత్తావిహారీనం సామావతీ అగ్గాతి దస్సేతి. తా కిర ద్వేపి పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా అపరభాగే "సత్థు ధమ్మకథం సోస్సామా"తి విహారం అగమంసు. తత్థ, ఖుజ్జుత్తరా, సత్థారం ఏకం ఉపాసికం బహుస్సుతానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సామావతీపి ఏకం ఉపాసికం మేత్తావిహారీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. తాసం ద్విన్నమ్పి యావజీవం కుసలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తీనంయేవ కప్పసతసహస్సం అతిక్కన్తం.

అథ అమ్హాకం సత్థు నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ అల్లకప్పరట్ఠే అహివాతకరోగో నామ ఉదపాది. ఏకేకస్మిం గేహే ఏకప్పహారేనేవ దసపి వీసమ్పి తింసమ్పి జనా మరన్తి, తిరోరట్ఠం గతా పన జీవితం లభన్తి. తం ఞత్వా ఏకో పురిసో అత్తనో పుత్తదారం ఆదాయ "అఞ్ఞం రట్ఠం గమిస్సామీ"తి తతో నిక్ఖమి. అథస్స ఘరే గహితపాథేయ్యం అన్తరామగ్గే కన్తారే అనుత్తిణ్ణేయేవ పరిక్ఖయం అగమాసి. తేసం సరీరబలం పరిహాయి, సకిం మాతా పుత్తం ఉక్ఖిపతి, సకిం పితా. అథస్స పితా చిన్తేసి – "అమ్హాకం సరీరబలం పరిహీనం, పుత్తం ఉక్ఖిపిత్వా గచ్ఛన్తా కన్తారం నిత్థరితుం న సక్ఖిస్సామా"తి. సో తస్స మాతరం అజానాపేత్వావ ఉదకకిచ్చేన ఓహీనో వియ పుత్తం మగ్గే నిసీదాపేత్వా ఏకకోవ మగ్గం పటిపజ్జి. "అథస్స భరియా ఆగమనం ఓలోకయమానా రితా హత్థే పుత్తం అదిస్వా విరవమానా గన్త్వా కహం మే సామి పుత్తో"తి ఆహ. కో తే పుత్తేన

అత్థో? జీవమానా పుత్తం లభిస్సామాతి. సా “అతిసాహసికో వతాయం పురిసో”తి వత్వా “గచ్ఛ త్వం, నాహం తాదిసేన సద్ధిం గమిస్సామీ”తి ఆహ. సో “అనుపధారేత్వా మే భద్దే కతం, ఖమేతం మయ్హ”న్తి వత్వా పుత్తం ఆదాయాగతో.

తే తం కన్తారం సమతిక్కమిత్వా సాయం ఏకం గోపాలకకులం సమ్పాపుణింసు. తం దివసఞ్చ గోపాలకకులవాసినో నిరుదకపాయాసం పచింసు. తే తే దిస్వా “ఇమే అతివియ ఛాతకా”తి పాయాసస్స మహాభాజనం పూరేత్వా ఉళుఙ్కపూరం సప్పిం ఆసిఞ్చిత్వా అదంసు. తేసు తం పాయాసం భుఞ్జన్తేసు సా ఇత్థీ పమాణేనేవ భుఞ్జి, పురిసో పన పమాణాతిక్కన్తం భుఞ్జిత్వా జీరాపేతుం అసక్కోన్తో రత్తిభాగసమనన్తరే కాలమకాసి. సో కాలం కరోన్తో తేసు సాలయభావేన గోపాలకానం గేహే సునఖియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. సునఖీ నచిరస్సేవ విజాతా. గోపాలకో తం కుక్కురం సస్సిరికం దిస్వా పిణ్డేన పలోభేత్వా అత్తని ఉప్పన్నసినేహం గహేత్వా సద్ధిమేవ చరతి.

అథేకదివసం ఏకో పచ్చేకబుద్ధో భిక్ఖాచారవేలాయ గోపాలకస్స ఘరద్వారం సమ్పత్తో. సోపి తం దిస్వా భిక్ఖం దత్వా అత్తానం నిస్సాయ వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం గణ్హి. పచ్చేకబుద్ధో గోపాలకకులస్స అవిదూరే ఠానే ఏకస్మిం వనసణ్డే వాసం ఉపగతో. గోపాలకో తస్స సన్తికం గచ్ఛన్తో తం కుక్కురం గహేత్వావ గచ్ఛతి, అన్తరామగ్గే చ వాళమిగట్ఠానే వాళమిగానం పలాయనత్థం రుక్ఖే వా పాసాణే వా పహారం దేతి, సోపి కుక్కురో తస్స కరణవిధానం వవత్థపేతి. అథేకదివసం సో గోపాలకో పచ్చేకబుద్ధస్స సన్తికే నిసీదిత్వా, “భన్తే, అమ్హాకం సబ్బకాలం ఆగమనం నామ న హోతి. అయం పన కుక్కురో ఛేకో, ఇమస్స ఆగతసఞ్ఞాయ అమ్హాకం గేహద్వారం ఆగచ్ఛేయ్యాథా”తి ఆహ. సో ఏకదివసం “పచ్చేకబుద్ధం గణ్హిత్వా ఏహీ”తి కుక్కురం పేసేసి. కుక్కురో తస్స వచనం సుత్వా భిక్ఖాచారవేలాయ గన్త్వా పచ్చేకబుద్ధస్స పాదమూలే ఉరేన నిపజ్జి. పచ్చేకబుద్ధో “అయం మమ సన్తికం ఆగతో”తి ఞత్వా పత్తచీవరం ఆదాయ మగ్గం పటిపజ్జి. సో తస్స వీమంసనత్థాయ ఉక్కమిత్వా అఞ్ఞం మగ్గం గణ్హి, కుక్కురో పురతో ఠత్వా గోపాలకమగ్గం పటిపన్నకాలే అపసక్కి. యస్మిం చ యస్మిం చ ఠానే వాళమిగానం పలాయనత్థం గోపాలకో రుక్ఖం వా పాసాణం వా పహరి, తం తం ఠానం పత్వా కుక్కురో మహావిరవం విరవి. తస్స సద్దేన వాళమిగా పలాయన్తి. పచ్చేకబుద్ధోపి భత్తకిచ్చవేలాయ మహన్తం సినిద్ధపిణ్డం తస్స దేతి. సోపి పిణ్డలాభేన పచ్చేకబుద్ధే ఉత్తరితరం సినేహం కరోతి.

గోపాలకో తేమాసం వుత్థస్స పచ్చేకబుద్ధస్స తిచీవరప్పహోనకం సాటకం దత్వా, “భన్తే, సచే వో రుచ్చతి, ఇధేవ వసథ. నో చే రుచ్చతి, యథాసుఖం గచ్ఛథా”తి ఆహ. పచ్చేకబుద్ధో గమనాకారం దస్సేతి. సో గోపాలకో పచ్చేకబుద్ధం అనుగన్త్వా నివత్తతి. కుక్కురో పచ్చేకబుద్ధస్స అఞ్ఞత్థ గమనభావం ఞత్వా అతిసినేహేన ఉప్పన్నబలవసోకో హదయఫాలనం పత్వా కాలం కత్వా తావతింసపురే నిబ్బత్తి. అథస్స పచ్చేకబుద్ధేన సద్ధిం గమనకాలే ఉచ్చాసద్దం కత్వా వాళమిగానం పలాపితభావేన దేవతాహి సద్ధిం కథేన్తస్స సద్దో సకలదేవపురం ఛాదేత్వా అట్ఠాసి. సో తేనేవ నామధేయ్యం లభిత్వా **ఘోసకదేవపుత్తో** నామ జాతో. అథస్స తస్మిం సమ్పత్తిం అనుభవన్తస్స మనుస్సపథే కోసమ్బినగరే ఉదేనో నామ రాజా రజ్జం పటిపజ్జి. తస్స వత్థు మజ్ఝిమపణ్ణాసకే బోధిరాజకుమారసుత్తవణ్ణనాయం (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౨౪ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

తస్మిం పన రజ్జం కారయమానే ఘోసకదేవపుత్తో చవిత్వా కోసమ్బియం ఏకిస్సా రూపూపజీవినియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. సా దసమాసచ్చయేన విజాయిత్వా పుత్తభావం ఞత్వా సఙ్కారకూటే ఛడ్డాపేసి. తస్మిం ఖణే కోసమ్బిసేట్ఠినో కమ్మన్తికో పాతోవ సేట్ఠిఘరం గచ్ఛన్తో “కిం ను ఖో ఇమం కాకేహి సమ్పరికిణ్ణ”న్తి గన్త్వా దారకం దిస్వా “మహాపుఞ్ఞవా ఏస

దారకో భవిస్సతీ”తి ఏకస్స పురిసస్స హత్థే గేహం పేసేత్వా సేట్ఠిఘరం అగమాసి. సేట్ఠిపి రాజుపట్ఠానవేలాయ రాజకులం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే పురోహితం దిస్వా “అజ్జ కిం నక్ఖత్త”న్తి పుచ్ఛి. సో తత్థేవ ఠితో గణేత్వా “అసుకం నామ నక్ఖత్తం, అజ్జ ఇమినా నక్ఖత్తేన జాతదారకో ఇమస్మిం నగరే సేట్ఠిట్ఠానం లభిస్సతీ”తి ఆహ. సో తస్స కథం సుత్వా వేగేన ఘరం పేసేసి – “ఇమస్స పురోహితస్స ద్వే కథా నామ నత్థి, ఘరణీ చ మే గరుగబ్భా, జానాథ తావ నం విజాతా వా నో వా”తి. తే గన్త్వా జానిత్వా, “అయ్య, న తావ విజాతా”తి ఆహంసు. తేన హి గచ్ఛథ, ఇమస్మిం నగరే అజ్జ జాతదారకం పరియేసథాతి. తే పరియేసన్తా తస్స సేట్ఠినో కమ్మన్తికస్స గేహే తం దారకం దిస్వా సేట్ఠినో ఆరోచయింసు. తేన హి గచ్ఛథ భణే, తం కమ్మన్తికం పక్కోసథాతి. తే తం పక్కోసింసు. అథ నం సేట్ఠి “గేహే కిర తే దారకో అత్థీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, అయ్యా”తి. “తం దారకం అమ్హాకం దేహీ”తి. “న దేమి, అయ్యా”తి. “హన్ద సహస్సం గణ్హిత్వా దేహీ”తి. సో “అయం జీవేయ్య వా మరేయ్య వా, దుజ్జానమిద”న్తి సహస్సం గణ్హిత్వా అదాసి.

తతో సేట్ఠి చిన్తేసి – “సచే మే భరియా ధీతరం విజాయిస్సతి, ఇమమేవ పుత్తం కరిస్సామి. సచే పుత్తం విజాయిస్సతి, మారేస్సామీ”తి. చిన్తేత్వా గేహే పోసేసి. అథస్స భరియా కతిపాహచ్చయేన పుత్తం విజాయి. తతో సేట్ఠి “ఏవం తం గావో మద్దిత్వా మారేస్సన్తీ”తి చిన్తేత్వా “ఇమం దారకం వజద్వారే నిపజ్జాపేథా”తి ఆహ. తం తత్థ నిపజ్జాపేసుం. అథ నం యూథపతి ఉసభో పఠమం నిక్ఖమన్తో దిస్వా “ఏవం తం అఞ్ఞే న మద్దిస్సన్తీ”తి చతున్నం పాదానం అన్తరే కత్వా అట్ఠాసి. అథ నం గోపాలకా దిస్వా “మహాపుఞ్ఞో ఏస దారకో భవిస్సతి , యస్స తిరచ్ఛానగతాపి గుణం జానన్తి, పటిజగ్గిస్సామ న”న్తి అత్తనో గేహం నయింసు.

సోపి సేట్ఠి తస్స మతభావం అనువిజ్జన్తో “గోపాలకేహి నీతో”తి సుత్వా పున సహస్సం దత్వా ఆణాపేత్వా ఆమకసుసానే ఛడ్డాపేసి. తస్మిం చ కాలే సేట్ఠిస్స ఘరే అజపాలకో సుసానం నిస్సాయ అజికా చారేతి. అథేకా ధేను అజికా దారకస్స పుఞ్ఞేన మగ్గా ఓక్కమ్మ గన్త్వా దారకస్స ఖీరం దత్వా గతా. తతో నివత్తమానాపి తథేవ గన్త్వా ఖీరమదాసి. అజపాలకో చిన్తేసి – “అయం అజికా పాతోపి ఇమస్మా ఠానా ఓక్కమిత్వా గతా, కిం ను ఖో ఏత”న్తి గన్త్వా ఓలోకేన్తో తం దారకం దిస్వా “మహాపుఞ్ఞో ఏస దారకో, తిరచ్ఛానగతాపిస్స గుణం జానన్తి, పటిజగ్గిస్సామి న”న్తి గహేత్వా గేహం గతో.

పునదివసే సేట్ఠి “మతో ను ఖో దారకో, న మతో”తి ఓలోకాపేన్తో అజపాలకేన గహితభావం ఞత్వా సహస్సం దత్వా ఆణాపేత్వా “స్వే ఇమం నగరం ఏకో సత్థవాహపుత్తో పవిసిస్సతి, ఇమం దారకం నేత్వా చక్కమగ్గే ఠపేథ, ఏవం తం సకటచక్కం ఛిన్దన్తం గమిస్సతీ”తి ఆహ. తం తత్థ నిక్ఖిత్తం సత్థవాహపుత్తస్స పురిమసకటే గోణా దిస్వా చత్తారో పాదే థమ్భే వియ ఓతారేత్వా అట్ఠంసు. సత్థవాహో “కిం ను ఖో ఏత”న్తి తేసం ఠితకారణం ఓలోకేన్తో దారకం దిస్వా “మహాపుఞ్ఞో దారకో, పటిజగ్గితుం వట్టతీ”తి గణ్హిత్వా అగమాసి.

సేట్ఠిపి తస్స చక్కపథే మతభావం వా అమతభావం వా ఓలోకాపేన్తో సత్థవాహేన గహితభావం ఞత్వా తస్సపి సహస్సం దత్వా ఆణాపేత్వా నగరతో అవిదూరే ఠానే పపాతే పాతాపేసి. సో తత్థ పపతన్తో నళకారానం కమ్మకరణట్ఠానే ఏకసాలాయ పతితో. సా తస్స పుఞ్ఞానుభావేన సతవిహతకప్పాసపిచుసమ్ఫస్ససదిసా అహోసి. అథ నం నళకారజేట్ఠకో “పుఞ్ఞవా ఏస దారకో, పటిజగ్గితుం వట్టతీ”తి గణ్హిత్వా గేహం గతో. సేట్ఠి దారకస్స పపాతతో పతితట్ఠానే మతభావం వా అమతభావం వా పరియేసాపేన్తో నళకారజేట్ఠకేన గహితభావం ఞత్వా తస్సపి సహస్సం దత్వా ఆణాపేసి.

అపరభాగే సేట్ఠిస్స సకపుత్తోపి సోపి ఉభో వయప్పత్తా అహేసుం. సేట్ఠి పున ఘోసకదారకస్స మారణుపాయం చిన్తేన్తో అత్తనో కుమ్భకారస్స గేహం గన్త్వా "అమ్భో మయ్హం గేహే ఏవరూపో ఏకో అవజాతదారకో అత్థి, తం దారకం యంకిఞ్చి కత్వా మారేతుం వట్టతి రహస్సేనా"తి ఆహ. సో ఉభోపి కణ్ణే పిదహిత్వా "ఏవరూపం నామ భారియం కథం కథేతుం న వట్టతీ"తి ఆహ. తతో సేట్ఠి "అయం ముధా న కరిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా – "హన్ద, భో, సహస్సం గణ్హిత్వా ఏతం కమ్మం నిప్ఫాదేహీ"తి ఆహ. లఞ్జం నామ అభిన్నం భిన్దతి, తస్మా సో సహస్సం లభిత్వా సమ్పటిచ్ఛిత్వా "అహం, అయ్య, అసుకదివసే నామ ఆవాపం ఆలిమ్పేస్సామి, తదా తం దారకం అసుకవేలాయ నామ పేసేహీ"తి ఆహ. సేట్ఠిపి ఖో తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తతో పట్ఠాయ దివసే గణేన్తో కుమ్భకారేన వుత్తదివసస్స సమ్పత్తభావం ఞత్వా ఘోసకకుమారం పక్కోసాపేత్వా "అమ్హాకం, తాత, అసుకదివసే నామ బహూహి భాజనేహి అత్థో, త్వం అమ్హాకం కుమ్భకారస్స సన్తికం గన్త్వా 'పితరా కిర మే తుమ్హాకం ఏకం కథితం అత్థి, తం అజ్జ నిప్ఫాదేహీ'తి వదేహీ"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా నిక్ఖమి.

అథ నం అన్తరామగ్గే సేట్ఠిస్స సకపుత్తో గుళకీళం కీళన్తో దిస్వా వేగేన గన్త్వా "అహం భాతిక దారకేహి సద్ధిం కీళన్తో ఏత్తకం నామ జితో, తం మే పటిజినిత్వా దేహీ"తి ఆహ. సో "మయ్హం ఇదాని ఓకాసో నత్థి, పితా మం అచ్చాయికకమ్మేన కుమ్భకారస్స సన్తికం పహిణీ"తి ఆహ. ఇతరో "అహం భాతిక తత్థ గమిస్సామి, త్వం ఇమేహి సద్ధిం కీళిత్వా మయ్హం లక్ఖం పచ్చాహరిత్వా దేహీ"తి ఆహ. "తేన హి గచ్ఛా"తి అత్తనో కథితసాసనం తస్స కథేత్వా దారకేహి సద్ధిం కీళి. సోపి కుమారో కుమ్భకారస్స సన్తికం గన్త్వా తం సాసనం ఆరోచేసి. సో "సాధు, తాత, నిప్ఫాదేస్సామీ"తి తం కుమారం గబ్భం పవేసేత్వా తిఖిణాయ వాసియా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దిత్వా చాటియం పక్ఖిపిత్వా చాటిముఖం పిదహిత్వా భాజనన్తరే ఠపేత్వా ఆవాపం ఆలిమ్పేసి. ఘోసకకుమారో బహూ జినిత్వా కనిట్ఠస్స ఆగమనం ఓలోకేన్తో నిసీది. సో తం చిరాయమానం ఞత్వా "కిం ను ఖో చిరాయతీ"తి కుమ్భకారగేహసభాగం గన్త్వా కత్థచి అదిస్వా "గేహం గతో భవిస్సతీ"తి నివత్తిత్వా గేహం అగమాసి.

సేట్ఠి నం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా "కిం ను ఖో కారణం భవిస్సతి, మయా ఏస మారణత్థాయ కుమ్భకారస్స సన్తికం పహితో, సో దాని పున ఇధేవాగచ్ఛతీ"తి ఆగచ్ఛన్తంయేవ నం "కిం, తాత, కుమ్భకారస్స సన్తికం న గతోసీ"తి ఆహ. "ఆమ, తాత, న గతోమ్హీ"తి. "కస్మా, తాతా"తి? సో అత్తనో నివత్తకారణఞ్చ కనిట్ఠభాతికస్స తత్థ గతకారణఞ్చ ఆరోచేసి. సేట్ఠి తస్స వచనస్స సుతకాలతో పట్ఠాయ మహాపథవియా అజ్ఝోత్థటో వియ హుత్వా "కిం నామేతం త్వం వదసీ"తి విప్ఫన్దచిత్తో వేగేన కుమ్భకారస్స సన్తికం గన్త్వా అఞ్ఞేసం సన్తికే అకథనీయభావేన "పేక్ఖ, భో, పేక్ఖ, భో"తి ఆహ. "కిం పేక్ఖాపేసి త్వం"? నిట్ఠితం ఏతం కమ్మన్తి. సో తతోవ నివత్తిత్వా గేహం అగమాసి. తతో పట్ఠాయ చస్స చేతసికరోగో ఉప్పజ్జి.

సో తస్మిం కాలే తేన సద్ధిం అభుఞ్జిత్వా ఆసం భిన్దిత్వా "యేన కేనచి ఉపాయేన మమ పుత్తస్స సత్తునో అన్తరమేవ పస్సితుం వట్టతీ"తి ఏకం పణ్ణం లిఖిత్వా ఘోసకకుమారం పక్కోసిత్వా "త్వం ఇమం పణ్ణం ఆదాయ అసుకగామే నామ అమ్హాకం కమ్మన్తికో అత్థి, తస్స సన్తికం గన్త్వా ఇమం పణ్ణం దత్వా 'ఇమస్మిం కిర పణ్ణే సాసనం సీఘం కరోహీ'తి వద. అన్తరామగ్గే అమ్హాకం సహాయకో గామకసేట్ఠి నామ ఏకో సేట్ఠి అత్థి, తస్స ఘరం గన్త్వా భత్తం భుఞ్జిత్వా గచ్ఛేయ్యాసీ"తి చ ముఖసాసనం అదాసి. సో సేట్ఠిం వన్దిత్వా పణ్ణం గహేత్వా నిక్ఖన్తో అన్తరామగ్గే గామకసేట్ఠిస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తస్స గేహం పుచ్ఛిత్వా తం బహిద్వారకోట్ఠకే నిసీదిత్వా మస్సుపరికమ్మం కరోన్తం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. "కుతో ఆగచ్ఛసి, తాతా"తి చ వుత్తే "కోసమ్బిసేట్ఠినో పుత్తోమ్హి, తాతా"తి ఆహ. సో "అమ్హాకం సహాయసేట్ఠినో పుత్తో"తి హట్ఠతుట్ఠో అహోసి.

తస్మిం చ ఖణే తస్స సేట్ఠినో ధీతాయ ఏకా దాసీ సేట్ఠిధీతు పుప్ఫాని ఆహరితుం గచ్ఛతి. అథ నం సేట్ఠి ఆహ – “త్వం, అమ్మ, ఏతం కమ్మం ఠపేత్వా ఘోసకకుమారస్స పాదే ధోవిత్వా సయనం అత్థరిత్వా దేహీ”తి. సా తథా కత్వా ఆపణం గన్త్వా సేట్ఠిధీతు పుప్ఫాని ఆహరి. సేట్ఠిధీతా తం దిస్వా “త్వం అజ్జ చిరం బహి పపఞ్చేసీ”తి తస్సా కుజ్ఝిత్వా “కిం తే ఏత్తకం కాలం ఏత్థ కత”న్తి ఆహ. “మా కథేసి, అయ్యే, మయా ఏవరూపో నదిట్ఠపుబ్బో, తుయ్హం కిర పితు సహాయకసేట్ఠినో పుత్తో ఏకో, న సక్కా తస్స రూపసమ్పత్తిం కథేతుం. సేట్ఠి మం పుప్ఫానం అత్థాయ గచ్ఛన్తిం ‘తస్స కుమారస్స పాదే ధోవిత్వా సయనం అత్థరిత్వా దేహీ’తి ఆహ, తేనాహం బహి చిరం పపఞ్చేసి”న్తి. సాపి ఖో సేట్ఠిధీతా తస్స కుమారస్స చతుత్థే అత్తభావే ఘరసామినీ అహోసి, తస్మా తస్సా వచనస్స సుతకాలతో పట్ఠాయ నేవ అత్తనో ఠితభావం , న నిసిన్నభావం అఞ్ఞాసి. సా తమేవ దాసిం గహేత్వా తస్స నిపన్నట్ఠానం గన్త్వా తం నిద్దాయమానం ఓలోకేత్వా దుస్సన్తే పణ్ణం దిస్వా “కిం ను ఖో ఏతం పణ్ణ”న్తి కుమారం అనుట్ఠాపేత్వావ పణ్ణం గహేత్వా వాచేత్వా “అయం అత్తనో మరణపణ్ణం సయమేవ గహేత్వా ఆగచ్ఛతీ”తి తం పణ్ణం ఫాలేత్వా తస్మిం అప్పబుద్ధేయేవ “మయా తవ సన్తికం పుత్తో పేసితో, సహాయకస్స మే గామకసేట్ఠిస్స వయప్పత్తా దారికా అత్థి, త్వం సీఘం అమ్హాకం ఆణాపవత్తిట్ఠానే ఉప్పాదం ధనం గణ్హిత్వా సబ్బసతేన మమ పుత్తస్స గామకసేట్ఠినో ధీతరం గహేత్వా మఙ్గలం కరోహి. మఙ్గలే చ నిట్ఠితే ‘ఇమినా మే విధానేన కత’న్తి మయ్హం సాసనం పేసేహి. అహం తవ ఇధ కత్తబ్బం జానిస్సామీ”తి పణ్ణం లిఖిత్వా తమేవ లఞ్ఛనం దత్వా పఠమం బద్ధనియామేనేవ దుస్సన్తే బన్ధి.

సోపి ఖో కుమారో తందివసం తత్థ వసిత్వా పునదివసే సేట్ఠిం ఆపుచ్ఛిత్వా కమ్మన్తికస్స గామం గన్త్వా పణ్ణం అదాసి . కమ్మన్తికో పణ్ణం వాచేత్వా గామికే సన్నిపాతేత్వా “తుమ్హేవ మం న గణేథ, మమ సామీ అత్తనో జేట్ఠపుత్తస్స సబ్బసతేన దారికం ఆనేతుం మయ్హం సన్తికం పేసేసి, వేగేన ఇమస్మిం ఠానే ఉప్పాదం సమ్పిణ్డేథా”తి సబ్బం మఙ్గలసక్కారం సజ్జేత్వా గామకసేట్ఠిస్స సాసనం పేసేత్వా సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా సబ్బసతేన మఙ్గలకిరియం నిట్ఠాపేత్వా కోసమ్బిసేట్ఠిస్స పణ్ణం పహిణి “మయా తుమ్హేహి పహితపణ్ణే సాసనం సుత్వా ఇదఞ్చిదఞ్చ కత”న్తి.

సేట్ఠి తం సాసనం సుత్వా అగ్గిదడ్ఢో వియ “ఇదాని నట్ఠోమ్హీ”తి చిన్తనవసేన లోహితపక్ఖన్దికరోగం పత్వా “యేన కేనచి తం ఉపాయేన పక్కోసిత్వా మమ సన్తకస్స అస్సామికం కరిస్సామీ”తి “మఙ్గలస్స నిట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ కస్మా మయ్హం పుత్తో బహి హోతి, సీఘం ఆగచ్ఛతూ”తి సాసనం పేసేసి. సాసనం సుత్వా కుమారే గన్తుం ఆరద్ధే సేట్ఠిధీతా చిన్తేసి – “అయం బాలో మం నిస్సాయ ఇమం సమ్పత్తిం అలత్థన్తి న జానాతి, యంకిఞ్చి కత్వా ఇమస్స గమనపటిబాహనుపాయో కాతుం వట్టతీ”తి. తతో నం ఆహ – “కుమార, మా అతివేగేన గచ్ఛాహి, కులగామం గచ్ఛన్తేన నామ అత్తనో పరివచ్ఛం కత్వా గన్తుం వట్టతీ”తి.

కోసమ్బకసేట్ఠిపి తస్స చిరాయనభావం ఞత్వా పున సాసనం పహిణి “కస్మా మే పుత్తో చిరాయతి, అహం లోహితపక్ఖన్దికరోగం పత్తో, జీవన్తమేవ మం ఆగన్త్వా దట్ఠుం వట్టతీ”తి. తస్మిం కాలే సేట్ఠిధీతా తస్స ఆరోచేసి – “న ఏసో తవ పితా, త్వం పన ‘పితా’తి సఞ్ఞం కరోసి . ఏస తవ మారణత్థాయ కమ్మన్తికస్స పణ్ణం పహిణి, అహం తం పణ్ణం అపనేత్వా అఞ్ఞం సాసనం లిఖిత్వా తవ ఏతం సమ్పత్తిం ఉప్పాదయిం. ఏస తం ‘అపుత్తం కరిస్సామీ’తి పక్కోసతి, ఏతస్స కాలకిరియం ఆగమేహీ”తి. అథస్స ధరమానకస్సేవ కాలకతభావం సుత్వా కోసమ్బినగరం అగమాసి. సేట్ఠిధీతాపి తస్స బహియేవ సఞ్ఞం అదాసి “త్వం పవిసన్తో సకలగేహే తవ ఆరక్ఖం ఠపేన్తోవ పవిసాహీ”తి. సయమ్పి సేట్ఠిపుత్తేన సద్ధిమేవ పవిసిత్వా ఉభో హత్థే

ఉక్ఖిపిత్వా రోదన్తీ వియ హుత్వా అన్ధకారట్ఠానే నిపన్నకస్స సేట్ఠిస్స సన్తికం గన్త్వా సీసేనేవ హదయం పహరి. సో దుబ్బలతాయ తేనేవ పహారేన కాలమకాసి.

కుమారోపి పితు సరీరకిచ్చం కత్వా "తుమ్హే మహాసేట్ఠిస్స మం సకపుత్తోతి వదథా"తి పాదమూలికానం లఞ్జం అదాసి. తతో సత్తమే దివసే రాజా "సేట్ఠిట్ఠానారహం ఏకం లద్ధుం వట్టతీ"తి "సేట్ఠిస్స సపుత్తకనిపుత్తకభావం జానాథా"తి పేసేసి. సేట్ఠిపాదమూలికా రఞ్ఞో సేట్ఠిస్స సపుత్తభావం కథయింసు. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్స సేట్ఠిట్ఠానం అదాసి. సో ఘోసకసేట్ఠి నామ జాతో. అథ నం భరియా ఆహ – "అయ్యపుత్త, త్వమ్పి అవజాతో, అహమ్పి దుగ్గతకులే నిబ్బత్తా. పుబ్బే కతకుసలవసేన పన ఏవరూపం సమ్పత్తిం అలభిమ్హ, అధునాపి కుసలం కరిస్సామా"తి. సో "సాధు భద్దే"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా దేవసికం సహస్సం విస్సజ్జేత్వా దానం పట్ఠపేసి.

తస్మిం సమయే తాసం ద్విన్నం జనానం ఖుజ్జుత్తరా దేవలోకతో చవిత్వా ఘోసకసేట్ఠిస్స గేహే ధాతియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. సా జాతకాలే ఖుజ్జా అహోసీతి ఖుజ్జుత్తరాతేవస్సా నామం అకంసు. సామావతీపి దేవలోకతో చవిత్వా భద్దవతియరట్ఠే భద్దియనగరే భద్దవతియసేట్ఠిస్స గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి, సామాతిస్సా నామం అకంసు. అపరభాగే తస్మిం నగరే ఛాతకభయం ఉప్పజ్జి, మనుస్సా ఛాతకభయభీతా యేన వా తేన వా గచ్ఛన్తి. తదా అయం భద్దవతియసేట్ఠి భరియాయ సద్ధిం మన్తేసి – "భద్దే ఇమస్మిం ఛాతకభయస్స అన్తో న పఞ్ఞాయతి, కోసమ్బినగరే అమ్హాకం సహాయకస్స ఘోసకసేట్ఠిస్స సన్తికం గచ్ఛామ, న సో అమ్హే దిస్వా పముజ్జిస్సతీ"తి. తస్స కిర సో సేట్ఠి అదిట్ఠసహాయకో అహోసి, తస్మా ఏవమాహ. సో సేసజనం నివత్తాపేత్వా భరియఞ్చ ధీతరఞ్చ గణ్హిత్వా కోసమ్బినగరస్స మగ్గం పటిపజ్జి. తే తయోపి అన్తరామగ్గే మహాదుక్ఖం అనుభవన్తా అనుపుబ్బేన కోసమ్బిం పత్వా ఏకాయ సాలాయ నివాసం అకంసు.

ఘోసకసేట్ఠిపి ఖో అత్తనో ఘరద్వారే కపణద్ధికవనిబ్బకయాచకానం మహాదానం దాపేసి. అథాయం భద్దవతియసేట్ఠి చిన్తేసి – "న సక్కా అమ్హేహి ఇమినావ కపణవేసేన సహాయకస్స అత్తానం దస్సేతుం, సరీరే పాకతికే జాతే సునివత్థా సుపారుతా సేట్ఠిం పస్సిస్సామా"తి. తే ఉభోపి ధీతరం ఘోసకసేట్ఠిస్స దానగ్గం పహిణింసు. సా అత్తనో భత్తం ఆహరణత్థాయ భాజనం గహేత్వా దానగ్గం గన్త్వా ఏకస్మిం ఓకాసే లజ్జమానరూపా అట్ఠాసి. తం దిస్వా దానకమ్మికో చిన్తేసి – "సేసజనా సమ్ముఖసమ్ముఖట్ఠానే కేవట్టా మచ్ఛవిలోపే వియ మహాసద్దం కత్వా గణ్హిత్వా గచ్ఛన్తి, అయం పన దారికా కులధీతా భవిస్సతి, ఉపధిసమ్పదాపిస్సా అత్థీ"తి.

తతో నం ఆహ – "త్వం, అమ్మ, కస్మా సేసజనో వియ గణ్హిత్వా న గచ్ఛసీ"తి? తాత, ఏవరూపం సమ్బాధట్ఠానం కిన్తి కత్వా పవిసామీతి. అమ్మ, కతి పన జనా తుమ్హేతి? తయో జనా, తాతాతి. సో తయో భత్తపిణ్డే అదాసి. సా తం భత్తం మాతాపితూనం అదాసి, పితా దీఘరత్తం ఛాతకత్తా అతిరేకం భుఞ్జిత్వా కాలమకాసి. సా పునదివసే గన్త్వా ద్వేయేవ భత్తపిణ్డే గణ్హి. తందివసం సేట్ఠిభరియా భత్తేన చ కిలన్తతాయ సేట్ఠినో చ మరణసోకేన రత్తిభాగసమనన్తరే కాలమకాసి. సా పునదివసే సేట్ఠిధీతా ఏకమేవ భత్తపిణ్డం గణ్హి. దానకమ్మికో తస్సా కిరియం ఉపధారేత్వా, "అమ్మ, తయా పఠమదివసే తయో పిణ్డా గహితా, పునదివసే ద్వే, అజ్జ ఏకమేవ గణ్హసి. కిం ను ఖో కారణ"న్తి పుచ్ఛి. సా తం కారణం కథేసి. కతరగామవాసినో పన, అమ్మ, తుమ్హేతి. సా తమ్పి కారణం నిప్పదేసతో కథేసి. "అమ్మ, ఏవం సన్తే త్వం అమ్హాకం సేట్ఠిధీతా నామ అహోసి, మయ్హఞ్చ అఞ్ఞా దారికా నత్థి, త్వం ఇతో పట్ఠాయ మమ ధీతా, అమ్మా"తి తం ధీతరం కత్వా గణ్హి.

సా ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ దానగ్గే మహాసద్దం సుత్వా “కస్మా అయం, తాత, ఉచ్చాసద్దమహాసద్దో”తి ఆహ. అమ్మ, మహాజనస్స అన్తరే నామ అప్పసద్దం కాతుం న సక్కాతి. అహమేత్థ ఉపాయం జానామి, తాతాతి. కిం కాతుం వట్టతి, అమ్మాతి? సమన్తా వతిం కత్వా ద్వే ద్వారాని యోజేత్వా అన్తో భాజనాని ఠపాపేత్వా ఏకేన ద్వారేన పవిసిత్వా భత్తం గణ్హిత్వా ఏకేన ద్వారేన నిక్ఖమనం కరోథ, తాతాతి. సాధు, అమ్మాతి పునదివసతో పట్ఠాయ తథా కారేసి. తతో పట్ఠాయ దానగ్గం పదుమస్సరం వియ సన్నిసిన్నసద్దం అహోసి.

తతో ఘోసకసేట్ఠి పుబ్బే దానగ్గస్మిం ఉచ్చాసద్దమహాసద్దం సుత్వా తదా తం అసుణన్తో దానకమ్మికం పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి – “త్వం అజ్జ దానం న దాపేసీ”తి. దిన్నం , అయ్యాతి. అథ కస్మా పుబ్బే వియ దానగ్గే సద్దో న సుయ్యతీతి? ఆమ, అయ్య, ఏకా మే ధీతా అత్థి, అహం తాయ కథితఉపాయే ఠత్వా దానగ్గం నిస్సద్దమకాసిన్తి. తవ ధీతా నామ నత్థి, కుతో తే ధీతా లద్ధాతి? సో వఞ్చేతుం అసక్కుణేయ్యభావేన సేట్ఠిస్స సబ్బం ధీతు ఆగమనవిధానం కథేసి. కస్మా పన భో త్వం ఏవరూపం భారియం కమ్మమకాసి? త్వం ఏత్తకం అద్ధానం మమ ధీతరం అత్తనో సన్తికే వసమానం నారోచేసి , వేగేన తం అమ్హాకం గేహం ఆణాపేహీతి. సో తస్స వచనం సుత్వా అకామకో ఆణాపేసి. తతో పట్ఠాయ సేట్ఠి తం ధీతుట్ఠానే ఠపేత్వా “ధీతు సక్కారం కరోమీ”తి అత్తనో సమానజాతికేహి కులేహి ధీతు సమానవయాని పఞ్చ కుమారికసతాని తస్సా పరివారమకాసి.

అథేకదివసం ఉదేనో రాజా నగరే అనుసఞ్చరన్తో తం సామావతిం తాహి కుమారీహి పరివారితం కీళమానం దిస్వా “కస్సాయం దారికా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఘోసకసేట్ఠిస్స ధీతా”తి సుత్వా సస్సామికఅస్సామికభావం పుచ్ఛి. తతో అస్సామికభావే కథితే “గచ్ఛథ సేట్ఠినో కథేథ ‘తుమ్హాకం ధీతరం రాజా ఇచ్ఛతీ’”తి. తం సుత్వా సేట్ఠి “అమ్హాకం అఞ్ఞా దారికా నత్థి, ఏకధీతికం సపత్తివాసే దాతుం న సక్కోమా”తి. రాజా తం కథం సుత్వా సేట్ఠిం చ సేట్ఠిభరియఞ్చ బహి కత్వా సకలగేహం లఞ్ఛాపేసి. సామావతీ బహి కీళిత్వా ఆగచ్ఛన్తీ మాతాపితరో బహి నిసిన్నకే దిస్వా “అమ్మతాతా, కస్మా ఇధ నిసిన్నత్థా”తి? తే తం కారణం కథయింసు. అమ్మతాతా, కస్మా తుమ్హే ఇమం పటివచనం న జానాథ “మమ ధీతా సపత్తివాసే వసన్తీ ఏకికా వసితుం న సక్ఖిస్సతి, సచస్సా పరివారా పఞ్చసతా కుమారియో వసాపేథ, ఏవం వసిస్సతీ”తి. ఇదాని ఏవం కథాపేథ, తాతాతి. “సాధు, అమ్మ, మయం తవ చిత్తం న జానిమ్హా”తి వత్వా తే తథా కథయింసు. రాజా ఉత్తరితరం పసీదిత్వా “సహస్సమ్పి హోతు, సబ్బా ఆనేథా”తి ఆహ. అథ నం భద్దకేన నక్ఖత్తముహుత్తకేన పఞ్చమాతుగామసతపరివారం రాజగేహం నయింసు. రాజా తా పఞ్చసతాపి తస్సాయేవ పరివారం కత్వా అభిసేకం కత్వా విసుం ఏకస్మిం పాసాదే వసాపేసి.

తేన చ సమయేన కోసమ్బియం ఘోసకసేట్ఠి కుక్కుటసేట్ఠి పవారికసేట్ఠీతి తయో జనా అఞ్ఞమఞ్ఞం సహాయకా హోన్తి. తే తయోపి జనా పఞ్చసతే తాపసే పటిజగ్గన్తి. తాపసాపి చత్తారో మాసే తేసం సన్తికే వసిత్వా అట్ఠ మాసే హిమవన్తే వసన్తి. అథేకదివసం తే తాపసా హిమవన్తతో ఆగచ్ఛన్తా మహాకన్తారే తసితా కిలన్తా ఏకం మహన్తం వటరుక్ఖం పత్వా తత్థ అధివత్థాయ దేవతాయ సన్తికా సఙ్గహం పచ్చాసీసన్తా నిసీదింసు. దేవతా సబ్బాలఙ్కారవిభూసితం హత్థం పసారేత్వా తేసం పానీయపానకాదీని దత్వా కిలమథం పటివినోదేసి. తే దేవతాయ ఆనుభావేన విమ్హితా పుచ్ఛింసు – “కిం ను ఖో దేవతే కమ్మం కత్వా తయా అయం సమ్పత్తి లద్ధా”తి? దేవతా ఆహ – లోకే బుద్ధో నామ భగవా ఉప్పన్నో, సో ఏతరహి సావత్థియం విహరతి. అనాథపిణ్డికో గహపతి తం ఉపట్ఠాతి. సో ఉపోసథదివసేసు అత్తనో భతకానం పకతిభత్తవేతనమేవ

దత్వా ఉపోసథం కారాపేసి. అథాహం ఏకదివసం మజ్ఝన్హికే పాతరాసత్థాయ ఆగతో కఞ్చి భతకం కమ్మం కరోన్తం అదిస్వా “అజ్జ మనుస్సా కస్మా కమ్మం న కరోన్తీ”తి పుచ్ఛిం. తస్స మే ఏతమత్థం ఆరోచేసుం. అథాహం ఏతదవోచం – “ఇదాని ఉపడ్ఢదివసో గతో, సక్కా ను ఖో ఉపడ్ఢఉపోసథం కాతు”న్తి. తతో సేట్ఠిస్స పటివేదేత్వా “సక్కా కాతు”న్తి ఆహ. స్వాహం ఉపడ్ఢదివసం ఉపోసథం సమాదియిత్వా తదహేవ కాలం కత్వా ఇమం సమ్పత్తిం పటిలభిన్తి.

అథ తే తాపసా “బుద్ధో కిర ఉప్పన్నో”తి సఞ్జాతపీతిపామోజ్జా తతో సావత్థిం గన్తుకామా హుత్వాపి “బహూపకారా నో ఉపట్ఠాకసేట్ఠినో, తేసమ్పి ఇమమత్థం ఆరోచేస్సామా”తి కోసమ్బిం గన్త్వా సేట్ఠీహి కతసక్కారబహుమానా “తదహేవ మయం గచ్ఛామా”తి ఆహంసు. “కిం, భన్తే, తురితత్థ, నను తుమ్హే పుబ్బే చత్తారో పఞ్చ మాసే వసిత్వా గచ్ఛథా”తి వుత్తా తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. “తేన హి, భన్తే, సహేవ గచ్ఛామా”తి చ వుత్తే – “గచ్ఛామ మయం, తుమ్హే సణికం ఆగచ్ఛథా”తి సావత్థిం గన్త్వా భగవతో సన్తికే పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణింసు.

తేపి సేట్ఠినో పచ్ఛా పఞ్చసతపఞ్చసతసకటపరివారా సావత్థిం గన్త్వా జేతవనతో అవిదూరే ఠానే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా తేసం చరియావసేన ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే తయోపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా పునదివసే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా తేనేవ నియామేన అజ్జతనాయ స్వాతనాయాతి నిమన్తేత్వా అద్ధమాసం ఖన్ధావారభత్తం నామ దత్వా సత్థారం అత్తనో నగరం ఆగమనత్థాయ యాచింసు. సత్థా “సుఞ్ఞాగారే తథాగతా అభిరమన్తీ”తి కథేసి. తే “అఞ్ఞాతం, భన్తే”తి వత్వా “తుమ్హే అమ్హేహి పహితసాసనేన ఆగచ్ఛేయ్యాథా”తి వత్వా సత్థారం వన్దిత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా అత్తనో నగరమేవ ఆగన్త్వా తయోపి జనా సకే సకే ఉయ్యానే విహారే కారాపేసుం. ఘోసకసేట్ఠినా కారితో ఘోసితారామో నామ జాతో, కుక్కుటసేట్ఠినా కారితో కుక్కుటారామో నామ జాతో, పావారికసేట్ఠినా కారితం పావారికమ్బవనం నామ జాతం. తే విహారే కారాపేత్వా సత్థు దూతం పహిణింసు – “సత్థా అమ్హాకం సఙ్గహం కాతుం ఇమం నగరం ఆగచ్ఛతూ”తి. సత్థా “కోసమ్బిం గమిస్సామీ”తి మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో చారికం నిక్ఖమన్తో అన్తరామగ్గే మాగణ్డియబ్రాహ్మణస్స అరహత్తూపనిస్సయం దిస్వా గమనం విచ్ఛిన్దిత్వా కురురట్ఠే కమ్మాసదమ్మం నామ నిగమం అగమాసి.

తస్మిం సమయే మాగణ్డియో సబ్బరత్తిం బహిగామే అగ్గిం జుహిత్వా పాతోవ అన్తోగామం పవిసతి. సత్థాపి పునదివసే అన్తోగామం పిణ్డాయ పవిసన్తో పటిపథే మాగణ్డియబ్రాహ్మణస్స అత్తానం దస్సేసి. సో దసబలం దిస్వా చిన్తేసి – “అహం ఏత్తకం కాలం మమ ధీతు రూపసమ్పత్తియా సదిసం దారకం పరియేసన్తో చరామి, రూపసమ్పత్తియా చ సతిపి ఏవరూపం గహితపబ్బజ్జమేవ పత్థేసిం. అయం ఖో పన పబ్బజితో అభిరూపో దస్సనీయో మమ ధీతుయేవ అనుచ్ఛవికో”తి వేగేన గేహం అగమాసి. తస్స కిర బ్రాహ్మణస్స పుబ్బే ఏకో పబ్బజితవంసో అత్థి, తేనస్స పబ్బజితమేవ దిస్వా చిత్తం నమతి. సో బ్రాహ్మణిం ఆమన్తేసి – “భద్దే మయా ఏవరూపో పబ్బజితో నామ నదిట్ఠపుబ్బో సువణ్ణవణ్ణో బ్రహ్మవణ్ణో మమ ధీతుయేవ అనుచ్ఛవికో, సీఘం మే ధీతరం అలఙ్కరోహీ”తి. బ్రాహ్మణియా ధీతరం అలఙ్కరోన్తియావ సత్థా అత్తనో ఠితట్ఠానే పదచేతియాని దస్సేత్వా అన్తోనగరం పావిసి.

అథ బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణియా సద్ధిం ధీతరం గహేత్వా తం ఠానం ఆగచ్ఛన్తో అన్తోగామం పవిట్ఠకాలే ఆగతత్తా ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో దసబలం అదిస్వా బ్రాహ్మణిం పరిభాసతి – “తవ కారణం భద్దకం నామ నత్థి, తయి పపఞ్చం కరోన్తియావ సో పబ్బజితో నిక్ఖమిత్వా గతో”తి. బ్రాహ్మణ, గతో తావ హోతు, కతరదిసాభాగేన గతోతి? ఇమినా దిసాభాగేనాతి సత్థు గతట్ఠానం

ఓలోకేన్తోవ పదచేతియాని దిస్వా “భద్దే ఇమాని తస్స పురిసస్స పదాని, ఇతో గతో భవిస్సతీ”తి ఆహ. అథ, బ్రాహ్మణీ, సత్థు పదచేతియం దిస్వా చిన్తేసి – “బాలో వతాయం బ్రాహ్మణో అత్తనో గన్థమత్తస్సాపి అత్థం న జానాతీ”తి తేన సద్ధిం పరిహాసం కరోన్తీ ఆహ – “యావ బాలో చాసి, బ్రాహ్మణ, ఏవరూపస్స నామ పురిసస్స ధీతరం దస్సామీతి వదసి. రాగేన హి రత్తస్స దోసేన దుట్ఠస్స మోహేన మూళ్హస్స పురిసస్స పదం నామ ఏవరూపం న హోతి. లోకే పన వివటచ్ఛదస్స సబ్బఞ్ఞుబుద్ధస్స ఏతం పదం” పస్స, బ్రాహ్మణ –

“రత్తస్స హి ఉక్కుటికం పదం భవే,
దుట్ఠస్స హోతి అవకడ్ఢితం పదం;
మూళ్హస్స హోతి సహసానుపీళితం,
వివటచ్ఛదస్స ఇదమీదిసం పద”న్తి.

సో బ్రాహ్మణియా ఏత్తకం కథేన్తియాపి అసుత్వా “త్వం నామ చణ్డా ముఖరా”తి ఆహ. తేసం ద్విన్నమ్పి అఞ్ఞమఞ్ఞం వివాదం కరోన్తానంయేవ సత్థా పిణ్డాయ చరిత్వా సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన కతభత్తకిచ్చో బ్రాహ్మణస్స దస్సనూపచారేనేవ నిక్ఖమి. బ్రాహ్మణో సత్థారం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా బ్రాహ్మణిం అపసాదేత్వా “అయం సో పురిసో”తి హట్ఠపహట్ఠో దసబలస్స పురతో ఠత్వా “భో పబ్బజిత, అహం పాతోవ పట్ఠాయ తం పరియేసన్తో చరామి, ఇమస్మిం జమ్బుదీపే మమ ధీతాయ సమానరూపా ఇత్థీ నామ నత్థి, పురిసోపి తయా సద్ధిం సమానరూపో నామ నత్థి, మమ ధీతరం తుయ్హం పోసనత్థాయ దమ్మి, గణ్హాహి న”న్తి ఆహ. అథ నం సత్థా “అహం, బ్రాహ్మణ, కామగ్గవాసినియో ఉత్తమరూపధరా నానావణ్ణం కథం కథేన్తియో మమ పలోభనత్థమేవ ఆగన్త్వా సన్తికే ఠితా దేవధీతాపి న ఇచ్ఛిం, కిమఙ్గం పన ఇమం గణ్హిస్సామీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“దిస్వాన తణ్హం అరతిం రగఞ్చ,
నాహోసి ఛన్దో అపి మేథునస్మిం;
కిమేవిదం ముత్తకరీసపుణ్ణం,
పాదాపి నం సమ్ఫుసితుం న ఇచ్ఛే”తి. (సు॰ ని॰ ౮౪౧);

మాగణ్డియా చిన్తేసి – “అనత్థికేన నామ ‘అల’న్తి వత్తుమేవ వట్టతి. అయం పన మమ సరీరం ముత్తకరీసపుణ్ణం నామ కత్వా ‘పాదాపి నం సమ్ఫుసితుం న ఇచ్ఛే’తి అవోచ, ఏకం ఇస్సరియట్ఠానం లభన్తీ అన్తరమేవస్స పస్సిస్సామీ”తి ఆఘాతం బన్ధి. సత్థా తం అమనసికత్వా చరియవసేన బ్రాహ్మణస్స ధమ్మదేసనం ఆరభి. దేసనాపరియోసానే ఉభోపి జాయమ్పతికా అనాగామిఫలే పతిట్ఠాయ “ఇదాని అమ్హాకం ఘరావాసేన అత్థో నత్థీ”తి ధీతరం మాగణ్డియం చూళపితరం సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా ఉభోపి పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణింసు. అథ రాజా ఉదేనో చూళమాగణ్డియేన సద్ధిం వోహారం కత్వా మాగణ్డియదారికం రాజానుభావేన గేహం ఆనేత్వా అభిసేకం కత్వా తస్సా పఞ్చమాతుగామసతపరివారాయ వసనట్ఠానం విసుం పాసాదం అదాసి.

సత్థాపి ఖో అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో కోసమ్బినగరం సమ్పాపుణి. సేట్ఠినో సత్థు ఆగమనం సుత్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా భగవన్తం ఏతదవోచుం – “ఇమే, భన్తే, తయో విహారా

తుమ్హే ఉద్దిస్స కతా, పటిగ్గణ్హథ, భన్తే, విహారే చాతుద్దిసస్స సఙ్ఘస్స సఙ్గహత్థాయా"తి. పటిగ్గహేసి భగవా విహారే. తేపి సేట్ఠినో సత్థారం స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా అభివాదేత్వా ఘరం అగమంసు.

మాగణ్డియాపి ఖో సత్థు ఆగతభావం సుత్వా ఛిన్నభిన్నకే ధుత్తే పక్కోసాపేత్వా తేసం లఞ్జం దత్వా "తుమ్హే సమణం గోతమం ఇమినా ఇమినా చ నియామేన అక్కోసథా"తి వత్వా ఉయ్యోజేసి. తే సత్థు అన్తోగామం పవిసనవేలాయ సపరివారం సత్థారం నానావిధేహి అక్కోసేహి అక్కోసింసు. ఆయస్మా ఆనన్దో సత్థారం ఆహ – "భన్తే, ఏవరూపే అక్కోసనట్ఠానే న వసిస్సామ, అఞ్ఞం నగరం గచ్ఛామా"తి. సత్థా, "ఆనన్ద, తథాగతా నామ అట్ఠహి లోకధమ్మేహి న కమ్పన్తి, అయమ్పి సద్దో సత్తాహం నాతిక్కమిస్సతి, అక్కోసకానంయేవ ఉపరి పతిస్సతి, త్వం మా వితక్కయిత్థా"తి. తేపి తయో నగరసేట్ఠినో మహాసక్కారేన భగవన్తం పవేసేత్వా మహాదానం అదంసు. తేసం అపరాపరం దానం దదన్తానంయేవ మాసో అతిక్కమి, అథ నేసం ఏతదహోసి – "బుద్ధా నామ సబ్బలోకం అనుకమ్పమానా ఉప్పజ్జన్తి, అఞ్ఞేసమ్పి ఓకాసం దస్సామా"తి. తతో తే కోసమ్బినగరవాసినోపి జనస్స ఓకాసం అకంసు. తతో పట్ఠాయ నాగరాపి వీథిసభాగేన గణసభాగేన మహాదానం దేన్తి.

అథేకదివసం సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో మాలాకారకజేట్ఠకస్స గేహే నిసీది. తస్మిం ఖణే సామావతియా ఉపట్ఠాయికా ఖుజ్జుత్తరా అట్ఠ కహాపణే ఆదాయ మాలత్థాయ తం గేహం అగమాసి. మాలాకారజేట్ఠకో తం దిస్వా, "అమ్మ ఉత్తరే, అజ్జ తుయ్హం పుప్ఫాని దాతుం ఖణో నత్థి, అహం బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసామి. త్వమ్పి పరివేసనాయ సహాయికా హోహి, ఏవం ఇతో పరేసం వేయ్యావచ్చకరణతో ముచ్చిస్సతీ"తి ఆహ. తతో ఖుజ్జుత్తరా అత్తనా లద్ధం భోజనం భుఞ్జిత్వా బుద్ధానం భత్తగ్గే వేయ్యావచ్చం అకాసి. సా సత్థారా ఉపనిసిన్నకథావసేన కథితం ధమ్మం సబ్బమేవ ఉగ్గణ్హి. అనుమోదనం పన సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి.

సా అఞ్ఞేసు దివసేసు చత్తారోవ కహాపణే దత్వా పుప్ఫాని గహేత్వా గచ్ఛతి, తస్మిం పన దివసే దిట్ఠసచ్చభావేన పరసన్తకే చిత్తం అనుప్పాదేత్వా సబ్బేవ అట్ఠ కహాపణే దత్వా పచ్ఛిం పూరేత్వా పుప్ఫాని ఆదాయ సామావతియా సన్తికం అగమాసి. అథ నం సా పుచ్ఛి – "అమ్మ ఉత్తరే, త్వం అఞ్ఞేసు దివసేసు న బహూని పుప్ఫాని ఆహరసి, అజ్జ పన బహుకాని, కిం నో రాజా ఉత్తరితరం పసన్నో"తి? సా ముసావాదే అభబ్బతాయ అతీతే అత్తనా కతం అనిగుహిత్వా సబ్బం కథేసి. "అథ కస్మా అజ్జ బహూని పుప్ఫాని ఆహరసీ"తి వుత్తా చ ఏవమాహ – "అహం అజ్జ దసబలస్స ధమ్మం సుత్వా అమతం సచ్ఛాకాసిం, తస్మా తుమ్హే న వఞ్చేమీ"తి. తం సుత్వా, "అమ్మ ఉత్తరే, తయా లద్ధం అమతధమ్మం అమ్హాకమ్పి దేహీ"తి సబ్బావ హత్థం పసారయింసు. అయ్యే, ఏవం దాతుం న సక్కా, అహం పన సత్థారా కథితనియామేన తుమ్హాకం ధమ్మం దేసేస్సామి, తుమ్హే అత్తనో హేతుమ్హి సతి తం ధమ్మం లభిస్సథాతి. తేన హి, అమ్మ ఉత్తరే, కథేహీతి. "ఏవం కథేతుం న సక్కా, మయ్హం ఉచ్చం ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా తుమ్హే నీచాసనేసు నిసీదథా"తి ఆహ. తా పఞ్చసతాపి ఇత్థియో ఖుజ్జుత్తరాయ ఉచ్చాసనం దత్వా సయం నీచాసనాని గహేత్వా నిసీదింసు. ఖుజ్జుత్తరాపి సేక్ఖపటిసమ్భిదాసు ఠత్వా తాసం ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే సామావతిం జేట్ఠికం కత్వా సబ్బావ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. తతో పట్ఠాయ ఖుజ్జుత్తరం వేయ్యావచ్చకరణతో అపనేత్వా "త్వం సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా ఆహరిత్వా అమ్హే సావేహీ"తి ఆహంసు. ఖుజ్జుత్తరాపి తతో పట్ఠాయ తథా అకాసి.

కస్మా పనేసా దాసీ హుత్వా నిబ్బత్తాతి? సా కిర కస్సపదసబలస్స సాసనే ఏకాయ సామణేరియా అత్తనో వేయ్యావచ్చం కారేసి. తేన కమ్మేన పఞ్చ జాతిసతాని పరేసం దాసీయేవ హుత్వా నిబ్బత్తి. కస్మా పన ఖుజ్జా అహోసీతి?

అనుప్పన్నే కిర బుద్ధే అయం బారాణసిరఞ్ఞో గేహే వసన్తీ ఏకం రాజకులూపకం పచ్చేకబుద్ధం ఖుజ్జధాతుకం దిస్వా అత్తనా సహవాసీనం మాతుగామానం పురతో పరిహాసం కరోన్తీ ఖుజ్జాకారేన విచరి. తస్మా ఖుజ్జా హుత్వా నిబ్బత్తి. కిం పన కత్వా సా పఞ్ఞవన్తీ జాతాతి? అనుప్పన్నే బుద్ధే అయం బారాణసిరఞ్ఞో గేహే వసన్తీ అట్ఠ పచ్చేకబుద్ధే రాజగేహతో ఉణ్హపాయాసస్స పూరితే పత్తే గహేత్వా గచ్ఛన్తే దిస్వా "ఏత్థ ఠపేత్వా గచ్ఛథ, భన్తే"తి అట్ఠ సువణ్ణకటకే ఓముఞ్చిత్వా అదాసి. తస్స కమ్మస్స నిస్సన్దేన పఞ్ఞవన్తీ హుత్వా నిబ్బత్తి.

అథ ఖో తా సామావతియా పరివారా పఞ్చసతా ఇత్థియో పటివిద్ధసచ్చాపి సమానా రఞ్ఞో అస్సద్ధభావేన కాలేన కాలం సత్థు సన్తికం గన్త్వా బుద్ధదస్సనం న లభన్తి. తస్మా దసబలే అన్తరవీథిం పటిపన్నే వాతపానేసు నప్పహోన్తేసు అత్తనో అత్తనో గబ్భేసు ఛిద్దం కత్వా తేహి ఓలోకేన్తి . అథేకదివసం మాగణ్డియా అత్తనో పాసాదతలతో నిక్ఖమిత్వా చఙ్కమమానా తాసం వసనట్ఠానం గన్త్వా గబ్భచ్ఛిద్దం దిస్వా "కిమిద"న్తి పుచ్ఛి. తాహి తస్సా సత్థరి బద్ధాఘాతతం అజానన్తీహి – "సత్థా ఇమం నగరం ఆగతో, మయం ఏత్థ ఠత్వా సత్థారం పస్సామ చేవ పూజేమ చా"తి వుత్తే "ఇదానిస్స కత్తబ్బం జానిస్సామి, ఇమాపి తస్స ఉపట్ఠాయికా, ఇమాసమ్పి కత్తబ్బం జానిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా గన్త్వా రఞ్ఞా సద్ధిం రహోగతకాలే, "మహారాజ, సామావతిమిస్సకానం బహిద్ధా పత్థనా అత్థి, కతిపాహేనేవ తే జీవితం మారేస్సన్తి, సామావతీ, సపరివారా తుమ్హేసు సినేహం వా పేమం వా న కరోతి, సమణం పన గోతమం అన్తరవీథియా గచ్ఛన్తం దిస్వా వాతపానేసు అప్పహోన్తేసు తాని ఖణ్డిత్వాపి ఓకాసం కత్వా ఓలోకేన్తీ"తి ఆహ. రాజా "న తా ఏవరూపం కరిస్సన్తీ"తి న సద్దహతి. పున వుత్తేపి న సద్దహతియేవ. అథ నం తిక్ఖత్తుం వుత్తేపి అస్సద్దహన్తం "సచే మే వచనం న సద్దహసి, తాసం వసనట్ఠానం గన్త్వా ఉపధారేహి, మహారాజా"తి ఆహ. రాజా గన్త్వా గబ్భేసు ఛిద్దం దిస్వా "ఇదం కి"న్తి పుచ్ఛిత్వా తస్మిం అత్థే ఆరోచితే తాసం అకుజ్ఝిత్వా కిఞ్చి అవత్వా ఛిద్దాని పిదహాపేసి. రాజా తతో పట్ఠాయ తాసం పాసాదే ఉద్ధచ్ఛిద్దకజాలవాతపానాని కారేసి.

సా తేన కారణేన రాజానం కోపేతుం అసక్కోన్తీ, "దేవ, ఏతాసం తుమ్హేసు పేమం అత్థి వా నత్థి వాతి జానిస్సామ, అట్ఠ కుక్కుటే పేసేత్వా తుమ్హాకం అత్థాయ పచాపేథా"తి ఆహ. రాజా తస్సా వచనం సుత్వా "ఇమే పచిత్వా పేసేతూ"తి సామావతియా అట్ఠ కుక్కుటే పహిణి. సోతాపన్నా అరియసావికా జీవమానే కుక్కుటే కిం పచిస్సతి, అలన్తి వత్వా పన హత్థేనపి ఫుసితుం న ఇచ్ఛి. మాగణ్డియా "హోతు, మహారాజ, ఏతేయేవ చ కుక్కుటే సమణస్స గోతమస్స పచనత్థాయ పేసేహీ"తి. రాజా తథా అకాసి. మాగణ్డియా అన్తరామగ్గేయేవ కుక్కుటే మారాపేత్వా "ఇమే కుక్కుటే పచాపేత్వా సమణస్స గోతమస్స దేతూ"తి పహిణి. సా తేసం మతభావేన దసబలఞ్చ ఉద్దిస్స పహితభావేన పచిత్వా దసబలస్స పేసేసి. మాగణ్డియా "పస్స, మహారాజా"తి వత్వా ఏత్తకేనపి రాజానం కోపేతుం నాసక్ఖి.

అయం పన ఉదేనో తాసు ఏకేకిస్సా వసనట్ఠానే సత్త సత్త దివసాని వసి. అథాయం మాగణ్డియా ఏకం కణ్హసప్పపోతకం వేళుపబ్బే పక్ఖిపాపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానే ఠపేసి. రఞ్ఞో చ యత్థ కత్థచి గచ్ఛన్తస్స హత్థికన్తవీణం ఆదాయయేవ గమనం ఆచిణ్ణం, మాగణ్డియా రఞ్ఞో అత్తనో సన్తికం ఆగమనకాలే తం సప్పపోతకం అన్తోవీణాయ పక్ఖిపిత్వా ఛిద్దం పిదహాపేసి. అథ నం సామావతియా సన్తికం గమనకాలే, "మహారాజ, సామావతీ నామ సమణస్స గోతమస్స పక్ఖా, తుమ్హే న గణేతి. యం కిఞ్చి కత్వా తుమ్హాకం దోసమేవ చిన్తేతి, అప్పమత్తా హోథా"తి ఆహ. రాజా సామావతియా వసనట్ఠానే సత్తాహం వీతినామేత్వా పున సత్తాహే మాగణ్డియాయ నివేసనం అగమాసి. సా తస్మిం ఆగచ్ఛన్తేయేవ "కచ్చి తే, మహారాజ, సామావతీ ఓతారం న గవేసతీ"తి కథేన్తీ వియ రఞ్ఞో హత్థతో వీణం గహేత్వా చాలేత్వా "కిం ను ఖో, మహారాజ, ఏత్థ అబ్భన్తరే విచరతీ"తి వత్వా

సప్పస్స నిక్ఖమనోకాసం కత్వా “అబ్భుమ్మే అన్తో సప్పో”తి వీణం ఛడ్డేత్వా పలాయి. తస్మిం కాలే రాజా పదిత్తం వేణువనం వియ పక్ఖిత్తలోణం ఉద్ధనం వియ చ దోసేన తటతటాయన్తో “వేగేన సపరివారం సామావతిం పక్కోసథా”తి ఆహ. రాజపురిసా గన్త్వా పక్కోసింసు.

సా రఞ్ఞో కుద్ధభావం ఞత్వా సేసమాతుగామానం సఞ్ఞమదాసి. “రాజా తుమ్హే ఘాతేతుకామో పక్కోసతి, అజ్జ దివసం ఓదిస్సకేన మేత్తాఫరణేన రాజానం ఫరథా”తి ఆహ. రాజా తా ఇత్థియో పక్కోసాపేత్వా సబ్బావ పటిపాటియా ఠపేత్వా మహాధనుం ఆదాయ విసపీతకణ్డం సన్నయ్హిత్వా ధనుం పూరేత్వా అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే సబ్బావ తా సామావతిప్పముఖా ఇత్థియో ఓధిసో మేత్తం ఫరింసు. రాజా కణ్డం నేవ ఖిపితుం న అపనేతుం సక్కోతి, గత్తేహి సేదా ముచ్చన్తి, సరీరం వేధతి, ముఖతో ఖేళో పతతి, గహేతబ్బగహణం న పస్సతి. అథ నం సామావతీ “కిం, మహారాజ, కిలమసీ”తి ఆహ. ఆమ, దేవి, కిలమామి, అవస్సయో మే హోహీతి. సాధు, మహారాజ, కణ్డం మహాపథవిముఖం కరోహీతి. రాజా తథా అకాసి. సా “రఞ్ఞో హత్థతో కణ్డం ముచ్చతూ”తి అధిట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే కణ్డం ముచ్చి. రాజా తంఖణంయేవ ఉదకే నిముజ్జిత్వా ఆగమ్మ అల్లకేసో అల్లవత్థో సామావతియా పాదేసు పతిత్వా “ఖమ, దేవి, మయ్హం, భేదకానం మే వచనేన అనుపధారేత్వా ఏతం కత”న్తి ఆహ. ఖమామి, దేవాతి. “సాధు, దేవి, ఏవం తయా మయ్హం ఖమితం నామ హోతి. ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హాకం యథారుచియా దసబలస్స దానం దేథ, పచ్ఛాభత్తం విహారం గన్త్వా ధమ్మకథం సుణాథ, అజ్జ వో పట్ఠాయ పరిహారం దమ్మీ”తి. తేన హి, దేవ, అజ్జ పట్ఠాయ ఏకం భిక్ఖుం యాచిత్వా ఆనేథ, యో నో ధమ్మం వాచేస్సతీతి. రాజా సత్థు సన్తికం గన్త్వా యాచన్తో ఆనన్దత్థేరం లభి. తతో పట్ఠాయ తా పఞ్చసతా ఇత్థియో థేరం పక్కోసాపేత్వా సక్కారసమ్మానం కత్వా కతభత్తకిచ్చస్స థేరస్స సన్తికే ధమ్మం పరియాపుణన్తి.

తా ఏకదివసం థేరస్స అనుమోదనాయ పసన్నా థేరస్స పఞ్చ ఉత్తరాసఙ్గసతాని అదంసు. థేరో కిర పుబ్బే తున్నవాయకాలే ఏకస్స పచ్చేకబుద్ధస్స ఏకాయ సూచియా సద్ధిం హత్థతలమత్తం చోళఖణ్డం అదాసి. సో సూచియా ఫలేన ఇమస్మిం అత్తభావే మహాపఞ్ఞో అహోసి, చోళఖణ్డస్స ఫలేన ఇమినావ నియామేన పఞ్చసతక్ఖత్తుం దుస్సాని పటిలభి.

తతో మాగణ్డియా అఞ్ఞం కాతబ్బం అపస్సన్తీ “ఉయ్యానం గచ్ఛామ, మహారాజా”తి ఆహ. సాధు, దేవీతి. సా రఞ్ఞో సమ్పటిచ్ఛితభావం ఞత్వా చూళపితరం పక్కోసాపేత్వా ఆహ – “అమ్హాకం ఉయ్యానం గతకాలే సామావతియా వసనట్ఠానం గన్త్వా సామావతిం సపరివారం అన్తోకరిత్వా ‘రఞ్ఞో ఆణా’తి వత్వా ద్వారం పిదహిత్వా పలాలేన పలివేఠేత్వా గేహే అగ్గిం దేథా”తి. మాగణ్డియో తస్సా వచనం సుత్వా తథా అకాసి. తస్మిం దివసే సబ్బాపి తా ఇత్థియో పుబ్బే కతస్స ఉపపీళకకమ్మస్సానుభావేన సమాపత్తిం అప్పేతుం నాసక్ఖింసు, ఏకప్పహారేనేవ భుసముట్ఠి వియ ఝాయింసు. తాసం ఆరక్ఖపురిసా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా, “దేవ, ఇదం నామ కరింసూ”తి ఆచిక్ఖింసు.

రాజా “కేన కత”న్తి పరియేసన్తో మాగణ్డియాయ కారితభావం ఞత్వా తం పక్కోసాపేత్వా “భద్దే, భద్దకం తయా కమ్మం కతం మయా కాతబ్బం కరోన్తియా, “ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ మయ్హం వధాయ పరిసక్కమానా ఘాతితా, పసన్నోస్మి, తుయ్హం సమ్పత్తిం దస్సామీతి తవ ఞాతకే పక్కోసాపేహీ”తి ఆహ. సా రఞ్ఞో కథం సుత్వా అఞ్ఞాతకేపి ఞాతకే కత్వా పక్కోసాపేసి. రాజా సబ్బేసం సన్నిపతితభావం ఞత్వా రాజఙ్గణే గలప్పమాణేసు ఆవాటేసు నిఖనిత్వా ఉపరి రితాని సీసాని భిన్దాపేన్తో మహన్తేహి అయనఙ్గలేహి కసాపేసి. మాగణ్డియమ్పి ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దాపేత్వా పూవపచనకటాహే పచాపేసి.

కిం పన సామావతియా సపరివారాయ అగ్గినా ఝాపనకమ్మన్తి? సా కిర అనుప్పన్నే బుద్ధే తేహేవ పఞ్చహి మాతుగామసతేహి సద్ధిం గఙ్గాయం కీళిత్వా బహితిత్థే ఠితా సీతే జాతే అవిదూరట్ఠానే పచ్చేకబుద్ధస్స పణ్ణసాలం దిస్వా అన్తో అనోధేత్వావ బహి అగ్గిం దత్వా విసిబ్బేసుం. అన్తోపణ్ణసాలాయ పచ్చేకబుద్ధో నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా నిసిన్నో. తా జాలాసు పచ్ఛిన్నాసు పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా "కిం అమ్హేహి కతం, అయం పచ్చేకబుద్ధో రఞ్ఞో కులూపకో, ఇమం దిస్వా రాజా అమ్హాకం కుజ్ఝిస్సతి, ఇదాని నం సుజ్ఝాపితం కాతుం వట్టతీ"తి అఞ్ఞానిపి దారూని పక్ఖిపిత్వా అగ్గిం అదంసు. పున జాలాయ పచ్ఛిన్నాయ పచ్చేకబుద్ధో సమాపత్తితో వుట్ఠాయ తాసం పస్సన్తీనంయేవ చీవరాని పప్ఫోటేత్వా వేహాసం ఉప్పతిత్వా గతో. తేన కమ్మేన నిరయే పచ్చిత్వా పక్కావసేసేన ఇమం బ్యసనం పాపుణింసు. చతుపరిసమజ్ఝే పన కథా ఉదపాది – "బహుస్సుతా వత ఖుజ్జుత్తరా, మాతుగామఅత్తభావే ఠత్వా పఞ్చన్నం మాతుగామసతానం ధమ్మం కథేత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసి. సామావతీపి రఞ్ఞా అత్తనో అప్పితం కణ్డం మేత్తాఫరణేన ఫరిత్వా పటిబాహీ"తి తస్సాపి మహాజనో గుణం కథేసి. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. అథ సత్థా అపరభాగే జేతవనే నిసిన్నో తదేవ కారణం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా ఖుజ్జుత్తరం బహుస్సుతానం, సామావతిం మేత్తావిహారీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

ఉత్తరానన్దమాతావత్థు

౨౬౨. పఞ్చమే **ఝాయీనన్**తి ఝానాభిరతానం ఉపాసికానం, ఉత్తరా నన్దమాతా, అగ్గాతి దస్సేతి. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తా సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం ఉపాసికం ఝానాభిరతానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహనగరే సుమనసేట్ఠిం నిస్సాయ వసన్తస్స పుణ్ణసీహస్స నామ భరియాయ కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి, ఉత్తరాతిస్సా నామం అకంసు.

అథేకస్మిం నక్ఖత్తమహదివసే రాజగహసేట్ఠి పుణ్ణం పక్కోసాపేత్వా ఆహ – "తాత పుణ్ణ, నక్ఖత్తం వా ఉపోసథో వా దుగ్గతస్స కిం కరిస్సతి, ఏవం సన్తేపి వదేహి 'కిం నక్ఖత్తపరిబ్బయం గహేత్వా నక్ఖత్తం కీళిస్ససి, బలవగోణే చ ఫాలఞ్చ నఙ్గలఞ్చ గహేత్వా కసిస్ససీ'"తి. "మమ భరియాయ సద్ధిం మన్తేత్వా జానిస్సామి, అయ్యా"తి తం కథం భరియాయ ఆరోచేసి. "సేట్ఠి నామ అయ్యో ఇస్సరో, తస్స తయా సద్ధిం కథేన్తస్స కథా సోభతి, త్వం పన అత్తనో కసికమ్మం మా విస్సజ్జేసీ"తి ఆహ. సో తస్సా వచనం సుత్వా కసిభణ్డం ఆదాయ కసితుం గతో.

తందివసఞ్చ సారిపుత్తత్థేరో నిరోధసమాపత్తితో వుట్ఠాయ "కస్స అజ్జ మయా సఙ్గహం కాతుం వట్టతీ"తి ఆవజ్జేన్తో ఇమస్స పుణ్ణస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా భిక్ఖాచారవేలాయ పత్తచీవరమాదాయ పుణ్ణస్స కసనట్ఠానం గచ్ఛన్తో అవిదూరే అత్తానం దస్సేసి. పుణ్ణో థేరం దిస్వా కసిం ఠపేత్వా థేరస్స సన్తికం గన్త్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్ది. థేరో తం ఓలోకేత్వా ఉదకసభాగం పుచ్ఛి. తస్స ఏతదహోసి – "అయ్యో ముఖం ధోవితుకామో భవిస్సతీ"తి. తతో వేగేన గన్త్వా దన్తకట్ఠం ఆహరిత్వా కప్పియం కత్వా థేరస్స అదాసి. థేరే దన్తకట్ఠం ఖాదన్తే పత్తేన సద్ధిం ధమ్మకరణం నీహరిత్వా ఉదకస్స పూరేత్వా ఆహరి. థేరో ముఖం ధోవిత్వా భిక్ఖాచారమగ్గం పటిపజ్జి. పుణ్ణో చిన్తేసి – "థేరో అఞ్ఞేసు దివసేసు ఇమం మగ్గం న పటిపజ్జతి, అజ్జ పన మయ్హం సఙ్గహత్థాయ పటిపన్నో భవిస్సతి. అహో వత మే భరియా మమత్థాయ ఆహరణకం ఆహారం థేరస్స పత్తే పతిట్ఠపేయ్యా"తి.

అథస్స భరియా "అజ్జ నక్ఖత్తదివసో"తి పాతోవ అత్తనో లభనకనియామేన ఖాదనీయభోజనీయం సంవిధాయ గహేత్వా సామికస్స కసనట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తీ అన్తరామగ్గే థేరం దిస్వా చిన్తేసి – "అఞ్ఞేసు దివసేసు మయ్హం థేరం దిస్వా దేయ్యధమ్మో న హోతి, దేయ్యధమ్మే సన్తేపి మమ అయ్యం న పస్సామి, అజ్జ పన ద్విన్నమ్పి సమ్ముఖీభావో జాతో. మమ సామికస్స పున సమ్పాదేత్వా ఆహరిస్సామి, ఇమం తావ ఆహారం థేరస్స దస్సామీ"తి తీహి చేతనాహి సమ్పయుత్తం కత్వా తం భోజనం సారిపుత్తత్థేరస్స పత్తే పతిట్ఠపేత్వా "ఏవంవిధా దుగ్గతజీవితా ముచ్చామీ"తి ఆహ. థేరోపి "తవ అజ్ఝాసయో పూరతూ"తి తస్సానుమోదనం కత్వా తతో నివత్తిత్వా విహారం అగమాసి.

సాపి పున అత్తనో గేహం గన్త్వా సామికస్స ఆహారం సమ్పాదేత్వా ఆదాయ కసనట్ఠానం గన్త్వా సామికస్స కుజ్ఝనభావతో భీతా "సామి, అజ్జ ఏకదివసం తవ మనం సన్ధారేహీ"తి ఆహ. కిం కారణాతి? అహం అజ్జ తావ ఆహారం ఆహరన్తీ అన్తరామగ్గే థేరం దిస్వా తవ భాగభత్తం థేరస్స పత్తే పతిట్ఠపేత్వా పున గేహం గన్త్వా ఆహారం పచిత్వా ఆదాయ ఆగతామ్హీతి. మనాపం తే, భద్దే, కతం, మయాపి పాతోవ థేరస్స దన్తకట్ఠఞ్చ ముఖోదకఞ్చ దిన్నం. అజ్జ అమ్హాకం సుప్పభాతం, సబ్బమ్పి థేరస్స అమ్హాకం సన్తకమేవ జాతన్తి ద్విన్నమ్పి జనానం ఏకసదిసమేవ చిత్తం అహోసి. అథ పుణ్ణో ఆహారకిచ్చం కత్వా భరియాయ ఊరుమ్హి సీసం కత్వా ముహుత్తం నిపజ్జి. అథస్స నిద్దా ఓక్కమి. సో థోకం నిద్దాయిత్వా పబుద్ధో కసితట్ఠానం ఓలోకేసి, ఓలోకితోలోకితట్ఠానం మహాకోసాతకిపుప్ఫేహి సమ్పరికిణ్ణం వియ అహోసి. సో భరియం ఆహ – "భద్దే, కిన్నామేతం అజ్జ ఇదం కసితట్ఠానం సువణ్ణవణ్ణం హుత్వా ఖాయతీ"తి. అయ్య , అజ్జ తే సకలదివసం కిలన్తతాయ అక్ఖీని మఞ్ఞే భమన్తీతి. భద్దే, మయ్హం అస్సద్దహన్తీ సయం ఓలోకేహీతి. తస్మిం కాలే సా ఓలోకేత్వా సభావం అయ్య, కథేసి, ఏవమేతం భవిస్సతీతి.

పుణ్ణో ఉట్ఠాయ ఏకం కట్ఠిం గహేత్వా నఙ్గలసీసే పహరి, గుళపిణ్డో వియ నఙ్గలసీసే అల్లీయిత్వా అట్ఠాసి. సో భరియం పక్కోసిత్వా ఆహ – "భద్దే, అఞ్ఞేసం వపితబీజం నామ తీహి వా చతూహి వా మాసేహి ఫలం దేతి, అమ్హాకం పన అయ్యస్స సారిపుత్తత్థేరస్స అన్తరే రోపితేన సద్ధాబీజేన అజ్జేవ అవస్సం ఫలం దిన్నం. ఇమస్మిం కరీసమత్తే పదేసే ఆమలకమత్తోపి పంసుపిణ్డో అసువణ్ణో నామ నత్థీ"తి. ఇదాని కిం కరిస్సామ, అయ్యాతి? "భద్దే, ఇమం ఏత్తకం సువణ్ణం థేనేత్వా ఖాదితుం నామ న సక్కా"తి భరియం తస్మిం ఠానే ఠపేత్వా భత్తస్స పూరేత్వా ఆభతం పాతిం సువణ్ణస్స పూరేత్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచాపేసి – "ఏకో మనుస్సో సువణ్ణపాతిం గహేత్వా ఠితో"తి. రాజా తం పక్కోసాపేత్వా "కహం తే, తాత, లద్ధ"న్తి పుచ్ఛి. "దేవ, మయ్హం ఏకం కసితట్ఠానం సబ్బం సువణ్ణమేవ జాతం, పహిణిత్వా ఆహరాపేథా"తి ఆహ. త్వం కిన్నామోసీతి? పుణ్ణో నామ అహం, దేవాతి. గచ్ఛథ, భణే, సకటాని యోజేత్వా పుణ్ణస్స కసితట్ఠానతో సువణ్ణమాహరథాతి.

సకటేహి సద్ధిం గతరాజపురిసా "రఞ్ఞో పుఞ్ఞ"న్తి వత్వా సువణ్ణపిణ్డే గణ్హన్తి, గహితగహితమ్పి కసితలేడ్డుయేవ హోతి. తే గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. తేన హి భణే గన్త్వా "పుణ్ణస్స పుఞ్ఞ"న్తి వత్వా గణ్హథాతి. గహితగహితం సువణ్ణమేవ హోతి. తే సబ్బమ్పి తం సువణ్ణం ఆహరిత్వా రాజఙ్గణే రాసిం అకంసు. రాసి ఉబ్బేధేన తాలప్పమాణో అహోసి. రాజా వాణిజే పక్కోసాపేత్వా "కస్స గేహే ఏత్తకం సువణ్ణం అత్థీ"తి పుచ్ఛి. నత్థి, దేవ, కస్సచీతి. ఏత్తకస్స పన ధనస్స సామినో కిం కాతుం వట్టతీతి? ధనసేట్ఠిం నామ నం కాతుం వట్టతి, దేవాతి? తేన హి పుణ్ణం ఇమస్మిం నగరే ధనసేట్ఠిం నామ కరోథాతి సబ్బం తం సువణ్ణం తస్సేవ దత్వా తందివసంయేవస్స సేట్ఠిట్ఠానం అదాసి. సో సేట్ఠి మఙ్గలం కరోన్తో సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం అదాసి. సత్తమే దివసే దసబలస్స భత్తానుమోదనాయ పుణ్ణసేట్ఠిపి భరియాపి ధీతాపి సబ్బే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు.

అపరభాగే రాజగహసేట్ఠి “పుణ్ణసేట్ఠినో వయప్పత్తా దారికా అత్థీ”తి సుత్వా అత్తనో పుత్తస్స కారణా తస్స గేహం పేసేసి. సో తస్స సాసనం సుత్వా “నాహం ధీతరం దస్సామీ”తి పటిసాసనం పేసేసి. సుమనసేట్ఠిపి పున పేసేసి – “త్వం మమ గేహం నిస్సాయ వసిత్వా ఇదాని ఏకప్పహారేనేవ ఇస్సరో హుత్వా మయ్హం దారికం న దేసీ”తి. తతో పుణ్ణసేట్ఠి ఆహ – “ఇమం తావ తుమ్హాకం సేట్ఠి సభావమేవ కథేసి , పురిసో నామ సబ్బకాలే ఏవంవిధోయేవాతి న సల్లక్ఖేతబ్బో. అహఞ్హి ఇదాని తాదిసే పురిసే దాసే కత్వా గహేతుం సక్కోమి, తుయ్హం పన జాతిం వా గోత్తం వా న కోపేమి. అపిచ ఖో మమ ధీతా సోతాపన్నా అరియసావికా దేవసికం కహాపణగ్ఘనకేహి పుప్ఫేహి పూజం కరోతి, తమహం తుమ్హాదిసస్స మిచ్ఛాదిట్ఠికస్స గేహం న పేసేస్సామీ”తి. ఏవం పుణ్ణసేట్ఠిస్స పటిబాహకభావం ఞత్వా రాజగహసేట్ఠి పున సాసనం పేసేసి – “పోరాణకం విస్సాసం మా భిన్దతు, అహం మయ్హం సుణిసాయ దేవసికం ద్విన్నం కహాపణానం అగ్ఘనకాని పుప్ఫాని సజ్జాపేస్సామీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ధీతరం తస్స ఘరం పేసేసి.

అథేకదివసం సా పుణ్ణసేట్ఠినో ధీతా ఉత్తరా అత్తనో సామికం ఏవమాహ – “అహం అత్తనో కులగేహే మాసస్స అట్ఠ దివసాని నిబద్ధం ఉపోసథకమ్మం కరోమి, ఇదానిపి తుమ్హేసు సమ్పటిచ్ఛన్తేసు ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠహేయ్య”న్తి. సో “న సక్కా”తి తం న సమ్పటిచ్ఛి. సా తం సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తీ తుణ్హీ అహోసి. పున అన్తోవస్సే “ఉపోసథికా భవిస్సామీ”తి తదాపి ఓకాసం కారేన్తీ నేవ అలత్థ. సా అన్తోవస్సే అడ్ఢతియేసు మాసేసు అతిక్కన్తేసు అడ్ఢమాసే అవసిట్ఠే మాతాపితూనం సాసనం పేసేసి – “అహం తుమ్హేహి చారకే పక్ఖిత్తా ఏత్తకే అద్ధానే ఏకదివసమ్పి ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాతుం న లభామి, పఞ్చదస మే కహాపణసహస్సాని పేసేథా”తి. తే ధీతు సాసనం సుత్వా “కింకారణా”తి అపుచ్ఛిత్వావ పహిణింసు. ఉత్తరా తే కహాపణే గణ్హిత్వా తస్మిం నగరే సిరిమా నామ గణికా అత్థి, తం పక్కోసాపేత్వా “అమ్మ సిరిమే, అహం ఇమం అడ్ఢమాసం ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠహిస్సామి, త్వం ఇమాని పఞ్చదస కహాపణసహస్సాని గహేత్వా ఇమం అడ్ఢమాసం సేట్ఠిపుత్తం పరిచరాహీ”తి. సా “సాధు, అయ్యే”తి సమ్పటిచ్ఛి. తతో పట్ఠాయ సేట్ఠిపుత్తో “అహం సిరిమాయ సద్ధిం మోదిస్సామీ”తి ఉత్తరాయ అడ్ఢమాసం ఉపోసథకమ్మం సమ్పటిచ్ఛి.

సా తేన సమ్పటిచ్ఛితభావం ఞత్వా దివసే దివసే పాతోవ దాసిగణపరివుతా సత్థు సహత్థా ఖాదనీయభోజనీయం సంవిదహిత్వా సత్థరి భత్తకిచ్చం కత్వా విహారం గతే ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ పాసాదవరం ఆరుయ్హ అత్తనో సీలాని ఆవజ్జమానా నిసీదతి. ఏవం అడ్ఢమాసం వీతినామేత్వా ఉపోసథం విస్సజ్జనదివసే పాతోవ యాగుఖజ్జకాదీని సంవిదహన్తీ విచరతి. తస్మిం సమయే సేట్ఠిపుత్తో సిరిమాయ సద్ధిం ఉపరిపాసాదవరగతో జాలవాతపానం వివరిత్వా అన్తరవత్థుం ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. ఉత్తరా, వాతపానచ్ఛిద్దేన ఉద్ధం ఓలోకేసి. సేట్ఠిపుత్తో ఉత్తరం ఓలోకేత్వా “నేరయికజాతికా వతాయం ఏవంవిధం నామ సమ్పత్తిం పహాయ ఉక్ఖలికమసిమక్ఖితా హుత్వా నిక్కారణా దాసీనం అన్తరే విచరతీ”తి సితం అకాసి. ఉత్తరా, తస్స పమాదభావం ఞత్వా “అయం బాలో నామ అత్తనో సమ్పత్తి సబ్బకాలం థావరాతి సఞ్ఞీ భవిస్సతీ”తి సయమ్పి సితం అకాసి. తతో సిరిమా “అయం చేటికా మయి ఠితాయ ఏవం మమ సామికేన సద్ధిం సితం కరోతీ”తి కుపితా వేగేన ఓతరి. ఉత్తరా, తస్సా ఆగమనాకప్పేనేవ “అయం బాలా అడ్ఢమాసమత్తం ఇమస్మిం గేహే వసిత్వా మయ్హమేవేతం గేహన్తిసఞ్ఞీ జాతా”తి ఞత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ మేత్తాఝానం సమాపజ్జిత్వా అట్ఠాసి. సిరిమాపి దాసీనం అన్తరేన ఆగన్త్వా ఉళుఙ్కం గహేత్వా పూవపచనట్ఠానే పక్కుథితతేలస్స పూరేత్వా ఉత్తరాయ మత్థకే ఆసిఞ్చి, మేత్తాఝానస్స విప్ఫారేన ఉత్తరాయ మత్థకే ఆసిత్తం పక్కుథితతేలం పదుమపత్తే ఆసిత్తఉదకం వియ వినివత్తిత్వా గతం.

తస్మిం ఖణే సిరిమాయ సమీపే ఠితా దాసియో తం ఓలోకేత్వా, "భో జే, త్వం అమ్హాకం అయ్యాయ హత్థతో మూలం గహేత్వా ఆగతా ఇమస్మిం గేహే వసమానా అమ్హాకం అయ్యాయ సదిసా భవితుం వాయమసీ"తి సమ్ముఖట్ఠానే తం పరిభాసింసు. తస్మిం ఖణే సిరిమా అత్తనో ఆగన్తుకభావం అఞ్ఞాసి. సా తతోవ గన్త్వా ఉత్తరాయ పాదేసు పతిత్వా, "అయ్యే, అనుపధారేత్వా మే కతం, ఖమథ మయ్హ"న్తి ఆహ. అమ్మ సిరిమే, నాహం తవ ఇమస్మిం ఠానే ఖమిస్సామి, అహం సపితికా ధీతా, దసబలే ఖమన్తేయేవ ఖమిస్సామీతి.

సత్థాపి ఖో భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో ఆగన్త్వా ఉత్తరాయ నివేసనే పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. సిరిమా గన్త్వా సత్థు పాదేసు పతిత్వా, "భన్తే, మయా అయ్యాయ ఉత్తరాయ అన్తరే ఏకో దోసో కతో, తుమ్హేసు ఖమన్తేసు ఖమిస్సామీతి వదతి, ఖమథ మయ్హం భగవా"తి. ఖమామి తే సిరిమేతి. సా తస్మిం కాలే గన్త్వా ఉత్తరం ఖమాపేసి. తందివసఞ్చ సిరిమా దసబలస్స భత్తానుమోదనం సుత్వా –

> "అక్కోధేన జినే కోధం, అసాధుం సాధునా జినే;
>
> జినే కదరియం దానేన, సచ్చేనాలికవాదిన"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౨౨౩) –

గాథాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితా దసబలం నిమన్తేత్వా పునదివసే మహాదానం అదాసి. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. అపరభాగే పన సత్థా జేతవనే నిసీదిత్వా ఉపాసికాయో ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో ఉత్తరం నన్దమాతరం ఝాయీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

సుప్పవాసావత్థు

౨౬౩. ఛట్ఠే **పణీతదాయికాన**న్తి పణీతరసదాయికానం ఉపాసికానం, సుప్పవాసా కోలియధీతా, అగ్గాతి దస్సేతి. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తా సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం ఉపాసికం పణీతదాయికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే కోలియనగరే ఖత్తియకులే నిబ్బత్తి, సుప్పవాసాతిస్సా నామం అకంసు. సా వయప్పత్తా ఏకస్స సక్యకుమారస్స గేహం గతా, పఠమదస్సనేయేవ సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. సా అపరభాగే సీవలిం నామ దారకం విజాయి. తస్స వత్థు హేట్ఠా విత్థారితమేవ.

సా ఏకస్మిం సమయే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నానగ్గరసపణీతభోజనం అదాసి. సత్థా కతభత్తకిచ్చో అనుమోదనం కరోన్తో సుప్పవాసాయ ఇమం ధమ్మం దేసేసి "భోజనం సుప్పవాసే దేన్తీ అరియసావికా పటిగ్గాహకానం పఞ్చ ఠానాని దేతి. ఆయుం దేతి, వణ్ణం దేతి, సుఖం దేతి, బలం దేతి, పటిభానం దేతి. ఆయుం ఖో పన దత్వా ఆయుస్స భాగినీ హోతి దిబ్బస్స వా మానుసస్స వా…పే.… పటిభానం దత్వా పటిభానస్స భాగినీ హోతి దిబ్బస్స వా మానుసస్స వా"తి. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. అథ అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసీదిత్వా ఉపాసికాయో ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో సుప్పవాసం కోలియధీతరం పణీతదాయికానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

సుప్పియావత్థు

౨౬౪. సత్తమే **గిలానుపట్ఠాకీన**న్తి గిలానుపట్ఠాకీనం ఉపాసికానం, సుప్పియా ఉపాసికా, అగ్గాతి దస్సేతి. అయం కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తా అపరభాగే సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం ఉపాసికం గిలానుపట్ఠాకీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే బారాణసియం కులగేహే నిబ్బత్తి, సుప్పియాతిస్సా నామం అకంసు. అపరభాగే సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో బారాణసిం అగమాసి. సా తథాగతస్స పఠమదస్సనేయేవ ధమ్మం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి.

అథేకదివసం ధమ్మస్సవనత్థాయ విహారం గతా. విహారచారికం చరమానా ఏకం భిక్ఖుం గిలానం దిస్వా అభివాదేత్వా పటిసన్థారం కత్వా "అయ్యస్స కిం లద్ధుం వట్టతీ"తి పుచ్ఛి. రసం లద్ధుం వట్టతి, ఉపాసికేతి. "హోతు, భన్తే, అహం పహిణిస్సామీ"తి థేరం అభివాదేత్వా అన్తోనగరం గన్త్వా పునదివసే పవత్తమంసత్థాయ దాసిం అన్తరాపణం పేసేసి. సా సకలనగరే పవత్తమంసం అలభిత్వా అలద్ధభావం కథేసి. ఉపాసికా చిన్తేసి – "అహం అయ్యస్స రసం పహిణిస్సామీతి వత్వా సచే న పేసేస్సామి , అయ్యో అఞ్ఞతోపి అలభన్తో కిలమిస్సతి, యంకిఞ్చి కత్వా పేసేతుం వట్టతీ"తి గబ్భం పవిసిత్వా ఊరుమంసం ఛిన్దిత్వా దాసియా అదాసి "ఇదం మంసం గహేత్వా సమ్భారేహి యోజేత్వా రసం కత్వా విహారం నేత్వా అయ్యస్స దేహి. సో చే మం పుచ్ఛతి, గిలానాతి వదేహీ"తి. సా తథా అకాసి.

సత్థా తం కారణం ఞత్వా పునదివసే భిక్ఖాచారవేలాయ భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో ఉపాసికాయ గేహం అగమాసి. సా తథాగతస్స ఆగతభావం సుత్వా సామికం ఆమన్తేసి – "అయ్యపుత్త, అహం సత్థు సన్తికం గన్తుం న సక్కోమి, గచ్ఛ త్వం సత్థారం అన్తోగేహం పవేసేత్వా నిసీదాపేహీ"తి. సో తథా అకాసి. సత్థా "కహం సుప్పియా"తి పుచ్ఛి. గిలానా, భన్తేతి. పక్కోసథ, నన్తి. అథ తే గన్త్వా "సత్థా తం పక్కోసతీ"తి ఆహంసు. సా చిన్తేసి – "సబ్బలోకస్స హితానుకమ్పకో సత్థా న ఇమం కారణం అదిస్వా పక్కోసాపేస్సతీ"తి సహసా మఞ్చమ్హా వుట్ఠాసి. అథస్సా బుద్ధానుభావేన తంఖణంయేవ వణో రుహిత్వా సుచ్ఛవి అహోసి సేసట్ఠానతో అతిరేకతరం విప్పసన్నవణ్ణో. తస్మిం ఖణే ఉపాసికా సితం కత్వా దసబలం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా "ఇమిస్సా ఉపాసికాయ కిం అఫాసుక"న్తి పుచ్ఛి. సా అత్తనా కతకారణం సబ్బం కథేసి. సత్థా కతభత్తకిచ్చో విహారం గన్త్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా తం భిక్ఖుం అనేకపరియాయేన విగరహిత్వా సిక్ఖాపదం (మహావ॰ ౨౮౦) పఞ్ఞపేసి. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. అపరభాగే సత్థా జేతవనే నిసిన్నో ఉపాసికాయో ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో సుప్పియం ఉపాసికం గిలానుపట్ఠాకీనం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

కాతియానీవత్థు

౨౬౫. అట్ఠమే **అవేచ్చప్పసన్నాన**న్తి అధిగతేన అచలప్పసాదేన సమన్నాగతానం ఉపాసికానం, కాతియానీ, అగ్గాతి దస్సేతి. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కులగేహే నిబ్బత్తా సత్థారం ఏకం ఉపాసికం అవేచ్చప్పసన్నానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే కురరఘరనగరే నిబ్బత్తి, కాతియానీతిస్సా నామం అకంసు.

సా అపరభాగే వయప్పత్తా కురరఘరికాయ, కాళియా సహాయికా, దళ్హమిత్తా అహోసి. యదా పన కుటికణ్ణసోణత్థేరో "దసబలస్స కథితనియామేన మయ్హమ్పి ధమ్మం కథేహీ"తి మాతరా యాచితో రత్తిభాగే అన్తోనగరే అలఙ్కతధమ్మాసనే

నిసీదిత్వా మాతరం కాయసక్ఖిం కత్వా ధమ్మదేసనం ఆరభి, తదా అయం కాతియానీ ఉపాసికా కాళియా సద్ధిం గన్త్వా పరిసపరియన్తే ధమ్మం సుణన్తీ అట్ఠాసి. తస్మిం సమయే పఞ్చమత్తాని చోరసతాని అన్తోనగరే దివా కతసఞ్ఞాయ కోటితో పట్ఠాయ ఉమ్మఙ్గం ఖనిత్వా ఇమిస్సా కాతియానియా ఘరం సమ్పాపుణింసు. తేసం చోరజేట్ఠకో తేహి సద్ధిం అపవిసిత్వా "కిం ను ఖో అయం పరిసా సన్నిపతితా"తి వీమంసనత్థాయ సోణత్థేరస్స ధమ్మకథనట్ఠానం గన్త్వా పరిసపరియన్తే తిట్ఠమానో ఇమిస్సా కాతియానియా పిట్ఠిపస్సే అట్ఠాసి.

తస్మిం సమయే, కాతియానీ, దాసిం ఆమన్తేసి – "గచ్ఛ జే, గేహం పవిసిత్వా దీపతేలం ఆహర, మయం దీపే జాలేత్వా ధమ్మం సోస్సామా"తి. సా ఘరం గన్త్వా ఉమ్మఙ్గే చోరే దిస్వా దీపతేలం అగణ్హిత్వావ ఆగన్త్వా అత్తనో అయ్యాయ ఆరోచేసి – "అయ్యే, గేహే చోరా ఉమ్మఙ్గం ఖనన్తీ"తి. తం సుత్వా చోరజేట్ఠకో చిన్తేసి – "సచాయం ఇమిస్సా కథం గణ్హిత్వా గేహం గమిస్సతి , ఏత్థేవ నం అసినా ద్వేధా ఛిన్దిస్సామి. సచే పన గహితనిమిత్తేనేవ ధమ్మం సుణిస్సతి, చోరేహి గహితభణ్డకమ్పి పున దాపేస్సామీ"తి. కాతియానీపి ఖో దాసియా కథం సుత్వా, "అమ్మ, మా సద్దం కరి, చోరా నామ హరన్తా అత్తనా దిట్ఠమేవ హరిస్సన్తి, అహం పన అజ్జ దుల్లభస్సవనం సుణామి, మా ధమ్మస్స అన్తరాయం కరోహీ"తి ఆహ. చోరజేట్ఠకో తస్సా వచనం సుత్వా చిన్తేసి – "ఇమినా అజ్ఝాసయేన ఠితాయ నామ గేహే భణ్డం హరన్తేహి అమ్హేహి మహాపథవీ పవిసితబ్బా భవేయ్యా"తి. సో తావదేవ గన్త్వా చోరేహి గహితభణ్డం ఛడ్డాపేత్వా చోరేహి సద్ధిం ఆగన్త్వా ధమ్మం సుణన్తో పరిసపరియన్తే అట్ఠాసి. కాతియానీపి ఉపాసికా థేరస్స దేసనాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి.

అథ అరుణే ఉగ్గతే చోరజేట్ఠకో గన్త్వా ఉపాసికాయ పాదేసు పతిత్వా, "అయ్యే, సబ్బేసంయేవ నో ఖమాహీ"తి ఆహ. కిం పన తుమ్హేహి మయ్హం కతన్తి? సో సబ్బం అత్తనా కతదోసం ఆరోచేసి. తేన హి, తాతా, ఖమామి తుమ్హాకన్తి. అయ్యే, అమ్హాకం ఏవం ఖమితం నామ న హోతి, తుమ్హాకం పన పుత్తత్థేరస్స సన్తికే సబ్బేసంయేవ నో పబ్బజ్జం దాపేహీతి. సా సబ్బేపి తే గహేత్వా కుటికణ్ణసోణత్థేరస్స సన్తికే పబ్బాజేసి. తేపి ఖో చోరా థేరస్స సన్తికే పబ్బజితా సబ్బేవ అరహత్తం పాపుణింసు. ఏవమేతం వత్థు సముట్ఠితం. అపరభాగే సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపాసికాయో ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో కాతియానిం ఉపాసికం అవేచ్చప్పసన్నానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

నకులమాతావత్థు

౨౬౬. నవమే **విస్సాసికానన్తి** విస్సాసకథం కథేన్తీనం ఉపాసికానం, నకులమాతా గహపతానీ, అగ్గాతి దస్సేతి. యం పనేత్థ వత్తబ్బం, తం సబ్బం హేట్ఠా ఉపాసకపాళియం వుత్తమేవ. కేవలం ఇధ నకులమాతరం ధురం కత్వా వేదితబ్బన్తి.

కాళీకురరఘరికావత్థు

౨౬౭. దసమే **అనుస్సవప్పసన్నానన్తి** అనుస్సవేనేవ ఉప్పన్నేన పసాదేన సమన్నాగతానం ఉపాసికానం అన్తరే, కాళీ ఉపాసికా, కురరఘరికా అగ్గాతి దస్సేతి. సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతియం కురరఘరనగరే నిబ్బత్తా సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తీ సత్థారం ఏకం ఉపాసికం అనుస్సవప్పసన్నానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహనగరే కులగేహే నిబ్బత్తి, కాళీతిస్సా నామం అకంసు.

సా వయప్పత్తా కురరఘరనగరే కులగేహం గతా. అథస్సా సంవాసేన గబ్భో పతిట్ఠహి. సా పరిపుణ్ణగబ్భా "పరేసం గేహే గబ్భవుట్ఠానం నామ అప్పతిరూప"న్తి అత్తనో కులనగరమేవ ఆగన్త్వా రత్తిభాగసమనన్తరే అత్తనో పాసాదస్స ఉపరి ఆకాసే ఠితానం సాతాగిరహేమవతానం రతనత్తయస్స వణ్ణం కథేన్తానం కథం సుత్వా అనుస్సవికప్పసాదం ఉప్పాదేత్వా సత్థు అదస్సనేనేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి, అపరభాగే పనస్సా గబ్భవుట్ఠానం అహోసీతి సబ్బం వత్థు హేట్ఠా విత్థారితమేవ. అపరభాగే పన సత్థా జేతవనే భిక్ఖుసఙ్ఘమజ్ఝే నిసీదిత్వా ఉపాసికాయో ఠానన్తరేసు ఠపేన్తో ఇమం ఉపాసికం అనుస్సవప్పసన్నానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

దససుత్తపరిమాణాయ ఉపాసికాపాళియా వణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏత్తావతా చ మనోరథపూరణియా

అఙ్గుత్తరనికాయ-అట్ఠకథాయ

సబ్బాపి ఏతదగ్గపాళివణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౫. అట్ఠానపాళి

(౧౫) ౧. అట్ఠానపాళి-పఠమవగ్గవణ్ణనా

౨౬౮. అట్ఠానపాళియా **అట్ఠాన**న్తి హేతుపటిక్ఖేపో. **అనవకాసో**తి పచ్చయపటిక్ఖేపో. ఉభయేనాపి కారణమేవ పటిక్ఖిపతి. కారణఞ్హి తదాయత్తవుత్తితాయ అత్తనో ఫలస్స ఠానన్తి చ అవకాసోతి చ వుచ్చతి. **య**న్తి యేన కారణేన. **దిట్ఠిసమ్పన్నో**తి మగ్గదిట్ఠియా సమ్పన్నో సోతాపన్నో అరియసావకో. తస్స హి దిట్ఠిసమ్పన్నో ఇతిపి, దస్సనసమ్పన్నో ఇతిపి, ఆగతో ఇమం సద్ధమ్మం ఇతిపి, పస్సతి ఇమం సద్ధమ్మం ఇతిపి, సేక్ఖేన ఞాణేన సమన్నాగతో ఇతిపి, సేక్ఖాయ విజ్జాయ సమన్నాగతో ఇతిపి, ధమ్మసోతసమాపన్నో ఇతిపి, అరియో నిబ్బేధికపఞ్ఞో ఇతిపి, అమతద్వారం ఆహచ్చ తిట్ఠతి ఇతిపీతి బహూని నామాని హోన్తి. **కఞ్చి సఙ్ఖార**న్తి చతుభూమకేసు సఙ్ఖతసఙ్ఖారేసు కఞ్చి ఏకం సఙ్ఖారమ్పి. **నిచ్చతో ఉపగచ్ఛేయ్యా**తి నిచ్చోతి గణ్హేయ్య. **నేతం ఠానం విజ్జతీ**తి ఏతం కారణం నత్థి న ఉపలబ్భతి. **యం పుథుజ్జనో**తి యేన కారణేన పుథుజ్జనో. **ఠానమేతం విజ్జతీ**తి ఏతం కారణం అత్థి. సస్సతదిట్ఠియా హి సో తేభూమకేసు సఙ్ఖతసఙ్ఖారేసు కఞ్చి సఙ్ఖారం నిచ్చతో గణ్హేయ్యాతి అత్థో. చతుత్థభూమకసఙ్ఖారా పన తేజుస్సదత్తా దివసంసన్తత్తో అయోగుళో వియ మక్ఖికానం, దిట్ఠియా వా అఞ్ఞేసం వా అకుసలానం ఆరమ్మణం న హోన్తి. ఇమినా నయేన **కఞ్చి సఙ్ఖారం సుఖతో**తిఆదీసుపి అత్థో వేదితబ్బో.

౨౬౯. సుఖతో ఉపగచ్ఛేయ్యాతి "ఏకన్తసుఖీ అత్తా హోతి అరోగో పరమ్మరణా"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౭౬, ౭౯; మ॰ ని॰ ౩.౨౧, ౨౨) ఏవం అత్తదిట్ఠివసేన సుఖతో గాహం సన్ధాయేతం వుత్తం. దిట్ఠివిప్పయుత్తచిత్తేన పన అరియసావకో పరిళాహాభిభూతో పరిళాహవూపసమత్థం మత్తహత్థిపరిత్తాసితో వియ చోక్ఖబ్రాహ్మణో గూథం కఞ్చి సఙ్ఖారం సుఖతో ఉపగచ్ఛతి.

౨౭౦. అత్తవారే కసిణాదిపణ్ణత్తిసఙ్గహత్థం "సఙ్ఖార"న్తి అవత్వా **కఞ్చి ధమ్మ**న్తి వుత్తం. ఇధాపి అరియసావకస్స చతుభూమకవసేన పరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో, పుథుజ్జనస్స తేభూమకవసేన . సబ్బవారేసు వా అరియసావకస్సాపి తేభూమకవసేనేవ పరిచ్ఛేదో వట్టతి. యం యం హి పుథుజ్జనో గణ్హాతి, తతో తతో అరియసావకో గాహం వినివేఠేతి. పుథుజ్జనో హి యం యం నిచ్చం సుఖం అత్తాతి గణ్హాతి, తం తం అరియసావకో అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తాతి గణ్హన్తో తం గాహం వినివేఠేతి. ఇతి ఇమస్మిం సుత్తత్తయే పుథుజ్జనత్తగ్గాహవినివేఠనం నామ కథితం.

౨౭౧. మాతరన్తిఆదీసు జనికావ మాతా, జనకోవ పితా, మనుస్సభూతోవ ఖీణాసవో అరహాతి అధిప్పేతో. కిం పన అరియసావకో అఞ్ఞం జీవితా వోరోపేయ్యాతి? ఏతమ్పి అట్ఠానం. సచేపి భవన్తరగతం అరియసావకం అత్తనో అరియసావకభావం అజానన్తమ్పి కోచి ఏవం వదేయ్య "ఇమం కున్థకిపిల్లికం జీవితా వోరోపేత్వా సకలచక్కవాళగబ్భే చక్కవత్తిరజ్జం పటిపజ్జాహీ"తి, నేవ సో తం జీవితా వోరోపేయ్య. అథాపి నం ఏవం వదేయ్యుం "సచే ఇమం న ఘాతేస్ససి, సీసం తే ఛిన్దిస్సామా"తి. సీసమేవస్స ఛిన్దేయ్యుం, న చ సో తం ఘాతేయ్య. పుథుజ్జనభావస్స పన మహాసావజ్జభావదస్సనత్థం అరియసావకస్స చ బలవదీపనత్థమేతం వుత్తం. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – సావజ్జో పుథుజ్జనభావో, యత్ర హి నామ పుథుజ్జనో మాతుఘాతాదీనిపి ఆనన్తరియాని కరిస్సతి. మహాబలో చ అరియసావకో, యో ఏతాని కమ్మాని న కరోతీతి.

౨౭౪. పదుట్ఠచిత్తోతి వధకచిత్తేన పదుట్ఠచిత్తో. **లోహితం ఉప్పాదేయ్యాతి** జీవమానకసరీరే ఖుద్దకమక్ఖికాయ పివనమత్తమ్పి లోహితం ఉప్పాదేయ్య.

౨౭౫. సఙ్ఘం భిన్దేయ్యాతి సమానసంవాసకం సమానసీమాయ ఠితం పఞ్చహి కారణేహి సఙ్ఘం భిన్దేయ్య. వుత్తమ్పి చేతం "పఞ్చహుపాలి , ఆకారేహి సఙ్ఘో భిజ్జతి – కమ్మేన, ఉద్దేసేన, వోహరన్తో, అనుస్సావనేన, సలాకగ్గాహేనా"తి (పరి. ౪౫౮).

తత్థ **కమ్మేనాతి** అపలోకనాదీసు చతూసు కమ్మేసు అఞ్ఞతరేన కమ్మేన. **ఉద్దేసేనాతి** పఞ్చసు పాతిమోక్ఖుద్దేసేసు అఞ్ఞతరేన ఉద్దేసేన. **వోహరన్తోతి** కథయన్తో, తాహి తాహి ఉప్పత్తీహి **అధమ్మం ధమ్మోతిఆదీని** అట్ఠారస భేదకరవత్థూని దీపేన్తో. **అనుస్సావనేనాతి** "నను తుమ్హే జానాథ మయ్హం ఉచ్చాకులా పబ్బజితభావం బహుస్సుతభావఞ్చ, మాదిసో నామ ఉద్ధమ్మం ఉబ్బినయం సత్థు సాసనం గాహేయ్యాతి చిత్తమ్పి ఉప్పాదేతుం న తుమ్హాకం యుత్తం, కిం మయ్హం అవీచి నీలుప్పలవనం వియ సీతలా, కిం అహం అపాయతో న భాయామీ"తిఆదినా నయేన కణ్ణమూలే వచీభేదం కత్వా అనుస్సావనేన . **సలాకగ్గాహేనాతి** ఏవం అనుస్సావేత్వా తేసం చిత్తం ఉపత్థమ్భేత్వా అనివత్తిధమ్మే కత్వా "గణ్హథ ఇమం సలాక"న్తి సలాకగ్గాహేన.

ఏత్థ చ కమ్మేవ ఉద్దేసో వా పమాణం, వోహారానుస్సావనసలాకగ్గాహా పన పుబ్బభాగా. అట్ఠారసవత్థుదీపనవసేన హి వోహరన్తేన తత్థ రుచిజననత్థం అనుస్సావేత్వా సలాకాయ గహితాయపి అభిన్నోవ హోతి సఙ్ఘో. యదా పన ఏవం చత్తారో వా అతిరేకా వా సలాకం గహేత్వా ఆవేణికం కమ్మం వా ఉద్దేసం వా కరోన్తి, తదా సఙ్ఘో భిన్నో నామ హోతి. ఏవం దిట్ఠిసమ్పన్నో పుగ్గలో సఙ్ఘం భిన్దేయ్యాతి నేతం ఠానం విజ్జతి. ఏత్తావతా మాతుఘాతాదీని పఞ్చ ఆనన్తరియకమ్మాని దస్సితాని హోన్తి, యాని పుథుజ్జనో కరోతి, న అరియసావకో. తేసం ఆవిభావత్థం –

> "కమ్మతో ద్వారతో చేవ, కప్పట్ఠితియతో తథా;
> పాకసాధారణాదీహి, విఞ్ఞాతబ్బో వినిచ్ఛయో".

తత్థ **కమ్మతో** తావ – ఏత్థ హి మనుస్సభూతస్సేవ మనుస్సభూతం మాతరం వా పితరం వా అపి పరివత్తలిఙ్గం జీవితా వోరోపేన్తస్స కమ్మం ఆనన్తరియం హోతి, తస్స విపాకం పటిబాహిస్సామీతి సకలచక్కవాళం మహాచేతియప్పమాణేహిపి కఞ్చనథూపేహి పూరేత్వాపి సకలచక్కవాళం పూరేత్వా నిసిన్నస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వాపి బుద్ధస్స భగవతో సఙ్ఘాటికణ్ణం అముఞ్చన్తో విచరిత్వాపి కాయస్స భేదా నిరయమేవ ఉపపజ్జతి. యో పన సయం మనుస్సో తిరచ్ఛానభూతం మాతరం వా పితరం వా, సయం వా తిరచ్ఛానభూతో మనుస్సభూతం, తిరచ్ఛానభూతోయేవ వా తిరచ్ఛానభూతం జీవితా వోరోపేతి, తస్స కమ్మం ఆనన్తరియం న హోతి, భారియం పన హోతి, ఆనన్తరియం ఆహచ్చేవ తిట్ఠతి. మనుస్సజాతికానంవ పన వసేన అయం పఞ్హో కథితో.

తత్థ ఏళకచతుక్కం, సఙ్గామచతుక్కం, చోరచతుక్కఞ్చ కథేతబ్బం. ఏళకం మారేస్సామీతి అభిసన్ధినాపి హి ఏళకట్ఠానే ఠితం మనుస్సో మనుస్సభూతం మాతరం వా పితరం వా మారేన్తో ఆనన్తరియం ఫుసతి. ఏళకాభిసన్ధినా మాతాపితిఅభిసన్ధినా వా ఏళకం మారేన్తో ఆనన్తరియం న ఫుసతి, మాతాపితిఅభిసన్ధినా మాతాపితరో మారేన్తో ఫుసతేవ.

ఏస నయో ఇతరస్మిమ్పి చతుక్కద్వయే. యథా చ మాతాపితూసు, ఏవం అరహన్తేపి ఏతాని చతుక్కాని వేదితబ్బాని . మనుస్సఅరహన్తమేవ చ మారేత్వా ఆనన్తరియం ఫుసతి, న యక్ఖభూతం. కమ్మం పన భారియం, ఆనన్తరియసదిసమేవ. మనుస్సఅరహన్తస్స చ పుథుజ్జనకాలేయేవ సత్థప్పహారే వా విసే వా దిన్నేపి యది సో అరహత్తం పత్వా తేనేవ మరతి, అరహన్తఘాతకో హోతియేవ. యం పన పుథుజ్జనకాలే దిన్నం దానం అరహత్తం పత్వా పరిభుఞ్జతి, పుథుజ్జనస్సేవ తం దిన్నం హోతి. సేసఅరియపుగ్గలే మారేన్తస్స ఆనన్తరియం నత్థి, కమ్మం పన భారియం, ఆనన్తరియసదిసమేవ.

లోహితుప్పాదే తథాగతస్స అభేజ్జకాయతాయ పరూపక్కమేన చమ్మచ్ఛేదం కత్వా లోహితపగ్ఘరణం నామ నత్థి, సరీరస్స పన అన్తోయేవ ఏకస్మిం ఠానే లోహితం సమోసరతి. దేవదత్తేన పవిద్ధసిలతో భిజ్జిత్వా గతా సకలికాపి తథాగతస్స పాదన్తం పహరి, ఫరసునా పహటో వియ పాదో అన్తోలోహితోయేవ అహోసి. తథా కరోన్తస్స ఆనన్తరియం హోతి. జీవకో పన తథాగతస్స రుచియా సత్థకేన చమ్మం ఛిన్దిత్వా తమ్హా ఠానా దుట్ఠలోహితం నీహరిత్వా ఫాసుకమకాసి. తథా కరోన్తస్స పుఞ్ఞకమ్మమేవ హోతి.

అథ యే పరినిబ్బుతే తథాగతే చేతియం భిన్దన్తి, బోధిం ఛిన్దన్తి, ధాతుమ్హి ఉపక్కమన్తి, తేసం కిం హోతీతి? భారియం కమ్మం హోతి, ఆనన్తరియసదిసం. సధాతుకం పన థూపం వా పటిమం వా బాధయమానం బోధిసాఖం ఛిన్దితుం వట్టతి. సచేపి తత్థ నిలీనా సకుణా చేతియే వచ్చం పాతేన్తి, ఛిన్దితుం వట్టతియేవ. పరిభోగచేతియతో హి సరీరచేతియం మహన్తతరం. చేతియవత్థుం భిన్దిత్వా గచ్ఛన్తం బోధిమూలమ్పి ఛిన్దిత్వా హరితుం వట్టతి. యా పన బోధిసాఖా బోధిఘరం బాధతి, తం గేహరక్ఖణత్థం ఛిన్దితుం న లభతి. బోధిఅత్థఞ్హి గేహం, న గేహత్థాయ బోధి. ఆసనఘరేపి ఏసేవ నయో. యస్మిం పన ఆసనఘరే ధాతు నిహితా హోతి, తస్స రక్ఖణత్థాయ బోధిసాఖం ఛిన్దితుం వట్టతి. బోధిజగ్గనత్థం ఓజాహరణసాఖం వా పూతిసాఖం వా ఛిన్దితుం వట్టతియేవ, సరీరపటిజగ్గనే వియ పుఞ్ఞమ్పి హోతి.

సఙ్ఘభేదేపి సీమట్ఠకసఙ్ఘే అసన్నిపతితే విసుం పరిసం గహేత్వా కతవోహారానుస్సావనసలాకగ్గాహస్స కమ్మం వా కరోన్తస్స ఉద్దేసం వా ఉద్దిసన్తస్స భేదో చ హోతి ఆనన్తరియకమ్మఞ్చ. సమగ్గసఞ్ఞాయ పన వట్టతీతి సఞ్ఞాయ వా కరోన్తస్స భేదోవ హోతి, న ఆనన్తరియకమ్మం. తథా నవతో ఊనపరిసాయ. సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన నవన్నం జనానం యో సఙ్ఘం భిన్దతి, తస్స ఆనన్తరియకమ్మం హోతి. తస్స అనువత్తకానం అధమ్మవాదీనం మహాసావజ్జకమ్మం , ధమ్మవాదినో పన అనవజ్జా. తత్థ నవన్నమేవ సఙ్ఘభేదే ఇదం సుత్తం – "ఏకతో, ఉపాలి, చత్తారో హోన్తి, ఏకతో చత్తారో, నవమో అనుస్సావేతి, సలాకం గాహేతి 'అయం ధమ్మో అయం వినయో ఇదం సత్థు సాసనం, ఇమం గణ్హథ, ఇమం రోచేథా'తి. ఏవం ఖో, ఉపాలి, సఙ్ఘరాజి చేవ హోతి సఙ్ఘభేదో చ. నవన్నం వా , ఉపాలి, అతిరేకనవన్నం వా సఙ్ఘరాజి చేవ హోతి సఙ్ఘభేదో చా"తి (చూళవ. ౩౫౧). ఏతేసు చ పన పఞ్చసు సఙ్ఘభేదో వచీకమ్మం, సేసాని కాయకమ్మానీతి ఏవం కమ్మతో విఞ్ఞాతబ్బో వినిచ్ఛయో.

ద్వారతోతి సబ్బానేవ చేతాని కాయద్వారతోపి వచీద్వారతోపి సముట్ఠహన్తి. పురిమాని పనేత్థ చత్తారి ఆణత్తికవిజ్జామయప్పయోగవసేన వచీద్వారతో సముట్ఠహిత్వాపి కాయద్వారమేవ పూరేన్తి, సఙ్ఘభేదో హత్థముద్దాయ భేదం కరోన్తస్స కాయద్వారతో సముట్ఠహిత్వాపి వచీద్వారమేవ పూరేతీతి ఏవమేత్థ ద్వారతోపి విఞ్ఞాతబ్బో వినిచ్ఛయో.

కప్పట్ఠితియతోతి సఙ్ఘభేదోయేవ చేత్థ కప్పట్ఠితియో. సణ్ఠహన్తే హి కప్పే వా కప్పవేమజ్ఝే వా సఙ్ఘభేదం కత్వా కప్పవినాసేయేవ ముచ్చతి. సచేపి హి 'స్వే కప్పో వినస్సిస్సతీ"తి అజ్జ సఙ్ఘభేదం కరోతి, స్వేవ ముచ్చతి, ఏకదివసమేవ

నిరయే పచ్చతి. ఏవం కరణం పన నత్థి. సేసాని చత్తారి కమ్మాని ఆనన్తరియానేవ హోన్తి, న కప్పట్ఠితియానీతి ఏవమేత్థ కప్పట్ఠితియతోపి విఞ్ఞాతబ్బో వినిచ్ఛయో.

పాకతోతి యేన చ పఞ్చపేతాని కమ్మాని కతాని హోన్తి, తస్స సఙ్ఘభేదోయేవ పటిసన్ధివసేన విపచ్చతి, సేసాని "అహోసికమ్మం నాహోసి కమ్మవిపాకో"తి ఏవమాదీసు సఙ్ఖం గచ్ఛన్తి. సఙ్ఘభేదాభావే లోహితుప్పాదో, తదభావే అరహన్తఘాతో, తదభావే సచే పితా సీలవా హోతి, మాతా దుస్సీలా, నో వా తథా సీలవతీ, పితుఘాతో పటిసన్ధివసేన విపచ్చతి. సచే మాతా సీలవతీ, మాతుఘాతో. ద్వీసుపి సీలేన వా దుస్సీలేన వా సమానేసు మాతుఘాతోవ పటిసన్ధివసేన విపచ్చతి . మాతా హి దుక్కరకారినీ బహూపకారా చ పుత్తానన్తి. ఏవమేత్థ పాకతోపి విఞ్ఞాతబ్బో వినిచ్ఛయో.

సాధారణాదీహీతి పురిమాని చత్తారి సబ్బేసమ్పి గహట్ఠపబ్బజితానం సాధారణాని. సఙ్ఘభేదో పన "న ఖో, ఉపాలి భిక్ఖునీ, సఙ్ఘం భిన్దతి, న సిక్ఖమానా, న సామణేరో, న సామణేరీ , న ఉపాసకో, న ఉపాసికా సఙ్ఘం భిన్దతి. భిక్ఖు ఖో, ఉపాలి, పకతత్తో సమానసంవాసకో సమానసీమాయం ఠితో సఙ్ఘం భిన్దతీ"తి (చూళవ. ౩౫౧) వచనతో వుత్తప్పకారస్స భిక్ఖునోవ హోతి, న అఞ్ఞస్స, తస్మా అసాధారణో. ఆదిసద్దేన సబ్బేపేతే దుక్ఖవేదనాయ సహగతా దోసమోహసమ్పయుత్తా చాతి ఏవమేత్థ సాధారణాదీహిపి విఞ్ఞాతబ్బో వినిచ్ఛయో.

౨౭౮. అఞ్ఞం సత్థారన్తి "అయం మే సత్థా సత్థు కిచ్చం కాతుం అసమత్థో"తి భవన్తరేపి అఞ్ఞం తిత్థకరం 'అయం మే సత్థా"తి ఏవం గణ్హేయ్య, నేతం ఠానం విజ్జతీతి అత్థో.

౨౭౭. ఏకిస్సా లోకధాతుయాతి దససహస్సిలోకధాతుయా. తీణి హి ఖేత్తాని జాతిఖేత్తం, ఆణాఖేత్తం విసయఖేత్తన్తి. తత్థ **జాతిఖేత్తం** నామ దససహస్సీ లోకధాతు. సా హి తథాగతస్స మాతుకుచ్ఛిస్మిం ఓక్కమనకాలే నిక్ఖమనకాలే సమ్బోధికాలే ధమ్మచక్కప్పవత్తనే ఆయుసఙ్ఖారవోస్సజ్జనే పరినిబ్బానే చ కమ్పతి. కోటిసతసహస్సచక్కవాళం పన **ఆణాఖేత్తం** నామ. ఆటానాటియపరిత్తమోరపరిత్తధజగ్గపరిత్తరతనపరిత్తాదీనఞ్హి ఏత్థ ఆణా పవత్తతి. **విసయఖేత్తస్స** పన పరిమాణం నత్థి. బుద్ధానఞ్హి "యావతకం ఞాణం తావతకం ఞేయ్యం, యావతకం ఞేయ్యం తావతకం ఞాణం, ఞాణపరియన్తికం ఞేయ్యం, ఞేయ్యపరియన్తికం ఞాణ"న్తి (మహాని. ౬౯; చూళని. మోఘరాజమాణవపుచ్ఛానిద్దేసో ౮౫; పటి. మ. ౩.౫) వచనతో అవిసయో నామ నత్థి.

ఇమేసు పన తీసు ఖేత్తేసు ఠపేత్వా ఇమం చక్కవాళం అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తీతి సుత్తం నత్థి, న ఉప్పజ్జన్తీతి పన అత్థి. **తీణి** హి **పిటకాని** – వినయపిటకం, సుత్తన్తపిటకం, అభిధమ్మపిటకం. **తిస్సో సఙ్గీతియో** – మహాకస్సపత్థేరస్స సఙ్గీతి, యసత్థేరస్స సఙ్గీతి, మోగ్గలిపుత్తత్థేరస్స సఙ్గీతి. ఇమా తిస్సో సఙ్గీతియో ఆరుళ్హే తేపిటకే బుద్ధవచనే ఇమం చక్కవాళం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞత్థ బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తీతి సుత్తం నత్థి, న ఉప్పజ్జన్తీతి పన అత్థి.

అపుబ్బం అచరిమన్తి అపురే అపచ్ఛా, ఏకతో న ఉప్పజ్జన్తి. పురే వా పచ్ఛా వా ఉప్పజ్జన్తీతి వుత్తం హోతి. తత్థ బోధిపల్లఙ్కే "బోధిం అప్పత్వా న ఉట్ఠహిస్సామీ"తి నిసిన్నకాలతో పట్ఠాయ యావ మాతుకుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిగ్గహణం, తావ పుబ్బేతి న వేదితబ్బం. బోధిసత్తస్స హి పటిసన్ధిక్ఖణే దససహస్సచక్కవాళకమ్పనేనేవ ఖేత్తపరిగ్గహో కతో, ఏత్థన్తరే అఞ్ఞస్స బుద్ధస్స ఉప్పత్తి నివారితావ హోతి. పరినిబ్బానతో పట్ఠాయ యావ సాసపమత్తాపి ధాతు తిట్ఠతి, తావ పచ్ఛాతి న

వేదితబ్బం. ధాతూసు హి ఠితాసు బుద్ధా ఠితావ హోన్తి. తస్మా ఏత్థన్తరే అఞ్ఞస్స బుద్ధస్స ఉప్పత్తి నివారితావ హోతి. ధాతుపరినిబ్బానే పన జాతే అఞ్ఞస్స బుద్ధస్స ఉప్పత్తి న నివారితా.

కస్మా పన అపుబ్బం అచరిమం న ఉప్పజ్జన్తీతి? అనచ్ఛరియత్తా. బుద్ధా హి అచ్ఛరియమనుస్సా. యథాహ – "ఏకపుగ్గలో, భిక్ఖవే, లోకే ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి అచ్ఛరియమనుస్సో. కతమో ఏకపుగ్గలో? తథాగతో అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో"తి (అం. ని. ౧.౧౭౩). యది చ ద్వే వా చత్తారో వా అట్ఠ వా సోళస వా ఏకతో ఉప్పజ్జేయ్యుం, అనచ్ఛరియా భవేయ్యుం. ఏకస్మిఞ్హి విహారే ద్విన్నం చేతియానమ్పి లాభసక్కారో ఉళారా న హోన్తి, భిక్ఖూపి బహుతాయ అనచ్ఛరియా జాతా, ఏవం బుద్ధాపి భవేయ్యుం. తస్మా న ఉప్పజ్జన్తి.

దేసనాయ చ విసేసాభావతో. యఞ్హి సతిపట్ఠానాదికం ధమ్మం ఏకో దేసేతి, అఞ్ఞేన ఉప్పజ్జిత్వాపి సోవ ధమ్మో దేసేతబ్బో సియా. తతో అనచ్ఛరియో సియా. ఏకస్మిం పన ధమ్మం దేసేన్తే దేసనాపి అచ్ఛరియావ హోతి.

వివాదభావతో చ. బహూసు చ బుద్ధేసు ఉప్పన్నేసు బహూనం ఆచరియానం అన్తేవాసికా వియ "అమ్హాకం బుద్ధో పాసాదికో, అమ్హాకం బుద్ధో మధురస్సరో లాభీ పుఞ్ఞవా"తి వివదేయ్యుం, తస్మాపి ఏవం న ఉప్పజ్జన్తి.

అపిచేతం కారణం మిలిన్దరఞ్ఞా పుట్ఠేన నాగసేనత్థేరేన విత్థారితమేవ. వుత్తఞ్హి తత్థ (మి. ప. ౫.౧.౧) –

> "భన్తే, నాగసేన, భాసితమ్పి హేతం భగవతా – 'అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో, యం ఏకిస్సా లోకధాతుయా ద్వే అరహన్తో సమ్మాసమ్బుద్ధా అపుబ్బం అచరిమం ఉప్పజ్జేయ్యుం , నేతం ఠానం విజ్జతీ'తి. దేసేన్తా చ, భన్తే నాగసేన, సబ్బేపి తథాగతా సత్తతింస బోధిపక్ఖియధమ్మే దేసేన్తి, కథయమానా చ చత్తారి అరియసచ్చాని కథేన్తి, సిక్ఖాపేన్తా చ తీసు సిక్ఖాసు సిక్ఖాపేన్తి, అనుసాసమానా చ అప్పమాదపటిపత్తియం అనుసాసన్తి. యది, భన్తే నాగసేన, సబ్బేసమ్పి తథాగతానం ఏకో ఉద్దేసో ఏకా కథా ఏకా సిక్ఖా ఏకా అనుసిట్ఠి, కేన కారణేన ద్వే తథాగతా ఏకక్ఖణే న ఉప్పజ్జన్తి. ఏకేనపి తావ బుద్ధుప్పాదేన అయం లోకో ఓభాసజాతో, యది దుతియోపి బుద్ధో భవేయ్య, ద్విన్నం పభాయ అయం లోకో భియ్యోసోమత్తాయ ఓభాసజాతో భవేయ్య. ఓవదమానా చ ద్వే తథాగతా సుఖం ఓవదేయ్యుం, అనుసాసమానా చ సుఖం అనుసాసేయ్యుం. తత్థ మే కారణం దేసేహి, యథాహం నిస్సంసయో భవేయ్యన్తి".

"అయం, మహారాజ, దససహస్సీ లోకధాతు ఏకబుద్ధధారణీ, ఏకస్సేవ తథాగతస్స గుణం ధారేతి. యది దుతియో బుద్ధో ఉప్పజ్జేయ్య, నాయం దససహస్సీ లోకధాతు ధారేయ్య, చలేయ్య కమ్పేయ్య నమేయ్య ఓనమేయ్య వినమేయ్య వికిరేయ్య విధమేయ్య విద్ధంసేయ్య, న ఠానముపగచ్ఛేయ్య.

"యథా, మహారాజ, నావా ఏకపురిససన్ధారణీ భవేయ్య. ఏకస్మిం పురిసే అభిరూళ్హే సా నావా సముపాదికా భవేయ్య. అథ దుతియో పురిసో ఆగచ్ఛేయ్య తాదిసో ఆయునా వణ్ణేన వయేన పమాణేన కిసథూలేన సబ్బఙ్గపచ్చఙ్గేన, సో తం నావం అభిరుహేయ్య. అపి ను సా, మహారాజ, నావా ద్విన్నమ్పి ధారేయ్యాతి? న హి, భన్తే, చలేయ్య కమ్పేయ్య నమేయ్య ఓనమేయ్య వినమేయ్య వికిరేయ్య విధమేయ్య విద్ధంసేయ్య, న ఠానముపగచ్ఛేయ్య, ఓసీదేయ్య ఉదకేతి. ఏవమేవ ఖో,

మహారాజ, అయం దససహస్సీ లోకధాతు ఏకబుద్ధధారణీ, ఏకస్సేవ తథాగతస్స గుణం ధారేతి, యది దుతియో బుద్ధో ఉప్పజ్జేయ్య, నాయం దససహస్సీ లోకధాతు ధారేయ్య, చలేయ్య...పే०... న ఠానముపగచ్ఛేయ్య.

"యథా వా పన, మహారాజ, పురిసో యావదత్థం భోజనం భుఞ్జేయ్య ఛాదేన్తం యావ కణ్ఠమభిపూరయిత్వా. సో ధాతో పీణితో పరిపుణ్ణో నిరన్తరో తన్దికతో అనోనమితదణ్డజాతో పునదేవ తత్తకం భోజనం భుఞ్జేయ్య. అపి ను ఖో సో, మహారాజ, పురిసో సుఖితో భవేయ్యాతి? న హి, భన్తే, సకింభుత్తోవ మరేయ్యాతి. ఏవమేవ ఖో, మహారాజ, అయం దససహస్సీ లోకధాతు ఏకబుద్ధధారణీ...పే०... న ఠానముపగచ్ఛేయ్యాతి.

"కిం ను ఖో, భన్తే నాగసేన, అతిధమ్మభారేన పథవి చలతీతి? ఇధ, మహారాజ, ద్వే సకటా రతనపరిపూరితా భవేయ్యుం యావ ముఖసమా. ఏకస్మా సకటతో రతనం గహేత్వా ఏకస్మిం సకటే ఆకిరేయ్యుం, అపి ను తం, మహారాజ, సకటం ద్విన్నమ్పి సకటానం రతనం ధారేయ్యాతి? న హి, భన్తే, నాభిపి తస్స ఫలేయ్య, అరాపి తస్స భిజ్జేయ్యుం, నేమీపి తస్స ఓపతేయ్యుం, అక్ఖోపి తస్స భిజ్జేయ్యాతి. కిం ను ఖో, మహారాజ, అతిరతనభారేన సకటం భిజ్జతీతి ? ఆమ, భన్తేతి. ఏవమేవ ఖో, మహారాజ, అతిధమ్మభారేన పథవీ చలతీతి.

"అపి చ, మహారాజ, ఇమం కారణం బుద్ధబలపరిదీపనాయ ఓసారితం. అఞ్ఞమ్పి తత్థ అభిరూపం కారణం సుణోహి, యేన కారణేన ద్వే సమ్మాసమ్బుద్ధా ఏకక్ఖణే న ఉప్పజ్జన్తి. యది, మహారాజ, ద్వే సమ్మాసమ్బుద్ధా ఏకక్ఖణే ఉప్పజ్జేయ్యుం, పరిసాయ వివాదో ఉప్పజ్జేయ్య, 'తుమ్హాకం బుద్ధో, అమ్హాకం బుద్ధో'తి ఉభతోపక్ఖజాతా భవేయ్యుం. యథా, మహారాజ, ద్విన్నం బలవామచ్చానం పరిసాయ వివాదో ఉప్పజ్జతి, 'తుమ్హాకం అమచ్చో అమ్హాకం అమచ్చో'తి ఉభతోపక్ఖజాతా హోన్తి. ఏవమేవ ఖో, మహారాజ, యది ద్వే సమ్మాసమ్బుద్ధా ఏకక్ఖణే ఉప్పజ్జేయ్యుం, పరిసాయ వివాదో ఉప్పజ్జేయ్య, 'తుమ్హాకం బుద్ధో, అమ్హాకం బుద్ధో'తి ఉభతోపక్ఖజాతా భవేయ్యుం. ఇదం పఠమం కారణం సుణోహి, యేన కారణేన ద్వే సమ్మాసమ్బుద్ధా ఏకక్ఖణే న ఉప్పజ్జన్తి.

"అపరమ్పి, మహారాజ, ఉత్తరిం కారణం సుణోహి, యేన కారణేన ద్వే సమ్మాసమ్బుద్ధా ఏకక్ఖణే న ఉప్పజ్జన్తి. యది, మహారాజ, ద్వే సమ్మాసమ్బుద్ధా ఏకక్ఖణే ఉప్పజ్జేయ్యుం, అగ్గో బుద్ధోతి యం వచనం, తం మిచ్ఛా భవేయ్య. జేట్ఠో బుద్ధోతి... పే०... సేట్ఠో బుద్ధోతి. విసిట్ఠో బుద్ధోతి, ఉత్తమో బుద్ధోతి, పవరో బుద్ధోతి, అసమో బుద్ధోతి, అసమసమో బుద్ధోతి, అప్పటిసమో బుద్ధోతి, అప్పటిభాగో బుద్ధోతి, అప్పటిపుగ్గలో బుద్ధోతి యం వచనం, తం మిచ్ఛా భవేయ్య. ఇమమ్పి ఖో త్వం, మహారాజ, కారణం అత్థతో సమ్పటిచ్ఛ, యేన కారణేన ద్వే సమ్మాసమ్బుద్ధా ఏకక్ఖణే న ఉప్పజ్జన్తి.

"అపిచ, మహారాజ, బుద్ధానం భగవన్తానం సభావపకతికా ఏసా, యం ఏకోయేవ బుద్ధో లోకే ఉప్పజ్జతి. కస్మా? కారణమహన్తత్తా సబ్బఞ్ఞుబుద్ధగుణానం. అఞ్ఞమ్పి, మహారాజ, యం మహన్తం హోతి, తం ఏకంయేవ హోతి. పథవీ, మహారాజ, మహన్తీ, సా ఏకాయేవ. సాగరో మహన్తో, సో ఏకోయేవ. సినేరు గిరిరాజ మహన్తో, సో ఏకోయేవ. ఆకాసో మహన్తో, సో ఏకోయేవ . సక్కో మహన్తో, సో ఏకోయేవ. బ్రహ్మ మహన్తో, సో ఏకోయేవ. తథాగతో అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో మహన్తో, సో ఏకోయేవ. యత్థ తే ఉప్పజ్జన్తి, తత్థ అఞ్ఞేసం ఓకాసో న హోతి. తస్మా తథాగతో అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో ఏకోయేవ లోకే ఉప్పజ్జతీతి. సుకథితో, భన్తే నాగసేన, పఞ్హో ఓపమ్మేహి కారణేహీ"తి.

ఏకిస్సా లోకధాతుయాతి ఏకస్మిం చక్కవాళే. హేట్ఠా ఇమినావ పదేన దస చక్కవాళసహస్సాని గహితాని, తానిపి ఏకచక్కవాళేనేవ పరిచ్ఛిన్దితుం వట్టన్తి. బుద్ధా హి ఉప్పజ్జమానా ఇమస్మింయేవ చక్కవాళే ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పజ్జనట్ఠానే పన వారితే ఇతో అఞ్ఞేసు చక్కవాళేసు న ఉప్పజ్జన్తీతి వారితమేవ హోతి.

పఠమవగ్గవణ్ణనా.

౧౫. అట్ఠానపాళి

(౧౫) ౨. అట్ఠానపాళి-దుతియవగ్గవణ్ణనా

౨౭౮. అపుబ్బం అచరిమన్తి ఏత్థ చక్కరతనపాతుభావతో పుబ్బే పుబ్బం, తస్సేవ అన్తరధానతో పచ్ఛా చరిమం. తత్థ ద్విధా చక్కరతనస్స అన్తరధానం హోతి చక్కవత్తినో కాలకిరియాయ వా పబ్బజ్జాయ వా. అన్తరధాయమానఞ్చ పన తం కాలకిరియతో వా పబ్బజ్జతో వా సత్తమే దివసే అన్తరధాయతి, తతో పరం చక్కవత్తినో పాతుభావో అవారితో.

కస్మా పన ఏకచక్కవాళే ద్వే చక్కవత్తినో న ఉప్పజ్జన్తీతి? వివాదుపచ్ఛేదతో, అచ్ఛరియభావతో, చక్కరతనస్స మహానుభావతో చ. ద్వీసు హి ఉప్పజ్జన్తేసు "అమ్హాకం రాజా మహన్తో, అమ్హాకం రాజా మహన్తో"తి వివాదో ఉప్పజ్జేయ్య, "ఏకస్మిం దీపే చక్కవత్తీ, ఏకస్మిం దీపే చక్కవత్తీ"తి చ అనచ్ఛరియో భవేయ్య. యో చాయం చక్కరతనస్స ద్విసహస్సదీపపరివారేసు చతూసు మహాదీపేసు ఇస్సరియానుప్పదానసమత్థో మహానుభావో, సోపి పరిహాయేథ. ఇతి వివాదుపచ్ఛేదతో అచ్ఛరియభావతో చక్కరతనస్స మహానుభావతో చ న ఏకచక్కవాళే ద్వే ఉప్పజ్జన్తి.

౨౭౯. యం ఇత్థీ అరహం అస్స సమ్మాసమ్బుద్ధోతి ఏత్థ తిట్ఠతు తావ సబ్బఞ్ఞుగుణే నిబ్బత్తేత్వా లోకనిత్థరణసమత్థో బుద్ధభావో, పణిధానమత్తమ్పి ఇత్థియా న సమ్పజ్జతి.

"మనుస్సత్తం లిఙ్గసమ్పత్తి, హేతు సత్థారదస్సనం;
పబ్బజ్జా గుణసమ్పత్తి, అధికారో చ ఛన్దతా;
అట్ఠ ధమ్మసమోధానా, అభినీహారో సమిజ్ఝతీ"తి. (బు॰ వం॰ ౨.౫౯) –

ఇమాని హి పణిధానసమ్పత్తికారణాని. ఇతి పణిధానమ్పి సమ్పాదేతుం అసమత్థాయ ఇత్థియా కుతో బుద్ధభావోతి. "అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో, యం ఇత్థీ అరహం అస్స సమ్మాసమ్బుద్ధో"తి వుత్తం . సబ్బాకారపరిపూరోవ పుఞ్ఞుస్సయో సబ్బాకారపరిపూరమేవ అత్తభావం నిబ్బత్తేతీతి పురిసోవ అరహం హోతి సమ్మాసమ్బుద్ధో, న ఇత్థీ.

౨౮౦. రాజా అస్స చక్కవత్తీతిఆదీసుపి యస్మా ఇత్థియా కోసోహితవత్థగుయ్హతాదీనం అభావేన లక్ఖణాని న పరిపూరన్తి, ఇత్థిరతనాభావేన సత్తరతనసమఙ్గితా న సమ్పజ్జతి, సబ్బమనుస్సేహి చ అధికో అత్తభావో న హోతి. తస్మా "అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో యం ఇత్థీ రాజా అస్స చక్కవత్తీ"తి వుత్తం.

౨౮౧. యస్మా చ సక్కత్తాదీని తీణి ఠానాని ఉత్తమాని, ఇత్థిలిఙ్గఞ్చ హీనం, తస్మా చస్సా సక్కత్తాదీనిపి పటిసిద్ధాని.

నను చ యథా ఇత్థిలిఙ్గం, ఏవం పురిసలిఙ్గమ్పి బ్రహ్మలోకే నత్థి. తస్మా “యం పురిసో బ్రహ్మత్తం కారేయ్య, ఠానమేతం విజ్జతీ”తిపి న వత్తబ్బం సియాతి. నో న వత్తబ్బం. కస్మా? ఇధ పురిసస్స తత్థ నిబ్బత్తనతో. బ్రహ్మత్తన్తి హి మహాబ్రహ్మత్తం అధిప్పేతం. ఇత్థీ చ ఇధ ఝానం భావేత్వా కాలం కత్వా బ్రహ్మపారిసజ్జానం సహబ్యతం ఉపపజ్జతి, న మహాబ్రహ్మానం. పురిసో పన తత్థ నుప్పజ్జతీతి న వత్తబ్బో. సమానేపి చేత్థ ఉభయలిఙ్గాభావే పురిససణ్ఠానావ బ్రహ్మానో, న ఇత్థిసణ్ఠానా. తస్మా సువుత్తమేవేతం.

౨౮౪. కాయదుచ్చరితస్సాతిఆదీసు యథా నిమ్బబీజకోసాతకిబీజాదీని మధురం ఫలం న నిబ్బత్తేన్తి, అసాతం అమధురమేవ నిబ్బత్తేన్తి, ఏవం కాయదుచ్చరితాదీని మధురం విపాకం న నిబ్బత్తేన్తి, అమధురమేవ నిబ్బత్తేన్తి. యథా చ ఉచ్ఛుబీజసాలిబీజాదీని మధురం సాదురసమేవ ఫలం నిబ్బత్తేన్తి, న అసాతం కటుకం. ఏవం కాయసుచరితాదీని మధురమేవ విపాకం నిబ్బత్తేన్తి, న అమధురం. వుత్తమ్పి చేతం –

“యాదిసం వపతే బీజం, తాదిసం హరతే ఫలం;

కల్యాణకారీ కల్యాణం, పాపకారీ చ పాపక”న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౫౬);

తస్మా “అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో, యం కాయదుచ్చరితస్సా”తిఆది వుత్తం.

౨౯౦-౨౯౫. కాయదుచ్చరితసమఙ్గీతిఆదీసు **సమఙ్గీ**తి పఞ్చవిధా సమఙ్గితా – ఆయూహనసమఙ్గితా, చేతనాసమఙ్గితా, కమ్మసమఙ్గితా, విపాకసమఙ్గితా, ఉపట్ఠానసమఙ్గితాతి. తత్థ కుసలాకుసలకమ్మాయూహనక్ఖణే **ఆయూహనసమఙ్గితా**తి వుచ్చతి. తథా **చేతనాసమఙ్గితా**. యావ పన సత్తా అరహత్తం న పాపుణన్తి, తావ సబ్బేపి సత్తా పుబ్బే ఉపచితచేతనాయ సమఙ్గితాయ చేతనాసమఙ్గినోతి వుచ్చన్తి. ఏసా చేతనాసమఙ్గితా. యావ అరహత్తం న పాపుణన్తి, తావ సబ్బేపి సత్తా పుబ్బే ఉపచితం విపాకారహం కమ్మం సన్ధాయ “కమ్మసమఙ్గినో”తి వుచ్చన్తి. ఏసా **కమ్మసమఙ్గితా. విపాకసమఙ్గితా** విపాకక్ఖణేయేవ వేదితబ్బా. యావ పన సత్తా అరహత్తం న పాపుణన్తి, తావ తేసం తతో తతో చవిత్వా నిరయే ఉప్పజ్జమానానం అగ్గిజాలాలోహకుమ్భిఆదీహి ఉపట్ఠానాకారేహి నిరయో, గబ్భసేయ్యకత్తం ఆపజ్జమానానం మాతుకుచ్ఛి, దేవేసు ఉప్పజ్జమానానం కప్పరుక్ఖవిమానాదీహి ఉపట్ఠానాకారేహి దేవలోకోతి ఏవం ఉపపత్తినిమిత్తం ఉపట్ఠాతి. ఇతి నేసం ఇమినా ఉపపత్తినిమిత్తఉపట్ఠానేన అపరిముత్తతా **ఉపట్ఠానసమఙ్గితా** నామ. సా చలతి, సేసా నిచ్చలా. నిరయే హి ఉపట్ఠితేపి దేవలోకో ఉపట్ఠాతి, దేవలోకే ఉపట్ఠితేపి నిరయో ఉపట్ఠాతి, మనుస్సలోకే ఉపట్ఠితేపి తిరచ్ఛానయోని ఉపట్ఠాతి, తిరచ్ఛానయోనియా చ ఉపట్ఠితాయపి మనుస్సలోకో ఉపట్ఠాతియేవ.

తత్రిదం వత్థు – సోణగిరిపాదే కిర అచేలవిహారే సోణత్థేరో నామ ఏకో ధమ్మకథికో. తస్స పితా సునఖవాజికో నామ అహోసి, థేరో తం పటిబాహన్తోపి సంవరే ఠపేతుం అసక్కోన్తో “మా నస్సి వరాకో”తి మహల్లకకాలే అకామకం నం పబ్బాజేసి. తస్స గిలానసేయ్యాయ నిపన్నస్స నిరయో ఉపట్ఠాసి. సోణగిరిపాదతో మహన్తా సునఖా ఆగన్త్వా ఖాదితుకామా వియ సమ్పరివారేసుం. సో మహాభయభీతో “వారేహి, తాత సోణ, వారేహి, తాత సోణా”తి ఆహ. కిం మహాథేరాతి? న పస్ససి, తాతాతి తం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. సోణత్థేరో “కథఞ్హి నామ మాదిసస్స పితా నిరయే నిబ్బత్తిస్సతి , పతిట్ఠాస్స భవిస్సామీ”తి సామణేరేహి నానాపుప్ఫాని ఆహరాపేత్వా చేతియఙ్గణబోధియఙ్గణేసు తలసన్థరణపూజం ఆసనపూజఞ్చ కారేత్వా పితరం మఞ్చకేన చేతియఙ్గణం హరిత్వా మఞ్చే నిసీదాపేత్వా “అయం, మహాథేర, పూజా తుమ్హాకం అత్థాయ కతా, ‘అయం మే

భగవా దుగ్గతపణ్ణాకారో’తి వత్వా భగవన్తం వన్దిత్వా చిత్తం పసాదేహీ”తి ఆహ. సా మహాథేరో పూజం దిస్వా తథా కరోన్తో చిత్తం పసాదేసి. తావదేవస్స దేవలోకో ఉపట్ఠాసి. నన్దనవన-చిత్తలతావన-మిస్సకవన-ఫారుసకవన-విమానాని చేవ దేవనాటకాని చ పరివారేత్వా ఠితాని వియ అహేసుం. సో “అపేథ, సోణ, అపేథ, సోణా”తి థేరం ఆహ. కిమిదం, మహాథేరాతి? ఏతా తే మాతరో ఆగచ్ఛన్తీతి. థేరో “సగ్గో ఉపట్ఠితో మహాథేరస్సా”తి చిన్తేసి. ఏవం ఉపట్ఠానసమఙ్గితా చలతీతి వేదితబ్బా. ఏతాసు సమఙ్గితాసు ఇధ ఆయూహనచేతనాకమ్మ-సమఙ్గితావసేన “కాయదుచ్చరితసమఙ్గీ”తిఆది వుత్తం.

తత్థ ఏకే ఆచరియా “యస్మిం ఖణే కమ్మం ఆయూహతి, తస్మింయేవ ఖణే తస్స సగ్గో వారితో”తి వదన్తి. అపరే పన “ఆయూహితకమ్మం నామ విపాకవారం లభన్తమ్పి అత్థి అలభన్తమ్పి. తత్థ యదా కమ్మం విపాకవారం లభతి, తస్మింయేవ కాలే తస్స సగ్గో వారితో”తి వదన్తి. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

అట్ఠానపాళివణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౬. ఏకధమ్మపాళి

(౧౬) ౧. ఏకధమ్మపాళి-పఠమవగ్గవణ్ణనా

౨౯౬. ఏకధమ్మపాళియం **ఏకధమ్మోతి** ఏకసభావో. **ఏకన్తనిబ్బిదాయాతి** ఏకన్తేన వట్టే నిబ్బిన్దనత్థాయ ఉక్కణ్ఠనత్థాయ. **విరాగాయాతి** వట్టే విరజ్జనత్థాయ, రాగాదీనం వా కిలేసానం విరజ్జనాయ విగమాయ. **నిరోధాయాతి** రాగాదీనం నిరోధాయ అప్పవత్తికరణత్థాయ, వట్టస్సేవ వా నిరుజ్ఝనత్థాయ. **ఉపసమాయాతి** కిలేసవూపసమనత్థాయ, **అభిఞ్ఞాయాతి** అనిచ్చాదివసేన లక్ఖణత్తయం ఆరోపేత్వా అభిజాననత్థాయ. **సమ్బోధాయాతి** చతున్నం సచ్చానం బుజ్ఝనత్థాయ, "బోధి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణ"న్తి (మహాని॰ ౧౯౧; చూళని॰ ఖగ్గవిసాణసుత్తనిద్దేసో ౧౨౧) ఏవం వుత్తస్స వా చతుమగ్గఞాణస్స పటివిజ్ఝనత్థాయ. **నిబ్బానాయాతి** అప్పచ్చయనిబ్బానస్స సచ్ఛికరణత్థాయ.

ఇతి భగవా ఇమేహి సత్తహి పదేహి బుద్ధానుస్సతికమ్మట్ఠానస్స వణ్ణం కథేసి. కస్మా? మహాజనస్స ఉస్సాహజననత్థం విసకణ్టకవాణిజో వియ అత్తనో పణియస్స. విసకణ్టకవాణిజో నామ గుళవాణిజో వుచ్చతి. సో కిర గుళఫాణితఖణ్డసక్కరాదీని సకటేనాదాయ పచ్చన్తగామం గన్త్వా "విసకణ్టకం గణ్హథ, విసకణ్టకం గణ్హథా"తి ఉగ్ఘోసేసి. తం సుత్వా గామికా "విసం నామ కక్ఖళం ఘోరం. యో నం ఖాదతి, సో మరతి. కణ్టకమ్పి విజ్ఝిత్వా మారేతి, ఉభోపేతే కక్ఖళా. కో ఏత్థ ఆనిసంసో"తి గేహద్వారాని థకేసుం, దారకే చ పలాపేసుం. తం దిస్వా వాణిజో 'అవోహారకుసలా ఇమే గామికా, హన్ద నే ఉపాయేన గాహాపేమీ"తి "అతిమధురం గణ్హథ, అతిసాదుం గణ్హథ, గుళం ఫాణితం సక్కరం సమగ్ఘం లబ్భతి, కూటమాసకకూటకహాపణాదీహి వాపి లబ్భతీ"తి ఉగ్ఘోసేసి. తం సుత్వా గామికా తుట్ఠపహట్ఠా వగ్గవగ్గా గన్త్వా బహుమ్పి మూలం దత్వా అగ్గహేసుం.

తత్థ విసకణ్టకవాణిజస్స "విసకణ్టకం గణ్హథా"తి ఉగ్ఘోసనం వియ భగవతో బుద్ధానుస్సతికమ్మట్ఠానకథనం, విసకణ్టకే వణ్ణం కథేత్వా తస్స గహణత్థాయ మహాజనస్స ఉస్సాహకరణం వియ ఇమేహి సత్తహి పదేహి బుద్ధానుస్సతికమ్మట్ఠానస్స వణ్ణభణనేన తస్స మహాజనస్స ఉస్సాహకరణం.

కతమో ఏకధమ్మోతి కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛా. **బుద్ధానుస్సతీతి** బుద్ధం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి, బుద్ధగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. తం పనేతం బుద్ధానుస్సతికమ్మట్ఠానం దువిధం హోతి చిత్తసమ్పహంసనత్థఞ్చేవ విపస్సనత్థఞ్చ. కథం? యదా హి అసుభారమ్మణేసు అఞ్ఞతరం భావేన్తస్స భిక్ఖునో చిత్తుప్పాదో ఉపహఞ్ఞతి ఉక్కణ్ఠతి నిరస్సాదో హోతి, వీథిం నప్పటిపజ్జతి, కూటగోణో వియ ఇతో చితో చ విధావతి. తస్మిం ఖణే ఏస మూలకమ్మట్ఠానం పహాయ "ఇతిపి సో భగవా"తిఆదినా నయేన తథాగతస్స లోకియలోకుత్తరగుణే అనుస్సరతి. తస్సేవం బుద్ధం అనుస్సరన్తస్స చిత్తుప్పాదో పసీదతి, వినీవరణో హోతి . సో తం చిత్తం ఏవం దమేత్వా పున మూలకమ్మట్ఠానంయేవ మనసి కరోతి. కథం? యథా నామ బలవా పురిసో కూటాగారకణ్ణికత్థాయ మహారుక్ఖం ఛిన్దన్తో సాఖాపలాసచ్ఛేదనమత్తేనేవ ఫరసుధారాయ విపన్నాయ మహారుక్ఖం ఛిన్దితుం అసక్కోన్తోపి ధురనిక్ఖేపం అకత్వావ కమ్మారసాలం గన్త్వా తిఖిణం ఫరసుం కారాపేత్వా పున తం ఛిన్దేయ్య. ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం. సో ఏవం బుద్ధానుస్సతివసేన చిత్తం పరిదమేత్వా పున మూలకమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తో అసుభారమ్మణం పఠమజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా ఝానఙ్గాని సమ్మసిత్వా అరియభూమిం ఓక్కమతి. ఏవం తావ చిత్తసమ్పహంసనత్థం హోతి.

యదా పనేస బుద్ధానుస్సతిం అనుస్సరిత్వా “కో అయం ఇతిపి సో భగవాతిఆదినా నయేన అనుస్సరి, ఇత్థి ను ఖో పురిసో ను ఖో దేవమనుస్సమారబ్రహ్మానం అఞ్ఞతరో ను ఖో”తి పరిగ్గణ్హన్తో “న అఞ్ఞో కోచి, సతిసమ్పయుత్తం పన చిత్తమేవ అనుస్సరీ”తి దిస్వా “తం ఖో పనేతం చిత్తం ఖన్ధతో విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో హోతి, తేన సమ్పయుత్తా వేదనా వేదనాక్ఖన్ధో, తేన సమ్పయుత్తా సఞ్ఞా సఞ్ఞాక్ఖన్ధో, సహజాతా ఫస్సాదయో సఙ్ఖారక్ఖన్ధోతి ఇమే చత్తారో అరూపక్ఖన్ధా హోన్తీ”తి అరూపఞ్చ వవత్థపేత్వా తస్స నిస్సయం పరియేసన్తో హదయవత్థుం దిస్వా తస్స నిస్సయాని చత్తారి మహాభూతాని, తాని ఉపాదాయ పవత్తాని సేసఉపాదారూపాని చ పరిగ్గహేత్వా “సబ్బమ్పేతం రూపం రూపక్ఖన్ధో”తి వవత్థపేత్వా “ఇదఞ్చ రూపం పురిమఞ్చ అరూప”న్తి సఙ్ఖేపతో రూపారూపం, పభేదతో పఞ్చక్ఖన్ధే పున “సఙ్ఖేపతో పఞ్చుపేతే ఖన్ధా దుక్ఖసచ్చ”న్తి దుక్ఖసచ్చం వవత్థపేత్వా “తస్స పభావికా తణ్హా సముదయసచ్చం, తస్సా నిరోధో నిరోధసచ్చం, నిరోధపజాననా పటిపదా మగ్గసచ్చ”న్తి ఏవం పుబ్బభాగే చత్తారి చ సచ్చాని వవత్థపేత్వా పటిపాటియా అరియభూమిం ఓక్కమతి. తదాస్స ఇమం కమ్మట్ఠానం విపస్సనత్థం నామ హోతి. **అయం ఖో**తిఆది అప్పనావారో వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

౨౯౭. **ధమ్మానుస్సతి**ఆదీసుపి ఏసేవ నయో. అయం పనేత్థ వచనత్థో – ధమ్మం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **ధమ్మానుస్సతి,** స్వాక్ఖాతతాదిధమ్మగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. సఙ్ఘం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **సఙ్ఘానుస్సతి,** సుప్పటిపన్నతాదిసఙ్ఘగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. సీలం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **సీలానుస్సతి,** అఖణ్డతాదిసీలగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. చాగం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **చాగానుస్సతి,** ముత్తచాగతాదిచాగగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. దేవతా ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **దేవతానుస్సతి,** దేవతా సక్ఖిట్ఠానే ఠపేత్వా అత్తనో సద్ధాదిగుణారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. ఆనాపానే ఆరబ్భ ఉప్పన్నా సతి **ఆనాపానస్సతి,** అస్సాసపస్సాసనిమిత్తారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. మరణం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా సతి **మరణస్సతి,** జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. కేసాదిభేదం రూపకాయం గతా, కాయే వా గతాతి కాయగతా, కాయగతా చ సా సతి చాతి కాయగతాసతీతి వత్తబ్బే రస్సం అకత్వా **కాయగతాసతీ**తి వుత్తా. కేసాదికాయకోట్ఠాసనిమిత్తారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. ఉపసమం ఆరబ్భ ఉప్పన్నా అనుస్సతి **ఉపసమానుస్సతి,** సబ్బదుక్ఖూపసమారమ్మణాయ సతియా ఏతం అధివచనం. దువిధో వా ఉపసమో అచ్చన్తూపసమో చ ఖయూపసమో చ. తత్థ **అచ్చన్తూపసమో** నామ నిబ్బానం, **ఖయూపసమో** నామ మగ్గో. ఏవమేతం దువిధమ్పి ఉపసమం అనుస్సరన్తస్స ఉప్పన్నా సతి ఉపసమానుస్సతీతి అయమేత్థ అత్థో. ఇతి ఇమేసు దససు కమ్మట్ఠానేసు ఆనాపానస్సతి మరణస్సతి కాయగతాసతీతి ఇమాని తీణి విపస్సనత్థానేవ హోన్తి, సేసాని సత్త చిత్తసమ్పహంసనత్థానిపి హోన్తీతి.

పఠమవగ్గవణ్ణనా.

౧౬. ఏకధమ్మపాళి

(౧౬) ౨. ఏకధమ్మపాళి-దుతియవగ్గవణ్ణనా

౨౯౮. దుతియే **మిచ్ఛాదిట్ఠీ**తి ద్వాసట్ఠివిధాయపి మిచ్ఛాదిట్ఠియా ఏతం అధివచనం. **మిచ్ఛాదిట్ఠికస్సా**తి తాయ దిట్ఠియా సమన్నాగతస్స.

౨౯౯. సమ్మాదిట్ఠీతి పఞ్చవిధాయపి సమ్మాదిట్ఠియా ఏతం అధివచనం. **సమ్మాదిట్ఠికస్సాతి** తాయ దిట్ఠియా సమన్నాగతస్స.

౩౦౨. అయోనిసో మనసికారోతి అనుపాయమనసికారో.

౩౦౩. యోనిసో మనసికారోతి ఉపాయమనసికారో. తత్థ అయోనిసో మనసికరోతో పుబ్బే అనుప్పన్నా మిచ్ఛాదిట్ఠి ఉప్పజ్జతి, ఉప్పన్నా పన యావ నియామోక్కమనా పవడ్ఢతి. నియామే ఓక్కన్తే వడ్ఢితా నామ హోతి. యోనిసో మనసికరోతో పుబ్బే అనుప్పన్నా సమ్మాదిట్ఠి ఉప్పజ్జతి, ఉప్పన్నా పన యావ అరహత్తమగ్గా పవడ్ఢతి. అరహత్తఫలే పత్తే వడ్ఢితా నామ హోతి.

౩౦౪. మిచ్ఛాదిట్ఠియా, భిక్ఖవే, సమన్నాగతా సత్తాతి ఏత్థ ఏకచ్చా మిచ్ఛాదిట్ఠి సగ్గావరణా చేవ హోతి మగ్గావరణా చ, ఏకచ్చా మగ్గావరణావ, న సగ్గావరణా, ఏకచ్చా నేవ సగ్గావరణా న మగ్గావరణా. తత్థ అహేతుకదిట్ఠి, అకిరియదిట్ఠి, నత్థికదిట్ఠీతి అయం తివిధా సగ్గావరణా చేవ హోతి మగ్గావరణా చ. దసవత్థుకా అన్తగ్గాహికా మిచ్ఛాదిట్ఠి మగ్గావరణావ హోతి న సగ్గావరణా. వీసతివత్థుకా సక్కాయదిట్ఠి నేవ సగ్గావరణా న మగ్గావరణా. ఇదం పన విధానం పటిక్ఖిపిత్వా ఇమస్మిం సుత్తే "మిచ్ఛాదిట్ఠియా, భిక్ఖవే, సమన్నాగతా"తి వచనతో అన్తమసో వీసతివత్థుకం సక్కాయదిట్ఠిం ఉపాదాయ దిట్ఠి నామ సగ్గం ఉపనేతుం సమత్థా నామ నత్థి, ఏకన్తం నిరయస్మింయేవ నిముజ్జాపేతీతి వుత్తం. యథా హి ముగ్గమాసప్పమాణాపి పాసాణసక్ఖరా ఉదకే పక్ఖిత్తా ఉప్పిలవమానా నామ నత్థి, ఏకన్తం హేట్ఠావ పవిసతి, ఏవమేవం అన్తమసో సక్కాయదిట్ఠిపి సగ్గం ఉపనేతుం సమత్థా నామ నత్థి, ఏకన్తం అపాయేసుయేవ నిముజ్జాపేతీతి.

౩౦౫. సమ్మాదిట్ఠియా సమన్నాగతాతి ఏత్థ కమ్మస్సకతసమ్మాదిట్ఠి, ఝానసమ్మాదిట్ఠి, విపస్సనాసమ్మాదిట్ఠి, మగ్గసమ్మాదిట్ఠి, ఫలసమ్మాదిట్ఠీతి పఞ్చవిధా సమ్మాదిట్ఠి. తత్థ కమ్మస్సకతసమ్మాదిట్ఠి సమ్పత్తిభవం ఆకడ్ఢతి, ఝానసమ్మాదిట్ఠి రూపారూపభవే పటిసన్ధిం దేతి, మగ్గసమ్మాదిట్ఠి వట్టం విద్ధంసేతి, ఫలసమ్మాదిట్ఠి భవం పటిబాహతి. విపస్సనాసమ్మాదిట్ఠి కిం కరోతీతి? సాపి పటిసన్ధిం నాకడ్ఢతి. తిపిటకచూళాభయత్థేరో పనాహ "సచే విపస్సనాసమ్మాదిట్ఠి భావితా దిట్ఠేవ ధమ్మే అరహత్తం పాపేతుం సక్కోతి, ఇచ్చేతం కుసలం. సచే న సక్కోతి, సత్త భవే దేతి, ఆవుసో"తి. ఏవమయం లోకియలోకుత్తరా సమ్మాదిట్ఠి కథితా. ఇమస్మిం పనత్థే లోకికా భవనిప్ఫాదికావ వేదితబ్బా.

౩౦౬. యఞ్చేవ కాయకమ్మం యథాదిట్ఠి సమత్తం సమాదిన్నన్తి ఏత్థ **యథాదిట్ఠీతి** యా యా దిట్ఠి, తస్సా తస్సా అనురూపం. **సమత్తన్తి** పరిపుణ్ణం. **సమాదిన్నన్తి** గహితం. తదేతం యథాదిట్ఠియం ఠితకాయకమ్మం, దిట్ఠిసహజాతం కాయకమ్మం, దిట్ఠానులోమికం కాయకమ్మన్తి తివిధం హోతి. తత్థ "పాణం హనతో అదిన్నం ఆదియతో మిచ్ఛాచారం చరతో నత్థి తతోనిదానం పాపం, నత్థి పాపస్స ఆగమో"తి యం ఏవంలద్ధికస్స సతో పాణాతిపాత-అదిన్నాదాన-మిచ్ఛాచారసఙ్ఖాతం కాయకమ్మం, ఇదం **యథాదిట్ఠియం ఠితకాయకమ్మం** నామ. "పాణం హనతో అదిన్నం ఆదియతో మిచ్ఛాచారం చరతో నత్థి తతోనిదానం పాపం, నత్థి పాపస్స ఆగమో"తి ఇమాయ పన లద్ధియా ఇమినా దస్సనేన సహజాతం కాయకమ్మం **దిట్ఠిసహజాతం కాయకమ్మం** నామ. తదేవ పన సమత్తం సమాదిన్నం గహితం పరామట్ఠం **దిట్ఠానులోమికం కాయకమ్మం** నామ. వచీకమ్మాదీసుపి ఏసేవ నయో. యథా పనేత్థ "పాణం హనతో అదిన్నం ఆదియతో మిచ్ఛాచారం చరతో నత్థి

తతోనిదానం పాప”న్తి యోజనా కతా, ఏవం వచీకమ్మమనోకమ్మేసు “ముసా భణతో, పిసుణం కథేన్తస్స, ఫరుసం కథేన్తస్స, సమ్ఫం పలపన్తస్స, అభిజ్ఝాలునో, బ్యాపన్నచిత్తస్స, మిచ్ఛాదిట్ఠికస్స చ సతో నత్థి తతోనిదానం పాప”న్తి యోజనా కాతబ్బా.

యా చ చేతనాతిఆదీసు దిట్ఠిసహజాతావ చేతనా **చేతనా** నామ, దిట్ఠిసహజాతావ పత్థనా **పత్థనా** నామ, చేతనాపత్థనానం వసేన చిత్తట్ఠపనా **పణిధి** నామ, తేహి పన చేతనాదీహి సమ్పయుత్తా ఫస్సాదయో **సఙ్ఖారా** నామ. **దిట్ఠి హిస్స, భిక్ఖవే, పాపికా**తి యస్మా తస్స పుగ్గలస్స దిట్ఠి పాపికా లామికా. **నిక్ఖిత్త**న్తి రోపితం. **ఉపాదియతీ**తి గణ్హాతి. **కటుకత్తాయా**తి ఇదం పురిమస్సేవ వేవచనం.

“వణ్ణగన్ధరసూపేతో , అమ్బోయం అహువా పురే;
తమేవ పూజం లభమానో, కేనమ్బో కటుకప్ఫలో.

“పుచిమన్దపరివారో, అమ్బో తే దధివాహన;
మూలం మూలేన సంసట్ఠం, సాఖా సాఖా నిసేవరే;
అసాతసన్నివాసేన, తేనమ్బో కటుకప్ఫలో”తి. (జా. ౧.౨.౭౧-౭౨) –

ఆగతట్ఠానే వియ హి ఇధాపి కటుకన్తి తిత్తకం వేదితబ్బం. **అసాతత్తాయా**తి అమధురత్తాయ.

ఇమస్మిం పన బీజూపమసుత్తే “దిట్ఠీతి నియతమిచ్ఛాదిట్ఠి గహితా”తి పోరాణకత్థేరా ఆహంసు. తం పన పటిక్ఖిపిత్వా “సబ్బానిపి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని గహితానీ”తి వుత్తం. అనన్తరసుత్తే “పాణాతిపాతా విరమన్తస్స, అదిన్నాదానా విరమన్తస్స, మిచ్ఛాచారా విరమన్తస్స నత్థి తతోనిదానం పుఞ్ఞ”న్తిఆదినా నయేన యథాదిట్ఠియం రితకాయకమ్మాదీని యోజేత్వా వేదితబ్బాని. ఇధ పన సమ్మాదిట్ఠిసహజాతా చిత్తట్ఠపనావ పత్థనాతి వేదితబ్బా. సమ్మాదిట్ఠి పనేత్థ లోకియలోకుత్తరా కథితా. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

దుతియవగ్గవణ్ణనా.

౧౬. ఏకధమ్మపాళి

(౧౬) ౩. ఏకధమ్మపాళి-తతియవగ్గవణ్ణనా

౩౦౮. తతియస్స పఠమే **మిచ్ఛాదిట్ఠికో**తి అయాథావదిట్ఠికో. **విపరీతదస్సనో**తి తాయేవ మిచ్ఛాదిట్ఠియా విపరీతదస్సనో. **సద్ధమ్మా వుట్ఠాపేత్వా**తి దసకుసలకమ్మపథధమ్మతో వుట్ఠాపేత్వా. **అసద్ధమ్మే పతిట్ఠాపేతీ**తి దసఅకుసలకమ్మపథసఙ్ఖాతే అసద్ధమ్మే పతిట్ఠాపేతి. **ఏకపుగ్గలో**తి చేత్థ ఛహి సత్థారేహి సద్ధిం దేవదత్తో చ అఞ్ఞో చ ఏవరూపా వేదితబ్బా.

౩౦౯. దుతియే **సమ్మాదిట్ఠికో**తి యాథావదిట్ఠికో. **అవిపరీతదస్సనో**తి తాయేవ సమ్మాదిట్ఠియా అవిపరీతదస్సనో. **అసద్ధమ్మా**తి దసఅకుసలకమ్మపథతో. **సద్ధమ్మే**తి దసకుసలకమ్మపథసఙ్ఖాతే సద్ధమ్మే. **ఏకపుగ్గలో**తి చేత్థ అనుప్పన్నే బుద్ధే చక్కవత్తీ రాజా సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తోతి ఏవమాదయో లబ్భన్తి, ఉప్పన్నే బుద్ధే బుద్ధో చేవ బుద్ధసావకా చ.

౩౧౦. తతియే **మిచ్ఛాదిట్ఠిపరమానీ**తి మిచ్ఛాదిట్ఠి పరమా ఏతేసన్తి మిచ్ఛాదిట్ఠిపరమాని. పఞ్చ హి ఆనన్తరియకమ్మాని మహాసావజ్జాని నామ, తేహిపి మిచ్ఛాదిట్ఠియేవ మహాసావజ్జతరాతి అధిప్పాయో. కస్మా? తేసఞ్హి పరిచ్ఛేదో అత్థి. చత్తారి హి ఆనన్తరియకమ్మాని నిరయే నిబ్బత్తాపేన్తీతి వుత్తాని . సఙ్ఘభేదకమ్మమ్పి నిరయే కప్పట్ఠితికమేవ హోతి. ఏవమేతేసం పరిచ్ఛేదో అత్థి, కోటి పఞ్ఞాయతి. నియతమిచ్ఛాదిట్ఠియా పన పరిచ్ఛేదో నత్థి. సా హి వట్టస్స మూలం, తాయ సమన్నాగతస్స భవతో వుట్ఠానం నత్థి. యే తస్స సోతబ్బం మఞ్ఞన్తి, తేపి విప్పటిపాదేతి. తాయ చ సమన్నాగతస్స నేవ సగ్గో అత్థి న మగ్గో. కప్పవినాసే మహాజనే బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తేపి నియతమిచ్ఛాదిట్ఠికో తత్థ అనిబ్బత్తిత్వా పిట్ఠిచక్కవాళే నిబ్బత్తతి. కిం పన పిట్ఠిచక్కవాళం న ఝాయతీతి? ఝాయతి, తస్మిం ఝాయమానేపి ఏస ఆకాసే ఏకస్మిం ఓకాసే పచ్చతియేవాతి వదన్తి.

౩౧౧. చతుత్థే **మక్ఖలీ**తి "మా ఖలీ"తి వచనం ఉపాదాయ ఏవంలద్ధనామో తిత్థకరో. **నదీముఖే**తి ద్విన్నం నదీనం సమాగతట్ఠానే. దేసనామత్తమేవేతం, ద్విన్నం కన్దరానం, ద్విన్నం ఉదకానం, సముద్దస్స చ, లోణియా చ, సముద్దస్స చ నదియా చాతి ఏతేసమ్పి యస్స కస్సచి సమాగతట్ఠానం, అఞ్ఞమ్పి తథారూపం ఉదకం. **ఖిపన్తి** కుమినం. **ఉడ్డేయ్యా**తి ఓడ్డేయ్య. మనుస్సా హి నళేహి వా ఉచ్ఛూహి వా వేళూహి వా పలాసన్తిసలాకాయ వా ఏకం ద్వే తయో వా కుమ్భే గణ్హనప్పమాణకుమినం కత్వా ముఖవట్టియా యోత్తేన బన్ధిత్వా నదీముఖం నేత్వా ద్వీసు పస్సేసు ఖాణుకే కోట్టేత్వా యోత్తేహి తత్థ బన్ధన్తి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. తస్మిఞ్హి పవిట్ఠస్స ఖుద్దకస్స మచ్ఛస్సాపి మోక్ఖో నత్థి. **అనయాయా**తి అవడ్ఢియా. **బ్యసనాయా**తి వినాసాయ. **మక్ఖలి మోఘపురిసో**తి అయం మక్ఖలి గోసాలో తుచ్ఛపురిసో. **మనుస్సఖిప్పం మఞ్ఞే లోకే ఉప్పన్నో**తి మహాజనస్స సగ్గమోక్ఖగమనమగ్గే తత్థ గమననివారణత్థం మనుస్సకుమినం వియ లోకే ఉప్పన్నో.

౩౧౨. పఞ్చమాదీసు **దురక్ఖాతే, భిక్ఖవే, ధమ్మవినయే**తి దురక్ఖాతధమ్మవినయో నామ బాహిరకసాసనం. తత్థ హి సత్థాపి అసబ్బఞ్ఞూ హోతి, ధమ్మోపి దురక్ఖాతో, గణోపి దుప్పటిపన్నో. **యో చ సమాదపేతీ**తి యో ఆచరియపుగ్గలో సమాదపేతి. **యఞ్చ సమాదపేతీ**తి యం అన్తేవాసికం సమాదపేతి. **యో చ సమాదపితో తథత్తాయ పటిపజ్జతీ**తి యో అన్తేవాసికో ఆచరియేన సమాదపితో తస్స వచనం కరోన్తో తథాభావాయ పటిపజ్జతి. **బహుం అపుఞ్ఞం పసవన్తీ**తి సమాదపకో హి పాణాతిపాతాదీసు జప్పసతం సమాదపేన్తో తేసం సబ్బేసమ్పి అకుసలేన సమకమేవ అకుసలం పాపుణాతి. తేనాహ – "సబ్బే తే బహుం అపుఞ్ఞం పసవన్తీ"తి.

౩౧౩. స్వాక్ఖాతేతి సుట్ఠు అక్ఖాతే సుదేసితే. ఏవరూపే హి ధమ్మవినయే సత్థా చ సబ్బఞ్ఞూ హోతి, ధమ్మో చ స్వాక్ఖాతో, గణో చ సుప్పటిపన్నో. **సబ్బే తే బహుం పుఞ్ఞం పసవన్తీ**తి సమాదపకో హి భిక్ఖూ పిణ్డాయ పవిట్ఠే దిస్వా యాగుభత్తాదీని సమాదపేన్తో సబ్బేసమ్పి దాయకానం కుసలేన సమకం కుసలం పాపుణాతి. తేన వుత్తం – "బహుం పుఞ్ఞం పసవన్తీ"తి.

౩౧౪. దాయకేన మత్తా జానితబ్బాతి దాయకపుగ్గలేన పమాణం జానితబ్బం, పమాణేన దాతబ్బం, పూరేత్వా అతిరేకం న దాతబ్బం. న దాతబ్బన్తి హి అవత్వా పమాణవసేన థోకం దాతబ్బన్తి వుత్తం. కస్మా? పూరేత్వా అతిరేకే దిన్నేపి హి అతిరేకా మనుస్ససమ్పత్తి వా దిబ్బసమ్పత్తి వా నిబ్బానసమ్పత్తి వా నత్థి. **నో పటిగ్గాహకేనా**తి పటిగ్గాహకస్స పన మత్తం జానిత్వా పటిగ్గహణకిచ్చం నామ నత్థి. కస్మా? తస్స హి మత్తం ఇత్వా పూరేతబ్బా మత్తపటిగ్గహణమూలికా అప్పిచ్ఛపటిపదా నామ నత్థి. యత్తకం పన లభతి, తత్తకం గహేతబ్బం. అతిరేకగ్గహణమూలం హిస్స పుత్తదారభరణం భవిస్సతి.

౩౧౫. పటిగ్గాహకేన మత్తా జానితబ్బాతి పటిగ్గాహకపుగ్గలేన పమాణం జానితబ్బం. కథం? తేన హి దాయకస్స వసో వేదితబ్బో, దేయ్యధమ్మస్స వసో వేదితబ్బో, అత్తనో థామో వేదితబ్బో. యది హి దేయ్యధమ్మో బహు హోతి, దాయకో అప్పం దాతుకామో, దాయకస్స వసేన అప్పం గణ్హితబ్బం. దేయ్యధమ్మో అప్పో, దాయకో బహుం దాతుకామో, దేయ్యధమ్మస్స వసేన అప్పం గణ్హితబ్బం. దేయ్యధమ్మోపి బహు, దాయకోపి బహుం దాతుకామో, అత్తనో థామం ఞత్వా పమాణేనేవ గణ్హితబ్బం. ఏవం మత్తం ఞత్వా పటిగ్గణ్హన్తో హి అప్పిచ్ఛపటిపదం పూరేతి. అనుప్పన్నస్స లాభో ఉప్పజ్జతి, ఉప్పన్నో లాభో థావరోవ హోతి. అప్పసన్నా పసీదన్తి, పసన్నాపి భియ్యో పసాదమాపజ్జన్తి, మహాజనస్స చక్ఖుభూతో హోతి, సాసనం చిరట్ఠితికం కరోతి.

తత్రిమాని వత్థూని – రోహణజనపదే కిర కుటిమ్బియవిహారే ఏకో దహరో దుబ్భిక్ఖసమయే తస్మిం గామే ఏకస్స కమ్మకారస్స గేహే భుఞ్జనత్థాయ కటచ్ఛుభత్తం గహేత్వా గమనత్థాయ చ కటచ్ఛుభత్తమేవ లభతి. సో ఏకదివసం తస్మిం గేహే ఏకం ఆగన్తుకం దిస్వా ఏకమేవ కటచ్ఛుభత్తం గణ్హి. అథస్స "కేన కారణేనా"తి వుత్తే తమత్థం వత్వా సో కులపుత్తో పసీదిత్వా "అమ్హాకం కులూపకభదన్తో ఏవరూపో నామా"తి రాజద్వారే మిత్తామచ్చానం కథేసి. తే సబ్బేపి తస్స అప్పిచ్ఛగుణే పసన్నా ఏకదివసేనేవ సట్ఠి ధురభత్తాని ఠపేసుం. ఏవం **అప్పిచ్ఛో అనుప్పన్నలాభం ఉప్పాదేతి**.

సద్ధాతిస్సమహారాజాపి చూళుపట్ఠాకం తిస్సామచ్చం వీమంసిత్వా తేన ఏకం తిత్తిరం పచాపేత్వా ఆహరాపేసి. అథ పరిభోగసమయే "అగ్గం దత్వా పరిభుఞ్జిస్సామీ"తి అట్ఠకసాలపరివేణే మహాథేరస్స భణ్డగ్గాహసామణేరస్స తిత్తిరమంసం దేన్తో తస్మిం థోకంయేవ పటిగ్గణ్హన్తే తస్స అప్పిచ్ఛగుణే పసీదిత్వా "పసన్నోస్మి, తాత, అట్ఠ తే ధురభత్తాని దేమీ"తి ఆహ. మహారాజ, ఉపజ్ఝాయస్స దేమీతి. అపరానిపి అట్ఠ దేమీతి. తాని అమ్హాకం ఆచరియస్స దేమీతి. అపరానిపి అట్ఠ దమ్మీతి. తాని సమానుపజ్ఝాయానం దమ్మీతి. అపరానిపి అట్ఠ దమ్మీతి. తాని భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దమ్మీతి. అపరానిపి అట్ఠ దమ్మీతి. సామణేరో అధివాసేసి. ఏవమస్స **ఉప్పన్నో లాభో థావరో హోతి.**

అప్పసన్నా పసీదన్తీతి ఏత్థపి – దీఘబ్రాహ్మణో కిర బ్రాహ్మణే భోజేన్తో పఞ్చ పఞ్చ భత్తసరకాని దత్వా సన్తప్పేతుం నాసక్ఖి. అథేకదివసం "సమణా కిర నామ అప్పిచ్ఛా"తి కథం సుత్వా వీమంసనత్థాయ భత్తం గాహాపేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స భత్తకిచ్చకరణవేలాయ విహారం గన్త్వా తింసమత్తే భిక్ఖూ భోజనసాలాయం భుఞ్జన్తే దిస్వా ఏకం భత్తసరకం గహేత్వా సఙ్ఘత్థేరస్స సన్తికం అగమాసి. థేరో అఙ్గులిం చాలేత్వా థోకమేవ అగ్గహేసి. ఏతేనేవ నియామేన ఏకం భత్తసరకం సబ్బేసం సమ్పాపుణి. తతో బ్రాహ్మణో "సచ్చోయేవ ఏతేసం సమణానం గుణో"తి అప్పిచ్ఛతాయ పసన్నో సహస్సం విస్సజ్జేత్వా తస్మింయేవ విహారే చేతియం కారేసి. ఏవం అప్పసన్నా పసీదన్తి.

పసన్నా భియ్యో పసీదన్తీతి ఏత్థ వత్థునా కిచ్చం నత్థి. పసన్నానఞ్హి అప్పిచ్ఛం దిస్వా పసాదో భియ్యో వడ్ఢతియేవ.

మజ్ఝన్తికతిస్సత్థేరసదిసే పన అప్పిచ్ఛే దిస్వా మహాజనో అప్పిచ్ఛో భవితుం మఞ్ఞతీతి అప్పిచ్ఛో **మహాజనస్స చక్ఖుభూతో** నామ హోతి.

"అప్పిచ్ఛతా, భిక్ఖవే, సద్ధమ్మస్స ఠితియా అసమ్మోసాయ అనన్తరధానాయ సంవత్తతీ"తి (అ॰ ని॰ ౧.౧౧౬-౧౭౫) వచనతో పన అప్పిచ్ఛో **సాసనం చిరట్ఠితికం కరోతి** నామ.

నో దాయకేనాతి స్వాక్ఖాతే ధమ్మవినయే పన దాయకస్స పమాణం ఞత్వా దాతబ్బకిచ్చం నామ నత్థి. యత్తకో దేయ్యధమ్మో అత్థి, తత్తకం అవత్థరిత్వా దాతుం వట్టతి. అవత్థరిత్వా దిన్నకారణా హి ఏస మనుస్ససమ్పత్తిం, దిబ్బసమ్పత్తిం, నిబ్బానసమ్పత్తిఞ్చ అవత్థరిత్వా ఉత్తరుత్తరి పణీతపణీతమేవ లభతి.

౩౧౬. **యో ఆరద్ధవీరియో, సో దుక్ఖం విహరతీ**తి పఞ్చాతపతప్పనమరుప్పపాతపతనాదిచ్చానుపరివత్తన-ఉక్కుటికప్పధానాదీని అనుయుఞ్జన్తో దిట్ఠే చేవ ధమ్మే దుక్ఖం విహరతి , తస్సేవ బాహిరసమయే సమాదిన్నస్స తపచరణస్స విపాకేన నిరయే ఉప్పజ్జిత్వా సమ్పరాయేపి దుక్ఖం విహరతి.

౩౧౭. **యో కుసీతో, సో దుక్ఖం విహరతీ**తి అయమ్పి దిట్ఠే ధమ్మే చేవ సమ్పరాయే చ దుక్ఖం విహరతి. కథం? యస్స హి పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ యోనిసో మనసికారో నత్థి, బుద్ధవచనం న ఉగ్గణ్హాతి, ఆచరియుపజ్ఝాయవత్తం న కరోతి, చేతియఙ్గణబోధియఙ్గణవత్తం న కరోతి. జనస్స పన సద్ధాదేయ్యం అపచ్చవేక్ఖితపరిభోగేన పరిభుఞ్జిత్వా దివసం సేయ్యసుఖం పస్ససుఖం అనుయుఞ్జిత్వా పబుద్ధకాలే తయో వితక్కే వితక్కేతి. సో కతిపాహేనేవ భిక్ఖుభావా చవతి? ఏవం దిట్ఠధమ్మే చ దుక్ఖం విహరతి. పబ్బజిత్వా పన సమణధమ్మస్స సమ్మా అకతత్తా చ –

"కుసో యథా దుగ్గహితో, హత్థమేవానుకన్తతి;
సామఞ్ఞం దుప్పరామట్ఠం, నిరయాయుపకడ్ఢతీ"తి. (ధ॰ ప॰ ౩౧౧) –

అపాయస్మింయేవ పటిసన్ధిం గణ్హాతి. ఏవం సమ్పరాయేపి దుక్ఖం విహరతి.

౩౧౮. **యో కుసీతో, సో సుఖం విహరతీ**తి కాలేన కాలం వుత్తప్పకారే తపచరణే కిఞ్చి కిఞ్చి తపచరణం కత్వా కాలేన కాలం ఓదాతవత్థవసనో మాలాగన్ధవిలేపనధరో మధురభోజనం భుఞ్జన్తో ముదుకాసు సేయ్యాసు సయన్తో దిట్ఠే ధమ్మే చేవ సుఖం విహరతి సమ్పరాయే చ. సో హి తస్స తపచరణస్స గాళ్హం అగ్గహితత్తా నాతిబహుం నిరయే దుక్ఖం అనుభవతి. తస్మా సమ్పరాయే సుఖం విహరతి నామ.

౩౧౯. **యో ఆరద్ధవీరియో, సో సుఖం విహరతీ**తి ఆరద్ధవీరియో హి పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ వత్తేసు పరిపూరకారీ హోతి, బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హాతి, యోనిసో మనసికారే కమ్మం కరోతి. అథస్స వత్తపూరణఞ్చేవ ఉగ్గహితబుద్ధవచనఞ్చ సమణధమ్మకిరియఞ్చ ఆవజ్జేన్తస్స చిత్తం పసీదతి. ఏవం దిట్ఠేవ ధమ్మే సుఖం విహరతి. దిట్ఠధమ్మే పన అరహత్తం పాపుణితుం అసక్కోన్తో నిబ్బత్తభవే ఖిప్పాభిఞ్ఞో హోతీతి సమ్పరాయేపి సుఖం విహరతి నామ.

౩౨౦. **సేయ్యథాపి , భిక్ఖవే, అప్పమత్తకోపి గూథో దుగ్గన్ధో హోతీ**తి ఇదం సుత్తం అట్ఠుప్పత్తియం వుత్తం. కతరఅట్ఠుప్పత్తియన్తి? నవకనిపాతే (అ॰ ని॰ ౯.౧౨) సత్తుప్పాదసుత్త అట్ఠుప్పత్తియం. తథాగతో హి తం అత్థం కథేన్తో – "నవ పుగ్గలా నిరయతో ముత్తా, తిరచ్ఛానయోనితో ముత్తా, పేత్తివిసయతో ముత్తా"తి కథేసి. అథస్స ఏతదహోసి – "సచే ఖో పన మే పుత్తా ఇమం ధమ్మదేసనం సుత్వా ఖీణనిరయమ్హా ఖీణతిరచ్ఛానయోనికా ఖీణపేత్తివిసయా ఖీణాపాయదుగ్గతివినిపాతాతి మఞ్ఞమానా ఉపరిమగ్గఫలత్థాయ వాయమితుం న మఞ్ఞేయ్యుం, తేసం సంవేగం జనేస్సామీ"తి సంవేగజననత్థం "సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే"తి ఇమం సుత్తమారభి. తత్థ **అప్పమత్తకో**తి థోకమత్తకో పరిత్తప్పమాణో, అన్తమసో కుసగ్గేనపి గహేత్వా ఉపసిఙ్ఘియమానో దుగ్గన్ధోవ హోతి. **అప్పమత్తకమ్పి భవం న వణ్ణేమీ**తి అప్పమత్తకమ్పి కాలం

భవే పటిసన్ధిం న వణ్ణయామి. ఇదానిస్స ఉపమం దస్సేన్తో ఆహ – **అన్తమసో అచ్ఛరాసఙ్ఘాతమత్తమ్పీ**తి. సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన ద్వే అఙ్గులియో ఏకతో కత్వా పహరణమత్తమ్పి కాలన్తి వుత్తం హోతి. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

తతియవగ్గవణ్ణనా.

౧౬. ఏకధమ్మపాళి

(౧౬) ౪. ఏకధమ్మపాళి-చతుత్థవగ్గవణ్ణనా

౩౨౨. చతుత్థవగ్గస్స పఠమే **జమ్బుదీపే**తి జమ్బుయా పఞ్ఞాతో పాకటో దీపోతి జమ్బుదీపో. ఇమస్స కిర దీపస్స సఞ్ఞాణభూతా యోజనసతుబ్బేధా పణ్ణాసయోజనసాఖా పఞ్చదసయోజనావట్టక్ఖన్ధా హిమవన్తపబ్బతే జాతా కప్పట్ఠాయినీ మహాజమ్బూ నామ అత్థి, తాయ అయం దీపో జమ్బుదీపోతి వుచ్చతి. యథా చ ఇమస్మిం దీపే జమ్బురుక్ఖో కప్పట్ఠాయీ, తథా అపరగోయానే కదమ్బరుక్ఖో, ఉత్తరకురూసు కప్పరుక్ఖో, పుబ్బవిదేహే సిరీసరుక్ఖో, అసురానం చిత్తపాటలిరుక్ఖో, సుపణ్ణానం సిమ్బలిరుక్ఖో , దేవానం పారిచ్ఛత్తకోతి ఇమేపి కప్పట్ఠాయినోవ.

“పాటలీ సిమ్బలీ జమ్బూ, దేవానం పారిచ్ఛత్తకో;
కదమ్బో కప్పరుక్ఖో చ, సిరీసో భవతి సత్తమో”తి.

ఆరామరామణేయ్యకన్తి పుప్ఫారామఫలారామానం రామణేయ్యకం వేళువన-జీవకమ్బవన-జేతవనపుబ్బారామసదిసం. తం ఇమస్మిం జమ్బుదీపే అప్పమత్తకం పరిత్తకం, న బహుకన్తి అత్థో. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ **వనరామణేయ్యక**న్తి నాగవనసాలవనచమ్పకవనాదిసదిసం వఙ్కపబ్బతహిమవన్తపబ్బతపదేసాదీసు అరఞ్ఞవనం వేదితబ్బం. **భూమిరామణేయ్యక**న్తి జేతవనవిహారమగధక్ఖేత్తాదిసదిసం సమం భూమిట్ఠానం. **పోక్ఖరణిరామణేయ్యక**న్తి జేతవనపోక్ఖరణిగగ్గరాపోక్ఖరణిసదిసానం వట్టచతురస్సదీఘవఙ్కాదిసణ్ఠానానం పోక్ఖరణీనం సన్నివేసనట్ఠానం. **ఉక్కూలవికూల**న్తి ఉక్కూలఞ్చ వికూలఞ్చ. తత్థ ఉక్కూలం ఉన్నతట్ఠానం, వికూలం నిన్నట్ఠానం. **నదీవిదుగ్గ**న్తి నదీనం భిన్నట్ఠానం తం దుగ్గమత్తా నదీవిదుగ్గన్తి వుచ్చతి. **ఖాణుకణ్టకట్ఠాన**న్తి తత్థజాతకానఞ్చేవ ఆహరియమానానఞ్చ ఖాణుకణ్టకాదీనం పతిట్ఠానట్ఠానం. **పబ్బతవిసమ**న్తి గిరివిసమం. **యే ఓదకా**తి యే చ ఉదకే జాయన్తి, తేయేవ బహుతరా. ఇతో కిర సువణ్ణభూమి సత్తమత్తాని యోజనసతాని హోతి, ఏకేన వాతేన గచ్ఛన్తీ నావా సత్తహి అహోరత్తేహి గచ్ఛతి. అథేకస్మిం సమయే ఏవం గచ్ఛన్తీ నావా సత్తాహమ్పి నన్దియావట్టమచ్ఛపిట్ఠేనేవ గతా. ఏవం ఓదకానం సత్తానం బహుభావో వేదితబ్బో.

అపిచ థలట్ఠానస్స పరిత్తభావేన ఉదకస్స చ బహుభావేనాపి అయమత్థో వేదితబ్బో. యథా హి మహాతళాకే ఏకోవ ఉప్పలగచ్ఛో అస్స, తస్స చత్తారి చ పణ్ణాని, మజ్ఝే చ ఏకం ఉప్పలమకులం అస్స. ఏవమేవం చత్తారి పణ్ణాని వియ చత్తారో దీపా, మజ్ఝే ఉప్పలమకులం వియ సినేరుపబ్బతో, సేసం ఉదకం వియ ఉదకపరిక్ఖిత్తో ఓకాసో. తస్స మహన్తభావో ఇద్ధిమన్తానం పాకటో హోతి. తేసఞ్హి ఆకాసేన గచ్ఛన్తానం చత్తారో మహాదీపా చత్తారి పణ్ణాని వియ ఉపట్ఠహన్తి, సినేరుపబ్బతో మజ్ఝే ఉప్పలమకులం వియ, సేసం ఉదకం వియ ఉదకపరిక్ఖిత్తో ఓకాసో. ఏవం మహన్తే ఉదకే జాతత్తా ఓదకావ బహుతరా వేదితబ్బా.

౩౨౩. దుతియాదీసు **అఞ్ఞత్ర మనుస్సేహీ**తి ఇధ చత్తారో అపాయా అఞ్ఞత్ర మనుస్సేహీతి అధిప్పేతా.

మజ్ఝిమేసు జనపదేసూతి "పురత్థిమాయ దిసాయ గజఙ్గలం నామ నిగమో, తస్స పరేన మహాసాలా, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. పురత్థిమదక్ఖిణాయ దిసాయ సల్లవతీ నామ నదీ, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. దక్ఖిణాయ దిసాయ సేతకణ్ణికం నామ నిగమో, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. పచ్ఛిమాయ దిసాయ థూణం నామ బ్రాహ్మణగామో, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. ఉత్తరాయ దిసాయ ఉసీరద్ధజో నామ పబ్బతో, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే"తి (మహావ. ౨౫౯) ఏవం పరిచ్ఛిన్నే జనపదేతి అత్థో. అయఞ్హి జనపదో ముదిఙ్గసణ్ఠానో ఉజుకేన కత్థచి అసీతియోజనో హోతి, కత్థచి యోజనసతికో, కత్థచి ద్వియోజనసతికో, మజ్ఝేన పన తియోజనసతికో, పరియన్తపరిక్ఖేపేన నవమత్తయోజనసతికో హోతి. ఏత్తకే ఠానే బుద్ధపచ్చేకబుద్ధా మహాసావకా బుద్ధుపట్ఠాకా బుద్ధసావకా బుద్ధమాతా బుద్ధపితా చక్కవత్తీ రాజాతి ఇమే సత్తా నిబ్బత్తన్తి. అపిచ ఉపాదాయుపాదాయాపి మజ్ఝిమపదేసో లబ్భతి. సకలోపి హి జమ్బుదీపో మజ్ఝిమపదేసో నామ, సేసదీపా పచ్చన్తిమా జనపదా. తమ్బపణ్ణిదీపే అనురాధపురం మజ్ఝిమపదేసో నామ, సేసో పచ్చన్తోతి ఏవం నయో వేదితబ్బో.

౩౨౪. **పఞ్ఞవన్తో అజళా అనేళమూగా**తి ఏత్థ కమ్మస్సకతపఞ్ఞా, ఝానపఞ్ఞా విపస్సనాపఞ్ఞా, మగ్గపఞ్ఞా, ఫలపఞ్ఞాతి ఏతాహి సమన్నాగతా పఞ్ఞవన్తో నామ, అమూళ్హా అజళా నామ. యేసం ఏళా ముఖతో న గలతి, తే అనేళమూగా నామ, అనేళముఖా నిద్దోసముఖాతి అత్థో. **పటిబలా**తి సమత్థా, కాయబలేన చేవ ఞాణబలేన చ సమన్నాగతా. **అత్థమఞ్ఞాతు**న్తి అత్థానత్థం కారణాకారణం జానితుం. **దుప్పఞ్ఞా**తి అప్పఞ్ఞా నిప్పఞ్ఞా. **జళా**తి మన్దా మోమూహా.

౩౨౫. **అరియేన పఞ్ఞాచక్ఖునా**తి సహవిపస్సనేన మగ్గేన. **అవిజ్జాగతా**తి అవిజ్జన్ధకారేన సమన్నాగతా.

౩౨౬. **యే లభన్తి తథాగతం దస్సనాయా**తి యే తథాగతస్స గుణే జానిత్వా తథాగతం చక్ఖువిఞ్ఞాణేన పస్సితుం లభన్తి.

౩౨౭. **తథాగతప్పవేదిత**న్తి తథాగతేన పవేదితం పకాసేత్వా కథితం. **సవనాయా**తి సోతవిఞ్ఞాణేన సోతుం.

౩౨౮. **ధారేన్తీ**తి న పమ్ముస్సన్తి.

౩౨౯. **ధాతానం ధమ్మానం అత్థం ఉపపరిక్ఖన్తీ**తి పగుణాయ పాళియా అత్థానత్థం ఉపపరిక్ఖన్తి.

౩౩౦. **అత్థమఞ్ఞాయ ధమ్మమఞ్ఞాయా**తి అట్ఠకథఞ్చ పాళిఞ్చ జానిత్వా. **ధమ్మానుధమ్మం పటిపజ్జన్తీ**తి అనులోమపటిపదం పూరేన్తి.

౩౩౧. **సంవేజనీయేసు ఠానేసూ**తి సంవేగజనకేసు కారణేసు. **సంవిజ్జన్తీ**తి సంవేగం ఆపజ్జన్తి.

౩౩౨. **యోనిసో పదహన్తీ**తి ఉపాయేన పధానవీరియం కరోన్తి.

౩౩౩. **వవస్సగ్గారమ్మణ**న్తి వవస్సగ్గో వుచ్చతి నిబ్బానం, తం ఆరమ్మణం కరిత్వాతి అత్థో. **లభన్తి సమాధి**న్తి మగ్గసమాధిఞ్చ ఫలసమాధిఞ్చ పాపుణన్తి.

౩౩౪. **అన్నగ్గరసగ్గానన్తి** ఉత్తమన్నానఞ్చ ఉత్తమరసానఞ్చ. **ఉఞ్ఛేన కపాలాభతేన యాపేన్తీతి** ఉఞ్ఛాచారేన వనమూలఫలాఫలేన వా కపాలేన ఆభతభత్తేన వా యాపేన్తి. ఏత్థ చ యో కస్సచిదేవ ఖాదనీయస్స భోజనీయస్స అత్థాయ చిత్తే ఉప్పన్నే తంఖణంయేవ న తం లభతి, అయం అన్నగ్గరసగ్గానం న లాభీ నామ. యస్సపి తంఖణంయేవ లభిత్వా ఓలోకేన్తస్స వణ్ణగన్ధరసా అమనాపా హోన్తి, అయమ్పి అన్నగ్గరసగ్గానం న లాభీ నామ. యస్స పన వణ్ణగన్ధరసా పటిలభన్తి, మనాపా హోన్తి, అయం అన్నగ్గరసగ్గానం లాభీ నామ. సో ఉత్తమకోటియా చక్కవత్తీ రాజా, హేట్ఠిమకోటియా ధమ్మాసోకో వేదితబ్బో. సఙ్ఖేపతో హి యస్స భత్తస్స ఏకపాతి సతసహస్సం అగ్ఘతి, ఇదం అన్నగ్గరసగ్గం నామ. యం పన భిక్ఖుసఙ్ఘం పిణ్డాయ చరన్తం దిస్వా మనుస్సా ఉత్తమపణీతం భత్తం దేన్తి, ఇదం కిం నామాతి? ఇదం ఉఞ్ఛేన కపాలాభతేన యాపేన్తే ఉపాదాయ అన్నగ్గరసగ్గం నామ వుచ్చతీతి.

౩౩౫. **అత్థరసస్సాతి**ఆదీసు అత్థరసో నామ చత్తారి సామఞ్ఞఫలాని, ధమ్మరసో నామ చత్తారో మగ్గా, విముత్తిరసో నామ అమతనిబ్బానం. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

చతుత్థవగ్గవణ్ణనా.

జమ్బుదీపపేయ్యాలో నిట్ఠితో.

౧౭. పసాదకరధమ్మవగ్గవణ్ణనా

౩౬౬. అద్ధమిదన్తిఆదీసు **అద్ధన్తి** ఏకంసాధివచనమేతం, అద్ధా ఇదం లాభానం, ఏకంసో ఏస లాభానన్తి వుత్తం హోతి. **యదిదం ఆరఞ్ఞికత్తన్తి** యో ఏస ఆరఞ్ఞికభావో. ఇదం వుత్తం హోతి – ఆరఞ్ఞికభావో నామ లాభానం ఏకంసో అవస్సభావితా న సక్కా ఆరఞ్ఞికేన లాభం న లభితున్తి. ఆరఞ్ఞికో హి భిక్ఖు "అత్తనో అరఞ్ఞవాసస్స అనుచ్ఛవికం కరిస్సామీ"తి పాపకం నామ న కరోతి, అథస్స "ఆరఞ్ఞికో అయం భిక్ఖూ"తి సఞ్జాతగారవో మహాజనో చతుపచ్చయేన పూజం కరోతి. తేన వుత్తం – "అద్ధమిదం, భిక్ఖవే, లాభానం యదిదం ఆరఞ్ఞికత్త"న్తి. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ పన **బాహుసచ్చన్తి** బహుస్సుతభావో. **థావరేయ్యన్తి** చిరపబ్బజితత్తా థావరప్పత్తభావో. **ఆకప్పసమ్పదాతి** చీవరగ్గహణాదినో ఆకప్పస్స సమ్పత్తి. **పరివారసమ్పదాతి** సుచిపరివారతా. **కోలపుత్తీతి** కులపుత్తభావో. **వణ్ణపోక్ఖరతాతి** సమ్పన్నరూపతా. **కల్యాణవాక్కరణతాతి** వచనకిరియాయ మధురభావో. **అప్పాబాధతాతి** ఆరోగ్యసమ్పత్తి. అరోగో హి భిక్ఖు అత్తనో సరీరకల్యాణతాయ విపస్సనాధురే చ గన్థధురే చ పరిపూరకారీ హోతి, తేనస్స లాభో ఉప్పజ్జతీతి.

సోళస పసాదకరధమ్మా నిట్ఠితా.

౧౮. అపరఅచ్ఛరాసఙ్ఘాతవగ్గవణ్ణనా

౩౮౨. అచ్ఛరాసఙ్ఘాతమత్తమ్పీతి ఇదమ్పి సుత్తం అగ్గిక్ఖన్ధూపమఅట్ఠుప్పత్తియంయేవ (అ॰ ని॰ ౭.౭౨) వుత్తం. అప్పనాప్పత్తాయ హి మేత్తాయ విపాకే కథాయేవ నత్థి. తస్సాయేవ అట్ఠుప్పత్తియా అయం దేసనా ఆరద్ధాతి వేదితబ్బా. తత్థ **పఠమ**న్తి ''గణనానుపుబ్బతా పఠమం, ఇదం పఠమం సమాపజ్జతీతి పఠమ''న్తి విభఙ్గే (విభ॰ ౫౯౮) వుత్తత్థమేవ. **ఝాన**న్తి ఝానం నామ దువిధం ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానఞ్చ లక్ఖణూపనిజ్ఝానఞ్చాతి. తత్థ **ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానం** నామ అట్ఠ సమాపత్తియో. తా హి పథవీకసిణాదినో ఆరమ్మణస్స ఉపనిజ్ఝానతో ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానన్తి వుచ్చన్తి. **లక్ఖణూపనిజ్ఝాన**న్తి విపస్సనామగ్గఫలాని. విపస్సనా హి అనిచ్చాదివసేన సఙ్ఖారలక్ఖణస్స ఉపనిజ్ఝానతో లక్ఖణూపనిజ్ఝానం నామ, విపస్సనాయ పన లక్ఖణూపనిజ్ఝానకిచ్చం మగ్గేన సిజ్ఝతీతి మగ్గో లక్ఖణూపనిజ్ఝానం, ఫలం సుఞ్ఞతఅనిమిత్తఅప్పణిహిత-లక్ఖణస్స నిబ్బానస్సేవ ఉపనిజ్ఝానతో లక్ఖణూపనిజ్ఝానన్తి వుచ్చతి. తత్థ ఇమస్మిం పన అత్థే ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానం అధిప్పేతం. **కో పన వాదో యే నం బహులీకరోన్తీ**తి యే నం పఠమజ్ఝానం బహులీ కరోన్తి, పునప్పునం కరోన్తి, తేసు వత్తబ్బమేవ నత్థి. సేసమేత్థ హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

౩౮౩. దుతియన్తిఆదీసుపి ''గణనానుపుబ్బతా దుతియ''న్తిఆదినా (విభ॰ ౫౪౯) నయేన అత్థో వేదితబ్బో.

౩౮౬-౩౮౭. మేత్తన్తి సబ్బసత్తేసు హితఫరణం. **చేతోవిముత్తి**న్తి చిత్తవిముత్తిం. ఇధ అప్పనాప్పత్తావ మేత్తా అధిప్పేతా. **కరుణాదీసు**పి ఏసేవ నయో. ఇమే పన చత్తారో బ్రహ్మవిహారా వట్టం హోన్తి, వట్టపాదా హోన్తి, విపస్సనాపాదా హోన్తి, దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారా హోన్తి, అభిఞ్ఞాపాదా వా నిరోధపాదా వా హోన్తి. లోకుత్తరా పన న హోన్తి. కస్మా? సత్తారమ్మణత్తాతి.

౩౯౦. కాయే కాయానుపస్సీతి ఆనాపానపబ్బం, ఇరియాపథపబ్బం, చతుసమ్పజఞ్ఞపబ్బం, పటికూలమనసికారపబ్బం , ధాతుమనసికారపబ్బం, నవసివథికాపబ్బాని, అజ్ఝత్తపరికమ్మవసేన చత్తారి నీలాదికసిణానీతి ఇమస్మిం అట్ఠారసవిధే కాయే తమేవ కాయం పఞ్ఞాయ అనుపస్సన్తో. **విహరతీ**తి ఇరియతి వత్తతి. ఇమినా ఇమస్స అట్ఠారసవిధేన కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానభావకస్స భిక్ఖునో ఇరియాపథో కథితో హోతి. **ఆతాపీ**తి తస్సేవ వుత్తప్పకారస్స సతిపట్ఠానస్స భావనకవీరియేన వీరియవా. **సమ్పజానో**తి అట్ఠారసవిధేన కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానస్స పరిగ్గాహికపఞ్ఞాయ సమ్మా పజానన్తో. **సతిమా**తి అట్ఠారసవిధేన కాయానుపస్సనాపరిగ్గాహికాయ సతియా సమన్నాగతో. **వినేయ్య లోకే అభిజ్ఝాదోమనస్స**న్తి తస్మింయేవ కాయసఙ్ఖాతే లోకే పఞ్చకామగుణికతణ్హఞ్చ పటిఘసమ్పయుత్తదోమనస్సఞ్చ వినేత్వా విక్ఖమ్భేత్వా కాయే కాయానుపస్సీ విహరతీతి వుత్తం హోతి. ఏత్తావతా కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానవసేన సుద్ధరూపసమ్మసనమేవ కథితన్తి వేదితబ్బం.

వేదనాసు వేదనానుపస్సీతి సుఖాదిభేదాసు వేదనాసు ''సుఖం వేదనం వేదియమానో సుఖం వేదనం వేదియామీతి పజానాతి. దుక్ఖం, అదుక్ఖమసుఖం, సామిసం వా సుఖం, నిరామిసం వా సుఖం, సామిసం వా దుక్ఖం, నిరామిసం వా దుక్ఖం, సామిసం వా అదుక్ఖమసుఖం, నిరామిసం వా అదుక్ఖమసుఖం వేదనం వేదియమానో నిరామిసం అదుక్ఖమసుఖం వేదనం వేదియామీతి పజానాతీ''తి (దీ॰ ని॰ ౨.౩౮౦; విభ॰ ౩౬౩; మ॰ ని॰ ౧.౧౧౩) ఏవం వుత్తం నవవిధం వేదనం

అనుపస్సన్తో. **ఆతాపీ**తిఆదినా పనేత్థ నవవిధేన వేదనానుపస్సనాసతిపట్ఠానస్స భావనాపరిగ్గాహికానం వీరియపఞ్ఞాసతీనం వసేన అత్థో వేదితబ్బో. **లోకో**తి చేత్థ వేదనా వేదితబ్బా.

చిత్తధమ్మేసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ పన **చిత్తే చిత్తానుపస్సీ**తి "సరాగం వా చిత్తం సరాగం చిత్తన్తి పజానాతీ"తి (దీ. ని. ౨.౩౮౧; విభ. ౩౬౫; మ. ని. ౧.౧౧౪) ఏవం విత్థారితే సోళసప్పభేదే చిత్తే తమేవ చిత్తం పరిగ్గాహికాయ అనుపస్సనాయ అనుపస్సన్తోతి అత్థో. **ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ**తి "పఞ్చ నీవరణాని, పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా, ఛ అజ్ఝత్తికబాహిరాయతనాని, సత్త బోజ్ఝఙ్గా, చత్తారి అరియసచ్చానీ"తి (దీ. ని. ౨.౩౮౨-౪౦౩; విభ. ౩౬౭-౩౭౩; మ. ని. ౧.౧౧౫-౧౩౬) ఏవం కోట్ఠాసవసేన పఞ్చధా వుత్తేసు ధమ్మేసు ధమ్మపరిగ్గాహికాయ అనుపస్సనాయ తే ధమ్మే అనుపస్సన్తోతి అత్థో. ఏత్థ పన వేదనానుపస్సనాసతిపట్ఠానే చ చిత్తానుపస్సనాసతిపట్ఠానే చ సుద్ధఅరూపసమ్మసనమేవ కథితం, ధమ్మానుపస్సనాసతిపట్ఠానే రూపారూపసమ్మసనం. ఇతి ఇమాని చత్తారిపి సతిపట్ఠానాని లోకియలోకుత్తరమిస్సకానేవ కథితానీతి వేదితబ్బాని.

౩౯౪. **అనుప్పన్నాన**న్తి అనిబ్బత్తానం. **పాపకాన**న్తి లామకానం. **అకుసలానం ధమ్మాన**న్తి అకోసల్లసమ్భూతానం లోభాదిధమ్మానం. **అనుప్పాదాయా**తి అనిబ్బత్తనత్థాయ. **ఛన్దం జనేతీ**తి కత్తుకమ్యతాకుసలచ్ఛన్దం ఉప్పాదేతి. **వాయమతీ**తి పయోగం పరక్కమం కరోతి. **వీరియం ఆరభతీ**తి కాయికచేతసికవీరియం కరోతి. **చిత్తం పగ్గణ్హాతీ**తి తేనేవ సహజాతవీరియేన చిత్తం ఉక్ఖిపతి. **పదహతీ**తి పధానవీరియం కరోతి.

ఉప్పన్నానన్తి జాతానం నిబ్బత్తానం. **కుసలానం ధమ్మాన**న్తి కోసల్లసమ్భూతానం అలోభాదిధమ్మానం. **ఠితియా**తి ఠితత్థం. **అసమ్మోసాయా**తి అనస్సనత్థం. **భియ్యోభావాయా**తి పునప్పునభావాయ. **వేపుల్లాయా**తి విపులభావాయ. **భావనాయా**తి వడ్ఢియా. **పరిపూరియా**తి పరిపూరణత్థాయ. అయం తావ చతున్నం సమ్మప్పధానానం ఏకపదికో అత్థుద్ధారో.

అయం పన సమ్మప్పధానకథా నామ దువిధా లోకియా లోకుత్తరా చ. తత్థ లోకియా సబ్బపుబ్బభాగే హోతి, సా కస్సపసంయుత్తపరియాయేన లోకియమగ్గక్ఖణేయేవ వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హి తత్థ –

> "చత్తారోమే, ఆవుసో, సమ్మప్పధానా. కతమే చత్తారో? ఇధావుసో, భిక్ఖు 'అనుప్పన్నా మే పాపకా అకుసలా ధమ్మా ఉప్పజ్జమానా అనత్థాయ సంవత్తేయ్యు'న్తి ఆతప్పం కరోతి, 'ఉప్పన్నా మే పాపకా అకుసలా ధమ్మా అప్పహీయమానా అనత్థాయ సంవత్తేయ్యు'న్తి ఆతప్పం కరోతి, 'అనుప్పన్నా మే కుసలా ధమ్మా అనుప్పజ్జమానా అనత్థాయ సంవత్తేయ్యు'న్తి ఆతప్పం కరోతి, 'ఉప్పన్నా మే కుసలా ధమ్మా నిరుజ్ఝమానా అనత్థాయ సంవత్తేయ్యు'న్తి ఆతప్పం కరోతీ"తి (సం. ని. ౨.౧౪౫).

ఏత్థ చ **పాపకా అకుసలా**తి లోభాదయో వేదితబ్బా. **అనుప్పన్నా కుసలా ధమ్మా**తి సమథవిపస్సనా చేవ మగ్గో చ. **ఉప్పన్నా కుసలా** నామ సమథవిపస్సనావ. మగ్గో పన సకిం ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝమానో అనత్థాయ సంవత్తనకో నామ నత్థి. సో హి ఫలస్స పచ్చయం దత్వావ నిరుజ్ఝతి . పురిమస్మిమ్పి వా సమథవిపస్సనావ గహేతబ్బాతి వుత్తం, తం పన న యుత్తం. ఏవం లోకియా సమ్మప్పధానకథా సబ్బపుబ్బభాగే కస్సపసంయుత్తపరియాయేన వేదితబ్బా. లోకుత్తరమగ్గక్ఖణే పనేతం ఏకమేవ వీరియం చతుకిచ్చసాధనవసేన చత్తారి నామాని లభతి.

తత్థ **అనుప్పన్నానం పాపకానన్తి** ఏత్థ “అనుప్పన్నో చేవ కామచ్ఛన్దో”తిఆదీసు వుత్తనయేన అత్థో వేదితబ్బో. **ఉప్పన్నానం పాపకానన్తి** ఏత్థ చతుబ్బిధం ఉప్పన్నం వత్తమానుప్పన్నం, భుత్వావిగతుప్పన్నం, ఓకాసకతుప్పన్నం, భూమిలద్ధుప్పన్నన్తి. తత్థ యే కిలేసా విజ్జమానా ఉప్పాదాదిసమఙ్గినో, ఇదం **వత్తమానుప్పన్నం** నామ. కమ్మే పన జవితే ఆరమ్మణరసం అనుభవిత్వా నిరుద్ధవిపాకో భుత్వా విగతం నామ, కమ్మం ఉప్పజ్జిత్వా నిరుద్ధం భుత్వా విగతం నామ. తదుభయమ్పి **భుత్వావిగతుప్పన్నన్తి** సఙ్ఖం గచ్ఛతి. కుసలాకుసలకమ్మం అఞ్ఞకమ్మస్స విపాకం పటిబాహిత్వా అత్తనో విపాకస్స ఓకాసం కరోతి, ఏవం కతే ఓకాసే విపాకో ఉప్పజ్జమానో ఓకాసకరణతో పట్ఠాయ ఉప్పన్నోతి వుచ్చతి, ఇదం **ఓకాసకతుప్పన్నం** నామ. పఞ్చక్ఖన్ధా పన విపస్సనాయ భూమి నామ, తే అతీతాదిభేదా హోన్తి. తేసు అనుసయితకిలేసా పన అతీతా వా అనాగతా వా పచ్చుప్పన్నా వాతి న వత్తబ్బా. అతీతక్ఖన్ధేసు అనుసయితాపి హి అప్పహీనావ హోన్తి, అనాగతక్ఖన్ధేసు అనుసయితాపి అప్పహీనావ హోన్తి, పచ్చుప్పన్నక్ఖన్ధేసు అనుసయితాపి అప్పహీనావ హోన్తి, ఇదం **భూమిలద్ధుప్పన్నం** నామ. తేనాహు పోరాణా – “తాసు తాసు భూమిసు అసముగ్ఘాతగతా కిలేసా భూమిలద్ధుప్పన్నాతి సఙ్ఖం గచ్ఛన్తీ”తి.

అపరమ్పి చతుబ్బిధం ఉప్పన్నం సముదాచారుప్పన్నం, ఆరమ్మణాధిగ్గహితుప్పన్నం, అవిక్ఖమ్భితుప్పన్నం, అసముగ్ఘాతితుప్పన్నన్తి. తత్థ సమ్పతి వత్తమానంయేవ **సముదాచారుప్పన్నం** నామ. సకిం చక్ఖూని ఉమ్మీలేత్వా ఆరమ్మణే నిమిత్తే గహితే అనుస్సరితానుస్సరితక్ఖణే కిలేసా నుప్పజ్జిస్సన్తీతి న వత్తబ్బా. కస్మా? ఆరమ్మణస్స అధిగ్గహితత్తా. యథా కిం? యథా ఖీరరుక్ఖస్స కుఠారియా ఆహతాహతట్ఠానే ఖీరం న నిక్ఖమిస్సతీతి న వత్తబ్బా, ఏవం. ఇదం **ఆరమ్మణాధిగ్గహితుప్పన్నం** నామ. సమాపత్తియా అవిక్ఖమ్భితకిలేసా పన ఇమస్మిం నామ ఠానే నుప్పజ్జిస్సన్తీతి న వత్తబ్బా. కస్మా? అవిక్ఖమ్భితత్తా. యథా కిం? యథా ఖీరరుక్ఖం కుఠారియా ఆహనేయ్యుం, ఇమస్మిం నామ ఠానే ఖీరం న నిక్ఖమేయ్యాతి న వత్తబ్బం, ఏవం. ఇదం **అవిక్ఖమ్భితుప్పన్నం** నామ. మగ్గేన అసముగ్ఘాతితకిలేసా పన భవగ్గే నిబ్బత్తస్సాపి ఉప్పజ్జన్తీతి పురిమనయేనేవ విత్థారేతబ్బం. ఇదం **అసముగ్ఘాతితుప్పన్నం** నామ.

ఇమేసు ఉప్పన్నేసు వత్తమానుప్పన్నం, భుత్వావిగతుప్పన్నం, ఓకాసకతుప్పన్నం, సముదాచారుప్పన్నన్తి చతుబ్బిధం ఉప్పన్నం న మగ్గవజ్ఝం, భూమిలద్ధుప్పన్నం, ఆరమ్మణాధిగ్గహితుప్పన్నం, అవిక్ఖమ్భితుప్పన్నం, అసముగ్ఘాతితుప్పన్నన్తి చతుబ్బిధం మగ్గవజ్ఝం. మగ్గో హి ఉప్పజ్జమానో ఏతే కిలేసే పజహతి. సో యే కిలేసే పజహతి, తే అతీతా వా అనాగతా వా పచ్చుప్పన్నా వాతి న వత్తబ్బా. వుత్తమ్పి చేతం –

> “హఞ్చి అతీతే కిలేసే పజహతి? తేన హి ఖీణంయేవ ఖేపేతి, నిరుద్ధం నిరోధేతి, అత్థఙ్గతం అత్థఙ్గమేతి, అతీతం యం నత్థి, తం పజహతి. హఞ్చి అనాగతే కిలేసే పజహతి? తేన హి అజాతం పజహతి, అనిబ్బత్తం అనుప్పన్నం అపాతుభూతం పజహతి, అనాగతం యం నత్థి, తం పజహతి. హఞ్చి పచ్చుప్పన్నే కిలేసే పజహతి? తేన హి రత్తో రాగం పజహతి, దుట్ఠో దోసం, మూళ్హో మోహం, వినిబద్ధో మానం, పరామట్ఠో దిట్ఠిం, అనిట్ఠఙ్గతో విచికిచ్ఛం, థామగతో అనుసయం పజహతి, కణ్హసుక్కా ధమ్మా యుగనద్ధా వత్తన్తి, సంకిలేసియా మగ్గభావనా హోతీతి…పే॰… తేన హి నత్థి మగ్గభావనా, నత్థి ఫలసచ్ఛికిరియా, నత్థి కిలేసప్పహానం, నత్థి ధమ్మాభిసమయోతి. అత్థి మగ్గభావనా…పే॰… అత్థి ధమ్మాభిసమయోతి. యథా కథం వియ? సేయ్యథాపి తరుణో రుక్ఖో…పే॰… అపాతుభూతాయేవ న పాతుభవన్తీ”తి (పటి॰ మ॰ ౩.౨౧).

ఇతి పాళియం అజాతఫలరుక్ఖో ఆగతో, జాతఫలరుక్ఖో పన దీపేతబ్బో. యథా హి సఫలో తరుణమ్బరుక్ఖో, తస్స ఫలాని మనుస్సా పరిభుఞ్జేయ్యుం, సేసాని పాతేత్వా పచ్ఛియో పూరేయ్యుం, అథఞ్ఞో పురిసో తం ఫరసునా ఛిన్దేయ్య. తేనస్స నేవ అతీతాని ఫలాని నాసితాని హోన్తి, న అనాగతపచ్చుప్పన్నాని చ నాసితాని. అతీతాని హి మనుస్సేహి పరిభుత్తాని, అనాగతాని అనిబ్బత్తాని, న సక్కా నాసేతుం. యస్మిం పన సమయే సో ఛిన్నో, తదా ఫలానియేవ నత్థీతి పచ్చుప్పన్నానిపి అనాసితాని. సచే పన రుక్ఖో అచ్ఛిన్నో అస్స, అథస్స పథవీరసఞ్చ ఆపోరసఞ్చ ఆగమ్మ యాని ఫలాని నిబ్బత్తేయ్యుం, తాని నాసితాని హోన్తి. తాని హి అజాతానేవ న జాయన్తి, అనిబ్బత్తానేవ న నిబ్బత్తన్తి, అపాతుభూతానేవ న పాతుభవన్తి. ఏవమేవ మగ్గో నాపి అతీతాదిభేదే కిలేసే పజహతి, నాపి న పజహతి. యేసఞ్హి కిలేసానం మగ్గేన ఖన్ధేసు అపరిఞ్ఞాతేసు ఉప్పత్తి సియా, మగ్గేన ఉప్పజ్జిత్వా ఖన్ధానం పరిఞ్ఞాతత్తా తే కిలేసా అజాతావ న జాయన్తి, అనిబ్బత్తావ న నిబ్బత్తన్తి, అపాతుభూతావ న పాతుభవన్తి. తరుణపుత్తాయ ఇత్థియా పున అవిజాయనత్థం బ్యాధితానం రోగవూపసమనత్థం పీతభేసజ్జేహి వాపి అయమత్థో విభావేతబ్బో. ఏవం మగ్గో యే కిలేసే పజహతి, తే అతీతా వా అనాగతా వా పచ్చుప్పన్నా వాతి న వత్తబ్బా. న చ మగ్గో కిలేసే న పజహతి. యే పన మగ్గో కిలేసే పజహతి, తే సన్ధాయ "ఉప్పన్నానం పాపకాన"న్తిఆది వుత్తం.

న కేవలఞ్చ మగ్గో కిలేసేయేవ పజహతి, కిలేసానం పన అప్పహీనత్తా యే ఉప్పజ్జేయ్యుం ఉపాదిన్నక్ఖన్ధా, తేపి పజహతియేవ. వుత్తమ్పి చేతం – "సోతాపత్తిమగ్గఞాణేన అభిసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణస్స నిరోధేన సత్త భవే ఠపేత్వా అనమతగ్గే సంసారే యే ఉప్పజ్జేయ్యుం నామఞ్చ రూపఞ్చ, ఏత్థేతే నిరుజ్ఝన్తీ"తి (చూళవ. అజితమాణవపుచ్ఛానిద్దేసో ౬) విత్థారో. ఇతి మగ్గో ఉపాదిన్నతో అనుపాదిన్నతో చ వుట్ఠాతి. భవవసేన పన సోతాపత్తిమగ్గో అపాయభవతో వుట్ఠాతి, సకదాగామిమగ్గో సుగతిభవేకదేసతో, అనాగామిమగ్గో సుగతికామభవతో, అరహత్తమగ్గో రూపారూపభవతో వుట్ఠాతి. సబ్బభవేహి వుట్ఠాతియేవాతిపి వదన్తి.

అథ మగ్గక్ఖణే కథం అనుప్పన్నానం ఉప్పాదాయ భావనా హోతి, కథం వా ఉప్పన్నానం ఠితియాతి? మగ్గప్పవత్తియా ఏవ. మగ్గో హి పవత్తమానో పుబ్బే అనుప్పన్నపుబ్బత్తా అనుప్పన్నో నామ వుచ్చతి. అనాగతపుబ్బఞ్హి ఠానం గన్త్వా అననుభూతపుబ్బం వా ఆరమ్మణం అనుభవిత్వా వత్తారో భవన్తి; "అనాగతట్ఠానం ఆగతమ్హా, అననుభూతం ఆరమ్మణం అనుభవామా"తి. యా చస్స పవత్తి, అయమేవ ఠితి నామాతి "ఠితియా భావేతీ"తి వత్తుం వట్టతి. ఏవమేతస్స భిక్ఖునో ఇదం లోకుత్తరమగ్గక్ఖణే వీరియం "అనుప్పన్నానం పాపకానం అకుసలానం ధమ్మానం అనుప్పాదాయా"తిఆదీని చత్తారి నామాని లభతి. అయం లోకుత్తరమగ్గక్ఖణే సమ్మప్పధానకథా. ఇమస్మిం పన సుత్తే లోకియలోకుత్తరమిస్సకానేవ సమ్మప్పధానాని కథితాని.

౩౯౮-౪౦౧. ఇద్ధిపాదేసు ఛన్దం నిస్సాయ పవత్తో సమాధి **ఛన్దసమాధి**, పధానభూతా సఙ్ఖారా **పధానసఙ్ఖారా**. **సమన్నాగత**న్తి తేహి ధమ్మేహి ఉపేతం. ఇద్ధియా పాదం, ఇద్ధిభూతం వా పాదన్తి **ఇద్ధిపాదం**. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన ఇద్ధిపాదవిభఙ్గే (విభ. ౪౩౧ ఆదయో) ఆగతో ఏవ. విసుద్ధిమగ్గే (విసుద్ధి. ౨.౩౮౨) పనస్స అత్థో దీపితో. తత్రాయం భిక్ఖు యదా ఛన్దాదీసు ఏకం ధురం నిస్సాయ విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణాతి , తదాస్స పఠమిద్ధిపాదో పుబ్బభాగే లోకియో, అపరభాగే లోకుత్తరో. ఏవం సేసాపీతి. ఇమస్మిమ్పి సుత్తే లోకియలోకుత్తరావ ఇద్ధిపాదా కథితా.

౪౦౨-౪౦౬. సద్ధిన్ద్రియం భావేతీతిఆదీసు సద్ధావ అత్తనో సద్ధాధురే ఇన్దట్ఠం కరోతీతి **సద్ధిన్ద్రియం. వీరియిన్ద్రియా**దీసుపి ఏసేవ నయో. **భావేతీ**తి ఏత్థ పన ఆదికమ్మికో యోగావచరో తీహి కారణేహి సద్ధిన్ద్రియం విసోధేన్తో సద్ధిన్ద్రియం భావేతి నామ. వీరియిన్ద్రియాదీసుపి ఏసేవ నయో. వుత్తఞ్హేతం –

> "అస్సద్ధే పుగ్గలే పరివజ్జయతో, సద్ధే పుగ్గలే సేవతో భజతో పయిరుపాసతో, పసాదనీయే సుత్తన్తే పచ్చవేక్ఖతో ఇమేహి తీహాకారేహి **సద్ధిన్ద్రియం** విసుజ్ఝతి.
>
> "కుసీతే పుగ్గలే పరివజ్జయతో, ఆరద్ధవీరియే పుగ్గలే సేవతో భజతో పయిరుపాసతో, సమ్మప్పధానే పచ్చవేక్ఖతో ఇమేహి తీహాకారేహి **వీరియిన్ద్రియం** విసుజ్ఝతి.
>
> "ముట్ఠస్సతీ పుగ్గలే పరివజ్జయతో, ఉపట్ఠితస్సతీ పుగ్గలే సేవతో భజతో పయిరుపాసతో, సతిపట్ఠానే పచ్చవేక్ఖతో ఇమేహి తీహాకారేహి **సతిన్ద్రియం** విసుజ్ఝతి.
>
> "అసమాహితే పుగ్గలే పరివజ్జయతో, సమాహితే పుగ్గలే సేవతో భజతో పయిరుపాసతో, ఝానవిమోక్ఖే పచ్చవేక్ఖతో ఇమేహి తీహాకారేహి **సమాధిన్ద్రియం** విసుజ్ఝతి.
>
> "దుప్పఞ్ఞే పుగ్గలే పరివజ్జయతో, పఞ్ఞవన్తే పుగ్గలే సేవతో భజతో పయిరుపాసతో, గమ్భీరఞాణచరియం పచ్చవేక్ఖతో ఇమేహి తీహాకారేహి **పఞ్ఞిన్ద్రియం** విసుజ్ఝతీ"తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౮౪-౧౮౫).

ఏత్థ చ **గమ్భీరఞాణచరియం పచ్చవేక్ఖతో**తి సణ్హసుఖుమం ఖన్ధన్తరం, ఆయతనన్తరం, ధాతన్తరం, ఇన్ద్రియబలబోజ్ఝఙ్గన్తరం, మగ్గన్తరం, ఫలన్తరఞ్చ పచ్చవేక్ఖన్తస్సాతి అత్థో. ఇమేసఞ్హి తిణ్ణం తిణ్ణం కారణానం వసేన అకతాభినివేసో ఆదికమ్మికో యోగావచరో సద్ధాధురాదీసు అభినివేసం పట్ఠపేత్వా భావేన్తో అవసానే వివట్టేత్వా అరహత్తం గణ్హాతి. సో యావ అరహత్తమగ్గా ఇమాని ఇన్ద్రియాని భావేతి నామ, అరహత్తఫలే పత్తే భావితిన్ద్రియో నామ హోతీతి. ఏవం ఇమానిపి పఞ్చిన్ద్రియాని లోకియలోకుత్తరానేవ కథితానీతి.

సద్ధాబలాదీసు సద్ధాయేవ అకమ్పియట్ఠేన బలన్తి **సద్ధాబలం. వీరియబలా**దీసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ హి సద్ధా అస్సద్ధియే న కమ్పతి, వీరియం కోసజ్జే న కమ్పతి, సతి ముట్ఠస్సచ్చే న కమ్పతి, సమాధి ఉద్ధచ్చే న కమ్పతి, పఞ్ఞా అవిజ్జాయ న కమ్పతీతి సబ్బానిపి అకమ్పియట్ఠేన బలానీతి వుచ్చన్తి. భావనానయో పనేత్థ ఇన్ద్రియభావనాయం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి. ఇమాని లోకియలోకుత్తరానేవ కథితానీతి.

౪౧౮. సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతీతి ఏత్థ అయం ఆదికమ్మికానం కులపుత్తానం వసేన సద్ధిం అత్థవణ్ణనాయ భావనానయో. తత్థ సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గన్తిఆదినా నయేన వుత్తానం సత్తన్నం ఆదిపదానం తావ అయమత్థవణ్ణనా – సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గే తావ సరణట్ఠేన సతి, సా పనేసా ఉపట్ఠానలక్ఖణా, అపిలాపనలక్ఖణా వా. వుత్తమ్పి చేతం – "యథా, మహారాజ , రఞ్ఞో భణ్డాగారికో రఞ్ఞో సాపతేయ్యం అపిలాపేతి 'ఏత్తకం, మహారాజ, హిరఞ్ఞం, ఏత్తకం సువణ్ణం, ఏత్తకం సాపతేయ్య'న్తి. ఏవమేవ ఖో, మహారాజ, సతి ఉప్పజ్జమానా కుసలాకుసలసావజ్జానవజ్జహీనప్పణీతకణ్హసుక్కసప్పటిభాగే

ధమ్మే అపిలాపేతి ఇమే చత్తారో సతిపట్ఠానా”తి (మి. ప. ౨.౧.౧౩) విత్థారో. అపిలాపనరసా, కిచ్చవసేనేవ హిస్సా ఏతం లక్ఖణం థేరేన వుత్తం. అసమ్మోసరసా వా, గోచరాభిముఖీభావపచ్చుపట్ఠానా. సతి ఏవ సమ్బోజ్ఝఙ్గోతి **సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో**.

తత్థ బోధియా, బోధిస్స వా అఙ్గోతి **బోజ్ఝఙ్గో**. కిం వుత్తం హోతి? యా హి అయం ధమ్మసామగ్గియాయ లోకియలోకుత్తరమగ్గక్ఖణే ఉప్పజ్జమానాయ లీనుద్ధచ్చపతిట్ఠానాయూహనకామసుఖఅత్తకిలమథానుయోగఉచ్ఛేదసస్సతాభినివేసాదీనం అనేకేసం ఉపద్దవానం పటిపక్ఖభూతాయ సతిధమ్మవిచయవీరియపీతిపస్సద్ధిసమాధిఉపేక్ఖాసఙ్ఖాతాయ ధమ్మసామగ్గియా అరియసావకో బుజ్ఝతీతి కత్వా బోధీతి వుచ్చతి, **బుజ్ఝతీ**తి కిలేససన్తాననిద్దాయ ఉట్ఠహతి, చత్తారి వా అరియసచ్చాని పటివిజ్ఝతి, నిబ్బానమేవ వా సచ్ఛికరోతీతి వుత్తం హోతి. యథాహ – “సత్త బోజ్ఝఙ్గే భావేత్వా అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధో”తి (సం. ని. ౫.౩౭౮; దీ. ని. ౩.౧౪౩). తస్సా ధమ్మసామగ్గిసఙ్ఖాతాయ బోధియా అఙ్గోతిపి **బోజ్ఝఙ్గో** ఝానఙ్గమగ్గఙ్గాదయో వియ . యోపేస యథావుత్తప్పకారాయ ఏతాయ ధమ్మసామగ్గియా బుజ్ఝతీతి కత్వా అరియసావకో బోధీతి వుచ్చతి, తస్స అఙ్గోతిపి **బోజ్ఝఙ్గో** సేనఙ్గరథఙ్గాదయో వియ. తేనాహు అట్ఠకథాచరియా – “బుజ్ఝనకస్స పుగ్గలస్స అఙ్గాతి వా బోజ్ఝఙ్గా”తి.

అపిచ “బోజ్ఝఙ్గాతి కేనట్ఠేన బోజ్ఝఙ్గా? బోధాయ సంవత్తన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, బుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, అనుబుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, పటిబుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, సమ్బుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా”తి ఇమినా పటిసమ్భిదానయేనాపి (పటి. మ. ౨.౧౭) బోజ్ఝఙ్గత్థో వేదితబ్బో. పసత్థో సున్దరో చ బోజ్ఝఙ్గో సమ్బోజ్ఝఙ్గో, సతి ఏవ సమ్బోజ్ఝఙ్గో **సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో,** తం సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం.

ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గన్తిఆదీసుపి చతుసచ్చధమ్మే విచినతీతి **ధమ్మవిచయో**. సో పవిచయలక్ఖణో, ఓభాసనరసో, అసమ్మోహపచ్చుపట్ఠానో. వీరభావతో, విధినా ఈరయితబ్బతో చ **వీరియం**. తం పగ్గహలక్ఖణం, ఉపథమ్భనరసం , అనోసీదనపచ్చుపట్ఠానం. పీణయతీతి **పీతి**. సా ఫరణలక్ఖణా, తుట్ఠిలక్ఖణా వా, కాయచిత్తానం పీణనరసా, నేసంయేవ ఓదగ్యపచ్చుపట్ఠానా. కాయచిత్తదరథప్పస్సమ్భనతో **పస్సద్ధి**. సా ఉపసమలక్ఖణా, కాయచిత్తదరథమద్దనరసా, కాయచిత్తానం అపరిప్ఫన్దసీతిభావపచ్చుపట్ఠానా. సమాధానతో **సమాధి**. సో అవిక్ఖేపలక్ఖణో, అవిసారలక్ఖణో వా, చిత్తచేతసికానం సమ్పిణ్డనరసో, చిత్తట్ఠితిపచ్చుపట్ఠానో. అజ్ఝుపేక్ఖనతో **ఉపేక్ఖా**. సా పటిసఙ్ఖానలక్ఖణా, సమవాహితలక్ఖణా వా, ఊనాధికనివారణరసా, పక్ఖపాతుపచ్ఛేదనరసా వా, మజ్ఝత్తభావపచ్చుపట్ఠానా. సేసం వుత్తనయమేవ. **భావేతీ**తి బ్రూహేతి వడ్ఢేతి, ఉప్పాదేతీతి అత్థో.

తత్థ చత్తారో ధమ్మా **సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స** ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తీతి వేదితబ్బా సతిసమ్పజఞ్ఞం ముట్ఠస్సతిపుగ్గలపరివజ్జనతా ఉపట్ఠితస్సతిపుగ్గలసేవనతా తదధిముత్తతాతి. అభిక్కన్తాదీసు హి సత్తసు ఠానేసు సతిసమ్పజఞ్ఞేన, భత్తనిక్ఖిత్తకాకసదిసే ముట్ఠస్సతిపుగ్గలే పరివజ్జనేన, తిస్సదత్తత్థేరఅభయత్థేరాదిసదిసే ఉపట్ఠితస్సతిపుగ్గలే సేవనేన, ఠాననిసజ్జాదీసు సతిసముట్ఠాపనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తతాయ చ సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఉప్పజ్జతి. తస్మా ఆదికమ్మికో కులపుత్తో ఇమేహి చతూహి కారణేహి సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం సముట్ఠాపేత్వా తదేవ ధురం కత్వా అభినివేసం పట్ఠపేత్వా అనుక్కమేన అరహత్తం గణ్హాతి. సో యావ అరహత్తమగ్గా సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి నామ, ఫలే పత్తే భావితో నామ హోతి.

సత్త ధమ్మా **ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స** ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి పరిపుచ్ఛకతా, వత్థువిసదకిరియా, ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనా, దుప్పఞ్ఞపుగ్గలపరివజ్జనా, పఞ్ఞవన్తపుగ్గలసేవనా, గమ్భీరఞాణచరియపచ్చవేక్ఖణా, తదధిముత్తతాతి. తత్థ **పరిపుచ్ఛకతాతి** ఖన్ధధాతుఆయతనఇన్ద్రియబలబోజ్ఝఙ్గమగ్గఙ్గఝానసమథవిపస్సనానం అత్థసన్నిస్సితపరిపుచ్ఛాబహులతా.

వత్థువిసదకిరియాతి అజ్ఝత్తికబాహిరానం వత్థూనం విసదభావకరణం. యదా హిస్స కేసనఖలోమా దీఘా హోన్తి, సరీరం వా ఉప్పన్నదోసఞ్చేవ సేదమలమక్ఖితఞ్చ , తదా అజ్ఝత్తికం వత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం. యదా పన చీవరం జిణ్ణం కిలిట్ఠం దుగ్గన్ధం వా హోతి, సేనాసనం వా ఉక్లాపం, తదా బాహిరం వత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం. తస్మా కేసాదిచ్ఛేదనేన ఉద్ధంవిరేచనఅధోవిరేచనాదీహి సరీరసల్లహుకభావకరణేన ఉచ్ఛాదననహాపనేన చ అజ్ఝత్తికవత్థు విసదం కాతబ్బం. సూచికమ్మధోవనరజనపరిభణ్డకరణాదీహి బాహిరవత్థు విసదం కాతబ్బం. ఏతస్మిఞ్హి అజ్ఝత్తికబాహిరే వత్థుమ్హి అవిసదే ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం అపరిసుద్ధాని దీపకపల్లవట్టితేలాదీని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. విసదే పన అజ్ఝత్తికబాహిరే వత్థుమ్హి ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి విసదం హోతి పరిసుద్ధాని దీపకపల్లవట్టితేలాదీని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. తేన వుత్తం – "వత్థువిసదకిరియా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తతీ"తి.

ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనా నామ సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం సమభావకరణం. సచే హిస్స సద్ధిన్ద్రియం బలవం హోతి, ఇతరాని మన్దాని, తతో వీరియిన్ద్రియం పగ్గహకిచ్చం, సతిన్ద్రియం ఉపట్ఠానకిచ్చం, సమాధిన్ద్రియం అవిక్ఖేపకిచ్చం, పఞ్ఞిన్ద్రియం దస్సనకిచ్చం కాతుం న సక్కోతి. తస్మా తం ధమ్మసభావపచ్చవేక్ఖణేన వా, యథా వా మనసికరోతో బలవం జాతం, తథా అమనసికారేన హాపేతబ్బం. **వక్కలిత్థేరవత్థు** చేత్థ నిదస్సనం. సచే పన వీరియిన్ద్రియం బలవం హోతి, అథ నేవ సద్ధిన్ద్రియం అధిమోక్ఖకిచ్చం కాతుం సక్కోతి, న ఇతరాని ఇతరకిచ్చభేదం. తస్మా తం పస్సద్ధాదిభావనాయ హాపేతబ్బం. తత్రాపి **సోణత్థేరస్స వత్థు** దస్సేతబ్బం. ఏవం సేసేసుపి ఏకస్స బలవభావే సతి ఇతరేసం అత్తనో కిచ్చేసు అసమత్థతా వేదితబ్బా.

విసేసతో పనేత్థ సద్ధాపఞ్ఞానం సమాధివీరియానఞ్చ సమతం పసంసన్తి. బలవసద్ధో హి మన్దపఞ్ఞో ముధప్పసన్నో హోతి, అవత్థుస్మిం పసీదతి. బలవపఞ్ఞో మన్దసద్ధో కేరాటికపక్ఖం భజతి , భేసజ్జసముట్ఠితో వియ రోగో అతేకిచ్ఛో హోతి. చిత్తుప్పాదమత్తేనేవ కుసలం హోతీతి అతిధావిత్వా దానాదీని అకరోన్తో నిరయే ఉప్పజ్జతి. ఉభిన్నం సమతాయ వత్థుస్మింయేవ పసీదతి. బలవసమాధిం పన మన్దవీరియం సమాధిస్స కోసజ్జపక్ఖత్తా కోసజ్జం అభిభవతి. బలవవీరియం మన్దసమాధిం వీరియస్స ఉద్ధచ్చపక్ఖత్తా ఉద్ధచ్చం అభిభవతి. సమాధి పన వీరియేన సంయోజితో కోసజ్జే పతితుం న లభతి, వీరియం సమాధినా సంయోజితం ఉద్ధచ్చే పతితుం న లభతి. తస్మా తం ఉభయం సమం కత్తబ్బం. ఉభయసమతాయ హి అప్పనా హోతి.

అపిచ సమాధికమ్మికస్స బలవతీపి సద్ధా వట్టతి. ఏవఞ్హి సద్దహన్తో ఓకప్పేన్తో అప్పనం పాపుణిస్సతి. సమాధిపఞ్ఞాసు పన సమాధికమ్మికస్స ఏకగ్గతా బలవతీ వట్టతి. ఏవఞ్హి సో అప్పనం పాపుణాతి. విపస్సనాకమ్మికస్స పఞ్ఞా బలవతీ వట్టతి. ఏవఞ్హి సో లక్ఖణపటివేధం పాపుణాతి. ఉభిన్నం పన సమతాయపి అప్పనా హోతియేవ. సతి పన సబ్బత్థ బలవతీ వట్టతి. సతి హి చిత్తం ఉద్ధచ్చపక్ఖికానం సద్ధావీరియపఞ్ఞానం వసేన ఉద్ధచ్చపాతతో కోసజ్జపక్ఖికేన చ సమాధినా కోసజ్జపాతతో రక్ఖతి. తస్మా సా లోణధూపనం వియ సబ్బబ్యఞ్జనేసు, సబ్బకమ్మికో అమచ్చో వియ చ సబ్బరాజకిచ్చేసు, సబ్బత్థ ఇచ్ఛితబ్బా.

తేనాహ – “సతి చ పన సబ్బత్థికా వుత్తా (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪) భగవతా. కిం కారణా? చిత్తఞ్హి సతిపటిసరణం, ఆరక్ఖపచ్చుపట్ఠానా చ సతి, న వినా సతియా చిత్తస్స పగ్గహనిగ్గహో హోతీ”తి.

దుప్పఞ్ఞపుగ్గలపరివజ్జనా నామ ఖన్ధాదిభేదేసు అనోగాళ్హపఞ్ఞానం దుమ్మేధపుగ్గలానం ఆరకా పరివజ్జనం. **పఞ్ఞవన్తపుగ్గలసేవనా** నామ సమపఞ్ఞాసలక్ఖణపరిగ్గాహికాయ ఉదయబ్బయపఞ్ఞాయ సమన్నాగతపుగ్గలసేవనా. **గమ్భీరఞాణచరియపచ్చవేక్ఖణా** నామ గమ్భీరేసు ఖన్ధాదీసు పవత్తాయ గమ్భీరపఞ్ఞాయ పభేదపచ్చవేక్ఖణా. **తదధిముత్తతా** నామ ఠాననిసజ్జాదీసు ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గసముట్ఠాపనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తతా. తస్మా ఆదికమ్మికో కులపుత్తో ఇమేహి సత్తహి కారణేహి ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గం సముట్ఠాపేత్వా తదేవ ధురం కత్వా అభినివేసం పట్ఠపేత్వా అనుక్కమేన అరహత్తం గణ్హాతి. సో యావ అరహత్తమగ్గా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి నామ, ఫలే పత్తే భావితో నామ హోతి.

ఏకాదస ధమ్మా **వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స** ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – అపాయభయపచ్చవేక్ఖణతా, ఆనిసంసదస్సావితా , గమనవీథిపచ్చవేక్ఖణతా, పిణ్డపాతాపచాయనతా, దాయజ్జమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా, సత్థుమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా, జాతిమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా , సబ్రహ్మచారిమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా, కుసీతపుగ్గలపరివజ్జనతా, ఆరద్ధవీరియపుగ్గలసేవనతా, తదధిముత్తతాతి.

తత్థ “నిరయేసు పఞ్చవిధబన్ధనకమ్మకరణతో పట్ఠాయ మహాదుక్ఖం అనుభవనకాలేపి, తిరచ్ఛానయోనియం జాలక్ఖిపకుమినాదీహి గహితకాలేపి, పాజనకణ్టకాదిప్పహారతున్నస్స పన సకటవహనాదికాలేపి, పేత్తివిసయే అనేకానిపి వస్ससహస్సాని ఏకం బుద్ధన్తరమ్పి ఖుప్పిపాసాహి ఆతురీభూతకాలేపి, కాలకఞ్జికఅసురేసు సట్ఠిహత్థఅసీతిహత్థప్పమాణేన అట్ఠిచమ్మమత్తేనేవ అత్తభావేన వాతాతపాదిదుక్ఖానుభవనకాలేపి న సక్కా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గం ఉప్పాదేతుం. అయమేవ తే భిక్ఖు కాలో”తి ఏవం **అపాయభయం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి** వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఉప్పజ్జతి.

“న సక్కా కుసీతేన నవ లోకుత్తరధమ్మా లద్ధుం, ఆరద్ధవీరియేనేవ సక్కా, అయమానిసంసో వీరియస్సా”తి ఏవం **ఆనిసంసదస్సావినోపి** ఉప్పజ్జతి. “సబ్బబుద్ధపచ్చేకబుద్ధమహాసావకేహి గతమగ్గోవ గన్తబ్బో, సో చ న సక్కా కుసీతేన గన్తు”న్తి ఏవం **గమనవీథిం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి** ఉప్పజ్జతి.

“యే తం పిణ్డపాతాదీహి ఉపట్ఠహన్తి, ఇమే తే మనుస్సా నేవ ఞాతకా, న దాసకమ్మకరా, నాపి తం నిస్సాయ జీవిస్సామాతి తే పణీతాని పిణ్డపాతాదీని దేన్తి. అథ ఖో అత్తనో కారానం మహప్ఫలతం పచ్చాసీసమానా దేన్తి. సత్థారాపి ‘అయం ఇమే పచ్చయే పరిభుఞ్జిత్వా కాయదళ్హీబహులో సుఖం విహరిస్సతీ’తి న ఏవం సమ్పస్సతా తుయ్హం పచ్చయా అనుఞ్ఞాతా, అథ ఖో ‘అయం ఇమే పరిభుఞ్జమానో సమణధమ్మం కత్వా వట్టదుక్ఖతో ముచ్చిస్సతీ’తి తే పచ్చయా అనుఞ్ఞాతా. సో దాని త్వం కుసీతో విహరన్తో న తం పిణ్డపాతం అపచాయిస్ససి. ఆరద్ధవీరియస్సేవ హి పిణ్డాపచాయనం నామ హోతీ”తి ఏవం **పిణ్డపాతాపచాయనం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి** ఉప్పజ్జతి మహామిత్తత్థేరస్స వియ పిణ్డపాతియతిస్సత్థేరస్స వియ చ.

మహామిత్తత్థేరో కిర కస్సకలేణే నామ పటివసతి. తస్స చ గోచరగామే ఏకా మహాఉపాసికా థేరం పుత్తం కత్వా పటిజగ్గతి. సా ఏకదివసం అరఞ్ఞం గచ్ఛన్తీ ధీతరం ఆహ – “అమ్మ , అసుకస్మిం ఠానే పురాణతణ్డులా, అసుకస్మిం ఖీరం,

అసుకస్మిం సప్పి, అసుకస్మిం ఫాణితం, తవ భాతికస్స అయ్యమిత్తస్స ఆగతకాలే భత్తం పచిత్వా ఖీరసప్పిఫాణితేహి సద్ధిం దేహి, దత్వా త్వఞ్చ భుఞ్జేయ్యాసి. అహం పన హియ్యో పక్కం పారివాసికభత్తం కఞ్జియేన భుత్తమ్హీ"తి. దివా కిం భుఞ్జిస్ససి, అమ్మాతి? సాకపణ్ణం పక్ఖిపిత్వా కణతణ్డులేహి అమ్బిలయాగుం పచిత్వా ఠపేహి, అమ్మాతి.

థేరో చీవరం పారుపిత్వా పత్తం నీహరన్తోవ తం సద్దం సుత్వా అత్తానం ఓవది – "మహాఉపాసికా కిర కఞ్జియేన పారివాసికభత్తం భుఞ్జి, దివాపి కణపణ్ణమ్బిలయాగుం భుఞ్జిస్సతి, తుయ్హం అత్థాయ పన పురాణతణ్డులాదీని ఆచిక్ఖతి. తం నిస్సాయ ఖో పనేసా నేవ ఖేత్తం న వత్థుం న భత్తం న వత్థం పచ్చాసీసతి, తిస్సో పన సమ్పత్తియో పత్థయమానా దేతి. త్వం ఏతిస్సా తా సమ్పత్తియో దాతుం సక్ఖిస్ససి, న సక్ఖిస్ససీతి, అయం ఖో పన పిణ్డపాతో తయా సరాగేన సదోసేన సమోహేన న సక్కా గణ్హితు"న్తి పత్తం థవికాయ పక్ఖిపిత్వా గణ్ఠికం ముఞ్చిత్వా నివత్తిత్వా కస్సకలేణమేవ గన్త్వా పత్తం హేట్ఠామఞ్చే, చీవరఞ్చ చీవరవంసే ఠపేత్వా, "అరహత్తం అపాపుణిత్వా న నిక్ఖమిస్సామీ"తి వీరియం అధిట్ఠహిత్వా నిసీది. దీఘరత్తం అప్పమత్తో హుత్వా నివుత్థభిక్ఖు విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పురేభత్తమేవ అరహత్తం పత్వా వికసమానమివ పదుమం మహాఖీణాసవో సితం కరోన్తోవ నిక్ఖమి. లేణద్వారే రుక్ఖమ్హి అధివత్థా దేవతా –

> "నమో తే పురిసాజఞ్ఞ, నమో తే పురిసుత్తమ;
> యస్స తే ఆసవా ఖీణా, దక్ఖిణేయ్యోసి మారిసా"తి. –

ఉదానం ఉదానేత్వా, "భన్తే, పిణ్డాయ పవిట్ఠానం తుమ్హాదిసానం అరహన్తానం భిక్ఖం దత్వా మహల్లకిత్థియో దుక్ఖా ముచ్చిస్సన్తీ"తి ఆహ. థేరో ఉట్ఠహిత్వా ద్వారం వివరిత్వా కాలం ఓలోకేన్తో "పాతోయేవా"తి ఞత్వా పత్తచీవరం ఆదాయ గామం పావిసి.

దారికాపి భత్తం సమ్పాదేత్వా "ఇదాని మే భాతా ఆగమిస్సతి, ఇదాని మే భాతా ఆగమిస్సతీ"తి ద్వారం ఓలోకయమానా నిసీది. సా థేరే ఘరద్వారం సమ్పత్తే పత్తం గహేత్వా సప్పిఫాణితయోజితస్స ఖీరపిణ్డపాతస్స పూరేత్వా హత్థే ఠపేసి. థేరో "సుఖం హోతూ"తి అనుమోదనం కత్వా పక్కామి. సాపి తం ఓలోకయమానావ అట్ఠాసి. థేరస్స హి తదా అతివియ పరిసుద్ధో ఛవివణ్ణో అహోసి, విప్పసన్నాని ఇన్ద్రియాని, ముఖం బన్ధనా పవుత్తతాలపక్కం వియ అతివియ విరోచిత్థ.

మహాఉపాసికా అరఞ్ఞతో ఆగన్త్వా "కిం, అమ్మ, భాతికో తే ఆగతో"తి పుచ్ఛి. సా సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. ఉపాసికా "అజ్జ మే పుత్తస్స పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పత్త"న్తి ఞత్వా "అభిరమతి తే, అమ్మ, భాతా బుద్ధసాసనే, న ఉక్కణ్ఠతీ"తి ఆహ.

పిణ్డపాతికతిస్సత్థేరవత్థు పన ఏవం వేదితబ్బం – మహాగామే కిర ఏకో దలిద్దపురిసో దారువిక్కయేన జీవికం కప్పేతి. సో తేనేవ కారణేన నామం లభిత్వా దారుభణ్డకమహాతిస్సో నామ జాతో. సో ఏకదివసం అత్తనో భరియం ఆహ – "కిం అమ్హాకం జీవితం నామ, సత్థారా దళిద్దదానస్స మహప్ఫలభావో కథితో, మయఞ్చ నిబద్ధం దాతుం న సక్కోమ, పక్ఖికభత్తమత్తం దత్వా పున ఉప్పన్నం సలాకభత్తమ్పి దస్సామా"తి. సా "సాధు సామీ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పునదివసే యథాలాభేన పక్ఖికభత్తం అదాసి. భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ పచ్చయేహి నిప్పరిస్సయకాలో హోతి, దహరసామణేరా పణీతభోజనాని భుఞ్జిత్వా "అయం లూఖాహారో"తి తేసం పక్ఖికభత్తం గహితమత్తకమేవ కత్వా తేసం పస్సన్తానంయేవ ఛడ్డేత్వా గచ్ఛన్తి.

సా ఇత్థీ తం దిస్వా సామికస్స కథేసి, “మయా దిన్నం ఛడ్డేన్తీ”తి న పన విప్పటిసారినీ అహోసి. తస్సా సామికో ఆహ – “మయం దుగ్గతభావేన అయ్యానం సుఖేన పరిభుఞ్జాపేతుం నాసక్ఖిమ్హా. కిం ను ఖో కత్వా అయ్యానం మనం గహేతుం సక్ఖిస్సామా”తి? అథస్స భరియా ఆహ – “కిం వదేసి, సామి, సపుత్తకా దుగ్గతా నామ నత్థీతి అయం తే ధీతా, ఇమం ఏకస్మిం కులే ఠపేత్వా ద్వాదస కహాపణే గణ్హిత్వా ఏకం ఖీరధేనుం ఆహర, అయ్యానం ఖీరసలాకభత్తం దస్సామ, ఏవం తేసం చిత్తం గణ్హితుం సక్ఖిస్సామా”తి. సో సాధూతి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా అకాసి. తేసం పుఞ్ఞేన సా ధేను సాయం తీణి మాణికాని, పాతో తీణి మాణికాని ఖీరం దేతి. సాయం లద్ధం దధిం కత్వా పునదివసే తతో గహితనవనీతేన సప్పిం కత్వా ససప్పిపరిసేకం ఖీరసలాకభత్తం దేన్తి. తతో పట్ఠాయ తస్స గేహే సలాకభత్తం పుఞ్ఞవన్తావ లభన్తి.

సో ఏకదివసం భరియం ఆహ – “మయం ధీతు అత్థితాయ లజ్జితబ్బతో చ ముత్తా, గేహే చ నో భత్తం అయ్యానం పరిభోగారహం జాతం. త్వం యావ అహం ఆగచ్ఛామి, తావ ఇమస్మిం కల్యాణవత్తే మా పమజ్జి. అహం కిఞ్చిదేవ కత్వా ధీతరం మోచేస్సామీ”తి. సో ఏకం పదేసం గన్త్వా ఉచ్ఛుయన్తకమ్మం కత్వా ఛహి మాసేహి ద్వాదస కహాపణే లభిత్వా “అలం ఏత్తకం మమ ధీతు మోచనత్థాయా”తి తే కహాపణే దుస్సన్తే బన్ధిత్వా “గేహం గమిస్సామీ”తి మగ్గం పటిపజ్జి.

తస్మిం సమయే అమ్బరియమహావిహారవాసీ పిణ్డపాతియతిస్సత్థేరో “తిస్సమహావిహారం గన్త్వా చేతియం వన్దిస్సామీ”తి అత్తనో వసనట్ఠానతో మహాగామం గచ్ఛన్తో తమేవ మగ్గం పటిపజ్జి. సో ఉపాసకో థేరం దూరతోవ దిస్వా “ఏకకోవ అగన్త్వా ఇమినా అయ్యేన సద్ధిం ఏకం ధమ్మకథం సుణన్తో గమిస్సామి. సీలవన్తో హి సబ్బకాలం దుల్లభా”తి వేగేన థేరం సమ్పాపుణిత్వా అభివాదేత్వా సద్ధిం గచ్ఛన్తో వేలాయ ఉపకట్ఠాయ చిన్తేసి – “మయ్హం హత్థే పుటకభత్తం నత్థి, అయ్యస్స చ భిక్ఖాకాలో సమ్పత్తో, అయఞ్చ మే పరిబ్బయో హత్థే అత్థి, ఏకం గామద్వారం పత్తకాలే అయ్యస్స పిణ్డపాతం దస్సామీ”తి.

తస్సేవం చిత్తే ఉప్పన్నమత్తేయేవ ఏకో పుటకభత్తం గహేత్వా తం ఠానం సమ్పత్తో. ఉపాసకో తం దిస్వా, “భన్తే, థోకం ఆగమేథా”తి వత్వా తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – “కహాపణం తే, భో పురిస, దమ్మి, తం మే పుటకభత్తం దేహీ”తి. సో చిన్తేసి – “ఇమం భత్తం ఇమస్మిం కాలే మాసకమ్పి న అగ్ఘతి, అయఞ్చ మయ్హం ఏకవారేనేవ కహాపణం దేతి, భవిస్సతేత్థ కారణ”న్తి చిన్తేత్వా “నాహం కహాపణేన దేమీ”తి ఆహ. ఏవం సన్తే ద్వే గణ్హ, తీణి గణ్హాతి ఇమినా నియామేన సబ్బేపి తే కహాపణే దాతుకామో జాతో. ఇతరో “అఞ్ఞోపిస్స అత్థీ”తి సఞ్ఞాయ “న దేమి”చ్చేవ ఆహ. అథ నం సో ఆహ – “సచే మే, భో, అఞ్ఞోపి అస్స, తేపి దదేయ్యం. న ఖో పనాహం అత్తనో అత్థాయ గణ్హామి, ఏతస్మిం మే రుక్ఖమూలే ఏకో అయ్యో నిసీదాపితో, తుయ్హమ్పి కుసలం భవిస్సతి, దేహి మే భత్త”న్తి. తేన హి, భో, గణ్హ, ఆహర తే కహాపణేతి కహాపణే గహేత్వా పుటకభత్తం అదాసి. ఉపాసకో భత్తం గహేత్వా హత్థే ధోవిత్వా థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా “పత్తం నీహరథ, భన్తే”తి ఆహ. థేరో పత్తం నీహరిత్వా ఉపడ్ఢభత్తే దిన్నే పత్తం పిదహి. ఉపాసకో ఆహ – “అయం, భన్తే, ఏకస్సేవ పటివిసో, న సక్కా మయా ఇతో భుఞ్జితుం. తుమ్హాకంయేవ మే అత్థాయ ఇమం పరియేసిత్వా లద్ధం, గణ్హథ నం మం అనుకమ్పం ఉపాదాయా”తి. థేరో “అత్థి ఏత్థ కారణ”న్తి గహేత్వా సబ్బం పరిభుఞ్జి. ఉపాసకో ధమకరణేన పానీయం పరిస్సావేత్వా అదాసి. తతో నిట్ఠితభత్తకిచ్చే థేరే ఉభోపి మగ్గం పటిపజ్జింసు.

థేరో ఉపాసకం పుచ్ఛి – “కేన కారణేన త్వం న భుఞ్జసీ”తి. సో అత్తనో గమనాగమనవిధానం సబ్బం కథేసి. థేరో తం సుత్వా సంవేగప్పత్తో చిన్తేసి – “దుక్కరం ఉపాసకేన కతం, మయా పన ఏవరూపం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా ఏతస్స కతఞ్ఞునా భవితబ్బం. సప్పాయసేనాసనం లభిత్వా తత్థేవ ఛవిమంసలోహితేసు సుక్ఖన్తేసుపి నిసిన్నపల్లఙ్కేనేవ అరహత్తం

అప్పత్వా న ఉట్ఠహిస్సామీ”తి. సో తిస్సమహావిహారం గన్త్వా ఆగన్తుకవత్తం కత్వా అత్తనో పత్తసేనాసనం పవిసిత్వా పచ్చత్థరణం అత్థరిత్వా తత్థ నిసిన్నో అత్తనో మూలకమ్మట్ఠానమేవ గణ్హి. సో తాయ రత్తియా ఓభాసమత్తమ్పి నిబ్బత్తేతుం నాసక్ఖి. పునదివసతో పట్ఠాయ భిక్ఖాచారపలిబోధం ఛిన్దిత్వా తదేవ కమ్మట్ఠానం అనులోమపటిలోమం విపస్సి. ఏతేనుపాయేన విపస్సన్తో సత్తమే అరుణే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా చిన్తేసి – “అతివియ మే కిలన్తం సరీరం, కిం ను ఖో మే జీవితం చిరం పవత్తిస్సతి, న పవత్తిస్సతీ”తి. అథస్స అప్పవత్తనభావం దిస్వా సేనాసనం పటిసామేత్వా పత్తచీవరమాదాయ విహారమజ్ఝం గన్త్వా భేరిం పహరాపేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతేసి.

సఙ్ఘత్థేరో “కేన భిక్ఖునాసఙ్ఘో సన్నిపాతితో”తి పుచ్ఛి. మయా, భన్తేతి. కిమత్థం సప్పురిసాతి. భన్తే, అఞ్ఞం కమ్మం నత్థి, యేసం పన మగ్గే వా ఫలే వా కఙ్ఖా అత్థి, తే మం పుచ్ఛన్తూతి. సప్పురిస తాదిసా నామ భిక్ఖూ అసన్తం గుణం న కథేన్తి, అమ్హాకం ఏత్థ కఙ్ఖా నత్థి. కిం పన తే సంవేగకారణం అహోసి, కిం పచ్చయం కత్వా అరహత్తం నిబ్బత్తన్తి. భన్తే, ఇమస్మిం మహాగామే వల్లియవీథియం దారుభణ్డకమహాతిస్సో నామ ఉపాసకో అత్తనో ధీతరం బహి ఠపేత్వా ద్వాదస కహాపణే గణ్హిత్వా తేహి ఏకం ఖీరధేనుం గహేత్వా సఙ్ఘస్స ఖీరభత్తసలాకం పట్ఠపేసి, సో “ధీతరం మోచేస్సామీ”తి ఛ మాసే యన్తసాలాయ భతిం కత్వా ద్వాదస కహాపణే లభిత్వా “ధీతరం మోచేస్సామీ”తి అత్తనో గేహం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే మం దిస్వా భిక్ఖాచారవేలాయ సట్ఠేపి తే కహాపణే దత్వా పుటకభత్తం గణ్హిత్వా సబ్బం మయ్హం అదాసి. అహం తం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా ఇధాగన్త్వా సప్పాయసేనాసనం లభిత్వా “పిణ్డాపచాయనకమ్మం కరిస్సామీ”తి విసేసం నిబ్బత్తేసిం, భన్తేతి. తం ఠానం సమ్పత్తా చతస్సోపి పరిసా థేరస్స సాధుకారం అదంసు. సకభావేన సణ్ఠాతుం సమత్థో నామ నాహోసి. థేరో సఙ్ఘమజ్ఝే నిసీదిత్వా కథేన్తో కథేన్తోవ “మయ్హం కూటాగారం దారుభణ్డకమహాతిస్సస్స హత్థేన ఘుట్ఠకాలేయేవ చలతూ”తి అధిట్ఠాయ అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి.

కాకవణ్ణతిస్సమహారాజా “ఏకో కిర థేరో పరినిబ్బుతో”తి సుత్వా విహారం గన్త్వా సక్కారసమ్మానం కత్వా కూటాగారం సజ్జేత్వా థేరం తత్థ ఆరోపేత్వా “ఇదాని చితకట్ఠానం గమిస్సామా”తి ఉక్ఖిపన్తో చాలేతుం నాసక్ఖి. రాజా భిక్ఖుసఙ్ఘం పుచ్ఛి – “అత్థి, భన్తే, థేరేన కిఞ్చి కథిత”న్తి. భిక్ఖూ థేరేన కథితవిధానం ఆచిక్ఖింసు. రాజా తం ఉపాసకం పక్కోసాపేత్వా “తయా ఇతో సత్తదివసమత్థకే కస్సచి మగ్గపటిపన్నస్స భిక్ఖునో పుటకభత్తం దిన్న”న్తి పుచ్ఛి. ఆమ, దేవాతి. కేన తే నియామేన దిన్నన్తి? సో తం కారణం సబ్బం ఆరోచేసి. అథ నం రాజా థేరస్స కూటాగారట్ఠానం పేసేసి – “గచ్ఛ తం థేరం సఞ్జాన, సో వా అఞ్ఞో వా”తి. సో గన్త్వా సాణిం ఉక్ఖిపిత్వా థేరస్స ముఖం దిస్వా సఞ్జానిత్వా ద్వీహి హత్థేహి హదయం సన్ధారేన్తో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా, “దేవ, మయ్హం అయ్యో”తి ఆహ. అథస్స రాజా మహాపసాధనం దాపేసి. తం పసాధేత్వా ఆగతం “గచ్ఛ భాతిక మహాతిస్స మయ్హం, అయ్యాతి వత్వా కూటాగారం ఉక్ఖిపా”తి ఆహ. ఉపాసకో “సాధు, దేవా”తి గన్త్వా థేరస్స పాదే వన్దిత్వా ఉభోహి హత్థేహి ఉక్ఖిపిత్వా అత్తనో మత్థకే అకాసి. తస్మింయేవ ఖణే కూటాగారం ఆకాసే ఉప్పతిత్వా చితకమత్థకే పతిట్ఠాసి. తస్మిం కాలే చితకస్స చతూహిపి కణ్ణేహి సయమేవ అగ్గిజాలా ఉట్ఠహింసూతి.

“మహన్తం ఖో పనేతం సత్థు దాయజ్జం, యదిదం సత్త అరియధనాని నామ, తం న సక్కా కుసీతేన గహేతుం. యథా హి విప్పటిపన్నం పుత్తం మాతాపితరో ‘అయం అమ్హాకం అపుత్తో’తి పరిబాహిరం కరోన్తి, సో తేసం అచ్చయేన దాయజ్జం న లభతి, ఏవం కుసీతోపి ఇదం అరియధనదాయజ్జం న లభతి, ఆరద్ధవీరియోవ లభతీ”తి **దాయజ్జమహత్తం పచ్చవేక్ఖతోపి** ఉప్పజ్జతి.

“మహా ఖో పన తే సత్థా. సత్థునో హి తే మాతుకుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గహణకాలేపి, అభినిక్ఖమనేపి, అభిసమ్బోధియమ్పి, ధమ్మచక్కప్పవత్తనయమకపాటిహారియదేవోరోహనఆయుసఙ్ఖారవోస్సజ్జనేసుపి, పరినిబ్బానకాలేపి దససహస్సిలోకధాతు కమ్పిత్థ. యుత్తం ను తే ఏవరూపస్స సత్థునో సాసనే పబ్బజిత్వా కుసీతేన భవితు”న్తి ఏవం **సత్థుమహత్తం పచ్చవేక్ఖతోపి** ఉప్పజ్జతి.

“జాతియాపి త్వం ఇదాని న లామకజాతికో, అసమ్భిన్నాయ మహాసమ్మతపవేణియా ఆగతఓక్కాకరాజవంసే జాతోసి, సుద్ధోదనమహారాజస్స చ మహామాయాదేవియా చ నత్తా, రాహులభద్దస్స కనిట్ఠో, తయా నామ ఏవరూపేన జినపుత్తేన హుత్వా న యుత్తం కుసీతేన విహరితు”న్తి ఏవం **జాతిమహత్తం పచ్చవేక్ఖతోపి** ఉప్పజ్జతి.

“సారిపుత్తమోగ్గల్లానా చేవ అసీతి మహాసావకా చ వీరియేనేవ లోకుత్తరధమ్మం పటివిజ్ఝింసు, త్వం ఏతేసం సబ్రహ్మచారీనం మగ్గం పటిపజ్జసి, న పటిపజ్జసీ”తి ఏవం **సబ్రహ్మచారిమహత్తం పచ్చవేక్ఖతోపి** ఉప్పజ్జతి.

కుచ్ఛిం పూరేత్వా ఠితఅజగరసదిసే విస్సట్ఠకాయికచేతసికవీరియే కుసీతపుగ్గలే పరివజ్జేన్తస్సాపి, ఆరద్ధవీరియే పహితత్తే పుగ్గలే సేవన్తస్సాపి, ఠాననిసజ్జాదీసు విరియుప్పాదనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. తస్మా ఆదికమ్మికో కులపుత్తో ఇమేహి ఏకాదసహి కారణేహి వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గం సముట్ఠాపేత్వా తదేవ ధురం కత్వా అభినివేసం పట్ఠపేత్వా అనుక్కమేన అరహత్తం గణ్హాతి. సో యావ అరహత్తమగ్గా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి నామ, ఫలే పత్తే భావితో నామ హోతి.

ఏకాదస ధమ్మా **పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స** ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – బుద్ధానుస్సతి, ధమ్మసఙ్ఘసీల^ చాగదేవతానుస్సతి ఉపసమానుస్సతి, లూఖపుగ్గలపరివజ్జనతా, సినిద్ధపుగ్గలసేవనతా, పసాదనీయసుత్తన్తపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి.

బుద్ధగుణే అనుస్సరన్తస్సాపి హి యావ ఉపచారా సకలసరీరం ఫరమానో పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఉప్పజ్జతి, ధమ్మసఙ్ఘగుణే అనుస్సరన్తస్సాపి, దీఘరత్తం అఖణ్డం కత్వా రక్ఖితం చతుపారిసుద్ధిసీలం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, గిహినో దససీలం పఞ్చసీలం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, దుబ్భిక్ఖభయాదీసు పణీతభోజనం సబ్రహ్మచారీనం దత్వా “ఏవంనామ అదమ్హా”తి చాగం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, గిహినోపి ఏవరూపే కాలే సీలవన్తానం దిన్నదానం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, యేహి గుణేహి సమన్నాగతా దేవత్తం పత్తా, తథారూపానం గుణానం అత్తని అత్థితం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, సమాపత్తియా విక్ఖమ్భితే కిలేసా సట్ఠిపి సత్తతిపి వస్సాని న సముదాచరన్తీతి పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, చేతియదస్సనబోధిదస్సనథేరదస్సనేసు అసక్కచ్చకిరియాయ సంసూచితలూఖభావే బుద్ధాదీసు పసాదసినేహాభావేన గద్రభపిట్ఠే రజసదిసే లూఖపుగ్గలే పరివజ్జేన్తస్సాపి, బుద్ధాదీసు పసాదబహులే ముదుచిత్తే సినిద్ధపుగ్గలే సేవన్తస్సాపి, రతనత్తయగుణపరిదీపకే పసాదనీయసుత్తన్తే పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, ఠాననిసజ్జాదీసు పీతిఉప్పాదనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. తస్మా ఆదికమ్మికో కులపుత్తో ఇమేహి ఏకాదసహి కారణేహి పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం సముట్ఠాపేత్వా తదేవ ధురం కత్వా అభినివేసం పట్ఠపేత్వా అనుక్కమేన అరహత్తం గణ్హాతి. సో యావ అరహత్తమగ్గా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి నామ, ఫలే పత్తే భావితో నామ హోతి.

సత్త ధమ్మా **పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స** ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – పణీతభోజనసేవనతా, ఉతుసుఖసేవనతా, ఇరియాపథసుఖసేవనతా, మజ్ఝత్తపయోగతా, సారద్ధకాయపుగ్గలపరివజ్జనతా, పస్సద్ధకాయపుగ్గలసేవనతా, తదధిముత్తతాతి.

పణీతఞ్హి సినిద్ధం సప్పాయభోజనం భుఞ్జన్తస్సాపి, సీతుణ్హేసు చ ఉతూసు ఠానాదీసు చ ఇరియాపథేసు సప్పాయఉతుఞ్చ ఇరియాపథఞ్చ సేవన్తస్సాపి పస్సద్ధి ఉప్పజ్జతి. యో పన మహాపురిసజాతికో సబ్బఉతుఇరియాపథక్ఖమో హోతి, న తం సన్ధాయేతం వుత్తం. యస్స సభాగవిసభాగతా అత్థి, తస్సేవ విసభాగే ఉతుఇరియాపథే వజ్జేత్వా సభాగే సేవన్తస్స ఉప్పజ్జతి. మజ్ఝత్తపయోగో వుచ్చతి అత్తనో చ పరస్స చ కమ్మస్సకతపచ్చవేక్ఖణా. ఇమినా మజ్ఝత్తపయోగేన ఉప్పజ్జతి. యో లేడ్డుదణ్డాదీహి పరం విహేఠయమానో విచరతి, ఏవరూపం సారద్ధకాయం పుగ్గలం పరివజ్జేన్తస్సాపి, సంయతపాదపాణిం పస్సద్ధకాయం పుగ్గలం సేవన్తస్సాపి, ఠాననిసజ్జాదీసు పస్సద్ధిఉప్పాదనత్థాయ నిన్నపోణపబ్భారచిత్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. తస్మా ఆదికమ్మికో కులపుత్తో ఇమేహి సత్తహి కారణేహి పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గం సముట్ఠాపేత్వా తదేవ ధురం కత్వా అభినివేసం పట్ఠపేత్వా అనుక్కమేన అరహత్తం గణ్హాతి. సో యావ అరహత్తమగ్గా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి నామ, ఫలే పత్తే భావితో నామ హోతి.

ఏకాదస ధమ్మా **సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స** ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – వత్థువిసదకిరియతా, ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా, నిమిత్తకుసలతా, సమయే చిత్తస్స పగ్గణ్హనతా, సమయే చిత్తస్స నిగ్గణ్హనతా, సమయే సమ్పహంసనతా, సమయే అజ్ఝుపేక్ఖనతా, అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనతా, సమాహితపుగ్గలసేవనతా, ఝానవిమోక్ఖపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి. తత్థ **వత్థువిసదకిరియతా** చ **ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా** చ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

నిమిత్తకుసలతా నామ కసిణనిమిత్తస్స ఉగ్గహకుసలతా. **సమయే చిత్తస్స పగ్గణ్హనతాతి** యస్మిం సమయే అతిసిథిలవీరియతాదీహి లీనం చిత్తం హోతి, తస్మిం సమయే ధమ్మవిచయవీరియపీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గసముట్ఠాపనేన తస్స పగ్గణ్హనం. **సమయే చిత్తస్స నిగ్గణ్హనతాతి** యస్మిం సమయే అచ్చారద్ధవీరియతాదీహి ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమాధిఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గసముట్ఠాపనేన తస్స నిగ్గణ్హనం. **సమయే సమ్పహంసనతాతి** యస్మిం సమయే చిత్తం పఞ్ఞాపయోగమన్దతాయ వా ఉపసమసుఖానధిగమేన వా నిరస్సాదం హోతి, తస్మిం సమయే అట్ఠసంవేగవత్థుపచ్చవేక్ఖణేన సంవేజేతి. **అట్ఠ సంవేగవత్థూని** నామ – జాతిజరాబ్యాధిమరణాని చత్తారి, అపాయదుక్ఖం పఞ్చమం, అతీతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, అనాగతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, పచ్చుప్పన్నే ఆహారపరియేట్ఠిమూలకం దుక్ఖన్తి. రతనత్తయగుణానుస్సరణేన చ పసాదం జనేతి. అయం వుచ్చతి "సమయే సమ్పహంసనతా"తి.

సమయే అజ్ఝుపేక్ఖనతా నామ యస్మిం సమయే సమ్మాపటిపత్తిం ఆగమ్మ అలీనం అనుద్ధతం అనిరస్సాదం ఆరమ్మణే సమప్పవత్తం సమథవీథిపటిపన్నం చిత్తం హోతి, తదాస్స పగ్గహనిగ్గహసమ్పహంసనేసు న బ్యాపారం ఆపజ్జతి సారథి వియ సమప్పవత్తేసు అస్సేసు. అయం వుచ్చతి "సమయే అజ్ఝుపేక్ఖనతా"తి. **అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనతా** నామ ఉపచారం వా అప్పనం వా అప్పత్తానం విక్ఖిత్తచిత్తానం పుగ్గలానం ఆరకా పరివజ్జనం. **సమాహితపుగ్గలసేవనతా** నామ ఉపచారేన వా అప్పనాయ వా సమాహితచిత్తానం సేవనా భజనా పయిరుపాసనా. **తదధిముత్తతా** నామ ఠాననిసజ్జాదీసు సమాధిఉప్పాదనత్థంయేవ నిన్నపోణపబ్భారచిత్తతా. ఏవఞ్హి పటిపజ్జతో ఏస ఉప్పజ్జతి. తస్మా ఆదికమ్మికో కులపుత్తో ఇమేహి ఏకాదసహి కారణేహి సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గం సముట్ఠాపేత్వా తదేవ ధురం కత్వా అభినివేసం పట్ఠపేత్వా అనుక్కమేన అరహత్తం గణ్హాతి. సో యావ అరహత్తమగ్గా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి నామ, ఫలే పత్తే భావితో నామ హోతి.

పఞ్చ ధమ్మా **ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స** ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – సత్తమజ్ఝత్తతా, సఙ్ఖారమజ్ఝత్తతా, సత్తసఙ్ఖారకేలాయనపుగ్గలపరివజ్జనతా, సత్తసఙ్ఖారమజ్ఝత్తపుగ్గలసేవనతా తదధిముత్తతాతి. తత్థ ద్వీహాకారేహి **సత్తమజ్ఝత్తతం**

సముట్ఠాపేతి “త్వం అత్తనో కమ్మేన ఆగన్త్వా అత్తనోవ కమ్మేన గమిస్ససి, ఏసోపి అత్తనో కమ్మేన ఆగన్త్వా అత్తనోవ కమ్మేన గమిస్సతి, త్వం కం కేలాయసీ”తి ఏవం కమ్మస్సకతపచ్చవేక్ఖణేన చ, “పరమత్థతో సత్తోయేవ నత్థి, సో త్వం కం కేలాయసీ”తి ఏవం నిస్సత్తపచ్చవేక్ఖణేన చాతి. ద్వీహేవాకారేహి **సఙ్ఖారమజ్ఝత్తతం** సముట్ఠాపేతి “ఇదం చీవరం అనుపుబ్బేన వణ్ణవికారఞ్చేవ జిణ్ణభావఞ్చ ఉపగన్త్వా పాదపుఞ్ఛనచోళకం హుత్వా యట్ఠికోటియా ఛడ్డనీయం భవిస్సతి, సచే పనస్స సామికో భవేయ్య, నాస్స ఏవం వినస్సితుం దదేయ్యా”తి ఏవం అస్సామికభావపచ్చవేక్ఖణేన చ, “అనద్ధనియం ఇదం తావకాలిక”న్తి ఏవం తావకాలికభావపచ్చవేక్ఖణేన చాతి. యథా చ చీవరే, ఏవం పత్తాదీసుపి యోజనా కాతబ్బా.

సత్తసఙ్ఖారకేలాయనపుగ్గలపరివజ్జనతాతి ఏత్థ యో పుగ్గలో గిహీ వా అత్తనో పుత్తధీతాదికే, పబ్బజితో వా అత్తనో అన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకాదికే మమాయతి, సహత్థేనేవ నేసం కేసచ్ఛేదనసూచికమ్మచీవరధోవనరజనపత్తపచనాదీని కరోతి, ముహుత్తమ్పి అపస్సన్తో “అసుకో సామణేరో కుహిం, అసుకో దహరో కుహి”న్తి భన్తమిగో వియ ఇతో చితో చ ఓలోకేతి, అఞ్ఞేన కేసచ్ఛేదనాదీనం అత్థాయ “ముహుత్తం తావ అసుకం పేసేథా”తి యాచియమానోపి “అమ్హేపి తం అత్తనో కమ్మం న కారేమ, తుమ్హే నం గహేత్వా కిలమిస్సథా”తి న దేతి, అయం **సత్తకేలాయనో** నామ. యో పన చీవరపత్తథాలకకత్తరయట్ఠిఆదీని మమాయతి, అఞ్ఞస్స హత్థేన పరామసితుమ్పి న దేతి, తావకాలికం యాచితో “మయమ్పి ఇమం ధనాయన్తా న పరిభుఞ్జామ, తుమ్హాకం కిం దస్సామా”తి వదతి, అయం **సఙ్ఖారకేలాయనో** నామ.

యో పన తేసు ద్వీసుపి వత్థూసు మజ్ఝత్తో ఉదాసినో, అయం **సత్తసఙ్ఖారమజ్ఝత్తో** నామ. ఇతి అయం ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఏవరూపం సత్తసఙ్ఖారకేలాయనపుగ్గలం ఆరకా పరివజ్జేన్తస్సాపి, సత్తసఙ్ఖారమజ్ఝత్తపుగ్గలం సేవన్తస్సాపి, ఠాననిసజ్జాదీసు తదుప్పాదనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. తస్మా ఆదికమ్మికో కులపుత్తో ఇమేహి పఞ్చహి కారణేహి ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గం సముట్ఠాపేత్వా తదేవ ధురం కత్వా అభినివేసం పట్ఠపేత్వా అనుక్కమేన అరహత్తం గణ్హాతి. సో యావ అరహత్తమగ్గా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి నామ, ఫలే పత్తే భావితో నామ హోతి. ఇతి ఇమేపి సత్త బోజ్ఝఙ్గా లోకియలోకుత్తరమిస్సకావ కథితా.

౪౮౯. **సమ్మాదిట్ఠిం భావేతీ**తి అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్స ఆదిభూతం సమ్మాదిట్ఠిం బ్రూహేతి వడ్ఢేతి. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ పన సమ్మాదస్సనలక్ఖణా **సమ్మాదిట్ఠి**. సమ్మాఅభినిరోపనలక్ఖణో **సమ్మాసఙ్కప్పో**. సమ్మాపరిగ్గాహలక్ఖణా **సమ్మావాచా**. సమ్మాసముట్ఠాపనలక్ఖణో **సమ్మాకమ్మన్తో**. సమ్మావోదాపనలక్ఖణో **సమ్మాఆజీవో**. సమ్మాపగ్గహలక్ఖణో **సమ్మావాయామో**. సమ్మాఉపట్ఠానలక్ఖణా **సమ్మాసతి**. సమ్మాసమాధానలక్ఖణో **సమ్మాసమాధి**.

తేసు ఏకేకస్స తీణి తీణి కిచ్చాని హోన్తి. సేయ్యథిదం, సమ్మాదిట్ఠి తావ అఞ్ఞేహిపి అత్తనో పచ్చనీకకిలేసేహి సద్ధిం మిచ్ఛాదిట్ఠిం పజహతి, నిరోధం ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ పస్సతి తప్పటిచ్ఛాదకమోహవిధమనవసేన అసమ్మోహతో. సమ్మాసఙ్కప్పాదయోపి తథేవ మిచ్ఛాసఙ్కప్పాదీని చ పజహన్తి, నిరోధఞ్చ ఆరమ్మణం కరోన్తి. విసేసతో పనేత్థ సమ్మాసఙ్కప్పో సహజాతధమ్మే సమ్మా అభినిరోపేతి, సమ్మావాచా సమ్మా పరిగ్గణ్హాతి, సమ్మాకమ్మన్తో సమ్మా సముట్ఠాపేతి, సమ్మాఆజీవో సమ్మా వోదాపేతి, సమ్మావాయామో సమ్మా పగ్గణ్హాతి, సమ్మాసతి సమ్మా ఉపట్ఠాతి, సమ్మాసమాధి సమ్మా పదహతి.

అపి చేసా సమ్మాదిట్ఠి నామ పుబ్బభాగే నానాక్ఖణా నానారమ్మణా హోతి, మగ్గకాలే ఏకక్ఖణా ఏకారమ్మణా. కిచ్చతో పన దుక్ఖే ఞాణన్తిఆదీని చత్తారి నామాని లభతి. సమ్మాసఙ్కప్పాదయోపి పుబ్బభాగే నానక్ఖణా నానారమ్మణా హోన్తి, మగ్గకాలే ఏకక్ఖణా ఏకారమ్మణా. తేసు సమ్మాసఙ్కప్పో కిచ్చతో నేక్ఖమ్మసఙ్కప్పో అవిహింసాసఙ్కప్పో అబ్యాపాదసఙ్కప్పోతి తీణి నామాని లభతి. సమ్మావాచాదయో తయో పుబ్బభాగే విరతియోపి హోన్తి చేతనాయోపి, మగ్గక్ఖణే పన విరతియోవ. సమ్మావాయామో సమ్మాసతీతి ఇదమ్పి ద్వయం కిచ్చతో సమ్మప్పధానసతిపట్ఠానవసేన చత్తారి నామాని లభతి. సమ్మాసమాధి పన పుబ్బభాగేపి మగ్గక్ఖణేపి సమ్మాసమాధియేవ.

ఇతి ఇమేసు అట్ఠసు ధమ్మేసు భగవతా నిబ్బానాధిగమాయ పటిపన్నస్స యోగినో బహుకారత్తా పఠమం సమ్మాదిట్ఠి దేసితా. అయఞ్హి "పఞ్ఞాపజ్జోతో పఞ్ఞాసత్థ"న్తి (ధ॰ స॰ ౧౬, ౨౦, ౨౯, ౩౪) చ వుత్తా. తస్మా ఏతాయ పుబ్బభాగే విపస్సనాఞాణసఙ్ఖాతాయ సమ్మాదిట్ఠియా అవిజ్జన్ధకారం విధమిత్వా కిలేసచోరే ఘాతేన్తో ఖేమేన యోగావచరో నిబ్బానం పాపుణాతి. తేన వుత్తం – "నిబ్బానాధిగమాయ పటిపన్నస్స యోగినో బహుకారత్తా పఠమం సమ్మాదిట్ఠి దేసితా"తి.

సమ్మాసఙ్కప్పో పన తస్సా బహుకారో, తస్మా తదనన్తరం వుత్తో. యథా హి హేరఞ్ఞికో హత్థేన పరివత్తేత్వా పరివత్తేత్వా చక్ఖునా కహాపణం ఓలోకేన్తో 'అయం కూటో, అయం ఛేకో"తి జానాతి , ఏవం యోగావచరోపి పుబ్బభాగే వితక్కేన వితక్కేత్వా వితక్కేత్వా విపస్సనాపఞ్ఞాయ ఓలోకయమానో "ఇమే ధమ్మా కామావచరా, ఇమే ధమ్మా రూపావచరాదయో"తి జానాతి. యథా వా పన పురిసేన కోటియం గహేత్వా పరివత్తేత్వా పరివత్తేత్వా దిన్నం మహారుక్ఖం తచ్ఛకో వాసియా తచ్ఛేత్వా కమ్మే ఉపనేతి, ఏవం వితక్కేన వితక్కేత్వా వితక్కేత్వా దిన్నధమ్మే యోగావచరో పఞ్ఞాయ "ఇమే ధమ్మా కామావచరా, ఇమే ధమ్మా రూపావచరా"తిఆదినా నయేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా కమ్మే ఉపనేతి. తేన వుత్తం – "సమ్మాసఙ్కప్పో పన తస్సా బహుకారో, తస్మా తదనన్తరం వుత్తో"తి.

స్వాయం యథా సమ్మాదిట్ఠియా, ఏవం సమ్మావాచాయపి ఉపకారకో. యథాహ – "పుబ్బే ఖో, గహపతి, వితక్కేత్వా విచారేత్వా పచ్ఛా వాచం భిన్దతీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౪౬౩). తస్మా తదనన్తరం సమ్మావాచా వుత్తా.

యస్మా పన ఇదఞ్చిదఞ్చ కరిస్సామాతి పఠమం వాచాయ సంవిదహిత్వా లోకే కమ్మన్తే పయోజేన్తి, తస్మా వాచా కాయకమ్మస్స ఉపకారికాతి సమ్మావాచాయ అనన్తరం సమ్మాకమ్మన్తో వుత్తో.

చతుబ్బిధం పన వచీదుచ్చరితం, తివిధం కాయదుచ్చరితం పహాయ ఉభయసుచరితం పూరేన్తస్సేవ యస్మా ఆజీవట్ఠమకసీలం పూరేతి, న ఇతరస్స. తస్మా తదుభయానన్తరం సమ్మాఆజీవో వుత్తో.

ఏవం సుద్ధాజీవేన "పరిసుద్ధో మే ఆజీవో"తి ఏత్తావతా పరితోసం కత్వా సుత్తప్పమత్తేన విహరితుం న యుత్తం, అథ ఖో సబ్బఇరియాపథేసు ఇదం వీరియమారభితబ్బన్తి దస్సేతుం తదనన్తరం సమ్మావాయామో వుత్తో.

తతో ఆరద్ధవీరియేనాపి కాయాదీసు చతూసు వత్థూసు సతి సూపట్ఠితా కాతబ్బాతి దస్సనత్థం తదనన్తరం సమ్మాసతి దేసితా.

యస్మా పన ఏవం సూపట్ఠితా సతి సమాధిస్స ఉపకారానుపకారానం ధమ్మానం గతియో సమన్వేసిత్వా పహోతి ఏకత్తారమ్మణే చిత్తం సమాధేతుం, తస్మా సమ్మాసతియా అనన్తరం సమ్మాసమాధి దేసితోతి వేదితబ్బో. ఇతి అయమ్పి అట్ఠఙ్గికో మగ్గో లోకియలోకుత్తరమిస్సకోవ కథితో.

౪౨౮. అజ్ఝత్తం రూపసఞ్ఞీతిఆదీసు అజ్ఝత్తరూపే పరికమ్మవసేన అజ్ఝత్తం రూపసఞ్ఞీ నామ హోతి. అజ్ఝత్తఞ్హి నీలపరికమ్మం కరోన్తో కేసే వా పిత్తే వా అక్ఖితారకాయ వా కరోతి, పీతపరికమ్మం కరోన్తో మేదే వా ఛవియా వా హత్థపాదతలేసు వా అక్ఖీనం పీతకట్ఠానే వా కరోతి, లోహితపరికమ్మం కరోన్తో మంసే వా లోహితే వా జివ్హాయ వా అక్ఖీనం రత్తట్ఠానే వా కరోతి, ఓదాతపరికమ్మం కరోన్తో అట్ఠిమ్హి వా దన్తే వా నఖే వా అక్ఖీనం సేతట్ఠానే వా కరోతి. తం పన సునీలం సుపీతం సులోహితకం సుఓదాతకం న హోతి, అవిసుద్ధమేవ హోతి.

ఏకో బహిద్ధా రూపాని పస్సతీతి యస్సేవం పరికమ్మం అజ్ఝత్తం ఉప్పన్నం హోతి, నిమిత్తం పన బహిద్ధా. సో ఏవం అజ్ఝత్తం పరికమ్మస్స బహిద్ధా చ అప్పనాయ వసేన "అజ్ఝత్తం రూపసఞ్ఞీ ఏకో బహిద్ధా రూపాని పస్సతీ"తి వుచ్చతి. **పరిత్తానీ**తి అవడ్ఢితాని. **సువణ్ణదుబ్బణ్ణానీ**తి సువణ్ణాని వా హోన్తి దుబ్బణ్ణాని వా, పరిత్తవసేనేవ ఇదం అభిభాయతనం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **తాని అభిభుయ్యా**తి యథా నామ సమ్పన్నగహణికో కటచ్ఛుమత్తం భత్తం లభిత్వా "కిం ఏత్థ భుఞ్జితబ్బం అత్థీ"తి సఙ్కడ్ఢిత్వా ఏకకబలమేవ కరోతి, ఏవమేవ ఞాణుత్తరికో పుగ్గలో విసదఞాణో "కిం ఏత్థ పరిత్తకే ఆరమ్మణే సమాపజ్జితబ్బం అత్థి, నాయం మమ భారో"తి తాని రూపాని అభిభవిత్వా సమాపజ్జతి, సహ నిమిత్తుప్పాదేనేవేత్థ అప్పనం పాపేతీతి అత్థో. **జానామి పస్సామీ**తి ఇమినా పనస్స ఆభోగో కథితో. సో చ ఖో సమాపత్తితో వుట్ఠితస్స, న అన్తోసమాపత్తియం. **ఏవంసఞ్ఞీ హోతీ**తి ఆభోగసఞ్ఞాయపి ఝానసఞ్ఞాయపి ఏవంసఞ్ఞీ హోతి. అభిభవసఞ్ఞా హిస్స అన్తోసమాపత్తియమ్పి అత్థి, ఆభోగసఞ్ఞా పన సమాపత్తితో వుట్ఠితస్సేవ.

అప్పమాణానీతి వడ్ఢితప్పమాణాని, మహన్తానీతి అత్థో. **అభిభుయ్యా**తి ఏత్థ పన యథా మహగ్ఘసో పురిసో ఏకం భత్తవడ్ఢితకం లభిత్వా "అఞ్ఞమ్పి హోతు, కిం ఏతం మయ్హం కరిస్సతీ"తి తం న మహన్తతో పస్సతి, ఏవమేవ ఞాణుత్తరో పుగ్గలో విసదఞాణో "కిం ఏత్థ సమాపజ్జితబ్బం , నయిదం అప్పమాణం, న మయ్హం చిత్తేకగ్గతాకరణే భారో అత్థీ"తి తాని అభిభవిత్వా సమాపజ్జతి, సహ నిమిత్తుప్పాదేనేవేత్థ అప్పనం పాపేతీతి అత్థో.

అజ్ఝత్తం అరూపసఞ్ఞీతి అలాభితాయ వా అనత్థికతాయ వా అజ్ఝత్తరూపే పరికమ్మసఞ్ఞావిరహితో.

బహిద్ధా రూపాని పస్సతీతి యస్స పరికమ్మమ్పి నిమిత్తమ్పి బహిద్ధావ ఉప్పన్నం, సో ఏవం బహిద్ధా పరికమ్మస్స చేవ అప్పనాయ చ వసేన "అజ్ఝత్తం అరూపసఞ్ఞీ ఏకోవ బహిద్ధా రూపాని పస్సతీ"తి వుచ్చతి. సేసమేత్థ చతుత్థఅభిభాయతనే వుత్తనయమేవ. ఇమేసు పన చతూసు పరిత్తం వితక్కచరితవసేన ఆగతం, అప్పమాణం మోహచరితవసేన, సువణ్ణం దోసచరితవసేన, దుబ్బణ్ణం రాగచరితవసేన . ఏతేసఞ్హి ఏతాని సప్పాయాని, సా చ నేసం సప్పాయతా విత్థారతో విసుద్ధిమగ్గే చరియనిద్దేసే వుత్తా.

పఞ్చమఅభిభాయతనాదీసు **నీలానీ**తి సబ్బసఙ్గాహకవసేన వుత్తం. **నీలవణ్ణానీ**తి వణ్ణవసేన. **నీలనిదస్సనానీ**తి నిదస్సనవసేన, అపఞ్ఞాయమానవివరాని అసమ్భిన్నవణ్ణాని ఏకనీలానేవ హుత్వా దిస్సన్తీతి వుత్తం హోతి. **నీలనిభాసానీ**తి ఇదం పన ఓభాసవసేన వుత్తం, నీలోభాసాని నీలప్పభాయుత్తానీతి అత్థో. ఏతేన నేసం సువిసుద్ధతం దస్సేతి.

విసుద్ధవణ్ణవసేనేవ హి ఇమాని చత్తారి అభిభాయతనాని వుత్తాని. "నీలకసిణం గణ్హన్తో నీలస్మిం నిమిత్తం గణ్హాతి పుప్ఫస్మిం వా వత్థస్మిం వా వణ్ణధాతుయా వా"తిఆదికం పనేత్థ కసిణకరణఞ్చ పరికమ్మఞ్చ అప్పనావిధానఞ్చ సబ్బం విసుద్ధిమగ్గే విత్థారతో వుత్తమేవ. ఇమాని పన అట్ఠ అభిభాయతనజ్ఝానాని వట్టానిపి హోన్తి వట్టపాదకానిపి విపస్సనాపాదకానిపి దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారానిపి అభిఞ్ఞాపాదకానిపి నిరోధపాదకానిపి, లోకియానేవ పన న లోకుత్తరానీతి వేదితబ్బాని.

౪౩౭. **రూపీ రూపాని పస్సతీ**తి ఏత్థ అజ్ఝత్తం కేసాదీసు నీలకసిణాదీసు నీలకసిణాదివసేన ఉప్పాదితం రూపజ్ఝానం రూపం, తం అస్స అత్థీతి రూపీ. **బహిద్ధా రూపాని పస్సతీ**తి బహిద్ధాపి నీలకసిణాదీని రూపాని ఝానచక్ఖునా పస్సతి. ఇమినా అజ్ఝత్తబహిద్ధావత్థుకేసు కసిణేసు ఉప్పాదితజ్ఝానస్స పుగ్గలస్స చత్తారిపి రూపావచరజ్ఝానాని దస్సితాని . **అజ్ఝత్తం అరూపసఞ్ఞీ**తి అజ్ఝత్తం న రూపసఞ్ఞీ, అత్తనో కేసాదీసు అనుప్పాదితరూపావచరజ్ఝానోతి అత్థో. ఇమినా బహిద్ధాపరికమ్మం కత్వా బహిద్ధావ ఉప్పాదితజ్ఝానస్స పుగ్గలస్స రూపావచరజ్ఝానాని దస్సితాని.

సుభన్త్వేవ అధిముత్తో హోతీతి ఇమినా సువిసుద్ధేసు నీలాదీసు వణ్ణకసిణేసు ఝానాని దస్సితాని. తత్థ కిఞ్చాపి అన్తోఅప్పనాయం సుభన్తి ఆభోగో నత్థి, యో పన విసుద్ధం సుభం కసిణారమ్మణం కత్వా విహరతి, సో యస్మా "సుభన్తి అధిముత్తో హోతీ"తి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి, తస్మా ఏవం దేసనా కతా. పటిసమ్భిదామగ్గే పన "కథం సుభన్త్వేవ అధిముత్తో హోతీతి విమోక్ఖో – ఇధ భిక్ఖు మేత్తాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతి…పే.… మేత్తాయ భావితత్తా సత్తా అప్పటిక్కూలా హోన్తి. కరుణాసహగతేన…పే.… ముదితాసహగతేన…పే.… ఉపేక్ఖాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతి…పే.… ఉపేక్ఖాయ భావితత్తా సత్తా అప్పటిక్కూలా హోన్తి. ఏవం సుభన్త్వేవ అధిముత్తో హోతీతి విమోక్ఖో"తి (పటి॰ మ॰ ౧.౨౧౨) వుత్తం. **సబ్బసో రూపసఞ్ఞాన**న్తిఆదీసు యం వత్తబ్బం, తం సబ్బం విసుద్ధిమగ్గే వుత్తమేవ.

౪౪౩. **పథవికసిణం భావేతీ**తి ఏత్థ పన సకలట్ఠేన కసిణం, పథవి ఏవ కసిణం **పథవికసిణం**. పరికమ్మపథవియాపి ఉగ్గహనిమిత్తస్సాపి పటిభాగనిమిత్తస్సాపి తం నిమిత్తం ఆరమ్మణం కత్వా ఉప్పన్నజ్ఝానస్సాపి ఏతం అధివచనం. ఇధ పన పథవికసిణారమ్మణం ఝానం అధిప్పేతం. తం హేస భావేతి. **ఆపోకసిణా**దీసుపి ఏసేవ నయో.

ఇమాని పన కసిణాని భావేన్తేన సీలాని సోధేత్వా పరిసుద్ధసీలే పతిట్ఠితేన య్వాస్స దససు పలిబోధేసు పలిబోధో అత్థి, తం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా కమ్మట్ఠానదాయకం కల్యాణమిత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనో చరియానుకూలవసేన యం యస్స సప్పాయం, తం తేన గహేత్వా కసిణభావనాయ అననురూపం విహారం పహాయ అనురూపే విహరన్తేన ఖుద్దకపలిబోధుపచ్ఛేదం కత్వా సబ్బం భావనావిధానం అపరిహాపేన్తేన భావేతబ్బాని. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన విసుద్ధిమగ్గే (విసుద్ధి॰ ౧.౩౮ ఆదయో) వుత్తో. కేవలఞ్హి తత్థ విఞ్ఞాణకసిణం నాగతం, తం అత్థతో ఆకాసకసిణే పవత్తవిఞ్ఞాణం. తఞ్చ ఖో ఆరమ్మణవసేన వుత్తం, న సమాపత్తివసేన. తఞ్హి అనన్తం విఞ్ఞాణన్తి ఆరమ్మణం కత్వా ఏస విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తిం భావేన్తో విఞ్ఞాణకసిణం భావేతీతి వుచ్చతి. ఇమానిపి దస కసిణాని వట్టానిపి హోన్తి వట్టపాదకానిపి విపస్సనాపాదకానిపి దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారత్థానిపి అభిఞ్ఞాపాదకానిపి నిరోధపాదకానిపి, లోకియానేవ పన న లోకుత్తరానీతి.

౪౭౩. **అసుభసఞ్ఞం భావేతీ**తి అసుభసఞ్ఞా వుచ్చతి ఉద్ధుమాతకాదీసు దససు ఆరమ్మణేసు ఉప్పన్నా పఠమజ్ఝానసహగతా సఞ్ఞా, తం భావేతి బ్రూహేతి వడ్ఢేతి, అనుప్పన్నం ఉప్పాదేతి, ఉప్పన్నం అనురక్ఖతీతి అత్థో. దసన్నం

పన అసుభానం భావనానయో సబ్బో విసుద్ధిమగ్గే (విసుద్ధి॰ ౧.౧౦౨ ఆదయో) విత్థారితోయేవ . **మరణసఞ్ఞం భావేతీ**తి సమ్ముతిమరణం, ఖణికమరణం, సముచ్ఛేదమరణన్తి తివిధమ్పి మరణం ఆరమ్మణం కత్వా ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞం భావేతి, అనుప్పన్నం ఉప్పాదేతి, ఉప్పన్నం అనురక్ఖతీతి అత్థో. హేట్ఠా వుత్తలక్ఖణా వా మరణస్సతియేవ ఇధ మరణసఞ్ఞాతి వుత్తా, తం భావేతి ఉప్పాదేతి వడ్ఢేతీతి అత్థో. భావనానయో పనస్సా విసుద్ధిమగ్గే (విసుద్ధి॰ ౧.౧౬౭ ఆదయో) విత్థారితోయేవ. **ఆహారే పటికూలసఞ్ఞం భావేతీ**తి అసితపీతాదిభేదే కబళీకారే ఆహారే గమనపటికూలాదీని నవ పటికూలాని పచ్చవేక్ఖన్తస్స ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞం భావేతి, ఉప్పాదేతి వడ్ఢేతీతి అత్థో. తస్సాపి భావనానయో విసుద్ధిమగ్గే విత్థారితోయేవ. **సబ్బలోకే అనభిరతిసఞ్ఞం భావేతీ**తి సబ్బస్మిమ్పి తేధాతుకే లోకే అనభిరతిసఞ్ఞం ఉక్కణ్ఠితసఞ్ఞం భావేతీతి అత్థో. **అనిచ్చసఞ్ఞం భావేతీ**తి పఞ్చన్నం ఉపాదానక్ఖన్ధానం ఉదయబ్బయఞ్ఞథత్తపరిగ్గాహికం పఞ్చసు ఖన్ధేసు అనిచ్చన్తి ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞం భావేతి. **అనిచ్చే దుక్ఖసఞ్ఞం భావేతీ**తి అనిచ్చే ఖన్ధపఞ్చకే పటిపీళనసఙ్ఖాతదుక్ఖలక్ఖణపరిగ్గాహికం దుక్ఖన్తి ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞం భావేతి. **దుక్ఖే అనత్తసఞ్ఞం భావేతీ**తి పటిపీళనట్ఠేన దుక్ఖే ఖన్ధపఞ్చకే అవసవత్తనాకారసఙ్ఖాతఅనత్తలక్ఖణపరిగ్గాహికం అనత్తాతి ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞం భావేతి. **పహానసఞ్ఞం భావేతీ**తి పఞ్చవిధం పహానం ఆరమ్మణం కత్వా ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞం భావేతి. **విరాగసఞ్ఞం భావేతీ**తి పఞ్చవిధమేవ విరాగం ఆరమ్మణం కత్వా ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞం భావేతి. **నిరోధసఞ్ఞం భావేతీ**తి సఙ్ఖారనిరోధం ఆరమ్మణం కత్వా ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞం భావేతి. నిబ్బానం ఆరమ్మణం కత్వా ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞన్తిపి వదన్తి. ఏత్థ చ సబ్బలోకే అనభిరతసఞ్ఞా, అనిచ్చసఞ్ఞా, అనిచ్చే దుక్ఖసఞ్ఞాతి ఇమాహి తీహి సఞ్ఞాహి బలవవిపస్సనా కథితా. పున అనిచ్చసఞ్ఞం భావేతీతిఆదికాహి దసహి సఞ్ఞాహి విపస్సనాసమారమ్భోవ కథితో.

౪౭౩. బుద్ధానుస్సతిన్తిఆదీని వుత్తత్థానేవ.

౪౮౩. పఠమజ్ఝానసహగతన్తి పఠమజ్ఝానేన సద్ధిం గతం పవత్తం, పఠమజ్ఝానసమ్పయుత్తన్తి అత్థో. **సద్ధిన్ద్రియం భావేతీ**తి పఠమజ్ఝానసహగతం కత్వా సద్ధిన్ద్రియం భావేతి బ్రూహేతి వడ్ఢేతి. ఏస నయో సబ్బత్థ.

అపరఅచ్ఛరాసఙ్ఘాతవగ్గవణ్ణనా.

౧౯. కాయగతాసతివగ్గవణ్ణనా

౫౬౩. **చేతసా ఫుటో**తి ఏత్థ దువిధం ఫరణం ఆపోఫరణఞ్చ దిబ్బచక్ఖుఫరణఞ్చ. తత్థ ఆపోకసిణం సమాపజ్జిత్వా ఆపేన ఫరణం ఆపోఫరణం నామ. ఏవం ఫుటేపి మహాసముద్దే సబ్బా సముద్దఙ్గమా కున్నదియో అన్తోగధావ హోన్తి. ఆలోకం పన వడ్ఢేత్వా దిబ్బచక్ఖునా సకలసముద్దదస్సనం దిబ్బచక్ఖుఫరణం నామ. ఏవం ఫుటేపి మహాసముద్దే సబ్బా మహాసముద్దఙ్గమా కున్నదియో అన్తోగధావ హోన్తి. **అన్తోగధా తస్సా**తి తస్స భిక్ఖునో భావనాయ అబ్భన్తరగతావ హోన్తి. **విజ్జాభాగియా**తి ఏత్థ సమ్పయోగవసేన విజ్జం భజన్తీతి విజ్జాభాగియా, విజ్జాభాగే విజ్జాకోట్ఠాసే వత్తన్తీతిపి విజ్జాభాగియా. తత్థ విపస్సనాఞాణం మనోమయిద్ధి ఛ అభిఞ్ఞాతి అట్ఠ విజ్జా, పురిమేన అత్థేన తాహి సమ్పయుత్తధమ్మాపి విజ్జాభాగియా. పచ్ఛిమేన అత్థేన తాసు యా కాచి ఏకా విజ్జా విజ్జా, సేసా విజ్జాభాగియాతి ఏవం విజ్జాపి విజ్జాసమ్పయుత్తధమ్మాపి విజ్జాభాగియాత్వేవ వేదితబ్బా.

౫౬౪. **మహతో సంవేగాయా**తి మహన్తస్స సంవేగస్స అత్థాయ. ఉపరిపదద్వయేపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ చ మహాసంవేగో నామ విపస్సనా, మహాఅత్థో నామ చత్తారో మగ్గా, మహాయోగక్ఖేమో నామ చత్తారి సామఞ్ఞఫలాని. అథ వా మహాసంవేగో నామ సహ విపస్సనాయ మగ్గో, మహాఅత్థో నామ చత్తారి సామఞ్ఞఫలాని, మహాయోగక్ఖేమో నామ నిబ్బానం. **సతిసమ్పజఞ్ఞాయా**తి సతియా చ ఞాణస్స చ అత్థాయ. **ఞాణదస్సనపటిలాభాయా**తి దిబ్బచక్ఖుఞాణాయ. **దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారాయా**తి ఇమస్మింయేవ పచ్చక్ఖే అత్తభావే సుఖవిహారత్థాయ. **విజ్జావిముత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయా**తి విజ్జావిముత్తీనం ఫలస్స పచ్చవేక్ఖకరణత్థాయ. ఏత్థ చ విజ్జాతి మగ్గపఞ్ఞా, విముత్తీతి తంసమ్పయుత్తా సేసధమ్మా. తేసం ఫలం నామ అరహత్తఫలం, తస్స సచ్ఛికిరియాయాతి అత్థో.

౫౭౧. **కాయోపి పస్సమ్భతీ**తి నామకాయోపి కరజకాయోపి పస్సమ్భతి, వూపసన్తదరథో హోతి. **వితక్కవిచారాపీ**తి ఏతే ధమ్మా దుతియజ్ఝానేన వూపసమ్మన్తి నామ, ఇధ పన ఓళారికవూపసమం సన్ధాయ వుత్తం. **కేవలా**తి సకలా, సబ్బే నిరవసేసాతి అత్థో. **విజ్జాభాగియా**తి విజ్జాకోట్ఠాసియా, తే హేట్ఠా విభజిత్వా దస్సితావ.

౫౭౪. **అవిజ్జా పహీయతీ**తి అట్ఠసు ఠానేసు వట్టమూలకం బహలన్ధకారం మహాతమం అఞ్ఞాణం పహీయతి. **విజ్జా ఉప్పజ్జతీ**తి అరహత్తమగ్గవిజ్జా ఉప్పజ్జతి. **అస్మిమానో పహీయతీ**తి అస్మీతి నవవిధో మానో పహీయతి. **అనుసయా**తి సత్త అనుసయా. **సంయోజనానీ**తి దస సంయోజనాని.

౫౭౫. **పఞ్ఞాపభేదాయా**తి పఞ్ఞాయ పభేదగమనత్థం. **అనుపాదాపరినిబ్బానాయా**తి అపచ్చయపరినిబ్బానస్స సచ్ఛికిరియత్థాయ.

౫౭౬. **అనేకధాతుపటివేధో హోతీ**తి అట్ఠారసన్నం ధాతూనం లక్ఖణపటివేధో హోతి. **నానాధాతుపటివేధో హోతీ**తి తాసంయేవ అట్ఠారసన్నం ధాతూనం నానాభావేన లక్ఖణపటివేధో హోతి. **అనేకధాతుపటిసమ్భిదా హోతీ**తి ఇమినా ధాతుభేదఞాణం కథితం. ధాతుపభేదఞాణం నామ "ఇమాయ ధాతుయా ఉస్సన్నాయ ఇదం నామ హోతీ"తి జాననపఞ్ఞా. తం పనేతం ధాతుభేదఞాణం న సబ్బేసం హోతి, బుద్ధానమేవ నిప్పదేసం హోతి. తం సమ్మాసమ్బుద్ధేన సబ్బసో న కథితం. కస్మా? తస్మిం కథితే అత్థో నత్థీతి.

౨౮౪. **పఞ్ఞాపటిలాభాయాతిఆదీని** సోళస పదాని పటిసమ్భిదామగ్గే “సప్పురిససంసేవో, సద్ధమ్మసవనం, యోనిసోమనసికారో, ధమ్మానుధమ్మపటిపత్తి. ఇమే ఖో, భిక్ఖవే, చత్తారో ధమ్మా భావితా బహులీకతా పఞ్ఞాపటిలాభాయ సంవత్తన్తి ...పే.... నిబ్బేధికపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీ”తి ఏవం మాతికం ఠపేత్వా విత్థారితానేవ. వుత్తఞ్హేతం (పటి. మ. ౩.౪) –

పఞ్ఞాపటిలాభాయ సంవత్తన్తీతి. “కతమో పఞ్ఞాపటిలాభో? చతున్నం మగ్గఞాణానం, చతున్నం ఫలఞాణానం, చతున్నం పటిసమ్భిదాఞాణానం, ఛన్నం అభిఞ్ఞాఞాణానం, తేసత్తతీనం ఞాణానం, సత్తసత్తతీనం ఞాణానం లాభో పటిలాభో పత్తిసమ్పత్తి ఫస్సనా సచ్ఛికిరియా ఉపసమ్పదా, పఞ్ఞాపటిలాభాయ సంవత్తన్తీతి అయం పఞ్ఞాపటిలాభో.

పఞ్ఞావుద్ధియా సంవత్తన్తీతి. “కతమా పఞ్ఞావుద్ధి? సత్తన్నఞ్చ సేక్ఖానం పుథుజ్జనకల్యాణకస్స చ పఞ్ఞా వడ్ఢతి, అరహతో పఞ్ఞా వడ్ఢితవడ్ఢనా, పఞ్ఞావుద్ధియా సంవత్తన్తీతి అయం పఞ్ఞావుద్ధి.

పఞ్ఞావేపుల్లాయ సంవత్తన్తీతి. “కతమం పఞ్ఞావేపుల్లం? సత్తన్నఞ్చ సేక్ఖానం పుథుజ్జనకల్యాణకస్స చ పఞ్ఞా వేపుల్లం గచ్ఛతి, అరహతో పఞ్ఞా వేపుల్లం గతా, పఞ్ఞావేపుల్లాయ సంవత్తన్తీతి ఇదం పఞ్ఞావేపుల్లం.

మహాపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. “కతమా మహాపఞ్ఞా? మహన్తే అత్థే పరిగ్గణ్హాతీతి మహాపఞ్ఞా, మహన్తే ధమ్మే...పే.... మహన్తా నిరుత్తియో, మహన్తాని పటిభానాని, మహన్తే సీలక్ఖన్ధే, మహన్తే సమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధే, మహన్తాని ఠానాట్ఠానాని, మహన్తా విహారసమాపత్తియో, మహన్తాని అరియసచ్చాని, మహన్తే సతిపట్ఠానే, సమ్మప్పధానే, ఇద్ధిపాదే, మహన్తాని ఇన్ద్రియాని, మహన్తాని బలాని, మహన్తే బోజ్ఝఙ్గే, మహన్తే అరియమగ్గే, మహన్తాని సామఞ్ఞఫలాని, మహాభిఞ్ఞాయో , మహన్తం పరమత్థం నిబ్బానం పరిగ్గణ్హాతీతి మహాపఞ్ఞా, మహాపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం మహాపఞ్ఞా.

పుథుపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. “కతమా పుథుపఞ్ఞా? పుథు నానాఖన్ధేసు ఞాణం పవత్తతీతి పుథుపఞ్ఞా. పుథు నానాధాతూసు, పుథు నానాఆయతనేసు, పుథు నానాపటిచ్చసముప్పాదేసు, పుథు నానాసుఞ్ఞతమనుపలబ్భేసు, పుథు నానాఅత్థేసు, ధమ్మేసు, నిరుత్తీసు, పటిభానేసు, పుథు నానాసీలక్ఖన్ధేసు, సమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధేసు, పుథు నానాఠానాట్ఠానేసు, పుథు నానావిహారసమాపత్తీసు, పుథు నానాఅరియసచ్చేసు, పుథు నానాసతిపట్ఠానేసు, సమ్మప్పధానేసు, ఇద్ధిపాదేసు, ఇన్ద్రియేసు, బలేసు, బోజ్ఝఙ్గేసు, పుథు నానాఅరియమగ్గేసు, పుథు నానాసామఞ్ఞఫలేసు, పుథు నానాఅభిఞ్ఞాసు ఞాణం పవత్తతీతి పుథుపఞ్ఞా. పుథు నానాజనసాధారణే ధమ్మే సమతిక్కమ్మ పరమత్థే నిబ్బానే ఞాణం పవత్తతీతి పుథుపఞ్ఞా. పుథుపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం పుథుపఞ్ఞా.

విపులపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. “కతమా విపులపఞ్ఞా? విపులే అత్థే పరిగ్గణ్హాతీతి విపులపఞ్ఞా...పే.... విపులం పరమత్థం నిబ్బానం పరిగ్గణ్హాతీతి విపులపఞ్ఞా, విపులపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం విపులపఞ్ఞా.

గమ్భీరపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. “కతమా గమ్భీరపఞ్ఞా? గమ్భీరేసు ఖన్ధేసు ఞాణం పవత్తతీతి గమ్భీరపఞ్ఞా. పుథుపఞ్ఞాసదిసో విత్థారో. గమ్భీరే పరమత్థే నిబ్బానే ఞాణం పవత్తతీతి గమ్భీరపఞ్ఞా, గమ్భీరపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం గమ్భీరపఞ్ఞా.

అసామన్తపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. "కతమా అసామన్తపఞ్ఞా? యస్స పుగ్గలస్స అత్థవవత్థానతో అత్థపటిసమ్భిదా అధిగతా హోతి సచ్ఛికతా ఫస్సితా పఞ్ఞాయ. ధమ్మనిరుత్తిపటిభానవవత్థానతో పటిభానపటిసమ్భిదా అధిగతా హోతి సచ్ఛికతా ఫస్సితా పఞ్ఞాయ, తస్స అత్థే చ ధమ్మే చ నిరుత్తియా చ పటిభానే చ న అఞ్ఞో కోచి సక్కోతి అభిసమ్భవితుం, అనభిసమ్భవనీయో చ సో అఞ్ఞేహీతి అసామన్తపఞ్ఞో.

పుథుజ్జనకల్యాణకస్స పఞ్ఞా అట్ఠమకస్స పఞ్ఞాయ దూరే విదూరే సువిదూరే న సన్తికే న సామన్తా, పుథుజ్జనకల్యాణకం ఉపాదాయ అట్ఠమకో అసామన్తపఞ్ఞో. అట్ఠమకస్స పఞ్ఞా సోతాపన్నస్స పఞ్ఞాయ దూరే…పే.… అట్ఠమకం ఉపాదాయ సోతాపన్నో అసామన్తపఞ్ఞో. సోతాపన్నస్స పఞ్ఞా సకదాగామిస్స పఞ్ఞాయ. సకదాగామిస్స పఞ్ఞా అనాగామిస్స పఞ్ఞాయ. అనాగామిస్స పఞ్ఞా అరహతో పఞ్ఞాయ. అరహతో పఞ్ఞా పచ్చేకబుద్ధస్స పఞ్ఞాయ దూరే విదూరే సువిదూరే న సన్తికే న సామన్తా, అరహన్తం ఉపాదాయ పచ్చేకబుద్ధో అసామన్తపఞ్ఞో. పచ్చేకబుద్ధఞ్చ సదేవకఞ్చ లోకం ఉపాదాయ తథాగతో అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో అగ్గో అసామన్తపఞ్ఞో.

పఞ్ఞాపభేదకుసలో పభిన్నఞాణో…పే.… తే పఞ్హం అభిసఙ్ఖరిత్వా అభిసఙ్ఖరిత్వా తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛన్తి గూళ్హాని చ పటిచ్ఛన్నాని చ, కథితా విసజ్జితా చ తే పఞ్హా భగవతా హోన్తి నిద్దిట్ఠకారణా, ఉపక్ఖిత్తకా చ తే భగవతా సమ్పజ్జన్తి. అథ ఖో భగవా తత్థ అతిరోచతి యదిదం పఞ్ఞాయాతి అగ్గో అసామన్తపఞ్ఞో, అసామన్తపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం అసామన్తపఞ్ఞా.

భూరిపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. "కతమా భూరిపఞ్ఞా? రాగం అభిభుయ్యతీతి భూరిపఞ్ఞా, అభిభవితాతి భూరిపఞ్ఞా. దోసం, మోహం, కోధం, ఉపనాహం, మక్ఖం, పళాసం, ఇస్సం, మచ్ఛరియం, మాయం, సాఠేయ్యం, థమ్భం, సారమ్భం, మానం, అతిమానం, మదం, పమాదం, సబ్బే కిలేసే, సబ్బే దుచ్చరితే, సబ్బే అభిసఙ్ఖారే, సబ్బే భవగామికమ్మే అభిభుయ్యతీతి భూరిపఞ్ఞా, అభిభవితాతి భూరిపఞ్ఞా . రాగో అరి, తం అరిం మద్దనిపఞ్ఞాతి భూరిపఞ్ఞా, దోసో, మోహో… పే.… సబ్బే భవగామికమ్మా అరి, తం అరిం మద్దనిపఞ్ఞాతి భూరిపఞ్ఞా. భూరి వుచ్చతి పథవీ, తాయ పథవిసమాయ విత్థతాయ విపులాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతోతి భూరిపఞ్ఞో. అపిచ పఞ్ఞాయ ఏతం అధివచనం భూరి మేధా పరిణాయికాతి, భూరిపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం భూరిపఞ్ఞా.

పఞ్ఞాబాహుల్లాయ సంవత్తన్తీతి. "కతమం పఞ్ఞాబాహుల్లం? ఇధేకచ్చో పఞ్ఞాగరుకో హోతి పఞ్ఞాచరితో పఞ్ఞాసయో పఞ్ఞాధిముత్తో పఞ్ఞాధజో పఞ్ఞాకేతు పఞ్ఞాధిపతేయ్యో విచయబహులో పవిచయబహులో ఓక్ఖాయనబహులో సమోక్ఖాయనబహులో సమ్పేక్ఖాయనధమ్మో విభూతవిహారీ తచ్చరితో తగ్గరుకో తబ్బహులో తన్నిన్నో తప్పోణో తప్పబ్భారో తదధిముత్తో తదాధిపతేయ్యో, యథా గణగరుకో వుచ్చతి గణబాహులికోతి, చీవరగరుకో పత్తగరుకో సేనాసనగరుకో వుచ్చతి సేనాసనబాహులికోతి, ఏవమేవం ఇధేకచ్చో పఞ్ఞాగరుకో హోతి పఞ్ఞాచరితో…పే.… తదాధిపతేయ్యో, పఞ్ఞాబాహుల్లాయ సంవత్తన్తీతి ఇదం పఞ్ఞాబాహుల్లం.

సీఘపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. "కతమా సీఘపఞ్ఞా? సీఘం సీఘం సీలాని పరిపూరేతీతి సీఘపఞ్ఞా. సీఘం సీఘం ఇన్ద్రియసంవరం, భోజనే మత్తఞ్ఞుతం, జాగరియానుయోగం, సీలక్ఖన్ధం, సమాధి-పఞ్ఞా-విముత్తి-విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధం పరిపూరేతీతి సీఘపఞ్ఞా. సీఘం సీఘం ఠానాట్ఠానాని పటివిజ్ఝతి. విహారసమాపత్తియో పరిపూరేతి. అరియసచ్చాని

పటివిజ్ఝతి. సతిపట్ఠానే భావేతి. సమ్మప్పధానే ఇద్ధిపాదే ఇన్ద్రియాని బలాని బోజ్ఝఙ్గే అరియమగ్గం భావేతీతి సీఘపఞ్ఞా. సీఘం సీఘం సామఞ్ఞఫలాని సచ్ఛికరోతీతి సీఘపఞ్ఞా. సీఘం సీఘం అభిఞ్ఞాయో పటివిజ్ఝతీతి సీఘపఞ్ఞా. సీఘం సీఘం పరమత్థం నిబ్బానం సచ్ఛికరోతీతి సీఘపఞ్ఞా, సీఘపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం సీఘపఞ్ఞా.

లహుపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. "కతమా లహుపఞ్ఞా? లహుం లహుం సీలాని పరిపూరేతీతి లహుపఞ్ఞా...పే.... లహుపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం లహుపఞ్ఞా.

హాసపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. "కతమా హాసపఞ్ఞా? ఇధేకచ్చో వేదబహులో తుట్ఠిబహులో హాసబహులో పామోజ్జబహులో సీలాని పరిపూరేతీతి హాసపఞ్ఞా...పే.... పరమత్థం నిబ్బానం సచ్ఛికరోతీతి హాసపఞ్ఞా, హాసపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం హాసపఞ్ఞా.

జవనపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. "కతమా జవనపఞ్ఞా? యం కిఞ్చి రూపం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం , యా కాచి వేదనా, యా కాచి సఞ్ఞా, యే కేచి సఙ్ఖారా, యంకిఞ్చి విఞ్ఞాణం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా ఓళారికం వా సుఖుమం వా హీనం వా పణీతం వా యం దూరే సన్తికే వా, సబ్బం విఞ్ఞాణం అనిచ్చతో ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా, దుక్ఖతో, అనత్తతో ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా. చక్ఖుం...పే.... జరామరణం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం అనిచ్చతో, దుక్ఖతో, అనత్తతో ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా. రూపం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం అనిచ్చం ఖయట్ఠేన, దుక్ఖం భయట్ఠేన, అనత్తా అసారకట్ఠేనాతి తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా రూపనిరోధే నిబ్బానే ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా...పే.... జరామరణనిరోధే నిబ్బానే ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా. రూపం...పే.... జరామరణం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం ఖయధమ్మం వయధమ్మం విరాగధమ్మం నిరోధధమ్మన్తి తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా జరామరణనిరోధే నిబ్బానే ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా, జవనపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం జవనపఞ్ఞా.

తిక్ఖపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. "కతమా తిక్ఖపఞ్ఞా? ఖిప్పం కిలేసే ఛిన్దతీతి తిక్ఖపఞ్ఞా. ఉప్పన్నం కామవితక్కం, బ్యాపాదవితక్కం, విహింసావితక్కం ఉప్పన్నుప్పన్నే పాపకే అకుసలే ధమ్మే నాధివాసేతి పజహతి వినోదేతి బ్యన్తీకరోతి అనభావం గమేతీతి తిక్ఖపఞ్ఞా. ఉప్పన్నం రాగం, దోసం, మోహం...పే.... సబ్బే భవగామికమ్మే నాధివాసేతి పజహతి వినోదేతి బ్యన్తీకరోతి అనభావం గమేతీతి తిక్ఖపఞ్ఞా. ఏకస్మిం ఆసనే చత్తారో అరియమగ్గా చత్తారి సామఞ్ఞఫలాని చతస్సో పటిసమ్భిదాయో ఛ అభిఞ్ఞాయో అధిగతా హోన్తి సచ్ఛికతా ఫస్సితా పఞ్ఞాయాతి తిక్ఖపఞ్ఞా, తిక్ఖపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం తిక్ఖపఞ్ఞా.

నిబ్బేధికపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి. "కతమా నిబ్బేధికపఞ్ఞా? ఇధేకచ్చో సబ్బసఙ్ఖారేసు ఉబ్బేగబహులో హోతి ఉత్తాసబహులో ఉక్కణ్ఠనబహులో అరతిబహులో అనభిరతిబహులో బహిముఖో న రమతి సబ్బసఙ్ఖారేసు, అనిబ్బిద్ధపుబ్బం అప్పదాలితపుబ్బం లోభక్ఖన్ధం నిబ్బిజ్ఝతి పదాలేతీతి నిబ్బేధికపఞ్ఞా, అనిబ్బిద్ధపుబ్బం అప్పదాలితపుబ్బం దోసక్ఖన్ధం, మోహక్ఖన్ధం, కోధం, ఉపనాహం...పే.... సబ్బే భవగామికమ్మే నిబ్బిజ్ఝతి పదాలేతీతి నిబ్బేధికపఞ్ఞా, నిబ్బేధికపఞ్ఞతాయ సంవత్తన్తీతి అయం నిబ్బేధికపఞ్ఞా".

ఏవం పటిసమ్భిదామగ్గే వుత్తనయేనేవేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. కేవలఞ్హి తత్థ బహువచనం, ఇధ ఏకవచనన్తి అయమేవ విసేసో. సేసం తాదిసమేవాతి. ఇమా చ పన సోళస మహాపఞ్ఞా లోకియలోకుత్తరమిస్సకావ కథితా.

కాయగతాసతివగ్గవణ్ణనా.

౨౦. అమతవగ్గవణ్ణనా

౬౦౦-౬౧౧. అమతం తే, భిక్ఖవే, న పరిభుఞ్జన్తీతి మరణవిరహితం నిబ్బానం న పరిభుఞ్జన్తీతి అత్థో. నను చ నిబ్బానం లోకుత్తరం, కాయగతాసతి లోకియా, కథం తం పరిభుఞ్జన్తా అమతం పరిభుఞ్జన్తీతి? తం భావేత్వా అధిగన్తబ్బతో. కాయగతఞ్హి సతిం భావేన్తో అమతమధిగచ్ఛతి, అభావేన్తో నాధిగచ్ఛతి. తస్మా ఏవం వుత్తం. ఏతేనుపాయేన సబ్బత్థ అత్థో వేదితబ్బో. అపి చేత్థ **విరద్ధన్తి** విరాధితం నాధిగతం. **ఆరద్ధన్తి** పరిపుణ్ణం. **పమాదింసూతి** పమజ్జన్తి. **పముట్ఠన్తి** సమ్ముట్ఠం విస్సరితం నట్ఠం వా. **ఆసేవితన్తి** ఆదితో సేవితం. **భావితన్తి** వడ్ఢితం. **బహులీకతన్తి** పునప్పునం కతం. **అనభిఞ్ఞాతన్తి** ఞాతఅభిఞ్ఞాయ అజానితం. **అపరిఞ్ఞాతన్తి** ఞాతపరిఞ్ఞావసేనేవ అపరిఞ్ఞాతం. **అసచ్ఛికతన్తి** అపచ్చక్ఖకతం. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

అమతవగ్గవణ్ణనా.

మనోరథపూరణియా అఙ్గుత్తరనికాయ-అట్ఠకథాయ సహస్ససుత్తన్తపరిమాణస్స

ఏకకనిపాతస్స సంవణ్ణనా నిట్ఠితా.